JOSEPH O'CONNOR

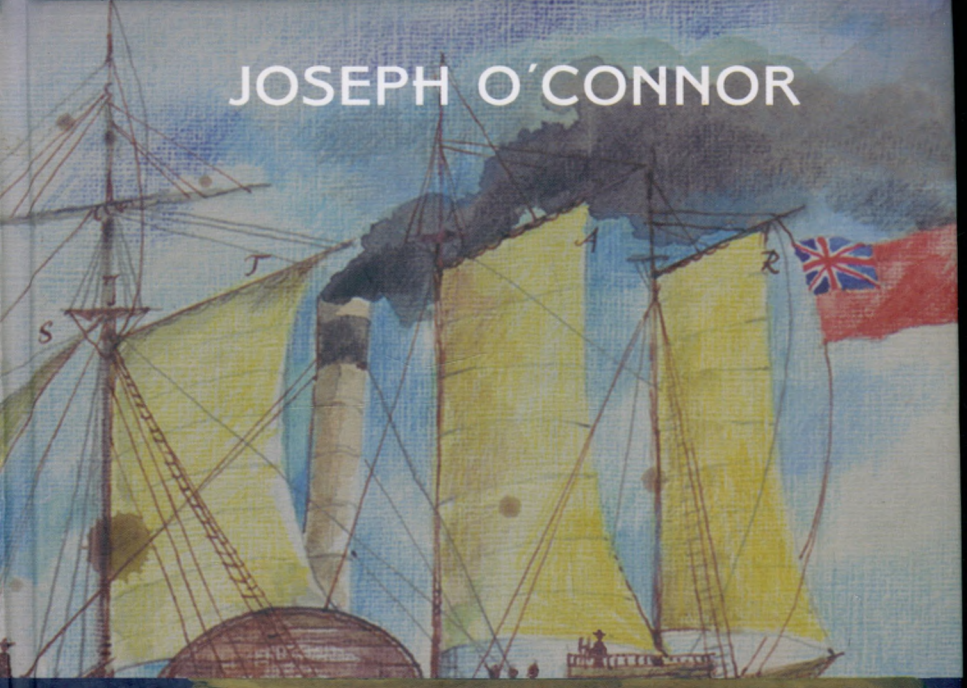

STAR OF THE SEA

JŪROS ŽVAIGŽDĖ

Atsisveikinimas su senąja Airija

MINTIS

Šiuolaikinis Europos romanas

JOSEPH O'CONNOR

JŪROS ŽVAIGŽDĖ

Atsisveikinimas su Senąja Airija

Iš anglų kalbos vertė
Nijolė Regina Chijenienė

MINTIS

UDK 891.62-3
Oc24

Versta iš
Joseph O'Connor
Star of the Sea
Published by Vintage 2003

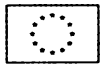

Culture 2000
Knygos leidimą rėmė Europos Sąjungos programa
Kultūra 2000

ISSN 1822-721X
ISBN 978-5-417-00927-3

© Joseph O'Connor, 2002
© Vertimas į lietuvių kalbą, Nijolė Regina Chijenienė, 2006
© MINTIS

TURINYS

Pabaisa		XIII
I skyrius.	Išvykimas	1
II skyrius.	Auka	6
III skyrius.	Priežastis	23
IV skyrius.	Badas	32
V skyrrius.	Eiliniai keleiviai	43
VI skyrius.	Regėjimai Delfuose	48
VII skyrius.	Modelis	57
VIII skyrius.	Tai, kas neįvardijama	76
IX skyrius.	Airijos žemėlapis	91
X skyrius.	Angelai	101
XI skyrius.	Baladžių kūrėjas	111
XII skyrius.	Paslaptis	124
XIII skyrius.	Palikimas	139
XIV skyrius.	Apsakymų kūrėjas	152
XV skyrius.	Tėvas ir sūnus	182
XVI skyrius.	Tamsybių jėga	195
XVII skyrius.	Gerbėjas	200
XVIII skyrius.	Vertėjas	222
XIX skyrius.	Vagis	228
XX skyrius.	Nelaimėlis	245
XXI skyrius.	Mokytojas	261
XXII skyrius.	Įstatymas	283
XXIII skyrius.	Vedęs vyras	290
XXIV skyrius.	Nusikaltėliai	311

XXV skyrius. Neapmokėta sąskaita 322
XXVI skyrius. Laivybos protokolai 340
XXVII skyrius 344
XXVIII skyrius. Įskundimas 346
XXIX skyrius. Amžinybėn iškeliavę nepažįstamieji 354
XXX skyrius. Kalinys 358
XXXI skyrius. Garbės svečias 367
XXXII skyrius. Fragmentas iš nebaigto G. Grantlio Diksono romano „Bulvių maras" 402
XXXIII skyrius. Siena 414
XXXIV skyrius. Daktaras 437
XXXV skyrius. Įspėjantys signaliniai žiburiai 445
XXXVI skyrius. Stovėjimas nuleidus inkarą 450
XXXVII skyrius. Žmogžudystė 460
XXVIII skyrius. Atradimas 476
XXXIX skyrius. Iš senovinių Airijos dainų rinkinio 482
Epilogas. Minčių kamuojamas žmogus 486

Skiriu Anai Mari
Vėl ir visados

[Badas] yra Dievo bausmė tingiam, nedėkingam ir maištingam kraštui; vangiems ir savimi nepasitikintiems žmonėms. Airiai kenčia Dievo apvaizdos siųstą jiems prapultį.

Charles'as Trevelyanas, Jos Didenybės iždo sekretoriaus pavaduotojas, 1847 m.

(1848 metais apdovanotas sero titulu už paramą bado ištiktiesiems)

Anglija yra iš tiesų didelė valstybinė nusikaltėlė. Anglija! Visa Anglija!.. Ji turi būti nubausta; toji bausmė, aš tikiu, ateis iš Airijos ir per Airiją; ir taip Airija atsiteis... Atlanto vandenynas niekada nebus toks gilus, kaip tas pragaras, į kurį nugarmės mano tautos engėjai.

Johnas Mitchelis, airių nacionalistas, 1856 m.

TRŪKSTAMA GRANDIS: Padarą, kuris, kaip tvirtinama, yra tarpinis tarp gorilos ir negro, nuotykių ieškantys tyrinėtojai gali sutikti skurdžiausiuose Londono ir Liverpulio rajonuose. Jis įsigudrino atsikelti čionai iš Airijos; iš esmės jis priklauso Airijos laukinių genčiai: žemiausiai Airijos jehu rūšiai. Su savo padermės atstovais jis kalbasi kažkokia neaiškia greitakalbe. Be to, tai laipiojantis gyvūnas, ir kartais jį galima pamatyti lipantį kopėčiomis su kibiru plytų.

Žurnalas „Punch", Londonas, 1862 m.

Apvaizda atsiuntė bulvių marą, bet Anglija atnešė badą... Mums įkyrėjo veidmainiški pliurpalai tų, kurie sako, kad nereikia kaltinti britų už jų valdovų nusikaltimus prieš Airiją. Mes vis tiek juos kaltiname.

Jamesas Connoly'is, vienas iš Velykų savaitės sukilimo prieš D. Britanijos viešpatavimą vadovų, 1916 m.

PROLOGAS

Iš „New York Times“ žurnalisto
G. GRANTLIO DIKSONO
„AMERIKIETIS SVETUR:
užrašai apie 1847-ųjų Londoną ir Airiją“

RIBOTO TIRAŽO,
Memorialinis šimtasis leidimas
PATAISYTAS, PILNAS
ir su daugybe naujų intarpų

Pabaisa

PRATARMĖ, KURIOJE APRAŠYTI KURIE NE KURIE
PRISIMINIMAI APIE „JŪROS ŽVAIGŽDĘ“,
KELEIVIŲ SĄLYGAS LAIVE IR JAME
ŠMĖKLINUSIĄ BLOGASTĮ

Kiaurą naktį jis žingsniuodavo po laivą, iš priekio į galą, nuo sutemų iki brėkšmos, tas aukštas kaip žardas, šlubas siaurapetis konemarietis pelenų pilkumo drapanomis.

Jūreiviai, sargybinis, užsiglaudę už vairinės keleiviai, pamiršę šnekas ar savo darbą, nulydėdavo akimis figūrą, tolstančią tamsiose ūkanose; jis tykino atsargiai, vogčiomis, visada vienas, sunkiai lyg inkarą vilkdamas kairę koją. Ant galvos suglamžytas katiliukas, apdriskęs šalikas apmuturiuotas apie kaklą iki pat smakro; palaikė kariška milinė pabaigtinai purvina, net sunku įsivaizduoti ją kadaise buvus švarią.

Tas jo atvangumas atrodė kone iškilmingas; savotiška apsmurgusi didybė: nelyginant persirengęs pasakų karalius tarp savo pavaldinių. Labai ilgos rankos, žėrinčios ir skvarbios akys. Kartais jis atrodydavo sumišęs ar perimtas kokios blogos nuojautos, tarsi jo gyvenimas būtų priėjęs arba kaip tik dabar ėmęs artėti prie tokio taško, kai nebeįmanoma suprasti, kas vyksta ir kodėl.

Niaukus jo veidas buvo subjaurotas randų, skersai išilgai išėstas kažkokios ligos, dar labiau sunkinamos jį ištinkančių nirtulingo kasymosi priepuolių. Pažiūrėti liesas ir lengvas kaip plunksna, jis tarytum buvo prislėgtas nepakeliamo sunkio naštos. Ir ne vien dėl savo luošumo – sužalotos kojos, įspraustos į medinį strampgalį su atspausta ar išdeginta didžiąja „P" – bet dėl skausmingo laukimo, kurio buvo perimta visa jo esybė; nuolatinio baugaus skriaudžiamo vaiko budrumo.

Jis buvo iš tų žmonių, kurie, dėdami didžiausias pastangas, kad tik nebūtų pastebėti, atsiduria visų dėmesio centre. Dažnai, patys nesuprasdami kaip, jūreiviai pajusdavo jo buvimą dar jo nepamatę. Jie net pasidarė iš to pramogą kirsdami lažybų, kur ir kurią valandą jis bus. „Dešimtas varpo dūžis" – prie kiaulidžių palei dešinįjį bortą. Penkiolika po vienuolikos – prie geriamojo vandens bako, kur vargingos trečiosios klasės moteriškės gaminasi savo skursnų valgį. Bet jau trečią parą išplaukus iš Liverpulio lažybos prarado įdomumą. Jis vaikščiojo po laivą tarsi atlikdamas kokį ritualą. Į priekį. Į galą. Skersai. Atgal. Stiebas. Kairysis bortas. Laivagalis. Dešinysis bortas. Išnirdamas sužibus žvaigždėms ir prasmegdamas apačion saulei tekant, visų laivo nakvišų jis buvo pramintas „Šmėkla".

Jis niekada nekalbindavo jūreivių. Naktininkų taip pat vengdavo iš tolo. Nepratardavo niekam nė žodžio net po vidurnakčio, kai kiti denyje užsilikę keleiviai būdavo linkę pasišnekėti ir kai tamsiame šlapiame denyje užsimegzdavo ryšiai, sunkiai įsivaizduojami dienos šviesoje. Naktį laive vartai būdavo paliekami atviri; taisyklių laikomasi nebe taip griežtai arba visai nepaisoma. Žinoma, ta pusiaunakčio demokratija buvo iliuzi-

nė; tamsa tarsi ištrindavo rangų ir tikėjimų skirtumus, ar bent jau sumažindavo tiek, kad nebevertėjo jų paisyti, tuo tarsi pripažįstant nenuginčijamą savo bejėgiškumą atsidūrus jūroje.

Naktį laivas atrodydavo keistai neatpažįstamas – girgždantis, pratekantis, aplūžęs medienos, dervų, vinių ir tikėjimo konglomeratas, besisūpuojantis ant begalinių kraupiai juodų vandenų, pasirengusių sprogti nuo menkiausio nieko. Sutemus žmonės deniuose šnekučiuodavosi patyliukais, lyg bijodami pažadinti vandenyną ir sukelti jo įniršį. Kitiems „Žvaigždė" regėjosi kaip milžiniškas nešulinis gyvulys, kurio skersinės griaučių sijos taip įsitempusios, kad, regis, tuoj trūks; šeimininko išvarytas į paskutinę varganą kelionę jo kūnas jau apmiręs, o mes, keleiviai, – knibždantys jame parazitai. Nelabai vykusi metafora, nes ne visi iš mūsų buvo parazitai. O tie, kurie buvo, nebūtų to pripažinę.

Po mumis gelmės, kurias gali tik įsivaizduoti, siauri ir gilūs neaprėpiamo žemyno tarpekliai; virš mūsų juodas kaip mirtis dangaus kupolas. Vėjas švilpdamas smūgiuoja iš aukštybių, kurių net skeptiškiausi jūreiviai nedrįstų pavadinti „dangaus karalyste". Didžiulės bangos laužo ir traiško mūsų prieglobstį; kaip ir vėjas įgavusios kūną, gyvastį ir dvasią, kvatodamos iš akiplėšų, drįsusių įžengti į jų valdas. Ir vis dėlto tarp vaikščiojančių po denį naktį viešpatauja ramybė: kuo piktesnė jūra, kuo žvarbesnis lietus, tuo didesnis randasi tarp jų bendrumas ir vienybė. Admirolas gali užkalbinti išsigandusį jungą, išbadėjęs trečios klasės keleivis – nemigos iškamuotą grafą. Vieną naktį iš savo kameros liūdnam pasivaikščiojimui ratu buvo išleistas paklaikęs

šėlstantis Golvėjaus kalinys. Netgi jis buvo įtrauktas į tą somnambulišką bendriją žmonių, pusbalsiu besišnekučiuojančių tarpusavyje ir gurkšnojančių romą su metodistų pastoriumi iš Laim Ridžio Anglijoje, iki tol niekada romo neragavusiu, bet dažnai pamokslaudavusiu apie visokeriopą jo žalą. (Kažkas matė, kaip jie abu klūpėdami škančuose tyliai giedojo „Būk su manim".)

Toje nakties respublikoje gali įvykti netikėčiausių dalykų. Tačiau Šmėklai nerūpi netikėti ar neįprasti dalykai. Jis abejingas jiems kaip stati uola, apsupta vandens platybių. Kaip apdriskęs Prometėjas, laukiantis maitvanagių. Jis stovi prie grotstiebio, įsmeigęs akis į Atlantą, regis, tikėdamasis išvysti, kaip šis sustings į ledą arba suputos kraujo puta.

Tarp pirmos ir antros valandos varpo dūžių dauguma iš denio dingsta; daug kas po vieną, bet kai kurie poromis, nes po švelnia nakties skraiste išskleidžia žiedus pakantumas; vienatvė ir instinktas sugula tamsoje į vieną lovą. Nuo trijų iki aušros denis beveik tuščias. Jis tik kyla ir leidžiasi. Lipa aukštyn. Smenga žemyn. Net gyvuliai suminga narvuose: kiaulės ir vištos, avys ir žąsys. Tik laivo varpas retsykiais pertraukia nesibaigiantį ir stingdantį jūros grumėjimą. Blaškydamas miegą jūreivis niūniuoja jūreivišką dainą arba su bičiuliu pasakoja vienas kitam istorijas. Retsykiais iš bepročio kameros apačioje atsklinda nelyginant koks sužeisto šuns inkštimas arba grasinimai špilio rankena suknežinti kitam kaliniui galvą. (Tuo metu kito kalinio kameroje nebuvo.) Siaurame tamsiame užkaboryje tarp užpakalinės vairinės sienos ir kamino tūno užsiglaudusi porelė. O jis vis tebestovi, tas žmogus iš Konemaros, įbedęs akis į bauginančią tamsą, atkišęs veidą drebiančiam snie-

gui tarsi medinė figūra laivo priekyje, kol tamsoje ima ryškėti laivavirvių rezginys, toks juodas raustančiame saulėtekio dangaus fone.

Trečią rytą, prieš pat aušrą, jūreivis pasiūlė jam puodelį kavos. Jo veidas, milinės nugara ir katiliuko kraštai buvo apkibę ledo karoliukais. Jis neįvertino jūreivio geranoriškumo ir netgi nepadėkojo. „Nušapęs kaip bažnyčios pelė", – pasakė kapitonas žiūrėdamas, kaip jis tylėdamas sliūkina šalin.

Kartais jūreiviai svarstydavo, ar tik tie naktiniai Šmėklos ritualai nebus kokios religinės apeigos ar dar negirdėtas atgailos būdas, kokius, pasak gandų, praktikuoją airiai. Kūno marinimas dėl kokio nors neapsakomai didelio nusidėjimo ar sielų, liepsnojančių skaistykloje, atpirkimas. Keistais dalykais tiki tie Airijos čiabuviai, ir jūreiviai, neišvengiamai susidurdami su jais laivuose, pastebi jų keistumą. Apie stebuklus, šventųjų apsireiškimus, kraujuojančias statulas jie pasakoja ramiai ir dalykiškai. Pragaras jiems toks pat tikras kaip Liverpulis, rojus tokia pat konkreti geografinė vieta kaip Manheteno sala. Jų maldos skamba kaip užkeikimai ar magiškos šamanų formulės. Galbūt Šmėkla šventas žmogus – vienas iš jų guru.

Savo gentainiams jis taip pat kėlė nerimą. Pabėgėliai girdėdavo, kaip jis atidaro liuko dangtį, leidžiasi trapu žemyn ir dingsta žvakių prieblandoje; plaukai susivėlę, drabužiai permirkę, akys blizga kaip gaištančios skumbrės. Pamatę jį ateinant visi žinodavo, kad jau aušta, bet nuo jo padvelkdavo geliančiu nakties šalčiu. Tamsa gobė jį kaip apsiaustas su daugybe klosčių. Jeigu denyje aidėdavo žmonių balsai – mat netgi brėkštant dažnai pamatydavai kokį pulkelį besikalbančių

vyrų ar karštai giedančių litanijas moteriškių – jam pasirodžius visi nuščiūdavo. Jie žiūrėdavo, kaip jis virpėdamas šlubčioja per visą kajutę, kaip vilkdamas koją sunkiai braunasi pro maišus ir krepšius, vos laikydamasis ant kojų nuo išsekimo, varvančia nosimi ir kosėdamas – sukiužusi marionetė nupjautomis virvėmis. Jis drebėdamas nusivilkdavo permirkusią milinę ir susukęs ją į velenėlį smukdavo po antklode miegoti.

Kad ir kas vyktų, jis miegodavo kiaurą dieną. Kurčias vaikų riksmams ar jūrlige sergančiųjų dejonėms, barniams ir ašaroms, peštynėms ir žaidimams, sudarantiems apačioje vykstančio gyvenimo šurmulį; kurčias kvatojimams, keiksmams, pagalbos šūksniams ir šėlsmui, jis gulėdavo ant lentų kaip lavonas. Pelės šmirinėja ant jo, o jis nė krust. Tarakonai landžioja jam už apatinių marškinių apykaklės. Vaikai bėginėja aplink jį arba čia pat vemia, vyrai čirpina smuiką, kvatoja arba ginčijasi, moterys derasi dėl maisto, kuris šioje vandenų karalystėje yra vienintelė valiuta ir kurio įsigijimą lydi karštligiškos spekuliacijos. Iš pačios to triukšmo gelmės, nuo varganų gultų tarsi maldos kyla ligonių aimanos; sveikasis miega greta pasiligojusio, skausmingos dejonės ir kraupūs maldavimai maišosi pervien su nesuskaičiuojamų musių zvimbimu.

Eilė prie dviejų trečiosios klasės išviečių ėjo kaip tik pro denio plotelį, didumo sulig karsto dangčiu, kur Šmėkla tylomis įsirengė gultą. Viena išvietė buvo išlūžusi, antra užsikimšusi ir užtvindyta, kabinose knibždėjo legionai cypiančių žiurkių. Septintą ryto amoniako smarvė, nesiliaujanti kaip šaltis ir šauksmai denyje, baisia jėga įsiveržia į tą plaukiojantį kalėjimą ir užlieja kaip spiritas. Tas dvokas turi kone kūnišką pavidalą;

atrodo, galėtum semti jį lipniomis rieškučiomis. Supuvęs maistas, supuvusi mėsa, pūvančių vidurių supuvusios liekanos – jų kvapas įsigeria į drabužius, plaukus, rankas; į stiklinę, iš kurios geri, ir į duoną, kurią valgai. Tabako kvapas, vėmalai, įsisenėjęs prakaitas, priplėkę rūbai, purvinos antklodės ir prastas viskis.

Vėdinimo liukai būdavo plačiai atidaryti, kad nors kiek apmalštų irimo tvaikas. Beje, švelnus vėjas, regis, tik blogino padėtį, išpustydamas kvapą po visus plyšius ir nišas. Dukart per savaitę denis būdavo plaunamas sūriu vandeniu, bet netgi švarus vanduo atsidavė srutomis ir norint juo naudotis tekdavo įpilti acto. Aštrus tvaikas sklaidėsi po visą trečiosios klasės teritoriją, garuojantis, nuodingas, vimdantis kvapas, graužiantis akis ir deginantis šnerves. Tačiau tas pražūtingas, dusinantis mirties ir apleistumo tvaikas nepajėgdavo pažadinti Šmėklos.

Nuo pat kelionės pradžios jis buvo nesutrikdomas. Tą dieną, kai rytą išplaukėme iš Liverpulio, apie vidurdienį viršutiniame denyje stovėjęs būrelis žmonių ėmė garsiai šaukti. Iš pietų pusės išniro škuna garbingu pavadinimu „Kento hercogienė", plaukianti į krantą Dublino link. Į amžino poilsio vietą tėvynėje ji gabeno parlamentaro Danielio O'Konelio – Airijos katalikų varguomenės „Išlaisvintojo" – palaikus iš Genujos, kur jis mirė tų metų rugpjūčio mėnesį.* Išvydę laivą, jie tarytum išvydo patį žmogų – taip bent atrodė stebint jų ašaringas maldas. Šmėkla ne tik kad neprisidėjo prie

* *Kiek pamenu, to laivo burės buvo juodos, bet žvilgtelėjęs į užrašus, supratau, kad klydau. – G. G. Diksonas.*

novenos kritusiam kovotojui, jis net neužlipo į denį pasižiūrėti. Miegas jam rūpėjo labiau už didvyrius ar iškilmingai jų palaikus gabenančius laivus.

Aštuntą valandą kambuzo darbininkai išdalija dienos daviną: kiekvienam suaugusiajam – pusę svaro džiūvėsių ir kvortą vandens, o kiekvienam vaikui – visų tų gėrybių perpus mažiau. Penkiolika minučių po devynių vyksta patikrinimas. Naktį mirusieji surenkami ir sukraunami išmesti. Kartais drybsantis Šmėkla palaikomas vienu iš jų ir apdriskėliams jo keliondraugiams tenka jį užsistoti. Faneriniai gultai apiplaunami liejant vandenį iš žarnų. Deniai nušveičiami plaušinėmis šluotomis. Patalynė surenkama ir virinama šlapime, kad žūtų utėlės, platinančios niežus.

Pavalgę trečiosios klasės keleiviai apsirengia ir lipa į denį pasižvalgyti. Tenai jie vaikštinėja gryname šaltame ore; sėdi ant grindų, kaulija maisto iš jūreivių ir pro geležinius dvigubu užraktu užrakintus vartus spokso, kaip mes, pirmosios klasės keleiviai, po šilkine uždanga geriame kavą su sausainiais. Vargšai dažnai aptarinėja, kaip turtingiesiems išsaugoma šviežia grietinėlė. Kai kurie tikina, kad labai padeda įmaišytas šlakelis kraujo.

Pirmosios dienos slinko kankinamai lėtai. Keleiviai jautėsi suglumę, nes Liverpulyje sužinojo, kad jų laivas, prieš leisdamasis per Atlantą, vėl sugrąžins juos į Airiją. Iš nevilties vyrai metėsi gerti, o paskui perėjo prie muštynių. Dauguma trečiosios klasės keleivių buvo išpardavę visą savo gerą, kad galėtų pasiekti Liverpulį. Daugelis buvo apiplėšti tame slogiame ir smurtingame mieste, sukčių suvilioti atidavę savo menką mantą; pardavę krūvas grubaus darbo alavinių poveržlių, kurios, kaip jie sužinojo, labai paklausios Amerikoje. O

štai dabar juos veža atgal į Dubliną, iš kur jie išvyko prieš keletą savaičių, susitaikę – ar bent jau taikydamiesi – su mintimi, kad niekada daugiau nebepamatys savo gimtosios žemės.

Tačiau netgi ta mažytė malonė, regis, iš jų atimta. Mes kirtome darganotą Airijos jūrą ir prisišvartavome Kingstaune pasiimti maisto; paskui palei dantytą pietryčių krantą pasiekėme Kvinstauną, esantį Korko (arba Kobho, kaip jis vadinamas gėlų kalba) grafystėje. Pro šalį slenkantis Viklou, Veksfordas arba Voterfordas tarsi tyčiojosi iš jų, buvo jiems lyg nuo pūliuojančios žaizdos plėšiamas šuteklis. Džiovininkas kalvis iš Banklodžio miesto prie Forlorn Pointo peršoko per viršutinio denio turėklus ir iš lėto ėmė irtis kranto link; sukaupęs paskutinius valios likučius stengdamasis pasiekti vietą, kur jo neišvengiamai laukė mirtis.

Kvinstaune įlipo dar šimtas keleivių, tokių leisgyvių, kad likusieji pasijuto karališkai. Mačiau, kaip pagyvenusi moteris, kurios kūno po drabužiais jau vargiai bebuvo likę, vos ne vos užlipo tilteliu į laivą tik tam, kad denyje atsisveikintų su šiuo pasauliu. Jos vaikai išmeldė kapitono leisti jai plaukti į Ameriką. Jie neturėjo už ką jos laidoti, bet jiems būtų buvę gėda palikti ją gulėti prieplaukoje. Jau nebepajėgus keliauti nusenęs ir luošas jos vyras tysojo prieplaukoje, apimtas bado karštinės – gyventi jam buvo likusios vos kelios valandos. Vaizdas aplink jį jau nebeišliks jam kaip paskutinis jo prisiminimas apie gyvenimą žemėje.

Kapitonas nenorėjo jos priimti. Tas mielas žmogus, pagal tikėjimą kvakeris, buvo suvaržytas daugybės taisyklių, kurių nedrįso pažeisti. Beveik po valandos ašarų ir maldavimų buvo rastas visus patenkinantis

sprendimas ir kruopščiai apgalvotas veikimo planas. Moters kūnas buvo suvyniotas į antklodę nuo paties kapitono gulto ir paguldytas į areštinę, kol laivas išplaukė iš uosto, tada slapta išmestas už borto. Jos giminaičiai turėjo tai padaryti patys. Nešant palaikus buvo nevalia prašyti pagalbos jūreivių, kad nepersiduotų koks užkratas. Vėliau trečiasis inžinierius, kuris, nepaisant visų įspėjimų, buvo prikalbintas jiems padėti, pasakojo, kad jie kažkokia geležte žiauriai sudarkė jai veidą, bijodami, kad buvę motinos kaimynai jos neatpažintų, jei srovė parplukdytų lavoną į krantą. Didžiausi nuskurėliai, kuriems net nevertėtų gėdytis, nešioja gėdą ilgiau, negu trunka pats gyvenimas. Pažeminimas yra vienintelis jų paveldas, bet jie atsisako jį priimti.

Pastaraisiais metais „Žvaigždei", kaip laivui baigiančiam savo tarnybą, buvo sumažinti muitai už pervežamus krovinius. Per aštuoniasdešimt metų ji buvo gabenusi įvairiausius krovinius: kviečius iš Karolinos alkstantiems Europoje, Afganistano opiumą, sprogmenis, norvegišką medieną, cukrų iš Misisipės, Afrikos vergus darbui cukrašvendrių plantacijose. „Žvaigždė" vienodai tenkino tiek kilniausius, tiek atgrasiausius žmonijos instinktus; vaikščiodamas jos deniais ir prisiliesdamas jos bortų pajusdavai stipriai susijęs ir su vienais, ir su kitais. Jos kapitonas nežinojo – o gal ir niekas nežinojo, tačiau po šios kelionės laivą buvo numatyta įplukdyti į Doverio doką ir palikti kaip plaukiojantį kalėjimą. Keliems trečiosios klasės keleiviams kapitono padėjėjas pasiūlė darbą: dirbti kubilus, kamšyti laive plyšius, dailidžiauti, siūti vantus iš burių drobės atraižų. Kiti jiems pavydėjo, nes gyvendami Airijoje neturėjo jokio amato arba prižiūrėjo avis, o tai yra toks pat

niekam tikęs užsiėmimas laive kaip ir Bruklino lūšynuose bei kolonijose. Laive darbas reiškė papildomą maistą. Kai kuriems jis reiškė gyvenimą.

„Jūros žvaigždėje" nebuvo katalikų kunigo, bet kartais po pietų metodistų pastorius škancuose pažerdavo keletą neginčytinų teiginių arba garsiai paskaitydavo Bibliją. Jis mėgo Kunigų, Makabėjų ir Izaijo knygas. *„Taršišo laivai, vaitokite, nes jūsų uostas sugriautas!"**. Kai kuriems vaikams ugningi jo žodžiai kėlė šiurpą ir jie maldaudavo tėvų juos išvesti. Tačiau dauguma likdavo klausytis, daugiausia iš nuobodulio. Mažagalvis, žvitrus, geraširdis žmogėnas, pasistiebęs ant pirštų galų dantų šepetuku diriguodavo giedantiems jo tikėjimo giesmes, kurių žodžiai buvo tokie pat atšiaurūs ir didingi kaip granito antkapiai.

O Dieve, tu per amžius mus globoji,
Tu – mūsų ateities viltis;
Nuo šėlstančių audrų užstoji,
Tu – mūsų prieglobstis esi.

Apačioje, trečiojoje klasėje, Šmėkla miegodavo per visą giedojimą.

Tada vėl nusileisdavo tamsa. Jis atsikeldavo iš savo blusų privisusio sujaukto ir dvokiančio migio ir griebdavo maistą kaip koks apsėstasis. Davinys būdavo paliekamas jam kubiliuke šalia jo guolio, ir nors visi žinojo „Žvaigždėje" esant maisto vagišių, iš Šmėklos niekas niekada nieko nenukniaukė.

* Izaijo knyga, 23,2. (*Vert. past.*)

Jis atsigerdavo vandens. Kas antrą dieną nusiskusdavo. Tada apsivilkdavo savo senovinę milinę ir taukšėdavo viršun į gryną nakties orą.

Trečiosios klasės patalpos buvo tiesiai po pagrindiniu deniu, ir jo papuvusios lentos kur ne kur buvo trapios kaip tie džiūvėsiai, kurie gelbėjo jos gyventojus nuo mirties. Taigi, kai ateidavo sutemos, jie kartais girdėdavo medinį jo strampą taukšint virš galvų. Tas taukšėjimas ir nuo lubų pažyrantys medžio miltai keldavo juoką arba malonų šiurpulį skystą avižų pliurzą srebiantiems vaikams. Kai kurios motinos tuo naudojosi. „Jeigu manęs neklausysi ir nedarysi, kas reikia, nuvesiu tave į viršų ir atiduosiu Baidyklei suėsti".

Šmėkla nebuvo negražus kaip baidyklė, bet jo veidas buvo neįprastas. Baltas kaip pienas ir kiek pailgas, o bruožai tartum surinkti iš kelių skirtingų žmonių. Nosis kumpa ir truputį per ilga. Ausys atlėpusios kaip arlekino. O ševeliūra, nelyginant nesveikai peraugusios juodos pienės pūkai, būtų tikusi kokiam nors vampyrą vaidinančiam mimui. Blyškiai mėlynos jo akys buvo nežemiškai skaidrios ir todėl baltas jo veidas atrodė netgi tamsus. Nuo jo trenkė drėgnais pelenais ir tuo kvapu, kuriuo atsiduoda ilgai keliaujantieji. Ir vis dėl to jis buvo tvarkingesnis už daugelį kitų, gyvenančių panašiai kaip jis, ir žmonės dažnai matydavo, kaip pusę jam skirto vandens jis sunaudoja savo juokingai susiraizgiusiems plaukams trinkti, darydamas tai itin skrupulingai, lyg panelė, pirmą kartą pakviesta į balių.

Trečiojoje keleivių klasėje viešpatavo karalius nuobodulys su savo patarnautojais nerimu ir baime. Akis badantis Šmėklos elgesys dabar buvo visiems ant liežuvio. Bet kokį žmonių sambūrį, bet kokią šeimą, par-

tiją, gentį ar tautą iš tikrųjų suburia ne tai, kas tarp jų bendra, bet tai, ko jie visi bijo, ir ta baimė dažnai yra kur kas stipresnė. Galbūt pašaliečiu bjaurimasi dangstant savo pačių nerimą; baiminamasi to, kas atsitiks jiems patiems, kai uždangalas staiga nukris. Šmėkla, kaip trečiosios klasės keistuolis, pasidarė jiems reikalingas – išsigimėlis tarp įsibaiminusių normaliųjų. Jo buvimas padėjo puoselėti vienybės iliuziją. Tai, kad jo iš tiesų būta itin keisto, darė jį dar vertingesnį.

Jis buvo aplipęs gandais kaip laivo korpusas polipais. Kažkas pasakė, kad gyvendamas Airijoje jis buvo palūkininkas, jų slengu tariant, „gombinas", paniekos vertas žmogus. Kiti apskelbė jį vargšų prieglaudos valdytoju arba ūkininko patikėtiniu, arba dezertyravusiu kareiviu. Žvakių liejikas iš Dublino tvirtino Šmėklą esant aktorių, nes jis matęs jį vaidinantį savo bendravardį „Hamleto" pastatyme Karališkajame teatre Brunsviko gatvėje. Dvi merginos iš Fermanacho, kurios niekada nesijuokdavo, buvo įsitikinusios, kad jis iš pataisos namų, nes jo veido išraiška tokia šalta, o mažos rankos tokios įdiržusios. Matydami, kaip jis bijo dienos šviesos ir mėgsta tamsą, kai kurie lakesnės fantazijos tautiečiai pavadino jį „citogu", keista antgamtiška airių legendos būtybe, fėjos ir mirtingojo sūnumi, kuris turi galios prakeikti ir užkerėti. Ir vis dėlto niekas nežinojo tikrai, kas jis toks, nes jis beveik nieko nesipasakojo. Netgi į banaliausią, visai nereikšmingą klausimą jis visada tik sumurmėdavo kažką po nosim, stengdamasis, kad jo nesuprastų arba neišgirstų. Tačiau jo žodynas buvo kaip mokyto žmogaus ir jis neabejotinai buvo ragavęs rašto, nors dauguma trečiosios klasės keleivių buvo neraštingi. Kartais, kai koks drąsesnis vaikas

prieidavo prie jo artyn, jis išsitraukdavo iš užančio mažą pasakų knygelę, kurios niekam neleisdavo pavartyti ar paliesti, ir paskaitydavo keistai švelniai šnabždėdamas.

Išgėręs, o tai nutikdavo retai, jis, kaip būdinga jo kraštiečiams, mėgdavo švelniai pašiepti sugrąžindamas klausimą klausėjui. Tačiau didžiumą laiko išvis nekalbėjo. Jis labai vengė pokalbių akis į akį, ir draugijoje – o tai dažnai būdavo neišvengiama tomis žiauriomis trečiosios klasės gyvenimo sąlygomis – nuleisdavo galvą ir stebeilydavo į grindis, tarsi būtų atsidėjęs maldai ar niūriems prisiminimams.

Kai kurie vaikai, kuriuos jis prisileisdavo, pasakojo, kad jis žinąs beprotiškai daug žuvų pavadinimų. Su muzika, jis, regis, taip pat turėjo kažką bendra. Vienas jūreivis, jeigu gerai pamenu, Mankanianas, tvirtino matęs, kaip jis skaitė iš lapo airių balades – ir nežinia kodėl iš jų juokėsi: „kreksėjo kaip Helovino ragana". Paklaustas tiesiai ir be užuolankų, jis duodavo suktą atsakymą. Bet labai trumpą ir beveik visuomet pritariamu tonu, todėl – kaip paprastai būna tiems, kas viskam pritaria – žmonės netrukus liovėsi jį klausinėję.

Kai kuo jis buvo panašus į jauną kunigą: nejaukiai jautėsi tarp moterų. Tačiau buvo aišku, kad tai ne kunigo tipas. Jis neskaitė brevijoriaus, nedalijo palaiminimų, niekada nesižegnojo. Ir kai po dviejų dienų išplaukus iš Kvinstauno pirmasis keleivis mirė nuo šiltinės, jis neatėjo į skurdžias, bet vis dėlto laidotuves. Toks nepagarbumas buvo palydėtas murmėjimo. Bet paskui kažkam šovė į galvą, kad Šmėkla gal bus „žydų tautybės", arba koks nors protestantas. Gal todėl jis toks nesavas.

Jis nebuvo nenuspėjamas – tiesą sakant, jis buvo labiausiai nuspėjamas žmogus laive. Kaip tik tas jo nuspėjamumas atrodė keistas.

Atrodė, lyg jis būtų įsitikinęs, kad jį kažkas stebi.

Netgi tais dar nebrandžios jaunystės metais aš buvau sutikęs žmonių, atėmusių gyvybę kitam. Kareiviai. *Presidentes*. Gangsteriai. Budeliai. Po tos baisios kelionės sutikau jų dar daugiau. Kai kurie jų žudė dėl pinigų, kiti gindami savo šalį; daugelis, kaip dabar manau, dėl to, kad jiems patiko žudyti, o pinigai ir šalis tebuvo dingstis. Tačiau šis pilkas žmogelis, ši naktimis deniuose vaidendavusis pamėklė, buvo kitoks negu jie visi. Žiūrėdamas, kaip jis klibinkščiuoja po tą kančių laivą, – aš ir dabar girdžiu tą jo klibinkščiavimą, nors jau praėjo septyniasdešimt metų, – matydavai žmogų, kurio, elgesys, žinoma, keistas, bet ne labiau negu daugybės kitų, dūstančių skurdo gniaužtuose. Ne labiau, tiesą sakant, negu daugumos mūsų.

Kažkuo jis buvo be galo kasdieniškas. Niekam nė į galvą nebūtų atėję, kad jis ruošiasi nužudyti žmogų.

Sudie, tariu Airijai, kur vaikystė prabėgus,
Iš gimtinės mielos išeinu amžinai.
Likit sveikos pakrantės, dobiliukais nusėtos.
Žalios kalvos ir narsūs šios žemės vaikai.
Visada prisiminsiu tuos slėnius miglotus,
Nors tėvynės vaizdų neišvysiu daugiau.
Iškeliauju per jūras baugias ir audrotas
Ten, kur laukia mūs laisvė, gerovė, garbė.

Išvykimas

PIRMOJI DIENA IŠ DVIDEŠIMT ŠEŠIŲ DIENŲ, PRALEISTŲ JŪROJE, KURIOS METU MŪSŲ GLOBĖJAS UŽRAŠO KAI KURIAS SVARBIAS SMULKMENAS IR APLINKYBES, LYDĖJUSIAS MŪSŲ IŠVYKIMĄ

VIII NOV. MDCCCXLVII
Tūkstantis aštuoni šimtai keturiasdešimt septinti metai,
lapkričio aštunta diena, pirmadienis
Plaukti jūra liko dvidešimt penkios dienos

Toliau pateikiamas vienintelis Džosijo Tjuko Lokvudo, laivo šeimininko, žurnalas, jo paties ranka rašytas ir pasirašytas, ir aš turiu garbę atsakingai paliudyti, kad tai yra pilna ir tiksli kelionės ataskaita ir iš jos neišleistas nė vienas reikalą liečiantis žodis.

ILGUMA: 10°16.7'V. PLATUMA: 51°35.5'Š. LAIKAS PAGAL GRINVIČĄ: 20.17 val. VĖJO KRYPTIS IR GREITIS: P–PV. STIPRUMAS 4. JŪRA: Audra. KURSAS: V–ŠV 282.7°. KRITULIAI IR PASTABOS: Visą dieną lengvas rūkas, bet naktis labai šalta ir giedra. Judantis takelažas apledėjęs. Dersio sala už dešiniojo borto. Tiracho sal. matoma iš 52°.4.5'Š,

10°.39.7'V, vakariausias Airijos ir tuo pačiu Jungtinės karalystės taškas. (Korko grafo nuosavybė.)

LAIVO PAVADINIMAS: „Jūros žvaigždė" (buvusi „Auksinė ledi").

STATYTOJAS: Džonas Vudas, Glazgas (propeleriai M. Branelio).

SAVININKAS: „SIDABRINĖS ŽVAIGŽDĖS LAIVYBOS KOMPANIJA IR KO".

ANKSTESNI MARŠRUTAI: Dublino uostas (Pietiniai dokai) – Liverpulis – Kingstaunas, Dublino grafystė.

PASIKROVIMO UOSTAS: Kvinstaunas (arba Kovas). 51°51'Š; 008°18'V.

PASKYRIMO UOSTAS: Niujorkas, 40°.42'Š; 74°.02'V.

NUOTOLIS: 2768 jūros mylios tiesiąja: tikslinti keičiantis halsui vakarų vėjų atžvilgiu.

PIRMASIS PADĖJĖJAS: Tomas Lisonas.

KARALIŠKOJO PAŠTO KURJERIS: Eskv. Džordžas Veleslis (lydimas tarno Brigso).

LAIVO SVORIS: 1154 ilgosios tonos.

LAIVO ILGIS: 207 pėdos × bimsas 34 pėdos.

BENDRA CHARAKTERISTIKA: kliperio pirmagalis, vienas dūmtraukis, trys kvadratinės burės (išskleistos plaukimui), ąžuolinis korpusas (su variniais apkalais), trys deniai, jutas ir bakas, šoniniai mentračiai, didžiausias greitis 9 mazgai, reikalingas visas navigacinis, tačiau rimtas laivo remontas; taip pat apgadintos interjero detalės ir taip toliau. Smarkiai prateka pro trečiosios klasės stogą ir pertvaras. Korpusą patikrinti sausame Niujorko doke ir esant reikalui užkamšyti.

KROVINYS: 5000 svarų gyvsidabrio Alabamos kasyklų kompanijai. Karališkasis paštas (keturiasdešimt

maišų). Sanderlando anglys kurui. (Prastos kokybės, purvinos ir šlakingos.) Keleivių bagažas. Atsarginė patalynė sandėlyje. Vienas fortepionas eskvairui Džonui J. Astorui Niujorke.

MAISTO ATSARGOS: pakankamas kiekis geriamo vandens, alaus, brendžio, klareto, romo, kiaulienos, paukštienos, avienos, džiūvėsių, konservuoto pieno ir taip toliau. Taip pat avižinių miltų, auginių, melasos, bulvių, sūdytos arba džiovintos jautienos, kiaulienos, lašinių ir kumpių, sūdytos veršienos, marinuotos paukštienos, kavos, arbatos, sidro, prieskonių, pipirų, imbiero, miltų, kiaušinių, gero portveino ir porterio, alaus, kopūstų, skaldytų žirnių sriubai ir pagaliau acto, sviesto ir silkių konservų. Gyvi gyvuliai (narvuose) skerdimui laive: kiaulės, vištos, ėriukai ir žąsys.

Vienas keleivis, pavarde Medouzas, uždarytas į areštinę dėl girtuokliavimo ir muštynių. (Nepataisomas subjektas: reikės jį toliau stebėti.) Kitas, įtariamas susirgęs šiltine, perkeltas į triumą ir atskirtas.

Tegu bus užregistruota, kad šiandien laive mirė trys trečiosios klasės keleiviai, ir visais atvejais mirties priežastis – išsekimas nuo ilgo badavimo. Margareta Farel, penkiasdešimt dvejų metų ištekėjusi moteris iš Ratfileino, esančio Eniskortyje Veksfordo grafystėje; Džozefas Inglišas, septyniolikos metų (prieš tai, kalbama, buvęs račiaus pameistrys), neturėjęs pastovios gyvenimo vietos, bet gimęs Kuthile, Kavano grafysėje; ir Džeimsas Maiklas Nolanas iš Skiberino Korko grafystėje, mėnesio ir dviejų dienų amžiaus (mergvaikis).

Jų palaikai buvo atiduoti jūrai. Tegu visagalis viešpats priima jų sielas: „Čia mes neturime išliekančiojo miesto, bet ieškome būsimojo".*

Mūsų įgulą sudaro trisdešimt septyni žmonės, 402½ trečiosios klasės keleivių (vaikai, kaip įprasta, skaičiuojami kaip pusė suaugusio keleivio) ir penkiolika pirmos, arba aukščiausios, klasės kajutėse. Tarp pastarųjų: grafas Deividas Meriditas iš Kingskorto ir jo žmona hercogienė, jų vaikai ir airė tarnaitė. Ponas G. G. Diksonas iš „New York Tribune", žymus apžvalgininkas, literatas. Gydytojas V. Manganas, medicinos daktaras iš Anatomijos teatro, esančio Dubline, Piterio gatvėje, su seseria ponia Derington, našle; Jo imperatoriškoji didenybė, karališkos Indijos giminės atstovas garbusis maharadža Randžitsindžis; teologijos mokslų daktaras, metodistų pastorius iš Laim Ridžio Anglijoje (paaukštintas) Henris Didsas ir daug kitų.

Šiandien beplaukiant mus pasiekė žinia, kad praėjusio mėnesio trečią dieną sudužo iš Liverpulio išplaukęs „Eksmautas" ir kad visi laivu emigravusieji 239½ keleivio nuskendo, taip pat visi įgulos nariai, išskyrus tris. Tegu visagalis Viešpats pasigaili jų sielų; ir tegu Jis suteikia didesnę malonę mūsų pačių kelionei; ar bent jau palydi ją savo gera linkinčiu žvilgsniu.

... kas namie baisiai riečia nosį kai atvyksta čionai [į Ameriką] neatsidyvyja kad prasčiokus čia godoja kaip ir juos [bet] kada jie čia atvyksta nereik sakyti kad buvai tas ir tas ir turėjai tą ir tą namuose [nes] atvykėlius čia godoja už jųjų elgesį o ne

<>

* Laiškas žydams, 13,14. (*Vert. past.*)

už liežuvio malimą... pažįstu čia žmonių [iš Airijos] kurie su manim nesisveikintų [tenai] vieškely sutikę [o] čia aš juos pamatęs galiu spjauti jiems į barzdą...

Patricko Danny'io, airių imigranto į Filadelfiją, laiškas

Auka

ANTRASIS KELIONĖS VAKARAS,
KURIO METU SKAITYTOJAS SUSIPAŽINS
SU VIENU SVARBIU KELEIVIU

12°49'V; 51°11'Š.
20.15 val.

Didžiai gerbiamas Tomas Deividas Nelsonas Meriditas, taurusis lordas Kingskortas, Raundstouno vikontas, devintasis Kašelio, Kilkerino ir Karnos grafas įžengė į valgomąjį kaip tik tuo metu, kai pasigirdo dūžtančių indų žvangėjimas.

Juodaodis stiuardas, laivui staigiai pasvirus ant šono, suklupo tarpduryje ir paleido iš rankų padėklą, nukrautą pilnomis šampano taurėmis. Kažkas pašaipiai keletą kartų suplojo jo garbei. Sėdėjusieji toliausiame kampe apgirtusiais balsais pagavo juokais sveikinti: „Valio! Bravo! Neblogai, tai bent šaunuolis!" Dar kažkas pridūrė: „Už tai reikia padidinti algą!"

Tuo tarpu stiuardas atsiklaupęs jau rinko šukes. Kraujas sruvo per kairį ploną jo riešą ir brokato palaidinės rankogalis jau buvo suteptas. Skubėdamas kuo grei-

čiau surinkti sudužusias krištolo skeveldras, jis persipjovė nykštį nuo pilvelio iki viršaus.

– Apsiriškite ranką, – pasakė jam lordas Kingskortas. – Štai.

Jis padavė stiuardui švarią lininę nosinę. Stiuardas pakėlė į jį paklaikusias iš baimės akis. Jo lūpos sukrutėjo, bet garso neišdavė. Atskubėjęs vyriausiasis stiuardas puolė ūdyti savo pavaldinį Meriditui nesuprantama kalba. Gal vokiečių? Portugalų? Taškydamasis seilėmis jis šnypštė ir svaidėsi prakeiksmais, o kaltininkas tupėjo susirietęs ant kilimo kaip priluptas vaikas, iškruvinta ir sulieta šampanu uniforma, tarsi groteskiška komodoriško baltumo parodija.

– Deividai? – pašaukė Meriditą žmona. Jis atsisuko. Kilstelėjusi nuo kapitono stalelio, kur vyko kviestiniai pietūs, ji linksmai mojo jam duonriekiu peiliu, o jos karikatūriškai susiglaudę antakiai ir suspaustos lūpos bylojo nekantravimą. Žmonės aplink ją kaip pamišę kvatojo – visi, išskyrus maharadžą, kuris niekada nesijuokdavo. Kai Meriditas vėl atsisuko į stiuardą, įniršęs jo viršininkas jau stūmė jį lauk iš salės; gomurine kalba vis bardamas nusižengėlį, kaip sužeistas paukštis prispaudusį ranką prie krūtinės.

Lordas Kingskortas jautė burnoje aitrų sūrumą. Maudė galvą ir akys matė kaip per miglą. Jau kelios savaitės jis sirgo kažkokia šlapimo takų infekcija ir nuo to laiko, kai jie Kingstaune įlipo į laivą, jam smarkiai pablogėjo. Šį rytą jam skaudėjo šlapinantis; sudiegė taip aštriai, kad net suriko. Jis gailėjosi, kad nesikreipė į gydytoją prieš leisdamasis į kelionę. Dabar nieko nebepadarysi, lieka laukti Niujorko. Su tuo girtu idiotu

Manganu atvirai nepasikalbėsi. Dar kokios keturios savaitės. Tikėtis ir melstis.

Daktaras Manganas, paniuręs senas nuoboda, jau buvo visas įraudęs nuo gėrimo, o riebaluoti jo plaukai blizgėjo kaip nugludintas pustas skustuvui galąsti. Jo sesuo, tarsi kokia kardinolo karikatūra, nesiliovė plėšiusi blyškiai geltonus rožės lapelius. Lordas Kingskortas spėliojo, ar nežada jų valgyti, tačiau ji tik sumetė juos vieną po kito į stiklinę su vandeniu. Rūškanu studento veidu juos stebėjo Luizianos apžvalgininkas Grantlis Diksonas su smokingu, akivaizdžiai pasiskolintu iš stambesnio asmens, nes atrodė su juo kvadratinis kaip dėžė. Meriditas jo nemėgo, niekada nemėgo, nuo to karto, kai buvo priverstas klausytis jo socialistiškų svaičiojimų per vieną iš tų prakeiktų Lauros vakarėlių Londone. Savotišką rašytojų ir poetų elgesį dar galima kęsti, bet kylančių rašytojų ir poetų – tiesiog neįmanoma. Jis klounas, tas Grantlis Diksonas, skardžiabalsė papūga su savo karingais lozungais ir nuvalkiotomis pažiūromis, ir kaip visi kavinių radikalai – viduje aršus snobas. O kai dėl pretenzingų paistalų apie rašomą romaną, tai Meriditas visada atskiria diletantą, ir dabar jis mato priešais kaip tik jį. Kai paaiškėjo, jog Grantlis Diksonas plauks tuo pačiu laivu, jau beveik norėjo atidėti kelionę, bet Laura pareiškė, kad jis tiesiog juokingas. Ji niekada nepamiršta jam to priminti.

Kokių rinktinių žmonių apsuptyje teks kankintis per pietus! Meriditas prisiminė mėgstamą tėvo posakį: „Tai daugiau negu baltasis gali ištverti".

– Ar tu tikrai gerai jautiesi, mielasis? – paklausė Laura. Ji mėgo vaidinti rūpestingą žmoną, ypač kai būdavo klausytojų, galinčių įvertinti jos rūpestingumą. Jis

nesipriešino. Jai tai patikdavo. Kartais tai patikdavo netgi ir jam.

– Atrodai, lyg tau ką skaudėtų. Ar šiaip kas būtų negerai.

– Viskas gerai, – pasakė jis pagaliau atsisėdęs į vietą. – Tiesiog išalkau.

– Taikliai pasakyta, – pritarė gydytojas Manganas.

– Atsiprašau už vėlavimą, – tarė lordas Kingskortas. – Turiu du bamblius, kurie nakčiai reikalauja pasakėlių.

Pašto kurjeris, taip pat tėvas, keistai pagiežingai nusišypsojo. Meridito žmona užvertė akis į viršų kaip lėlė.

– Mūsų Merė vėl serga, – pasakė ji.

Merė Duein buvo jų auklė, kilimo iš Karnos Golvėjaus grafystėje. Deividas Meriditas pažinojo ją visą savo gyvenimą.

– Nežinau, kas tai merginai vėl pasidarė, – toliau kalbėjo ledi Kingskort. – Nuo to laiko, kai įlipome į laivą, ji beveik nebuvo išėjusi iš savo kajutės. Nors šiaip tvirta kaip Konemaros arkliai. Ir tokia pat užsispyrusi. – Ji pakėlė šakutę apžiūrinėdama ją iš arti ir nežinia kodėl švelniai baksnodama pirštų galiukais jos aštrius dantelius.

– Gal pasiilgo namų, – tarė lordas Kingskortas.

Žmona nusijuokė.

– Tikrai nemanau.

– Pastebėjau, kad kai kurie jūreiviai į ją žvalgosi,– draugiškai pasakė gydytojas. – Visai nieko sau panelytė, jeigu nesirengtų taip juodai.

– Ji ne per seniausiai neteko vyro, – paaiškino Meriditas. – Todėl, manyčiau, nesidomi jūreiviais.

– O Dieve, Dieve. Nelengva jos amžiuje.

– Ką ir kalbėti.

Taurės buvo pripiltos vyno. Pasiūlyta duonos. Stiuardas pastatė dubenį *vichyssoise* sriubos ir ėmė pilstyti į lėkštes.

Lordui Kingskortui buvo sunku susikaupti. Skausmo kirmis iš lėto gręžėsi į kirkšnis, tarsi žabala lerva, pritvinkusi geliančių nuodų. Jis jautė, kaip jo marškiniai limpa prie pečių ir pilvo. Valgomojo salone buvo tvanku ir atsidavė pelenais, lyg kas būtų išsiurbęs visą orą ir prileidęs švino dulkių. Pro šleikštų mėsos ir peržydėjusių lelijų kvapą skverbėsi kažkoks dar baisesnis dvokas. Kas čia per smarvė, dėl Dievo meilės?

Tuo metu, kai atėjo Meriditas, daktaras, matyt, jau buvo įpusėjęs vieną iš savo nepabaigiamų istorijų. Dabar vėl ėmėsi ją tęsti, be perstogės kikendamas ir kvaksėdamas kaip antis, net dusdamas nuo tokio savęs linksminimo ir vis apžvelgdamas dirbtinai iš mandagumo šypsančius klausovus. Kažką apie kiaulę, kuri mokėjo kalbėti. O gal šokti? Arba stovėti ant užpakalinių kojų ir dainuoti Tomą Murą? Šiaip ar taip, tai buvo airių valstiečių istorija, kaip ir visos daktaro istorijos. *Ponuli. Tamstyte. Tegu bus pagarbintas.* Tolydžio nusibraukdamas nuo kaktos nesamas garbanas ir pūsdamas skruostus, jis mėgavosi savo sugebėjimu mėgdžioti. Meriditas negalėjo suprasti, kodėl prakutę airiai nesiliauja šaipęsi iš savo gentainių kaimiečių; tariasi, kad tuo, kaip patys dažnai tvirtina, įrodo savo brandų požiūrį į tautinius klausimus, o iš tiesų tai tėra dar viena koktaus pataikavimo atmaina.

– Pasakykit jūs man dabar, – prunkštelėjo daktaras džiaugsmu trykštančiomis akimis nužvelgdamas visus, – kur dar galėjo taip atsitikti, jeigu ne mūsų senojoje, brangiojoje Airijoje?

Paskutiniuosius tris žodžius jis ištarė taip, lyg jie būtų buvę su kabutėmis.

– Nuostabūs žmonės, – sutiko smarkiai prakaituojantis pašto kurjeris. – Besivadovaujantys savita nepriekaištinga logika.

Maharadža kurį laiką tylėjo paniuręs ir nuobodžiaudamas, sukaustytas savo standžių apdarų. Paskui subambėjo kelis neaiškius skiemenis ir spragtelėjo pirštais asmeniniam liokajui, kuris kaip angelas sargas stovėjo per kelias pėdas jam už nugaros. Liokajus atnešė mažą sidabrinę dėžutę. Maharadža pagarbiai ją atidarė ir išsiėmė akinius. Kurį laiką nustebęs spoksojo į juos, lyg būtų nesitikėjęs tenai jų rasti. Išsivalė servetėle ir užsibalnojo ant nosies.

– Ar ilgai žadate pasilikti Niujorke, lorde Kingskortai?

Meriditas ne iš karto susivokė, į ką kapitonas kreipiasi.

– Tiesą sakant, ketinu užsiimti verslu, Lokvudai.

Kaip ir reikėjo tikėtis, Diksonas atsisuko į jį.

– Kada kilmingieji spėjo nusmukti tiek, kad ėmė užsidirbinėti pragyvenimui?

– Airijoje badas, Diksonai. Manyčiau, kad viešėdamas tenai, buvote su juo susidūręs, ar ne?

Kapitonas nesmagiai nusijuokė.

– Esu tikras, kad jūsų draugas amerikietis nenorėjo įžeisti, lorde Kingskortai. Jis tik mano...

– Aš puikiai žinau, ką jis mano. Kaip grafas gali nusižeminti iki prekeivio? Tam tikra prasme mano brangioji žmona dažnai galvoja taip pat. – Jis pasižiūrėjo per stalą į ją. – Argi ne, Laura?

Ledi Kingskort nutylėjo. Jos vyras vėl grįžo prie sriubos. Norėjo užbaigti, kol nesutirštėjo.

– Taip. Taigi jūs matote mano keblią padėtį, Diksonai. Jau ketveri metai joks mano žemių nuomininkas nemoka man nuomos. Po mirties tėvas paliko man pusę visų Konemaros pelkynų, kalnus akmenų ir menkaverčių durpių, o dar daugiau laiku neapmokėtų sąskaitų ir neišmokėtų algų. Ką jau kalbėti apie nemenkas skolas valstybei. – Jis atsilaužė gabaliuką duonos ir gurkštelėjo vyno. – Merdėjimas yra gana brangus, – jis niūriai nusišypsojo kapitonui. – Ne taip, kaip šis klaretas – visiškas birzgalas.

Lokvudas pasimuistė apžvelgdamas stalą. Jis nebuvo pratęs bendrauti su aristokratais.

Jauna moteris ėmė timpčioti įmantrią arfą, stovinčią viduryje salono prie deserto stalelio šalia varvančios ledinės Pergalingojo Neptūno statulos. Melodija buvo nesudėtinga ir garsai šiek tiek nesuderinti, kaip paprastai atrodydavo Meriditui klausantis arfos, tačiau moters susikaupimas buvo jaudinantis. Jis norėjo, kad salone nebūtų nieko daugiau, tik jis ir ta jauna moteris. Jis čia sėdėtų ir gertų vyną: gertų ir klausytųsi nesuderintos muzikos. Gertų, kol nieko nebejaustų.

Konorsas? Maliganas? Lenianas? Moranas?

Kiek anksčiau tą dieną pro geležinius virbus, skiriančius trečiosios klasės keleivius nuo pranašesnių už juos, jis pastebėjo žmogų, kurį dažnai sutikdavo Klifdeno gatvėse. Vaikinas buvo surakintas grandinėmis ir girtas arba išprotėjęs, bet Meriditas vis dėlto jį atpažino, jis neapsiriko. Tai buvo Tonio Martino nuomininkas Balinahinče. Greičiausiai, pasak metodistų pastoriaus iš Laim Ridžio, jis buvo uždarytas į areštinę už tai, kad prisigėrė ir ėmė siautėti. Meriditas labai stebėjosi tai girdėdamas. Tą žmogų jis prisiminė visai kitokį.

Origanas? Džoisas? Mahonis? Blekas?

Pirmadienio rytą su savo tėvu, smulkiu žemės nuomininku, jis atvažiuodavo į Klifdeną parduoti ropių ir kopūstų: nedidelio ūgio linksmas ir apsukrus vyriukas iš Golvėjaus, trykštantis stiprybe, energija ir seilėmis. Kokia, po perkūnais, jo pavardė? Fildsas? Šildsas? Beje, našlys. Žmona mirė trisdešimt šeštaisiais. Iš plotelio kvarcito skalūno ant Benkolagdafo šlaitų jis išlaikė save ir septynis vaikus. Juokinga sakyti, bet Meriditas dažnai jiems pavydėdavo.

Jis pats žinojo, kaip tai juokinga. Bet tėvas taip aiškiai didžiavosi savo sūnumi. Abu juos siejo švelnumas, drovi meilė, nors jie be atvangos vienas kitą dėjo į šuns dienas. Ūkininkas išvadina sūnų veltėdžiu, o sūnus tėvą – prisiputusiu maumu. Tėvas sūnui kaukšteli per galvą, o tas meta į jį apipuvusią ropę. Klifdeno moterys pulkuodavosi prie aplūžusio jų prekystalio ir žiūrėdavo, kaip jie svaidosi keiksmais, o paskui pirkdavo skurdžias jų prekes. Vienas kito dergimas virto savotišku spektakliu. Bet Meriditas žinojo tiesą.

Medouzas?

Vieną ankstų gruodžio rytą, važiuodamas fajetonu pasitikti sesers, pašto karieta atvykstančios į Mam Krosą, jis matė, kaip po tuščią turgaus aikštę jie gainiojosi apdriskusį futbolo kamuolį. Vėjo nebuvo, tik nedidelis rūkas. Jų prekystalis stovėjo šalia bažnyčios vartų, nublizgintos ropės tviskėjo kaip dangaus šviesuliai. Visas miestelis miegojo, išskyrus tėvą ir sūnų. Tuščiose gatvėse šiureno lapai, tolumoje žvilgėjo rasos pasidabruoti laukai. Dabar jis visa tai prisiminė, sėdėdamas valgomajame, nešamas siūruojančių juodų nakties vandenų. Kaip keistai viskas buvo gražu Konemaroje

tą rytą. Neryškūs jų pavidalai, sklendžiantys rūke tarsi kokie dangiški padarai. Dunkst, kai kuris jų paspiria kamuolį. Prislopinti šūksmai. Smagios nešvankybės. Nepakartojama jų nevaržomo juoko muzika, aidu atsimušanti į aukštas juodas bažnyčios sienas.

Per visą savo vaikystę lordas Deividas Meriditas nė karto nespardė kamuolio su savo tėvu. Kažin, ar tėvas žinojo, kaip atrodo futbolo kamuolys. Jis prisimena, kaip pasakė tai seseriai pasitikęs ją tą rytą Biankonyje, apsikrovusią Kalėdų dovanomis ir dėžėmis cukatų; nestygstančią greičiau išpasakoti Londono naujienas ir paskalas. Kaip ji juokėsi pritardama jam. Ko gero, pasakė Emilė, jeigu tėtis kada nors būtų pamatęs futbolo kamuolį, būtų įstūmęs jį į patranką ir šovęs į prancūzą.

Kažin, kur jo tėvas dabar? Jo kūnas palaidotas Klifdeno kapinėse, bet kur jis pats? Ar yra nors krislas tiesos tame pietistiniame absurdiškame tikėjime gyvenimu po mirties? Ar toji pasaka nėra metafora kažkokios kitos, moksliškesnės realybės? Ar ateities giliaminčiai pajėgs iššifruoti tą alegoriją? Ir jeigu iš tikrųjų tai tiesa, kaip visa tai vyksta? Kur yra rojus? Ir kur pragaras?

Ar aš esu visi mano protėviai? Ar jie visi esu aš?

Likus trims savaitėms iki įsilaipinant į „Jūros žvaigždę", Meriditas paliko namus, kuriuose buvo gimęs jo tėvas ir senelis, užvėrė langinėmis išbyrėjusius langus, paskutinį kartą užstūmė ir užrakino duris. Atidavęs raktus vertintojui iš Golvėjaus perėjo per tuščias arklides. Nė vienas iš buvusių nuomininkų neatvyko jo išlydėti. Jis laukė iki sutemstant, bet niekas taip ir neatėjo.

Lydimas asmens sargybinio – pastarasis primygtinai to reikalavo – jis išvažiavo iš Kingskorto aplankyti

tėvo kapo Klifdene ir vėl rado jį išniekintą. Granitinis jūros angelas perskeltas pusiau, ant antkapio kalkėmis išpeizoti du žodžiai SUŠVINKES ŠUNSNUKYS ir emblema tų, kurie tai padarė. Senelio ir prosenelių kapai – visi buvo išbjauroti jų neapykantos ženklais. Ant kai kurių antkapių buvo paties Meridito pavardė, jie taip pat buvo sudarkyti. Tik jo motinos kapas buvo nepaliestas, ir šalia jo, atleistojo nuo bausmės, kiti išniekinti kapai atrodė dar kraupiau. Tačiau žvelgdamas į tą vaizdą, jis sugebėjo nieko nejausti. Labiausiai jam, tiesą sakant, įstrigo rašybos klaidos.

Jis negalėjo suprasti, iš kur toks siaubingas jo nejautrumas. Ir ką būtent jie norėjo pasakyti, tie žmonės, išniekinę jo tėvo kapą? Jų simbolis buvo „H" raidė, apibrėžta širdimi, tačiau kas tai per širdis, kuri leidžia niekinti mirusiuosius? „Airijos gynėjai", paaiškino asmens sargybinis; taip pasivadinę vietiniai ramybės drumstėjai. Kitas jų pavadinimas esąs „Atsakomingieji", pirmiausia dėl to, kad jie paskirsto visiems atsakomybę; ir itin griežtai už tai atsako. Ir Meriditas tylomis nudavė nesuvokiąs šitos etimologijos, apsimesdamas susidomėjęs vietinių gyventojų papročiais, tarytum konsteblis būtų pažindinęs jį su džigo žingsneliu ar liaudies pasakų paslaptimis. Ar jie iš tiesų taip smarkiai nekentė jo tėvo? Kuo jis užsitraukė tokį jų priešiškumą? Taip, jis buvo nepalenkiamas žemvaldys, ypač paskutiniaisiais metais, to nepaneigsi. Tačiau dauguma žemvaldžių Airijoje, taip pat ir Anglijoje bei visur kitur, yra tokie, o kai kurie daug blogesni ir žiauresni. Ar jie žino, tie naktimis sėlinantys kapų niekintojai, kiek daug tėvas stengėsi padaryti jiems gero? Nejaugi jie nesupranta, kad jis buvo savo laiko žmogus – konservatyvus tiek

savo polinkiais, tiek pažiūromis? Kad polinkiai ir pažiūros tiek žvirgždėtuose Golvėjaus laukuose, tiek statulomis išpuoštose Vestminsterio salėse yra vieni ir tie patys. Ko gero, ir visur kitur taip pat. „Pažiūros" tėra mandagus žodis prieštvaniniams prietarams uždangstyti, skudurai, dengiantys priešiškumą ir gentinį apmaudą.

Kažkodėl Meriditas pasijuto galvojąs apie savo vaikus: prisiminė, kaip jaunėliui dygo dantys ir jis naktį verkė. Lėlių prigrūstas vaikų kambarys Londone. Jis glosto kūdikio galvą. Ranka stabteli. Ant aplytos palangės straksi juodasis strazdas. Maži piršteliai švelniai grabalioja jo ranką, lyg nebyliai prašydami: „pabūk su manim". Kaip Kristus sode. Pabudėkite su manimi valandėlę. Pačioje pabaigoje mes prašome pačių mažiausių širdį draskančių mažmožių. Keista, kai pagalvoji, kad tėvas kažkada irgi buvo vaikas. Prieš pat mirtį jis taip ir atrodė: tas galingas, rūstus, kietaširdis jūreivis, kurio portretai kabo visose imperijos galerijose. Jis ištiesė savo išsekusią baltą ranką Deividui Meriditui ir suspaudė nykštį lyg būtų norėjęs sulaužyti. Jo akyse spindėjo baimė ir siaubas. Ir Deividas Meriditas norėjo pasakyti: „Nesijaudink. Aš pabūsiu su tavim. Nebijok". Bet nepajėgė pasakyti nieko.

Tarsi busdamas iš miego, kuris užtruko per ilgai, jis suvokė, kad žmonės aplinkui jį aptarinėja badą.

Pašto kurjeris garsiai ginčijosi su Diksonu.

– Žinote, žemvaldžiai anaiptol nėra blogi, mielas bičiuli. Daugelis jų padeda savo nuomininkams emigruoti.

Amerikietis išsišiepė:

– Kad atsikratytų silpniausių ir pasiliktų geriausius.

– Manau, kad jiems privalu tinkamai prižiūrėti savo žemes, – įsiterpė kapitonas. – Visiems sunku, ką padarysi.

Pašnekovo atgal mestą rūstų žvilgsnį galima buvo iš anksto nuspėti.

– O ar tinkamai apgyvendinti trečiosios klasės keleiviai jūsų laive?

– Keleiviais rūpinamasi tiek, kiek tai yra įmanoma. Mano galimybes riboja mano savininkai.

– Jūsų „savininkai" kapitone? Ir kas gi jie tokie?

– Turiu galvoje laivo savininkus. „Sidabrinės žvaigždės" kompaniją.

Diksonas niūriai linktelėjo, lyg tokio atsakymo ir būtų laukęs. Meridito nuomone, jis buvo iš tų radikalų, kuriems egzistuojančios neteisybės teikia slaptą palengvėjimą; juk kaip lengva būti moraliam išreiškiant savo pasipiktinimą jomis.

– Jis sako tiesą, Lokvudai, – pritarė daktaras. – Tie žmonės trečiojoje klasėje juk ne afrikiečiai pagaliau.

– Juočkiai švaresni, – prunkštelėjo pašto kurjeris.

Daktaro sesuo trūkčiojamai nusijuokė lyg būtų žagsėjusi. Brolis įspėjamai dėbtelėjo į ją. Ši mikliai nutaisė liūdną miną.

– Elkis su žmogumi kaip su laukiniu, ir jis taps laukinis, – pasakė Meriditas. – Jo balsas virpėjo, ir tai jį šiek tiek išgąsdino. – Visiems, kas buvo Airijoje, tas faktas žinomas. Tas pats Kalkutoje ar Afrikoje, ar bet kur kitur.

Paminėjus Kalkutą, kai kurie užstalės svečiai vogčiomis žvilgtelėjo į maharadžą. Tačiau šis atsidėjęs pūtė šaukštą sriubos. Savotiškas, ko gero, elgesys, turint galvoje, kad sriuba jau buvo ataušusi.

Dabar Grantlis Diksonas žiūrėjo į lordą Kingskortą.

– Keista iš jūsų girdėti tokius žodžius, Meriditai. Neįsivaizduoju, kaip jūsų padėties žmogus naktį gali užmigti.

– Kuo puikiausiai, užtikrinu jus, mielas drauge. Mat prieš miegą būtinai atidžiai perskaitau naujausią jūsų straipsnį.

– Žinau, kad jūsų kilnybė moka skaityti. Juk parašėte redaktoriui peikdamas mano darbą.

Meriditas metė į jį iš padilbų paniekos kupiną žvilgsnį.

– Kartais aš netgi užknarkiu ir pažadinu žmoną iš miegų.

– Deividai, dėl Dievo meilės, – paraudo ledi Kingskort. – Kas per kalbos prie pietų stalo.

– Yra kuo pasigrožėti – periodiški Diksono Mažojo proveržiai mažomis porcijomis. O kai ilgai lauktoji jūsų knyga pradžiugins mus savo pasirodymu, ji, be jokios abejonės, bus tokia pat sveikai raminanti, kaip ir bet kuris kitas jūsų žodžių srautas. Manyčiau, kad tada miegosiu kaip Endimionas.

Sėdintieji prie stalo nesmagiai nusijuokė. Diksonas prie jų neprisidėjo.

– Jūs laikote savo žmones didžiausiame skurde arba prie pat jo ribos. Jie neatsitiesdami pluša, kad užtikrintų jums jūsų padėtį, o paskui kada panorėjęs išvarote juos nuo žemės be jokios kompensacijos.

– Nė vienas mano nuomininkas nebuvo išvarytas nuo žemės be kompensacijos.

– Todėl kad jau beveik nebeliko ko varyti. Jūsų tėtušis atsikratė pusės savo nuomininkų. Ir pasmerkė juos vargšų prieglaudai arba mirčiai pakelės griovyje.

– Diksonai, nereikia, – tyliai paprašė kapitonas.

– Kiek šiandien jų nakvoja Klifdeno prieglaudoje, lorde Kingskortai? Sutuoktiniai privalo gyventi atskirai – tai priėmimo sąlyga. Vaikai, mažesni už jūsiškius, atskiriami nuo tėvų ir siunčiami vergauti. – Jis įsikišo ranką į smokingo kišenę ir išsitraukė užrašų knygelę. – Ar žinote jų pavardes? Gal norėtumėt, kad perskaityčiau? Ar nors kartą juos aplankėte paskaityti nakčiai pasakėlės?

Meriditui veidas degė lyg nusvilintas saulės.

– Nedrįskite man girdint neigiamai kalbėti apie mano tėvą, sere. Niekada. Supratote mane?

– Deividai, nurimk, – tyliai tarė žmona.

– Mano tėvas mylėjo Airiją ir kovojo dėl jos nepriklausomybės su žiauriu bonapartizmo jungu. O aš, naudodamasis savo, kaip jūs išsireiškėte „padėtimi", pone Diksonai, kiek galėdamas stengiausi daryti įtaką prieglaudų reformai. Jos nė iš tolo negalėtų teikti tokios pagalbos, kokia teikiama dabar, jeigu ne tokie žmonės kaip mano tėvas.

Diksonas vos girdimai prunkštelėjo. Meridito balsas pasidarė dar šaižesnis.

– Aš ne kartą kalbėjau apie tai Lordų rūmuose ir kitur. Bet tik kažin ar jūsų skaitytojams tai būtų įdomu. Geriau visokios paskalos, kapstymaisi po purvus ir primityvios karikatūros.

– Aš atstovauju laisvai Amerikos spaudai, lorde Kingskortai. Rašau taip, kaip man atrodo, ir visada taip rašysiu.

– Neapgaudinėkite savęs, sere. Jūs niekam neatstovaujate.

– Džentelmenai, džentelmenai, – atsiduso kapitonas. – Maldauju jūsų. Priešaky ilga kelionė, tad meskime

į šalį nesutarimus ir likime gerais draugais ir kompanionais.

Sutrikusi draugija nutilo. Tarsi nekviestas svečias būtų atsisėdęs prie stalo, o niekas nedrįstų apie tai užsiminti. Kai moteris baigė groti arfa sentimentalią keltišką melodiją, kažkas salone atsainiai supliaukšėjo delnais. Diksonas nežinia kodėl pastūmė nuo savęs lėkštę ir dviem greitais gurkšniais ištuštino stiklinę vandens.

– Gal mes atidėsime politinę diskusiją vėlesniam laikui, kai damos nueis miegoti, – pasiūlė kapitonas per jėgą nusijuokdamas. – Taigi, kas norėtų dar vyno?

– Aš ėmiausi visų įmanomų žygių, kad sąlygos prieglaudose pagerėtų, – pasakė Meriditas stengdamasis neprarasti savitvardos. – Dariau spaudimą parlamentarams, kad sumažintų priėmimo apribojimus. Tačiau tai labai sudėtingas klausimas. – Jis ryžosi sutikti gilų kaip bedugnė Diksono žvilgsnį. – Galbūt mes galėtume pasikalbėti apie tai kita proga. – Ir vėl pakartojo: – Tai sudėtingas klausimas.

– Iš tikrųjų sudėtingas, – staiga pareiškė Meridito žmona. – Jeigu nėra griežtų priėmimo taisyklių, jie piktnaudžiauja siūloma pagalba, Deividai. Todėl sąlygos turėtų būti netgi daug griežtesnės.

– Jau esu tau sakęs, brangioji, – svarbu ne tai.

– O aš manau, kad tai, – ramiai atitarė ji.

– Ne, ne tai, – nesutiko Meriditas. – Ir jau anksčiau bandžiau parodyti tau, kad šiuo klausimu klysti.

– Antraip tik skatiname tingumą ir išgverimą, kurie ir atvedė juos į tokią apverktiną padėtį.

Meriditas pajuto, kaip jam vėl kyla pyktis.

– Tegu aš būsiu prakeiktas, jeigu klausysiuos paskaitų apie tingumą iš tavo lūpų, Laura. Prakeiktas, sakau. *Ar tu dabar mane girdi?*

Kapitonas padėjo ant stalo įrankius ir bukai įsistebeilijo į lėkštę. Prie gretimo stalelio sėdėjęs metodistų pastorius atsisukęs įsmeigė į juos savo pelėdiškas akis. Diksonas ir pašto kurjeris sėdėjo labai tyliai. Daktaras ir jo sesuo nuleido galvas. Maharadža toliau valgė sriubą, vis pasipūsdamas ir švilpčiodamas pro dantis.

– Jums leidus aš atsiprašysiu, – kimiu balsu pasakė ledi Kingskort. – Šį vakarą nekaip jaučiuosi. Verčiau pasivaikščiosiu gryname ore.

Laura Meridit nerangiai atsistojo nuo stalo, šluostydamasi lūpas ir rankas servetėle. Jai nueinant vyrai kilstelėjo nuo kėdžių ir linktelėjo galva – visi, išskyrus Meriditą ir maharadžą Randžitsindžį. Maharadža niekada nenulenkdavo galvos.

Jis nusiėmė akinius, atsargiai papūtė į lęšius ir rūpestingai nusivalė juos savo auksaspalvio šaliko kraštu.

Kapitonas pamojo vienam iš savo stiuardų.

– Eik paskui grafienę, – greitosiomis sumurmėjo. – Žiūrėk, kad neišeitų pro pirmosios klasės vartus.

Žmogus linktelėjo supratęs ir išskubėjo iš salono.

– Gentainiai nerimsta, ar ne? – kvailai išsišiepė pašto kurjeris.

Džosijas Lokvudas nutylėjo.

– Pasakykite man kai ką, kapitone, – prakalbo maharadža suglumusia veido išraiška. Visi prie stalo staiga nustebę sužiuro į jį. Lyg būtų pamiršę, kad jis moka kalbėti.

– Ta graži jauna moteris, kuri dabar groja arfa...

Kapitonas nesmagiai dėbtelėjo į jį.

– Jūs, žinau, pataisysite mane, jeigu aš klystu.

– Klausau, jūsų didenybe?

– Ar ji kartais ne... mechaniko padėjėjas?

Visų galvos atsisuko ir kūnai pasviro į tą pusę.

– Viešpatie mieliausias! – sumišęs leptelėjo pašto kurjeris.

Daktaro sesuo pamėgino juoktis. Bet kadangi niekas jai nepritarė, staiga liovėsi.

– Vyras čia būtų netikęs, – sumurmėjo kapitonas. – „Žvaigždėje" mes labai stengiamės laikytis gero tono taisyklių.

Priežastis

ŠIAME SKYRIUJE AUTORIUS ATVIRAI APRAŠO KAI KURIUOS PRIEŠTARINGUS IR PRAŽŪTINGUS ĮVYKIUS AIRIJOJE IR APSIGINA NUO VIENO LORDO ŠMEIŽTŲ

„THE NEW YORK TRIBUNE“,
1847 metų lapkričio
10 diena, pirmadienis

ŠIOS DIENOS AKTUALIJA KODĖL AIRIJA BADAUJA?

Mūsų Londono biuro bendradarbis p. G. G. Diksonas

Šio straipsnio autorius mano esant būtina atsakyti į laišką apie badą Airijoje, neseniai atspausdintą šiame laikraštyje, gautą iš korespondento, pasirašiusio „Deividu Meriditu iš Golvėjaus“, kuris taip pat yra žinomas kaip lordas Kingskortas iš Kašelio ir Karnos.

Apokalipsę, šiuo metu šėlstančią Airijos žemėje, sukėlė šiurpus keturių Mirties raitelių sąmokslas. Tai stichinė nelaimė, gniuždantis skurdas, visiška varguomenės priklausomybė nuo kartą nuimamo menko derliaus ir visiškas jų ponų ir šeimininkų vangumas – vis tie patys siaubingi veiksniai, dėl kurių tarp

beturčių visada kyla badas. Tai nėra „atsitiktinumas", bet neišvengiamas padarinys. Kas, jei ne blogis, gali sudygti tokioje nuodingoje dirvoje?

Bet kas, turintis Oksfordo išsilavinimą, kokį gavo lordas Kingskortas – beje, visiškai apmokėtą jo šeimos žemių nuomininkų – turėtų žinoti šį faktą. Kiekvienas mirtį sėjantis badas turi savo pirmtakų. (Per trisdešimt pastarųjų metų Airijoje jų būta keturiolika ir katastrofiški bulvių maro padariniai XVIII amžiaus viduryje.) Kibirkštį šiai parako statinaitei įskėlė prieš dvejus metus išplitęs grybelinis vėžys, išnaikinęs bulves, pagrindinį airių valstiečių maistą. Ligos pavadinimas nežinomas.

Tačiau ekonominės sistemos, kurioje vyksta katastrofa, pavadinimas iš tiesų labai gerai žinomas. Ji vadinama „Laisvąja rinka" ir yra didžiai gerbiama. Kaip ir Deividas Meriditas iš Golvėjaus, ji taip pat turi slapyvardį. Daugelis nusikaltėlių ir dauguma aristokratų jį turi. Jos *nom de guerre** yra *„laissez-faire"***; taigi viską sprendžia pelno troškulys, net ir tai, kas turi gyventi, o kas mirti.

Tai šita Laisvė leidžia pirkliams padvigubinti produktų kainas bado ištiktuose kraštuose; tai ji leidžia airių ūkininkams išgabenti sveikų produktų krovinius, lydimus ginkluotos apsaugos, į Dubliną ir Londoną ir palikti valstiečius badmiriauti pūvančiuose laukuose. (Dublino piniguočių valgomuosiuose arba milordo arkivyskupo rūmuose bado beveik nesijaučia.)

Jokių kitų žmogiškos prigimties apraiškų neturi būti šiame stebuklingame Laisvės veikime. Nei žmogaus vaizduotės, dovanojusios mums Renesanso

* Slapyvardis (*pr.*)

** „Netrukdykite veikti" (*pr.*)

grožybes. Nei jo Neprikausomybės siekio, dovanojusio mums Ameriką. Nei jo įgimtos užuojautos savo kenčiančiam broliui, o tiktai pelno mėsmalės sukimasis, vien tik jis.

Tai ne perdėta. Anglijos ir Airijos milordams atrodo nesuprantamas tas faktas, kad viena iš nedirbančios aristokratijos užduočių turėtų būti neleisti, kad tie, kurių kraują jie siurbia, mirtų badu. Juk iš tiesų yra *de rigeur** bausti vargšus už tai, kad jie neturtingi, o savo pačių turtus laikyti dieviška privilegija. Tie, kurie pluša sunkiausiai, turi mažiausiai; tie, kurie nieko neveikia, tik valgo ir yra visko pertekę.

Ne paslaptis, kad didelė dalis galingųjų, ramiai stebinčių airių varguolių žlugimą, yra britai; tačiau tarp jų yra daug ir pačių airių. Apie tuos, kurie yra britai, jau nemaža yra prirašyta, bet apie tuos, kurie airiai, toli gražu nepakankamai. Kai kam buvo patogu žlugdymu apkaltinti „Britaniją". tačiau tai ne „Britanija" čia kankintoja ir ne „Airija" – kankinė. Tai, kas vyksta, yra kur kas sudėtingiau, bet taip pat žiauru.

Didžiuma britų valdžios kratosi atsakomybės, tuo tarpu milijonai žmonių, kuriuos jie valdo Airijoje, per visą ilgą ir baisią istoriją pasmerkiami baisiausiai pražūčiai; vis dėlto kai kurie pasiturintys airiai, kuriuos su jų aukomis sieja tautybė (jeigu ne daug daugiau), leidžia sau vertinti faktus kiek kitaip. Kaip savo įsimintina fraze yra pasakęs lordas Kingskortas: „Alkis žudo vargšus. Jis neprašo parodyti vėliavos". Jeigu badas išplistų Jorkšyre, vargu ar vyriausybė imtųsi nors kiek veiksmingesnių priemonių. Bet

* Žiauru *(pr.)*

jeigu kas nuoširdžiai tiki, kad didžiai gerbiamas lordas Džonas Raselas (Didžiosios Britanijos ministras pirmininkas, Amberlio vikontas Amberlis, Ardsalos vikontas, trečiasis jo malonybės 6-ojo Bedfordo hercogo sūnus) padidins mokesčius savo poniškiems „sėbrams" tam, kad padėtų badaujantiems Lidse, tai verčiau tegu paprašo, kad liokajus papiltų jam ant galvos šalto vandens, ir kuo daugiau.

Raselo administracija iš tiesų siuntė maistą, kaip išdidžiai tvirtinama kalbamajame lordo Kingskorto laiške. Tačiau labai jau dažnai tai buvo apgailėtinai menka paspirtis: blogai suplanuota, blogai organizuota, blogai paskirstyta, tokia negausi, kad beveik beprasmiška; ne į tuos rajonus ir ne tuo laiku; pernelyg maža ir pernelyg pavėluota. Ir daugybė jo garbintojų – iš tiesų didžioji jų dauguma – turėtų pasidalyti kaltę su lordu Raselu ir jo vyriausybe.

Gausi prakutusių Airijos fermerių klasė nepajudino nė piršto, kad padėtų alkstantiems; tiesą sakant, jie gerokai pagausino savo turtus pasisavinę vargšų paliktus sklypus. Armija žemvaldžių, kurie dievagojasi mylį Airijos žmones, iš tikrųjų tūkstančius išvarė nuo žemės, kurią tie buvo paveldėję. Lordo Kingskorto šeima yra viena iš tokių klikų. Jis sakosi esąs „airis, gimęs ir užaugęs Golvėjuje". Kažin ar jis kalba tą patį savo nuolatiniuose namuose Čelsyje.

Įprasta manyti, kad dėl bado kalti „Britanijos žmonės", kurie remia vyriausybes, dedančias tiek mažai pastangų padėti. Tai anaiptol nėra teisinga. Faktiškai nė viena tos karalystės beturčių klasė nebalsavo už pagedusį režimą, kuris didina Airijos badaujančių kančias. Priežastis

paprasta. Tie žmonės neturi balso teisės.

Teisė balsuoti tamsybėse skendinčioje demokratijos tėvynėje (kurios neperrenkamuose Lordų rūmuose savimi patenkintas postringauja Deividas Meriditas) pagrįsta turtu, o ne pilietybe. Iš tiesų nė vienas britas nėra pilietis, o tik Jos Imperatoriškosios Didenybės pavaldinys. Devyniolika iš dvidešimties britų neturi jokios balsavimo teisės. „Liaudies" nuomonė niekam nerūpi toje mus valdyti įpratusių viešpačių oligarchų saloje. Kokia laimė, kad mes tęsiame savotišką senobinę jų tradiciją nesuteikti rinkimų teisės tai gyventojų daliai, kuri neturi gebėjimo užsiauginti barzdos.

Šiomis dienomis lordas Kingskortas minėtame laikraštyje įspėjo: „viskas, kas susiję su badu Airijoje, yra kur kas sudėtingiau, negu atrodo". Iš tiesų taip ir yra. Kitaip nei minios mirusiųjų badu, jo šviesybė mėgaujasi tuo, jog yra gyvas ir teikiasi aptarinėti gyvenimo keblumus.

Be abejonės, skirstyti kaimiškąją Airiją į turtingą ir visiškai apleistą nebūtų labai tikslu. Esama smulkių ūkininkų ir kitų, kurių vargani ištekliai per plauką leido jiems išvengti išgarbintojo kalėjimo, vadinamo vargšų prieglauda. Kai kas netgi pajėgtų nusipirkti karstą; tačiau dauguma – ne, ir lordas Kingskortas tuo įsitikintų, jeigu pakiltų nuo savo rašomojo stalo ir pažvelgtų pro langą. Nuskurdusių nuomininkų šeimos daug kur yra neteisėtai persiskirsčiusios žemę (veltui arba už labai mažą nuomą), dėl to dideli nualintos dirvos plotai dar labiau skursta, o žmonės dar daugiau kenčia ir badauja. Yra ir tokių nelaimėlių, kurie neturi nieko. Stokodami aštuonių dolerių, kad galėtų emigruoti (tiek

kainuoja vakarienė lordo Kingskorto Londono klube), anei jokios nuosavybės, kurią galėtų už tiek parduoti, jie dešimtimis ir šimtais miršta tuo metu, kai mes užduodame sau įdomiai sudėtingus klausimus. Vien šiais metais mirė ketvirtadalis milijono. Tai daugiau negu visi Floridos, Ajovos ir Delavero gyventojai kartu sudėjus.

Viskas, kas susiję su badu, yra išties sudėtinga. Viskas, išskyrus jo aukų agoniją: bejėgių ir vargšų senukų, jaunuolių. Jų triūsas Airijos diduomenei leidžia žaviai dykinėti ir, kaip daro jų broliai ir seserys Anglijoje, kirmyti lovoje iki pietų. Suprantama, juk jų vyriškosios ir moteriškosios šviesybės yra tokios pavargusios. Peržvelgus pastarųjų metų „Illustrated London News" paaiškėja, kad medžioklės, puotos ir kitos sekinančios paprasto kaimiško gyvenimo pramogos linksmai tęsėsi nelaimės ištiktoje Airijoje, kai badaujantieji narsiai gulė amžino poilsio į pakelės griovius.

Į ką gi jiems dabar kreiptis pagalbos, tiems žmonėms, be gailesčio paliktiems likimo valiai tų, kurie išsunkė iš jų visus syvus? Galbūt į mūsų garbiuosius kolegas, vadinamojo britų „ketvirtojo luomo" atstovus? Štai šviežias Londono „Times" redakcinis straipsnis (leidinys, kurio nemaža dalis akcijų priklauso lordui Kingskortui): „Mūsų įsitikinimu, bulvių maras yra Dievo dovana. Kai keltai vieną kartą liausis buvę bulviafagais, jie turės tapti mėsėdžiais. Paragavus mėsos, jų apetitas padidės. O tai suteiks stabilumo, pastovumo ir ištvermės".

Masinės emigracijos planas primygtinai peršamas paskutiniajame „Punch" numeryje (antiamerikietiškas laikraštpalaikis, kurio redaktorius dažnai lankosi minėtojo lordo Kingskorto

namuose): „Mes tikime, kad jeigu šį planą pavyktų įgyvendinti, tai Airijai būtų padaryta didžiausia paslauga nuo tų laikų, kai šventasis Patrikas išgujo iš Airijos gyvates".

Egzodas jau iš tiesų prasidėjo. Po trisdešimties metų Amerikoje tarp mūsų gyvens daugiau airių negu tame žiauriame ir neteisingame krašte, kur jie gimė tam, kad būtų laikomi parazitais.

Tai nėra tyčinis tautos žudymas, kaip tvirtina kai kurios iškreiptos doktrinos. Tai dar vienas dalykas, dėl kurio lordas Kingskortas yra visiškai teisus. (Didelė paguoda motinai, matančiai savo badaujančius vaikus, kad jų badavimas nėra iš anksto suplanuotas.) Badą sukėlė ir ne jo aukų neveiklumas ar bukumas (šiaip ar taip, bent jau ne jų pačių), nors pastarojo meto Londono laikraščiuose dažnai pasirodo neapykanta alsuojančių kaltinimų. Ponas Pančas nėra vienintelė klastinga marionetė, lyginusi airius su žvėrimis ir galvažudžiais. Ir tokios paikystės kartojamos abiejų pusių. Dauguma airių dvasininkų protina savo aveles teigdami, kad anglas iš esmės yra bedievis degeneratas, necivilizuotas, kraujo ištroškęs pagonis. Kiti taip pat juosiasi kardus kovai, tik kiek slapčiau bet, ko gero, ne mažiau grėsmingai. Revoliucinės Golvėjaus kaimų draugijos narys (iškeldintas kalbamojo lordo Kingskorto nuomininkas) neseniai pareiškė šių eilučių autoriui:

„Niekinu anglus kaip tikrus šėtonus. Jie nedori. Jie buvo laukiniai ir stabmeldžiai, kai mūsų žmonės buvo šventieji. Šioje šalyje turės kilti šventas karas ir jie bus išstumti. Visi iki vieno. Man nė motais, kiek amžių jie čia, tai ne jų kraštas, jie gavo jį tik sėdami kančią. Jiems teks sprukti

atgal į savo išmatų duobę, iš kurios išlindo, mišrūnai šunes su savo kalėmis. Paskerdęs kurį nors iš tos šutvės jausiuosi atlikęs šventą darbą".

Daugelis mūsų turi tikrų draugų Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje, ir visi mes skolingi toms šalims dalį savo paveldo. Todėl būtina, kad Amerika pasinaudotų visa savo turima įtaka Londono vyriausybei šiuo baisiu laikotarpiu. Antraip badas apnuodys dorų ir kuklių abiejų salų gyventojų santykius visam šimtmečiui į priekį.

Milijonas žmonių tikrai mirs per šį badmetį. Jeigu nedelsiant nieko nebus padaryta vargšams išgelbėti, dėl bado padarinių mirs dar tūkstančiai: nuo sviedinių, durtuvų ir kulkų. Į jų tarpą gali pakliūti netgi tam tikras skaičius kilmingų lordų, o tokia eiga būtų išties pražūtinga. Amerikos laikraščių skaitytojų laiškų skiltys gerokai nuskurstų jiems visiškai išnykus.

SKELBIMAS

PLAUKITE
„SIDABRINĖS ŽVAIGŽDĖS"
LINIJA

PRABANGIAUSIOS KAJUTĖS
AUKŠTOS KLASĖS
APTARNAVIMAS;
PUIKUS MAISTAS
NIUJORKAS – LIVERPULIS:
PLAUKIA KASDIEN
BILIETAS Į ABI PUSES
AUKŠČIAUSIOS KLASĖS
KELEIVIAMS 120 $
PAGEIDAUTINI
IŠANKSTINIAI UŽSAKYMAI

Kaip man gaila, kad kunigas skyrė tau tokią sunkią atgailą. Turėtum atvykti į šalį, kurioje yra meilė ir laisvė. Man čia viskas tinka. Tu turbūt neįsivaizduoji, kad galiu turėti nors vieną kavalierių, bet turiu jų sočiai. Gal kokius šešis. Jau beveik pasidariau tikra jankė, ir jeigu dabar būčiau namie, tai bernai nuo manęs neatstotų. Daugiau nebeturiu ko rašyti.

Mary'ės Brown laiškas savo pusseserei iš Veksfordo

IV SKYRIUS

Badas

KETVIRTASIS KELIONĖS VAKARAS,
KURIO METU IŠAIŠKĖJA ŽMOGŽUDŽIO PLANAS,
KRAUPŪS KETINIMAI IR ŽIAURI KLASTA

17°22'V; 51°05'Š
17.15 val.

Žudikas Pijus Malvis klypčiojo per priekinį denį, o negyva jo koja vilkosi jam iš paskos kaip maišas varžtų. Jūra buvo plieno pilkumo, nusėta juodų verpetų. Ketvirtos (išplaukus iš Kovo) dienos sutemos pamažu gaubė laivą. Plonas tarsi nulūžęs nagas mėnulio pjautuvas bolavo pro juodus kaip anglys debesų kamuolius, tolumoje prasiveriančius skaisčiais sniegdrabos šuorais.

Malvis kentė skausmą. Gėlė kojas. Šaltis kaustė krumplius ir pirštų galus. Tarsi raganų nuodai dvasią stingdė šlapių drabužių šaltis ant šlapios odos.

Keletą dienų jiems išplaukus iš Kovo sidabriniai kirai ir alkos klykavo „Žvaigždės" kilvateryje, sukdamiesi ir smigdami žemyn, nerdami į bangas ir su klegesiu tūpdami ant denio turėklų. Kai kurie trečiosios klasės keleiviai bandė prisivilioti juos užkabindami masalą ant

kabliuko, tačiau naudos buvo daugiau iš tą gaudymą paskatinusių tarpusavio varžybų, negu iš žuvimi atsiduodančios, kietos it virvė mėsos, kuria juos aprūpindavo apstulbusios aukos. Kormoranai ir pufinai čiuožinėjo putotomis bangomis netgi tuomet, kai Airija jau buvo išnykusi iš akių; atskrisdami iš uolėtų ir seniai nebegyvenamų salų, nusidriekusių tolyn nuo pietvakarių pakrantės kaip rašalo dėmės nerūpestingo kartografo žemėlapyje. Dabar paukščių nebebuvo. Nebebuvo nieko.

Tik nesiliaujančios laivo dejonės ir širdį stingdantis gergždesys. Nerimastingas pastirusių burių švagždėjimas. Jūreivių riksmai papūtus šiauriui. Vaikų verksmas. Vyrų kvatojimas. Naktinė garsų kakofonija, graudžios dainos apie meilę ir kerštą, duslus dūdmaišių tūtavimas. Nesibaigiantis moterų balsų ulbėjimas, o ypač jaunesniųjų.

Koks tas Niujorkas? Kaip žmonės rengiasi Niujorke? Kokie žvėrys Niujorko zoologijos sode? Ką jie ten valgo? Kokią muziką mėgsta? Ar kinai tikrai geltoni? O indėnai raudoni? Ar tiesa, kad juodaodžių tas, na žinai, daiktas ilgesnis negu krikščionių? Ar amerikietės rodo viešai savo krūtis? Dažnai, ypač jaunystėje, Malvis pagalvodavo apie tai, kad išplaukęs į jūrą žmogus tampa bežadis ir gali užmiršti praeitį. Tačiau dabar jis gyveno tarsi pragare, kurio buvo nusipelnęs. O jo praeitis buvo pririšta prie jo tarsi inkaras. Kuo toliau laivas plaukė, tuo stipresnė buvo jos trauka.

Jis vengė moterų, ypač jaunesnių. Iš dalies todėl, kad nenorėjo matyti išsekusių jų veidų, užgesusio žvilgsnio ir kaulėtų rankų. Siaubingo jų pasmerktumo, tarsi įdagas ženklinančio visišką beteisiškumą. Kad jų

nesutiktų, po denį jis vaikščiodavo naktimis, o dieną miegodavo, kad nesusidurtų su vyrais.

Dauguma vyrų buvo išvaryti nuo žemės fermeriai iš Konoto ir Vest Korko, elgetaujantys skurdžiai iš Karlovo ir Voterfordo; kubilius, keli kalviai, arklių supirkinėtojas iš Kerio; pora žvejų iš Golvėjaus, kuriems pavyko parduoti tinklus. Didžiausi skurdžiai iš visų buvo palikti mirti doko pakrantėje, nes neturėjo nei pinigų bilietui nusipirkti, nei jėgų prašyti sušelpti tų, kurie jų turėjo.

Beje, jūros liga labiau kankino vyrus negu moteris. Malvis nesuprato kodėl, bet taip buvo. Du žvejai iš Linono sirgo sunkiausiai. Anksčiau jie gyveno skardingose uolėtose Delfi Hilo pakrantėse, gaudydami krabus ir omarus Kilario gelmėje. Nė vienas gyvenime nebuvo toliau išplaukęs į jūrą. Jie juokavo esą surakinti sausumos, tiedu neįtikėtinai gražūs broliai. Apie save ironiškai kalbėdavo trečiuoju asmeniu, tarsi jų pačių nepajėgumas ir baimė būtų buvusi jiems juokinga. *Žvejas, kuris niekada nebuvo išplaukęs į jūrą.*

Žudikui darėsi liūdna žiūrint, kaip jie staiposi prieš merginas, eidami vienas su kitu imtynių, lenktyniaudami denyje vienomis kojinėmis. Netgi jų gerumas kažkodėl kėlė liūdesį. Jie nuolat dalijosi savo maisto daviniu su trečiosios klasės keleivių vaikais, dainuodavo patriotines dainas nusiminusiems draugams. Jaunesnysis greitai mirs, tai buvo aišku. Jo linksmume buvo justi neviltis. Jis ilgai netvers.

Malvis žinojo, kas yra badas su jo gudrybėmis ir spąstais: kaip jis leidžia tau jaustis nealkanam, o paskui smogia kaip koks išsprogtakis žviegiantis galvažudys. Jis buvo susidūręs su juo Konemaroje ir Anglijos ke-

liuose. Jis kaip šešėlis visą gyvenimą sekė jam iš paskos, tas pasalūniškas seklys. O dabar šlubčiodamas vilkosi per denį greta jo. Malvis jau beveik girdėjo šlykštų jo juoką ir užuodė dvokų kvėpavimą.

Užvakar vakare jis pasižiūrėjo į didburės viršūnę ir pamatė savo mirusį tėvą, žiūrintį į jį iš marso. Vėliau priekiniame denyje – mažą niršų paukštuką, teroristą erelio snapu ir skaisčiai mėlynais sparnais, kai taip toli jūroje žemės paukščių nebūna. O vakar vakare, temstant, pro geležinius vartus, skiriančius denį, priklausantį pirmosios klasės keleiviams, jis išvydo kitą vaiduoklį. Tamsiaakė mergina, kurią jis kadaise suvedžiojo, vedėsi už rankos verkiantį vaiką.

Žiūrėdamas į viziją Malvis suvokė keistą dalyką. Jeigu tuo metu jam būtų kas patiekęs gardžiausių vaišių aukso induose, jis nebūtų galėjęs nė kąsnelio nuryti. Greičiau iš pasišlykštėjimo būtų apsivėmęs.

Dabar jam reikia būti atsargiam. Štai kaip reiškiasi bado kerai. Didžiausiame pavojuje esi ne tada, kai jauti alkį. Blogiausia, kai jo nebejauti. Tada miršti.

Marijos Vaikiškas Žavumas Meilės Jautrias Stygas Užgauna Nelauktai.

Tai prasidėjo kitą rytą išplaukus iš Kovo. Prieš pat aušt Malvis stovėjo prie viršutinio denio kopėčių žiūrėdamas į gęstančias žvaigždes. Jis galvojo apie vaikystėje pažinotą škotą, inžinierių, vardu Nimas, kuris vykdė vyriausybės užsakymus. Nimas buvo pasiųstas į Konemarą dar dvidešimt antraisiais metais, kai nederlius ištiko vakarinę pakrantę. Malvis su broliu buvo iš tų vietinių vaikinų, kurie turėjo pakankamai sveikatos imtis visuomeninio darbo bedarbiams – nešioti

akmenis naujam keliui iš Klifdeno į Golvėjų. Škotas buvo nesavanaudiškas prievaizdas, negailėdavęs berniukams laiko, mokęs juos, kaip vilkti ir skaldyti akmenis, o kartais aiškindavęs mokslo ir inžinerijos dalykus. Jiems patiko, kaip, remdamasis antruoju Niutono dėsniu, jis paaiškino, kodėl upė niekada neteka į kalną. Jiems nereikėjo to fakto aiškinti, bet klausytis, kaip jis aiškina, buvo kur kas geriau negu dirbti. „Ir nė nemėginkite dalinti iš nulio. Tai, mano bičiuliai, yra vienuoliktasis Dievo įsakymas". Jis išmokė Pijų Malvį beprasmės eilutės, kad būtų lengviau įsiminti planetų, skaičiuojant nuo Saulės, išsidėstymą: Marijos Vaikiškas Žavumas Meilės Jautrias Stygas Užgauna Nelauktai.

Žvelgdamas į rytuose švintantį dangų, Malvis kaip tik mintyse kartojo tą sakinį. Tie žodžiai jį ramino. Jam patiko jų ritmas. Tada jam staiga pasirodė, kad mato banginį. Už dešiniojo borto išlinkimo, kokios pusantros mylios atstumu – milžinišką melsvai pilką raukšlėtąjį banginį, kokį jis buvo matęs bestiarijuje Londono knygyno vitrinoje. Pirmiausia išlindo uodega ir pliaukštelėjo per bangas. Praėjo viena kita akimirka. Malvis buvo priblokštas. Paskui išniro visas nepadoraus dydžio kūnas išsiriesdamas nuo galvos iki peleko: neapsakomai ilgas, neapsakomai juodas, purškiantis per žiotis putotą vandenį – toks glotnus ir neapžvelgiamas, tarsi būtų ne šio pasaulio; kažkoks siaubingas ir kvapą gniaužiantis siaubūnas iš naktinio košmaro.

Kai pasinėrė, atrodė, kad į jūrą susmego kalnas.

Negalėdamas nė krustelti Malvis sustingęs toliau stovėjo praradęs amą nuo ką tik matytos didybės. Nebūdamas, tiesą sakant, tikras, ar iš tikrųjų tai matė. Nes

niekas daugiau nieko nematė. Nė vienas iš keleivių. O jeigu matė, nė žodeliu apie tai neužsiminė. O juk tikrai nebūtų nutylėję. Negalėtų ištverti. Padaras buvo pusės laivo ilgumo.

Valandą – o gal ilgiau – jis žiūrėjo į jūrą, svarstydamas, ar galiausiai nebus išsikraustęs iš proto. Jam buvo tekę matyti, kad taip atsitinka badaujantiems. Matė, kaip tas pats buvo jo vargšui pamišusiam broliui. Žiūrėdamas į kylančias bangas jis prisiminė paskutinę naktį, praleistą Konemaroje. Negalėjo to prisiminimo nustumti į šalį. Jis smeigėsi jam į galvą kaip senio kaltės jausmas dėl jaunystėje padarytų nusikaltimų.

Kad ir kiek maldavo, jie nepasidavė. „Mūsų žmonių bus Niujorko krantinėje. Mūsų žmonių bus laive. Jeigu tas padugnė anglas nukels koją nuo laivo trapo, tu būsi lavonas ir pakištas po žemėm. Nemanyk, kad mes meluojam. Sulauksi išdaviko mirties, kokios esi vertas, tu velnio išpera. Matysi, kaip tavo širdis bus išpjauta ir sudeginta".

Akmenširdžiai broliai geležiniais kumščiais. Jis meldė pasigailėti ir neskirti jam tos patriotinės užduoties. Tas, kas jį pasirinko, padarė klaidą. Jis ne žudikas. Niekada nėra nieko nužudęs. Tai, atsakė jų vadas, ginčytinas klausimas.

– Aš palieku savo šalį, argi to negana?

– *Džiaukis, kad turi ką palikti.*

– Žmogus turi vaikų, – įtikinėjo Malvis.

– *O mes ką? Mes neturim vaikų?*

– Aš bet ką padarysiu, tik ne tai.

Tada vėl pasipylė smūgiai.

Jis prisiminė jų akis; tokias išsigandusias ir kupinas ryžto. Ant galvų užmautus juodai dėmėtus ašutinės

gobtuvus. Išpjautas skyles burnai, pro kurias matėsi jų lūpos. Jie turėjo savo darbo įrankių, kuriais užsidirbdavo pragyvenimui – pjautuvų, kauptukų, kastuvų, genėjimo žirklių, – bet naudojo juos kaip ginklus. Dabar jie nebeturėjo iš ko gyventi. Per vieną stulbinantį mirksnį nubraukti šimtmečiai. Jų tėvų triūsas, jų vaikų palikimai. Vienas plunksnos brūkštelėjimas, ir jų nebėra.

Juoda dirva... žali laukai. Žalia ant stalo užtiesta vėliava, išmarginta Malvio kraujo dryžiais. Ginklo, kurį jie jam įbruko, žvilgesys, žvejo peilis, įbestas jam į krūtinę, kol jie šūkavo apie laisvę, žemę ir apiplėšimą. Žodžiai „Šefildo plienas", išgraviruoti ašmenyse. Jis jautė jį dabar, savo milinės kišenėje, prigludusį prie sudarkytos šlaunies. Jis prisiminė, ką jie žadėjo jam padaryti su tuo peiliu, jeigu nenustos inkštęs, kad žmogžudystė jam per sunki našta. Kai jie pasiguldė jį ir ėmė pjaustyti, Malvis ėmė klykti, kad leistų jam žudyti.

To žmogaus jis niekada nebuvo sutikęs, o juolab kalbėjęsis. Žemvaldys ir anglas, vadinasi, žmonių priešas. Žemvaldys be žemės; anglas, gimęs Airijoje – tačiau kam tie apibūdinimai. Gana priklausomybės savo klasei, genealogijos, tėvų padarytų nusikaltimų, atstovavimo giminės linijai, kurią pratęsė gimdamas. Gana bažnyčios, kurią lanko ir maldų, kuriomis kreipiasi į Dievą. Ir taip pat pavardės – vieno žodžio, kurio jis negalėjo pasirinkti. Meriditas.

Tie keturi skiemenys pasmerkė jų savininką mirčiai, paženklino jį kaip vieną iš kaltininkų. Jo šeimos medis išaugo į kartuves. Tai, kad jis galbūt nieko blogo nepadarė, niekam nerūpėjo ir toks klausimas tik būtų be reikalo apsunkinęs padėtį. Vyrai, kurie kankino Malvį, taip pat nieko nepadarė, bet tai jų neišgelbėjo, kai iš-

mušė atpildo valanda. Jų žemės nebėra. Alkani ir sugniuždyti, galutinai nugalėti.

Kadaise jie akėdavo žemę, dabar buvo išakėti patys. Jie vis dar kvepėjo savo žeme, kai mušė jį tol, kol jam aptemo protas. Drobinės pirštinės, fermerių batai, vis dar aplipę juodos sudžiūvusios žemės gurvuoliais. Pirštai, kurie glostė, sodino ir tapšnojo, dabar smaugė, plėšė, draskė jam veidą. Čia leisdami išsprūsti, čia vėl pagaudami – tarsi sakydami *tu nepabėgsi*. Vienas iš jų turėjo mišrūną šunį, o kitas medžioklį. Baisiausia buvo prisiminti tą lojimą ir kauksmą, karštą išbadėjusių šunų alsavimą, brūžavimą nagais ir vyrų reikalavimus. Iš griovio pakabinę saują žvirgždo grūdo jam dūstančiam į gerklę, kol paspringo. Apmėtė akmenimis ir mušė be paliovos. Su kiekvienu spyriu, spjūviu ir kumščio smūgiu jis jautė kažką panašaus į tai, ką jie patys turbūt buvo jautę. Netgi pro kraują, užliejusį jam akis, jie atrodė tokie pažeminti, tokie nežmoniškai išsigandę. Jie buvo prievarta sumenkinti, tapo menki ir tai žinojo. Jo užpuolikai buvo patyrę kažką panašaus į išprievartavimą. „Tu tai padarysi, Malvi, kitaip nebematysi daugiau saulės šviesos." Pro išmuštus dantis jis iškošė sutinkąs. Jis tai padarysiąs.

Priežastys, dėl kurių viskas yra taip, kaip yra, gali būti nepaprastai sudėtingos, Malvis tai žinojo; tačiau šiame imperijos užkampyje jos įsisuka į matematinės neišvengiamybės ritmą. Žmogus, pavarde X, turi mirti. Ir žmogus, pavarde Y, turi jį užmušti. Galima tai pavadinti laisvosios žudymo rinkos maksima: pasiūlos ir paklausos sąveika ir būtinybe. Lygties pusės lengvai galėjo ir susikeisti vietomis, ir kiek Malvis suprato, vieną dieną galbūt taip ir atsitiks.

Tačiau šį kartą to neatsitiko.

Šį kartą taip negalėjo atsitikti.

Kristus atidavė savo gyvybę, kad išpirktų žmonių kaltes, visų pirmosios nuodėmės paveldėtojų kaltes. Tačiau Pijus Malvis toli gražu nebuvo suluošintas Kristus. Jis nebuvo nekaltas kankinys, laukiantis, kol bus vinimis prikaltas prie kryžiaus.

Tegu X bus lygu Meriditui, o Y bus lygu Malviui. Neįmanoma nugalėti matematinio dėsnio. Upė niekada netekės į kalną.

Jis užčiuopė peilį. Šaltą kaip ledas kišenėje.

Visą naktį jis laukdavo progos. Naktį šaltos žvaigždžių šviesos nutviekstame denyje viskas atrodo aiškiau negu dieną. Žmonių įpročiai ir veiksmai. Vietos, po kurias jie vaikšto. Šešėliuoti kampai. Kaip veikia spynos, kurios durys užkabinamos grandinėlėmis. Kurie langai gali būti palikti atviri. Slapti šnabždesiai, kurių tau nedera girdėti: kaip kad tas tarp ledi Meridit ir to gražuolio amerikiečio kažkurią naktį.

– Kiek mes dar slapstysimės kaip vaikai?

– Dėl Dievo meilės, jis – mano vyras.

– Žmogus, kuris kalba su tavim taip, lyg būtum jo tarnaitė?

– Prašau, liaukis, Grantli.

– Neprisimenu, kad būtum man taip sakiusi, kai buvai mano lovoje.

– Tai, kas įvyko, buvo klaida ir daugiau nebeturi pasikartoti. Tu žinai, kad taip ir bus.

–Aš žinau, kad to negali būti.

Malvis šlubčiojo per denį, pasistatydamas įmirkusią apykaklę, susisiausdamas miline virpantį kūną. Mėnuo pasidarė skaisčiai raudonas, o debesys degė auksu. Pir-

mosios klasės kajučių languose užsižiebė mažos švieselės.

Už nugaros jis matė bures laivo, kuris jau keletą dienų plaukė „Žvaigždei" pavymui. Tas vaizdas buvo tarsi užuomina į būsimą smurtą, tarsi pats Kerštas būtų vairavęs antrąjį laivą. Žinojimas, kad jis sekamas, sunkiai slėgė, nelyginant pikti kerai, kuriuos skleidžia suklupęs kunigas. Tai buvo nelemtis, nuo kurios neįmanoma pabėgti: prakeiksmas žmogui, kadaise pažinusiam šventumą. Jis svarstė, kurie iš keleivių stebi jį netgi vaikštantį po denį. Gal tos merginos iš Fermanacho, kurios niekada nesijuokia. Galbūt vienas iš Linono brolių. Galbūt netgi tas amerikietis – turbūt prijaučiantysis? Priviso tų prijaučiančiųjų amerikiečių. Aišku, jis niekada nešnipinėja po denį kaip konsteblis rašydamasis viską į seklio užrašų knygelę. Pagaliau, gal visa tai muilo burbulas ir niekas jo nestebi; gal Pijus Malvis čia vienas. Bet jis nebuvo tikras. Niekada dėl nieko negali būti tikras.

Išgirdęs vangų žiaukčiojimą, jis atsisuko. Netoliese, prie pravirų kambuzo durų nusišėrusi juoda kalė uostinėjo savo vėmalus. Virtuvėje nedidukas kinas su pjūklu dorojo kiaulės skerdieną. Malvis kurį laiką jį stebėjo, iš alkio rydamas seiles. Badas suputojo jame kaip beviltiškas geismas.

Jis žingsniavo per laivą tarsi pagal kokią schemą. Pirmyn. Atgal. Skersai. Atgal. Stiebas. Kairysis bortas. Laivagalis. Dešinysis bortas.

Bangų mūša. Virvių plakimasis į stiebus. Sūri vandens užuolaida. Vėjas, plėšantis bures.

Ir moterų pokalbiai. Nesiliaujantys pokalbiai.

Ypač jaunų.

Nesakyčeu aš tau kaip mes kankinames jegut nebutum bado ir nepritekliu mates ir neturejes draugo nei jokio žmogaus kad tau šilinga duotu bet tiktai parpolus ant keliu švarei išpasnykavus meldžios dievui, kad tu anei taviškei tavo niekada to nematytu ir nekentėtu kaip mes dabartės kenčem.

Airės laiškas sūnui Rodo saloje.

V SKYRIUS

Eiliniai keleiviai

PENKTOJI KELIONĖS DIENA,
KURIOS METU KAPITONAS APRAŠO
NERIMĄ KELIANTĮ ĮVYKĮ
(TURĖSIANTĮ ITIN ŽIAURIŲ PASEKMIŲ)

1847 metų lapkričio 12 d., penktadienis
Plaukti jūra liko dvidešimt viena diena

ILGUMA: 20°19.09'V. PLATUMA: 50°21.12'Š. LAIKAS PAGAL GRINVIČĄ: 23.14 val. ATITINKAMAS LAIKAS LAIVE: 21.53 val. VĖJO KRYPTIS IR GREITIS: ŠV 4 balai. JŪRA: Audringa visą praėjusią naktį, bet dabar rimstanti. KURSAS: PV 226°. KRITULIAI IR PASTABOS: Nepaprastai šalta. Visą dieną smarkus lietus su perkūnija. „Kailemoras" iš Belfasto už dviejų mylių nuo laivagalio. Priekyje „Bliu fidl" iš Veksford Tauno.

Praėjusią naktį mirė keturi trečiosios klasės keleiviai: Piteris Foulis iš Lahinčo (septyniasdešimt ketverių metų, valstietis); Maiklas Glisonas iš Eniso (amžius nežinomas, bet labai susenęs, pusaklis); Hanahas Doertis iš Belterbeto (šešiasdešimt vienerių metų, buvęs

tarnas) ir Danielis Adamsas iš Kleiro (devyniolikos metų; išvarytas nuo žemės nuomininkas). Jų palaikai buvo atiduoti jūrai. Visagali Dieve, pasigailėk jų sielų ir priimk jas į savo ramybės užutekį.

Iš viso nuo kelionės pradžios mirė aštuoniolika žmonių. Penki šiandien yra areštinėje, įtariami sergant šiltine. Du, jau neabejotina, ryto nebesulauks.

Aš daviau nurodymus laidojimo apeigas nuo šiol atlikti nuo laivagalio auštant arba sutemus. Tokią liūdną valandą daugelis trečiosios klasės moterų paprastai susirenka į savotišką mirusių apraudojimo ceremoniją; jos rauda ir aimanuoja, plėšiasi drabužius ir raunasi plaukus. Kai kurie pirmosios klasės keleiviai skundėsi dėl triukšmo. Ledi Kingskort, pavyzdžiui, šiek tiek nerimavo, ar jos vaikų nesutrikdys toks keistas ritualas.

Daug trečiosios klasės keleivių serga dizenterija, skorbutu ar bado vandenlige. Mažiau (maždaug penkiolika) serga visomis trimis ligomis iš karto. Vieną jūreivį, Džoną Grimzlį, paguldė šiltinė. Stiuardui Femajui Pereirai supūliavo žaizda rankoje įsipjovus vyno taurės šuke. Abu vyrus apžiūrėjo daktaras Manganas ir pirmajam uždėjo dėlių, o antrajam šuteklį su opiumu. Jo manymu, jie turėtų netrukus pasveikti, jeigu bus atleisti nuo darbo, kas ir buvo padaryta. (Abu sąžiningi, geri žmonės, ne tinginiai ar veltėdžiai.) Nepasiūliau daktarui jokio užmokesčio. Maharadža irgi jaučiasi nekaip, tačiau tik dėl jūrligės, tad paprašęs, kad niekas netrukdytų, užsidarė atskiroje kajutėje. Man pačiam kiek anksčiau buvo užgulę krūtinę, bet išgėriau ketvirtį grano opiumo. Atsigavau.

Buvo duoti nurodymai susilaikyti nuo tokių trečiosios klasės keleivių apibūdinimų kaip „trečiokai", „sku-

duriokai", „mūturiokai" ir panašių. Tokie žodžiai vartojami ne vien norint paniekinti kai kuriuos keleivius, kuriems buvo suteikta daugiau malonių, bet ir tarp savų, norint įžeisti. Lisonas juos informavo, kad su tuo nebus taikstomasi. Kiekvienas vyras, moteris ar vaikas šiame laive bus gerbiamas, paprasti žmonės taip pat kaip ir aukštesnieji. Jie yra trečiosios klasės arba eiliniai keleiviai! Ir jokie kitokie.

Reikia užrašyti nerimą keliantį dalyką:

Šį priešpietį pirmasis padėjėjas Lisonas pranešė, kad vakar vėlai naktį kažkoks žmogus – greičiausiai, vyras – išpjovė apatinio priekinio denio vartų, vedančių į pirmosios klasės kajutes, geležinius strypus. Iš pradžių suglumau, nes pagal taisykles lipant į laivą visa trečiosios klasės keleivių manta buvo kruopščiai pertikrinta ir visi peiliai, pjautuvai, kardai, geležtės, iešmai ir taip toliau buvo atimti, iki laivas prisišvartuos Niujorke. Lisonas – stropus ir uolus padėjėjas, jau seniai nusipelnęs paaukštinimo, bet iki šiol nieko negavęs, – apklausė virėją Henrį Li. Pastarasis pranešė, kad praėjusią naktį kažkas nukniaukė iš kambuzo mažą pjūkliuką skerdienai pjaustyti kartu su kiaulės viduriais ir ąsočiu šviežio vandens.

Iš pirmosios klasės buvo pavogta keletas daiktų, kaip antai: pasidabruotas šventojo tėvo Didso laikrodis, pora pašto kurjerio Džordžio Veleslio sąsagų ir daug Amerikos dolerių banknotų, priklausiusių maharadžai. Visi sutiko, kad nieko nepeštų apieškodami visą trečiąją klasę, jeigu tai būtų įmanoma, bet dabar to padaryti neįmanoma. Pažadėjau, kad už pavogtus daiktus atlygins kompanijos draudimas ir paprašiau, kad nukentėjusieji niekam nepasakotų apie įvykį, nes nenoriu, kad kiltų nereikalingas sąmyšis. Savo ruožtu pasirūpinau,

kad naktimis budėtų daugiau žmonių ir ėmiausi kitų atsargumo priemonių.

Lisonas nusprendė paskelbti trečiosios klasės keleiviams, kad pastorius labai nusiminęs, jog neteko laikrodžio, kurį jam padovanojo dėkingi parapijiečiai išeinant į pensiją. Pasižiūrėsime, ar toks ėjimas duos vaisių.

Tokios smulkios vagystės vykdavo ir per ankstesnes panašias keliones ir, kiek galiu spręsti iš savo patyrimo, vyks ir toliau. Bet kadangi žmogaus prigimtis yra tokia teatrališka, tai galima tarti, kad tam tikras apmaudas šiuo atveju yra neišvengiamas; ir net drįsčiau tvirtinti, visai suprantamas.

Londono kompanija jau turėjo gauti mano šio mėnesio 8 dieną rašytą raportą dėl nuolatinio keleivių perviršio. Per pastaruosius keturiolika metų aš vis reikalauju ir reikalauju, kad jūs, kaip kompanijos direktoriai, jaustumėte juridinę ir iš tiesų moralinę priedermę iš pagrindų apsaugoti tuos, kurie patiki savo gyvybes šiam laivui ir tuo pačiu man, kaip jo kapitonui. Ir štai vėl, nepaisant mano nesiliaujančio priešinimosi, šiai kelionei buvo parduota per daug trečiosios klasės bilietų, mažiausiai trisdešimčia nuošimčių daugiau, negu leidžia laivo talpa.

Niekaip negaliu suprasti, kodėl mano keleiviai ir mano vyrai turi būti stumiami į visiškai realų ir nežmonišką pavojų vien tiktai dėl tokiu būdu įgyjamo papildomo pelno. Taip pat jokios pateisinamos priežasties negali būti tam gėdingam faktui, kad laivas neturi savo gydytojo ar bent jau seselės; taip pat saugios vietos gimdančioms moterims. Galbūt dalininkai mano, kad vaikai atsiranda kopūstų lysvėse. Galiu juos patikinti, kad taip nėra, nors būtų kur kas lengviau, jeigu taip būtų. Tai tiesiog Dievo dovana, kad šį kartą laive turime ka-

ro gydytoją Manganą; tačiau, nors jis nepaliaujamai rūpinasi ir mielaširdingai padeda, tai jau nebejaunas gyvenimo išvargintas žmogus.

Aš dar kartą reikalauju, kad kai tik prisišvartuosime Niujorke, nedelsiant būtų imtasi priemonių sumažinti kito reiso trečiosios klasės keleivių perviršį, jeigu dar toks susidarytų. Jeigu to nebus padaryta, turėsite ieškotis kito kapitono. Nenoriu daugiau teptis rankų nekaltu krauju ir apsunkinti savo sąžinės.

Tuo tarpu liepiau Lisonui atlikti skubius remonto darbus; taip pat priveržti papildomų varžtų, pritaisyti grandinių, sklendžių ir įleidžiamųjų spynų ant visų vartų, langų, liukų dangčių, suveriamų rėmų ir taip toliau, ir visa tai padaryti per artimiausias keletą dienų. Tai, kad po to sandėlys visiškai ištuštės, be abejo, kompanijai nepigiai atsieis. Tikrai brangiau, negu būtų kainavę kasdien aprūpinti kiekvieną trečiosios klasės keleivį sriubos lėkšte ar vaiką puodeliu pieno. Tie, kurie geriau išprusę apskaitos dalykuose negu jūsų nuolankus tarnas, galės pamąstyti apie tai ateities labui.

Visais kitais atžvilgiais laive ramu, jeigu visa tai galima pavadinti ramybe; ir mes plaukiame neatsilikdami nuo nustatyto laiko.

Jūra šiuo metų laiku neįprastai tyki.

Ryklių daugiau negu visada.

... Likome be vietos galvai priglausti. Ir dabar neturime nė kąsnelio ir jau seniai būtume numirę kad ne du kaimynai kurie garbė dievui vis duoda tai šį tai tą. Tik ar kada būtau pamanęs kad ir man ateis laikas išmaldos prašyti.

Laiškas emigrantui į Ameriką

VI SKYRIUS

Regėjimai Delfuose

ŠIAME SKYRIUJE NELAIMINGASIS MERĖS DUEIN VYRAS, VARGO NELAIMIŲ GALUTINAI PARKLUPDYTAS, UŽRAŠO SAVO PASKUTINES ŠIURPIAS MINTIS

✧

1845 m., Kūčios, Rosrojus*

Brangioji Mere Duein,
mano vienintele mylimoji žmonele,

Vargu, ar plunksna pajėgs užrašyti, ką dabar jaučiu. Viskas prarasta, mieloji Mere, ir niekada nebesugrįš.

Ką tik parėjau iš Delfų namo prie Bandorachos šalia Linono, kur buvau nukeliavęs pas kapitoną. Kai pėsčiomis nuėjau visą kelią nuo mūsų dabartinės buveinės iki Luisboro Mėjo grafystėje, vienas

✧

* Dokumentas parašytas (airiškai) prieš metus ir dešimt mėnesių iki „Jūros žvaigždės" kelionės pradžios. Aptiktas Niujorko policijos tarnautojo Meriditų tarnaitės kajutėje praėjus kelioms dienos po kelionės pabaigos. Tekstą vertė ponas Džonas O'Deilis, gėlų kalbos žinovas ir „Jakobitų poezijos relikvijų" (1847) bei „Miunsterio poetų ir poezijos" (1849) redaktorius – GGD.

žmogus mieste man pasakė, kad šiuo metu kapitono nėra ir kad paskui jis keliaus į Delfus su pulkininku Hogreivu ir ponu Lekiu.

Gatvėse šimtai žmonių, kiekvienas nori gauti leidimą į prieglaudą, bet globos tarnautojas visus pavarė, kadangi nėra vietų, ir konstebliai mušė žmones, kad pasitrauktų nuo vartų.

Šviečiančiose krautuvių vitrinose kalnai kalėdinio maisto – žąsų, vištų ir viso kito; bet, kaip ir Klifdene, prekeiviai smarkiai padidino kainas. Kaip jie taip gali elgtis su savo tautiečiais tokį baisų metą, nesuprantu. Dėl visko, kas dabar dedasi, kalti anglai ir žemvaldžiai, taip visi sako; Dieve šventas, taip ir yra. Tiktai ne paprastas Anglijos žmogelis kaip koks maitvanagis grobia varguolius, kurie nieko neturi, bet judošius airių pirklys godžiai dairosi, kaip čia išspaudus paskutinį skatiką iš savo nelaimingų gentainių, o jie juk visai netekę vilties.

Vaizdas mieste klaikus, aš niekada jo nepamiršiu; gatvėse minios leisgyvių ir verkiančių žmonių. Dar baisiau žiūrėti į tuos, kuriems jau net ašaros išseko. Susmukę ant šaltos žemelės jie merdėja nuleidę galvas, gyvybė kūne tik vos rusena. Mačiau Džoną Farį iš Rozavilio ir pamaniau, kad miega; bet jis buvo negyvas; šiurpu, kai matai tokį didelį stiprų vyrą, kadaise kaire raumeninga ranka išlupdavusį iš žemės tvorą, štai šitaip gulintį be jokių gyvybės ženklų. O matyti, kaip kenčia mažyčiai vaikeliai, girdėti kaip jie miršta – aš negaliu to aprašyti.

To niekas negalės aprašyti, Mere.

Žmonės netikės, kad tokiems dalykams buvo leista vykti.

Vienas patraukiau kalnų keliu iš Luisboro. Saulė jau buvo arti laidos. Palei visą kelią neapsakomi vaizdai. Trobelės ir pašiūrės nugriautos ir sudegintos. Viename name Glankine visa šeima išmirusi: tėvai, visi jų vaikai ir keturi senukai. Du kaimynai man pasakojo, kad paskutinis mirė šešerių ar septynerių metų berniukas prieš tai užsirakinęs iš vidaus ir palindęs po lova iš gėdos, kad žmonės nepamatytų šitaip gulinčių jo namiškių. Vyrai užgriovė ant jų trobą, neišmanydami kur kitur juos padėti.

Lipdamas aukštyn taku gyvų beveik nebeužėjau. Vieta, kur gulėdavo koks numiręs vargeta, būdavo apspista šunų ir žiurkių. Varnos ir lapės godžiai rijo drauge su jais. Paskui, kai ėjau pro vieną lūšną, vargana senutė ėmė prašyti nors trupinėlio maisto, o kai pasakiau, kad neturiu, tai maldavo padaryti galą jos kančioms, nes jos sūnūs ją paliko ir nebėra, kas ją šelpia. Aš nieko geriau nesugalvojau kaip paimti ją ant rankų ir neštis. Taip ir padariau. Dievas matė, Mere, ji svėrė kiek pagalvė; bet vis tiek vos ją panešiau. Kai laikiau ją ant rankų, ji kalbėjo rožančių ir meldėsi, kad mudu išgyventume dar šią naktį. Tačiau netrukus ji mirė, aš paguldžiau ją ant žemės ir kiek galėdamas apdėjau akmenimis. Norėčiau pasakyti, kad atsiklaupiau ir sukalbėjau maldą, bet tegu Viešpats man atleidžia, aš to nepadariau, nes jaučiau, kad jeigu tučtuojau neatsistosiu, tai pasiliksiu tenai visam laikui.

Eidamas toliau mintyse kartojau žodžius, kuriuos pasakysiu kapitonui: kad aš buvau sąžiningas ir darbštus nuomininkas, nelinkėjęs jam nieko pikto, nors tarp mūsų ir buvo nesutarimų. Kad prašau jo atleisti man už tai, kad nepagarbiai kalbėjau su juo tada, kai buvau įpykęs, ir kad prisiekiu savu sūnumi, jog sumokėsiu skolą, jeigu tiktai jis atšauks iškeldinimą ir tuo būdu suteiks man galimybę atsiteisti. Kad nepaisant visų mūsų padėties skirtumų, jis, kaip ir aš, yra iš Golvėjaus, ne koks kolonistas iš užjūrio, ir galėtų padėti savo kraštiečiui, kurį prispaudė bėda. Kad jis, pagaliau, ir pats yra tėvas ir, Dievas mato, galėtų užjausti mane, pakliuvusį į tokią padėtį, nes jeigu pabandytų įsivaizduoti save mano vietoje, tai suprastų, ką reiškia matyti, kaip tavo vienturtė klykia iš bado, o tu nieko negali padaryti, kad ją nuramintum.

Ėjau per kietą ir baisingai šaltą gruodą. Netoli Kreganbono ežeras buvo išsiliejęs iš krantų ir aš gavau su drabužiais bristi keliu iki krūtinės vandenyje. Vanduo buvo ledinis ir tvilkė kūną kaip ugnis. Bet vos tik pagalvodavau apie tave, Mere, širdyje pajusdavau drąsą. Aš iš tikrųjų tada jaučiau, kad tu esi su manimi.

Pagaliau tolumoje sužibo Delfų namo žiburiai. Koks aš buvau laimingas! Kuo greičiau nuskubėjau prie jo. Iš vidaus sklido poniška muzika. Tarnaitė atidarė duris. Aš nusiėmiau skrybėlę ir pasisakiau esąs kapitono Bleiko nuomininkas, atsidūręs didelėje bėdoje, tris dienas ir tris naktis pas jį ėjęs, ir pasakiau savo pavardę. Ji nuėjo, bet netrukus

sugrįžo. Pasakė, kad kapitonas lošiąs kortomis ir pas mane neišeisiąs.

Aš buvau priblokštas.

Ir vėl prašiau – Mere, aš maldavau, – bet jis nepasirodė. Vėl pakartojau jai savo pavardę, bet ji atsakė, kad mano pavardę jau pranešusi, bet jis prapliupęs tokiais keiksmais ir nešvankybėmis, kurių aš nedrįstu tau net ant popieriaus užrašyti.

Aš pažvelgiau pro svetainės langą iš namo priekio. Tenai vyko kažkoks keistas balius: dailios ponios ir surdutuoti džentelmenai, užsidėję nykštukų arba angelų kaukes, gurkšnojo karštą punšą. Kapitono tarp jų nemačiau, bet jo arklys ir vežimas stovėjo kieme.

Atsisėdau ant sniego po pušim nusprendęs palaukti. Jau buvo tamsu. Aplinkui buvo labai tylu. Į galvą man lindo keistos mintys, visokiausios mintys. Aš nežinau, apie ką galvojau. Po kurio laiko, matyt, užmigau.

Sapnavau, kad tu ir aš, ir mūsų vaikelis – visi kartu esame rojuje, ir mums šilta ir viskas aplink žydi ir žaliuoja. Griežia muzika. Tavo tėvas su motina irgi čia kartu su maniškiais, tokie tvirti ir jauni kaip tik begali būti; ir daug senų draugų, ir visi mes laimingi. Mūsų Viešpats, kaip supratau, atėjęs pas mus davė mums duonos pavalgyti ir vyno atsigerti. Keistas dalykas, kad savo kruvinose rankose jis laikė ką tik gimusį paršelį, ir kai aš jo paklausiau kodėl, mūsų Viešpats atsakė mūsiške gėlų kalba: jis šventas. Tada mūsų Dievo motina atėjo į tą vietą, kur mes buvom – ne kokią salę, bet tarsi kokią švytinčią pievą – ir palietė mūsų

veidus, vieną po kito, ir mes prisipildėme šviesos, kaip vanduo. Ir mūsų Dievo motina pasakė angliškai: pagirtas mano įsčių vaisius.

Kai nubudau, naktis buvo juodut juoda ir muzika jau buvo nustojusi groti. Aš dar jaučiau sapne valgytos duonos skonį, tokios gardžios ir kvapnios duonos niekada gyvenime nebuvau ragavęs. Tada vėl suėmė diegliai – sergėk Dieve kokie aštrūs – kaip įkaitintos kalvio geležtės viduriuose. Maniau, kad mano valanda išmušė, bet diegliai liovėsi, o aš vis dar verkiau iš skausmo.

Name užgeso visos šviesos. Mano kūnas iki pusės buvo apsnigtas ir aš jau beveik nebejaučiau kojų. Tokios siaubingos tylos, kaip toji ant šalčio sukaustytos žemės, dar niekad nebuvau girdėjęs. Nei žvėries, nei paukščio balso. Tik juoduma ir ramybė virš laukų. Tarsi visas pasaulis būtų tyliai merdėjęs.

Paskui kažkas išėjo lauk, nuvedė arklį į arklidę ir užklojo gūnia. Aš nuėjau ir laukiau prie vežimo.

Bet jis taip ir neatėjo.

Pagaliau priėjau prie durų ir vėl pasibeldžiau. Vienas iš jo tarnų, šį sykį senas liokajus, pasakė man, kad keliaučiau sau sveikas iš čia. Antraip jam esą liepta užpjudyti mane šunimis ir kad aš tik per jo lavoną įžengsiąs į vidų, nes jo šviesybė kapitonas girtas ir įsiutęs. Jis davė man atsigerti puodelį vandens ir maldavo keliauti sveikam iš čia.

Tada baisus pyktis perliejo mane kaip koks kunkuliuojantis srautas. Puoliau jį mušti – Dieve atleisk man, kad pakėliau ranką prieš pagyvenusį žmogų, – bet jis užtrenkė man prieš nosį duris.

Kurį laiką basčiausi aplink namą nelyginant koks žvėris. Bet visi viduje jau turbūt buvo nuėję miegoti, nes visos šviesos buvo užgesintos ir langai uždaryti. Manyje vėl sukilo beprotiškas įniršis ir aš sustaugiau balsu.

Aš prakeikiau Henrio Bleiko pavardę melsdamas Kristaus, kad nei jis, nei jo artimieji niekada gyvenime nebeturėtų ramybės ir taipogi visi jo palikuonys, kuriuos kada nors nešios Golvėjaus žemė. Kad jie niekada gyvenime nebesumerktų naktį akių. Kad jie mirtų kančiose ir jų kapai būtų išniekinti.

Mere, aš būčiau užmušęs jį, jeigu jis būtų išėjęs iš namų. Viešpatie, atleisk man, bet su džiaugsmu būčiau žiūrėjęs, kaip jis kenčia, tikrai būčiau.

Nuo ežero atūžė stiprus ir piktas vėjas. Tada išgirdau vilką staugiant už kalvų. Patraukiau žemyn nuo kalno Linono link, manydamas, kad pasiprašysiu kur nors nakvynės, o gal net gausiu trupinėlį duonos ar pieno šlakelį mažylei. Tačiau žmonės kratėsi manęs bijodami užsikrėsti šiltine ir gėdingai paniekinę varė šalin. Lietui lyjant keliu pro šalį praėjo keli praeiviai, bet ir jie man nieko nedavė. Sakė, neturį ko duoti.

Aš sugrįžau čionai ir radau tavo seserį prie vaiko, visai nusibaigusio iš bado. Ji pasakė, kad tu išėjai į Kingskortą prašyti pagalbos. Tai buvo tas pats, kaip užšauti arklidės duris, kai arklys jau pabėgęs, Mere, nes puikiai žinojau, kad šiuo metu tenai nėra nė gyvos dvasios. Aš paleidau ją, nes gailus vaikelio verksmas varė ją į neviltį.

Greitai jo nebesigirdės.

Ar tu prisimeni, mano švelnioji Mere, kaip mes eidavome pasivaikščioti, kai buvome jauni? Kokios ramios ir laimingos buvo mūsų dienos drauge ir kokios saldžios ir mielos naktys. Kokį mes įsivaizdavome savo gyvenimą, medumi teptą, kaip kartą sakei. Nors ir žinojau, kad nesu tavo pirmas gyvenimo išrinktasis, tada visoje Airijoje nebuvo laimingesnio už mane. Aš nebūčiau keitęsis vietomis su jokiu karaliumi ar dvarininku, netgi su pačiu Indijos sultonu. Visas Viktorijos sosto auksas nebūtų manęs sugundęs nei suviliojęs anei visi jos karūnos brangakmeniai. Ak, manoji žmonele. Manoji Mere Duein. Tariausi, kad meilė žydės, jeigu ją atsargiai ir švelniai prižiūrėsi, ir man rodos, ji žydėjo, bent kurį laiką.

Pasaulyje yra tiek visokių meilės rūšių. Jeigu kartais mudu būdavome labiau kaip brolis ir sesuo, tai man to visiškai pakako, nes niekas nėra turėjęs geresnės draugės ir padėjėjos kaip tu ir man nereikėjo kitos laimės, kaip tik rūpintis tavimi.

Bet paskui į kviečių lauką atbėgo žiurkė.

Viskas nebeteko prasmės. Netgi mūsų nekalto vaikelio veidas dabar atrodo tarsi patyčia.

Meldžiu, pasimelsk už mano sielą ir paprašyk atleidimo už viską, ką esu padaręs, ir už tą baisų dalyką, kurį ketinu padaryti.

Atleisk, kad nuvyliau tave, kai esi tiek daug verta.

Pagaliau gal tau reikėjo ištekėti už to kito velnio išperos, kuris mane taip pažemino. Ką gi, dabar tu laisva.

Man taip šalta ir baisu.

Jai neskaudės, Mere, aš atliksiu tai greitai ir pats ilgai negaišiu.

Pasimelsk retsykiais už mane, jeigu pajėgsi mintimis aplankyti savo mylintį vyrą.

N

...dėl mūsų viešpaties dievo Jėzaus kristaus ir motinos švenčiausios paskubėk ir pasiimk mus iš čia... [Tavo mažasis broliukas] ilgisi ir liudi nakti ir diena kad greičiau pamatytu savo maža dukterėčia ir sunėna ir... varkšelis sako „Aš nenorėsiu valgyti kai busiu su jais".

Moters iš Kilkenio laiškas sūnui Amerikoje, maldaujantis padėti emigruoti

Modelis

PIRMOJI TRIPTIKO DALIS, KURIOJE APRAŠOMI TAM TIKRI SVARBŪS TARNAITĖS MERĖS DUEIN MERGYSTĖS IR VĖLESNIO GYVENIMO PRISIMINIMAI APIE ASMENĮ, KURIAM JI KADAISE JAUTĖ ŠVELNŲ PRIERAIŠUMĄ. ČIA MES SUSIDURIAME SU MERE DUEIN SEPTINTOSIOS KELIONĖS DIENOS RYTĄ

24°52'V; 50°06'Š
7.55 val.

Turbūt ietimis. Muškietomis? Turbūt. Pilkas kaip Šuns įlanka ankstų rytą. Ir kulkų reikia nemažų, kad perskrostų tokią odą. Ir kuo jie sukapojo jį į gabalus? Turbūt kirviu. Skerspjūkliu. Sutrimitavo, suriaumojo ir išleido kvapą. Apstatė poliais ir perėjo prie ilčių. Kraujas teka slidžiais lapais. Juodaodžiai, geltonodžiai krauju aptaškytomis kojomis. Raudonodžiai žiūri, kaip juodukai pjauna.

Merė Duein pasižiūrėjo pro liuką į vienodą banguojančio Atlanto vandenyno kraštovaizdį auštant. Per šešias ilgas dienas jis nepasikeitė. Ji žinojo, kad toks jis išliks dar tris savaites. Ji, žvejo dukra, net ji neįsivaizdavo, kad vandens vaizdas bus jai toks nepakenčiamas:

jeigu galima vadinti vandeniu tą bespalvę banguojančią dykrą.

Pilkos gelmėje glūdinčios žuvys. Pilki delfinai; pilki rykliai. Kas gali gyventi tokiose gelmėse? Pilkose kaip įkapės. Pilkose kaip lavonas. Pilkose ir susiraukšlėjusiose kaip gyslota, suvytusi oda; kaip dramblio koja, kurią dažnai matydavo Kingskortų dvaro salėje. Toji buvo tokia pat negyva ir šlykšti.

– Gal malonėtumėt dar kartelį nusiplauti rankas, Mere. Prieš liesdama vaikus.

– Žinoma, ledi Meridit.

– Jų odelė tokia jautri. Ypač Džonatano.

– Taip, ponia.

– Ir būtinai pakeiskite paklodes po pusryčių, gerai? Taip pat ir lovatieses bei pagalvių užvalkalus. Jeigu Robertas neišsimiegos patogiai, mes visi žinome, kas tada bus.

– Nesuprantu, ką turite galvoje, ponia.

– Jo košmarus, be abejo. Ką gi daugiau?

– Taip, ponia.

– Man nemalonu tai sakyti, bet gal išsiplautumėte ir pažastis. Pastebėjau, kad mėgstate susikišti tenai rankas, kai jums karšta. Tai iš tiesų baisiai nehigieniška.

Merė Duein pagalvojo, ar jai nepapasakojus šeimininkei, kad pastaruosius septynis mėnesius beveik kasdien jos vyras vidurnaktį ateidavo į jos kambarį, sėdėdavo ant jos lovos ir žiūrėdavo, kaip ji nusirenginėja. Gal ji tada nustotų kosėti.

Paprastai jis nenorėdavo nieko daugiau, tiktai kad ji nusirengtų. Jai tai atrodė keista, bet vyrai dažnai keistai elgiasi. Dauguma vyrų atrodo ne mažiau keisti, kaip kad būtų šuo penkiomis kojomis. Kai jie nusiima savo

kaukes, tai būtent tokie ir lieka. Girtuoklio stūgavimas purvinoje gatvėje ne taip bjauru, kaip kai kurių iš jų pareikšti norai.

Visa tai prasidėjo taip negarbingai ir, jos akimis, darė jam gėdą, buvo tiek jos, tiek jo orumo paniekinimas. Vieną vėlyvą balandžio vakarą jis pasibeldė į jos duris ir įmėklino su savo eskizų albumu, aiškindamas, kad nori ją nupiešti. Iš burnos jam sklido gižus viskio kvapas. Kažin ar ji nesutiktų padaryti jam tokios malonės. Jo žodynas nustebino, nes tokiais žodžiais šeimininkai su tarnais nekalba. Ji atsisėdo prie lango ir suteikė jam tokią malonę. Tą naktį jis paprašė tiktai išsisegti plaukus. Kitą naktį vėl užlipo laiptais pas ją. Tai buvo ne jo, bet jo draugų namai. „Laikinas prieglobstis", kaip jis vadino. Jo draugai buvo Šveicarijoje ir gyveno sniegynuose. Tuose namuose jis jautėsi kaip svetimas. Po dešimties minučių piešimo buvo paprašyta dar vienos malonės.

Kažin ar tu, Mere, negalėtum to padaryti. Jeigu tau nejauku, tai aš jokiu būdu neprašau. Draugai nuo pat vaikystės ir taip toliau. Broliškai seseriškai. Ničnieko nepadoraus. Tik apnuoginta ranka. Šviesa ant peties. Gal galėtum atsisegti, atkabinti, atrišti. Tonų kontrastas. Nieko daugiau. Labai svarbu bendra kompozicija. Viską lemia ne pati medžiaga, supranti, bet tai, kaip ta medžiaga išdėstyta.

Nieko neatsakiusi ji nusivilko chalatą ir naktinius marškinius. Ji nenorėjo daugiau girdėti melų.

Tai buvo pirmas kartas, kai jis matė ją nuogą, bet jis neištarė nė žodžio ir tyla jos nenustebino. Jis norėjo, kad tokia padėtis būtų laikoma normalia; nuogai nusirengusi moteris, apsirengęs ją stebintis vyras; jo

drabužiai ir jo menas kaip tam tikra priedanga; taip pat, galbūt, kaip jos nuogumas. Jis laikė anglies gabaliuką savo akių lygyje, rimtu veidu markstydamasis, norėdamas įvertinti jos matmenis, primerkdamas čia vieną, čia kitą akį. Tarsi ji būtų butelių kompozicija ant palangės. Nė vienu žodžiu nebuvo užsiminta nei apie jos apsinuoginimą, nei apie tai, kaip aptakiai buvo to pareikalauta. Išvis nebuvo jokių garsų, tik prislopintas jo kvėpavimas ir kreidos brūkšėjimas per popierių. Pilka kreida, pilkas veidas. Po kuro laiko jis pasitraukė eskizų albumą ant kelių aukščiau. Tada ji nusisuko – nusisuko į langą. Žiūrėjo žemyn į purviną Dublino gatvę. O jis vis piešė. Ir vis žiūrėjo. O modelis vis sėdėjo nusisukęs.

Kitą naktį jis vėl atėjo, ir daug naktų po to. Vidurnaktį ji išgirsdavo netvirtus jo žingsnius nutryptais laiptais, kylančiais į tarnų palėpę. Baikštus beldimas. Suduses alkoholio tvaikas. Ak, Mere. Man taip nesmagu. Gal galėtume. Jeigu nesi per daug pavargusi. Gal ant sofos. Arba su pagalve. Ar tau dabar patogu? Ir dar kartelį, jeigu nesunku. Natūralus nuogos moters grožis. Jame nėra nieko tokio, dėl ko mes negalėtume. Didžiausi menininkai per amžius. Gal nugarą į kitą pusę. Paklodę aplinkui. Šiek tiek žemiau, jeigu patogu. Galbūt aš pasislinkčiau kiek arčiau. Nieko prieš? Daugiau šviesos.

Buvo laikas, kai ji norėjo nueiti pas šeimininkę papasakoti apie tai. („Šeimininkė" toks įdomus žodis.) Bet ji žinojo, kas bus, jeigu išdrįs taip padaryti. Visai ne lordas Meriditas bus išvarytas lauk iš namų bastytis gatvėmis ir kaulyti nakvynės. Tokiose kasdieniškose privilegijuotiesiems situacijose niekada neišvaromas šei-

mininkas. Ji buvo viena iš tų, kuriuos jo šviesybė buvo sušelpusi: kraštietė, kurią jis išgelbėjo nuo elgetavimo Dubline. Ji žinojo savo vaidmenį, ir jis taip pat žinojo savąjį. Tarsi jie būtų kokios nors giesmės veikėjai.

Labai retai, būdamas itin smarkiai įkaušęs, jis prašydavo leisti ją paliesti. Ji įtarė, kad jam kažkodėl patinka jos prašyti; taip jis galėjo įsivaizduoti, jog tai, kas vyksta, yra abipusio susitarimo dalykas. Atrodė, jog jam svarbu, kad ji sutinka, ar bent jau neišsiduoda, jeigu nesutinka. Kai kurie vyrai susijaudina nuo savo galios pojūčio, kiti nuo įsivaizduojamo lygiateisiškumo.

Jis niekada neprašydavo, kad jinai jį paliestų. Jis norėjo tik žiūrėti ir liesti – daugiau nieko. Dažniausiai jos kūnas, regis, iš tikrųjų jo nejaudino, bet buvo jam tarsi kažkas, ko jis negali suprasti; tarsi jo nuožulnumai, raukšlės, kietumai ir putlumai būtų geometrinis galvosūkis, kurį jam reikia išspręsti. Jis kone nuolat kažką šnabždėjo ir murmėjo: *Viskas gerai, ar ne, Mere? Prašau, pasakyk, jeigu negerai. Mes juk draugai, ar ne, Mere? Tu neprieštarauji?* Jis glamonėjo ją pirštų galais, kaip kažką labai brangaus ir trapaus, vertingą nuosavybę, kurią reikia saugoti. Kaip eksponatą iš savo tėvo retų ir išnykusių gyvūnų kolekcijos. Gal alkos kiaušinį ar dinozauro kaukolę.

Kartais jis sumiauksėdavo iš pasitenkinimo kaip katinas, nagais draskantis auką. Ji užsimerkdavo, kai jis ją liesdavo, ir įsivaizduodavo save kažkur kitur. Tai padėdavo nuslopinti norą verkti arba vemti. Ji prisimindavo pažįstamų žmonių veidus, bažnyčios varpus sekmadienio rytą; kai nuo varpo dūžių ima raibuliuoti ežero vanduo. Ji sakydavo sau: *Tai tuojau baigsis. Tai*

reiškia, kad aš nebadausiu. Neapykantos jam į širdį stengėsi neįsileisti. Kadangi jis nebuvo vertas jokios jos esybės dalies, ji stengėsi nejausti jam nieko.

Vieną naktį jis ėmė bučiuoti jos krūtis. *Mere, aš visada tave mylėjau. Pasigailėk manęs, Mere. Atleisk už tai, ką padariau.* Ji pasižiūrėjo žemyn į jo lūpas, artėjančias prie spenelio, ir nesitraukdama atgal tarė:

– Nenorėčiau, kad tai darytumėt, jūsų šviesybe.

Praėjo akimirka. Ji nebuvo tikra, ar dabar jis jos neišprievartaus. Tačiau jis linktelėjo nieko nesakydamas ir atsistojo. Paskui lyg niekur nieko nuėjo prie savo eskizų albumo. Tarsi būtų atsiklaupęs tiktai bato užsirišti.

Kaskart, kai ji nusirengdavo, jis tarsi atrasdavo kažką nauja. Jis žiūrėdavo į ją išsižiojęs, kaip žmogus, kuriam kiaurai perverta širdis ir kuris staiga suvokia, kad tikrai mirs. Ji dažnai galvodavo apie jį ir jo žmoną. Jis atrodė kaip vyras, nematęs nuogo moters kūno. Kai tuo tarpu neabejotinai turėjo matyti. Juk jis tikrai matė ledi Meridit nuogą? Ji žinojo, kad jie jau nebemiega vienoje lovoje, bet juk, šiaip ar taip, sugyveno du vaikus.

Prieš tris savaites jis buvo paskutinį kartą atėjęs pas ją į kambarį; tą naktį, kai ji sugrįžo į Dubliną užrakinusi jo namus Golvėjuje. Tąsyk jis buvo tarsi kitas žmogus. Ji buvo pavargusi tą naktį. Jo sūnūs ją išvargino. Nereikia, pasakė, jai prasisegus chalatą, kaip jis paprastai norėdavo, verčiau taip pasėdėsią ir pasikalbėsią.

Jis atrodė keistai apniukęs kaip niekada anksčiau; tačiau slegiamas ne geismo, bet kaltės. Prisiekė jai, kad tai, kas vyko, daugiau nepasikartos; kad jam buvo gėda dėl savo elgesio ir jis už tai atsilyginsiąs. Visą laiką kartojo „kas vyko", lyg būtų kalbėjęs apie oro permainas. Tai, kas vyko, yra jokiu būdu neatleistina, todėl jis

nebūtų drįsęs ateiti prašyti atleidimo. Jis tik nori pasakyti, kaip apgailestauja dėl to, ir prisiekti savo vaikų gyvybėmis daugiau jos nebetrikdyti. Jis silpnas. Jo asmeninis gyvenimas skausmingas. Jis pasidavęs savo silpnumui ir skausmui – gėdingai pasidavęs. Visa tai jis daręs iš vienišumo ir dabar dėl to skaudžiai gailįsis. Tuo nedera teisinti tokio nežmoniško elgesio, tačiau sąžinės graužimas praeities nepakeis, kad ir kaip to norėsi. Jeigu jai ko nors reikią – kad ir kas tai būtų – tegu ji pasakanti jam ir jis padėsiąs.

– Man nereikia niekieno pagalbos, – tyliai atsakė jinai.

– Mums visiems jos kartais reikia, Mere.

– Tik ne man, jūsų šviesybe.

Jis negalėjo pakęsti, kai ji kreipdavosi į jį „jūsų šviesybe". Tai priminė jam tikrovę, kurią jis stengėsi pamiršti.

– Berniukai labai nuliūstų, jeigu tu nenorėtum važiuoti su mumis į Ameriką. Mes visi nuliūstume, Mere. Tu sugebėjai taip daug pakeisti. Pastaruoju metu jiems nebuvo labai lengva.

– Manęs čia niekas nebelaiko. Jūsų šviesybė gerai žino.

– Vadinasi, tu vis dėl to važiuoji. Tai gera naujiena. Ar būsi su mumis ir tenai?

– Aš paliksiu jūsų šeimą, kai tiktai nuvyksime į Niujorką. Tik paprašysiu sumokėti man algą ir duoti rekomendaciją.

– Mere, – jis lėtai nuleido galvą ir įsistebeilijo į šakingas grindis. – Ar tu manai, kad aš gyvulys? Juk turėtum taip manyti.

– Tarnaitei nedera taip manyti apie šeimininką.

Jis nedrįso pakelti į ją akių.

– Tarp mūsų taip daug visko buvo, Mere. Galbūt yra koks nors būdas pradėti viską iš naujo. Galbūt prisiminti tuos laikus, kai buvome jauni ir laimingi. Man nepakeliama mintis, kad savo begėdišku elgesiu aš būsiu nutraukęs mūsų draugystę.

– Ar jūs jau nieko nebenorėsite iš manęs, milorde? Eičiau miegoti.

Tada jis pakėlė į ją akis, lyg pirmąkart pamatęs. Laikrodis ant jos tualetinio stalelio išmušė pusę dviejų nakties. Jis sunkiai atsistojo ir apsižvalgė po kambarį, kaip žmogus muziejuje nusukęs ne į tą pusę. Padėjo eskizų albumą ant prausyklės ir tyliai pasuko prie durų. Sustojęs tarpduryje, neatsisukdamas paklausė:

– Ar duosi man ranką, Mere? Dėl senų laikų.

Ji nieko neatsakė. Jis kelis kartus linktelėjo ir išėjo beveik negirdimai uždarydamas duris. Ji girdėjo, kaip jis lipa suklypusiais laiptais žemyn, kaip girgžteli durys į laiptų aikštelę.

Už eskizų albumo aplanko buvo užkištas penkių svarų banknotas, sulankstytas į keturias dalis ir jau apiplyšęs. Ji sudegino albumą net nepasižiūrėjusi, o banknotą atidavė badaujančių labdarai.

Nuo tos nakties jis beveik nė žodžio nebeištarė Merei Duein. Ji spėjo, kad jis bijo, jog ji nieko nepasakytų žmonai. Jis priklausė liūdniausiam vyrų giminės porūšiui pasaulyje; tokiam, kuriam moterys gyvenime yra tolygu nukryžiavimui. Tačiau moterys, esančios šalia jo, visada bus dar liūdnesnės. Jam jau trisdešimt ketveri. Jis niekada nebepasikeis.

Galbūt visa tai dėl motinos. Ji šešeriems metams buvo palikusi jį Airijoje, kai grįžo pas savo gimines į Londoną pasiėmusi su savim abi dukteris, bet palikusi sūnų.

Niekas nežinojo kodėl. Ir tai jau nebebuvo svarbu. Merės Duein motina buvo pasamdyta juo rūpintis.

Airiškai „buime" reiškia žindyvė arba auklė. Moteris, prižiūrinti vaiką; laikina motina. Angliškai tokį darbą dirbančias moteris vadindavo „nanny". Tas pats žodis angliškai reiškia ožką. Nepaisant viso anglų kalbos grožio, jos bažnytinio puošnumo, kartais ji būna labai savotiška. Merė Duein iš Karnos; auklės duktė. Dabar pati auklė.

Jai atrodė, kad prisimena, kada pirmą kartą pamatė būsimą Lauros Meridit vyrą. Jo penktąjį gimtadienį mama nusivedė ją į didelį namą Kingskorte. Kambariai kvepėjo pūvančiais lapais ir grindų vašku. Jie buvo užgriozdoti žvilgančiais sidabro indais ir keistais prikimštais žvėrimis; išblukusiais grafų, vikontų, baronų ir grafienių, generolų ir turtingų damų portretais – visi jau seniausiai mirę ir palaidoti Klifdene, bet kadaise gyveno čia, Kingskorto dvare. Lordo Meridito portretas su teisėjo rūbais kabėjo koridoriuje, vedančiame į muzikos kambarį. Kitas, daug didesnis, aukščio sulig siena, kur lordas buvo nutapytais su žydru pajūrio kostiumu ir juoda skrybėle su plunksnomis, kabėjo bibliotekoje kaip plakatas, kviečiantis į cirką. Svetainėje stovėjo fortepijonas. „Sébastien Erard" buvo pavardė žmogaus, sumeistravusio fortepioną – mama jai parodė išpjaustinėtas paauksuotas raides. Kilimas ant laiptų buvo išblukusios raudonos spalvos, išmargintas raštais su sukryžiuotais kardais ir grifais. *Fides et Robur* buvo Meriditų šeimos moto. Lotyniškai „Tikėjimas ir jėga". Dueinų šeima neturėjo jokio moto, ir ji klausė savęs, kas būtų, jeigu jie kada nors jį įsigytų. Verandoje prie lauko durų stovėjo skėčių stovas, padarytas iš dramblio kojos.

Lordas Meriditas laukė prie židinio valgomajame susidėjęs rankas už nugaros ir per jardą išskėtęs kojas. Atrodė kaip vienas Kristaus apaštalų su tvarkinga balta barzdele, rūsčiai sučiauptomis lūpomis ir kiaurai veriančiu ugningu žvilgsniu. Jo galva buvo plika kaip kiaušinis ir jis neturėjo antakių. Prie Trafalgaro šalia jo sprogo bomba ir nudegino plaukus, bet ne barzdą. Jis matė, kaip admirolui Nelsonui kulka pataikė į nugarą. Jis padėjo nešti admirolo Nelsono karstą. Nei plaukai, nei antakiai jam nebeataugo. Ant cokolio prie indaujos stovėjo sugriauto bokšto modelis. Jis ketino pastatyti jį Lover Loko pievoje netoli kauburio, ant kurio augo Fėjų medis.

Merė Duein negalėjo suprasti, kam reikia statyti griuvėsį, bet mama buvo liepusi nieko neklausinėti. Lordas Meriditas domėjosi griuvėsiais ir griuvimu. Jis turėjo teisę domėtis tuo, kuo norėjo.

Iš pradžių jis pasirodė toks baisus, kad jai užkando žadą. Bet netrukus nusišypsojo ir pakedeno jai plaukus. Giliai viduje jis buvo tikrai geras; tai ji matė. Kaip žmogus tariasi įžiūrįs monetas drumzlinos upės dugne. Jo rankos buvo nusėtos sukietėjusiomis pūslėmis, užteptomis šviesrausviu tepalu. Jis davė jai pensą ir papasakojo pokštą, kurio ji nesuprato, nes jis kalbėjo angliškai, o ji tuo laiku angliškai nedaug temokėjo. Jis įpylė jai limonado iš ąsočio ir pasakė linkėjimus gimimo dienos proga. Paskui parodė liūdno veidelio berniuką, tupintį po milžinišku raudonmedžio stalu, tyliai niūniuojantį ir žaidžiantį su lanku: mažas kunigėlis velvetinėmis kelnėmis. „Tai mano laivyno admirolas. Viens, du! Lygiuot ir pasisveikint, na, Deividai. Ar nebemoki elgtis, dėl Dievo meilės?“ (Motina jai paaiškino, kas yra lai-

vyno admirolas – gražaus drugelio angliškas pavadinimas.)

Jam buvo penkeri, kaip ir jai. O gal ketveri. Jis atitipeno per kambarį ir oriai nusilenkė Merei Duein, o paskui savo auklei. Lordas Meriditas ir Merės Duein motina nusijuokė. Ir berniukas su nuostaba pakėlė akis į tėvą, lyg nesuprastų, ko jie juokiasi; lyg jis taip pat, kaip ir Merė Duein, girdėtų kalbą, kurios nemoka.

Merė Duein gerai pažinojo tą žvilgsnį. Buvo mačiusi jį jo veide šimtus tūkstančių kartų, jiems drauge augant laukuose šalia Kingskorto rūmų. Kartais mato ir dabar, kaip kokį tamsų saulės šviesoje išlikusį jau nebematomo daikto pavidalą. Žvilgsnį berniuko, kuriam reikia paaiškinti kokį nors akivaizdų dalyką.

Dažnai jo tėvas išvykdavo į karą. Karai nuolat vykdavo tai vienur, tai kitur. Iš Londono atvažiavo teta padėti jį prižiūrėti. Tai buvo geraširdė juokinga sena dama su tankiais kaip pilko pūkuoto vikšro kailiukas ūsais. Dažnai būdavo tokia girta, kad nepaeidavo tiesiai. Ji kliukino „Trijų karūnų" brendį kaip netašytas jūreivis. Taip sakė Merės Duein tėvas.

Admirolas Nelsonas buvo paguldytas karste į brendį. Brendis neleido jo kūnui pūti. Kovai naktimis neduodavo jai užmigti. Kartais ji svaidydavo į juos akmenis iš laidynės. Džonis deBerkas prižiūrėjo ponius Kingskorte. Jam teko nutraukti jos ugnį iš laidynės; ji išdauždavo viršutinius langus. Numušdavo stoglatakius. Pati buvo kaip į galvą mušta. „Tetulė Edė" – taip ją vadino Deividas Meriditas. (Jis sakė, kad ji kilusi iš Barkingo Medberyje.) Merės Duein motina sakė, kad tikra tetulės Edės pavardė buvo Dovager ledi Edvina.

Deivido vardas buvo Tomas Deividas, bet visi jį vadino Deividu arba Deiviu. Kiti jo vardai buvo „Jo šviesybė" arba „Vikontas", arba „Vikontas Raundstounas". Visi Deivido šeimos nariai turėjo mažiausiai po tris vardus. Per pietus, matyt, būdavo painoka.

Tik pauosčiusi. Į burną paėmusi. Gerklę praplovusi. Akis užsipylusi. Ant amžinųjų.

Kartais, kai teta drybsodavo lovoje arba būdavo nusišniojusi, jos motina atsivesdavo jį kelioms valandoms pas save namo. Jam patikdavo žaisti su pūstuve ir imtis su šunimi. Patikdavo, kai motina tiesiai ant stalo paberdavo bulves iš juodo katilo. Jis mėgo valgyti bulves imdamas jas tiesiog savo mažomis rankelėmis ir laižydamas sviestą nuo krumplių kaip šunytis. Kai kada plaukdavo su jos tėvu ir broliais žvejų valtimi už Mėlynosios salos ir Inišlakano, kur skumbrės ir lašišos būdavo riebios kaip paršiukai. Temstant tėvas parnešdavo jį ant pečių, visą virpantį iš džiaugsmo, mojuojantį dygiosios slyvos šaka kaip kardu. „Tram tarara! Tram tarara!" Vieną vakarą, kai Merės Duein motina susiruošė vesti jį atgal į dvarą miegoti, jis graudžiai pravirko. Jis nori pasilikti čia, kur dabar yra, aiškino. Nori pasilikti visam, visam laikui.

Tačiau jam nedera čia nakvoti, paaiškino motina. Jam paklausus kodėl, ji tyliai atsakė: „Todėl, kad nedera".

Merei Duein atrodė, kad jos motina žiauri. Kitiems vaikams kartais būdavo leidžiama pasilikti, nors namie jie turėjo mamas. Vargšo Deivido Meridito mama nelaukė. Tiesą sakant, jis neturėjo nė tėvo, nes tas nuolat būdavo išvykęs į karą. Tame dideliame tamsiame name nebuvo nieko, išskyrus girtą ūsuotą tetulę ir kovus. Ir kai pagalvoji, ten galėjo būti vaiduoklių.

– Vaiduoklių ten gali būti, – sutiko jos tėvas.

Jis tada klausiamai žvilgtelėjo į Merės Duein motiną, bet ši tik nežymiai papurtė galvą, kaip darydavo visada, kai nenorėdavo, kad kas nors būtų kalbama prie vaikų.

Vidurnaktį jie pabudo nuo įnirtingo beldimo į laukujes duris. Tai buvo Deividas Meriditas, raudantis iš siaubo. Jis atbėgo iš namų vienais naktiniais marškiniais ir naktine kepuraite, nors tą lapkričio naktį griaustinis drebino žemę ir žaibai skėlė dangų perpus, o lietus buvo toks smarkus, kad Golvėjaus lygumos po to buvo užlietos kelias savaites. Jo pėdos ir blauzdos buvo subraižytos erškėtrožių, o graudus veidelis aptaškytas purvu. *„Leiskite man įeiti. Nevarykite manęs lauk."* Bet tėvas apvilko jį švarku ir nuvedė atgal į dvarą.

Tėvas ilgai negrįžo, o kai parėjo, atrodė susenęs. Žvalgėsi po mažą, tamsią virtuvę kaip žmogus, kuris pasiklydo ar pakliuvo ne į tuos namus, ar atsibudo iš sapno, kuriame matė kažką baisaus. Durų velkė klebeno nuo skersvėjo. Pelės krebždėjo trobos sienose. Motina priėjo prie jo, bet jis pasitraukė šalin, kaip visada darydavo turėdamas kokį rūpestį. Paėmęs ąsotį nuo slėgtuvo su krekenomis – ką tik apsiveršiavusios karvės pienu – šešiais dideliais gurkšniais jį ištuštino. Merė Duein pribėgo prie jo ir ištiesė rankas. Jis priglaudė ją ir pabučiavo į plaukus, ir kai ji pakėlė akis, pamatė, kad ir jis verkia, ir motina verkia, nors Merė nesuprato kodėl.

1819 metų Velykų sekmadienio rytą Merė Duein, eidama prie šulinio prie Klunailio kalvos pamatė gražią damą dangaus žydrumo mantija su gobtuvu, lipančią iš karietos prie Kingskorto dvaro. Jos tėvas

paaiškino, jog tai Deivido Meridito motina. Greičiausiai atvažiavo iš Londono pasirūpinti juo.

Dabar jis taip dažnai nebeateidavo į jų namus, bet kai užsukdavo, atrodė laimingas ir sveikas. Jis vikėdavo baltą jūreivišką kostiumėlį, kurį jinai jam parvežė iš Grinvičo. Kartais atnešdavo mažų minkštų saldainiukų, vadinamų zefyrais. Grinvičas – tai tokia vieta, kur buvo išrastas laikas. Anglijos karalius išrado laiką. („Dievaži, nežinau, kam jis tai padarė, – pasakė tėvas. – Mes visi laimingiau gyventume, jeigu ne jis.")

Dailesnės esybės kaip jo motina Merė Duein nebuvo mačiusi gyvenime. Nepriekaištingai apsirengusi, liekna ir išdidi, graži kaip obels žiedas, ji tartum plaukdavo žeme – taip atrodė Merei ir jos seserims. Jos vardas buvo Veriti: angliškai tai reiškia tiesą.

Ji buvo giminaitė kito admirolo: Fransio Biufo. Tai buvo žmogus, kuris atrado vėjus. Jos bateliai visada būdavo rinktiniai. Akys žalios kaip Konemaros marmuras, iš kurio padaryti Karnos bažnyčios laipteliai į sakyklą.

Kingskorto nuomininkai mylėjo ledi Veriti. Kai dvaro moterys gimdydavo pirmą kartą, grafienė aplankydavo gimdyvę jos troboje, atnešdavo vaisių ir kvietinį pyragą. Ji prašydavo namų šeimininką išeiti, kad galėtų akis į akį pasišnekučiuoti su jo žmona. Kūdikiui gimus dovanodavo auksinę ginėją. Ji lankydavo ligonius, o ypač vyresnio amžiaus. Apleistoje arklidėje ant upokšnio kranto įrengė moterims skalbyklą, kad ir blogu oru jos turėtų kur išsiskalbti drabužius. Kiekvienais metais per savo gimtadienį, balandžio septintą, suruošdavo Lover Loko pievoje vaišes dvaro vaikams. Žmonės tą šventę vadino Veriti diena. Tarnai ir ūkininkai sėdėdavo šalia kilmingųjų.

Kai 1822 metais Konemarą nusiaubė bulvių maras, ledi Veriti pati vadovavo labdaros valgyklai, padėdama pjaustyti ropes ir pumpuoti vandenį. Vaikams ji mokėdavo po du pensus už pilną bušelį prožirnių, kuriuos jie rinkdavo į krepšius dvaro laukuose ir paskui grūsdavo iš jų jovalą jo šviesybės kiaulėms šerti. Deividas Meriditas vogdavo juos iš kiaulidžių ir įduodavo Merės Duein broliams, kad tie vėl parduotų ir duotų jam už tai puspensį. Lordo Meridito nuomininkams ir Kingskorto dvaro samdiniams pavydėjo visi darbininkai iš kaimyninio dvaro, priklausiusio kapitonui Bleikui iš Talio. Tas nė velnio savais nesirūpino, nei per bulvių marą, nei šiaip; taip sakė Merės Duein tėvas. Jis ir pats buvo tikras velnias; toks kaip ir visi savo dvaruose negyvenantys ir didžiulę nuomą plėšiantys dvarponiai. Kai tik užėjo nederlius, jis tuojau pat spruko į Dubliną, tas bjaurus kietaširdis išpera. Jis paskutinį kąsnį būtų išplėšęs našlaičiui iš burnos. Bleikai buvo išverstaskūriai iš katalikų persikrikštiję protestantais. Jeigu būtų pamatęs anglą, einantį keliu be kelnių, tai pats pražygiuotų ir be apatinių, kad tik tam nosį nušluostytų.

Devyniasdešimt jo nuomininkų jau po žeme, o jo atstovai varo lauk įsiskolinusias šeimas. Ateina vyrai su kaukėmis, dažniausiai anksti rytą. Jie turi slėptis po kaukėmis, tie šlykštūs išdavikai, nes jeigu kas nors juos atpažintų, tai gautų, ko nusipelnę. Jiems vadovauja „išrūkytojas" – šerifo padėjėjas arba šerifas, nurodinėjantis, kurią trobą nugriauti, o kurią palikti. Užsiropščia ant pasmerkto namo stogo ir pjauna laikančiąsias sijas, kol sienos ima griūti. Kartais tiesiog išrūko žmones padegę namą. Žmonės glaudžiasi miškuose ir šalikelėse velėna dengtuose būstuose.

Ledi Veriti siųsdavo Kingskorto vyrus į mišką jų ieškoti. Tegu ateina į dvarą pavalgyti, sakydavo. Nė vienas alkanas nebus atstumtas. Tokiu metu Golvėjui reikėjo laikytis išvien.

Kartais Deividas Meriditas pravirkdavo pamatęs juos ateinančius per kviečių laukus, tarsi kokį pulką išblyškusių svirduliuojančių vaiduoklių, ir norėdavo sprukti šalin. Tačiau motina jam neleisdavo. Ji versdavo jį pasilikti. Ji visada būdavo švelni, bet tuo pat metu griežta.

Vieną dieną Merė Duein girdėjo, kaip ji pasakė mažajam vikontui: „Dievo akyse tas vargšas žmogus yra toks pat kaip tu arba aš. Turi žmoną, šeimą. Turi mažą sūnelį. Ir myli savo mažą sūnelį taip pat, kaip aš tave myliu".

Kartą, bulvių marui jau baigiantis, kai ledi Veriti, Merė ir Merės Duein motina šveitė didžiulį varinį labdaros valgyklos katilą, ledi Veriti staiga krito aukštielninka, lyg pastumta kokio išdykusio berniūkščio. Merė Duein juokėsi matydama ją išsitiesusią ant grindų. Motina griežtai sudraudė ją, bet ir pati ledi Veriti juokėsi atsistojusi ir purtydama savo gražų sijoną. Braukdama nuo užpakalio jūrų žolės kuokštus pasakė, kad jai šiek tiek skauda galvą ir ji eisianti namo snūstelti.

Vėliau tą dieną iš Klifdeno atvažiavo daktaras Safildas ir išbuvo iki pat sutemstant. Šešis mėnesius niekas ledi Veriti dvare nebematė. Jos sūnus buvo išsiųstas pas savo tėvų draugus į vietovę, vadinamą Pauerskortu, Viklou grafystėje. Ji daugiau nebelankė ligonių. Vaikai gimdavo, senukai mirdavo, bet ledi Veriti nebeišeidavo iš namų. Skalbykla ant upokšnio kranto visai apgriuvo. Pievų žolės ėmė dygti ant šiaudinio jos stogo.

Kažkuris iš senųjų nuomininkų, menančių dar 1741-ųjų badą, pasakė, kad greičiausiai giltinė jų šeimininkei jau dalgį galanda; kad ji bus įkvėpusi karščiuojančio ligonio kvapo ar per daug įdėmiai žvelgusi jam į akis. Tai tik kvaili prietarai, pasakė Merės motina. Nuo žiūrėjimo į ką nors karštinė neapima.

Kartą auštant, kai Merė Duein su tėvu ir jaunesniąja sesute Greise Lover Loko miške grybavo, iš Kingskorto dvaro ataidėjo klyksmas. Paskui stojo tyla. Vėjas priplojo prie žemės knisažoles. Ir už prožirnių guoto kyštelėjo snukutį triušis. Tada vėl pasigirdo klyksmas: šį kartą dar garsesnis. Toks garsus, kad juodieji strazdai šaute šovė aukštyn iš Fėjų medžio.

– Ar čia mirties šmėkla? – paklausė Greisė Duein visa pastirusi nuo šiurpaus garso. Niekada anksčiau ji nebuvo girdėjusi mirties šmėklos balso, tačiau iš žmonių pasakojimų žinojo, ką jos kauksmas reiškia.

– Visai ne, – atsakė tėvas.

– Ar čia mirties šmėkla šaukia ledi Veriti?

– Gal kokia sena katė, – pasakė Merė Duein. – Ar ne, tėti?

Tėvas atsisuko kaip surūdijęs vėjarodis. Nemirksėdamas žiūrėjo jai į akis, spausdamas žemėtoje rankoje du rasotus pumpotaukšlius. Pirmą kartą tėvas jai atrodė išsigandęs.

– Taip, mažute. Taip ir yra. O dabar skubėkim visi namo.

Ta akimirka jai išliko atmintyje kaip riba, kai ji tapo suaugusi. Tada pirmą kartą ji užsidėjo kaukę ne dėl žaidimo.

Atvyko daktarai iš Dublino. Žymus chirurgas iš Londono atvažiavo su visi būriu seselių iškrakmolytomis

kreminėmis uniformomis. Vieną naktį sodininkas matė, kaip ledi Veriti su žvake rankoje praėjo pro apatinio aukšto langą. 1823 metais, Šv. Patriko dieną, šeštą valandą ryto ji mirė.

Niekada į jokias kitas laidotuves visoje Golvėjaus grafystėje nebuvo susirinkę tiek žmonių. Septyni tūkstančiai gedinčiųjų užtvindė Klifdeno kapines ir visas gatves per pusmylį aplinkui; protestantai ir katalikai, kolonistai ir vietiniai, turtingi ir skurdžiai stovėjo vienas šalia kito merkiant lietui.

Iš Londono buvo atgabentos abi lordo Meridito dukterys. Merė Duein neprisiminė, kad būtų jas kada mačiusi. Viena buvo išstypusi kaip mietas, o kita maža ir įmitusi. Nataša Meridit. Emilė Meridit. Jos atrodė kaip dvi sesutės, nužengusios iš vaikiško eilėraštuko.

Kunigas iš Slaigo sukalbėjo maldas. Dvasiškasis tėvas Poleksfenas – tokios pavardės Merei Duein dar neteko girdėti. Tai buvo pikto veido, šviesiaplaukis pranašas išsipūtusia kaip statinė krūtine, milžiniškomis rankomis ir nevalytais raštuotos odos batais. Tardamas liūdnus giesmių žodžius, visas virpėjo kaip ąžuolas per audrą.

Ledi Veriti karstas buvo nuleistas į duobę. Suskambo varpelis. Sumykė karvė ganykloje šalimais. Dzingsėjo atsileidusi lordo Meridito diržo sagtis. Lietaus lašai kapsėjo ant jo uniformos antpečių. Vėjas tyliai šiureno kaštonų lapus.

Tada atsirado dar vienas garsas.

Balsas iš minios jai už nugaros. Senos moters balsas. Paskui dar vienas.

Iš pradžių švelniai, bet netrukus jau garsiau: plėsdamasis minioje į visas puses, vis prisidedant dviem

trims balsams. Dabar jau ir vyrų, ir mažų vaikų. Vis stiprėdamas žmonėms jį pasigaunant ir vis naujai minios daliai pritariant. Tolydžio garsėdamas, kildamas kaip banga, aidu atsimušdamas į granitines bažnyčios sienas, kol Merei Duein ėmė regėtis, kad jis sklinda iš pačios juodos žemės ir niekada nesiliaus.

„Sveika, Marija" airiškai. Niekada, iki pat savo gyvenimo pabaigos, ji neužmirš to. Deividas Meriditas – jos Deividas – apvilktas tėvo lietpalčiu, žvelgdamas į atvirą kapą, airiškai meldžiasi su savo būsimaisiais nuomininkais, murmėdamas žodžius tarytum per sapną, pakelia savo gražias akis aukštyn į lietų ir mato bauginantį vaizdą – verkiantį lordą Meriditą.

Anois, agus, ar uair ár mbáis: Amen.

Dabar ir mūsų mirties valandą.

VIII SKYRIUS

Tai, kas neįvardijama

ŠIAME SKYRIUJE TĘSIAMAS PASAKOJIMAS APIE ANKSTESNĮ MERĖS DUEIN GYVENIMĄ: GEOGRAFIJOS ATRADIMAS IR TAM TIKRI DALYKAI, SUSIJĘ SU ANGLŲ KALBA

Lordas Meriditas ėmė nebepaisyti savo išvaizdos. Tvarkinga žila jo barzda tapo šiurkšti ir susivėlusi, panagės juodos, dantys neteko spalvos: pagelto ir pajuodo kaip senovinio pianino klavišai. Pūslelės, kurias Merė Duein buvo pastebėjusi ant jo rankų, dabar nusėjo veidą ir kaklą. Atrodė, kad jam skauda. Kartais jos kraujuodavo. Vieną rytą saulei tekant ji sutiko jį vaikštantį po Lover Loko pievą ir lazda daužantį skaldą. Jis pakėlė akis ir užriko ant jos, kad dingtų jam iš akių. Žmonės kalbėjo, kad jis dvokia kaip užsikimšęs nutekamasis vamzdis. Kiti tvirtino, kad įjunko gerti viskį. Dabar jo drabužiai dažnai būdavo nešvarūs.

Kartais naktimis savo trobelėje, už pusmylio nuo dvaro, matuojant skersai Kašelio įlanką, jie girdėdavo, kaip lordas Meriditas rėkauja savo kieme. Apylinkėje ėmė sklisti keisti gandai, kad jis mušąs savo sūnų tol, kol tas pradedąs klykti, kad liautųsi; kad surinko į krūvą visas velionės žmonos sukneles ir padegė jas. Gyvulių

prižiūrėtojas prasitarė, kad jis žiauriai elgiasi su savo arkliais; iki mirties nuplakė ledi Veriti priklausiusį žirgą. Merė Duein negalėjo įsivaizduoti jo tokio. Jis mylėjo savo arklius.

„Labiau negu savo žmones", – kartą pasakė tėvas.

Kaip magistratų teismo teisėjas, jis kėlė baimę visai Konemarai. Kadaise visų gerbiamas už savo sąžiningus ir teisingus sprendimus, už teisiųjų, o ne įtakingųjų palaikymą, dabar šiurpino visus nuo Spidalio iki Linono. Jis aprėkdavo kalinius, atėjusius anksčiau už jį. Jeigu kas nors kreipdavosi į jį „lordai Deividai" ar net „lordai Meriditai", kaip buvo įprasta šiame krašte, jis pašokdavo ir užrikdavo: „Mano pavardė Kingskortas! Kreipkitės į mane, kaip dera! Jeigu dar kartą parodysite nepagarbą mano asmeniui, liepsiu išplakti už paniekinimą!"

1826 metų gegužę jis nuteisė savo kraštietį myriop. Nuteistasis, nuo žemės išvarytas kapitono Bleiko iš Talio nuomininkas, pavogė ėriuką iš kapitono lauko ir mirtinai užbadė jėgerį, kuris bandė jį suimti. Ta byla patraukė visos Konemaros dėmesį. Nuteistasis turėjo penkis vaikus; žmona buvo mirusi. Netgi jėgerio žmona meldė gailestingumo. Tai, ką padarė tas žmogus, buvo baisus dalykas, bet ateis diena, kai jis stovės savo Dievo akivaizdoje. Visi mes stovėsime savo Dievo akivaizdoje. Airijoje jau ir taip gana žudynių. Ji nenorinti, kad būtų dar daugiau našlaičių. Tačiau žmogus buvo pakartas Golvėjaus kareivinėse praėjus savaitei po nuosprendžio paskelbimo. Jo kūnas buvo įmestas į negesintų kalkių duobę kieme. Vaikai išsiųsti į Golvėjaus prieglaudą, ten pat, kur po poros mėnesių atsidūrė ir jėgerio vaikai. Ir septyni žudiko ir jo aukos vaikai dar

metams nepraėjus buvo užkasti tame pačiame bendrame kape.

Apie lordo Kingskorto žiaurumą buvo sukurta baladė. Vieną rytą Merė Duein išgirdo ją dainuojant Klifdeno turguje.

Ateikite čionai, tikrieji konachtiečiai, ir susėdę paklausykit,
Kaip per tą Karnos lordą ir jo veislę mūs sala sunyko.
Kiek jis nelaimių atneša, kaip skriaudžia vargšus ir kankina;
Kaip pats norėdamas iškilt mus smukdo ir tarp girnų trina.

Ji priėjo prie dainiaus ir paprašė liautis. Tai buvo maža bjauri žmogysta išvarvėjusia akimi. Lordas Meriditas yra žmogus ir turi savų bėdų, tarė ji. Apie tai dainoje nė neužsimenama. O ką reiškia tas mėšlas, tas *raiméis* apie „tikruosius konachtiečius"? Argi jo šviesybė negimė už trylikos mylių nuo čia, kaip ir jo tėvas ir šešios kartos prieš jį?

– O kurgi tu, šėtono vaike, gimei? – paklausė ji dainiaus.

Bet jis išsiviepė ir stumtelėjo ją alkūne šalin.

– Tegu pats kuria sau sušiktas dainas, jeigu nori, prakeiktas galvažudys.

Tą naktį ji sapnavo skalbyklą upelio pakrantėje. Moterys velėjo žlugtą ir dainavo. Ledi Veriti valėsi sijono užpakalį ir juokėsi. O baltos paklodės aplink ją plaikstėsi vėjyje kaip burės. Šlapios ir kruvinos.

✧

Deividas Merditas buvo išsiųstas į pensioną Anglijoje. Sugrįžęs į Konemarą trumpųjų atostogų, jis smul-

kiai nupasakojo mokyklos gyvenimą Merei Duein. Mokyklos moto buvo toks: „geros manieros ugdo žmogų". Ji buvo netoli vietos, vadinamos Voter Medouzu. Įsteigta beveik prieš penkis šimtus metų, 1382 metais, trimis šimtais metų anksčiau, negu Kromvelio leitenantai įkėlė koją į Konemarą. Jai patikdavo tarti gražius žodžius, reiškiančius mokyklos pavadinimą.

Vinčesterio koledžas, Hempšyras.

Vinčesteris.

Hempšyras.

Deividas Meriditas lanko Vinčesterio koledžą Hempšyre.

Mokyklai priklausė vienuolika „namų" ir ji turėjo savišKas futbolo taisykles. Karnos kaimelyje taip pat vienuolika namų, bet žodis „namas" Hempšyre reiškė visai ką kita. Namu ten vadinamas pastatas, kuriame gyvena daug berniukų, bet nėra mergaičių ar moterų. Berniukai miega bendruose miegamuosiuose kaip kareivinėje ar bepročių namuose. Jie turi „šeimininkus", bet ne tokius, kaip turi tarnai. Jei gyveni kokiame nors name, tai visų kitų namų privalu nemėgti. Turi ginti savo namo garbę iki galo. Bet jeigu tenka muštis, kova turi būti sąžininga ir vyriška. Negali trenkti berniukui per nosį, jeigu jis guli ar sužeistas, ir nieku gyvu negali jo apskųsti šeimininkui. Jeigu taip padarai, esi skundų maišas, klupčius, šunuodegis. Netgi mušdamasis turi laikytis taisyklių.

Hempšyras yra grafystė pietų Anglijoje. Ji keletą kartų klausė tėvų apie ją – jaunystėje tėvas vasarą važiuodavo į Angliją uždarbiauti fermose, bet jie negalėjo jai nieko pasakyti. Kartą ji prasmuko į Kingskorto dvarą ir paprašė Tomio Džonso, lordo Meridito kamerdinerio,

parodyti jai tą vietą atlase, kur buvo vietovardžių sąrašas.

Hempšyras yra kitapus jūros tiesiai priešais Prancūziją. Tai ne šiaip istorinė vieta, ji tiesiog „įaugusi į istoriją". Pagarsėjusi savo kalkingomis uolomis, švelniu savo nuostabių žmonių būdu ir įspūdingais fosilinių uolienų dariniais. („Motina švenčiausioji, – pasakė Tomis Džoisas – tu išsižiotum.")

Vinčesteris buvo svarbiausias grafystės miestas. Tenai mirė karalius Alfredas, ten gimė karalius Henrikas III. Tarp rašytojų sklido gandai, kad plačiai žinomų lengvo turinio knygų „Protas ir jausmai" bei „Puikybė ir prietarai" (išleistų su paslaptingu prierašu: „Parašyta moters") autorė gyveno Hempšyro grafystėje. Garsusis Brunelis, inžinierius ir išradėjas, taip pat gyveno netoliese, prie Portsmuto. Lordas Palmerstonas, karo sekretorius, turi Roumzyje savo giminės dvarą. Vinčesteryje gali pamatyti apvalųjį karaliaus Artūro stalą. Jis kabo ant rytinės sienos rūmų Didžiojoje menėje, tame tauriame stebuklingame statinyje, kurio didžiuliai akmenys ir ąžuolinės sijos gieda jaudinantį himną Anglijos šlovei; apie tautos genijų nuo eilinio iki karaliaus. („Tu tik įsiklausyk į šią ištarą, – užsisvajojęs atsiduso Tomis Džoisas. – *„Apie tautos genijų nuo eilinio iki karaliaus."*)

Jokia garsenybė nebuvo kilusi iš Konemaros. Nėra čia nei giedančių akmenų, nei stebuklingų statinių. Nei literatūrinių gandų. Nei ant sienų kabančių stalų. Čia negimė ir negyveno, ir nemirė jokie karaliai; o jeigu jų ir buvo, tai taip seniai, kad niekas nebeprisimena jų vardų. Jokių išradėjų, jokių rašytojų, jokių karo ministrų. Kokia nuostabi vietą turėtų būti Hempšyras.

Vinčesterio koledžo futbolo taisyklės buvo sudėtingos. Komandų pavadinimai paslaptingi ir neiššifruojami. Scholastikai prieš Žemesniuosius. Senieji kuratoriai prieš Pasaulius. Taisyklių niekas niekada nebuvo užrašęs, bet vis tiek turėjai jas išmokti, kitaip krankliai suknežins tau nosį. Jie tave apstumdys, išsityčios, užtampys. („Krankliais" Anglijoje vadinami kuoduotieji kormoranai, taip pat ir berniukai, kai apie juos kalbama su simpatija.) Kranklys turi stovėti aikštės viduryje ir laikydamas kamuolį rankose sušukti: „Sliekai!" Tai, pasak Deivido Meridito, buvo viena iš taisyklių. Žinoti taisykles, vadinasi, suprasti kalbą, tačiau nebuvo jokios knygos, kurioje galėtum su tomis taisyklėmis susipažinti.

Maistas Vinčesterio koledže siaubingas. Velniškai „koktus", pasak Deivido Meridito; to nuostabaus žodžio Merė Duein dar nebuvo girdėjusi, ir be to, jo skambėjimas, kaip jai atrodė, atitinka prasmę. (Tu gokčioji, kai tave pykina, pavyzdžiui.) Bet kai kurie vaikinai – visai padorūs. Nemažai kranklių yra ir iš Arlando, ir jie visi laikosi išvien, kad ir kas atsitiktų. Tie nekoktūs. Tie „žaliūnai".

Akmenys gieda Hempšyre. Vaikinai žaliuoja.

Tik Deividas ne. Jis dažnai grįždavo iš Hempšyro paliegęs ir išblyškęs. Nusimauna savo dailiai išlygintas vilnones kelnes, nusivelka Vinčesterio koledžo švarkelį, nusiima moksleivio kepuraitę ir apsitaiso šiurkščiais rūbais, kuriuos visada vilki būdamas namie Konemaroje. Valstietiškas drobines kelnes, plačius per viršų velkamus marškinius. Matyt, jam atrodė, kad tie drabužiai slepia jo padėtį, bet kažkodėl jie tik dar labiau ją pabrėždavo. Persirengėlis berniukas, kurį visi

atpažįsta, aktorius, vaidinantis vaidmenį, kurio pats nesupranta, apibėgdavo visus akmenuotus laukus ir liulančias pelkes, visus duobėtus vieškelius ir vingiuotus šunkelius trylikoje savo tėvo dvaro kaimų, kalbėdamas airių kalba, kurios išmoko iš tėvo tarnų.

Ūkininkams buvo sunku priprasti prie besikeičiančio jo akcento: neįprasto Konemaros gėlų kalbos ir Anglijos privačios mokyklos intonacijų derinio. Vietoje *oiléan* (sala) sakydavo *ellorn*. O *radharc* (vaizdas) išvirsdavo į *rark*. *Rark*. *Rark*. Jis kalbėjo kaip kranklys. Jis ir buvo kranklys. Didžiausias kranklys visame Golvėjuje. Dauguma žmonių tiesiog negalėjo jo suprasti. Merė Duein buvo viena iš keleto žmonių visame dvare, kurie pajėgė suprasti, ką gi jis po galais marma. Netgi kai kalbėdavo gimtąja anglų kalba, dabar jo tartį būdavo sunkiau suprasti. „Vestportas" buvo tapęs „Vistpotu". „Arland" turėjo reikšti Airiją („Ireland"). (Kai kas nugirsdavo „Ourland"* ir įžvelgdavo čia politinį motyvą. Tada tik sulinksėdavo galva ir nieko nesakydami nusišypsodavo.)

Jis mėgo kalbėti airiškai. Į jos motiną kreipdavosi „Dueinų moterie", o į tėvą „bičiuli" arba „gerbiamasai". Įžengęs pas juos pro duris, jis nusišypsodavo ir paskelbdavo: „Sergėk, Dieve, nuo viso, kas bloga!" Sveikindamas ar linkėdamas labo ryto, jis sakydavo, kaip įprasta gėlams, „Dieve, laimink visus čia esančius" ir „Tebūnie Dievas ir Marija su jumis". Jos tėvui tai atrodė keista ir šiek tiek erzino. „Man nesmagu, kad jis taip elgiasi. O kai dėl „Dieve, laimink" tai jis yra Dievo

<>

* Our land (*angl.*) – mūsų šalis. (*Vert. past.*)

prakeiktas protestantas. Jis netgi netiki Dievą". Motina subarė tėvą, kad netauzytų niekų, bet jam Deivido Meridito elgesys atrodė įtartinas. „Jis nori būti tuo, kuo nėra, – sakydavo jis. –Neapsiplunksnavęs geltonsnapis, o nori būti gaidžiu."

– Tik todėl, kad juos moko gražiai elgtis Vinčesterio koledže, – pasakė Merė.

– Geros manieros ugdo žmogų, – pasakė motina.

– Koledžas įkurtas 1382 metais.

– Tegu man į subinę patriūbija, – atkirto tėvas.

Bėgo metai. Jis įniko piešti. Kartais, eidama į turgų arba grįždama nuo šulinio Klunailio kalne, matydavo jį sėdintį su eskizų albumu ir dėže anglinių pieštukų. Jam ypač sekėsi pagauti uolėto kraštovaizdžio dvasią, jame slypintį tragizmą ir staigius šviesos pokyčius. Keletas brūkštelėjimų anglimi ir vaizdas jau stoja tau prieš akis: klintmolis, skalūnas, jūros dumbliai ir akmenys, išsibarstę po laukus kaip patrankų sviediniai. Ir namus jis mokėjo piešti, be to, kaip Merei Duein atrodė, neįtikėtinai tiksliai. Žmonės jam visada išeidavo kiek pagražinti; stipresni ir kilnesni negu gyvenime. Bet žmonės jau buvo pasidarę mėgstamiausia jo tema – nuomininkai, tarnai ir dvaro darbininkai. Atrodė, kad jis piešia juos tokius, kokius norėtų matyti – ne visai tokius, kokie yra dabar ar buvo kada nors anksčiau. Galbūt net ir ne tokius, kokie jie patys norėtų būti, nes niekad jų to neklausdavo. Piešė, ir tiek.

Blyškus ir gležnas, jis vis dėlto augo gražus, ne toks kaip jo neišraiškingas tėvas. Žiūrėdami į jį žmonės sakydavo: „Jo motina nemirs, kol tas vaikis bus gyvas". Tėvulis užmaišė, motulė pašovė, sesuo atkartojo, tetulė

pamojo. Su visais jis elgėsi švelniai, maloniai; nors pažvelgti kam į akis galėjo tik tuomet, kai piešdavo. Atsitiktinai užsikirtęs taip parausdavo, kad atrodydavo daug nedrąsesnis ir bejėgiškesnis, negu buvo iš tikrųjų. Vis dėlto keista, kad niekada nemikčiodavo kalbėdamas airiškai; galbūt, svarstė Merė, todėl, kad turi labiau susikaupti kalbėdamas ne gimtąja kalba.

Nežinia kodėl jį dažnai geldavo bitės ir vapsvos. Gal jis tiesiog buvo ne toks atsargus kaip kiti; arba gal jas traukė koks ypatingas jo kraujo saldumas. Šiaip ar taip, taip atsitikdavo kasdien. Ji dažnai matydavo jį toli laukuose mosuojantį rankomis virš galvos, šokinėjantį ir trypiantį pamišėlišką džigą. Kai kas dvare iš jo švelniai pasišaipydavo, – „nei viręs, nei kepęs" arba „ilgšis mikčiojantis drontas", – tačiau Merei Duein, jo vaikystės draugei, jis buvo toks nežmoniškai gražus, kaip angelas maldaknygėje; kupinas keisto žavesio, kuris jau baigia žemėje išnykti.

Kartą, tą vasarą, kai jai sukako septyniolika, jiedu išėjo drauge pasivaikščioti į eglyną prie Glendolacho ežero. Kaip visada, jis pasakojo apie savo mokyklą. Aiškino, kad Vinčesterio koledžą lankę krankliai yra vadinami „seniais vikemistais"; bet tam, kad turėtum tokį vardą, nebūtina būti senam arba kilusiam iš Vikemo. (Dėl kažkokių nesuvokiamų priežasčių, jeigu būsi iš Vikemo, tai to vardo gali net ir neturėti.) Tu gali būti senis vikemistas, jeigu tau aštuoniolika ir gali būti senis vikemistas, jeigu esi iš Konemaros. Deivido Meridito tėvas, pavyzdžiui, buvo senis vikemistas, ir Deividas Meriditas netrukus juo bus.

Toks pavadinimas skambėjo Merei Duein kaip baisus įžeidimas. „Užsičiaupk tu, seni vikemiste, kol aš

tau ausies nenusukau". Geriau ji taip nesakys. Jeigu pasakytų, ko gero, būtų koktu.

Kai kurie krankliai mokykloje turi savo mylimąsias. Jie rašo mylimosioms laiškus ir siunčia eilėraštukus. Vienas toks Milingtonas Maineris dažnai rašo eilėraščius. Ne, iš tikrųjų jis ne šachtininkas* (nors, juokinga, jo tėvas iš tikrųjų turi šachtą). O jeigu Milikersui Minimesui duosi patraukti dūmo arba sikspensį, arba liepsi savo patarnautojui iš žemesnės klasės nuvalyti jam batus, tai jis sukurps tokį eilėraštį, kad tau akys išvirs ant kaktos.

– Jeigu taip, tai tu turbūt turi krūvą mylimųjų, ar ne?

– Aš nežinau, tikrai, – tyliai atsakė jis.

– Vadinasi, ponaitis nieko apie tai nežino?

– Yra mergina, kuri man labai patinka. Nežinau, ar ji tai žino.

– Ar ji graži, ta tavo mylimoji?

– Gražiausia mergina nuo čia iki Dublino.

– Iš tiesų? Kaip jai pasisekė.

– Gražiausia visame pasaulyje, drįsčiau tvirtinti.

– Būtų gerai, jeigu ponaitis jai prisipažintų, ką jaučia, argi ne?

Jis tyliai nusijuokė tarsi sutikdamas.

– Gal. Ji neturėtų nustebti.

Kurį laiką jie ėjo toliau, vis gilyn į mišką. Aplink buvo tylu, tamsu kaip katedroje: tamsu ir prismilkę pelkinių vingiorykščių ir pušų kvapo. Tirštų sakų nuovarvos žvilgėjo medžių žievėje. Po kojomis – eglių spyglių ir paparčių kilimas. Šventumas gaubė Glendolacho

* Miner (*angl.*) – šachtininkas. (*Vert. past.*)

miškus ir atrodė, jog būtų šventvagiška drumsti jį kalbėjimu. Ji girdėjo, kaip jis alsuoja šalia jos, kaip ant šakų virš galvos čirškia varnėnas. Jie ėjo per tą nežemišką pasaulį, bijodami jį sutrikdyti. Staiga, užkliuvęs už slidaus rąsto, jis suklupo ir įvirtęs į erškėčių ir rusmenių krūmą prasipjovė lūpą ir nusibrozdino riešą. Stodamasis paslydo vėl ir krisdamas ištiesė ranką. Ji sugriebė jį už alkūnės ir laikė iš visų jėgų; jis įsitvėrė žemėtais pirštais jai į nuogą įdegusį dilbį. Tai buvo pirmas kartas nuo vaikystės laikų, kai jie prisilietė vienas prie kito.

Išsikerpurnėjęs iš griovio, sunkiai dūsuodamas, jis nerangiai užsikvempė jai ant rankų, visas raudonas nuo patirto pažeminimo. Akys buvo žalios kaip motinos. Tarsi įstabus marmuras. Iš tikrųjų žiūrint į kai kurias akis, gali apimti karštinė.

Baigėsi tuo, kad jie nejučia susikibo rankomis. Jie ėjo per mišką toliau, tik dabar jų pirštai buvo susipynę. Jis pradėjo kalbėti apie piešimą, bet ji klausėsi neįdėmiai, nors ir sugebėdavo kartais kažką atsakyti. *Piešti: pavaizduoti; susieti; išgauti; įtraukti; atsidurti aklavietėje; traukti tarsi magnetas.* Netrukus jie priėjo laukymę, kur brakonieriai spendžia spąstus. Mažas upeliūkštis gurgeno balto granito akmenimis. Ji paleido jo ranką ir nuėjo tenai; pasėmė rieškučiomis vandens. Kai atsitiesė ir pažvelgė į jį, jis buvo įsmeigęs žvilgsnį į Dvylika Viršukalnių tolumoje, lyg niekada anksčiau jų nebūtų matęs.

Gana ilgai nė vienas nepratarė nė žodžio. Taisyklės sudėtingos. Bet juk niekas niekada nėra jų aprašęs.

Vinčesteris.

Hempšyras.

Vinčšyras.

Hempčesteris.

Palenkęs galvą, jis ėmė koja ridinėti akmenuką, kartais dirsteldamas į ją pro savo ilgas susitaršiusias garbanas, apimtas nerimo kaip elnias miške, kuriame knibžda medžiotojų. Nuo smūgio krintant jo apatinė lūpa buvo kruvina, laukinė lelija buvo palikusi ant skruosto tamsiai geltoną brūkšnį. Jis įkišo ranką į kišenę ir nežinia kodėl ištraukė pamušalą, paskui staiga apsimetė, kad kažko ieško. Paukščiai liovėsi čirškę. Jis permetė svorį nuo vienos kojos ant kitos. Saulė išlindo iš už medžių. Atrodė, jį apgaubė švytintys aukso nėriniai.

– Ar galiu pa-pabučiuoti tave, Mere?

Keletą minučių jie bučiavosi, o paskui pradėjo liesti vienas kitą. Po kiek laiko ėmė nusirenginėti. Merė Duein suvokė, kad ji visą gyvenimą prisimins, kas dabar vyksta. Tą gilią įdubą prie raktikaulio. Jo prakaito kvapą, kaip ką tik nupjautos žolės. Tą nuostabų jausmą, kai čiuopė lūpomis jo Adomo obuolį. Dilgčiojančius barzdos šerius ant kaklo ir apnuogintus pečius. Ji prisimins, kaip nervingai virpančios jo rankos lietė jos pilvą ir bambą, o paskui užkliudė kietus kaip akmuo šonkaulius. Tą jo burnos drėgnumą, kai jis bučiavo jos mažų nuogų krūtų spenelius, prie šlaunies prigludusį delną; stebėtinai švelnius jo delno kauburėlius, nuo kurių ji suvirpėjo iš malonumo ir sugriebė jo ranką už riešo. Jo ranka buvo kaip oras. Ji net jautė jo pirštų pagalvėlių raukšlėtumą. Kaip jis bučiavo ją į lūpas liesdamas ir glamonėdamas. Kaip pasitenkinimo dejonės ėjo iš jos burnos į jo. Tą saldų kaip zefyras liežuvį. Taukšinčius judviejų dantis. Sukibusias lūpas. Savo rankas, suėmusios jo veidą. Krintančius šviesius plaukas, kai bučiavo

jo krūtinę. Ir keistumą dalykų, kuriuos jai norėjosi daryti: įkąsti jam į petį, čiulpti spenelius. Jų kūnų ir sutraiškytų paparčių kvapą. Pienių pieną, ištryškusį jam ant odos. Jis nenorėjo būti liečiamas – bent jau neprašė to. Bet kai ji nedrąsiai palietė jį pro prasegtas kelnes – ta kančia jo akyse, tas alkus žvilgsnis, – jis tyliai pravirko ir pašnabždomis maldavo nesiliauti. Malonumo bangai užliejus jis apsivijo ją rankomis kaip vijoklis, be perstojo bučiuodamas jai kaklą ir spenelius.

Po to jie gulėjo vienas kito glėbyje. Išmarginti pilkos pro tamsžalę lapiją prasiskverbusios šviesos lopinėlių. Oras kvepėjo priemoliu, durpių dūmais ir lietumi. Griežlė suriko savo ypatingu balsu. Ji nejautė jokios gėdos, jokios sąžinės graužaties. Tiesą sakant, ji nejautė nieko, bet tas nejautimas buvo kitoks: jis teikė jai džiaugsmą. Staiga pradėjo lyti, bet taip pat nelauktai liovėsi. Po kurio laiko ji užmigo.

Kai atsibudo, jis gulėjo šalia ir murmėjo kažkokius žodžius. *Tá grá agam duit, a Mhuire. Tá grá agam duit.* Progumoje zyzė bitės. Kurį laiką ji dėjosi nesuprantanti, ką jis sako. „Aš tave myliu, Mere", airiškai.

Jie apsirengė – iš mandagumo jis nusisuko, kai ji segėsi sijoną – ir sugrįžo per laukus į Kingskortą. Tolumoje žvejų laivai traukė į Inišyrą nakčiai. Veršelis bėgo paskui motiną. Kitas veršelis baubė kinkuodamas galvą. Karvė išdidžiai įbrido į vikšriais užžėlusią seklumą ir ėmė gerti vandenį. Dvi mažos figūrėlės vartė šieną ant šlaito. Pavargę vyrai ėjo namo iš raisto, persimetę per petį kastuvus ir semtuvus nelyginant šautuvus. Keista, bet jis nieko nekalbėjo.

Ji svarstė, ar jis sutrikęs, o gal apstulbęs, kad ji taip noriai atsiliepė. Ko gero, jis dabar galvos apie ją šiek

tiek blogiau. Kaimo merginos sakė, kad geriau vaikino per arti neprisileisti, net jeigu jis tau patinka, net jeigu myli. Doras vaikinas gerbs tave už tai, kad neprisileidi.

Paskui jis sustojo ir priskynė jai puokštelę violetinių šilingių. Jie apsikabino ir vėl ėmė bučiuotis: tik nebe taip nekantriai ir daug nuoširdžiau negu anksčiau – su patyrusių suaugusių švelnumu.

– Turbūt dabar manęs nekenti, – tyliai pasakė jis.

– Tikrai ne labiau negu savęs.

– Garbės žodis, Mere? Kitaip aš neištversiu.

– Žinoma, tu mano varniuk. – Ji pabučiavo dailias jo lūpas ir nubraukė garbaną jam nuo akių. Tai, kad gali jį liesti, jai atrodė tikra palaima. – Nesijaudink. Viskas gerai.

– Aš tiesiog negalėjau liautis. Atleisk. Prašau, negalvok apie mane blogai, Mere.

– Aš nenorėjau, kad tu liautumeis, aš ir pati negalėjau liautis.

– Kaip mes tai vadinsim? – paklausė jis. – Tai, kas šiandien atsitiko?

– Vinčesterio koledžo futbolu, – pasakė ji. Tik todėl, kad nieko daugiau nesugalvojo.

Tą vasarą jie kasdien eidavo pasivaikščioti į mišką prie Glendolacho ežero. Ir dažnai žaisdavo Vinčesterio koledžo futbolą. Tik pramerkusi rytą akis, ji jau galvodavo apie žaidimą, ir prieš užmiegant paskutinė jos mintis būdavo apie tai. Kartą liepos pabaigoje jis išvažiavo su tėvu į Atlouną. Lordas Kingskortas norėjo nusipirkti naują veislinę kumelę. Ji pasiilgo jo, tarsi jis būtų išvykęs į Ameriką. Mėgino įsivaizduoti viską, ką jis kelionėje mato; matyti pasaulį Deivido Meridito akimis.

Dieną, kai jo nebūdavo šalia, ji pagaudavo save spėliojant, ką jis dabar galėtų veikti. Įsivaizduodavo, kaip jis rengiasi, kaip pusryčiauja; vėl nusirengia, maudosi. Kaip būtų nuostabu, jeigu ji pamatytų jį visiškai nuogą; bet to niekada nebūdavo; jis gėdijosi savo kūno. Vinčesterio koledže, paaiškino jis Merei, berniukams draudžiama visiškai nusirengti. Netgi maudydamasis jis turi būti su kelnaitėmis. Kai ji paklausė kodėl, jis dar labiau sutriko. Vinčesterio koledže yra pasitaikę barbariško elgesio atvejų, apie kuriuos jai geriau nieko nežinoti.

Tai, kad jis saugojo Vinčesterio paslaptis, sujaudino ją. Ji įžvelgė čia gilesnę prasmę – ženklą, jog Deividas Meriditas tuo būdu pripažįsta jos moteriškumą. Ji buvo mačiusi, kaip jos tėvas panašiai elgdavosi su motina, kai užeidavo kalba apie Angliją. Jaunystėje jis ten buvo prisižiūrėjęs tokių dalykėlių, apie kuriuos jokia ištekėjusi moteris nenori kalbėti. Mama pradėdavo juoktis ir purtyti galvą. Jis irgi šelmiškai sukikendavo, griebdavo motiną ir pabučiuodavo. Ir Merė Duein žinojo, kad tai meilė. Tai, kas neįvardijama.

Tai, apie ką tylima.

Airijos žemėlapis

ŠIAME SKYRIUJE UŽBAIGSIME SAVO KUKLIĄ TRILOGIJĄ
APIE ANKSTESNĮ PANELĖS DUEIN GYVENIMĄ,
APIE STIPRĖJANČIUS JOS JAUSMUS IR
KAI KURIUOS PRITRENKIANČIUS ĮVYKIUS

Vieną popietę, einant per kviečių laukus Kilkerine, juos staiga užklupo nuo įlankos atūžęs viesulas. Juodu pasislėpė apleistame name laukymės pakraštyje; į Liverpulį emigravusios šeimos troboje. Apžiūrėjo niūrius mažus kambarėlius, suskeldėjusius molinius indus, paveikslus ant sienų. Šventąją Jėzaus širdį, Patriką, vejantį gyvates. Kalendorių, išplėštą iš Stokmano almanacho. Ant stalo gulėjo nudužusi glazūruota lėkštė, ant jos padėtas peilis ir šaukštas, nelyginant laikrodžio rodyklės, lyg kažkas būtų turėjęs netrukus grįžti namo. Bet niekas daugiau čia nesugrįš.

Jam pavyko įkurti ugnį ant senų židinio pelenų ir jie atsigulė priešais ją pasidžiaugti vienas kitu. Kambaryje buvo šalta kaip kape, bet jo kūnas buvo šiltas. Kurį laiką jie bučiavosi ir glamonėjosi, bet kai jis uždėjo ranką jai ant šlaunies, ji švelniai nukėlė ją.

– Šiandien negaliu, branguti. Bučiuokimės, ir tiek.

Jo šypsena ištirpo kaip sniegas.

– Blogai jautiesi, Mere?

– Kaip naujai gimusi. Rimtai.

– Gal aš tave kuo įskaudinau? Aš tikrai nenorėjau.

– Neįskaudinai, varniuk. – Ir ji vėl jį pabučiavo. – Šiandien mano dienos.

Jis švelniai nusišypsojo.

– Ką tai reiškia?

– Nejaugi nežinai, kas atsitinka merginoms kartą per mėnesį?

– Ne.

– Pagalvok.

Jis patraukė pečiais.

– Gauna kišenpinigių?

Ji pasižiūrėjo į jo sutrikusį veidą.

– Ar tu nejuokauji?

– Ką tu turi galvoje?

– Kartą per mėnesį. Susiję su mėnuliu.

– Mėnuliu?

– Merginos turi raudonų svečių. Ir aš dabar turiu tokių svečių.

Jis apsidairė aplink ją tarytum ieškodamas angelo sargo.

– Ar Vinčesterio koledže apie tai niekas neužsiminė?

– Lyg ir ne, Mere. Aš bent negirdėjau.

– Gal tu paklausk kurios nors sesers apie tai.

– Tu manai, joms būna tas pats?

– Visoms moterims būna tas pats.

– Ir tetai Edei?

– Jėzau, gal tu liausiesi.

– Ar yra koks pavadinimas?

– Kai kas vadina mėnesinėmis. Bet galima ir kitaip.

– Kad ir kas tai būtų, skamba velniškai kebliai.

– Daug kebliau yra tai, kad negalime to daryti, patikėk.

– Kas tai per daiktas, M-mere?

– Pasiklausk sesers.

✧

Rugsėjo pabaigoje jis sugrįžo į mokyklą Anglijoje. Kartais parašydavo jai, kaip ji suprato, meilės laiškų, nes paraštėse būdavo pripiešta širdelių ir amūrų. Ji gėdijosi jam prisipažinti nemokanti skaityti. Prie Tumbeolos tilto presbiterionai buvo įsteigę pigų koledžą, neoficialią mokyklą nuomininkų vaikams; tačiau jos tėvas pasakė nenorįs, kad ji būtų tarp presbiterionų. Ji nežinojo, kodėl presbiterionai buvo laikomi pavojingais; didysis Vulfas Tounas buvo presbiterionas; devyniasdešimt aštuntaisiais jis vadovavo sukilėliams ir žuvo kovodamas už Airiją. Bet ji nenorėjo erzinti tėvo. Todėl tą rudenį, pasiskolinusi iš parapijos kunigo elementorių, pati išmoko skaityti, ir juodos rašalo dėmės ant mėlynai suliniuoto sąsiuvinio lapo pamažu virto ženklais, bylojančiais meilę ir atsidavimą.

Vinčesteris. Hempšyras. Anglija. Didžioji Britanija. Jis niekur nedingo; tai galėjai matyti žemėlapyje. Jo koordinatės buvo išmatuojamos, taip kaip ir jos, tačiau atstumas tarp jų buvo didesnis negu ilgumos ir platumos laipsniai.

Ji, Merė Duein, ilgėjosi jo; dabar ji suprato raštą. Jos vaikinas siuntė jai Anglijos gėlių piešinius: neužmirštuolių, pelynų, burnočių. Ji siųsdavo jam pelkinių vingiorykščių, viržių nuo kalno. Paparčių iš jųdviejų giraitės Glendolacho miške. Iš ilgesio ji net pasidarė paniurusi ir atžari. Be jo Konemara atrodė tuščia kaip sudžiūvęs

paukščio lizdas. Naktį, gulėdama su dviem savo seserimis vienoje lovoje, ji laukdavo, kol jos baigs šnibždėtis ir pagaliau užmigs, o tada pirštų galais švelniai atkartodavo Deivido Meridito glamones. Jai rūpėjo, ar jis kada nors darė tą patį. Berniukai dažnai tą daro, kaip ji kartais nugirsdavo šnibždant. Ji įsivaizduodavo, kad tai ne jos, o Deivido Meridito rankos. Ir siųsdavo jam mintį, kad jo rankos yra jos rankos. Įsivaizdavo, kaip toji mintis skrenda per jūrą į Angliją, maža auksinė žvaigždutė skrieja virš Airijos, per tamsius vandenis, žemyn per Velsą, su žiežirbų uodega iš paskos, virš žiburiuojančių Anglijos miestų naktyje, kaminų ir fabrikų, rūmų ir lūšnų, į jo kambarį Vinčesterio koledže, kur jis miega lovoje viržiais iškvėpintuose pataluose. Jos svajonės apie jį darėsi vis keistesnės ir vis labiau nevaržomos. Netrukus jos pasidarė tokios palaidos, kad ji net išsigando. Pasipasakojo apie jas – kai kurias iš jų – kunigui per išpažintį. Tai buvo linksmas jaunas kunigėlis – iš tų, giedančių per tuoktuves. Visos merginos juo žavėjosi. Jis būdavo atlaidus per išpažintis. Tačiau Merei Duein atlaidus nebuvo.

Jis pasakė, kad tokios svajonės yra didžiausias blogis ir bjauri Mergelės Marijos užgaulė. „Dievo Motina verkia matydama tokią nuodėmę, – tvirtino jis. – Kiekvieną kartą, kai tai vyksta, mūsų Motinos širdį persmeigia liepsnojantis kardas. Kai jauna moteris teršia savo Dievo jai duotą kūną, Šėtonas švenčia didžiulę pergalę".

Jaunai moteriai dera pagalvoti ir dar apie vieną dalyką. Jauni vyrai negali susivaldyti. Jaunų vyrų jausmai ne tokie kaip moterų. Moteris yra tarsi ledynas, kuris tirpsta iš lėto, o vyras – kunkuliuojančių aistrų ugnikalnis. Visi vyrai žemėje turi nešti tą kryžių; netgi

pats popiežius Pijus Romoje. Tokius jau Visagalis Dievas juos sukūrė, bet norėdama gali jo vieton ir velnią prisikviesti. Įviliojus vyrą į mirtinos nuodėmės spąstus, gali sunaikinti jo sielą ir kūną. Kiekviename Anglijos mieste beprotnamiai aidi nuo moterų pražudytų vyrų stūgavimo. Verčiau jau merginai parišti po kaklu girnapusę ir įmesti ją į Šuns įlanką, negu leisti jai kurstyti vyro širdyje gašlius geidulius, kuriems jo psichikos aparatas nepajėgia atsispirti. O kai dėl kūniškojo aparato, tai kuo mažiau apie jį bus kalbama, tuo geriau. Kai šėtonas atsistoja, reikia kuo greičiau sprukti.

Vis dėlto kunigo žodžiai ją šiek tiek sujaudino. Ji žinojo, kad elgiasi negerai, ir galbūt nuodėmingai; ir nenorėjo, kad Dievo Motina verktų, bent jau ne dažniau, negu tai visiškai neišvengiama. Bet jai buvo sunku nors akimirkai išstumti iš galvos demoniško susijaudinimo apimto Deivido Meridito paveikslą.

Tačiau ji stengėsi. Stengėsi visiškai ištrinti Deividą Meriditą iš atminties. Ji sutiko eiti mėlyniauti su Noeliu Hilardu, savo luomo berniuku iš kapitono Bleiko dvaro, bet nejautė jam visiškai nieko, nors jis buvo stiprus ir malonus, mokėjo pašmaikštauti ir rodyti grimasas. Tą vakarą, kai ji pasakė jam, kad juodu galės likti tik draugai, jam širdis plyšo iš skausmo. Jis meldė Merės Duein suteikti jam dar vieną progą: progą padaryti ją laimingą. Pasaulyje juk egzistuoja tiek daug meilės rūšių, ir ji tikrai rasianti savo širdyje jam vietos. Tiesiog nėra prasmės, atsakė ji Noeliui Hilardui. Tai būtų nesąžininga jo atžvilgiu. Jis vertas merginos, kuri iš tikrųjų jį mylėtų. Jos pačios širdis priklauso kitam.

Vieną rudens rytą ji išsiruošė su tėvu į Balikonilio mugę pirkti peilio galvijams skersti. Pakeliui pamatė

būrelį vyrų, stebinčių, kaip lordo Kingskorto eržilas pievoje kergiasi su kumele – įsirėžęs galingomis šlaunimis, šnervės išsiplėtusios. Vyrai žiūri ir keistai krizena. Perduoda vienas kitam pypkę. Keistai krizena ir vis persimeta keliais žodžiais.

Tą naktį ji sapnavo išsilydžiusį liepsnotą kardą, persmeigiantį apnuogintą Kristaus motinos širdį. Auštant pabudo visa virpėdama ir išpilta prakaito.

Jos vyresnioji sesuo Eliza pradėjo vaikščioti į pasimatymus su puikiu vaikinu iš Kušetrau, nuomojusiu sklypą prie Barnahalijos ežero. Merė Duein paklausė, ar ji buvo suartėjusi su savo sužadėtiniu.

– Ne, – atsakė sesuo. – Mes grožimės gėlėmis.

Merė Duein pasiteiravo, kaip merginai apsisaugoti nuo pastojimo.

– Kodėl klausi?

– Taip sau.

– Tikiuosi, kad taip sau, tu paleistuve. Tokiai snarglei kaip tu motina dar gali ir kailį iškaršti.

– Ką tu nori tuo pasakyti?

– Puikiausiai žinai, ką noriu pasakyti. Šventoji nekaltybė.

– Gerai. Neatsakei man į klausimą.

– Reikia nušokti nuo arklio Čaplizode.

– Ką?

– Čaplizodas yra prie pat Dublino.

– Tikrai?

– Na, tu priverti jį nušokti nuo arklio Čaplizode.

– Ak šitaip.

– Arba nušoki pati. Priklauso nuo padėties.

Pasirodo, geografija taip pat yra kalba: ir jos sintaksė sudėtingesnė negu anglų kalbos.

Kartais jos žvilgsnis užkliūdavo už nuogų brolių kūnų. Vieną vakarą ji pamatė ir tėvą, kai jis prausėsi upelyje visą dieną rinkęs akmenis ant kalno. Kažin ar Meriditas irgi kada nors turės tokį nušiurusį ir bjaurų kaip nupešto paukščio jūržolių kuokštą tarp kojų? Ar jo pilvas bus apdribęs, ar išsipūtęs kaip būgnas? Ar jo sėdmenys bus nukarę ar pailgi kaip du onikso kiaušiniai? O kitos kūno vietos, trokštančios jos prisilietimų: kaip jos vadinamos? Ar jos išvis turi pavadinimus? O jos pačios kūno vietos, kurias jo rankoms palietus ją apima palaima ir virpulys ir ji šūkčioja jo vardą: kaip jos vadinamos? Ar tie bejėgiai bučiniai ir dūsavimai – tai tam tikra slapta, bežadė kalba? Ar visi besimylintieji kartoja vienas kito vardus? Pavyzdžiui, Eliza ir jos sužadėtinis? Jos motina ir tėvas? Jėzaus motina ir jos dailidė vyras: ar jie šūkčiojo šventus vienas kito vardus, kaip Merė Duein su savo vaikinu?

Šviežiai nupjautos žolės kvapas grąžindavo mintis apie jo kūną; bičių zyzimas pradėjo svaiginti. Bažnyčioje ji susigriebė žiūrinti į nukryžiuotąjį taip, tarsi virš Konemaros būtų patekėjusi nauja saulė ir užliejusi žemę margaspalve vitražų šviesa; nuogas Kristus ne tik šventas; jis ir gražus. Alebastrinės šlaunys ir platūs pečiai. Įtempti dilbių raumenys. Jeigu pamatytum jį Klifdeno turguje, o ne kabantį ant medžio, tai užsigeistum, kad jis nusimautų kelnaites. Ir negalėtum sustoti Čaplizode. Jotum toliau. Iki pat Houlihedo. Ji įžvelgė slaptą mišiolo ir maldų prasmę. Tai mano kūnas. Žodis virto kūnu. Tai yra mano kūnas, kuris už jus atiduodamas. Ar nuodėminga taip galvoti? Greičiausiai, taip. Vargšė Marija verks pasikūkčiodama. Bet, kita vertus, ji metų metais tuo užsiima.

Ateis laikas, kai Deividas Meriditas bus senas ir pavargęs. Ar jis ir tuomet bus toks gražus? Ar atstumiantis kaip jo teta? Ar jis pavirs tokiu pat kaip jo tėvas – senu niurzga nenaudėliu, graužiamu kartėlio ir kaltės? Tai jos pačios tėvo žodžiai apie Deividą Meriditą. Akiplėša, kurį graužia slapta neapykanta.

Ji prisiminė, kai paskutinį kartą jį matė prieš jam išvažiuojant į Naująjį koledžą Oksforde. (Nereikia nė sakyti, kad Naujasis koledžas buvo labai senas.) Jo tėvas su Tomiu Džoisu buvo išvažiavę visai dienai į Klifdeną. Namai buvo tušti. Jie galės daryti ką nori. Ji išsimaudė, persivilko švarius rūbus ir įsirišo į plaukus kaspiną. Žingsniuodama į Kingskorto dvarą jautė, kad jos ilgesys skrieja priekyje kaip paukščių būrys. Ji susikaupusi galvojo apie Airijos žemėlapį; apie kelią, vedantį iš Golvėjaus į Dubliną; lankstus, nukrypimus į šoną ir nuostabius malonumus, kuriuos galima patirti keliaujant.

Duris atidarė pats Deividas Meriditas. Ką tik sugrįžęs iš siuvėjo Golvėjuje, atrodė taip, kad sunku buvo atpažinti. Kepurė su plokščiu viršumi ir ilgas juodas apsiaustas, gražus juodas surdutas, kreminės spalvos kaklaryšis, smaragdo žalumo liemenė su porcelianinėmis sagomis. Tas jo drabužis turėjo pavadinimą „juodylas". Viskas jo gyvenime turėjo turėti pavadinimą.

– Aš, tiesą sakant, šiandien neturiu ūpo eiti pasivaikščioti, Mere.

– Tai gal nori mane pagaliau pabučiuoti?

– Mielai. Bet, atvirai kalbant, geriau nereikia.

– Negalėsi susivaldyti, taip?

– Kaip?

– Juk tu esi kunkuliuojančių aistrų ugnikalnis, aš žinau.

Jis palietė jos veidą; skruosto įlinkį.

– Aš nenorėčiau padaryti tau nieko blogo, Mere.

Ji pabučiavo jo pirštų galiukus. Matė, kad jis susinervinęs.

– Kas čia būtų per blogumas pasimylėti? Juk pasisaugotume.

– Pasisaugotume?

Ji įsisiurbė jam į lūpas iš šono, kaip jis mėgo.

– Aš žinau, kaip reikia saugotis. Viskas bus gerai. Nesijaudink.

Bet jis atsitraukė nuo jos, išblyškęs nuo nerimo, ir iš lėto nuėjo per kambarį lyg sapnuodamas. Atvožė fortepijono dangtį. Vėl užvožė. Ėmė kaitalioti vietomis mažmožius ant indaujos.

– Ar kas nors atsitiko, Deividai?

Bitė suko ratą jam apie galvą. Jis atgalia ranka nubloškė ją šalin.

– Mes jau seniai pažįstame vienas kitą, ar ne, Mere.

– Nuo 1382 metų, – atsakė ji. Bet jis nesijuokė.

– Kas atsitiko, Deividai? Ar dabar ką tik kas nors įvyko?

– T-tėvas liepė man daugiau su tavim nesusitikinėti.

– Kodėl?

– Sako, jog tai mano pareiga, Mere.

– Kas per pareiga gali trukdyti mūsų draugystei?

– Tu nesupranti. Jis sako, kad tai mano pareiga. Ir jeigu aš neklausysiu, tai jis išvarys iš čia tave ir tavo šeimą.

– Jis mūsų neišvarys, – piktai atšovė ji. – Mes Dueinai.

– Ir kas iš to?

– Mano tėvo giminė gyvena šioje žemėje tūkstantį metų. Jis pats bus išvarytas, jeigu taip kalbės.

– Išvarys, jeigu norės, – pasakė Deividas Meriditas tyliai. – Jis gali jus išvaryti rytoj rytą. Be to, yra dar kai kas, Mere.

– O kas dar?

– Tai tavo tėvas paprašė maniškio pasakyti tau visa tai.

Kurį laiką iš nuostabos ji negalėjo pratarti nė žodžio.

– Matyt, jam atrodo, kad tam tikru atžvilgiu taip elgtis nedera. Kai pažvelgi į visa tai plačiau. Mere, ar tu klausai?

– Tu sakei, kad svarbu tik tai, ko nori tu ir aš.

– Žinau, žinau. Bet, suprask, Mere.

– Tu apsigalvojai? Tu netikėjai tuo, ką kalbi? Visus tuos šimtus kartų, kai tai sakei?

– Aš tik manau, Mere – turime žvelgti plačiau.

Ji pagalvojo apie bitę, kuri suleidžia geluonį žmogui į kūną. Įgėlusi miršta. Tik kartą gali taip padaryti.

– Paimk, Mere, būk gera.

Jis įsikišo ranką į liemenės su porceliano sagomis kišenę ir ištiesė jai saują pajuodavusių monetų po pusę kronos. Ašaros sruvo jo veidu, kai jis taip laikė atkišęs ranką.

Tai buvo vienintelis kartas, kai ji jam trenkė; galbūt vienintelis kartas, kai apskritai kam nors trenkė. Ji daužė jam per veidą, o jis stovėjo kaip statula, tylomis kęsdamas smūgius. Nežinia, kiek kartų sudavė. Jeigu būtų turėjusi peilį, būtų užmušusi. Nusmeigusi kaip skerdikas jautį.

Iki šiol šiurpas krečia prisiminus. Tą smurtą.

Ne tai, kaip jinai jį daužė. Bet kaip jis leidosi daužomas.

Net kai esi puolamas, turi paisyti taisyklių.

X SKYRIUS

Angelai

AŠTUNTOJI MŪSŲ KELIONĖS DIENA,
KURIOS METU GERAŠIRDIS KAPITONAS
SUSIPAŽĮSTA SU PAVOJINGU ASMENIU
(NORS APIE TAI NIEKO NENUTUOKIA,
O KAI SUŽINO, BŪNA JAU PER VĖLU)

1847 metų lapkričio 15 diena, pirmadienis
Plaukti jūra liko aštuoniolika dienų

ILGUMA: 26° 53. 11′ V. PLATUMA: 50° 31. 32′ Š. LAIKAS PAGAL GRINVIČĄ: 00.57 val. (lapkričio 16 d.) ATITINKAMAS LAIKAS LAIVE: 23.09 val. (lapkričio 15 d.). VĖJO KRYPTIS IR GREITIS: ŠR 47°. STIPRUMAS 5. JŪRA: Audra. KURSAS: PV 225°. KRITULIAI IR PASTABOS: Stiprus vėjas. Nuo pat aušros besikartojantys šlapdribos gūsiai. Šiandien prasidėjo antroji mūsų kelionės savaitė nuo to laiko, kai išplaukėme iš Kovo.

Šią bjaurią dieną mirė keturiolika keleivių (dabar bendras mirusiųjų skaičius kelionėje jau trisdešimt šeši) ir buvo palaidoti pagal įprastines apeigas jūroje. Keturi iš šiandien palikusių šį pasaulį kūdikiai; vienas iš jų

išgyveno šioje žemėje tik dvidešimt vieną dieną. Penkioliktasis keleivis, neturtingas žvejas iš Linono, kurio brolis nukeliavo pas Viešpatį vakar, pametė protą ir pats nusiskandino.

Tegu gailestingasis Dievas suteikia malonę jų sieloms.

Aštuoni, kuriems įtarta šiltinė, praleido šią naktį areštinėje. Vienam įtariama cholera.

Viršutiniame denyje iš narvo pavogtas paršelis. Pirmosios klasės keleiviai, be abejo, kaip nors išgyvens neparagavę jo mėsos. Daviau įsakymą nuo šiol saugoti visus gyvulius.

Šįvakar temstant vaikščiojau netoli bako apniktas slogių minčių. Kai žmogus miršta, visada būna sunku, bet jaunuolių, o ypač mažulėlių mirtys, atrodo tarsi patyčia iš mūsų pačių gyvenimo. Prisipažįstu, kad tokią skausmo valandą sunku patikėti, kad ne Blogis valdo pasaulį.

Kai taip ėjau ir susikaupęs mintyse meldžiausi, kaip esu įpratęs daryti jau daug metų, pamačiau vieną trečiosios klasės keleivį, ropom tupintį prie pirmosios klasės vartų, negailestingai tąsomą jūros ligos. Įdomus ir retas tipažas, ir elgiasi kartais labai keistai. Sunkiai pavilkdamas sužalotą koją, jis mėgsta vaikščioti naktimis po laivą ir vyrai jam jau sugalvojo Šmėklos pravardę.

Pamatęs mane, vargšas „buožgalvis"* greitai atsistojo ir nuėjęs prie turėklų smarkiai persisvėrė; netrukus jį ištiko rimta bėda – teko atsisveikinti su vakarie-

* Angliškai „polliwog" (pirmoji reikšmė buožgalvis) – žmogus, kuris plaukdamas laivu nekirto pusiaujo. (*Vert. past.*)

ne. Daviau jam pintą šviežio vandens, kurio, laimė, turėjau gertuvėje, ir jeigu kas būtų mus iš šalies stebėjęs, tai būtų pamanęs, jog tai koks išlaikytas putojantis vynas – toks jis buvo dėkingas. Malonesnio vaikino nebuvau sutikęs, nors išvaizda jo keistoka, ypač plaukai.

Jis pasakė, kad tik pirmą kartą išplaukęs į jūrą suprato, koks tai esąs netaupus keliavimo būdas. Jo tėvas buvo žvejas Airijos Golvėjaus grafystėje, bet niekad nebuvo per daug nutolęs nuo kranto, nes tuose kraštuose taip gausu žuvų ir vėžiagyvių, kad nebuvę reikalo to daryti. Jo tėvas, pasakė tas įdomus vaikinukas, garsėjo kaip „žvejas, kuris niekada neplaukė į jūrą". Tai mane pralinksmino. Kai aš nusijuokiau, ir jis pradėjo juoktis, ir jo veidas nebeatrodė toks įsitempęs.

Mes šiek tiek pasikalbėjome apie orą ir panašius dalykus. Jis buvo malonus ir visai man nepasirodė nešnekus, kaip apie jį sakė vyrai; be to, kalbėjo melodinga ir gražia anglų kalba. Paklausiau, ar neišmokytų manęs kelių savo gimtosios kalbos frazių, pavyzdžiui, „labas rytas, sere", „linkiu jums geros dienos, ponia", „žemė" arba „jūra" ir dar vieno kito, o aš užsirašyčiau jų tarimą; nes dažnokai pagalvoju, kaip būtų gera mokėti keletą posakių, kuriuos galėčiau įterpti kalbėdamas su savo keleiviais, tuo parodydamas jiems krislelį draugiškumo ir leisdamas pasijusti laisviau. „Awbashe" ir „murra" reiškia jūrą. „Glumree" – bangos. „Jee-ah gwitch" yra „geros dienos". Bet žemei pavadinti jie turi tuziną ir daugiau žodžių, nelygu apie kokią žemę kalbama.*

<>

* *Aibéis* – jūra (arch., iš anglų kalbos „an abyss"). *Muir* arba *Mora* senąja airių kalba jūra. *Glumraidh* – alkis, griaunančios, galingos

Vienas iš jų „Tear" (tariama panašiai kaip „year"). „Tear mahurr" reiškia „mano tėvo žemė". Jis išsitraukė iš milinės kišenės saują žemių ir parodė man. Tai buvo sauja jo tėvo žemių Konemaroje. „Tear mahurr Connemawra", pamėginau ištarti, ir jis nusišypsojo. Laimė, kad jis pasiėmė jos su savimi. Pasakiau, kad tai esąs gražus paprotys ir kad ji turėtų atnešti jam sėkmę (nors geriau būtų, jeigu jis labiau pasikliautų malda negu fetišais).

Paskui jis pasakė matydavęs mane vaikščiodamas naktį po denį ir kartais norėdavęs prieiti ir pasisveikinti, bet aš visada atrodydavau slegiamas sunkių min-

jūros bangos. *Dia Duit* – pasisveikinimas „Dievas su jumis". Malvis kalbėjo tiesą apie žodžius, reiškiančius „žemę". Gėlų kalba lapidariškai tiksli. (Airiškas žodis *Rodach*, pavyzdžiui, reiškia jūržoles, augančias ant rąstų po vandeniu.) Už žemiau pateikiamą žodžių, reiškiančių „žemė", sąrašą esame didžiai dėkingi mus mielai priėmusiam ponui Jamesui Clarence Manganui iš Dublino kartografinės tarnybos ir jo kolegoms ponams O'Curry'iui, O'Daly'ui ir O'Donovanui, pasidalijusiems su mumis savo žiniomis. (Jų nuomonės ne visada sutampa dėl rašybos ir kirčiavimo). *Abar* – pelkėta vietovė. *Ar* – suarta žemė. *Banb* – metus neariama žemė. *Banba* – mitologinis Airijos pavadinimas. *Bárd* – aptverta ganykla. *Brug* – žemės sklypas, valda. *Ceapach* – dirbama žemė, pūdymas. *Dabach* – žemės matas. *Fonn* – žemė. *Ithla* – plotas. *Iomaire* – kalvagūbris. *Lann* – žemės aptvaras. *Leanna* – pieva. *Macha* – arimas, laukas. *Murmhagh* – jūros užliejama žemė. *Oitír* – nedidelis iškyšulys. *Rói* – lyguma. *Riasg* – durpynas, pelkynas. *Sescenn* – pelkėta žemė. *Srath* – pieva ar žemaslėnis palei upę ar ežerą. *Tír* – žemė, sausa žemė (kaip priešprieša jūrai), šalis (kaip *Tír na nÓg* – pasakiška jaunystės šalis; rojus). *Fiadháir* yra škotų-gėlų žodis, reiškiantis dyką arba paliktą pūdymui žemę. *Fiadháir* yra airiškas būdvardis „nesutramdomam ar neišauklėtam" asmeniui apibūdinti – GGD.

čių. Paaiškinau, kad esu įpratęs vakarais melstis vienumoje vaikštinėdamas po denį, nes Bičiulių brolijos nariai labiau vertina apmąstymus tyloje ir švento rašto skaitymą negu ritualus ir ceremonijas. Tada jis išsitraukė iš milinės nedidelę knygą odiniais viršeliais. Įsivaizduokite, kaip nustebau pamatęs, jog tai mažutė Biblija, tokia daili ir tvarkinga.

– Gal jūsų kilnybė ir aš galėtume ją drauge kiek paskaityti, – pasiūlė.

Išgirdęs tokius žodžius apstulbau, visų pirmučiausia todėl, kad jis moka skaityti, o antra, kad nori skaityti su manimi; bet kaip galėjau nesutikti? Susėdome kampe ir jis ėmė tyliai mudviem skaityti apie krikščionišką meilę savo artimui iš pirmojo Pauliaus laiško korintiečiams. Susijaudinau kone iki ašarų, jis skaitė taip paprastai ir drauge su tokia nuoširdžia pagarba Šventajam Raštui. Iš tiesų pajutau, kaip ant mūsų nusileido Šviesos dvasia. Nes tą valandėlę mane su nepažįstamuoju užliejo palaimingas brolybės jausmas, netemdomas tuščio žemiško suvokimo, kad aš esu kapitonas, o jis bugštus keleivis; greičiau jau mes abu buvome patikėtiniai to paties visų amžių Admirolo, kurio įžvalga lydi visus dorus keliauninkus per abejonių audras. Kokie neįtikėtinai nuostabūs mūsų Išganytojo keliai, jeigu net tokį nelaimėlį, nuo kurio visiškai nusigręžė sėkmė, gali paguosti ir pastiprinti amžinosios Šventojo Rašto tiesos. Tuo tarpu mes, kurie nieko nestokojame ir turime būti dėkingi už tai mūsų Tėvui, taip dažnai prašome dar. Kaip aš tuokart susigėdau dėl savo silpnumo ir savigailos – bruožų, kurie daro žmogui gėdą.

Biblijos frontispise perskaitęs įrašą „Viljamas Sveilsas", nusprendžiau, kad tai bus to vargšo luošio pavardė.

Pasakiau negirdėjęs tokios airiškos pavardės ir paklausiau, ar ji paplitusi Konemaroje, nualintoje jo tėvynėje, kuri dabar jau liko toli. Liūdnai šyptelėjęs, jis atsakė, kad tai nedažna pavardė. Įprastinės tenykščių gyventojų pavardės esančios Kostilo, Flaertis, Haloranas arba Kilis. Pavardė Nėjas neretai sutinkama Kašelyje. Pavardė Džoisas – Riseso miesteliuose. Tose vietose dažnai išgirsi sakant „Kašelis Nėjams, o Risesas Džoisams". Tiesą sakant – jis vėl nusišypsojo – nesumeluotum pasakęs, kad tame nedideliame pasaulio kampelyje kiekvienas praeityje buvo Nėjus arba Džoisas. Visas tas pavardes buvau daug kartų girdėjęs anksčiau ir, deja, tariau jas atsisveikindamas su jų savininkų palaikais.)

Jis pasakė man įdomų dalyką: pavardė „Kostilo" kilusi iš ispaniško daiktavardžio „castillo", pilis. Atseit, nuo tada, kai didžiulis Ispanijos laivas „Armada" sudužo prie Golvėjaus grafystės krantų ir daug ispanų jūreivių pasiliko gyventi Airijoje, bet nesu tikras, kad tai tiesa. Greičiausiai vis dėlto ne, bet ar būtum už, ar prieš, istorija iš tiesų įspūdinga. (Nors į akis krinta faktas, kad dalis trečiosios klasės keleivių yra gana tamsaus gymio ir turi iberų bruožų, o jų mąstymo būdas skiriasi nuo būdingo mūsiškei anglų rasei panašiai kaip hotentotų, vatutsi, mahometonų ar kinų.)

Kuo ilgiau kalbėjomės, tuo labiau susidraugavome; galiausiai jis paklausė, ar galėtų atvirai pasikalbėti su manimi apie vieną dalyką. Prižadėjau su džiaugsmu jam padėti, jei tiktai galėsiu. Jis pasakė namie Golvėjuje palikęs sunkiai pasiligojusį tėvą ir tikįsis netrukus užsidirbti tiek, kad galėtų persigabenti jį iš tos skurstančios šalies į Ameriką. Pritariau, jog tai pasigėrėjimą

keliantis, krikščioniškas noras; pagarba senatvei parodo tiek ją reiškiančio, tiek ją priimančiojo dvasios kilnumą. Tuomet jis ėmė karštai domėtis, ar laive neatsirastų jam kokio mokamo darbo, kaip antai valyti pirmos klasės kajutes ar kokio panašaus. Apgailestaudamas pasakiau, jog šiuo metu mums nieko netrūksta, bet aš turėsiu jį galvoje, jeigu tokia galimybė atsirastų.

Išgirdęs tai, jis labai nusiminė ir pasakė, kad jam iš tikrųjų labai reikia tokios galimybės. Jis nenorėjęs prašyti sušelpiamas ir prisiekęs niekada to nedaryti. Šią akimirką jis atsidūręs gėdingoje elgetos padėtyje, tačiau anais laikais buvęs išdidus (kol nesusižalojo). Jis pratęs prie kilmingų žmonių draugijos, pasakė, kadaise dirbęs barono tarnu Dubline (pas tokį lordą Nimą, apie kurį man neteko girdėti). Ne, šiuo metu jis neturįs jokių rekomendacijų, nes valkatos Liverpulyje pavogę jo piniginę ir dokumentus, bet jis tikras, kad jo sugebėjimai niekur nedingo. Tada jis perėjo prie esmės.

Jeigu, pavyzdžiui, mūsų didžiai gerbiamam lordui Deividui Meriditui kelionėje reikėtų panašaus pagalbininko (ar kitokio darbininko), gal aš būčiau malonus rekomenduoti jį kaip sąžiningą žmogų. Toks prakilnus asmuo kaip lordas Meriditas negali neturėti tarno, patikino jis. Gal aš galėčiau atkreipti jo dėmesį, jog jis taip pat Konemaros sūnus kaip ir pats lordas Deividas; vienas iš tų, kurie visada gerbė lordo Meridito šeimą, ypač velionę jo motiną, tikrą angelą ir labai garbinamą to krašto varguolių. Ar aš nemalonėčiau pasakyti jo šviesybei, prašė manęs vargšas Sveilsas, kad jis yra tas žmogus, kuriam atėjo sunkūs laikai dėl luošumo, bet kuris niekada nevengė darbo ir moka ištikimai tarnauti. O kūno sužalojimas tik sustiprino jo meilę gyvenimui.

Dabar, su Viešpaties Dievo pagalba, jis jau beveik įveikė savo negalią, ir gali vaikščioti ir dirbti, kaip tie, kuriuos tokia nelaimė aplenkė. Jam būtų didžiulė garbė patarnauti lordui Meriditui, pasakė. Jis tikrai galėtų būti naudingas, jeigu jam būtų suteikta tokia garbė ir malonė. Jau vien atsidurti arti jo būtų tikra palaima.

Pasakiau, kad lordas Kingskortas tikrai laimingas žmogus, jeigu yra pelnęs tokį atsidavimą, ypač žmogaus, kuris niekada nėra su juo susitikęs, ir prižadėjau būtinai palankiai jį pristatyti, kai tik atsiras tokia būtinybė ar iškils panašus klausimas. Jis pasakė nenorįs įžeisti, bet ar aš negalėčiau jam padaryti paslaugą ir prisiekti. Atsakiau, kad mes, kvakeriai, vengiame priesaikų, bet pažadu jam kaip vyras vyrui.

Sulig tais žodžiais varguolio akys paplūdo dėkingumo ašaromis ir jau baudėsi išsilieti upeliais.

– Tegu Dievas ir švenčiausioji Marija laimina jūsų gerumą, – romiai pasakė jis ir sugniaužė man ranką. – Šiąnakt sukalbėsiu už jus sveikamariją, ir visus kitus vakarus, kaip Dievą myliu.

Tada jis paprašė manęs patarti, kokio darbo jam geriausia būtų ieškotis Amerikoje. Atsakiau, kad Amerika yra milžiniška, didžiausios laisvės šalis, vienintelė šiuo metu žemėje valstybė, kurioje egzistuoja tautų lygybė ir federacinė savivalda. Bet kuris jaunuolis, pasirengęs dirbti ir pamiršti tautinius ypatumus, gali tenai surasti laimę, patikinau savo jaunąjį bičiulį; ir jis gali sulaukti pasisekimo ir galiausiai susikrauti gražaus pinigo. Geriausios pasaulyje žemės ten galima nusipirkti sumokėjus po kelis dolerius už akrą ir ji tokia derlinga, kad, kaip man pasakojo vienas irokėzų indėnas iš Čarlstauno Pietų Karolinoje, įsmeigus lazdą išauga didžiu-

lis medis. Išgirdęs tai, jis nustebo, kaip Mančesteryje pabudęs serafimas. Bet paskui pasakė neturįs lėšų žemei pirkti, nes viską, ką turėjęs, pardavęs sergančiam tėvui išlaikyti, taip pat našlaičiams sūnėnams ir dukterėčioms paremti, o už likusius nusipirkęs bilietą šiai kelionei. (Taip iš paskutiniųjų varguoliai stengiasi gelbėtis iš bėdos.)

Pasakiau girdėjęs, kad Amerikoje nesunku gauti paprasčiausią darbą tose vietose, kur tiesiami geležinkeliai ir sausinamos pelkės, aukso ir sidabro kasyklose, kur naujokai iš pradžių aprūpinami būstu ir maistu. Taip pat kur kasami kanalai, grioviai, mūrijami namai ir panašiai. Čia kaip pavyzdį paminėjau Didįjį Aerio kanalą, kuris tęsiasi 353 mylias nuo Albanio iki Bafalo ir kurio 83 šliuzai ir 18 akvedukų didžia dalimi pastatyti jo tautiečių airių; įspūdinga civilizacijos ir laisvos prekybos puošmena. Be to, visada reikalingi medkirčiai, nes to žemyno miškai tokie didžiuliai, kad užima kur kas didesni plotą negu visa Airijos sala. Jis labai įdėmiai klausėsi, kol kalbėjau apie visa tai, ir atrodė, tarsi Ameriką suvoktų kaip kokią kitą planetą, o ne Žemės dalį. Ar tai tiesa, norėjo jis žinoti, kad šiuo metu Amerikoje ne naktis, bet diena? O Ramiojo vandenyno pakrantėje dabar rytas?

Paaiškinau, kad sulig kiekvienu ilgumos laipsniu į vakarus mes keturiomis minutėmis pralenkiame Grinvičą ir už kiekvieną atstumo minutę laimime keturias sekundes. Vadinasi Londone jau rytojus, pasakė jis, ir aš patvirtinau, kad taip. „Pamanyk, koks stebuklas, – atsiduso jis. – Sako, kad rytojaus niekada nebūna, bet Jėzau Kristau, švenčiausioji Marija – jis jau čia." Vadinasi, kalbėjo jis toliau, jeigu žmogus visus metus

keliautų į vakarus aplink pasaulį, tai į Airiją sugrįžtų viena diena anksčiau negu iš jos išvyko. Ir jeigu taip toliau darytų visą savo gyvenimą, tai užuot virtęs sukriošusiu seniu vėl būtų naujagimis. Kokia laimė, kad galima atsukti laiką atgalios, pasakė jis, ir atitaisyti kvailus vaikystės akibrokštus.

Iš pradžių pamaniau, kad vargšas naivuolis dėl savo vaikiško tyrumo nesuprato manęs, bet tada jis paaiškino juokavęs ir mudu drauge linksmai juokėmės, o paskui palinkėjau jam labos nakties. Jis vis dar tyliai kikeno, kai aš nuėjau. Ir prieš kokią minutę ne daugiau, praeidamas pro mano kajutę, jis žvilgtelėjo pro liuką vis dar juokdamasis ir mojuodamas. „Šventasis Raštas sako, kad turime būti kaip vaikai! – šūktelėjo jis. – Ir dabar mes žinome, sere, kaip tai padaryti: nuolat keliauti į vakarus." Nusijuokęs pasakiau savo profesoriui: „Tear mahurr!" Jis palinkėjo man ramios nakties ir nuklibinkščiavo varganas sau.

Kas per žmogus. Iš tiesų angelai kasdien vaikšto tarp mūsų. Bet bėda, kad dažniausiai, tuštybės ir žemiškų dalykų perimti, mes visiškai nepajėgiame jų atpažinti.

... airiai Amerikoje ypač gerai priimami ir vertinami kaip patriotiški respublikonai, ir jeigu pasakysi amerikiečiui turėjęs sprukti iš savo šalies, kad nebūtum pakartas už vyriausybės išdavimą, jie šimtą kartų labiau tave vertins, ir tai bus tau didžiausias pagiriamasis žodis.

Jameso Richey'io, emigravusio iš Alsterio į Kentukį, laiškas

XI SKYRIUS

Baladžių kūrėjas

ŠIAME SKYRIUJE APRAŠOMA
ANKSTYVOJI PIJAUS MALVIO VAIKYSTĖ,
SKURSTANČIŲ JO TĖVŲ PASTANGOS
IŠMAITINTI JĮ DORU DARBU IR VIS DĖLTO
ANKSTI PASIREIŠKĘS JO NEDĖKINGUMAS IR
PAGEDIMAS

Pijaus Malvio tėvai buvo smulkūs visiškai nuskurdę ūkininkai, jo tėvas Maiklas Denis Malvis kilimo iš tų pačių vietų, gimęs Bleikų iš Talio dvare. Didele galva, kaulėto, stambaus, arkliško veido vyras, savo namo pamatus suklojęs iš protėvių paminklų, vedė Elizabetę Kostelo, buvusią Lochglino vienuolyno Roskomono grafystėje indų plovėją.

Malvio motiną, iš Alsterio išvarytų katalikų bėglių pamestinukę, užauginusios vienuolės išmokė skaityti, ir ji tą sugebėjimą vertino ir laikė esant naudingu. Tiesą sakant, daugiau negu naudingu; tai buvo kaip ženklas, kad pasaulis pažinus, o tavo vieta jame apibrėžta ir atvira pokyčiams. Skaitymas Elizbetei Kostelo buvo žmogaus padorumo įrodymas. Jos vyrui tai atrodė laiko gaišinimas.

Knyga alkio nenumalšinsi, sakydavo Malvio tėvas. Nei apsivilksi, nei trobą paramstysi. Jis neturėjo nieko prieš, kad kiti mokosi skaityti. (Iš tikrųjų net savotiškai didžiavosi, kad žmona tai sugeba, ir dažnai prasitardavo apie tai kaimynams – nekaltai, kaip vienas kito sugebėjimais giriasi įsimylėjėliai.) Tiesiog jam atrodė, jog tai toks pat bergždžias dalykas kaip šokti kadrilį ar žaisti kroketą, tą kvailą ponų vaikų mėgstamą žaidimą. Žmona su juo nesutiko. Ji nepaisė vyro. Vos tik sūnūs išmokdavo vaikščioti ir kalbėti, ji imdavosi mokyti juos skaityti. Jaunėlis Pijus buvo gabesnis už vyresnėlį. Jo protas buvo imlus, o mąstymo logika stulbinanti ir sykiu bauginanti, turint galvoje jo amžių. Ketverių jis jau skaitė lengvesnius mišiolo skirsnius; šešerių jau suprato, kas parašyta nuompinigių sąskaitoje. Skaitymas tapo jo pasirodymu per šventes. Per šeimos suėjimus – budynes ar Kalėdas – vaikai žengdavo į priekį padeklamuoti eilėraščio arba sušokti jūrininkų šokio. Malvis atsiversdavo apibrizgusį anglų kalbos žodyną, kurį jo tėvas ištraukė iš šiukšlių krūvos dvarininko kieme, ir apstulbusiems suaugusiesiems skaitydavo žodžius iš jo suerdėjusių puslapių. „Sūnau, perskaityk „mokslinčius", – kikendavo tėvas. Ir Pijus pasakydavo žodį „mokslinčius" paraidžiui. O jo motina tuo metu nusibraukdavo ištryškusią džiaugsmo ašarą.

Jo broliui buvo sunkiau. Nikolas Malvis buvo metais vyresnis už Pijų; stipresnis, gražiau sudėtas ir kur kas malonesnis. Neapdovanotas motinos protu, jis vis dėlto suprato, kad netenka įtakos, ir pasitelkęs iš tėvo paveldėtą užsispyrimą ėmėsi kovoti su tuo jam gresiančiu praradimu. Jo nebaugino, kad valandų valandas turi mokytis to, ką Pijus išmokdavo per keletą minučių. Jis

buvo rimtas, tvarkingas, religingas berniukas, suvokiantis vyriausiojo sūnaus išskirtinę padėtį, kuri versdavo jį nuolat gniaužti savyje baimę būti pranoktam. Jis rungėsi su broliais dėl motinos meilės ir pagrindinis ginklas toje kovoje buvo sugebėjimas skaityti.

Pamažu, nepaliaujamai, su negabiųjų užsispyrimu, Nikolas Malvis pasivijo savo talentingąjį brolį. Ilgainiui ėmė jį pranokti. Jo žodynas praturtėjo, pagerėjo tarimas, gramatikos vingrybių žinojimas tiesiog stebino. Pijui, ko gero, tai daugiau neberūpėjo, nes jis jau buvo laimėjęs visą šlovę ir galėjo iš aukšto žiūrėti į šį žaidimą. Iki to laiko Nikolas Malvis išmoko skaityti kaip vyskupas. Jam nereikėjo žodyno, norint paaiškinti, kaip rašomas žodis.

Jų tėvas mirė įspyrus arkliui, kai Nikolui buvo septyniolika, o motina po metų, daugelis sakė, kad iš sielvarto. Sugrįžę iš motinos laidotuvių namo broliai apsikabinę verkė ir prisiekė velionės atminimu gyventi dorai, kaip ji iš paskutiniųjų stengėsi jiems įdiegti. Metus jie dirbo tėvo nuomotą žemę, per visą žiemą lenkdami nugaras ir galuodamiesi neviltim. Pinigų buvo labai mažai. Pinigų niekada nepakako. Keletas baldų, sudarančių visą jų turtą, netrukus buvo įkeisti už nuomą; visi, išskyrus tėvų lovą. Parduodamas tėvų lovą gali prisišaukti nelaimę, taip manė vietiniai žmonės. Broliams nebereikėjo tų daiktų, kurių paveldėtojais jie tapo.

Labai dažnai jie išvis neturėjo ką valgyti. Apskurę jų drabužiai virto skarmalais, vos dengiančiais įsopusias nugaras. Kurį laiką jie stengėsi palaikyti troboje švarą; tačiau tai buvo švara jaunų airių viengungių, užaugintų motinos, kuri jiems buvo kaip tarnaitė.

Paklodės, užuot skalbiamos, buvo apverčiamos kita puse, indai plaunami tik tada, kai nebelikdavo švarių. Jie miegojo drauge savo tėvų lovoje; lovoje, kurios šilumoje jie buvo pradėti ir pagimdyti, žindyti kūdikystėje, migdyti vaikystėje, kurioje apie juos buvo galvojama, kai jie buvo berniukai, ir meldžiamasi, kai suaugo į vyrus, ir kurioje jų tėvas ir motina pasimirė.

Pijus Malvis ėmė galvoti, kad ir jis joje numirs.

Tai baugino jį labiau negu dabartinė jo padėtis – sunkiausia kiekvienam vaikui našlaičio dalia. Mintyse iškylantis vaizdas kankino labiau negu alkis ir skurdas: kaip jis ir jo iki ašarų narsus brolis susensta ir paskui numiršta trobelėje kalno papėdėje. Niekas jų negedės ir net nepastebės, kad jų nebėra. Ir visą gyvenimą lovoje šalia jie nematys nieko, tik vienas kitą. Konemaros kalnuose daugybė tokių vyrų. Sulinkę, užgesusiomis akimis, suvytę broliukai, prašlepsėję per gyvenimą su vienatvės kryžiais ant nugarų. Jie atkrypuoja į Klifdeną, lydimi merginų juoko, į Bernelių mišias per Kūčias. Skaistūs nusenę žilagalviai moteriškais veidais. Jie dvokė vienatve, įsisenėjusiu šlapimu ir prarastomis galimybėmis. Jam net baisu galvoti apie jų gyvenimą.

Niekada nejautę, ką reiškia laikyti rankose vaiką, kuriam esi reikalingas; nepasakę žmonai, kad šiandien ji gražiai atrodo, kad jos vešlūs plaukai ar nuostabios akys; nesusipykę su žmona ir vėl nesusitaikę, nieko neapkabinę iš meilės ir nepajutę, ką reiškia, kai ir tu esi mylimas. Malvis buvo per jaunas, kad žinotų tokius dalykus, bet jis buvo tai matęs ir užaugęs šiltoje tokių jausmų skleidžiamoje šviesoje. Mintis, kad jis daugiau niekada nebepatirs to švytėjimo, gramzdino jį į tamsą, kuri kėlė jam siaubą.

Jam vis labiau skersai gerklę stojosi Konemara, jos skurdus ribotumas, apkartęs pelkynų ir mėnuliškai blyškių uolų kraštovaizdis, pilka nykuma aplinkui, rūgštokas lietaus kvapas ore. Nuo Atlanto atskriejęs vėjas čaižo it botagas, ir medžiai auga išsiklaipę į visas puses, tik ne statmenai. Valandų valandas jis sėdi prie savo sukiužusio, purvino lango ir žiūri, kaip jie linksta ir ringuoja per audrą, su nuostaba laukdamas, kada jie nebeištvers tokio šėlsmo ir skils pusiau arba su šaknimis bus išplėšti iš žemės. Bet jie niekada neskildavo. Tik dejuodavo ir lenkdavosi iki žemės, o kai audra praūždavo, taip ir likdavo susilenkę. Sukumpę. Susirietę. Persisukę. Sudarkyti. Šeimininko, paniekinusio jų atsidavimą, tarnai.

Jo tėvas visą gyvenimą lenkėsi iki žemės. Taipogi motina, ir visi, kuriuos Malvis pažinojo; tačiau likimas neatsimokėjo jiems už jų ištikimybę. Jo brolis dažnai kalbėdavo apie nežinomus Viešpaties kelius. Kad Dievas negali padaryti nieko bloga; Dievas niekada neskiria atlikti to, ko nesugebi; nukryžiavimas buvęs triumfo valanda, jeigu žmogaus išdidumas leidžiąs jam tai įžvelgti. Tačiau Pijus Malvis to neįžvelgė. Jis tik matė, kad jo brolis yra ant kelių klūpantis vergas, garbinantis savo paties neturtą, kaip didaktinį perdirbinį skaitytojas, stokojantis drąsos perskaityti originalą. Kad tikėti į bet kokį Dievą gali reikėti drąsos, o ne baimės, Malvis niekada nemanė. Taip galvodamas tik laiką gaištum: čia kaip kelių tau dar likusių lėkščių plovimas, kai žinai, kad rytoj jos vėl bus nešvarios. Jeigu, žinoma, pasiseks ir turėsi kuo jas suteršti, o dėl to daugiau nebegalėjai būti tikras.

Jiems taip trūko motinos, kad tas trūkumas buvo kone apčiuopiamas, nė kiek ne menkiau juntamas dėl to, kad apie tai nebuvo kalbama. Jis sruveno tarp brolių

tarsi požeminiai vandenys. Jie dirbo kartu savo tėvo sklype; įnirtingai, godžiai, nuo aušros iki sutemos, vilkdami dumblius iš jūros akmenims patręšti; mulčiuodami žemę savo kraujuotomis išmatomis, iš visų jėgų lupdami akmenis, bet niekas ten beveik neaugo, išskyrus jų pačių atskirumo jausmą. Jie nesikivirčijo, nesižodžiavo. Jie apskritai nedaug ką dabar turėjo vienas kitam pasakyti.

Nikolas praleisdavo vakarus skaitydamas prie žvakės, jei buvo už ką pirkti žvakių ar pavykdavo iškaulyti iš kaimyno; o jeigu ne, klūpėdavo tamsoje ir melsdavosi, tik lotyniškai, ir Malvis nieko nesuprasdavo. Brolio pamaldumas ėmė erzinti; Malvis negalėdavo nei užmigti, nei apie ką nors galvoti.

Vieną žiauriai šaltą dieną praėjusį sausį, kai žemė buvo sušalusi į akmenį, numirėliškai baltą kaip marmuras, pas juos užklydo naujokų verbuotojas iš Liverpulio ir ėmė pasakoti apie nuotykių kupiną kareivio gyvenimą. Malvis buvo sužavėtas tų jo istorijų. Net eilinio Karališkųjų airių reindžerių kareivio laukia visokie stebuklai. Jis gali atsidurti Egipte, Indijoje ar Beirute, kur žaižaruojanti saulė nokina vynuoges ir ananasus ir kur moterys atrodo kaip tikros dievaitės. Vynas tenai saldus ir gaivinantis. Valgių ir merginų – rinkis kokių nori. Uniforma teikia pasitikėjimo. „Su raudona uniforma, vaikinai, atrodysit šešiais coliais aukštesni!"

Kareivystė esanti puikiausia profesija drąsiam vyrukui, kuriam rūpi savo akimis pamatyti pasaulio stebuklus ir kuris nori už šitokią patirtį gauti neblogą atlyginimą. Kalbant apie pavojų, jis, žinoma, yra. Bet pavojus reiškia ne ką kitą kaip jaudulį; virpuliuką, kuris pasūdo gyvenimo prieskumą. Be to, pavojų yra vi-

sur. Seržantas apsidairė po sukaustytas šalčio platybes, lyg tas kraštovaizdis būtų kėlęs jam nevilčių ar būtų buvęs kažkuo nepadorus. Tarsi būtų buvę nejauku ar net gėda matyti, kad broliai Malviai taip giliai įaugę į jį. Kariuomenėje bent jau išmokstama ištverti pavojus. Nė vienas karaliaus kareivis nėra kentęs bado.

– Per metus dešimt ginėjų tavo kišenėj, – pasakė seržantas, lyg netikėdamas, kad toks dosnumas būtų įmanomas. – Ir šilingas dabar pat, sandėriui sutvirtinti.

Jam iš burnos kamuoliais virto garas. Jis laikė atkišęs ranką, apmautą juoda odine pirštine, su maža spindinčia kaip šventojo akis moneta delne.

– Už ją čia nieko nenupirksi, – tyliai pasakė Malvio brolis.

– Kaip tai, drauguži? Juk tai karaliaus pinigai.

– Tai tegu pasilaiko juos sau, nes čia jų niekas neima. Ir nepripažįsta jokio kito karaliaus, išskyrus dangaus Karalių. Jis ir jo palaimintoji Motina greičiau sudegs pragare, negu Malvis paliks žemę, kurioje gimė.

Seržantas žiūrėjo į jį net susiraukęs iš nuostabos.

– Nesuprantu, ką pats nori pasakyti.

– Aš tau kalbu angliškai, – atšovė Nikolas Malvis. – Bet neabejojau, kad nesuprasi. Tu nieko nesuprasi apie šitą šalį. Niekada.

Gurvuolis sniego dribtelėjo nuo šakos žemėn. Dvi žiurkės nėrė iš nulūžusio medžio drevės į griovį.

– Ne, – niūriai pasakė seržantas. – Turbūt nesuprasiu.

Jis patraukė pečiais ir apsisukęs nužygiavo atgal keliu, kuriuo buvo atėjęs, slidinėdamas dailiais batais ant provėžų išmušto suledėjusio kelio, šviesdamas puošniu, raudonu kaip liepsnelės krūtinė švarku. Nikolas, netaręs daugiau nė žodžio, sugrįžo į trobą. Jo brolis dar

ilgai stovėjo ant kelio, raibstančiomis nuo sniego akimis žiūrėdamas, kaip jo ateitis pamažu tolsta nuo jo. Žiūrėjo tol, kol seržantas išnyko iš akių, pradingo tuštumoje, iš kurios buvo išniręs.

Kelias savaites po to Malvis negalėjo rasti ramybės. Mintys zujo galvoje kaip širšės uogienės puodynėje. Sapnuose jis matydavo save klaidžiojantį piramidžių papėdėje, sočiai prikimštu pilvu ir šiltais batais, tokį laimingą kaip besišypsantis sfinksas. Gundančios moterys daro piruetus auksinėje laužo šviesoje, jų ilgos galūnės įdegusios saulėje ir suvilgytos mira. Mėsa kepa savose sultyse. Vynuogės sproginėja burnoje kaip nepažįstamos kalbos balsiai. Paskui jis atsibunda, visas virpėdamas brolio pašonėje nežemiškoje naujo Konemaros ryto prieblandoje iš palovės kylant naktipuodžio dvokui; ir skausmo bei darbo kupina diena nusidriekia priešais jį kaip kelias bado sukeltame slogutyje.

Kaip moteris toje dainoje, laukianti mylimojo parplaukiant iš jūros, jis vis žiūrėjo į kelią, laukdamas sugrįžtančio seržanto, bet, visai kaip toje dainoje, tas nebegrįžo, o Malvis kažkodėl žinojo, kad jis čia daugiau nebepasirodys.

Brolio sveikata vis menko, Malvis tai matė. Oda nugelto; akys rytais dažnai būdavo pasruvusios krauju ir traiškanotos. Tose akyse buvo matyti tarsi kokia oro permaina, debesys, slenkantys per blyškų negyvą dangų. Malvis žiūrėdavo, kaip jis tolumoje kupstais apaugusiame lauke naršo po krūmus kimšdamas saujomis į burną lapus. Karvės taip pat žiūrėdavo į jį, tarsi jo elgesys joms būtų atrodęs keistas.

Pats irgi išbadėjęs, Malvis ėmė apsimetinėti nustojęs apetito, tikėdamasis, kad brolis suvalgys, ką jis pa-

liko, bet jis niekada to nedarė. Apsirijimas – nuodėmė, sakydavo Nikolas Malvis. Žmogus, nesuvaldantis savo apetito, išvis ne žmogus, o godus gyvulys, kuris baigs savo dienas pragare. Mūsų Viešpats savo pavyzdžiu parodė, kad badavimas yra būtinas; tai veiksmas, priartinąs žmogų prie Dievo. Jis surinkdavo likučius ir sudėdavo į sieninę spintą, o kitą dieną vėl padėdavo ant stalo, ir taip darydavo kasdien, kol Pijus viską suvalgydavo arba maistas imdavo gesti. Jie tarytum pradėjo varžytis, kas ilgiau iškęs badą.

Netrukus Malviui pasidarė nebepakenčiama visą laiką būti kartu su juo. Jis pradėjo vakarais bastytis po kaimus, užsukdamas į smuklę ar kryžkelės šokius, vakarėlius ar airiškos krūminės išgertuves, kuriomis dažnai baigdavosi mugės mažuose Konemaros miesteliuose. Jeigu išlaukdavai iki tam tikro laiko, kartais pavykdavo nugvelbti pusiau nugertą bokalą ar butelį su keliais likusiais lašais ant dugno ir paskui visą vakarą sau jį lyžčioti. Dažnai pro šalį keliaujanti čigonė ar baladžių atlikėjas už kelis penius padainuodavo Malviui, ir tada jam būdavo smagiausia. Dainos sutirpdydavo vienatvės ledą kaip karšto punšo taurė. Primindavo laimingesnius vaikystės laikus; nerūpestingą gyvenimą šeimoje prieš tai, kai viskas pasikeitė.

Dainos liejosi viena į kitą kaip upokšniai slėnyje. Kartais matydavai, kaip vienos kurios šešėlis užeina ant kitos; pasiskolinta eilutė, patobulinta frazė, nugludinti ir sukeisti vietomis posmeliai; įvykiai patikslinti arba palikti, kaip buvo, bet įvertinti kitaip. Tarsi kadaise būtų buvusi viena didžiulė daina, iš kurios dainininkai vis traukia naujas; kaip iš kokio slėpiningo švento šulinio.

Per tuos dainininkų suėjimus jis retai su kuo pasikalbėdavo; tačiau susipažino su veikėjais, kurie keliavo iš vienos dainos į kitą, tarsi tai būtų buvusi viena vis dar teberašoma saga. Nugurbęs senas kaušyla vedęs merginą ir negalėjęs jos patenkinti. Mergelė, tėvo išvaryta iš namų už tai, kad buvo jauno mylimojo suvedžiota. Moteris prie ežero, iš tikrųjų buvusi šmėkla. Vėl sutiktas kadaise mylėtas žmogus ir tik po daug metų ir išgyvenimų atėjęs suvokimas, kokia stipri buvusi prarasta meilė. Jauni malonumų ieškotojai ir lengvo elgesio merginos. Šiurkštuolis bizūnu besišvaistantis dvarponis ir nuomininkas, paviliojęs jo žmoną. Žvejai, fermeriai, valstiečiai ir piemenys, mulkinantys įkyrius rinkliavos rinkėjus.

Dažnai Malviui atrodydavo, kad dainos yra tartum kokia slapta kalba: priemonė išreikšti dalykus, kurių kitaip neišreikštum tokioje įbaugintoje ir pavergtoje šalyje. Ar bent jau netiesiogiai pripažinti, jog tai, kas žodžiais nepasakoma, yra labai svarbu ir kitu metu apie tai būtų kalbama atviriau. Faktai tarytum susislėgdavo po savo dengiamaisiais paviršiais kaip senovės medžiai po pelkėtos žemės klodais, jų žievė vis dar gyva po penkių šimtų metų. Žvelgiant į jas kaip į visumą, jos atrodo lyg koks šventas raštas, palaidotų tiesų saugykla: dvasinis Konemaros testamentas. O kas gi, tiesą sakant, yra toji pati Biblija? Krūva nuvalkiotų alegorijų ir nugirstų istorijų, kurias pasakoja žvejai, ūkininkai ir mokesčių rinkėjai. Klajodamas jis tarytum kažką stebėjo, bet ką konkrečiai, nebūtų galėjęs pasakyti.

Per vieną tokį smuikininkų ir dainininkų susibėgimą Pijus Malvis pirmą kartą apsivogė. Girtas ūkininkas nugriuvo be sąmonės smuklės išvietėje ir Malvis, apsvaigęs nuo kelių dienų badavimo, leido pailsėti jo

kojoms ir galvai nutraukdamas skrybėlę ir batus. Tik vieną akimirką, kol peržengė ribą tarp aukos ir tirono, jis jautė kaltę dėl savo poelgio. Užstatęs batus ir skrybėlę lombarde gatvės gale, jis sugrįžo į smuklę išleisti savo netikėto laimikio. Su stiklu viskio rankoje, troškiniu ant stalo ir airiška pypkyte lūpose muzika skambėjo daug gražiau. Jis netgi užsakė pažemintajam ūkininkui taurę gėrimo, kai tas basomis parsvirduliavo iš tupyklos. Jautė jam didžiulį dėkingumą ir atlygino skolą porteriu ir karštais užuojautos žodžiais.

Tai buvo pirmoji naktis, kai Malvis pats dainavo viešai. Smuklės šeimininkas užtraukė baladę apie sudužusią meilę, bet mokėjo tik du posmelius. Jis sumokėsiąs šilingą už kitų posmelių žodžius, pasakė, nes ją labai mėgusi jo velionė motina, kilimo iš Estersnavo Roskomono grafystėje. Malvis tyliai pasakė žinąs žodžius, nes jo paties motina atkilusi iš Roskomono. „Tad pasiklausykime", – maloniai paragino šeimininkas, o Malvis žengė ant apvalaus kilimo ir pradėjo dainuoti.

Tai buvo žiaurią šaltą žiemą, kai žemė skendėjo pusnynuos;
Kai per sutemusias kalvas ir klonius aš mylimą akim lydėjau.
Mergaitę gražią pamačiau prie vartų su kūdikėliu parimus;
Švelniais jos skruostais karčios ašaros riedėjo.

Žiaurus buvo tėvulis, mano miela, kai man priešais užtrenkė duris;
Žiauri buvo motulė, mano miela, kai į mano bėdą skersomis žiūrėjo;
Bet dar žiauresnė buvo auksą pasirinkus mylimo širdis;
Ir toks žiaurus ledinis vėjas, kurs man širdį vėrė.

Malvio balsas buvo vidutiniškas, tačiau atmintis puiki. Jis prisiminė visus ilgos, sudėtingos meilės dainos

posmelius, labai senos dainos su tradicinėmis aliuzijomis ir skirtingais pasakotojais, kurią dainuodavo jo mama. Tokia daina buvo vadinama „makaroniška", tekstui tolydžio pereinant iš airiško į anglišką. Tačiau jis prisiminė ne tiek žodžius, kiek tai, kaip tą dainą reikia atlikti: vietas, kur reikia truputį ištęsti eilutę, arba nutilti ir leisti žodžiams kristi kaip lapams. Tai buvo keista niūri istorija apie tarnaitę, kurią suvedžiojo ponaitis, pažadėjęs ją vesti. Mama sakydavo, kad ji kaip savotiškas užkeikimas; jeigu dainuodamas ją galvosi apie savo priešą, kuris blogai su tavim pasielgė, tai sudainavus paskutinį posmą, anas kris negyvas. Net vaikystėje Malvis tuo netikėjo. (Jis dažnai bandydavo ją dainuoti, bet brolis taip ir nenumirė.) Tačiau jam visada patikdavo tam tikras jos dvilypumas. Kartais būdavo sunku suprasti, kuri iš mylimųjų čia kalba ir kuri buvo išduota.

Kitą rytą, Nikolui dar neatsibudus, Malvis nuskubėjo į Leterfrako kaimą ir grįžo su krepšiu kopūstų, lašinių paltim, dviem kepaliukais šviežios duonos ir riebia kepta višta. Paklaustas, iš kur gavo pinigų tokioms vaišėms, Malvis pasakė broliui radęs pakelėje piniginę. Nikolas smerkė vyninių laikytojus ir jų lankytojus ir buvo liepęs Pijui laikytis atokiau tiek nuo vienų, tiek nuo kitų.

– Reikėjo nunešti ją konstebliams. Juk kažkoks nelaimingasis ją pametė. Įsivaizduok, kaip jis šiuo metu jaučiasi.

– Aš taip ir padariau, Nikolai. Tik nespėjau dar tau pasakyti. Džentelmenas, kuris ją pametė, paliko konstebliams atlyginimą.

– Ar tai tiesa? Pažiūrėk į mane, Pijau.

– Kaip mane gyvą matai. Tegu aš paspringsiu, jeigu meluoju.

– Ar gali prisiekti, Pijau? Mūsų tėvulio ir motulės amžina siela?

– Prisiekiu, – pasakė Pijus Malvis. – Prisiekiu jų siela, tai tiesa.

– Tuomet Dievas mums rodo savo gerumą, Pijau, – nusprendė brolis. – Verčiau neabejokime Jo gailestingumu, antraip daugiau tai nepasikartos. Aš meldžiau stebuklo, ir štai jis įvyko.

Malvis sutiko. Dievas geras. Dievas padeda tiems, kurie padeda sau.

XII SKYRIUS

Paslaptis

ŠIAME SKYRIUJE MALVIS IMA LAIKYTI SAVE GENIJUMI; PIRMAS ŽINGSNIS KELYJE Į NEIŠVENGIAMĄ NELAIMĘ.

Kitą vakarą Malvis išsiruošė į muzikantų vakaronę kryžkelės šokiuose prie Glasilono. Jis ir vėl dainavo, ir liko labai patenkintas, tik šį kartą dėl kitokių priežasčių. Dainuodamas jis buvo patrauklus merginoms, nors nesuprato kodėl ir laikė tą faktą nepaaiškinamu. Žinojo esąs negražus, prakaulus ir palieęęs, ir, skirtingai negu brolis, visiškai neraumeningas. Bet vis tiek joms patiko, net ir nustojęs dainuoti, o tokių aplinkybių negali nepaisyti.

Jis neišmanė, ką joms sakyti, toms besijuokiančioms gražioms merginoms. Jos apstodavo jį ratu arba kviesdavo šokti. Kuo mažiau jis šoko, tuo labiau jos lipo. Niekada neturėjęs sesers ar savo merginos, jis nebuvo šnekėjęs su mergaite ilgiau kaip dvi minutes ir dabar buvo tam visiškai nepasiruošęs. Ir vis dėlto jos buvo tokios gražios, kai kalbėjo ir juokėsi, ir taip skyrėsi nuo vyrų; buvo tokios nerūpestingos. Kartais jų mintys jam atrodė nepasiekiamos kaip žvaigždės, o į kai kuriuos žodžius jis tiesiog neturėjo ką atsakyti. Tačiau jo nekalbumą jos vertino ne kaip santūrumą, o kaip paslaptin-

gumą. Jis netruko įsitikinti, kad tylėjimas gali gražiai pasitarnauti, tai korta, kuri padeda išlošti, ypač, kai derinama su polinkiu dainuoti. Jam susidarė įspūdis, kad joms prie širdies švelnumas, meilikavimas, gerumas; visi tie bruožai, kuriuos vyrai laiko nevyriškais. Nei apie jo negražumą, nei apie neturtą nebuvo nė kalbos. Jos nenorėjo būti čia pat partiestos. Jos tik norėjo, kad su jomis būtų kalbamasi ir klausomasi, kai jos kalba. Tai nebuvo labai sunku, ypač jeigu būdavo įdomu, o jeigu pats nenorėjai kalbėti, tai kartais to nė nereikėjo. Visada atsirasdavo merginų, kurias, šioje pagyrūnų, gerkliūgų ir raumeningų druckių apsuptyje santūrumas veikė raminamai, ir, dėkui Dievui, tokios merginos patikdavo ir jam.

Dabar jau jis niekada nebepasilikdavo vakare su Nikolu. Vos tik imdavo temti, pasileisdavo keliu į laisvę. Nesvarbu, į kokį miestelį nukeliausi; visur kas nors dainuos ir gros šokėjams. Tenai jis ras šilumos, šviesos, muzikos ir žmonių; tenai pasijus ne toks vienišas.

Vieną vakarą smuklėje Tali Krose mažas vienaakis trubadūras iš nakvynės namų Limerike padainavo savo kūrybos dainą, baladę apie žiaurų vietinį žemvaldį lordą Meriditą, kuris nuplakė vagį, nugvelbusį ėriuką. Žodžiai buvo šiurkštūs ir dainavo jis prastai; dainininkas tikras nuodvasa, kaip išbrauktas, bet jam baigus žmonės net staugė iš pasitenkinimo, o jis pats linktelėjo nelyginant imperatorius savo garbintojams. „Tu sugrudinai man širdį, vaike, – pripuolė apsiašarojęs kažkoks vyras ir bučiavo gumbuotą jo ranką. – Tai geriausia šių laikų Airijoje sukurta daina. Viskio! Paties geriausio!"

Malviui į galvą ėmė smeigtis mintis, kuri netrukus jį tiesiog apsėdo. Dainiais žavėjosi kone kiekvienas; jie buvo metraštininkai, kronikininkai, vertybių sergėtojai, biografai. Krašte, kuriame beveik niekas nemoka skaityti, jie saugojo vietinių žmonių atsiminimus kaip vaikščiojančios knygos. Daugelis jų tvirtino moką apie penkis šimtus dainų; kai kurie mokėjo daugiau kaip tūkstantį. Be jų, kartais pagalvodavo Malvis, niekas nieko neprisimintų, o jeigu niekas neprisimintų, vadinasi iš tiesų to nė būti nebuvo. Dainius buvo tos pačios rūšies žmogus kaip ir žiniuonis ar virgulininkas, ar pribuvėja, mokanti numalšinti gimdymo skausmus žolelėmis, ar čigonas, prijaukinantis arklius vien tik kalbėdamas su jais. Bet tie, kurie kūrė savo dainas, buvo tiesiog aukštinami.

Žmonės nutildavo, kai jie įeidavo į patalpą, tie apšepę vyrai ir moteriškės, apdovanoti nuostabiu dainų kūrėjų talentu; teisėjai, sprendžiantys, kas buvo, o ko ne. Jiems net nebūtina ypatingai gerai dainuoti. Kai kurie apdainuoja savo darbus. Tai, kad jie retai kuria savo dainai naują melodiją, o tiesiog panaudoja senas ir visiems žinomas, taip pat niekam nė motais. Beje, dėl to jos netgi dar labiau visiems patinka. Jiems vyno skonis tik pagerėja praturtintas senybiniu dariniu.

Atrodė, kad juos palytėjo Aukščiausiojo ranka, tarsi paties Dievo galia kurti tobulybę iš nieko buvo įpūsta į jų mirtingas gerkles. Nauja daina buvo pasitinkama kaip užderėjęs derlius, o jeigu ji būdavo ypač gera – kaip kūdikio gimimas. Dažnai jie pajuokdavo vienas kito sugebėjimus, bet niekas kitas nedrįsdavo jų plūsti. Įžeisti dainų kūrėją buvo blogas ženklas. Tie magai buvo gerbiami net su tam tikra baime; jeigu pasakysi ką

nors prieš, pats gali atsidurti dainoje ir amžiams likti tenai išjuoktas už savo kvailystę dar ilgai po to, kai tai jau niekam neberūpės.

Savo atspurusiame be nugarėlės žodyne Malvis susirado žodį „komponuoti" – *sukurti, sudaryti, sudėti.* Žmogus, galintis sudėti, gali taip pat ir atskirti. Nėra nieko, ko toks burtininkas negalėtų padaryti.

Sujaudinta širdimi ėmė klausti savęs, ar ir jis negalėtų kaip nors pritapti prie šio didžiai gerbiamo luomo, jeigu vieną dieną sukurptų savo paties dainą. Jis visada jautė, kad jo gyvenimas turi turėti kokią nors kitą prasmę, negu tik vergauti kūnui ir šalti. Netrukus pajuto, kaip tas troškimas ėmė krėsti jį lyg karštinė. Rimai dažnai ateidavo jam į galvą, taip buvo nuo seno; jis galėtų pritaikyti žodžius melodijai kaip bet kuris iš jų. Jo bėda, kad visai neturi gyvenimo patirties. Niekada nebuvo įsimylėjęs ar nustojęs mylėti, niekada nedalyvavo mūšyje, niekada nebuvo sutikęs dieviškos moters. Nebuvo vedęs ar merginęs, ar ką nužudęs, ar iššvaistęs visus pinigus viskiui, alui, ar patyręs kokių nuotykių, apie kuriuos žmonės kuria dainas. Pijus Malvis niekada nebuvo jokio įvykio priežastis. Norint rašyti, sunkiausias dalykas yra turėti apie ką rašyti.

Vakarais, kai jo brolis melsdavosi kitame gale, Malvis atsitūpęs prie menkos židinio ugnelės, mėgino kurti. Bet paaiškėjo, kad tai ne lengviau nei plėšti dirvą. Jis nežmoniškai troško tą padaryti, bet buvo taip sunku. Nieko jam neišėjo. Mėnesių mėnesius nieko neišėjo.

Jis jautėsi tartum žvejas prie šešėlių ežero: mato gelmėje kažką šmėžuojant, bet ištraukti nieko neišgali, kad ir kaip stengtųsi. Mintys, vaizdai ir palyginimai kaip

ietys švilpė pro šalį; jis beveik jautė, kaip jie slysta pro jo godžiai ištiestus pirštus. Mintimis jis šaukėsi motinos – moters, kuri jam ir įskiepijo meilę dainai. „Padėk man, – meldė jis. – Jeigu girdi mane, padėk man." Dar niekada po jos mirties nesijautė esąs taip skausmingai arti jos, kaip tais ilgais kartėlio kupinais vakarais, kai bandė ką nors sukurti. Bet jis neišgirdo galvoje suskambant jokių eilių. Taip nieko ir neišgirdo. Tik pelių krebždesį šiaudų stoge ir tylų karštą brolio šnabždėjimą meldžiantis.

O paskui, vieną rytą, viskas pasikeitė. Jis pabudo iš sapno apie vėjyje šlamančius lapus su besiklostančiu posmeliu tarp sujukusių minčių. Tai įvyko būtent taip keistai ir paprastai; tarsi tave kas pažadintų ir sapno lapams staiga nukritus ant pagalvės pamatytum dovaną kaip kokį nutūpusį mieguistą drugį.

Kai mudu su broliu dirbom lauke
Atėjo seržantas su grašiu delne.

Jis kažkur girdėjo šias eilutes, tokia buvo jo pirmoji sąmoninga mintis. Skambėjo puikiai. Turėjo kažkur girdėti. Pašoko iš lovos ir per šaltą aslą nuskubėjo prie stalo. Plazdantys kaip drugio sparnai žodžiai gali išnykti. Jis paskubomis užrašė juos ant seno cukraus maišelio, tarsi jie būtų galėję išskristi pro langą. Permetė akimis užrašytas eilutes. Iš tikrųjų labai gerai. Eilutės pakluso pagrindiniam baladžių architektonikos principui: kiekviena eilutė stūmė istoriją į priekį.

Kai mudu su broliu dirbom lauke,
Atėjo seržantas su grašiu delne.

Gabalas mėsos be jokio lašinio. Ničnieko nereikalingo. Visi veikėjai pristatyti, jų užsiėmimas pažymėtas, jų tarpusavio ryšiai apibrėžti. Netgi tas faktas, kad seržantas davė monetą, rodo, kad pasakotojas ir jo sunkiai dirbantis brolis jų neturėjo. Staiga jis suprato, kad jeigu „dirbom" pakeis į „arėm" ir pilką daiktavardį „grašis" į labiau žvilgantį „auksą", tai jų skurdas bus suvokiamas aiškiau. O pakeitus kuklų „seržantą" „kapralu" ar „kapitonu", gražiau skambės. Jis skubiai pakeitė žodžius ir perskaitė, kas išėjo. Eilutės pritvinko gyvybės tartum sunokęs vaisius.

Kai mudu su broliu arėm lauke,
Atėjo kapralas su auksu delne.

Malvis džiūgavo kone begėdiškai, nelyginant vaikas, kuris ima krizenti prisiminęs kokį pokštą per rimtą padėkos maldą. Jau aišku, kaip daina galėtų rutuliotis toliau, bet čia vėl galvosūkis, nes nežinai ką pasirinkti. Kaip ir visų gerų istorijų šerdyje joje glūdi pasirinkimas. Ar jie nueis su kapralu, ar pasiliks kur buvę? Kaip pats pasielgtum atsidūręs tokioje padėtyje? Kas bus teigiamas herojus, o kas niekšas? Dabar jam toptelėjo, kad „brolis" gali būti kiek per miglotas dalykas. Tačiau vardas Nikolas buvo ilgokas. Tarsi versdamas plytos storumo knygos puslapius jis mintyse perkratė visų pažįstamų vyrų vardus. Kas turi tokį vardą, kuris tiktų į žodžio „brolis" vietą. Gal ūkininkas Džonas Farėjus iš Rozavilio? Malvis tik du kartus buvo jį sutikęs ir niekada nedirbo ir nearė su juo lauke, bet jo vardas turi reikiamą skiemenų skaičių. Jis įrašė vardą ir perskaitė naująją eilutę.

Kai mudu su Džonu arėm lauke.

Ne, tai ne geriau negu „su broliu". Jis išbraukė vardą ir sugrįžo prie pirmojo varianto; ir trumpam iškelta Džono Farėjaus iš Rozavilio kandidatūra į nemirtingumą buvo visiems laikams pamiršta.

Tą rytą jis išėjo dirbti į pelkę tarsi nešdamas galvoje visą pasaulio šviesą; liepsną, kuri neprižiūrima gali užgesti. *Mama, maldauju, neatimk jos iš manęs.* Tylomis jis kalbėjo rožinį, pirmą kartą po daug metų. Jis daugiau niekada nenusikals; niekada nebevogs; niekada nesielgs nederamai būdamas vienas ar su kitais. Kasdien visą likusį gyvenimą maldoje nueis visas Kryžiaus kelio stotis, kad tik ta liepsna neužgestų. Ir truputį vėliau tą dieną galvoje iš kažkur išniro dar dvi eilutės.

Dudeno ilgai apie narsą kare,
Linksmybių žadėjo lig valiai.

Ir vėl jį pagavo siaubas, kad gali jas užmiršti. Jis išraižė jas ant kastuvo koto, kad nenugrimztų į nebūtį. Suklupęs prie išverstos ąžuolo pelkėje, jis verkė dėl motinos ir Dievo gerumo. Verkė taip, kaip nebuvo verkęs per visą savo gyvenimą, netgi prie motinos mirties patalo, o juolab prie jos kapo duobės. Verkė dėl to, kad ji išėjo ir kad paliko jį; dėl visų tų dalykų, kurių jai taip niekada ir nepasakė. Kai brolis priėjo prie jo pasižiūrėti, kas atsitiko, Malvis čiupo jį glėbin ir kaip vaikas raudodamas pasakė jam, kad joks žmogus nėra turėjęs tokio gero brolio ir kad jis gailisi, jog jie taip nutolę vienas nuo kito. Brolis žiūrėjo į jį išsproginęs akis, turbūt pa-

manęs, kad jam pasimaišė protas. Malvis ėmė juoktis. Jis garsiai kvatojo. Strakaliojo po raistą kaip kalnų ožys.

Tą vakarą Pijus niekur nėjo. Jis tupėjo ant savo tėvų trobos grindų su pieštuku rankoje ir audra širdyje. Viso to, kas įvyko tą žiemos dieną, neįsprausi į baladės eilutes; net jeigu galėtum tiksliai nusakyti, kaip gi ten iš tiesų viskas vyko. Taigi jis tą įvykį šiek tiek pakeitė taikydamasis prie rimo. Iš tikrųjų faktai nėra tokie svarbūs. Šiaip ar taip, niekas niekada jų vis tiek nesužinos; o jeigu kokiu nors būdu sužinotų, tai nemanytų, kad jie verti apdainuoti. Svarbiausias dalykas rašant baladę – kad ją būtų malonu dainuoti. Faktai neturi reikšmės; *štai kur paslaptis*. Jis rašė ir braukė; perrašinėjo, tobulino. Esminis dalykas, kurio reikia pasiekti – tai lengvumas. Stiprus, veržlus jausmas ir lengvai įsimenami žodžiai. Žmonėms turi atrodyti, kad žodžiai atsirado patys, o juos tariantis dainius tėra tarpininkas. Jis nedainuoja dainos. Daina juo dainuoja.

Man reikia, girdi, tiktai jūs parašų,
Pribersiu rieškučias monetų žvangių.
Keliauk raudonšvarki, kam ieškai kvailių,
Tavo žodžiai tik nevilčių kelia.

Neaušink burnos, neimsim to aukso,
Mums švarko raudonis ledu širdį kausto;
Verčiau tegu šaltis mus pusnuogius varsto,
Nei priimsim vergystės mes dalią.

Paskutinį posmelį sukurti užėmė daugiausia laiko. Tokioje dainoje kaip ši buvo įprasta pabaigoje įrašyti

ką nors apie Airiją. Malviui ta Airija buvo nei galvoj nei uodegoj, o didžiumai jo klausytojų, kaip jis įtarė, juolab, bet žmonės mėgsta šiek tiek pašūkauti susirinkę į vakarėlį. Palikti taip, kaip yra, reikštų, kad darbas neužbaigtas; kaip naujai pastatyta troba be stogo.

O jeigu ir čiupsim muškietą ir kardą
Tai ginsim ne Anglijos gerą mes vardą.
Dėl laisvės Erinos pakelsime ginklą*
Ir išaušus nupjausim tau galvą!

Kai pirmą kartą ją sudainavo Kladachdafo arklių mugėje Visų šventųjų dienos išvakarėse, kilo tokia plojimų audra, kad jis net išsigando. O kai monetų lietus ėmė kristi jam po kojų, Pijus Malvis pajuto, kaip jo viduje švinta aušra. Jis atrado alcheminį būdą, kaip gyvenimo faktus paversti literatūra, skurdą turtu, istoriją menu. Duona virto kūnu, o vynas krauju. Jis surado savo tikrąjį pašaukimą.

Vėlai vakare jis sutiko merginą juodomis kaip derva akimis, ir kai jie gulėjo šalikelės griovyje, pajuto kažką panašaus į tai, ką brolis jam kalbėdavo apie Dievo paslaptis. Iš pradžių tokia aistra, kad trokšti joje sudegti, o paskui protu nesuvokiama ramybė. Jam buvo devyniolika metų, vyras ir princas. Mergina pasakė mylinti jį, ir Malvis ja tikėjo. Pagaliau jis žinojo esąs vertas meilės.

Kai auštant grįžo namo, rado brolį vaikštantį po laukus, jo kojos buvo kruvinai nusitrankiusios į akmenis.

* Erin (*angl.*) – senas Airijos pavadinimams. (*Vert. past.*)

Jis linksmai giedojo giesmę, kuri šiaip nebuvo giedama linksmai, ir iš pradžių Malvis tarė jį prasimanius kokį žaidimą. Vėsų rytą jo brolis buvo be marškinių, ir mirtinai išblyškusi jo krūtinė buvo pašiurpusi ir aprasojusi. Jis marinąs save, tyliai paaiškino brolis. Baudžiąs kūną, kad išgelbėtų sielą. Jis nusipelnęs bausmės; jis pasibjaurėtinai nuodėmingas. Jeigu tik žmonės žinotų, kokie geismai ėda jam širdį, tai sudegintų jį arba paskandintų, pasakė jis ir nusišypsojo. Kai nusisuko tęsti savo atgailos, Malviui net kojas pakirto. Skersai kruviną brolio nugarą ėjo botago dryžiai.

Jis nuėjo į trobą ir rado dar raudoną botagą kaip klaustukas gulintį ant aslos. Skivytai brolio mėsos buvo prikibę prie jo ir jis virpėdamas įmetė jį į ugnį. Jam degant pasklido kepamos mėsos kvapas ir Malvis, susigėdęs, lyg būtų užsigeidęs savo sesers, pajuto, kaip seilės suvilgė išbadėjusį jo gomurį. Žiūrint, kaip botagas raukšlėjasi ir virsta juodu gniutulu, toptelėjo, kad dabar jis iš tiesų susikeitė vietomis su broliu; laimėjo nebylią kovą dėl pirmenybės. Ir keikė save, kad kažkada to norėjo, nes tai užkrauna atsakomybę, kurios jis bijojo.

Jis parnešė savo dūstantį brolį namo ir pasodino kaip galėdamas patogiau prie ugnies. *Kur tu buvai, Pijau? Žiūriu, tavęs nėra.* Nikolas Malvis tyliai murmėjo kaip žmogus, kuris miega atsimerkęs, drebančiomis rankomis ir kojomis kaip kvaitulio apimtas veršis. *Dėl tavęs, Pijau. Aš tai padariau dėl tavęs.* Po kurio laiko jis ėmė rimti ir nugrimzdo į neramų snūdą, kažką vapėdamas pro miegus. Malvis išėjo į lauką ir atsistojo ant kelio. Mintys maišėsi jam galvoje. Kur jam eiti? Kieno pagalbos ieškoti? Kunigo? Daktaro? Kaimyno? Kieno?

Kaip tik tada jis pastebėjo po akmeniu pakištą popierių. Pakėlė jį. Išlankstė. „Paskutinis įspėjimas prieš iškeldinant" buvo parašyta pirmojoje eilutėje, bet tai nebuvo šauni baladė ar pasipriešinimo daina. Broliams Malviams buvo duotas keturių mėnesių terminas. Jeigu nuoma nebus sumokėta, jie turės išsikraustyti.

Klaiki aimana nuaidėjo troboje jam už nugaros, kančios kupinas kauksmas žvėries, įkliuvusio į spąstus. Jo brolis klupinėjo per apsamanojusius juodus akmenis ištiesęs kairę krauju plūstančią ranką, o dešine laikydamas kalvio kūjį. Kol Malvis pribėgo prie brolio, jis netekęs sąmonės įkrito į pelenų duobę su palaiminga šypsena sunykusiame veide: iš papilkusio išdžiūvusio riešo stirksojo šešių colių ilgio vinies galva.

Nikolas Malvis buvo išvežtas į beprotnamį Golvėjuje, bet po poros mėnesių grįžo neva pagydytas. Jis nenorėjo kalbėti apie tai, kas įvyko tą rytą; viskas dėl bado ir išsekimo, nieko daugiau. Tačiau toks paaiškinimas Pijaus Malvio neįtikino. Brolio akys dabar spindėjo nauja šviesa; tokia šviesa, kuri atrodė lyg būtų šviesos priešingybė, nors ir tamsa jos nepavadintum. Atrodė, lyg kažkas kitas būtų sulindęs į jo kūną. Sveikesnio proto ir aiškiai laisviau besijaučiantis žmogus; bet tik ne brolis, kurio nenuspėjamą ir nerimastingą būdą Malvis pažinojo taip pat gerai kaip save patį ir kurį savotiškai buvo net pamilęs.

Kalėdos Ardnagrivache buvo sutiktos skurde ir šaltyje. Dieną jie praleido lovoje turėdami valgio tik du suvytusius obuolius. Malvis nieko nesakė apie „Įspėjimą prieš iškeldinant", bijodamas, kad broliui vėl nepakriktų protas. Dar bus laiko pasidalyti ta šiurpą keliančia žinia, kai jis bus pasiruošęs ją išklausyti. Malvis dar

nežinojo, kad toks pokalbis niekada neįvyks. Tuo būdu pasilengvinti bėdą jau buvo per vėlu.

Nikolas priėmė sprendimą. Jis eis į kunigus. Iš pradžių galvojo eiti į uždarą vienuolyną, bet vėliau nusprendė stoti į seminariją. Šiuo metu Konemaroje trūko kunigų. Vargšams tai buvo baisiai skaudus dalykas. Visi ženklai bylojo kitąmet prasidėsiantį badą. Tuomet prireiks armijos kunigų. Jeigu ne kitąmet, tai vis tiek badas prasidės greitai. Jis būtinai prasidės, Nikolas buvo tuo tikras. Ant Airijos galvos kris siaubinga bausmė. Tūkstančiai badaus. Gal net milijonai. Toji rykštė plaks žmones tol, kol jie nebegalės kentėti, ir tik tuomet, kai jie ims atgailauti, kankynė baigsis. Jis viską nuodugniai apgalvojo ir priėmė sprendimą. Buvo laikas, kai kunigystę jis tarė esant laiko gaišinimu, tačiau dabar suprato – iki susirgdamas suprato – kad gaištų laiką, jeigu darytų ką nors kita. Joks kitas pašaukimas neatneš jam palengvėjimo. Jo beprotybė buvo jam siųsta kaip apreiškimas.

– Pabūk dar. Prašau, Nikolai.

– Aš jau tiek metų gilinuosi į Šventąjį Raštą. Tėvas Faganas sakė, kad mane priims labai greitai. Kuo skubiausiai įšventins.

– Ar tai tas pats girtuoklis susmirdėlis Mikis Faganas iš Deriklero?

– Jis vienas iš Dievo pateptųjų, Pijau.

– Tas pats, kuris sako, kad nuodėmė galvoti apie moterį? Ir kad žydai turi būti prakeikti už Kristaus nužudymą?

– Kartais jo žodžiai būna negailestingi. Dabar jis jau senas žmogus.

– O žemė? Tavo tėvo žeme?

– Aš kaip tik ir ketinu arti savo tėvo žemę.

– Aš kalbu tiesiogiai, – pasakė Malvis.

– Ir aš, – atsakė jam brolis.

– Nepalik čia manęs, Nikolai. Aš čia vienas neišbūsiu. Palauk bent jau iki pavasario palauk, dėl Dievo meilės.

– Kam?

– Mes iki kaklo mėšlo duobėj. Mus žada išmesti lauk.

– Pasikliauk Dievu, Pijau. Tuomet neliksi vienas.

– Ar tu klausai manęs, brolau? Aš ne apie Dievą kalbu!

– Ir aš ne, Pijau. Nors verčiau kalbėtume. – Ir brolis nusišypsojo savo drovia, gražia šypsena. – Turi merginą, ar ne? Sprendžiu iš tavo guvumo. Pastaruoju metu tu kaip ėriukas balandį.

– Balandį ėriukas, o per Velykas avinas.

– Tu žinai, ką aš turiu galvoje.

– Yra viena tokia. Nežinau, ar tai rimta.

– Ką gi, jeigu ne ta, netrukus bus kita. Tai gamta. Ji tave šaukia. Šventasis Paulius sako: „Geriau vesti negu sudegti".

– O tu ar neužsimanysi vesti vieną gražią dieną? Mudviem pasidalijus, žemės pakaktų.

– Aštuntadalis akro? Dviem šeimoms?

– Golvėjuje daugelis išgyvena turėdami dar mažiau. Mes išsilaikytume, Nikolai. Prašau, neišeik.

Nikolas tyliai nusijuokė, tarsi iš kokio absurdiško dalyko.

– Toks gyvenimas ne kiekvienam, Pijau. Aš neturiu jam drąsos.

– Argi nesi sutikęs merginos, kuri tau patiktų?

Brolis keistai atsiduso ir pažvelgė jam į akis.

– Būdavo naktų, kai man taip šito trūkdavo, kad net verkdavau iš geismo. Šėtonas gudrus. Bet tai nėra meilė; tai tik kūnas. Aš negalėčiau mylėti moters taip, kaip tu. Iš mudviejų tu esi geresnis vyras; visada toks buvai. Niekas žemėje nėra turėjęs geresnio draugo.

Juoda neapykantos piktžolė išdygo Malvio širdyje. Netgi nepilnavertiškumo pripažinimas atrodė jam tarsi jo paties paniekinimas.

Tai buvo 1832 metų sausio penktąją, Trijų Karalių išvakarėse, kai Rytų išminčiai atėjo vedami žvaigždės. Paskutinę naktį broliai Malviai sėdėjo ir valgė drauge, paskutinę naktį miegojo vienoje sulūžusioje lovoje. Auštant Nikolas iškeliavo į seminariją Golvėjuje su motinos maldaknyge rankoje ir sauja žemių kišenėje; jo atsisveikinimo dovana buvo pusryčiai, kurių jis atsisakė ir pora darbinių suplyšusių batų, kurių jam daugiau nebereikės.

Tą dieną juodaakė Pijaus Malvio mergina Merė Duein iš Karnos kaimo pasakė jam vasarą laukianti kūdikio. Ji verkė, kaip jis manė, iš laimės. Jiems reikia dabar susituokti, pasakė ji. Ir tai visai suprantama, nes pagaliau jinai juk jį myli, ir jis jai dažnai yra sakęs, kad myli ją. Jie, aišku, gyvens čia, jo šeimos žemėje. Drauge jie ištvers visas negandas. Jie čia gyvens ir numirs, kaip jo tėvai prieš tai.

Jie nuėjo prie jo tėvų lovos, nusirengė, atsigulė ir mylėjosi iki pat pietų. Vėjas kaukė pelkynuose. Šlapiu sniegu drėbė į langus ir tie tratėjo nelyginant būgnai. Tą dieną jie mylėjosi kažkaip beprotiškai. Tarsi būtų žinoję, kad daugiau to niekada nebebus.

Jis palaukė, kol jinai nuėjo keliu atgal į Karną, tada susirišo savo negausią apdriskusią mantą į ryšulėlį. Kai

sutemos apgaubė tylius akmenėtus laukus, Pijus paliko savo tėvo žemę ir patraukė keliu tolyn iš Konemaros, nusprendęs niekados gyvenime nebekelti čia kojos.

Aš nuėjau [pas darbdavį Niujorke] su kepure rankoje, nusižeminęs kaip visi airiai, ir paklausiau, ar jam nereikia tokio žmogaus kaip aš. „Užsidėk kepurę, – pasakė jis, – mes visi čia laisvi žmonės, visi džiaugiamės vienoda laisve ir privilegijomis".

Jameso Richey'io laiškas

XIII SKYRIUS

Palikimas

MES SUGRĮŽTAME Į SAVO ŠAUNŲJĮ LAIVĄ
DEŠIMTĄJĮ JO KELIONĖS VAKARĄ,
KURIO METU LORDAS KINGSKORTAS
PARAŠO MEILŲ LAIŠKĄ MYLIMAI SESERIAI
LONDONE APIE DABARTINĘ KEBLIĄ SAVO PADĖTĮ IR
KETINIMUS, NEŽINODAMAS, KAD PATS YRA
NEGAILESTINGAI PASMERKTAS

„Jūros žvaigždė“,
1847 m. lapkričio 17 d., trečiadienis

Mano brangioji mažoji sesuvėle, Bryzele*,

Atleisk už tokią baisią ir gėdingą keverzonę,
bet šiuo metu turiu šalia tik vieną mažą lajaus

* Laiškas, 1882 metų rugsėjį testamentu paliktas G. G. Diksonui profesorės Natašos Meridit (žinomos sufražistės iš Gertono koledžo Kembridže). „Bryzelė“ buvo šeimyninė ledi Natašos pravardė. Lordas Kingskortas buvo įpratęs į abi savo seseris – ledi Natašą ir ledi Emilę kreiptis „mano mažosios sesutės (arba kaip čia – sesuvėlės) greičiausiai iš meilės, bet iš tikrųjų abi buvo vyresnės. (Ledi E. dvejais metais, ledi N. – trylika mėnesių.) – GGD

žvakigalį, o ir mano akys DABAR jau nebe tokios kaip anksčiau. (Pastaruoju laiku aš praradau, nors ir nežinau kodėl, gyvenimo džiaugsmą, cha, cha.) Atvirai kalbant, visas esu velnioniškai išskleręs.

Mūsų patikimasis ir įžvalgusis kapitonas (jis studijuoja žemėlapius ir laivų tvarkaraščius kaip paslaptingus majų rašmenis ir kalbėdamas vartoja iiiiiilgus žodžius) pasakė, kad po savaitės ar kiek ilgiau mes galime sutikti garlaivį „Ryto rasa", iš Naujojo Orleano vežantį Indijos maisto krovinį į Slaigo grafystę; taigi surašiau savo padrikas mintis ir pasveikinimus tikėdamasis, kad jie netrukus tave pasieks. (Apie kapitoną juokauju. Visais atžvilgiais jis narsus vyras. Vieną vakarą parodė man mūsų kelią žemėlapyje.)

Keista, bet kartais nežinau, aiškiai nežinau, ką aš apie ką nors galvoju, kol viso to neužrašau, bent jau bendrais bruožais. Ar esi tai kada nors pastebėjusi, brangi mažoji kvailute Bryzele? Kokį be galo keistą tu turi brolį. Deja.

Kaip tu laikaisi ir kaip Emilė ir, žinoma, tetulė Edė? Ar tas nevykėlis Milingtonas pagaliau pasipiršo Emilei? Kaip aš noriu, kad jis, po galais, tam ryžtųsi, o tu? Mes, senieji Vinčesterio koledžo auklėtiniai, paprastai nesitraukiam atbuli, kai norim eiti į priekį. Pasakyk jam, kad ant kortos pastatyta senosios mokyklos garbė.) Jeigu jinai dar ilgai rinksis, varu nuvarysi prie altoriaus.* O

* Po labai ilgų dažnai „nutrūkdavusių" piršlybų ledi Emilė vis dėlto ištekėjo už sero Džono Milingtono, devintojo Halo markizo, tačiau santuoka po ketverių metų iširo. Vaikų jie neturėjo.

kaipgi laikosi senasis Londonas? Kažin, kada aš jį vėl pamatysiu.

[*Čia pastraipa išbraukta.*]

Galiu tau pasakyti, kad čia, vidury didžiulio vandenyno, jaučiamės labai nuo visko atkirsti. Jeigu namie vyks karai ar revoliucijos, mes apie tai ničnieko nežinosime. Noriu pabrėžti, kad tai ne toks jau nemalonus jausmas, ypač po pastarųjų kelių metų ir viso to, kas vyko po tėčio mirties. Čia tvyro tokia gundanti ramybė, ypač naktimis. Jūra tarsi įsigeria į vidų, nelyginant kvaišalai. Pagavau save kalbantį (ir net mąstantį) tarsi kokiu bangavimo ritmu. Keisčiausias dalykas. Visi laive po kurio laiko pradeda taip kalbėti. Naktį vandenynas ypač melancholiškas. Bangų mūša į korpusą ir visa kita. Dangus toks juodas, kad žvaigždės atrodo ryškesnės; labiau žėrinčios ir gražesnės negu Golvėjuje. Kartais pagalvoju, kad norėčiau čia likti amžinai.

Buvo labai liūdna, kai reikėjo uždaryti namus, dar liūdniau negu matyti juos visiškai tuščius, be baldų, ir tokius apleistus kaip išplėštas Egipto mauzoliejus. Jie atrodė tokie milžiniški ir tokie visiškai nuogi, kai vaikščiojau po juos. Minios

Profesorė Meridit liko netekėjusi. Iš jos veikalų pažymėtini „Esė apie moterų teises" (1863), „Mokymosi esmė" (1871), „Švietimas ir vargšai" (1872) ir keletas grynosios matematikos tomų. Buvo viena iš Emilės Deivis (su kuria artimai draugavo) knygos „Aukštasis moterų išsilavinimas" (1866) redaktorių. – GGD

nuomininkų, pati įsivaizduoji, atėjo atsisveikinti, ir jie visi buvo taip pat baisiausiai nusiminę, daugelis su ašaromis akyse. Aš kokią valandą broviausi iki ekipažo, net ranką įskaudo nuo paspaudimų. (Visi, žinoma, klausinėjo apie tave ir Emilę.)

Bet jie puikiai supranta, kad mes buvome priversti tai padaryti, ir linkėjo mums kuo geriausios kloties ateityje. Man nuvažiuojant triskart sušuko valio Meriditams. Nepastebėjau jokio apmaudo ar pykčio, taigi, prašau, nesijaudink. Daug kas maldavo nenutraukti su jais ryšių ir tikino esą mūsų draugai, visada, kad ir kas būtų atsitikę. Todėl nesikrimsk daugiau dėl to, rimtai sakau. Man nepakeliama mintis, kad tu graužiesi.

Hipotekos įkainotojas Vikersas patikino mane pasistengsiąs parduoti žemę visą, daugiau nebedalindamas. Tai jau šis tas. Bijau, kad Tomis Martinas iš Balinahinčo atsisakė. Atrodo, jo paties padėtis šiuo metu labai nesaugi ir jis ketina viską parduoti ir persikelti į Londiniumą. Gaila, nes jis nėra jau toks visai pagedęs. Nors piktas kaip gyvatė, Martinas dar ne pats blogiausias šeimininkas nuomininkams. Bet žmonės kalba, kad tas senas girtuoklis sukčius Henris Bleikas, ko gero, pasididins savo feodą. Tas nelemtas badas, be abejo, muša žemės kainas ir Bleikas, turėdamas pinigų, pasinaudos proga. Atrodo, laukas po lauko jis pasiryžęs supirkti visą Konemarą. Kingskortą, ar tai, kas iš jo liko, netrukus taip pat galbūt valdys Kapitonas iš Talio. Pasakiau Vikersui, kad tik per mano lavoną tas vulgarus išsišokėlis siūlys man savo kainą, bet jis atkirto, kad tai esanti

laisva rinka ir mes nelabai galį rinktis. Ar ne keista, brangioji, kad reikalai pakrypo į tokią pusę? Bet taip jau yra. Kad galėtume žinoti, kas mūsų laukia.

Dauguma tėčio žaisliukų teko sunaikinti, ir tai buvo siaubinga. Kreipiausi į keletą muziejų ir zoologijos bendrijų, taip pat į Dublino paleologijos institutą. Kai kuriems vertingesniems eksponatams, kaip antai, skeletams, retesniems kiaušiniams ir fosilijoms pavyko rasti prieglobstį. Tačiau daugelio niekas nenorėjo imti, kadangi nuo drėgmės namuose jie atrodo labai apgailėtinai, o kai kurie smarkiai apgadinti musių ir sidabrinių avižėlių lervų, ir be to, šiuo metu, taksidermija ne per labiausiai domimasi. Kažkoks čigonas iš tų keliaujančių cirkų kaip tik ėjo pro šalį tą rytą, kai ruošiausi išvykti, ir pasakė, kad norėtų kardadančio tigro, kurį pastebėjo ant šiukšlių krūvos arklių aptvare prie ledrūsio. Jis pasiūlė man šilingą, bet aš atidaviau dykai. Atvirai sakant, dar būčiau primokėjęs, kad tik paimtų, nes dvokas nuo jo sklido kaip nuo pūvančios arklio. Džonidžo Berkas su broliu iškasė duobę, suvertė į ją, kas liko, paskui padegė ir tada užkasė. Vaizdas buvo šiurpus kaip iš Jeronimo Boscho paveikslų. Tai bent būtų galvosūkis tam kormoranui Darvinui, jeigu kada su savo bičiuliais geologais atvyktų kasinėti Kingskorto!

Kai dėl paties namo, kas žino, kas dabar bus. Sunku net įsivaizduoti, kad jis būtų nugriautas, tačiau du ilgus amžius atlaikęs Golvėjaus audras, vargšelis jau nebėra pačios geriausios sveikatos.

Geriausia, manau, nesustoti prie tokių klaikių minčių.

Paskui aplankiau tėvo kapą Klifdene. Jis labai gražiai atrodo. Mamos taip pat. Tą rytą ant abiejų buvo padėta šviežių gėlių: geltonųjų narcizų ant jo, laukinių saulašarių ant jos. Paprasta smulkmena, bet, prisipažinsiu, buvau sujaudintas.

Atleisk, kad nesusiruošiau tau atsakyti į paskutinį tavo laišką. Gavau jį Dubline, likus valandai iki išplaukiant laivui. Turbūt įsivaizduoji, kiek buvo visokių reikalų, visokio daiktų pakavimo ir nešimo ir dar velniažin ko. Kas galėtų pamanyti, kad dviem mažamečiams vaikams ir jų pavargusiems tėveliams reikės daugiau lagaminų ir būtiniausių asmeninių daiktų negu visai pėstininkų divizijai, pasirengusiai užimti priešų žemę.

Merė Duein, kurią, žinau, tu prisimeni iš senų laikų, lydi mus į Ameriką, ir Laura labai patenkinta turėdama kas jai padeda. Aš taip pat patenkintas, kad ji yra. Tarsi būtume pasiėmę su savimi dalelę gyvenimo Kingskorte.

Laiške teiraujiesi apie mano verslo planą. Tavo klausimas visiškai pagrįstas; iki dabar laikiau tą planą paslaptyje. (Net Laura nieko tiksliai nežino ir dažnai skaudžiai pašiepia, kam slapukauju.) Bet girdžiu, kaip sakai: jeigu jau negali nieko pasakyti savo mažajai brangiajai Bryzelei, tai kam gi daugiau.

Mano slaptasis planas yra įsitraukti į statybą naujų gražių pastatų, kurie dabar darosi labai madingi tarp Niujorko naujųjų turtuolių. Bet įsidėmėk – niekam nė žodžio. Nenoriu, kad kas

nors užbėgtų man už nosies. (Ar paprastai užbėgama už „akių"? Ko gero, kad taip.)

Žinau, kad neturiu architekto diplomo, tačiau įsivaizduoju sugebąs truputį piešti ir tikiu turįs kai ką vertingesnio ir labiau pritaikomo: asmeninės patirties. Aš turiu su savimi Kingskorto brėžinius, kuriuos radau tarp tėčio dokumentų tą paskutinį vakarą prieš uždarydamas namus. Tiek metų jų ieškojau ir niekaip negalėjau rasti – žinai tą senų keistų popierių bokštą, sukrautą iki pat lubų kaip Rodo kolosas – taigi manau, kad neatsitiktinai aš juos pagaliau aptikau. Tai buvo tarsi netikėtas tėčio palikimas.

Taip pat vežuosi ir kelių kitų stambių Airijos dvarų – Poverskorto, Roksboro, Kilraderio, [neįskaitoma] ir daugelio kitų eskizus ir brėžinių planus – ir tikiuosi, kad netrukus daug Kingskortų ir Poverskortų papuoš tą naują miestą ir jo apylinkes. Esu visiškai tikras, kad man pavyks.

Žinau, kai kas tvirtina, kad ateinančiais dešimtmečiais Niujorke bus madinga statyti iki debesų kylančius pastatus, tačiau gana ilgai pastudijavęs tą dalyką, esu visiškai tikras, jog tai yra fantastiška nesąmonė. Ką amerikiečiai tikrai turi, tai žemę. Ir jie nėra prie jos taip juokingai senoviškai sentimentaliai prisirišę kaip mes Airijoje. Jie visada plėsis į plotį ir niekada į aukštį. Pagalvok, kodėl jie turėtų daryti kitaip?

Šiaip ar taip, mesdamas į šią problemą akį iš mokslinio taško, gali pamatyti, kad pastatai, kurių aukštis pranoksta plotį ir gylį, labai ilgai neišstovės. Ypač tokiuose miestuose kaip Niujorkas ir

Bostonas, kurie įsikūrę Atlanto pakrantėje. Tai paprasčiausia fizika, nieko daugiau. Mudu iš patirties žinome, kokios audros siaučia Atlante. (Prisimeni, kaip nuo pieninės stogo kiekvieną žiemą nuplėšdavo čerpes? Ką jau kalbėti apie tavo su Eme skrybėlių smeigtukus. Cha, cha.) Konemaroje medis su giliausiomis šaknimis vos atsilaiko, tai kaip išstovės dešimties aukštų namai Amerikos pakrantės vėjų pagairėje. Net jeigu ir išstovėtų, tai koks žmogus pasaulyje, jeigu jis ne beždžionė, norės gyventi taip aukštai virš žemės? Jeigu, tarkime, tokia beprotybė ir būtų įmanoma, tai būtų logiška manyti, kad ir Anglijoje kažkam tokia mintis jau būtų turėjusi ateiti į galvą ir dabar Londonas jau būtų panašus į mišką dešimtaukščių monstrų.

Ne, aš esu apsisprendęs tvirtai laikytis savo plano. Anksčiau, mano galva, dariau klaidą nepasikliaudamas nuojauta ir atsižvelgdamas į kitų nuomonę. Šįkart sukaupsiu drąsą ir smeigsiu tiesiu taikymu. Ir tuomet velniop visus, kurie šauks: „Sustok!"

Kai dėl pinigų, tai turiu truputį atsidėjęs juodai dienai, bet to tikrai nepakaks, todėl reikia tikėtis, kad Apvaizda palaiko drąsiuosius. Nuoširdžiai tikiuosi, jog jūs su Emile neprieštarausite, kad pardaviau keletą mažmožių, likusių Kingskorte. Turiu galvoje vieną kitą paveikslą, nieko ypatingo. Fortepijoną, dėl kurio teiravotės, jau turbūt išsivežė varžytojo patarnautojai. Keletą pigių mamos papuošalų išsiunčiau jums.

Manau, kad atvykę į Niujorką apsigyvensime viešbutyje, bet kadangi nesu tenai buvęs, tai kol kas nežinau kuriame. Mes įsigijome nedidelį namą

Vašingtono skvere – 22 numeris – bet iki kovo jis bus užimtas. Aš sakau namą, bet iš tikrųjų tai naujoviškas butas, taigi mes iš tikrųjų modernėjame. Jis velniškai brangus, bet žiūriu į jį kaip į vertingą investiciją, stilingą vietą priiminėti klientams. (Klientai – Dieve mano, jeigu tėtis tai išgirstų.) Laura ims ieškoti tarnų, kai tik nuvyksime. Manyčiau, kad apsiribosime vyresniuoju liokajumi, kambarine, kamerdineriu ir, žinoma, virėja. Nėra prasmės beprotiškai išlaidauti.

Tuo tarpu vienas keistuolis Indijos princas laive man pasakė, kad Niujorke Viljamso gatvėje yra vienas pusiau su bėda Delmoniko restoranas; taigi bet kokiu atveju nebadausime. (Kaip man buvo pasakyta, įrengtas Liudviko XIV stiliumi.)

Mūsų būstas čia, laive, ne toks stilingas, bet mes tikrai džiaugiamės, kad galime nors trumpam apsieiti be įprastinių patogumų. Turime čia keturis neblogus kambarius atskirtoje apatinio denio dalyje, kiek nuošaliau nuo kitų keleivių. Lauros ir mano kajutė jaukiai apstatyta, nors ir nedidelė. Džonatanas ir Robertas kiekvienas turi atskirą menę ir nuolat įnirtingai ginčijasi, kieno vonia prabangesnė. Merės kambarys yra koridoriaus gale palypėjus kelis laiptelius aukščiau; be to, galime naudotis didžiule neužimta iškilmių sale, kurioje kapitonas mums maloniai pastatė tokį nuostabų sulankstomą stalą, kad visi galėtume drauge pusryčiauti ir pietauti. Taigi, gana jaukus lizdelis, nors visi turime smarkiai susiglausti, jei taip galima pasakyti. Tai, kad stiuardai nuolat šmirinėja aplinkui, o tarnai blaškosi nelyginant

jehu, kartais erzina Laurą, bet turbūt reikia pakentėti. (Manau, kad huinimai blaškytųsi dar labiau, bet tu supranti, ką aš noriu pasakyti.)*

Ėdalas teikia nedaug džiaugsmo, bet nevemiame.

Nuobodulys, švelniai tariant, šiek tiek nusibosta. Vis dėlto nėra čia kas toje geldoje veikia. Iš esmės draugija prasta. Kartais vakarais nulipu žemyn į rūkomąjį saloną pralošti kortomis kelių šilingų maharadžai. Tačiau nė vienos padoresnės knygos laive nesumedžioju, kad ir kur ieškočiau. Vis dėlto salone suradau šūsnį senų „Times" numerių ir dabar mėginu išgliaudyti** redakcinius straipsnius pagal chronologiją. Labai smagus, nors ir VELNIONIŠKAI sunkus darbelis, ypač dabar, kai darausi aklas kaip kkkkkkkkirmis. (Cha, cha).

* Lordo Kingskorto paminėti „jehu" ir „huinimai" yra aliuzija į Dž. Svifto „Guliverio keliones". Jehu yra į beždžiones panaši degradavusių laukinių rasė, aptikta saloje, priklausančioje huinimų šaliai. Huinimai yra protaujantys į arklius panašūs padarai, kurie pavergė jehu ir pavertė juos kinkomais galvijais. Įdomu, kad Guliveris sako: „Huinimai neturi savo kalboje nė vieno žodžio, reiškiančio kokį nors blogį, išskyrus tuos, kuriuos pasiskolina iš bjaurių ir pagedusių jehu." (IV:9;II). – GGD

** „Gliaudyti" yra užuomina į „duhalą" – žaidimą su be galo sudėtingomis taisyklėmis ir taškų sistema, kurią Meriditas su seserimis buvo susigalvoję vaikystėje. Iš nereikalingų laikraščių ar dokumentų prisikarpę žodžių, jie sudarinėdavo iš jų raidžių rombo pavidalo susijungiančių anagramų tinklelį . Nuostabiai panašų į šiuolaikinius „kryžiažodžius" – dar nežinomą pramogą 1840-aisiais. „Duhala"(*Doohulla*) yra angliškas vienos Konemaros apygardos pavadinimas. Gėliškai *Dumhaigh Shalach*. „Karklų kalva". – GGD

Berniukai taip pat siunčiau tau linkėjimų. Mažieji jūreiviai labai patenkinti, tik Džonatanas turi senų bėdų. Bet greičiausiai tai tik dėl nervingumo ir nerimo, ir tikiuosi, kad tuomet, kai išlipsime Niujorke į krantą, jis galės geriau pailsėti. Ir sustabdys sąskaitų didėjimą už paklodžių skalbimą! Vargšas kvailiukas, paskutiniu laiku jis kaip koks vandens laikrodis. Bet vis tiek laukia savo gimtadienio, kuris bus švenčiamas laive. Robertas gerai nusiteikęs ir ėdrus kaip arklys. (Mūsų kapitonas pasakytų, kad jis daugiau negu valgus.) Aš tiesiog nežinau, kur jam tas visas maistas lenda. Kaip Džonidžo mėgdavo sakyti: „mažasis ponaitis turbūt turi tuščiavidurę koją, kad tiek kemša".

Mes su Laura šiuo metu esame kiek atitolę vienas nuo kito, bet aš tai aiškinu tuo, kad jai pikta per Kalėdas būti toli nuo Londono, nes, kaip žinai, tai mėgstamiausias jos metų laikas su vakarėliais, baliais ir panašiais dalykais. Tačiau, be jokios abejonės, nerimauti nėra pagrindo. Ji, kaip visada, žydi žaliuoja.

Oras itin permainingas (*šį rytą smarki audra*) ir primena tavo kvailam broliukui jo didvyriškas dienas laivyne – kai jis ištisai, siaubingai ir nemaloniai sirgo jūrlige per savo pirmąją ir vienintelę normalią kelionę: mokymai vyko plaukiant į Kanarų salas ir atgal tristiebiu kliperiu, kurį vienas N. Bonaparto eskvairų tiek gainiojo po Vidužemio jūrą, kad jis pasidarė toks pat pralaidus vandeniui kaip senovinė vonios kempinė. Prisimenu, kaip senas jūreivis artileristas iš Longfordo

slapta patikėjo man liaudišką receptą, *id est*: praryti ant virvelės pririštą gabalą kiaulienos lašinių ir staigiai patraukti virvelę atgal. JĖZAUMARIJA! Aš vos neuždusau nuo tos procedūros ir ispanas turėjo gaivinti mane iš burnos į burną. Šiuo patyrimu niekada daugiau nedrįsčiau pasinaudoti.

„Pabučiuok mane, Hardi, – paskui šaipydavosi iš manęs vaikinai. Nemanau, kad jie būtų žinoję, jog tavo apsiblausęs broliukas yra sūnus ir palikuonis „kariūno" lordo Meridito, kuris greta Nelsono kovėsi prie Trafalgaro. Žinoma, aš stengiausi niekada tuo nesinaudoti. O gal ir reikėjo. Gal dabar būčiau admirolas!

Man skaudu buvo išgirsti apie kreditorius. Kokie jie vis dėl to šlykštūs nuobodos. Pasakyk, jeigu dar įkyrės, vyresnysis brolis atvažiuos ir jie gaus į snukį. O jeigu rimtai, kai tik atvažiuosiu į Niujorką, pažiūrėsiu, ką galima padaryti. Manau, kad tenai yra „Coutts" filialas, o jeigu ne, gal koks kitas bankas galės padėti.

Kalbant apie nuobodas, neįsivaizduoji, kiek čia jų bastosi pirmojoje klasėje: kaip kokios antilopės Timbuktu skersgatviuose, tik dvigubai bjauresni ir trigubai labiau apgailėtini. Mirtum iš juoko su jais pabuvusi. Mes su Laura vakarais turime iš ko skaniai pakrizenti. Turiu pasakyti, kad be jos aš būčiau visai prapuolęs.

Tas knioša amerikietis Diksonas, kurį tu esi sutikusi viename Lauros vakarėlių, plaukia su mumis, toks pat įkyrus kaip visada. (Jis buvo tą vakarą, kai atėjo Dikensas. Atsimeni, kažką paistė

apie savo knygą?) Teta Edė, regis, pavadino jį „galantišku" – Diksoną, žinoma, ne Dikensą, – bet dėl skonio nesiginčijama.

Norėčiau daugiau parašyti, bet prasideda audra (ojoj, vėjas ir lietus), teks lįsti į lovą ir traukti iš gerklės lašinius. Aiman!

Nesijaudink, vaikeliuk. Viskas bus gerai. Žinau, kartais iš pradžių atrodo kitaip, bet viskas bus gerai ir viskas bus gerai ir viskas visais atžvilgiais bus gerai.

Gaudeamus igitur.
Aš taip tavęs ilgiuosi.
Tavo mylintis brolinas,
Deivis

P. S. Kažkurį vakarą girdėjau, kaip vienas „jūrų vilkas" švilpavo štai šitą. Ar tai ne ta pati melodija, kurią retsykiais užtraukdavo Džonidžo Berkas?*

Kad ir į kokį pasaulio kraštą anglas nukeliautų, tiesa apie Airijos padėtį bloškiama jam tiesiai į veidą kiekvieno savim patenkinto nevykėlio filosofo, kiekvieno buko ir fanatiško kunigo.

„The Times", 1847, kovas

* Lordas Kingskortas būtų labai sutrikęs sužinojęs, kad ta melodija yra tradicinis airių maršas „Bonapartas žygiuoja per Alpes". – GGD

XIV SKYRIUS

Apsakymų kūrėjas

VIENUOLIKTAS KELIONĖS VAKARAS;
PASKUI KAI KURIOS DEŠIMTOJO SMULKMENOS;
IR IŠVADOS, VEDANČIOS ATGAL PRIE VIENUOLIKTOJO.
ĮVYKIŲ SEKA, KURI, GALIMA SAKYTI, YRA APSKRITIMO
FORMOS; ČIA APRAŠOMI DU AUTORIAUS IR JO
VARŽOVO SUSIDŪRIMAI

32°31'; 51°09' Š
22 val.

Grantlis Diksonas sustojo prie rūkomojo salono durų. Keistas veriantis garsas tartum žuvėdros klyksmas privertė jį stabtelti kaip tik tą akimirką, kai jau buvo beimąs durų rankeną. Tačiau viršuje nebuvo matyti jokio paukščio. Garsas pasikartojo ir vėl; tolimas, bet smelkiantis riksmas tarsi ėjo kiaurai kūną. Jis nuėjo prie planšyro ir žvilgtelėjo per bortą. Vandenynas siūbtelėjo link jo, juodas ir purslotas.

Riksmas sklido ne iš trečiosios klasės ir ne iš kurios kitos laivo vietos, bet jau kokios dvi dienos Diksonas girdi tą garsą. Jis klausinėjo kitų apie jį, ir visi buvo girdėję, bet niekas nežinojo, kas tai galėtų būti. Dvasia, juokėsi kai kurie jūreiviai iš sutrikusių naujokų. Ra-

ganiaus „Džono Konkuero", mirusio areštinėje nuo šiltinės tais laikais, kai „Žvaigždė" vežiodavo vergus, šmėkla. Undinė, savo aimanomis viliojanti į pražūtį. Sirena, lekianti pavėjui ir besitaikanti sučiupti. Kapitono padėjėjas pareiškė nuosaikesnę nuomonę. Oras tvindeke – erdvėje tarp seno, susidėvėjusio laivo denių. Oro efektas, sere. Vėjas, švilpaujantis giliose skylėse. Tokia sena gelda kaip „Žvaigždė" ne kartą buvo remontuojama, dažniausiai paskubomis ir nelabai kokybiškai. Už kiekvieno panelio slypi raizgalynė visokiausios senovinės įrangos, surūdijusių vamzdžių, įskilusių špantų, papuvusių skersinių, kuriuos kiaurai išvarpė kinivarpos ir žiurkės. Kartais, kai ten įsisuka vėjas, galėtum prisiekti, kad laivas dainuoja. Tuomet pradedi įsivaizduoti, kad tai – plaukianti fleita, sere: sulūžę kadaise didžiulės katedros vargonai. Štai ką pats kapitono padėjėjas apie tai manė.

Iš už vartų į jį žiūrėjo nedidelė žmogysta suluošinta koja. Jis nuolat žiūri, tas vargšas šlubis valkata. Laukia, kol kas duos išmaldos, taip mano Diksonas. Skurdžius pakėlė akis į dangų ir kostelėjo. Nusisuko. Nusičiaudėjo. Nušlubčiojo į šešėlį. Daugeliu atžvilgiu tas vyrukas ne toks kaip visi. Atrodo, neturi jokių draugų; neieško kompanijos. Atrodo, lyg laivas ji stebintų savo keistenybėmis. Diksonas buvo matęs jį anksčiau, tą vakarą temstant, žiūrintį į vairinės sieną prie kairiojo borto. Kažkas buvo ištepliojęs ant jos keistą užrašą. Didžiąją H, apvedžiotą širdies pavidalo kontūru.

Diksonas svarstė, apie ką Meriditas galėjo norėti su juo pasikalbėti, bet jau tarėsi šį tą nujaučiąs. Galbūt kaip tik šią naktį tiesa bus atskleista. Jau seniai laikas. Melai per ilgai užsitęsė. Niekingi slapstymaisi ir smulkios

svetimautojų apgavystės, slapyvardžiai, sėlinimai ir geležinkelio stoties viešbučiai. Galbūt tas klausimas paaiškėjo po vakar vakaro kivirčo su varžovu, o gal paaiškės šiandien. Iš tiesų laikas užbaigti tuos ginčus. Jie jau kartojasi beveik kas vakarą ir kelia nepatogumų Laurai ir kitiems. Tie dalykai turi būti aptarti civilizuotu būdu. Būtų gerai, kad jis nesijaustų toks išsekęs ir prislėgtas.

Likus dviem savaitėms iki išvykimo „Jūros žvaigžde", Diksonas vieną dieną paskyrė vizitams pas Londono leidėjus. Herstą ir Blaketą. Čapmeną ir Holą. Bredberį ir Avansą. Derbį ir Diną. Jie elgėsi kaip miuzikholo komediantai scenoje ir, sprendžiant iš to, ką jam siūlė, tenai jiems būtų buvusi tinkamesnė vieta.

Prieš tris mėnesius už atitinkamą kainą jis buvo pasamdęs sekretorę, kad padarytų keletą jo straipsnių ir apsakymų rinkinio kopijų. Jie buvo parašyti remiantis jo pastarojo apsilankymo Airijoje įspūdžiais ir Diksonas daug prie jų dirbo.

Ne vieną vakarą savo bute Olbanyje jis iki išnaktų vis gludino rankraštį. Stengėsi pagyvinti stilių, atsisakyti iš žurnalistų reikalaujamo objektyvumo ir leisti labiau prasiveržti jausmams. Užbaigęs, vieną popietę, kai jiedu su Laura buvo ką tik pasimylėję, garsiai perskaitė jai apsakymą, tikindamas, kad norėtų, jog ji atvirai įvertintų jo pastangas.

– Pastangas? – nusišypsojo ji.

– Rašant apsakymą, – patikslino jis.

Tačiau jai nepatiko.

Jie susiginčijo dėl to.

Ji apkaltino jį tuo, kad jis buvęs apakintas troškimo užrašinėti faktus. Tuo tarpu kai meno paskirtis yra kurti

grožį. Neeilinis tapytojas, iš tiesų įdomus rašytojas iš paprasčiausios gyvenimo medžiagos padaro kažką kita. Panašiai sakė ponas Raskinas per savo paskaitą Dubline.

– Sakai, kad aš ne menininkas?

– Tu, žinoma, turi nuostabų žurnalisto talentą. Tavo kraštovaizdžio aprašymai, pavyzdžiui – jie tikslūs. Ir poleminiai dalykai labai puikiai parašyti. Tačiau menininkas yra tarsi aukštesnė klasė. Nežinau. Jis tarsi žvelgia į realybę iš tam tikro kampo.

– Tu nori pasakyti, kaip tavo vyras.

– Aš to nesakau. Nors tiesa, piešia jis gerai.

– Geriau negu aš rašau, ar ne?

– Tai nesąžininga, Grantli.

– O kas sąžininga? Kad mes priversti susitikinėti kaip kokie vagišiai?

– Kodėl tu tiesiog negali džiaugtis tuo, ką turi? Grįžk į lovą, kvailiuk.

Bet jis nebenorėjo grįžti į lovą. Kažkodėl jos kritika sumenkino jo vyriškumą. Galbūt čia buvo kaltas jo noras būti įvertintam, kurio jis dar niekam nuo pat vaikystės nebuvo atskleidęs. Vaidas paliko žymę visam likusiam vakarui. Per koncertą ir restorane jie beveik nesikalbėjo. Netgi lydėdamas ją į Kingstauno vidurnakčio traukinį, jautė jį pakibusį tarp jųdviejų kaip nutylimą nuodėmę. Saugodamiesi jie atsisveikino paspausdami vienas kitam ranką, kaip visada darydavo viešumoje. Tačiau Diksonui pasirodė, kad šį kartą net labiau saugodamiesi negu būtina. Ir tik tuomet, kai traukinys pajudėjo, jis pajuto, kad reikėjo atsiprašyti.

Nusprendė jai įrodyti, kad ji klydo dėl jo kūrybos. Ji niekada nemylės žmogaus, kuris nėra menininkas;

visi, kurie ją pažįsta, tą žino. Gal ji pati kol kas to ir nežino, bet ateis diena, kai suvoks. Diksonas nedrįsta net pagalvoti, kas tuomet bus.

Kad ir kur jis kreipėsi, jo knygą visi atmesdavo. Per ilga, per trumpa, per rimta, per padrika. Istorijos neįtikimos. Charakteriai netikroviški. Tarytum patyčiai, eidamas į paskutinį susitikimą, pamatė Dikensą, žingsniuojantį Oksfordo gatve ir kilsčiojantį cilindrą, kaip kokį pergalę laimėjusį generolą tarp plebėjų. Žmonės grūdosi prie jo ir spaudė jam ranką, lyg jis būtų koks didvyris, o ne šarlatanas; tas šniukštinėjantis cirko maniežo inspektorius su savo Bozo parapijos seniūnais, našlaičiais, prabylančiais Harou mokyklos auklėtinių kalba, ir kumpanosiais žydais. Dieve, baisu, kaip jie jį ryja. *Prašom, sere. Mes norime dar.*

Su Tomu Niubiu Diksonas susipažino per vieną iš Lauros literatūrinių vakarėlių. Jis atrodė protingas, nuovokus žmogus ir garsėjo tuo, kad panorėjęs labai greitai išleisdavo knygą. Tačiau jo leidykla buvo maža ir daug mokėti negalėjo. Ir vis dėlto, galvojo Diksonas, tai galėtų būti pradžia. Jis nė manyt nenumanė, kad ir vėl bus nuviltas.

– Aš nesakau, kad tai blogai ar dar kaip, mielas Grantli. Knyga parašyta savotiškai įspūdingai. Man tik pasirodė, kad ji truputį pamokslaujanti. Tie visi patologiniai dalykai. Laikraščiams tai tinka. Iš laikraščių to ir tikimasi. Tačiau grožinės literatūros skaitytojas nori kažko kito. Visai kito plauko dalykų.

– Ir ko gi būtent?

Geros tikros istorijos, į kurią jis galėtų suleisti dantis. Tokie aprašymai, kaip jūsiškis, varo juos į neviltį. Jums reikia paskaityti, kaip rašo vienas mano vyrukas –

Trolopė. Juk skaitėte jo „Makdermotus iš Baliklorano", ne? Tai štai jis rašo apie vargšus, bet įveda juos kažkaip nepastebimai.

– Mes ne visi Trolopės, – su kartėliu tarė Diksonas.

– Aš verslininkas, – atsakė Niubis. – Ir turiu juo būti.

Diksonas pakėlė ant stalo gulinčią knygą ir perskaitė jos pavadinimą ant paauksuotos nugarėlės. „*Šešiolika metų Vest Indijoje*. Papulkininkis Kapadozis. Antras tomas."

– Kas negerai?

– Tai geriausia, ką galite išleisti, Tomai, ar ne?

– Beje, pašėlusiai įdomus skaitalas. Siūlyčiau pačiam kažką panašaus pabandyti, jeigu norite gauti iš manęs pinigėlių. Atsižadėkite išmonės ir pasinerkite į faktus.

– Faktus?

– Įspūdžiai iš Smaragdų salos. Rūkas virš ežerų. Smagūs kiauliaganiai, žeriantys savitą išmintį. Pagardinkit visa tai keliomis dailiomis mergaitėmis. Rašykite miegodamas. Nesuprantu, kas jums neleidžia to daryti.

– Jūs turbūt žinote, kad šiuo metu Airijoje badas, ar ne?

– Jeigu pageidaujate, aš mielai nusiųsiu jūsų honorarą į labdaros fondą.

Diksonas pakėlė nuo rašomojo stalo dar vieną tomelį ir su panieka perskaitė pavadinimą: „Vyriausiojo pašos kelionė Nilu Egipto karaliaus vietininko jachta".

– Žmonėms patinka eskapizmas, – ramiai tarė Niubis. – Nesmerkite jų taip labai, bičiuli. Tai tik knyga.

Diksonas žinojo, kad jis sako tiesą. Jis beveik visada sako tiesą. Tai buvo vienas iš itin erzinančių jo bruožų.

– Jeigu jau prakalbome apie bėgimą į laimingesnius kraštus, vienas pro šalį skridęs paukštelis pakuždėjo man, kad netrukus iškeliaujate į kolonijas.

– Pirmiau kelioms dienoms važiuoju į Dubliną.

– Aha. Susitiksite su negailestingąja gražuole.

Diksonas svarstė, ar jis galėjo ką nors žinoti, o gal buvo girdėjęs kokį gandą. Niubis buvo iš tų žmonių, kurie paprastai žino, kas aplinkui vyksta.

– Gal susitiksiu, o gal ir ne.

– Girdėjau, aną savaitę ji buvo mieste.

– Tikrai?

– Kaip suprantu, atvažiavo atsisveikinti su tėveliu. Prieš iškeliaudama užkariauti Amerikos širdžių. Be jokios abejonės, tam reikia nedidelės finansinės injekcijos.

– Ką turite galvoje?

– Mieste šnabždamasi, kad kilmingasis Meriditas bankrutavo. Badas jį sužlugdė. Išrašytas orderis jam suimti. Be jos tėtušio žvangančiųjų milordas dabar jau tupėtų kalėjime. – Jis giliai atsiduso ir pasitrynė savo didelę nosį. – Kokia siaubinga negarbė Laurai. Tokių žmonių kaip ji reta. Turiu pasakyti, kad jai išvažiavus labai jos pasiilgstu.

– Jeigu sutiksiu ją Dubline, perduosiu jūsų linkėjimus.

Leidėjas linktelėjo ir padavė jam paketą knygų.

– Perduokite jai, gerai? Istorijos apie meilę tarp griuvėsių. – Jis žvilgtelėjo į Diksoną ir šelmiškai šyptelėjo. – Girdėjau, Laurai prie širdies truputis romantikos.

Diksonas pajuto, kaip karštis pila jam kaklą. Jis žvilgtelėjo į knygą, gulinčią ant paties viršaus.

– Ko nors verta? Galėčiau parašyti recenziją.

– Lektūra damoms, bičiuli. Vikaras iš šiaurės. Dėl jo privalumų jau nebesu taip tikras kaip anksčiau. Leidžiame tik 250 egzempliorių.

Du šimtus penkiasdešimt egzempliorių, nepatenkintas pareiškė. Už tiek Diksonas būtų atidavęs ranką ar kojį.

– Tai jūs tikrai neimsite apsakymų? Net jeigu dar paredaguočiau?

Niubis papurtė galvą.

– O romaną? Jau laikote jį metus.

– Negaliu. Norėčiau, bet negaliu. Atvirai sakau. Tai ne mano srities knyga. Linkiu sėkmės su ja kur nors kitur. Pamėginkite pasiūlyti Čapmanui ir Holui.

– Tomai, – Diksonas pamėgino nuoširdžiai nusijuokti. – Esmė ta, kad aš padariau šiokią tokią kvailystę. Apsirikau, kaip sakoma, vertindamas padėtį.

– Kuriuo atžvilgiu?

– Apsiskelbiau žmonėms. Kad knyga bus atspausdinta kitų metų pradžioje.

– Ak, jūs apie tai. Taip. Girdėjau, kad taip sakėte.

Diksonas dėbtelėjo į jį.

– Matyt Laura kažkam užsiminė, kai buvo čia aną savaitę. „Švytėdama iš pasididžiavimo" jūsų pasiekimais, kaip man buvo perduota.

Kabineto langas sugirgždėjo nuo vėjo. Diksonas pasijuto įsistebeilijęs į kilimą ant grindų; jo išsitrynusį raštą su karūnomis ir vienragiais. Įėjo ir išėjo mergina su kavos padėklu. Kai jis pakėlė akis, Niubis vengė jo žvilgsnio.

– Grantli, tikiuosi, galiu kalbėti su jumis kaip draugas. Maldauju, būkite atsargus. Meriditas ne kvailys. Kai jam reikia, jis gali apsimesti, bet jumis dėtas neapsigaudinėčiau.

Niubis tyliai ir keistai nemaloniai sukikeno.

– Supraskite, jie yra šito išmokyti – privačiose mokyklose. Kaip apsimesti džiūgaujančiu idiotu, o rankomis

gniaužti kitam kaklą. Šitas „šaunuolis“, anas „linksmuolis“. O patys pusę Indijos išskerstų, kad tik turėtų savo mėgstamos arbatos.

– Kartais pagalvoju, kad geriau būčiau niekada jos nesutikęs. Gyvenimas būtų buvęs lengvesnis.

Vyresnis amžiumi už Diksoną, Niubis atsistojo ir padavė ranką.

– Mielai išleisčiau jūsų knygą. Bet iš tiesų negaliu.

– Gal patarsite kur kreiptis?

– Ką gi – daug pašauktųjų, brolau, mažai išrinktųjų. Surašykite man savo įspūdžius kada nors ir aš būtinai užmesiu akį. „Amerikietis Airijoje“. Ką nors panašaus. Štai. Žiūrėkite. Paimkite ir šitą.

Tai buvo Džono Overso „Dirbančio žmogaus vakarai“ su jo draugo ir patarėjo Čarlzo Dikenso pratarme.

– Ne, dėkui.

– Būtinai paimkite. Tai puiki knyga. Pašėlusiai geras dalykėlis. Ypač Dikenso prologas. Tas bjaurybė taip rašo, kad norisi uždainuoti.

– Maniau, kad jums nepatinka vargšų tema.

– Na, taip, – rimtai atsakė Niubis. – Bet jis įterpia sąmojį.

Vakar Diksonas sugaišo visą dieną skaitydamas nuobodžią vikaro iš šiaurės knygą. Pūtė stiprus vėjas ir jūra bangavo, o Laura pasakė norinti pabūti viena. Nuo to laiko, kai jie įlipo į laivą, ji elgėsi labai keistai visaip vengdama su juo kalbėtis ar pasilikti vienu du. Gal ji ir teisingai nusprendė pabūti viena. Slapstymasis jau ėmė jį erzinti; tampyti nervus.

Iš pat ryto buvo gana ramu: šalta saulė atsispindėjo pilkšvai žaliame vandenyje. Jis sėdėjo šalia pusryčių salono ketindamas prastumti keletą valandų skaitydamas. Vienišas lietaus lašas užtiško ant titulinio puslapio, vos tik jis atvertė knygą. Per penkias minutes dangus aptemo ir pasidarė kaip švininis.

– Paruoškite gelbėjimo lynus. Ir tegu keleiviai leidžiasi žemyn.

Jūreiviai jau bėgo. Žaibas blykstelėjo tarp debesų kupetų ir traškėdamas sprogo apšviesdamas padangę. Galingas vėjo šuoras trenkė į grotstiebį sudrebindamas viršutinį denį ir sužvangindamas indus ir taures pusryčių salone jam už nugaros. Laivas truktelėjo taip, kad net supykino; pasviro; sulingavo. Nuleidžiamos langinės, tvirtinami tentai. Stiuardas, bėgdamas pro šalį su krūva kėdžių, suriko jam lipti žemyn, bet Grantlis Diksonas nepajudėjo iš vietos.

Aplinkui griaudėjo laivo garsų simfonija. Žemi švilpesiai, skausmingos aimanos; kimus juos persmelkiančio vėjo šuorų grumėjimas. Atsipalaidavusių sienų apkalo lentučių klekenimas. Grandinių žvangesys. Bortų brązgėjimas. Vėtros staugsmas. Niekada jis nebuvo matęs tokio lietaus. Jis ne lyja, o žliogte žliogia iš debesų. Diksonas stebėjo, kaip už kokio ketvirčio mylios kyla bangos. Ritasi. Pursloja. Griūva. Stojasi. Vėl pradeda grėsmingai augti. Dabar jos sudaro tarsi kokią dantytą juodo it rašalas vandens sieną, kuri kone smenga nuo savo pačios svorio, bet vis tiek kyla ir dabar jau riaumoja. Ji smogia į besipriešinančios „Žvaigždės" šoną lyg nematomo dievo kumštis. Jis pajunta nugara atsitrenkęs į suolo atramą, kryžkauliu pataikęs į metalinį skersinį. Laivas šiurpiai sugirgžda ir pakrypsta, iš lėto

leisdamasis, kol beveik atsigula ant šono. Iš trečiosios klasės pasigirsta siaubo kupini klyksmai. Puodelių ir dūžtančių lėkščių kruša. Vyro balsas iš apačios: „Apversta valtis!" Viena dešiniojo borto gelbėjimosi valčių nutrūkusi nuo grandinės, kuria buvo prirakinta iš priekio, ritinėjasi kaip riešuto kevalas, daužydama vairinės sieną.

Dundėdamos bangos vėl užgriūva laivo pirmagalį. Sūrus vanduo šliūkšteli ant akių, permerkia kiaurai. Bangos daužo jį iš visų šonų. Jis ima slysti grindimis vandens link. Veriantis džeržgesys metalui bruožiant metalą. Iš vandenyno gausmo išsiskiriantis garo mašinos grikšėjimas. Laivas pradeda tiesintis. Medis pokši tarytum šautuvai šaudo. Užkaukia sirena, raginanti visus pasitraukti iš denių. Raišas vyras padeda jūreiviui pakelti moteriškę, ant nugaros nuslydusią prie sulūžusio turėklo. Toji rėkia iš siaubo, stengdamasi už ko nors užsikabinti, įsitverti. Vargais negalais jiems pavyksta ją suimti ir nuvilkti žemyn. Ranka už rankos laikydamasis gelbėjimo lyno, kaip koks alpinistas, Diksonas parsigauna į pirmosios klasės denio kabiną.

Koridoriuje du stiuardai dalija sriubos skardines. Keleiviai privalą nedelsdami grįžti į savo kajutes. Baimintis nesą pagrindo. Audra praeisianti. Tai visiškai natūralūs dalykai. Būdingi sezonui. Laivas negalįs apsiversti; nė sykio neapvirtęs per aštuoniasdešimt metų. Gelbėjimosi diržai tesanti atsargumo priemonė. Tačiau kapitonas įsakęs visiems likti apačioje. Iš kito koridoriaus galo į jį maldaujamai žiūri Laura, o jos persigandę vaikai laikosi įsikibę jos sijono. Įpykęs Meriditas čiumpa visus tris ir kaip maišus nuvelka į kajutę.

– Į vidų, sere. Į vidų! Neišeikite, kol nebūsite pakviestas.

Jis susirado sausus drabužius ir suvalgė visą sriubą. Po valandos audra kiek aprimo.

Vyresnysis stiuardas pasibeldė į duris perduoti kapitono nurodymus. Visiems keleiviams griežtai liepta pasilikti kajutėse iki dienos pabaigos. Niekam jokių išimčių. Liukai turi būti uždaryti.

Jis pamėgino apsiraminti, vėl ėmėsi knygos, volams daužantis į liuką ir kaukiant drengiančiam stogą vėjui. Tačiau knyga nuotaikos nepagerino.

Taip, joje esama aistros, ar tam tikros aistros: įprastinės sekinančios dirbtinės egzaltacijos. Šen bei ten autoriui pavyksta užčiuopti menkutį gyvenimo pulsą, bet sunkus prozos stilius beregint jį užgožia. Kaip daugumą pirmųjų romanų, kaip ir paties Diksono romanas, tai yra mėginimas papasakoti apie kūnišką meilę. Tačiau pasakojimas išėjo perdėm pretenzingas, su teatrališkais marionetiniais herojais. Ta nenatūrali įtampa siekiant efekto jį susilpnino. Skaitymas buvo nelyginant vargingas klampojimas per Konemaros durpynus. Keletas stulbinančių gėlių maurų tyruose.

Man negaila! Man negaila! Kuo labiau kirminai rangosi, tuo labiau trokštu ištrėkšti jiems vidurius!

Dieve šventas.

Kiek dar tokių srutų bus pilama į pasaulį, kai tuo tarpu jo kūriniai, kur pasvertas kiekvienas žodis, atmetami? Njubis neklydo, ši knyga neturės pasisekimo. Nė vienas sveiko proto kritikas neparašys apie šitą raugėjimą geros recenzijos. Viskas suvelta, neįtikima, pabira, miglota. To, ką jis siekia išsaugoti savo kūryboje – pagarbos tikrajai žodžio reikšmei – čia, deja, nėra nė žymės.

Ir vis dėlto jis žinojo, kad Laurai jis patiks. Niekada nieko nepagirianti be ironijos, ji susižavės šituo vulgariu

ir nebrandžiu skiedaliojimu; šituo būdvardžių ir moksleiviškų neurozių kratiniu. Jai tai atrodys „meniška", didžiadvasiška, įtaigu. Kartais juokas ima klausantis, ką ji vapa. Jis dažnai pagalvoja, kad jeigu taip smarkiai jos nemylėtų, tai, ko gero, bjaurėtųsi.

Knyga gulėjo priešais jį ant stalo: nebylus priekaištas. Žmogus, įvykdęs šį nedidelį nusikaltimą grožiui, laimėjo, o Grantlis Diksonas pralaimėjo. Ir nesvarbu, kad kritikai – jeigu jie apskritai tą knygą pastebės – pelnytai sumals ją į miltus; ir kad niekas jos nepirks, išskyrus vienišas iškaršusias senmerges. Jo knyga – įvykęs faktas. Jo nebeatšauksi.

Kaip to kraugerio Meridito ir jo vadinamųjų piešinių. Tų saldžių teplionių, kuriose vaizduojamos jo šeimos aukos ir kurie kabo jo koridoriuje kaip medžioklės trofėjų iškamšos. O Londono siurbėlės stoviniuoja prie jų ir grožisi. Pasakiška. Ir taip airiška. Tiesiog žavinga. Iš tiesų jis nežmoniškai taikliai pagauna jų esmę.

Kokį šimtą metų tie piešiniai gyvuos. Kaip ir „Didžiojo Pašos kelionė karaliaus vietininko jachtoje". Dikenso nesąmonės. Melagingi Trolopės paistalai. Niekas jų nebeskaitys, bet ne tai svarbu. Dar ilgai po to, kai Diksonas ir jo troškimai pavirs dulkėmis, kai praeis amžinybė nuo to laiko, kai Laura nusigręš nuo jo kaip nuo nevykėlio, tos knygos vis dar egzistuos tyčiodamosi iš jo atminimo. Jos vis dar bus faktai, kai jis jau bus tapęs fikcija.

Jis pasiėmė dėžę, kurioje laikė savo apsakymų rinktinės rankraštį. Atidarė ją, beveik norėdamas, kad jis būtų dingęs. Išėmė storą bloknotą. Garsiai perskaitė pats sau pirmąją eilutę.

Golvėjus yra vieta, pamilusi sielvartą.

Tik dabar jis pastebėjo, kad prie to sakinio Njubis raudonu rašalu buvo prirašęs tris mažus klaustukus. Galbūt ir ne be reikalo. Sakinys nėra geras. Kažin, ar kokia nors vieta gali būti „pamilusi" sielvartą. Jis žino, ką nori pasakyti, bet šie žodžiai reiškia ne tai. Iš tiesų apie vietovę negalima rašyti kaip apie turinčią kokių nors jausmų. Njubio tiesa. Sakinys neišraiškingas ir tuščias.

Jis išbraukė sakinį ir pamėgino jį pakeisti.

Golvėjų teisingiau būtų vadinti „Sielvartu".

„Sielvartas" būtų tinkamesnis vardas Golvėjui.

Golvėjus. Mirtis. Sielvartas. Konemara.

Išplėšė lapą ir numetė šalin. Atsivertė sąsiuvinį ir pamėgino rašyti.

Visą popietę jis prasėdėjo prie stalo gurkšnodamas burboną ir mėgindamas rašyti. Gėrė, kol butelyje neliko nė lašo ir kol lauke taip sutemo, kad liukas atrodė juodas. Kai žvakė ėmė mirksėti, jis nuo jos pridegė naują. Tačiau jo metaforos buvo netikusios: nuvalkiotos ir įžeidžiančios. Galva tuščia. Žodžiai klampūs. Kuo labiau jis stengiasi, tuo beviltiškiau išeina. Diksonas susidūrė su nenugalima tikrove. Bado nepaversi palyginimu. Tiksliausias žodis mirčiai nusakyti yra mirtis.

Tas faktas buvo didesnės problemos simptomas. Jis žinojo kokios, ir jau prieš daug mėnesių; nuo pat tos akimirkos, kai įžengė į Klifdeno prieglaudą ir išvydo ten sukrečiantį vaizdą.

Kas dėjosi pirmąjį pusvalandį, jis atsimena miglotai. Tik konsteblio balsą, kai tas vedė jį laiptais ir koridoriais. Per epidemijos ir dezinfektantų tvaiką, pro užtamsintus kambarius, kur žmonės buvo suvežti mirti. Vyrai merdėjo viename skyriuje, moterys kitame. Kartu mirti neleido taisyklės. Atskiro skyriaus vaikams mirti nebuvo, todėl jie mirdavo priestate ant upės kranto. Kūdikiams buvo leidžiama mirti su motinomis, o tada juos surinkdavo ir sumesdavo į duobę. O kai mirdavo jų motinos, jeigu būdavo įmanoma, jas įmesdavo į tą pačią duobę kaip ir jų naujagimius. Konsteblis paaiškino, kaip sistema veikia, bet jo balsas skambėjo išgąstingai, lyg jis būtų nenorėjęs apie tai kalbėti. Diksonas pamena, kad ir pats nelabai galėjo kalbėti ir tik galvojo: *to niekada nėra buvę; daug visko buvo, bet šito niekada.* Jis bandė laikytis įsikibęs tos vienos apčiuopiamos minties, o jo nebylumas jam buvo tarsi mažytė uola audrotame vandenyne. Visa kita plaukė pro šalį kaip atskiri vaizdai: be jokio nuoseklumo, sumaišyti ir išskaidyti.

Ranka. Alkūnė. Kažkieno koja kaip šakalys. Seno žmogaus plika nugara. Nutekamasis griovelis tarp akmeninių plytų. Gembinė marškoms. Nukirpti mergaitės plaukai metalinėje kriauklėje. Rankomis užsidengęs veidą berniukas, linguojantis kampe.

Atminty išliko ir kai kurie garsai; tačiau garsų nemėgdavo prisiminti. Nebent monotonišką konsteblio švagždenimą, tą švelnų jo balsą, kaip Diksono senelio, tik prikimusį iš siaubo ir gėdos. Viename tarpduryje buvo pasodintas dailininkas su molbertu, jis mėgino nutapyti tai, kas vyko viduje. Tai buvo pusamžis vyriškis iš Korko, Londono laikraštis atsiuntė jį į Konemarą piešti bado vaizdų. Piešdamas jis tyliai verkė. Sudrė-

kusios jo akys buvo apterliotos angliniu pieštuku, tarsi jis būtų verkęs ne ašaromis, bet tepalu. Jo rankos drebėjo, kai jis mėgino apibrėžti figūrų kontūrus. Ir Diksonas neišdrįso pasižiūrėti, kas dedasi kambaryje. Vis dėlto neišdrįso; tiesiog pasitraukė šalin.

Dabar jis peržvelgė keletą eskizų, kuriuos buvo išplėšęs iš Londono žurnalo, vildamasis, kad pavyks juos atspausdinti Amerikoje. Išsekę veidai ir persikreipusios burnos. Kančios kupinos akys ir ištiestos rankos. Ir tai vyko ne Afrikoje ar Indijoje, bet turtingiausioje žemės karalystėje. Pritrenkiantys vaizdai: tačiau tai dar niekis palyginti su tuo, ką jis matė. Net iš tolo neprilygsta.

Jis nebuvo jai pasiruošęs – tai badmečio realybei. Kapavietės grioviuose ir klyksmai. Kalnai lavonų. Mirties dvoksmas einant kaimo keliuku. Trys senės, kurias išvydo pakeliui iš smuklės Kašelyje į Karną vieną saulėtą, šerkšnotą rytą – šiame užgesusių vilčių krašte vis dar švietė saulė, – pešėsi dėl šuns palaikų. Vyriškis iš Klifdeno apylinkių, suimtas už tai, kad surijo savo paties vaiką. Tuščias jo veidas, kai nebepaeinantį iš bado sargyba jį įnešė į teismo salę. Tuščias, kai jį pripažino kaltu ir išnešė. Tuščias veidas žmogaus, perėjusio į neliečiamųjų kastą. Diksonas nerado žodžių visam tam nusakyti. Niekas nerado.

Bet ar galima tai nutylėti? Ką reiškia tylėjimas? Ar gali sau leisti ničnieko nesakyti matydamas tokius dalykus? Tylėti, vadinasi, pasakyti baisų dalyką: kad to niekada nebuvo, kad tie žmonės nesvarbūs. Jie buvo neturtingi. Neturėjo išsilavinimo. Nebuvo įdomūs pašnekovai; kai kurie, tiesą sakant, visai nekalbėjo. Mirė labai tyliai. Mirė tamsoje. Ir tai, apie ką rašo knygos –

dideli palikimai, kelionės į Italiją užbaigti mokslų, rūmų puotos, tiems žmonės buvo visai nežinomi ir nesuprantami dalykai. Liedami prakaitą kaip katorgininkai jie gausino savo ponų sąskaitas, bet tuo jų gyvenimo tikslas ir apsiribojo. Jų gyvenimai, draugystės, šeimos, kančios ir net mirtys, jų siaubingos mirtys – viskas buvo nė truputėlio nesvarbu. Jie neužsitarnavo vietos spausdintuose tekstuose, subtiliai nugludintuose romanuose, skirtuose civilizuotiesiems. Jie buvo tiesiog neverti, kad apie juos būtų kalbama.

Keletą valandų jis miegojo purtomas košmarų karštinės. Matė save įsitvėrusį piestu pasistojusios „Žvaigždės" denio. Staiga pasijuto iki juosmens kraujyje. Kažkieno ranka sugriebė jį už plaukų ir ėmė traukti. Jis įsikibo į permirkusią rankovę. Senas negras apiplyšusia miline, apie kaklą apsivyniojęs nudriskusią šerpę. Jo rankose mirtinai išblyškęs vaikas, akys baltos kaip popierius. Juodaodis primygtinai rodo į kažką pirštu. Seno akmeninio koridoriaus gale – rūsys: kambarys, į kurį jis nedrįsta pažvelgti.

Vienuoliktą valandą jis nusprendė nueiti į rūkomąjį saloną, tikėdamasis, kad viena kita taurelė bent kiek atpalaiduos nervus.

Nuo to laiko, kai atvyko į Konemarą, paprastai atpalaiduodavo.

Menkai apšviestame salone sėdėjo tiktai Meriditas, vartydamas šūsnį suglamžytų senų laikraščių. Atrodė, karpo antraštes ir dėlioja jas tam tikra tvarka. Niša, kurioje jis sėdėjo užsikvempęs ant stalo, buvo apšviesta žvakės. Ant stalo šalia stovėjo portveino butelis. Sprendžiant iš susitaršiusių plaukų, jau gerokai nugertas. Pamatęs Diksoną paniekinamai šnipštelėjo.

– Prakilnusis dainius nužengė iš savo aukštybių pas mirtinguosius.

– Ilgai pas jus nebūsiu, nesijaudinkite.

– Ir vėl atgalios pas savo ištikimąją mūzą, – sumurmėjo šis. – Tai damai vis negana, ar ne?

– Nusiteikęs šį vakarą pakelti sąmojaus kardą, ar ne, Meriditai?

– Na, ne, aš juk negaliu kariauti su beginkliu. Anglijoje mes taip nesielgiame.

– Airijoje tai darydavote gana dažnai.

Jis nusišypsojo apgirtusia paniekos kupina šypsena.

– Ak, numylėtoji dainiaus Erina. Vienintelė vieta Dievo žemėje, kurią geriausiai supranta užsieniečiai.

– O kas po galais esat jūs? Prisiekęs čiabuvis?

– Na, mano šeima gyveno tenai nuo 1650 metų. Gerokai anksčiau negu baltieji išplėšė Ameriką iš indėnų. Įdomu, ar jūs galvojate apie tai, kad ir jums derėtų grįžti namo. Manau, kad privalote tai padaryti. Tai būtų išmintinga, tikrai.

Diksonas dėbtelėjo į jį. Lordas Kingskortas įbedė į jį apsiblaususias akis.

– Tai kurlink dabar, piligrime? Kada repatrijuosite?

– Jūsų pradėtas ginčas juokingas, kaip ir viskas, ką jūs kalbat.

– Bent jau išmoktumėt gimtąją jų kalbą. Įtariu, jog tai svarbu, norint ką nors gerai suprasti. Ar nereikėjo šiek tiek pramokti važiuojant čionai, ką? Manyčiau, kad tai profesinės garbės dalykas. Nežengti į mūšį neapsiginklavusiam ir panašiai.

Žvakės liepsna metė juozganus šešėlius jam ant veido, tad skruostikauliai atrodė labiau išsišovę, o akys

įkritusios. Diksonas nieko neatsakė. Staiga jis pats pasijuto labai girtas. Tiesiai nebepastovintis. Apimtas šleikštulio. Išsigando, kad gali čia pat apsivemti. Pakilusi aukštyn viskio rūgštis nutvilkė gerklę. Meriditas išsiviepė žiūrėdamas į jį kaip teisėjas, skiriantis mirties bausmę pakarti.

– *Ar mhaith leat Gaeilige a labhairt, a chara? Cad é do mheas ar an teanga?*

– O kaip airiškai „badauti" jūsų šviesybe?

– *Gorta.* Badas. Jūs nežinote net ir to?

– Aš ir suahilių kalba nekalbu, bet žinau, kas yra žiaurumas, kai jį matau.

– Aš taip pat, sere. Augdamas nuolat jį mačiau.

– Šiaip ar taip, dėl to nenumirėt.

– *Ar tai mano didžiausias nusikaltimas, sere? Kad aš nenumiriau? Ar jį reikia priskaičiuoti prie visų kitų?*

Jis užriko taip, kad stiuardai atsisuko ir sužiuro į juos. Per smakrą jam nutįso seilių puta. Veidas buvo raudonas iš įniršio ir neapykantos.

– Jūs girtas, Meriditai, ir dar labiau apgailėtinas negu visada.

– Norėtumėt, kad numirčiau? Tai kodėl neužmušat manęs? Būtų velniškai patogu, argi ne?

– Ką čia kalbat?

– Mano paties motina mirė nuo bado šiltinės, Diksonai. Ar jūsų žavioji mūza kada atkreipė jūsų dėmesį į šį nežymų faktą? Pasigavo ją maitindama mūsų nuomininkus dvidešimt antraisiais. Taigi man jūsų pompastiškų pamokymų apie žiaurumą nereikia.

Laivas pakrypo ir gedulingai suūkė, lyg kas būtų atsitrenkęs į jį ir įsiūbavęs. Salono durys atsidarė ir pokštelėjusios užsitrenkė vėl.

– Ir išgelbėjo daug kitų žmonių Golvėjuje. Daugiausia iš grynakraujų airių luomo, kurie už du šilingus atbogins į lovą šventąją Brigitą. Ką gi, tai, žinoma, nieko ypatinga. Nieko iš tiesų nereiškia.

– Aš visai neketinau įžeisti jūsų motinos. O dabar linkiu labos nakties.

– Na, neimkite taip į galvą. – Meriditas paspyrė jam kėdę, bet Diksonas neatsisėdo. – Pasišnekėkime apie literatūrą. Papasakokite man siužetą.

– Meriditai...

– Taigi garsiojo romano veiksmas dabar vyksta suahilių žemėje, ar ne? Kaip neapsakomai nuostabu. Kaip nepakartojamai ekscentriška. Tuo tarpu, kai visi laukia *magnum opus**, kuris padarytų galą badui Airijoje, jis, atrodo, išvirsta į kažką kita.

Tuo metu į saloną įžengė maharadža su pastoriumi ir pašto kurjeriu Velesliu. Jų akys švytėjo ta ypatinga šviesa, būdinga sausumos gyventojams, ką tik išgyvenusiems audrą. Jie linktelėjo Meriditui, tačiau jis jiems neatsakė. Jo balse vėl ėmė imti viršų įniršis, tarsi trykštantis iš kažkokio nenusakomo priešiškumo, kurio jis nepajėgė suvaldyti.

– Kažin, kaip suahiliškai bus išpopintas pamaiva. Išdykintas kvailelis, kuris kažką veblena apie literatūrą, kai tuo tarpu kitiems pakanka spėkos ją kurti. Kuris pašiepia kitų pastangas palengvinti žmonių kančias, bet pats nė velnio nedaro, kad jas palengvintų. Tą žodį, manau, žinote.

– Meriditai, aš jus įspėju...

* Didžiulio darbo (*lot.*).

– Jūs manęs neįspėjinėkit, šlykštus veidmaini! Tik palieskit ir aš nudėsiu jus kaip šunį!

Čia jau atskubėjo sunerimęs pastorius.

– Lordai Kingskortai, jūs truputį susinervinęs. Ar aš galėčiau...

– Susikiškit savo dievo meiles ir gailesčius į savo šventą subinę. Ar girdit mane, sere? Dinkit man iš akių!

– Koks didvyris, – tarstelėjo Diksonas, kai kunigas pasitraukė. – Taip narsiai pulti dvigubai vyresnį už save žmogų!

– Pasakykite man, bičiuli, – ar mokate žodį „negras"?

– Užsičiaupkit. Tučtuojau. Girtas šunsnukis.

– Vaikystėje, kaip suprantu, tą žodį turėjote girdėti. „Eikš čionai, negre. Grantliukas nori ybiškių sriubytės."

– Aš jums sakau – užsičiaupkit.

– Ar daug buvo vergų jūsų šeimos suahilių plantacijoje? Manau, jų tikrai buvo. Ar jie nieko jūsų neišmokė? O gal ponaičiui atrodė per žema su jais bendrauti, ką?

– Mano senelis visą gyvenimą buvo vergijos priešininkas. *Ar jūs girdit mane?*

– *Ar jis atsisakė žemių, kuriomis jo protėvius aprūpino vergija?* Sugrąžino savo palikimą vaikams tų, kurie jį sukrovė? Gyveno kaip skurdžius, norėdamas apmalšinti sąžinę ir tuščias savo verkšlenančio anūko pretenzijas? Kuris taip gėdijasi to, kas jam užtikrina duoną kasdieninę, kad karštligiškai ieško dar didesnių žvėriškumų kitų pragyvenimo šaltiniuose.

– Meriditai...

– O mano tėvas dalyvavo karuose, kurie padarė galą vergijai visoje imperijoje. Rizikavo gyvybe. Buvo dukart sužeistas. Tai kilniausias jo gyvenimo žygis. Niekada tuo nesididžiavo, tiesiog padarė tai ir tiek, velniai

rautų. Mano motina tūkstančius žmonių išgelbėjo nuo bado ir mirties. Tuo metu, kai jūsų tarnai kreipdavosi į jus „baltasis ponaiti“. Parašykite apie tai eilinę savo fantaziją, drauguži.

– Ką, po galais, norite pasakyti – „eilinę fantaziją“?

– Labai gerai žinote, ką aš noriu pasakyti.

– Jūs laikote mane apgaviku, sere?

– Tai šiurkštus amerikietiškas žodis. Paprasčiau būtų pasakius – šlykščiu melagiu.

– Tikrai?

– O gal ne? Jeigu ne, tai parodykit man jį, kodėl nerodot?

– Ką parodyti?

– Savo garsųjį romaną. Savo meno šedevrą. Galimas daiktas, jūs jo nė neturit. Kaip ir teisės pamokslauti kitiems dėl jų įvykdytų nusikaltimų ir taip užglaisty-ti kaltę dėl savo paties koktybių.

Diksonas pajuto, kaip vyriausiasis stiuardas tempia jį atgal. Laiko stipriai tam reikalui išmankštinta ranka. Ir dar du jūreiviai laukia sustoję už nugaros. Lietaus čiurkšlės teka neperšlampamomis jų striukėmis. Visos šviesos užžiebtos, net akyse raibsta. Panieka Meridito veide virto išdidžiu vypsniu.

– Pakutenau tamstytei nervus, ar ne, Grantli?

– Lorde Kingskortai, – griežtai pasakė stiuardas – esu privertas paprašyti, kad linksmintumėtės taikiau.

– Žinoma, Teilorai, žinoma. Be reikalo taip nerimaujate. Tai tik draugiškas dviejų bičiulių engėjų pokalbis.

– Salone privalu laikytis tam tikrų elgesio taisyklių. Kapitonas griežtai paiso normų ir panašių dalykų.

– Turiu su jumis sutikti. – Jis sudribo savo nišoje ir pildamas per kraštus kliūstelėjo į taurę vyno, kuris krištoline kojele nuvarvėjo ant stalo.

– Ta pačia proga, ar nebūtumėt toks malonus ir nepaprašytumėt ponaičio Diksono nedelsiant apleisti patalpą?

Stiuardas dėbtelėjo į jį.

– Jis pažeidė taisykles. Vakare salone privalomas kaklaraištis. Kiekvienas džentelmenas tą žino.

Lordas Kingskortas drebančia ranka pakėlė taurę ir išgėrė, kita ranka laikydamasis už stalo tarsi jis būtų galėjęs kažkur prasmegti. Gal tai buvo tik šviesos žaismas, tačiau Diksonas būtų galėjęs prisiekti, kad pamatė jo akyse žvilgant ašaras.

Kai vyras medine koja nuklibinkščiavo tolyn, Diksonas įžengė į saloną ir vargais negalais uždarė smarkaus vėjo pučiamas duris. Meriditas sėdėjo prie lošimo stalo ir kelḍamas kortų malką pokštavo su rimto veido vyriausiuoju stiuardu. Jis sėdėjo nugara į duris, bet Diksonui įėjus, pamojo jam pirštu per veidrodį toliau šnekindamas stiuardą, kaip koks įkyrus traukinio keliondraugis.

– Matote, – kalbėjo jis Diksonui einant artyn, – bet kokio kryžiažodžio sėkmė priklauso nuo to, kaip išdėstyta medžiaga. Mano akimis, žaidimo išradėjas yra tautos pasididžiavimas. Aš gerbiu jį taip pat kaip karalienę Viktoriją Didžiąją.

Jis atrodė išvargęs ir buvo nenusiskutęs. Nuo jo smarkiai trenkė sudususiu prakaitu, kurį permušdavo gendančios mėsos kvapas. Vakarinis jo švarkas buvo apibiręs pleiskanomis. Tačiau jis buvo pasirišęs kaklaraištį, kaip ir Diksonas.

– Labą vakarą, pone Diksonai, – pasisveikino vyriausiasis stiuardas. – Kaip visada burbono?

Lordas Kingskortas, užbėgdamas Diksonui už akių, palietė jo ranką ir pasakė:

– Ar neatneštumėte mums buteliuką Bolindžerio, mielasis drauguži Teilorai? Trisdešimt devintųjų, jeigu dar liko. – Jis atsisuko į Diksoną. – Geriau būtų dvidešimt ketvirtųjų, bet troškulys neleidžia rinktis. Taigi pasistengsime pasitenkinti tuo, ką turime.

Diksonas atsisėdo šalia ir apžiūrėjo lošimo stalą. Jis pastebėjo, kad kortos išdėliotos ne pagal rūšis ir ne pagal vyresnumą, ir vis dėlto akivaizdžiai jos buvo išdėliotos tam tikra tvarka.

– Aš kuriu naujas pokerio taisykles. Laisvalaikio silpnybė. Čia svarbiau abėcėlės tvarka, o ne skaitmeninė. Vis įdomiau. Nemanau, kad jis labai jau plačiai paplistų.

Stojo tyla. Jis išskleidė kortas vėduokle.

– Ar gavote mano laiškelį?

– Taip.

– Malonu, kad atėjote. Nelabai tikėjausi. Nors mums reikėtų viską išsiaiškinti kaip vyrui su vyru, kaip sakoma. Jis dirbtinai atsiduso ir įsistebeilijo į lubas. – Vakar šiek tiek pasikarščiavau, bičiuli. Matyt, per daug išgėriau tų demoniškų džiunglių sulčių. Norėčiau atsiprašyti, kad elgiausi kaip laukinis. Nenorėjau įžeisti jūsų garbaus giminaičio. Nežinau, kas traukė už liežuvio. Man labai gėda.

– Aš ir pats, tiesą sakant, ne vieną taurę buvau išlenkęs.

– Ir aš taip pamaniau. Buvote blyškiai žalias. Žinoma, jūs, kolonijų lepūnai, tiesiog daug nepakeliat.

– Ar matėte pastorių?

– Bijau, pastorius pirmas pamatė mane. Ir puolė šalin kaip akis išdegęs. Pasakysiu jums atvirai, kad nelabai dėl to apgailestauju. Negaliu jų pakęsti. Nė vieno iš tos įgulos. Dėl Dievo meilės, kurgi tas prakeiktas grogas?

– Jūs netikintis?

Jo veidą ištempė nuobodžio žiovulys.

– Nekreipčiau į juos dėmesio, jeigu nebūčiau matęs, ką jie darė to nelemtojo bado metu. Protestantai straksi po kaimus ir siūlo nuomininkams maisto, jeigu tie atsivers. Kita stovykla tvirtina, kad jie sudegs liepsnose, jeigu tą maistą priims. O aš sakau, kad jus kur maras, abi jūsų šeimynas* už kvankišką susimokymą. – Gaižiai šyptelėjo. – Atsiprašau už airišką žodį.

Stiuardas atnešė šampano, atkimšo butelį ir pripylė dvi taures. Meriditas susidaužė su Diksonu, pasiūliusiu tostą „už tikėjimą", ir pasiskonėdamas nugurgė didelį gurkšnį.

– Ką tamsta pasakysi apie šitą nuodą? – paklausė jis pakėlęs taurę ir įtariai apžiūrinėdamas ją.

– Man geriau burbonas.

– Hm. Žinote. Aš kartais pagalvoju, ar tik jie neužklijuoja aukščiausios markės etiketės ant bet kokio seno birzgalo. Gudrybė, paremta pasitikėjimu. Skirtumą, manau, pajuntame ne kiekvieną kartą. Tai yra, esame mulkinami.

– Man skonis atrodo neblogas.

* *W. Shakespeare.* Romeo ir Džuljeta. (*Vert. A. Churginas. Vert. past.*)

– Hm. Gerai. Nors pats nesu dėl to toks tikras. – Jis nežymiai nusiraugėjo atsiprašydamas žvilgsniu. – Ką gi. Elgetos juk negali rinktis.

Meriditas vėl pripylė abi taures, išsitraukė iš kišenėlės užantyje cigarą; stipriai pastukseno jį į žalia gelumbe užtiestą stalą. Kurį laiką Diksonui atrodė, kad jis neketina daugiau nieko sakyti. Jis klausė savęs, ar tik ne jam pačiam dera pradėti kalbą. Gal tokie reikalai būtent taip tvarkomi Anglijoje; svetimautojas turi užmegzti pokalbį su vyru. Anglijoje gausu paslaptingų taisyklių. Netgi raguoti vyrai čia apšokami.

– Meriditai, savo laiškelyje parašėte, kad yra priežastis, dėl kurios norite susitikti su manimi. Kad yra kažkoks svarbus reikalas, kurį reikia aptarti.

Lordas Kingskortas atsisuko į jį ir taikiai nusišypsojo, nors jo akys buvo pavargusios ir išraizgytos raudonų gyslelių.

– Hm?

– Jūsų laiškelis.

– Ak, atsiprašau. Užsisvajojau.

Jis įkišo ranką į kišenę ir ištraukęs knygą padėjo ant stalo.

– Palikote ją ant baro. Vakar vakare. Kai išėjote. Pamaniau, kad turbūt norėsite atgauti.

Sprigtelėjęs pirštu atvertė viršelį ir nuėmė nuo iliustracijos prieš antraštinį lapą sulankstytą banknotą, naudotą kaip žymeklis.

Ellis Bell
VĖTRŲ KALNAS
T. C. Newby & Co.
1847

– Paklydėlis grįžta pas savo šeimininką, – suniurnėjo išpūsdamas tirštus tamsiai pilkus dūmus.

– Tai ir viskas, ko jūs norėjote? Grąžinti man knygą?

Meriditas vangiai patraukė pečiais.

– O dėl ko dar, jūsų manymu?

– Galite pasilaikyti ją sau.

– Nenoriu atimti iš jūsų estetinio malonumo, bičiuli.

– Aš ją jau perskaičiau.

– Hm. Aš irgi. – Kingskortas niūriai linktelėjo ir įsikišo knygą į kišenę. – Kone vienu prisėdimu. Praėjusią naktį. Velniai rautų, keliskart net ašarą išspaudė. Ir galop taip prišiurpino, kad jau nebegalėjau užmigti. Sėdėjau beveik iki aušros ir prarijau visą. Talentingas kipšas tas Belas, ar ne? Ta tamsa ir visa kita. Kažkas antgamtiška. Taip gvaldžiai sustumia žodžius, kad tie net įkaista. Žyra.

– Ką norite tuo pasakyti?

Jis metė suglumusį ir smalsų žvilgsnį.

– Na, tiktai tiek, kad knyga puiki. Ar jums taip neatrodo? Velnioniškai genialiai parašyta, neišprusėlio akimis žvelgiant. – Jis nugėrė nemažą gurkšnį ir nusišluostė lūpas rankove. – Dieve, ji man pasirodė tiesiog... nesakau, kad kritikai ją įvertins. Greičiausiai ne, tie pavydūs prasčiokėliai. Kai kuriuos iš jų, žinoma, kursto jų pačių nesėkmė. Tikiuosi, žinote, apie kokią kategoriją kalbu. Tačiau jie negalės jos nepaisyti, nė vienas iš Londono kritikų. Ir net Niujorko kritikų, jeigu iki jų bus prieita.

Meriditas žvelgė į jį per taurės viršų – nemirksėdamas. Paskui lėtai pastatė ją ir užsitraukė cigarą. Vėl paėmė kortas ir ėmė pašyti.

– Viešpatie, tie *akmenys*, ar ne? Ta dykra. Ką gi, tai be jokių abejonių Konemara, nors ir meistriškai užslėpta. Konemara, Jorkšyras, visi tie skurdūs rajonai. Ir vis

dėlto kažkas dar. Kažkoks pasaulinis filosofinis būvis. Tam tikra prasme keitsiškas. Ar nepajutote? Vis atsikartojantis kraštovaizdžio motyvas daro jį kone apčiuopiamą; kalbu apie tai, kaip jis apibūdinamas. Tuo tarpu koks antrarūšis rašeiva tiesiog imtų ir aprašytų, kaip daro kai kurie prasigėrę mėgdžiotojai, išmokę šuoliuoti pasibalnoję tezaurus.

– Meriditai...

– Visai jo nepažįstate? Talentingojo pono Belo?

– Ne.

– Jeigu kada nors su juo susidursite, būtinai pasakykite, kad jis turi gerbėją. Juk gali taip atsitikti, ar ne? Jūsų rašytojiškose klajonėse?

– Man buvo leista suprasti, kad tai yra slapyvardis.

– Aha, taip ir pamaniau. *In vino veritas**. – Jis sukikeno ir nusipurtė pelenus nuo švarko rankovės. – Tik norėjau pasižiūrėti, ar pripažinsite savo tėvystę.

– Tėvystę?

– Aš visada prisipažįstu nugalėtas. Atsiimu savo žodžius. – Lordas Kingskortas padėjo taurę ant stalo ir paspaudė Diksonui dešinę. – Jūs esate geresnis žmogus, negu aš apie jus maniau, pone Belai. Iš visos širdies sveikinu. Jūs – menininkas. Pagaliau.

– Meriditai...

Jis trumpai nusijuokė ir papurtė galvą.

– O juk aš visą laiką maniau, kad jūs tiesiog idiotas, Diksonai. Na, vienas iš tų išsišokėlių mėgėjų, siekiančių nustebinti blankiais apsakymais ir kalnais klišių. Diletantas, kuris žeminsis iki begalybės, kad tik juo

* Vyne teisybė (*lot.*).

žavėtųsi, ir naudosis net mirštančiųjų agonija, kad tik išaukštintų save. Tačiau dabar – ką gi, dabar aš matau visą tiesą, kas jūs iš tikrųjų esate. Debesys nuslinko man nuo akių.

– Klausykite, Meriditai...

– O koks gilus moters psichologijos supratimas! Be to – mes abu žinome, kas yra herojės prototipas. Nuostabiai tikras portretas; bent man taip atrodo. Jūs taip ją įkūnijote, kad net šiurpas krečia. Ar nieko prieš, jeigu duosiu jai paskaityti? O gal geriau pats jai duokite. Tuomet, manyčiau, ji dar labiau apsidžiaugs.

– Meriditai, dėl Dievo meilės, aš nesu Elisas Belas.

– Ne, – nusišypsojo lordas Kingskortas ledine šypsena. – Nesate, bičiuli, ar ne?

Diksonas pajuto, kaip šampanas kliūstelėjo jam ant veido, net nespėjęs pamatyti, kaip Meriditas pakėlė taurę. Kai jis išsišluostė perštinčias akis, pastarasis stovėjo jam už nugaros ir servetėle sausinosi rankogalius. Jis tramdė virpulį, bet įniršis buvo per smarkus. Kai galiausiai prakalbo, jo balsas skambėjo šiurkščiai.

– Dar kartą prieisi prie mano vaikų motinos, perrėšiu gerklę. Supratai?

– Eik peklon! Jeigu tave tenai dar priims.

– Kur man eiti, mielasis?

– Girdėjai, niekše.

Kumščio smūgis partiesė Diksoną ant grindų, ir visas švarko priekis aptiško seilėmis ir krauju. Tuojau pat prišoko vyriausiasis stiuardas, bet Meriditas nustūmė jį šalin. Paėmė Diksono taurę ir išgėrė ją iki dugno. Paskui virpančia ranka pastatė ją ant stalo.

Ir spjovė; grafas spjovė. Savo priešui į veidą. O jo priešas nusivalė seiles.

Sūnau brangus, kaip aš gimtus namus mylėjau, kaip
jais didžiavausi,
Kol maras pragaišino derlių ir galvijo nebeliko nė
menkiausio.
Nuomos ir mokesčių našta didžiulė prislėgė krūtinę.
Tačiau ne vien dėl to palikti teko Skiberiną.

Gerai prisimenu tą gruodžio dieną žvarbią,
Kai dvarponis su šerifu išstūmė mus už vartų,
Sudegino namus – tokio žiaurumo buvom nepažinę;
Štai dar dėl ko palikti teko Skiberiną.

O tėve mielas, tu išvysi aušt ant mūsų kerštą dieną,
Kai airiai narsūs ir bebaimiai stos kaip vienas;
Iškelęs žalią vėliavą aš vesiu minią;
Toli aidės mūsų balsai – „už Skiberiną"!

XV SKYRIUS

Tėvas ir sūnus

PASAKOJIMAS APIE DVYLIKTOS KELIONĖS DIENOS RYTĄ, Į KURĮ ĮTRAUKTAS LORDO KINGSKORTO IR DŽONATANO MERIDITO POKALBIS; TUO TARPU MALVIS VIS ARTINASI PRIE SAVO SIAUBINGO TIKSLO

33°01' V; 50°05' Š
7.45 val.

– *Dar sumikčiosi ir vėl gausi bizūno. Rinkis. Kas yra brizas?*

Išsišiepę urzgiantys pianino klavišai žvakės liepsna atsispindinti juodame blizgančiame paviršiuje silpnai dega virpa mainosi iš auksinės į perlinę šoka su krintančiu juodu šešėliu pianino broliu; kopija. Klastotė? Skeletas didingo kadaise gyvenusio *Megaloceros Hibernicus* airiško elnio ragų grifo sparnų kiaurymės.

– *Tai yra, kai mgerai įrengtas karo laivas su vi-visomis pakeltomis, vė-vėjo išpūstomis mburėmis plaukia ramia jūra nuo v-vieno iki dviejų mazgų greičiu, s-sere.*

Šlovingasis ir kažkada visiems žinomas Danielis Haretonas Erardas O'Konelis stūkso sustingęs kaip blogio pranašas. Ar teisingai? Mama?

– *Teisingai, Deividai. Dabar – labai stiprus vėjas.*

– *Tai yra, kai tas pats l-laivas turi p-plaukti beidevindu.*

– Uraganas? Greitai sakyk. Ir NEMIKČIOK.

– Prašau, tėti. Aš bijau, tėti.

Įspūdingas žandikaulis šiurkščioje rankoje, ugnies spjūvis iš kaukolinės burnos. Pianino dangtis su trenksmu užsivožia. Viduje besidaužančių kumščių griausmas. Žvakės liepsna suplazdena ir šnypšdama užgęsta.

Deividas Meriditas pašoko iš miegų, jam per veidą sruvo prakaito čiurkšlės, pulsas kaklo venoje dunksėjo kaip garo siurblys.

– Tėti, tėti. Aš bijau. Kelkis.

Jo sūnus ir įpėdinis iš visų jėgų purtė jo ranką. Baltas kaip pienas jūreiviškas kostiumėlis ir suglamžyta naktinė kepuraitė. Aplink burną lyg krauju ištepliota slyvų sultimis. Tas kūnas Loverloke. Miręs berniukas.

Meriditas sunkiai pasikėlė ant alkūnių, apkvaitęs iš miegų. Burnoje karstelėjęs vakarykščio tabako apnašas. Laikrodis ant spintelės rodė be dešimt aštuonias. Ant jos stovėjusi stiklinė vandens apvirtusi ir apliejusi knygą.

Negaila.

Ištraiškyti jiems vidurius.

Sustaugė vėjas ir laivas pasviro. Kažkur lauke skambėjo varpas. Meriditui kažkodėl atrodė, kad jis po žeme. Atkišo smakrą, pasitrynė maudžiantį kaklą. Jausmas buvo toks, tarsi smegenys atitrūko nuo inkaro.

Kambaryje kvepėjo šiltu jo kūdikio kvapu. Įprastinis drobinių marškinių kvapas, sumišęs su karbolio. Laura be atvangos plauna jam galvą. Bijo utėlių. Lervučių kailyje.

– Kas mano mažajam kapitonui?

– Anksti atsibudau.

– Pridarei į lovą?

Berniukas rimtai papurtė galvą ir nusišnypštė.

– Šaunuolis. Sakiau, kad praeis.

– Bet aš sapnavau košmarą. Kad buvo atėję vyrai.

– Na bet dabar viskas praėjo. Viskas praėjo?

Jis niūriai linktelėjo.

– Ar galiu pas tave ant gultėko?

– Tik labai trumpam, įspėju. Ir kalbėk taisyklingai.

Vaikas užsiropštė ant gulto ir visas palindo po antklode. Švelniai su meile krimstelėto tėvui į dilbį. Meriditas nelinksmai prunkštelėjo ir stumtelėjo jį šalin. Netrukus jis pasiuto kramtyti pagalvę, vampsėdamas ir lodamas kaip šunytis.

– Ką darai, padūkęs naktomauše?

– Medžioju žiurkes.

– Čia nėra žiurkių, kapitone.

– Kodėl nėra?

– Manau, kad joms čia per brangu.

– O Bobis vakar vieną matė, didžiulę kaip vilkšunis. Lipo į viršų virve iš tenai, kur skurdžiai.

– Nevadink jų taip, Džonsai.

– Bet juk jie tokie ir yra, ar ne?

– Aš jau ne pirmą kartą tau sakau, Džonatanai, nevadink jų taip, velniai griebtų.

Jo žodžiai nuskambėjo šiurkščiau, negu jis to norėjo. Vaikas pasižiūrėjo į jį sutrikęs ir ilgam įsiskaudinęs dėl patirtos neteisybės, kad buvo nubaustas už tiesą. Jo nuoskauda buvo pamatuota. Meriditas tai žinojo. Žinoma, jie skurdžiai, ir eufemizmas to nepakeis. Ko gero, dabar niekas to nepakeis.

Pastaruoju metu jis vis užsipuola berniukus ir Laurą. Turbūt dėl įtampos. Bet tai negerai. Jis ištiesė ranką ir suvėlė jau ataugusius sūnaus kirpčiukus.

– Ką jis su ja padarė?

– Su kuo?

– Su žiurke, asiliuk.

– Nušovė ir surijo su skrudinta duona.

Vaikas išsitiesė ant nugaros ir triukšmingai nusižiovavo. Lubos buvo taip žemai, kad jis galėjo pasiekti jas koja. Kurį laiką jis taip ir darė, nieko kito neveikdamas; mindamas kojomis nelyginant aukštyn galva važiuodamas vienračiu. Paskui sunkiai šleptelėjo atgal ant lovos ir nutaisė rūgščią miną.

– Man nusibodo. Kada jau būsime Amerikoje?

– Už poros savaičių.

– Tai ne greitai. Tai amžinybė.

– Ne.

– Taip.

– Ot ir ne.

– Taip. Be to, mama sako, kad „ot ir ne" yra prastakalbė.

Meriditas nieko neatsakė. Ji kankino troškulys.

– Ar tikrai, tėt?

– Viskas, ką sako moterys, yra tiesa. O dabar, drauguži, miegučio.

Berniukas nenoriai atsigulė ant šono ir Meriditas susirangė jam už nugaros, jausdamas jo kūno šilumą. Švelniai atslinko miegas: tarsi banga ant šlapio smėlio. Jūros purslai, kylantys į druskingą orą. Prieš akis ėmė ryškėti motinos paveikslas; matė ją tartum iš labai toli, einančią Spidalio paplūdimiu, iš nugaros. Stabtelėjo išmesti kažkokio ryšelio į seklumą. Žuvėdros

pakilo nuo jūržolių ir klykdamos sutūpė aplink ją. O štai ji plaukia per sodą pavasarį; plaukai gražiai apibirę obelų žiedlapiais. Staiga jam kažkas užspaudė krūtinę, jis sujudėjo ir ji dingo. Jautė, kaip vaiko širdelė tyliai plaka po antklode. Iš denio ataidėjo jūreivio riksmas.

– Tėt?

– Ką?

– Bobsas vėl miglą pučia.

– Nesąžininga skųsti brolį, vaikine. Pašiaušiuko brolis yra jo geriausias draugas pasaulyje.

– Jis sakė, kad vakar rytą pas jį į kajutę buvo atėjęs kažkoks vyras.

– Puiku.

– Jis turėjo didelį peilį kaip medžiotojo. Ir tokią juokingą juodą kaukę ant veido. Su iškirptomis skylėmis akims ir burnai. Eidamas keistai kaukšėjo.

– Turbūt dar su ragais ir ilga uodega.

Vaikas nusijuokė lyg būtų išgirdęs nesąmonę.

– Ne, tėt.

– Patark Bobsui kitą kartą akyliau žiūrėti, gerai? Visi tikri pabaisos būna su ragais ir uodega.

– Jis sakė, kad atsibudo ir mato, tas vyras stovi tenai ir spokso į jį. Visas juodas. Jis paklausė: „Kuriame kambaryje tavo tėtukas miega?"

– Koks mandagus. Ką Bobas atsakė?

– Pasakė, kad nežino, bet jeigu nedings iš čia, tai trenks jam per galvą. Paskui tas žmogus išgirdo kažką einant ir iššoko per langą.

– Ir gerai padarė. O dabar miegok.

– Negaliu.

– Tada skuosk pas Merę, ji žinos, ką daryti.

– Ar aš galėsiu pusryčiams gauti trupučiuką šmakalado?

– Kalbėk žmoniškai, Džonsai. Nebūk kaip koks kvaišius po galais.

Vaikas atsiduso neva netekęs kantrybės, lyg būtų turėjęs reikalą su silpnapročiu, kaulijančiu išmaldos; Meriditas prisiminė, kad šitaip Atėnuose dūsaudavo Laura, kai padavėjas apsimesdavo nesuprantąs nė žodžio angliškai.

– Išgerti šokolado, tėt. Ar galėsiu?

– Jeigu Merė tau leis, tai galėsi išgerti ir dvigubą porciją viskio.

Jo sūnus nusirito ant grindų. Pasičiupęs marškinius užsidėjo ant galvos ir suplojo delnais: vaikystės vaiduoklis iš Taro iliustracijos „Nuosaikumas". Kadangi tėvas nekreipė dėmesio, jis caktelėjo liežuviu ir numetė marškinius ant kėdės atlošo.

– Tėt?

– Ką?

– Ar tau buvo liūdna, kai buvai mažas? Kad neturi brolio?

Jis pasižiūrėjo į sūnų. Tas nuostabus jo atviraširdiškumas. Jis priminė jam Laurą tais laikais, kai jie tik susipažino.

– Kodėl, aš turėjau brolį, vaikeli. Tai yra, tam tikra prasme. Prieš tai, kai mane atnešė senas gandras, jis jau buvo atnešęs kitą mažylį. Jis būtų buvęs mano vyresnysis broliukas.

– Kuo jis vardu?

– Deividas. Kaip ir aš, supranti.

Berniukas tyliai nusijuokė iš nuostabos, kad taip gali būti.

– Taip, – sukikeno tėvas. – Juokinga ar ne?

– O kur jis dabar?

– Na, jis apsirgo ir iškeliavo gyventi į dangų.

– Apsirgo?

Vaikas žinojo, kad jis meluoja. Meriditas matė. Kartais jo žvilgsnis verdavo kiaurai: jį sunku būdavo atlaikyti.

– Tavo mama mano, kad tu dar šiek tiek per mažas žinoti.

– Aš jai nesakysiu, tėt. Garbės žodis, nesakysiu.

– Na, namuose įvyko nelaimingas atsitikimas. Didelė nelaimė. Visi manė, kad vieną dieną mano senelis iškeliaus pas angelus sargus. O išėjo mažiukas, supranti. Ugnis pasigavo.

– Jis sudegė?

– Taip, vaikeli. Deja, taip.

– Ar jis nusiminė, tavo senelis?

– Taip, labai nusiminė. Ir mano tėvelis, ir mama.

– O tu?

– Matai, tuo metu aš tenai, žinoma, nebuvau. Bet vėliau nusiminiau. Kai reikėjo gyventi su tomis raganiūkštėmis. Tu žinai, kokios jos. Tikros laukinės. Būtų buvę smagu, jeigu būtų buvęs dar vienas berniukas. Kad turėtum su kuo kamuolį paspardyti. Ir panašiai.

Sūnus nedrąsiai prisiartino ir pabučiavo jį į kaktą.

– Kaip gaila, tėt.

Jis pašiaušė sūnui plaukus.

–Taip, – tyliai pasakė. – Ir man.

– Aš paskui nupiešiu jo portretą. Kad tu galėtum matyti jį danguje.

– Gerai, drauguži.

– Ar tu verki, tėt?
– Ne, ne. Blakstiena įkrito, kad ją kur.
– Aš galiu būti tavo brolis, jeigu nori.
Meriditas pabučiavo purviną sūnaus rankelę.
– Aš būčiau labai laimingas. O dabar bėk pas Merę.
– Ar galiu atsigulti į jos lovą?
– Ne.
– Kodėl ne?
– Todėl.
– Kodėl todėl?
– Todėl kad.
– Tėt?
– Ką?
– Ar moterys šlapinasi atsisėdusios?
– Paklausk mamos. O dabar dumk.

Jis žiūrėjo, kaip sūnus nenoriai gūrina iš kajutės. Dabar jau buvo per vėlu miegoti. Širdį jam suspaudė gailestis. Jo sūnūs paveldėjo iš jo naktinius košmarus. Gali būti, kad daugiau nieko ir nepaveldėjo.

Atsikėlęs nuo gulto Meriditas užsivilko chalatą ir liūdnai nuzūrinęs prie uždaryto liuko su girgždesiu atidarė įleisdamas dienos šviesos. Neaprėpiamas dangus buvo pilkas kaip vakarykščia avižinė košė, tik su violetinių ir oranžinių debesų juostomis; kai kurie blyškūs, išdrikę ir su juodais intarpais, kiti dėmėti kaip senų leopardų kailis. Pagrindiniame denyje du juodaodžiai jūreiviai susirietę prie gorės dalijosi vienu dubenėliu. Maharadža vaikštinėjo prie bako su savo liokajumi. Vargšelis medine koja klypčiojo pirmyn ir atgal, plodamas rankomis sau per šonus, kad nesušaltų. Tam tikra paguoda matyti, kad viskas kaip visada. Keista, kokie dalykai teikia mums paguodą.

Nejučia jis užsigalvojo apie tuodu jūreivius. Jie atrodė tokie artimi; gal net kaip broliai. Tarp vyrų esama ir kitokio artumo; Meriditas tai žinojo, ir žinojo iš savo patirties. Tarnaujant karo laivyne kartą ar du jam buvo pasisiūlę kiti karininkai, bet jis atsisakė. Ne todėl, kad tokia mintis jam būtų buvusi atgrasi. Oksforde jis buvo tai išbandęs, sąmoningai ir ne kartą. Greičiau atgrasūs jam pasirodė tie, kurie siūlėsi.

Jis išėjo iš kajutės ir patraukė lediniu kaip plienas koridoriumi. Stabtelėjęs prie žmonos durų pasibeldė. Niekas neatsakė. Jis dar kartą pasibeldė. Patraukė už rankenos, bet durys buvo užrakintos. Šviežios duonos kvapas atvilnijo iš kambuzo kaip nepelnytas palaiminimas. Jam būtinai reikėjo susileisti dozę.

Vakar po pietų ji atėjo pas jį į kajutę ir pranešė savo ketinimą. Ji apsisprendusi. Iš pradžių jis juokėsi, nes ji, žinoma, kalbanti nerimtai; ji tik griebiasi naujos taktikos, kad žiurkė rangytųsi dar labiau. Ne, pasakė, ji viską apgalvojusi nuodugniai. Apsvarsčiusi visas aplinkybes. Ji norinti skyrybų.

Tai pasakė taip švelniai, kad net baugu pasidarė. Ji esanti nelaiminga, tarė – jau seniai nelaiminga. Ji jaučianti, kad jis taip pat siaubingai nelaimingas, bet negalinti iškęsti jo abejingumo. Abejingumas yra pašlijusios santuokos nuodas. Santuoka gali iškęsti bet ką, išskyrus tai. „Bet ką" ji ištarė taip, lyg tai jai būtų buvę svarbu ir ji būtų netiesiogiai raginusi Meriditą prisipažinti.

– Aš nesu abejingas, – pasakė užuot prisipažinęs.

– Mielasis Deividai, – romiai atsakė žmona. – Mes nė vienos nakties nebuvome drauge jau beveik šešeri metai.

– Jėzau, vėl tas pats. Ir kaip tu nepavargsti?

– Deividai, mes sutuoktiniai. Ne brolis ir sesuo.

– Aš turėjau rūpesčių. Galėjai tą pastebėti.

– Pastebėjau geriau negu būčiau norėjusi. Nustebau ir išsigandau, kas tai galėtų būti.

– Ką nori tuo pasakyti, Laura?

Kai ji prabilo vėl, jos balsas buvo tylus.

– Tu ne senukas ir ne mažas berniukas pagaliau. Aš manau, kad turėtum man jausti tą patį, ką jautei kadaise.

– O dabar ką nori pasakyti?

– Ar tavo gyvenime atsirado kitas žmogus? Prašau, pasakyk man, jeigu taip. – Ji suėmė jo ranką ir laikė. Netgi jam pačiam jo ranka atrodė negyva. – Jeigu padaryta klaidų, jas galima atleisti. Jeigu myli ir esi atviras, gali atleisti. Nė vienas nesame šventas; ir aš tikrai tokia nesu.

– Nebūk juokinga.

– Ar tai atsakymas, ar dar vienas bandymas išsisukti?

Jis įsivaizdavo, kad į tai galima atsiliepti tik dvejopai: rėkti apsimetus įpykusiu arba užsidėti ramybės kaukę.

– Žinoma, jokio kito žmogaus nėra, – ramiai atsakė jis, nors ramus nesijautė ir troško pulti iš kambario lauk. Jis bijojo, kad pasilikęs gali iškloti jai viską.

– Tada aš nesuprantu. Gal tu man padėsi suprasti?

Kada tik ji eidavusi prie jo kaip moteris prie vyro, jis atstumdavęs ją ar sugalvodavęs kokį pasiteisinimą. Jis vertęs ją gėdytis norėti to, kas yra gražu, tų trumpų santuokinio gyvenimo abipusio intymumo valandėlių; artumo, kuris kadaise suteikė jiems tiek laimės ir taip sustiprino judviejų ryšį. Jis vertęs ją jaustis kekše dėl to, kad ji norėjo jį mylėti. Jis pasidaręs uždaras, paslaptingas, visiškai neprieinamas. Tai prasidėję gerokai prieš jo tėvo mirtį, tačiau nuo tada pasidarę visai blogai.

Atrodė, tarsi jis pats būtų numiręs, pasakė ji, arba būtų pabūgęs gyvenimo.

Jam atsitikę kažkas siaubinga; ji aiškiai tai mačiusi. Dažnai bandydavusi jam padėti, tačiau tuščiai. Gyventi su juo santuokoje, vadinasi, būti visiškai neveikliai ir tai jai esą nepakeliama; tarsi stovėtum ant molo ir bejėgiškai žiūrėtum, kaip įlankoje skęsta laivas. Tačiau ji nebris gilyn, nes gali nuskęsti pati.

Yra ir praktinių dalykų, apie kuriuos esą reikia pakalbėti. Jos patikėtosios nuosavybės nebelikę po to, kas įvyko Kingskorte. Už septyniems tūkstančiams nuominink nupirktus bilietus į Kvebeką šeima galėjusi išgyventi daugiau negu dvejus metus. Kainavęs ir jų iškeldinimas: kiekvienam po vairuotojo algą. Jos tėvas esąs labai susirūpinęs jų padėtimi ir neketinąs toliau jų gelbėti. Jeigu jis sužinos, kad ji praėmusi savo kapitalą, tai nežmoniškai įsius ir nutrauks bet kokią paramą. Netrukus jis patirs, kad ji pardavusi vaikų vertybinius popierius. Tiesiog sunku įsivaizduoti, ką jis tada padarys.

– Deividai, pasakysiu tau dar kai ką: jis patarė man palikti tave.

– Koks, po velnių, jo reikalas?

– Tai ne jo reikalas, žinoma. Bet jis susirūpinęs. Sako, girdėjęs dalykų, kurie jo nenudžiugino.

– Kam čia kalbi tomis savo mįslėmis. Ką nori, kad atsakyčiau? Jeigu išvardinsi nusikaltimus, kuriais esu kaltinamas, tai gal pabandysiu apsiginti.

– Jis konkrečiai nesakė. Tik sakė, kad turėčiau būti atsargi. Kartais, pasak jo, tu būni ne toks, koks atrodai.

– Ką gi, jis atrodo kaip asilas ir bliauna kaip asilas. Gali jam nuo manęs perduoti, kad aš susitiksiu su juo teisme, jeigu nesiliaus bliūvavęs.

– Deividai. Prašau. Mums reikia pasiryžti. Jau padarėme viską, ką galėjome. Reikia mokėti sustoti.

Meriditas panaudojo visus aliai vieno savo argumentus, kad įtikintų ją suteikti jam paskutinę galimybę. Amerika išeisianti jiems į naudą, jie turėsią progą pradėti viską iš naujo; galimybę užmiršti viską, kas buvo. Džonatanui ir Robertui dabar reikią ramybės. Jie pakankamai išvarginti; jie verti turėti abu tėvus.

– Jeigu manai, kad jie iki šiol turėjo abu tėvus, tai skaudžiai klysti, Deividai.

– Prašau, Laura. Leisk pabandyti paskutinį kartą.

Dabar, išaušus rytui, tas pokalbis atrodė absurdiškas: tarytum niekada nebūtų įvykęs arba įvykęs kažkam kitam. Kažin ar jinai apie jį užsimins. Gal apsimes, kad jiedu iš viso nesikalbėjo? Galbūt reikėtų atnešti jai puodelį arbatos. Jis nueis į kambuzą ir paprašys virėjo.

Eidamas pro sūnaus Roberto kajutę, pro praviras duris jis pamatė viduje Džonataną: ir pasigailėjo pamatęs. Suėmęs geltonai dėmėtą paklodę kaip nuotaka suknelės klostes, jis bandė apkloti ja miegantį brolį.

– Ką tu veiki Bobio kambaryje, Džonsai?

Berniukas sustingo ir įsistebeilijo į jį, visas nukaitęs iš gėdos. Jo burna žiopčiojo. Paklodė iškrito iš rankų.

– Nieko, – atsakė čiulpsėdamas.

– Kas tas „nieko"? Atsakyk man tuojau pat.

– Tiesiog aš... – Jis patraukė pečiais ir susikišo rankas į kelnių kišenes. – Aš nieko nedariau. Aš...

Jis kaltai tylėjo nudūręs žemėn akis. Meriditas atsiduso. Negražu spęsti jam spąstus. Jis juk matė, ką berniukas daro. Jis tyliai įėjo į kajutę ir pakėlė nuo grindų suteptą paklodę.

– Sakei, kad neprisišlapinai į lovą, vaikine. Kam reikia meluoti. Jau nekalbant apie tai, kad norėjai pakišti įrodymą Bobsui.

– Žinau, tėt. Aš nenorėjau.

– Labai liūdna, Džonatanai. Maniau, kad mes vienas kitam miglos nepučiame, tu ir aš.

– Atsiprašau, tėt. Maldauju, niekam nesakyk.

Ko gero, jam reikėjo dabar atskaityti pamokslą, bet jis neturėjo jėgų. Toks ankstyvas rytas netiko valdžiai rodyti, be to, vaikas jau tiek ir tiek buvo mokytas.

– Tada būk geras vaikas, bėk ir atnešk šilto vandens. Mudu abu ją išplausime. Ar gerai?

Sūnus pakėlė į jį akis, kupinas skausmingos vilties.

– Tu neįskųsi manęs, tėt? Pažadi?

– Žinoma, ne. – Jis patrynė vaikui skruostą. – Mes, vyrai, nemalam liežuviu vieni apie kitus kaip mergiotės, tiesa? Bet daugiau jokių pasakų, arba viskas bus paviešinta.

Berniukas apkabino jo koją ir dėkingas ištipeno iš kajutės. Tą akimirką Meridito dėmesį patraukė viena nemaloni smulkmena. Prie liuko juodavo purvino delno žymė; nedidelės, bet galbūt vyro rankos; ją galėjo palikti nešvari pirštinė.

Jis paprašys Lauros pasikalbėti apie tai su Mere Duein. Gyvenimas šiuo tarpu gana nelengvas, tai tiesa, bet nėra visiškai jokios priežasties nesilaikyti švaros.

Badas buvo Airijai bausmė už lengvabūdiškumą ir dykinėjimą, bet jis atnešė jai gerovę ir pažangą.

Anthony Trollope. „Šiaurės Amerika"

Tamsybių jėga

TRYLIKTOJI, ARBA VIDURINIOJI, KELIONĖS DIENA,
KURIOS METU KAPITONAS APRAŠO
KAI KURIUOS ĮDOMIUS PRIETARUS
(YPAČ ŽINOMUS TARP JŪROS BIJANČIŲ ŽMONIŲ)
IR IMASI GINTI AIRIJOS MOTERIS

1847 m. lapkričio 20 diena, šeštadienis
Plaukti jūra liko trylika dienų

ILGUMA: 36°49.11′ V. PLATUMA: 51°01.37′ Š. LAIKAS PAGAL GRINVIČĄ: 23.59 val. ATITINKAMAS LAIKAS LAIVE: 21.32 val. VĖJO KRYPTIS IR GREITIS: Š–ŠV (342°). STIPRUMAS 4. JŪRA: Nepaliaujamai banguoja. Daug baltų keterų. KURSAS: P–PR 201°. KRITULIAI IR PASTABOS: Nepaprastai tirštas rūkas. Matomumas sumažėjęs iki 400 jardų. Greitį sumažinome iki dviejų mazgų.

Praėjusią naktį rasti devynių mūsų brolių ir seserų palaikai šį rytą palaidoti gelmėje amžinam poilsiui. Karmodis, Kogenas, Desmondas (X2), Dolanas, Mernihanas, O'Brajenas, Rurkas ir Vilehanas.

Šiandien po pietų už kokios pusės mylios buvo pastebėtas didžiulis plokščias ledkalnis didumo daugmaž sulig aukštu Londono namu. Dauguma trečiosios klasės keleivių išėjo į denį pasižiūrėti vaizdo, kokio gyvenime nebuvo matę.

Virėjas Henris Li atėjo pas mane su pasiūlymu, kaip galima palengvinti trečiosios klasės keleivių kančias nepadidinant kompanijos išlaidų. (Sergėk Dieve!) Dalis maisto po vakarienės ir priešpiečių pirmosios klasės valgomojo salone dažnai lieka nesuvalgyta. Kaulai, kremzlės, odelės, kartais lašinukai ar žuvų odelės. Jis siūlo tų likučių neišmesti ir nesupilti į pamazgas kiaulėms (kaip paprastai daroma), bet išvirti iš jų sriubą badaujantiems ir taip jiems padėti. Manau, kad tai gailiaširdiškas ketinimas, ir jam pritariau. (Tiesą sakant, kiekvienam krikščioniui turėtų būti nesmagu, kad pagonis rodo žmonėms daugiau draugiškumo negu dauguma išganytųjų.)

Šiąnakt laive atsirado kažkoks keistas ir siaubingas kvapas. Aš nekalbu apie tą įprastinį tvaiką, sklindantį iš trečiosios klasės, su kuriuo vargšai keleiviai yra priversti taikytis; šitas kur kas baisesnis ir nuodingesnis. Jo neįmanoma aprašyti.

Liepiau išplauti visą laivą druskos tirpalu ir actu, bet kvapas nepradingo, jaučiu jį net dabar, kai rašau. Niekada nesu patyręs nieko panašaus; viską užgožianti puvimo smarvė nelyginant iš kokių apdergtų išviečių. Nei pagrindiniame, nei krovinių triume nebuvo rasta jokių puvėsių. Esu visiškai sutrikęs ir neišmanau ką daryti; keleivius, taip pat kai kuriuos įgulos narius tai labai slegia. Bėda, kad toks reiškinys atsirado būtent šiandien, nes tai tik sukels nerimą.

Diena, žyminti kelionės įpusėjimą, laikoma nelaiminga, o šįkart ji dar ir tryliktoji. Abiems aplinkybėms susidėjus, kaip kad įvyko dabar, tokia diena jūreiviams regisi ypač pikta lemianti. Vienas jūreivis, Tieris Lukas Dafis iš Port-o-Prenso, atsisakė šįryt eiti sargybą, nes tos dvi jėgos drauge reiškia „užkeikimą". (Be to, šiandien šeštadienis, „juodasis šabas" pagal tuos šiurpius prietarus.) Jis sakė Lionui, kad naktį girdėjęs klaikų lyg katės, lyg paukščio riksmą. Šiaip jis labai malonus žmogus, maždaug mano metų, ir mes drauge įveikėme ne vieną kelionę; esame geri ir patikimi draugai; taigi aš nusileidau pas jį pasišnekėti. Jis pasakė, kad ši diena nešventa ir dirbti jis neisiąs. Atsakiau, kad šventvagiška paistyti tokius niekus, nes kitą kartą jis iščirškinsiąs ant ugnies savo motiną vakarienei su Baronu Samedi. (Pastarasis aristokratiškas džentelmenas yra šamanų velnias, bet nešioja cilindrą, kad paslėptų ragus, kaip daro pusė Bendruomenių rūmų narių.) Į tai jis nusijuokė, bet dirbti vis tiek nėjo.

Jis pasakė, kad jeigu šventvagiška yra tikėti į gyvenimą po mirties, į velnio egzistavimą ir tamsiųjų jėgų veikimą, tai tada visas krikščioniškas pasaulis yra šventvagiškas, neišskiriant beveik nė vieno laive esančio žmogaus. Kiekvienas žmogus turi tikėti tuo, kuo nori, pasakė jis; bet jis nesuprantąs, kas tai per Dievas, kad pasiuntė savo vaikį nužudyti ant medžio. O kai dėl kanibalizmo, tai Romos katalikai mielai jums papasakos, kaip jie rijo žmogieną ir gėrė kraują, taip kad popiežius Pijus gal net pats buvo šamanų zombis. Aš pasakiau nepritarsiąs tokioms nepagarbioms kalboms, kai taip daug laivo keleivių išpažįsta šį taurų ir didį (tegu ir teoriškai klaidingą) tikėjimą. Jis atsiprašė sakydamas,

kad juokauja, ir pridurdamas, kad jo paties žmona yra katalikė (iš Eleiteros salos Bahamuose), o jaunėlė dukra ruošiasi stoti į vienuolyną. Jis nieku gyvu nesileido perkalbamas, tikindamas, kad mieliau atsisakys maisto ir surakintas grandinėmis eis į kalinių kamerą, negu dirbs tokią dieną kaip ši. Leidau jam nedirbti vieną dieną, bet pasakiau, kad išskaičiuosiu ją iš algos. Jis su tuo sutiko ir liko patenkintas.

Man išeinant jis burbėjo panosėje kažkokius nesuprantamus žodžius.

Šį vakarą teko nubausti tokį Džozefą Kartiganą iš Liverpulio*, kuris kibo prie kai kurių trečiosios klasės moterų su gėdingais pasiūlymais taip mėgindamas pasinaudoti dabartine vargana jų padėtimi. Matyt, mainais į maistą. Aš visai nesu linkęs bausti vyrų, bet jie žino, kad negaliu leisti, jog mano laive būtų prievartaujamos merginos. Pakvietęs į savo kajutę, pasiteiravau jo, ar jis turi žmoną ar dukterį, ir jis atsakė neturįs nei vienos, nei kitos. Tada paklausiau, ar turėjo motiną ir kaip jam patiktų, jeigu kas nors pasielgtų su ja kaip su kekše. Jis atsakė, kad ji tokia ir buvo, darbščiausia Liverpulyje. (Prisiekiu, jam net ausys krutėjo, tam akiplėšai.)

Čoseris savo „Prievaizdo prologe" rašo „Kol nesupūsim, tol mes nesunoksim". Jeigu tai tiesa, tai šitas

* Kapitonas Lokvudas čia daro jam nebūdingą klaidą. Maždaug tuzinas „Žvaigždės" keleivių buvo iš Liverpulio, tačiau tarp jų nė vieno pavarde Kartiganas. Įgulos registre yra pavardė „Džozefas Kariganas", taip pat „Džozefas Hartiganas". Sprendžiant iš apklausų, kurios buvo atliktos daug vėliau, atrodo, kad čia kapitonas aprašo nuobaudą jūreiviui Hartiganui. – GGD

prasegtklynis medžioklis iš Mersio pakrančių pelkynų toks pernokęs, kad jau pasidaręs nuodingas.

Jis teisinosi nedaręs nieko, kas nėra natūralu, turint galvoje kelionės trukmę ir visa kita. Atakydamas į tai trims dienoms atėmiau iš jo maistą ir dalį jo liepiau atiduoti kokiai nors vargšei mergaitei iš trečiosios klasės. Aš dažnai įsitikinu, kokie teisingi buvo velionio admirolo V. Blaifo (pirmojo kapitono, pas kurį tarnavau dar vaikas matuodamas Dublino įlankos gylį ir žymėdamas žemėlapius) žodžiai, kad žmogus, kuris norėdamas sušvelninti nusižengimą tikina, kad jo veiksmai buvę „natūralūs", paprastai elgiasi blogiau už gyvulį, ir, dažniausiai, su daug silpnesniais už save.

Smarvė pasidarė tiesiog pragariška. Tarsi pats laivas būtų pradėjęs pūti arba plaukęs per tikrų tikriausias srutas.

Kad tu dabar pamatytum mūsų Denį Danihį, kuris niekada nebuvo geros sveikatos, tai jis dabar atrodo geriau negu bet kada gyvendamas namuose. Ir gali būti tikras, kad jis dabar turi sočiai tabako ir prašė manęs, kad užsiminčiau apie tai Timui Merfiui. O kad tu pamatytum Denį Riną, kai Danielis Danihis aprengia jį šitoje šalyje įprastais drabužiais, tai pamanytum, kad jis koks bosas ar stiuardas, taip kad mes nerandame žodžių tau apsakyti, kokie dabar jaučiamės laimingi. O dėl mergaičių, kurios lakstydavo namie po balas, tai kad išgirstum, kaip jos dabar kalba angliškai, baisiai nustebtum.

Danielio Guiney'io laiškas iš Bufalo, Niujorko valstija.

XVII SKYRIUS

Gerbėjas

ŠIAME SKYRIUJE PATEIKIAMA TIKRA IR NEPAGRAŽINTA
TAM TIKRŲ SLEGIANČIŲ ĮVYKIŲ ISTORIJA
IŠ ANKSTESNIOJO DEIVIDO MERIDITO GYVENIMO

1836 metais parvažiavęs namo Kalėdų atostogų, po kurių jau nebegrįžo į laivyną, Deividas buvo sužieduotas su kaimynystėje gyvenusio Talio ir Talio Kroso dvarininko Henrio Bleiko vienturte dukra. Jam jau esą dvidešimt treji, pabrėžė tėvas; pats metas vaikinui lįsti į maišą. Ilgiau atidėliojant gali tekti imti bet kurią užsilikusią vištą. Čia ne Londonas. Ištekliai menki. Bleiko žemės keliose vietose ribojosi su Kingskorto valdomis. Bleikui pinigų nestigo; Kingskortui reikėjo didelių investicijų. Laimingas sutapimas, pasakė Meridito tėvas, nors, žinoma, tai nesąs svarbiausias motyvas ar kažkas panašaus. Tačiau sujungus abiejų turtą į vieną, žmonės bus priversti su jais skaitytis. Netgi Martinai iš Balinahinčo bus pasodinti į vietą; jau nekalbant apie tuos didžiuoklius pasipūtėlius bjaurybes D'Arsisus iš Klifdeno. Ir pagaliau panelė Amelija garsėja grožiu visoje grafystėje.

Meriditui tiesiog į galvą nebuvo atėję vesti, bet jis jautė, kad tam tikra prasme tėvo sprendimas teisingas. Amelija Bleik ne blogiausias pasirinkimas. Žinoma, jie

pusbroliai, bet itin tolimi pusbroliai, ne tokie, kuriems gimsta žvairi, suaugusiais kojų pirštais vaikai. Jis pažįsta ją jau daug metų, ir per vestuves kartais ją šokdina. Ji daili. Jie abu mėgsta arklius. Protinga pavadinti gal būtų per drąsu, bet tikrai nepasakytum, kad kvaila.

Deividas Meriditas ir Amelija Bleik. Jų vardai drauge skambėjo įprastai ir dermingai. Ji buvo švelnių bruožų, žaisminga, nutrūktgalviška, mokanti itin kandžiai pašiepti. Sąmojai kartkartėmis nutvieksdavo jos nerūpestingumą kaip fejerverkas miglotą naktį. Nuo jos juokų jis dažnai pasijusdavo nejaukiai. Jai atrodė, kad užmezgant su kuo nors draugiškus ryšius reikia išsiaiškinti, kurie žmonės tau nepatinka, ir paskui kuo dažniau ir kuo negailestingiau juos pliekti; Meriditą tai trikdė; labai nedaug tebuvo žmonių, kurių jis iš tikrųjų nemėgo. Be to, jai labai patikdavo vulgariai kumščiuotis taip reiškiant savo prielankumą. Pritardama sąmojui, ji atsivėdėjusi plodavo jam per petį. O jeigu išgerdavo taurę chereso, tai pasiusdavo daužyti kumščiais. Meriditas netruko pastebėti jos akivaizdoje vengiąs juokauti (ką jau kalbėti apie jos vaišinimą cheresu), nes būti apkultam sužadėtinės jam atrodė nei šis, nei tas.

Praėjus dviem savaitėms po sužadėtuvių paskelbimo jis vienas nuvyko į kasmetinę vikonto Poverskorto savaitgalio medžioklę Viklou grafystėje. Jam nerūpėjo šaudymas, jis nebuvo taiklus šaulys, bet buvo įdomus pats šautuvo veikimo principas; ir parako dūmas gaiviame obuoliais kvepiančiame ore. Per pietus jis buvo pasodintas priešais dailią berniukiškos išvaizdos anglę, kurios nerūpestingas juokas nejučia patraukė jo žvilgsnį. Mergina pirmą kartą lankėsi Airijoje ir buvo pakerėta. Vyresnioji iš dviejų šeimininko dukrų, garsiųjų

Poverskorto Vingfildų atžala buvo geriausia jos draugė, su kuria ji kartu mokėsi Šveicarijoje. Meriditas pašokdino anglę. Ji šaipėsi iš jo, kad taip nerangiai šoka kadrilį niekais paversdamas įmantrius sukinius. Jiedu pasivaikštinėjo deglais apšviestoje terasoje, grožėdamiesi rokoko fontanu, puošiančiu dekoratyvinį ežerą. Jį nupirkęs jos draugės tėvas Italijoje, pasakė jinai, ir tai esanti didžiojo Berninio kopija. Visi mano, kad tai originalas, bet ji žino, kad kopija. Ji turinti talentą atskirti klastotes, pasakė jinai. Norėtų pabuvoti Italijoje. Ir neabejoja, kad būtinai nuvažiuos.

Jam patiko jų pokalbių dalykiškumas, jos tikrumas tuo, ką sako, toks nebūdingas moterims, kurias jis pažinojo. Ji buvo ne tokia kaip jo seserys, ir, žinoma, ne tokia kaip jo teta, ir ne tokia kikenė kaip Amelija Bleik. Jos pasitikėjimas savimi buvo kone įžūlus; jis priminė jam žmogų, apie kurį jis dabar retai kada prisimindavo. Tą naktį, kai sutiko Laurą Markhem, jis beveik nesudėjo bluosto. Kažkodėl jautė, kad visada bus greta jos, nors neįsivaizdavo kaip.

Kitą dieną, užuot šaudęs ar stebėjęs, kaip šaudo kiti, jis visą rytą žiūrėjo į ją pro lauko žiūronus. Ji su kitomis merginomis leido rytą terasoje, susisupusi į antklodę, siurbčiodama kavą. Kai kurios merginos lošė šachmatais, kitos brązgino gitaras, bet Laura Markhem visą tą laiką skaitė „Times". Meriditą tai nepaprastai suintrigavo. Jis neprisiminė, kad kada nors būtų matęs moterį, skaitančią „Times". Vis tikėjosi, kad ji ras kokią dingstį nulipti žemyn į pievą, bet ji taip ir nenulipo; sėdėjo tenai ir skaitė.

Priešpiečiai buvo triukšmingi ir kiek iškrikę. Kambariniai žaidimai taip pat vyko triukšmingai; flirtavi-

mo, prisilietimų ir atsiprašymų kakofonija. Tą vakarą visi išsiskirstė rinkti bugienio uogų iki pavakarių. Jis su Laura Markhem buvo vienoje komandoje. Ji drąsiai paėmė jo ranką ir laikė ją visą laiką, kol jie žengė žvyruotais takeliais, ėjo per minkštą kaip kilimas žemutinę pievą, apžiūrinėjo eilėmis susodintus atvežtinius medžius, kurių gyvybę Viklou sąlygomis turėjo palaikyti pulkai sodininkų. Nebuvo per daug ieškoma nei bugienių, nei ko kito, išskyrus ramią vietelę. Šešėliams ilgėjant apkarpyti krūmai ir įmantrios gyvatvorės (suformuotos kaip hipogrifai arba mistiniai paukščiai) vikontui Kingskortui atrodė šiek tiek nejaukiai. Tačiau jos draugijoje jis jautėsi laisvai; bendrauti buvo lengva. Kartą atsigręžęs atgal jis pamatė judviejų pėdsakus, nusidriekusius nelygia greta per šalnos pakąstą pievą. Tas vaizdas Meriditui pasirodė tarytum kažkokią ramybę lemiantis ženklas. Netrukus jie priėjo Žemutines gyvulėlių kapines, kuriose Vingfildai laidojo savo numylėtinius su jaudinančia pagarba, nors pristigdavo jos daugeliui savo nuomininkų.

Ji žiūrėjo į stilingus sodus jam neįskaitomu žvilgsniu. Namo šviesos padūmavusioje tolumoje atrodė nelyginant laivas pasakiškame sapne.

– Ar Golvėjus taip atrodo?

– Ne, Golvėjuje atšiauriau.

– Turbūt tenai man patiktų labiau. Mėgstu atšiaurumą.

Ji atsisėdo ant vienos ornamentuotos porfyro plokštės – ant du kartus derbyje dalyvavusio kumeliuko kapo ir susidėjusi rankas linksmai atsiduso. Smarkiai plasnodama sparnais iš rododendrų krūmo pakilo liepsnotoji pelėda.

– Jorkšyras, Bretanė ir panašios vietos. O tokie nudailinti sodai mane šiek tiek liūdina. Lyg laumė būtų įspausta į korsetą. Nesutinkate?

Meriditas šiek tiek nustebo. Santūrios jo aplinkos moterys nevartodavo viešai tokių žodžių kaip „korsetas". Amelija Bleik, ko gero, net ir ne viešai neištartų.

– Gal kada nors aplankysite mus Golvėjuje.

– Taip. Galbūt pakviesite mane į savo vestuves. Mielai atvažiuočiau pasižiūrėti į jus natūralioje aplinkoje.

Jam buvo keista, kad ji žinojo apie jo sužadėtuves, ir mintyse spėliojo, iš kur galėjo tai sužinoti. Jį sujaudino tai, kad jai buvo taip įdomu ir ji net kažkieno pasiteiravo.

– Ar pašoksite su manim, jeigu pakviesiu? – tai buvo geriausia, ką jis sugalvojo atsakyti.

– Kodėl ne, – atsakė ji žiūrėdama į ežerą. Gondola su degančiais deglais slydo vandens paviršiumi. – Bet pirmiau jums dar reikia pasimokyti. Ar ne?

Jis prisimena, kaip jo ranka pirmą kartą palietė jos juosmenį. Tą sekmadienio vakarą ji vilkėjo baltą suknelę su dangaus mėlynumo diržu, kuris pabrėžė švelnų klubų išlinkimą. Prie kaklo duobutės spindėjo kryželis. Jie šoko valsą ir jam nutirpo rankos ją belaikant.

– Turbūt Golvėjuje valsas nelabai mėgstamas, – pasakė ji. – Ar neatneštumėt man taurelės brendžio? Mudu išgertume ją perpus.

Nuo brendžio jį pykino, visą gyvenimą, ir tai, kad šį gėrimą taip mėgsta jūreiviai, gerokai apnuodijo jo dienas laivyne. Vis dėlto jis atnešė jai taurelę ir žiūrėjo, kaip ji siurbčioja. Ji tyliai niūniavo į puikios muzikos taktą, kartais pašnabždom pasišaipydama iš kerepliškos pro šalį šuoliuojančios poros; kartais paliesdama jo riešą.

Trečiojo aukšto laiptų aikštelėje jie grožėjosi senolių portretais; niūriomis seniai išėjusių Vingfildų fizionomijomis. Prie savo kambario durų ji paspaudė jam ranką. Bučinys į skruostą buvo dovanotas kaip medalis. Jis dar nespėjo susivokti, kas įvyko, durys užsivėrė ir jis liko vienas su fizionomijomis ant sienų ir tuščia brendžio taurele rankoje.

Ji buvo vienturtė Sasekso pramonininko duktė; jos tėvo namai stovėjo netoli pakrantės. Jis turėjo kelias stambias keramikos ir fajanso manufaktūras. Laura buvo metais jaunesnė už Deividą Meriditą, bet jau du kartus susižadėjusi: kartą su kavalerijos leitenantu, kuris mirė nuo plaučių džiovos, antrą kartą su tėvo pažįstamu verslininku. Antrąsias sužadėtuves nutraukė pati. Ir dėl to nesigailėjo.

Savaitgaliui praėjus ir pavargusiems svečiams išvykus namo ruoštis kito savaitgalio vargams, Karnos vikontas pasiliko Poverskorte. Vėliau jis dažnai prisimindavo tą laiką, tarsi apgaubtą kokio šarvo, kaip laimingiausią metą per visą savo toli gražu ne laimingą gyvenimą. Tikrai laimingiausią, išbraukus iš paveikslo Merę Duein, ką tuo metu jis ir buvo pradėjęs daryti.

Juodu su Laura nuvažiavo su Vingfildais į Dubliną, vaikščiojo po teatrus ir koncertus; dalyvavo hercogo Lainsterio kaukių baliuje. Pamatęs, kaip jie šoka valsą, įkaušęs senasis šeimininkas atsvirduliavo prie jų ir pasveikino su puikia žinia. „Niekas man nesakė, kad jūsų sužadėtinė tokia pritrenkianti, Meriditai. Priešingu atveju, pats būčiau nusigriebęs. Grynaveislis žirgas tarp tursenančių ponių“. Kai jis nušlitiniavo tolyn palikdamas blogo burnos kvapo ir džino šleifą, jie abu nusijuokė iš to, ką jis pasakė. Tačiau po to jau šoko kitaip.

Tarsi tai, kas tarp judviejų vyko, buvo pagaliau garsiai įvardyta. Tiems žodžiams patvirtinti jie susiglaudė tiek, kiek leido šokis.

Meriditas ėjo su ja į itališką cirką; anksti rytais jodinėjo Fenikso parke. Zoologijos sode spiegiant pabudusioms beždžionėms, stebėdavo tenai raitosios policijos paradą. Antrajai savaitei baigiantis jiedu buvo jau beveik neperskiriami. Tą popietę, kai ji turėjo išvykti į Saseksą, jis atėjo prie kelto Kingstaune jos palydėti. Snigo. Emigrantai stovėjo išsirikiavę eilėje ant molo. Kai pabandė ją pabučiuoti ant trapo, ji tylomis nusisuko, nors jos žvilgsnis jam įkvėpė viltį. Jis pabandė dar kartą, bet ji ir vėl nusisuko. Taip, pasakė ji švelniai, jis jai patinkantis; bet ji nesielgsianti nedorai kitos merginos atžvilgiu.

Ji nepavydinti Meriditui būsimo pasirinkimo, bet ji nespirs ir neprašys jo elgtis vienaip ar kitaip. Tiesiog jis žinos, kokie iš tikrųjų jos jausmai. Jis turįs elgtis, kaip jam pasirodys geriau, tik taip. Kelių žmonių laimė pavojuje. Įskaudinti žmogų, kuriam esi pasižadėjęs, rimtas dalykas ir negalima to daryti lengvabūdiškai. Jam reikią viską apgalvoti, ramiai ir nuodugniai, pasakė ji. Kad ir kurią pasirinks, kažkuri bus atstumta. Kad ir kaip jis apsispręstų, ji supras jo poelgį, visada gerbs tokį jo apsisprendimą ir su meile jį prisimins. Ji nesistengs su juo susieiti, nebent jis pirmas tai padarytų. O tai bus įmanoma tik tuo atveju, jeigu jo sužadėtuvės su Amelija Bleik bus nutrauktos.

Grįždamas pašto karieta į Golvėjų, Meriditas jau žinojo, kas bus. Lauros atsitraukimas buvo kilnus ir dėl to jis dar labiau jos troško; tai buvo padorumas, kurio jam pačiam, ko gero, stigo. Juk jam nieko nereiškė pri-

sipažinti meilėje kitai moteriai, nors buvo susižadėjęs. Jis būtų nuėjęs ir toliau, jeigu jam būtų buvę leista. Pažvelgti tiesai į akis nebus taip lengva, bet jeigu jis to nepadarys, gailėsis amžinai.

Karietai važiuojant per Šanoną ėmė temti. Sniego pripustyta tiek, kad upė veržėsi iš krantų; ūkininkai neperšlampomis striukėmis krovė pakrantėse smėlio maišus. Netrukus gamtovaizdis ėmė keistis; vešlios Airijos vidurio pievos užleido vietą nepereinamiems Golvėjaus brūzgynams. Šaltas oras kvepėjo durpių dūmais ir jūra. Jis niekada nepamirš, kaip pamačius Kingskorto dvarą širdį jam sugniaužė baimė.

Tėvas sėdėjo prie stalo bibliotekoje, tyrinėdamas kumščio didumo geltoną kiaušinį ir kažką užsirašinėdamas į sąskaitų knygą odiniais viršeliais. Nors Meriditas nebuvo jo matęs viso labo tris savaites, atrodė pasenęs keleriais metais. Dar nedaug laiko buvo praėję po antrojo insulto; po jo jam išliko drebulys ir nusilpo regėjimas. Juoda odinė pirštinė, kurią jis paprastai mūvėjo ant dešinės rankos, gulėjo išsiklėtusi ant spaustuko nelyginant nuodingas voras.

Meriditas pasibeldė. Nepakeldamas akių tėvas sumurmėjo:

– Įeikite.

Jis atsargiai žengė vieną žingsnį, bet iš tikrųjų neįėjo.

– Norėjau paklausti, ar negalėtume trumpai pasikalbėti.

– Aš jaučiuosi neblogai, Deividai. Ačiū, kad rūpiniesi.

– Atleiskite, sere. Aš turėjau pasiteirauti.

Tėvas niūriai linktelėjo, bet galvos nepakėlė.

– Kas per trumpas pasikalbėjimas? Ar apie naudojimąsi mano viešbučiu, kuriame ilsimasi tarp vakarėlių?

– Ne, sere. Aš atsiprašau, kad taip ilgai užtrukau, sere.

– Suprantu. Tai apie ką gi tuomet? Apie ką norėtumei trumpai pasikalbėti?

– Apie... apie reikalą, liečiantį panelę Bleik ir mane, sere.

– Ir kas gi tai per reikalas?

– Taip atsitiko. Man atrodo, kad taip atsitiko. – Jis susikaupė ir pradėjo vėl. – Taip atsitiko, kad aš užmezgiau naują pažintį, sere.

Grafas ramiai išsitraukė iš stalčiaus teptuką ir virpančia ranka ėmė braukti nuo jo dulkes.

– Ką gi, – tyliai pasakė lyg pats sau. – Tokiu atveju reikėtų kuo skubiau ją nutraukti. Ar dar to nepadarei? – Jis laikė pakėlęs kiaušinį prieš blyškią židinio ugnies šviesą; perbraukė pirštu aplinkui tarsi kalbindamas prasikalti.

– Jeigu gerai prisimenu, – beveik šnibždėjo jis, – kai kurios tavo anksčiau užmegztos „pažintys" taip pat buvo neapgalvotos. Ir jas taip pat teko nutraukti.

– Manau, tai kas kita, sere. Iš esmės, aš tuo neabejoju.

Dabar tėvas pakėlė į jį akis. Jo žvilgsnis buvo slegiantis kaip akmuo. Po kiek laiko jis atsistojo ir užsismaukė pirštinę.

– Eikš arčiau, – sumurmėjo. – Į šviesą.

Žengdamas prie tėvo Meriditas visas virpėjo.

– Kas atsitiko tavo pečiams, Deividai?

– Kas – ką jūs turit galvoje, sere?

Lordas Kingskortas retai sumirksėjo, kaip mieguista karvė.

– Gal suteiktum man neįkainojamą garbę kalbėdamas su manimi stovėti tiesiai, jeigu nesunku.

Jis pakluso. Tėvas žiūrėjo į jį. Vėjas klebeno lango stiklą; staugė dūmtraukyje. Barškėjo pieninės stogo čerpės.

– Ar tu bijai, Deividai? Atsakyk tiesiai.

– Šiek tiek, sere.

Po labai ilgos tylos lordas Kingskortas linktelėjo.

– Nesigėdyk. Aš žinau, ką reiškia bijoti.

Jis lėtai ir sunkiai nubrūkšėjo iki raudonmedžio bufeto, sugrabaliojo tenai molinį grafiną ir vargais negalais atkimšo. Atsargiai pripylė į taurelę brendžio, nors drebančia ranka pilti buvo nelengva. Neatsisukdamas paklausė:

– Ar išgersi su manim, Deividai?

– Ne, sere, ačiū.

Jo ranka buvo pakibusi ties antrąja taurele tarsi laukdama sprendimo, turėsiančio ilgalaikių pasekmių.

– Tai nejaugi dabar žmogus nebegali išgerti su savo sūnum negavęs leidimo iš Dublino?

Senelio laikrodis spragtelėjo ir sudūzgė. Laikas, kurį jis rodė, neatitiko tikrojo keliomis valandomis. Kažkur kambaryje tiksėjo mažesnis laikrodis, tarsi irzliai ginčydamasis su savo proseneliu.

– Atleiskite, sere. Mielai išgersiu. Ačiū. Gal nedidelę taurę vyno.

– Vyno, – pakartojo lordas Kingskortas, – tai ne gėrimas. Tai tik prancūzų ir salonų dabišių pamėgtas skystis inkstams praplauti.

Jis pripylė kitą taurelę sulig viršum ir pastatė ją ant pristatomo stalelio prie pianino. Meriditas priėjo ir paėmė ją. Gėrimas buvo šaltas.

– Į tavo sveikatą, Deividai, – lordas Kingskortas vienu mauku ištuštino pusę savosios.

– Ir į jūsų, sere.

– Matau, kad tu negeri. Matyt, tavo tostas nenuoširdus.

Meriditas siurbtelėjo lašelį. Ji apėmė šleikštulys.

– Dar, – pasakė tėvas. – Aš noriu būti sveikas.

Jis nurijo gurkšnį: iš pasibjaurėjimo net ašaros ištryško.

– Iki dugno, – paliepė lordas Kingskortas. – Tu žinai, kad aš sunkiai sergu.

Jis išgėrė visą taurę. Tėvas pripylė dar.

– Gali atsisėsti, Deividai. Malonėk štai ten.

Meriditas nuėjo per kambarį prie minkštos sofos ir atsisėdo, o tėvas iš lėto priėjo prie odinio krėslo ir kęsdamas skausmą atsisėdo išsipūtusiu nuo pastangų veidu. Jį kankinanti egzema buvo nusėjusi kaulėtas kulkšnis pūslėmis, pamėlę randai buvo iki žaizdų nudraskyti nagais.

Jis vis dar nieko nesakė. Meriditas spėliojo, kas bus. Kažkur toli juokingai subliuvo asilas. Kai tėvas pagaliau prabilo, stengėsi pabrėžtinai aiškiai tarti žodžius, kaip buvo įpratęs daryti po jį ištikusių priepuolių, norėdamas nuslėpti, kad jam pinasi liežuvis. Girtas žmogus, mėginantis užtušuoti girtumą.

– Kai buvau tokių metų kaip tu, kartais labai bijodavau tavo senelio. Mes su juo negalėjome pasidžiaugti tokiu artimu ryšiu, koks yra tarp mudviejų. Tiesą sakant, jis buvo geras tironas. Senų pažiūrų ir taip toliau. Bent jau man taip atrodė. Tik visai neseniai pradėjau suprasti, kad jo ketinimai buvo geri. Tai, kas man atrodė kaip griežtumas, iš tikrųjų buvo mylinčiojo geru-

mas. – Jis mauktelėjo brendžio; gėrimas užstrigo ryklėje tarytum būtų riįęs kremzlę. – Bet kai esi jaunas, visada panašiai galvoji apie tėvą. Sūnui tai natūralu.

Meriditas nesmagiai mintijo, ką jam derėtų atsakyti.

– Mūšyje taip pat. Aš dažnai bijodavau. – Jis sučiaupė mirtinai išblyškusias lūpas ir liūdnai linktelėjo galvą. – Taip. Tu atrodai nustebęs, bet tai tiesa. Baltimorės mūšyje buvau tikras, kad mirsiu, Deividai. Vienu metu buvome atkirsti. Ir tada aš bijojau.

– Bijojote mirti, sere?

Tėvas susimąstęs įsistebeilijo į savo taurę lyg virš jos kylančiuose garuose būtų išvydęs keistus vaizdus. Nors kambaryje buvo šalta, jo barzda buvo aprasojusi nuo prakaito.

– Taip, turbūt. Turbūt bijojau skausmo. Kai jaunas žmogus yra matęs, kaip miršta kiti jauni vyrai, kai jo pareiga yra vertusi jį siųsti juos į neabejotiną mirtį – tada jis žino, kad mirtis visai nėra šlovinga, o tiktai šlykšti. – Jis sudrebėjo ir nežinia kodėl nusibraukė dulkę nuo rankovės. – Tos mūsų gražbylystės apie mirtį už savo tėvynę – grynas melas! Nieko daugiau, Deividai. Žiaurumas ir melas.

– Sere?

– Aš įtikinau save, kad visa ta beprasmybė yra tam, kad mes nustotume bijoti. Sutriuškinti baimę, kuri mus verčia jungtis. Religijos. Filosofijos. Netgi pačios šalys – jos taip pat yra tam tikras melas. Mano galva.

Meriditas sunkiai gaudė mintį.

– Kuria prasme, sere?

– Aš turiu galvoje, kad mes visi panašūs po savo išoriniu apvalkalu. Sakyčiau, žmogiški. Jeigu mus kas sujaudina ir panašiai. Jis vėl linktelėjo ir išgėrė didelį

gurkšnį brendžio. – Išskyrus prancūzus, žinoma. Tuos česnaką ryjančius laukinius.

– Taip, sere.

– Aš pajuokavau, – susiraukė tėvas.

– Atsiprašau, sere.

– Taip, ir aš atsiprašau. Tu net neįsivaizduoji kaip. – Jis trumpai ir karčiai nusijuokė. – Atvirai kalbant, kartais pagalvoju, kad senas varlių ėdikas buvo teisus. Laisvė, lygybė, brolybė ir taip toliau. Jis apžvelgė nemaloniai šaltą kambarį lyg būtų jo neapkentęs. – Negali pasakyti „ne" laisvės vėjui. Teisybė? – Jo žodžiuose slypėjo ironija, kurios Deividas Meriditas nesuprato.

– Na, ne, sere, manau, kad ne.

– Ne, ne, tikrai ne. Ir aš taip manau.

Senelio laikrodis suskambo iš pačios savo ertmės: liūdnas, išsekęs, chronometrinis kosulys. Krustelėjo šešėliai. Šnypštelėjo ugnis. Krumpliaračiai pasirengė tęsti savo katorgišką darbą. Tėvas pakėlė akis į rudas išsikreivinusias lubas; paskui į laikrodį; ir tada į sūnų.

– Ką aš tau sakiau, Deividai?

– Jūs kalbėjote apie mirtį, sere.

– Tikrai?

– Taip, sere. Apie Baltimorės kautynes.

Tėvas iš lėto prakalbo vėl.

– Ko aš bijojau. Netgi labiau. Negu šitos galimybės, – atrodė, kad lordas Kingskortas tuoj apsipils ašaromis.

Meriditas buvo apimtas siaubo, lyg jo tėvui būtų prasidėjęs staigus išmatų nelaikymas. Iš pradžių jis sėdėjo ramiai, nunarinęs galvą, kaire ranka gniauždamas sidabrinę juostą, puošiančią krėslo ranktūrį. Paskui jo pečiai suvirpėjo ir jis tyliai pravirko. Rauda draskė jam

krūtinę, bet jis stengėsi nejudėti. Buvo girdėti, kaip stengiasi susivaldyti. Purto galvą. Jis žiopčiojo gaudydamas orą ir tas oras tarsi badė jį.

– Ar jums kas... kas atsitiko, sere?

Lordas Kingskortas linktelėjo, bet nieko nepasakė.

– Gal atnešiu stiklinę vandens?

Jokio atsako. Lauke ėmė loti šuo; amsėjo įkyriai, dviem tonais, paskui švilptelėjo piemuo, ragindamas jį paklusti. Lordas Kingskortas pakėlė virpančius pirštus prie kaktos; užsidengė akis lyg iš gėdos.

– Tu turi man atleisti, Deividai. Šį vakarą aš kaip nesavas.

– Nieko tokio, tėve. Ar galiu kuo nors padėti?

– Tavo motina... buvo nuostabiausias žmogus žemėje.

– Taip, sere.

– Jos mokėjimas užjausti žmones. Gebėjimas atleisti. Nė valandos nepraeina, kad neprisiminčiau jos netekęs. Kaip luošys ilgisi savo nupjautos galūnės.

Ašaros vėl pasruvo jo veidu, bet dabar Meriditas bijojo prasižioti. Jam atrodė, kad pats apsižliumbs.

– Tu patirsi, kad būna gerų ir blogų dienų, Deividai. Dievas mato, aš toli gražu nebuvau jos vertas. Aš taip dažnai ją nuvildavau. Iš pykčio ir kvailumo. Praradau tiek daug, kad man net baisu apie tai galvoti. Bet niekada nemanyk, kad tarp mūsų nebuvo meilės.

– Aš nemanau, sere.

– Todėl. Kad tą naktį Baltimorėje, Deividai. Aš bijojau ne vien skausmo – fizinio skausmo. Bet kad niekada – niekada – nepamatysiu tavęs ir tavo motinos. Ypač tavęs. Nebeapkabinsiu. Savo vienintelio sūnaus. Toks siaubas, kokio dar nebuvau patyręs.

– Sere, maldauju jūsų nekankinti savęs praeities prisiminimais.

Tėvo burna persikreipė iš širdgėlos.

– Tai aš tavęs maldauju. Prašau, niekada nebijok ateiti pas mane kad ir dėl menkiausios bėdos, kuri tave ištiks. Niekada, Deividai. Viską galima įveikti. Ar pažadi man?

– Žinoma, ateisiu sere.

– Ar duosi man ranką pažadui patvirtinti?

Meriditas priėjo prie tėvo ir paėmė jo ištiestą suglebusią ranką. Dar niekada gyvenime nesijautė jam toks artimas. Tokio instinktyvaus gyvuliško artumo jis nebuvo jautęs niekam gyvenime. Jo tėvas verkė kaip našlaitis, o jis spaudė jo ranką. Norėjo apkabinti jį, užstoti kaip skydas, bet bėgo laikas, o jis tik bandė įsivaizduoti, kaip tai darytų. O gal ir taip gerai. Tėvas niekada nemėgo prisilietimų.

Lordas Kingskortas nusišluostė akis ir drąsinamai šyptelėjo.

– Vadinasi, įsimylėjai iki ausų. Nelaukta sėkmė.

– Taip, sere. Atrodo, kad taip.

– Esi dėl to tikras?

Tėvas staiga sukikeno ir patapšnojo jam per petį.

– Manai, kad tavo tironas senis niekada nebuvo pasigavęs šitos ligelės, ką?

– Žinoma, ne, sere.

– Man taip buvo, velniai rautų. Ir ne kartą. Ne visada buvau toks iširęs griuvena kaip dabar. Turiu pasakyti, kad savo laiku kelioms pupytėms buvau smagiai apsukęs galvą. Taigi aš suprantu tavo keblią padėtį, mano berniuk.

– Ačiū, sere. Tikrai jaučiau, kad padėsite, kai išdėstysiu, kas atsitiko.

– Taip, visa tai yra puikiausiai suprantama. Iš esmės, natūralus dalykas.

Jis įsipylė dar vieną taurę brendžio.

– Mielas veidelis. Žibančios akys. Skoningi dangalai. Neabejoju. – Jis dirbtinai nusikosėjo ir nusisuko nusišluostyti burnos. – Matai, visa tai labai gerai. Nė vienas be šito neapsiėjome. Bet vedybos – ne vien tai pagaliau.

– O, taip, sere, aš žinau.

– Reikia pagalvoti apie pareigą. Vedybos yra sutartis.

– Taip, sere.

– Šiais laikais visi tik ir pliauškia visokias nesąmones apie meilę. Ar žinai, ką reiškia meilė?

– Ką, sere?

– Ketinimas laikytis duoto žodžio, Deividai. Nei daugiau, nei mažiau. Atlikti savo pareigą, visada: ar žmogui to norisi, ar ne.

– Taip, sere.

– Gyvūnai vadovaujasi jausmais. Ir tuo gyvūnas yra gražus. Iš esmės, tai ir sudaro jo grožio esmę. Tačiau mes, žmonės, turime moralę. Tai vienintelis mus skiriantis dalykas. Tik dėl jo ir verta gyventi.

– Aš, žinoma, ketinu laikytis žodžio, duoto panelei Markhem, sere. Manyčiau, kad laikytis žodžio man bus didžiulis ma-malonumas. Kai pamatysite ją, esu tikras, kad man pritarsite.

Nykstanti šypsena tėvo veide priminė jam gęstančias žarijas. Kai jis vėl prabilo, balsas buvo tylus ir stingdantis.

– Aš kalbėjau apie tavo žodį, duotą panelei Bleik ir jos tėvui.

Ugnis židinyje suspragsėjo ir išspjovė dūmų kamuolį. Raudonai įkaitusi malka iškrito lauk ir sušnypštė ant grindų grotelių.

– Be to, tu turi priedermių šio dvaro žmonėms. Ar šitai tau niekada nebuvo atėję į galvą?

– Sere...

– Aš daviau žodį padidinti žemių vertę, kai gausiu lėšų iš tavo vedybų sandorio. Ar dabar man sakyti, kad mano žodis nieko nereiškia? Kaip kad taviškis savo sužadėtinei ir jos tėvui?

– Ssere... aš šiandien parašiau panelei Bleik ir paaiškinau padėtį, tai pat ir kapitonui. O dėl nuomininkų...

– Aišku, – nutraukė į tėvas. – Tu parašei. Kokia nematyta drąsa. Vadinasi, visas šis pokalbis iš tiesų buvo teorinio pobūdžio.

– Jaučiau, kad privalau pranešti kapitonui apie pasikeitusią padėtį, sere.

Tėvas liūdnai nusišypsojo.

– Argi kapitonas yra tas kvailys, kuris tave išaugino, gerbiamasai? Argi kapitonas yra tas kvailys, kuris tave išpenėjo?

– Aš...labai stengiausi taip pat ir jums viską paaiškinti, sere.

– Nori pasakyti, kad priešinsiesi mano įsakymui? Toks tavo paskutinis žodis? Gerai pagalvok, gerbiamasai. Tavo veiksmai turi pasekmių. – Lordas Kingskortas nušlubavo per kambarį prie varpelio ir pirštinuota ranka suėmęs virvelę tarė:

– Tu priėjai savo gyvenimo kryžkelę, Deividai. Rinkis. Tavo pasirinkimas turi būti vyriškas.

– Aš sa-sakau, kad mano padėtis pasikeitė, sere. Mano jausmai pasikeitė.

Lordas Kingkskortas linktelėjo ir patraukė už virvelės. Varpelis nuskambėjo kažkur toli.

– Na, ką gi, tebūnie, – jis apsisuko ir atklibinkščiavo atgal prie stalo.

– Tėve?

– Rytoj, kai atsikelsiu, kad tavęs čia nebebūtų. Ir nebegrįžk.

– Tė-tėve?

– Tavo išlaikymas nedelsiant nutraukiamas. O dabar eik.

– Tėve, prašau...

– Prašau ko, sere? Prašau ir toliau tenkinti kiekvieną mano užgaidą? Prašau paremti šokių mokytojo klajones po šalį? Manai, kad aš nieko negirdėjau, sere, turbūt taip? Mano draugų jau nedaug belikę, bet aš dar turiu keletą, kurie pranešė man apie pastarąjį nesusipratimą. Ką gi, daugiau niekada už jokius mano pinigus nebepramogausi, ponaiti. Prisiekiu tavo motinos atminimu.

– Pinigai čia neturi reikšmės, sere, tikrai...

– O, „pinigai čia neturi reikšmės, sere". Ar iš tikrųjų, įžūlus vaikėze? Ir kaip žadi išlaikyti savo vadinamąją žmoną? Iš jaunesniojo leitenanto algos?

– Ne, sere.

– Taip, sere! Atsistok, kai kalbu su tavim! Nes kiek man teko girdėti apie tavo varganus pasiekimus, tai nepanašu, kad tu net kapitono laipsnį užsitarnautum.

– Tiesą sakant, ketinau išeiti į atsargą, sere.

– Tikiuosi, kad kalbi ne apie tą postą, kurį aš už savo sunkiai uždirbtus pinigus tau išrūpinau.

– Panelė Markhem pati turi lėšų, sere. Jos šeima sėkmingai užsiima verslu.

Lordas Kingskortas stabtelėjo. Jo akys išsiplėtė iš pasibjaurėjimo.

– Ne, tu turbūt juokauji.

– Ne, sere.

– Ar tu manęs taip nekenti? Ar nori mane nužudyti?

– Sere, maldauju...

– Ar aš auginau, lavinau ir išlaikiau tave, nenaudėli, tam, kad gyventum kaip krautuvininkas iš verslo pelno?

– Aš į visa tai žiūriu kiek kitaip, sere.

– Ak, kitaip. Kaip patogu. Kaip jaudinamai modernu. Ir neįžiūri čia nieko neprideramo? Vyrui būti išlaikomam moters, kad ją kur velniai?

– Sere.

Lordas Kingskortas neapibrėžtai mostelėjo lango link. Iš įniršio jo veidas atrodė tarsi purvinas. Airiškai „purvinas" yra *salach:* žodis, kurio skambėjimas atitinka prasmę.

– Joks vyras šioje žemėje, net pat neturtingiausias, nesutiks, kad žmona jį išlaikytų, – jis su trenksmu pastatė taurę ant pianino dangčio – taip smarkiai, kad turinys išsiliejo jam ant pirštinės. – Ar tau teko kada nors girdėti apie atsakomybę, pareigą ar lojalumą? Ar turi bent trupinėlį vyriškumo, gerbiamasai?

Deividas Meriditas nieko neatsakė. Pianino stygos vibravo. Nei iš šio, nei iš to atgijo metronomas, bet lordas Kingskortas nepastebėjo jo tiksint.

– Turbūt dar ir žindysi, šluostysi užpakalius, ar ne? Tuo tarpu tavoji padraika bus užsiėmusi krautuvės reikalais.

– Sere, aš suprantu, kad šią akimirką jūs šiek tiek sunerimęs, bet jūs verčiate mane pareikšti, kad mane piktina žodžiai, kuriais...

Tėvas prišoko ir atsivadėjęs trenkė jam per veidą.

– Aš tave piktinu, tu niekingas švaistūne, taip? – Smūgis buvo toks stiprus, kad jis sugniaužė savo paties ranką. – Prisiekiu Dievu, ta diena dar neišaušo ir niekada neišauš. Aš išspirsiu tave iš čia į Klifdeną per minutę, tu prakeiktas nuo grandinės nutrūkęs šunie. *Ar dabar girdi mane? Girdi mane, meldžiamasai?*

Deividas Meriditas sukrėstas verkė.

– Atsistok, gerbiamasis, kai į tave kreipiuosi! Arba išlėksi štai per aną sieną!

– At-atsiprašau, tėve.

– Dar nors viena ašara mano akivaizdoje ir kauksi kaip lauk išspirtas šuva, tu mikčiojantis skystaproti.

– Taip, tėve.

– Aš taip jau esu daręs ir padarysiu vėl. Iki šiol tavo gyvenimas buvo pasiutusiai lengvas. Viską gaudavai, ko užsimanęs. Natūralu, nes tu vienintelis mano sūnus, bet dabar savo gėdai turiu prisipažinti, kad tave visiškai išlepinau.

Tą akimirką į kambarį įėjo tėvo tarnas Tomis Džoisas. Jis stabtelėjo prie durų baiminga veido išraiška. Buvo aišku, kad kažką nugirdo.

– Jūsų šviesybė skambinote.

– Sudėk vikonto drabužius ir kitus daiktus. Jis rytoj aušant išvažiuoja. Jis duos tau kokį nors adresą, kuriuo norėtų daiktus išsiųsti.

Tarnas lėtai linktelėjo ir pasisuko eiti.

– O dar geriau, pakinkyk arklį ir paruošk fajetoną. Jis paliks mus šiąnakt, mano vadinamasis sūnus. Tą pačią akimirką, kai tik bus sudėti jo daiktai.

– Meldžiu atkreipti jūsų šviesybės dėmesį į tai, – nedrąsiai pradėjo Tomis Džoisas, – kad kelionei ši naktis velniškai šalta.

– Ar tu kurčias?

– Sere, aš tik pamaniau...

– Tai tu ne tik kurčias, bet ir įžūlus, tu kietakakti stačioke?

– Sere.

– Vykdyk, po paraliais, įsakymus, ir vykdyk šią pat minutę, jeigu nori dar čia tarnauti.

– Tėve, maldauju...

– *Nedrįsk man sakyti „tėve"*. Tu susimovei Oksforde. Susimovei laivyne. Tu susimovei susidūręs su menkiausiais gyvenimo išbandymais. O dabar ketini susimauti dar kartą ir sumaišyti mano vardą su šios grafystės purvu.

– Tėve, prašau, nurimk. Tau bus bloga.

– Nešdinkis iš šių namų, kol neišvariau su bizūnu. Tu man šlykštus.

– Tėve...

– *Lauk!*

Deividas Meriditas išėjo iš kambario. Kuo tyliau uždarė duris. Apsivėmė prieškambaryje, pamatęs fajetoną kieme. Vėmė, kol jo lagaminai buvo ridenami laiptais žemyn. Iš kabineto ataidėjo dar vienas šiurkštus „lauk".

Paskutinis žodis, vieno Meridito ištartas kitam.

Gėlų psichologinės savybės – pagaulūs, bet stokoja gebėjimo mąstyti; užsispyrę ir lengvai sujaudinami; linkę priešintis; stipriai mylintys ir neapkenčiantys; čia linksmi, čia nuliūdę; turtingos vaizduotės; nepaprastai lengvai bendraujantys ir netgi linkę būriuotis; ryžtingi ir savimi pasitikintys; ne itin stropūs mokslo srityse, bet gebantys ypatingai susikaupti

monotoniškam arba grynai mechaniškam darbui, tokiam kaip apynių rinkimas, javų pjovimas, audimas ir t. t. Stinga apdairumo ir įžvalgos; abejingi su jūra susijusiems pomėgiams.

Daniel Macintosh. „Lyginamoji antropologija“,
Antropologijos apžvalga, 1866 m. sausis

XVIII SKYRIUS

Vertėjas

PENKIOLIKTA KELIONĖS DIENA, KURIOS METU
ĮVYKSTA KEISTAS KAPITONO SUSIDŪRIMAS
SU VIENU KELEIVIU
(IR PRISIMENAMOS JAUNŲ DIENŲ
MEILĖS BEPROTYBĖS)

1847 metų lapkričio 22 diena
Plaukti jūra liko vienuolika dienų

ILGUMA: 41°12.13′ V. PLATUMA: 50°07.42′ Š. LAIKAS PAGAL GRINVIČĄ: 02.10 val. (LAPKRIČIO 23 D.). ATITINKAMAS LAIKAS LAIVE: 23.26 val. (lapkričio 22 d.). VĖJO KRYPTIS IR GREITIS: R (88°). STIPRUMAS 5. JŪRA: Audra. KURSAS: V (271°). KRITULIAI IR PASTABOS: Po pietų smarkus sniegas. Dangus apsiniaukęs visą dieną. Be penkiolikos penktą už 300 jardų nuo borto vandenyje pastebėtas žmogaus kūnas. Lytis neaiški. Smarkiai apiręs, be kojų. Kunigas Didsas ir kai kurie kiti praplaukiant sukalbėjo maldą.

Praėjusią naktį mirė septyni keleiviai ir šįryt jų kūnus priglaudė jūros gelmės. Kaip priklauso, jų pavardės buvo išbrauktos iš laivo krovinio deklaracijos.

Keista smarvė tvyro laive tokia pat neįveikiama ir varantį į neviltį. Daviau nurodymą triskart per dieną šveisti denius, kol kvapas dings. Lisonas praneša, kad triumuose vyksta neįprastas dalykas. Atrodo, kad beveik visos žiurkės iš ten dingo; tačiau daugybė tų parazitų zuja po denius lyg būtų baisiai įkiršintos. Šiandien buvo įkąstas vienas vaikas iš trečiosios klasės ir visi buvo įspėti pamačius žiurkes neiti prie jų artyn. Daktaras Manganas labai susirūpinęs tuo, kad viešose vietose daugėja parazitų. Liepiau išdėlioti nuodų.

Gauta keletas pranešimų apie neaiškius riksmus naktį, dar įvardijamus kaip raudojimas ar „kauksmas". Vargu ar tai įprastinis klegesys ir lėbavimų triukšmas, kurį mes, visko matę „Žvaigždės" jūrų vilkai, lengvai atpažįstame kaip „Džono Užkariautojo jūreivių darbo dainą"; ir tie riksmai esą dar garsesni ir keistesni negu anksčiau, tvirtinama pranešimuose. Matyt, kažkas iš trečiosios klasės keleivių paprašė kunigo Didso atlikti egzorcizmo ritualą. Šis atsakė, kad tokia priemonė nesanti būtina, bet šį vakarą atlaikė škancuose mišias. Dalyvavo labai daug žmonių.

Vienintelis paaiškinimas būtų tas, kad mes atsitrenkėme į kokį milžinišką jūrų gyvūną, galbūt didžiulį ryklį ir jis žuvo; dalis syvų ar odos kažkokiu būdu prikibo prie laivo korpuso. Nes smarvė neabejotinai yra tokia, kokia būna yrančios negyvo žvėries mėsos. (Savaime suprantama, kad karalius Dafis* iš Haičio savaip išsiaiškintų šį reiškinį, tačiau sveiku protu besivadovaujantis žmogus turėtų ieškoti priežasties

* Vudu kulto žynys Boukman Duffy. (*Vert. past.*)

realiame pasaulyje.)

Jau kurį laiką kasdien pusvalandį skiriu keleiviams, kurie nori su manimi pasikalbėti – bet, savaime suprantama, tik dėl kraštutinai neatidėliotino reikalo. (Lisonas atskiria grūdus nuo pelų, ir tą daryti būtina turint galvoje vis primygtinesnius reikalavimus.) Šiandien po pietų paskirtu laiku iš trečiosios klasės į mano kajutę atėjo porelė ir pareiškė norinti susituokti. Kadangi nė vienas nemoka angliškai, su savimi kaip tarpininką jie atsivedė Viljamą Sveilsą, tą luošį, apie kurį jau rašiau anksčiau. Ir kaip šaunu, kad jie taip padarė; nes kitaip ničnieko nebūčiau supratęs, ką jie sako ta savo keista, nors visai malonia ausiai kalba. Jis pasilabino ir pareiškė, kad džiaugiąsis atsitiktinai gavęs progą su manimi susitikti. O aš pamėginau pasisveikinti su jaunaisiais jų gimtąja gėlų šneka – „Jee-ah-gwitch"– ir esu patenkintas, kad man iš dalies pavyko, nes jie laimingi linktelėjo ir man atsakė. „Tegu bus pagarbintas", – tyliai nusijuokė Sveilsas ir mes visi sužiurome vieni į kitus kaip partneriai, laukiantys prasidedant šokio; bet jis, deja, neprasidėjo.

Per manąjį apskurusį mokytoją jie paaiškino ne iš vieno žmogaus anksčiau girdėję, kad kapitonas galįs sutuokti plaukiančius jūra. Aš jiems patariau (vėlgi per Sveilsą), kad iš tikrųjų neturiu tokių įgaliojimų (nepaisant visų tų romantiškų paistalynių moteriškoje lektūroje). Iš tikrųjų aš negaliu vykdyti jokių legalių ritualų (išskyrus laidojimą ar kalinio egzekuciją karo metu); ir patariau jiems palaukti, kol priplauks Niujorką ir išsirūpins įgaliotųjų miesto valdžios atstovų leidimą. (Kaip sakydavo kapitonas Blajus, „santuoka jūroje galioja tol, kol laivas pasiekia uostą". Nežinau, kaip Sveilsas jiems

tai paaiškino, bet jie baisiai nusiminė. O jis jiems pasakė maždaug štai ką: „Shay dear on budduck knock will bresh beah lefoyle.“*

Aš pasiteiravau, kiek laiko jiedu pažįstami. Jie atsakė, kad tik porą savaičių, susipažinę laive. (Jis iš Blasketo salų, o jinai iš Aranso). Tada paklausiau, ar jiems girdėtas senas priežodis: „Skubos naudą velniai gaudo“? Jie patvirtino girdėję, kaip išvertė Sveilsas, bet yra beviltiškai įsimylėję. Vaikinukui aštuoniolika, mergaitė metais jaunesnė; tamsiaplaukė airiukė neapsakomai meiliomis akimis. Nesunku numanyti, kaip nedaug tereikėjo, kad vaikinukas pamestų galvą; tiesą sakant, ji priminė man žmoną, kai buvo jaunutė.

Dar kartą patikinau, kad neturiu teisės atlikti tokios ceremonijos ir patariau pakentėti vienuolika dienų; juolab kad laukti reikės ne taip jau ilgai, ypač jaunai porelei, kuri nusprendė visą amžinybę praleisti drauge. Jie išėjo labai prislėgti, o Sveilso paprašiau trumpam pasilikti.

Mudu pasijuokėme iš jaunatviško įkarščio naivumo. Jeigu už kiekvieną gražią mergaitę, kurią užsimanydavau vesti po dviejų savaičių bučiavimosi ir vaikiškų kvailiojimų man kas būtų davęs ginėją, pasakiau jam, tai šiandien būčiau turtingiausias žmogus Didžiojoje

* Įdomus pastebėjimas. Galbūt, kaip tvirtina ne vienas gėlų kalbos žinovas, tarp jų ir Samuelis Fergusonas Q.C iš Belfasto, tai buvo „Sé deir an bodach nach bhfuil breis bia le fail.“ Angliškai: „Storžievis (arba senas kvailys) sako, kad papildomo maisto nebus“. Žodis „bodach“ (tariamas „badok“) gali būti susijęs su „bod“, vugariu šnekamosios airių kalbos žodžiu, reiškiančiu vyrų genitalijas. Ši reikšmė žinoma Konemaroje. – GGD

Britanijoje. Jis nusikvatojo ir paplekšnojo man per nugarą – gana familiariai, ir man tai nepatiko. Tada pasakė, kad pastarosiomis dienomis ar naktimis vis tikėjosi sutikti mane denyje ir ilgai laukdavo, bet jam taip ir nepavyko iki šio ryto, kai laimingas atsitiktinumas suvedė jį su šia jaunuolių pora ir t. t. Paaiškinau, kad buvau labai užsiėmęs reikalais apačioje, nes valandas, kai vadovauju laivui, laimingiausią savo laiką, turiu derinti su apmokama tarnyste kalbėtis apie visokius niekus su keleiviais, bet tikiuosi, kad netrukus galėsime maloniai šnektelti.

Sveilsas pasakė, kad iš tiesų labai norėtų įsidarbinti pas lordą Kingskortą, jeigu tai būtų įmanoma; pagaliau iki kelionės pabaigos ne taip jau daug liko. Jis baiminąsis, kad kai tik atvyksime į Niujorką, lordas Kingskortas su šeima keliaus toliau ir jis galįs prarasti progą.

Pasakiau, kad prieš porą dienų buvau lordui Kingskortui apie tai užsiminęs, bet jam nieko nereikia, šeima jau turi tarnaitę. Tačiau jis prašė perduoti Sveilsui penkis šilingus su geriausiais linkėjimais. Tuos pinigus atidaviau jam, kaip priklauso. Tačiau nedėkingasis nepradžiugo juos gavęs. Kai paklausiau, kas, po šimts, jam dar negerai, jis atsakė negalįs suvalgyti penkių, ir netgi dešimties tūkstančių šilingų. Sulig tais žodžiais su juo atsisveikinau. Kapitonas turi daug ir didžių priedermių, bet rūpinimasis įžūlių bukapročių įdarbinimu į jas neįeina (kol kas).

Jam išėjus (ir įėjus kitiems), Lisonas man pasakė, kad jis jau kelios dienos įkyriai prašinėjo jį įleisti; tvirtindamas, kad mes su juo esame artimi draugai ir panašiai. Apgailestauju neturįs savo antrininkų, kad kiekvienas niektauška laive turėtų asmeninę mano kopiją, atsakiau.

Apgailėtinas padaras, pasakė Lisonas. (Bet, manau, jis nenorėjo įžeisti.)

Vėliau tą vakarą, tikrindamas įrangą pirmagalyje, pastebėjau jaunuolį, kuris norėjo susituokti, o dabar švelniai glamonėjosi su visai kita dievaite; mažyte gražiąja Elena su auksinių garbanų aureole. Atrodo, Paris iš Airijos Blasketo salų, nors ir didžiai nuviltas, labai greitai atkuto! Bet tokia jau ta jaunųjų meilė. Kai įsiliepsnoja, karšta kaip Vidužemio jūros vėjas, bet taip pat veikiai ir atvėsta arba pakeičia kryptį.

Apie Bonapartą lyg ir girdėjęs kalbant; bet kas jis toks nežinąs; apie Šekspyrą girdėjęs, bet nežinąs, ar jis gyvas, ar miręs, ir jam nerūpi. Vienas toks su panašia pavarde laikęs ledergą [prostitutę] ir užsikaldavęs pinigo. Bet buvęs toks nesukalbamas, kad jeigu ir pasimirė, tai niekam nuo to blogiau nebūsią. Jis matęs karalienę, bet šią pat minutę neatsimenąs jos vardo. Taip, jis girdėjęs apie Dievą, kuris sutvėrė pasaulį. Tiksliai neprisimena, kada apie jį išgirdęs. Niekada negirdėjęs apie Prancūziją, bet girdėjęs apie prancūzus; girdėjęs apie Airiją. Nežino, kur jinai yra, bet labai toli nebus, kitaip tokia jų daugybė neplūstų čionai į Londoną. Įsivaizduojąs, kad jie ateina pėsčiomis, visą kelią nuo ten iki čia.

Rytų Londono gatvės pardavėjas žurnalistui
Henry'iui Mayhew
Pavardė nežinoma

XIX SKYRIUS

Vagis

ŠIAME SKYRIUJE SKAITYTOJUI – DĖLEI JO MORALĖS LAVĖJIMO – SIŪLOMA STULBINANTI KRONIKA, BYLOJANTI APIE PIJAUS MALVIO KRITIMĄ Į NIEKŠYBĖS IR BANDITIZMO LIŪNĄ IR APIE NEIŠVENGIAMAS TOKIO ELGESIO PASEKMES

Tą naktį, kai Pijus Malvis žygiavo iš Konemaros, vakarinę Airijos pakrantę nusiaubė vėtra, per šešias valandas išvertusi dvidešimt tūkstančių medžių (kaip rašė Londono „Times" kitą dieną). Vėjai įvarė daug baimės, bet medžiai pridarė žalos. Jie užvertė kelius ir užtvenkė upes; suniokojo namus ūkiuose ir priemiesčiuose, bažnyčias. Viesulas šukavo vakarinį pamarį, nuo Skeligo salų prie Kerio pakrantės pietuose iki šiauriausio Donegalo grafystės taško. Dešimtys laivų sudužo arba buvo nublokšti tolyn. Du vyrus Slige palaidojo nuošliauža, moterį Klere užmušė žaibas. Aristokratas iš Kašelio, studijuojantis Naujajame Oksfordo koledže, rašė studentų laikraštyje, kad šalis jau turbūt niekada nebeatrodys tokia, kokia buvo.

Du šimtus mylių nuo savo namų iki Belfasto didmiesčio Antrimo grafystėje Malvis nužygiavo daugiau kaip per dvi savaites. Jis dar niekada nebuvo įkėlęs kojos į miestą, ką ir kalbėti apie tokį senovinį ir didžiu-

lį kaip šis. Toks klestintis, toks prabangus ir milžiniškas buvo Belfastas, kad žmonės kartais ginčydavosi, kurgi jis prasideda ir baigiasi; dalis jo buvo Antreme, dalis Daune, ir visiems magėjo jį savintis. Upė – gražuolė numylėtoji Lagan, skirianti miestą į dvi dalis, buvo tokia įspūdinga, kad žmonės kūrė apie ją dainas. Milžiniškos granito tvirtovės, nelyginant sargybiniai juosiančios aikštę, Malviui atrodė tikras stebuklas – marmuriniai rūmai su didingomis kolonomis; o žiūrint į neįmatomas eiles raudonplyčių namų, kuriuose gyveno darbo liaudis, lūpa nejučia atvipdavo. Čia tu gali turėti namą. Gali turėti kaimynų. Konemara buvo Antarktis, o Belfastas – Atėnai. Taip atrodė Pijui Malviui. Ant miesto rotušės bokšto plevėsuojanti vėliava buvo tokio didumo kaip jo tėvo laukas gimtinėje.

Jis nusigavo iki judraus dokų rajono ir susirado laikiną darbą brigadoje, platinančioje ir gilinančioje uostą. Toks darbas jam labai tiko – paprastas ir sveikatai nekenkia; be to, kitaip negu Konemaros ūkyje, visada galėjai matyti rezultatą. Nors po darbo dienos laužė nugarą, skaudėjo raumenis, oda nuo šalčio šerpetojo ir rankos nueidavo pūslėmis kaip kokio raupsuotojo, bet savaitei baigiantis turėdavai pilną saują šilingų, ir jie tarsi kvapnus balzamas numalšindavo skausmą. Maisto mieste buvo apsčiai ir nebrangaus. Jeigu norėjai išgerti, daug ieškoti nereikėjo; ir ne nuodingos šiaurės Golvėjaus krūminės, bet švelnaus skonio neaitraus alaus ir šildančio salyklo.

Niekam uoste nerūpėjo, nei iš kur tu atėjai, nei kur išeini. Visi čia nuolat keliaudavo iš vienos vietos į kitą. Užaugęs kone begėdiško žmonių artumo aplinkoje, Malvis džiaugėsi, kad mieste niekas jo nepažįsta. Čia

galėjai laisvai užkalbinti kokį nepažįstamą draugiškai nusiteikusį vaikiną, ir jis šnekučiuosis su tavim tik norėdamas prastumti laiką – pašnekovas, kuriam nieko iš tavęs nereikia ir kuris nieko neduoda tau. Gal judu niekada gyvenime daugiau nebesusitiksite, vadinasi, gali malti liežuviu nebijodamas, kad teks atsakyti už savo žodžius. Panorėjęs gali ir su niekuo nesikalbėti, bent jau tavo valia rinktis, ne taip kaip Golvėjaus atkalnėse. Ir ta ypatinga miesto tyla naktį. Slankioji sau miegančios sostinės gatvėmis, klausydamasis, kaip tavo žingsniai kaukši į juodą, šlapią akmeninį grindinį, ir su buteliu rankoje sukdamas į savo baraką laivų statybos įmonėje, į kalną kylančios gatvelės properšoje išvysti mėnesienoje švytinčias kalvas. Gyvenimas Pijui Malviui atrodė dieviškas.

Motina jaunystėje dvi savaites buvo praleidusi Dubline. Prisimindama gyvenimą šiame mieste ji visada smerkiamai apibūdindavo jį kaip pasitikėjimo nekeliančią vietą, kur gali būti tuo, kuo esi iš tikrųjų. Bet Pijui Malviui atrodė, kad čia gali būti kuo tiktai panorėjęs: miestas jam regėjosi tarsi baltas popieriaus lapas, kuriame tavo praeitis gali būti perrašyta iš naujo. Įrašas, padarytas nuskutus ankstesnįjį, angliškai vadinamas palimpsestu. Mintyse jis ėmė vadinti Belfastą Antrimo grafystės Palimpsestija. Čia nebuvo jokio reikalo būti tik savimi. Jis netruko patirti, kad Palimpsestijoje kaip tik esama daug priežasčių būti kuo nors kitu.

Būtent tenai jis ėmė vadintis svetimu vardu. Malonus nakvynės bičiulis protestantas slapta patikėjo jam keletą taisyklių. Belfastas keičiasi. Žmonės laikosi įsikandę „pasenusių nesąmonių". Jis visada vengiąs bet kokio aklo prisirišimo. Kiekvieno žmogaus tikėjimas

yra jo asmeninis reikalas, ir pasaulis būtų daug laimingesnis, jeigu visi tai suprastų. Bet šiuo metu Romos katalikui reikėtų pasisaugoti. Žmogui, turinčiam tokį nedviprasmišką vardą kaip Pijus, kai kuriose miesto dalyse geriau nesirodyti.

Kurį laiką jis dėjosi savo paties broliu, tačiau vadintis Nikolu Malviu buvo kažkaip nepadoru – per žiaurus savinimasis. Be to, „Malvis" vis tiek turėjo tam tikrą katalikiškumo prieskonį, kurio dauguma darbdavių negalėjo suvirškinti. Išsirinkti tinkamą pavardę ir vardą pasirodė nepaprastai sunku. Keturis mėnesius jis dirbo uosto kroviku kaip Džonas Adamsas; galvijų augintojo pagalbininku kaip Ivanas Holandas; denio jūreiviu vilkike kaip Bilas Ratledžas. Uostamiesčio gyvenimo katile niekas nepastebėdavo tokių dažnų persikrikštijimų.

Kaip Viljamas Kukas jis dirbo su vienu uosto krovėju, kuris mylėjo Viešpatį ir užsispyręs akino ir Malvį jį mylėti. Ieškoti Jėzaus Malviui rūpėjo ne daugiau, negu Jėzui, jo manymu, ieškoti Malvio, bet jis mėgo klausytis savotiškai poetiškos vyresniojo porininko kalbos. Šokis šiam buvo „kanopų sumestinis", viskis ar porteris – „šėtono pasukos". Žmonės ne miršta, bet „užmerkia akis". Popiežių Pijų jis vadino „kapitonu Raudonkepuriu" arba „Džoniu Ilgakojiniu".

Krovėjas tvirtino esąs nuteisintas Biblijos protestantas, Šventosios Dvasios išskirtas skelbti gerąją Dievo naujieną. Malvis nesuprato, ką reiškia „nuteisintas" ar „išskirtas" kalbant apie dvasios reikalus – nei kodėl to nuteisinimo būtinai reikia siekti, nei iš kokių sunkių apmokestinimų reikėtų būti išskirtam. Tačiau atrodė, kad mokėjimas šitaip kalbėti apie savo tikėjimą savaime

tą tikėjimą stiprina. Evangeliko krikštą jis gavo Lisburne, palapinėje panardintas į vandenį, ir tą patį vakarą pakeliui į namus, šlapiais nuo krikšto drabužiais, dalyvavo mišiose Deriachyje. Nė viena iš tų apeigų neapreiškė jam Šventosios Dvasios, bet, kaip išmetęs keletą burnelių sakydavo jo tėvas, iš Dievo nereikia kaulyti jokių, atsiprašant, sušiktų stebuklų.

Ilgainiui Malviui įsipyko uosto gyvenimas, pradėjęs atsirasti žmonių nepasitikėjimas, ir vis didėjantis abipusis įtarumas, ir jis nusprendė pamėginti laimę kokioje kitoje vietoje. Taigi Danielis Monachanas įsidarbino gyvuliniame laive, kuris plaukė tiesiai į Glazgą. O po mėnesio Gabrielis Eliotas sugrįžo atgal neradęs jokio darbo tame nuskurdusiame mieste, krečiamame tokių pat prieštaravimų kaip Belfastas.

Pasibodėjęs fiziniu darbu, jis ėmė svarstyti, kaip kitaip užsidirbus pragyvenimui. Įjunko vakarais bastytis po prieplaukos aludes ir dainuoti įkaušusiems jų lankytojams savo sukurtąją baladę, įsimiklinęs pritaikyti ją publikai ir taip saugiai apeiti daugybę Belfastą dalijančių sienų. Jeigu gėrovai būdavo protestantai, tai paniekintasis seržantas virsdavo aptingusiu airiu kataliku, prašančiu išmaldos; jeigu katalikai – Biblija mosuojančiu vikaru, žvejojančiu atsivertėlius tarp nuolankiai badaujančių. Kai galiausiai iškilo aikštėn – o jis žinojo kada nors tai įvyksiant, – kad jis dviem priešingoms stovykloms dainuoja tą pačią dainą, abi pusės trumpam susivienijo ir Malvis, prikultas iki sąmonės netekimo, buvo išmestas iš miesto.

Kai atsipeikėjo, drybsojo po brezentu anglis gabenančio laivo denyje be skatiko kišenėje ir į skutus suplėšytais drabužiais. Žmonės kalbėjo nepažįstama jam

kalba; tą keistą balsingą šneką jis palaikė vokiečių kalba. Ne iš karto suvokė, kad kalbama angliškai, tik visai jam negirdėtu akcentu. Jie netardavo „h" ir pabrėždavo priebalsius. Gal kokie skandinavai, galvojo Malvis. Šių laikų vikingai. O gal amerikiečiai. Amerikiečiai juk garsėja išdidžia laikysena ir pomėgiu girtis. Ir tik tada, kai jų kapitonas paskelbė tostą į karaliaus Viljamo sveikatą (telaimina jį Dievas), Malvis suprato, kas yra tie keistuoliai. Žmonės, kurių vardu pavadinta jų kalba.

Jis pratūnojo savo slėptuvėje dar vieną dieną ir išlindo tik tada, kai horizonte pasirodė žemė. Įgula pasitiko jį nuostabos šūksniais, bet nemušė, nespardė ir nemetė į vandenį, nors Malvis tikėjosi, kad nors vienos iš tų priemonių jie griebsis. Užuot tai darę, jie pamaitino jį, davė išgerti, visaip linksmino ir vis kartojo, kad jis šaunuolis. Vadino jį „bandžium", „kūmu", „sėbru" – žodžiais, kuriais jie, regis, išreiškia draugiškumą. Keliautojas sužinojo, kur dabar esąs ir kaip vadinamos tolumoje matomos nežinomos žemės. Faulneso sala. Sautendas. Ročfordo gyvenvietė, kurioje gyvena karingi žmonės, senoji klajoklių tėvynė Basildonas Esekse.

Legendinis Šyrnesas. Šepio sala. Laivas įplaukė į Temzės žiotis ir pro Perflitą ir Dagnemą, Vulvičą ir Grinvičą, Šunų salą, Depfordą ir Laimhausą, Stepnį ir Šedvelą keliavo tolyn, skrosdamas ruzganą deniuose verpetuojantį rūką, kol šis prasiskyrė kaip milžiniško teatro uždanga ir prieš akis išniro Londonas – miestų miestas. Biblinio masto, didingai skendintis migloje ir nors mirgantis milijonais žiburių, vienišas kaip nusenusi primadona su skolintais papuošalais. Iš nuostabos Malvis neteko žado. Galbūt primadona ir abejotinos kilmės, bet jis buvo pakerėtas.

Lėtai įplaukė laivas į dokų rajoną, pro Vopingą ir Peningtoną Šv. Jurgio bažnyčios Rytuose link; upės paviršius tviskėjo kaip kaltinio aukso juosta; Šv. Pauliaus katedros kupolas nelyginant Patriko kalnas iš vario. Prisišvartavę doke jo išgelbėtojai palinkėjo jam geros kloties. Išlipęs į krantą, jis nusvirduliavo tolyn. Jūreiviai smagiai kvikeno su atėjusiomis pasitikti žmonomis, manydami, kad kojos jam pinasi iš neįpratimo prie jūros bangavimo. Tačiau diagnozė buvo klaidinga. Keleivis buvo apgirtęs iš meilės. Ir troško niekada nebeišsiblaivyti.

Du benamiai gatvės vaikėzai prieplaukoje lošė kauliukais, traukdami baladę apie bebaimius plėšikus.

Esu aš Frederikas Holas,
Plėšiu ir ubagus, ir ponus,
Visas kaltes atpirks kaklelis plonas
Tądien, kai mirsiu.

Pijus Malvis persižegnojo. Daugiau jam nebereikės iš naujo krikštytis.

Dvejus metus Frederikas Holas gyveno Ist Endo rajone pelnydamas duoną iš sukčiavimo ir vogimo. Tai buvo kur kas lengviau negu dainuoti, be to, kur kas pelningiau ir mažiau tikimybės gauti į kaulus, bent jau tais atvejais, kai neprarandi blaivaus proto. Vėlų vakarą džentelmenai atklysdavo į kvartalą ieškoti moterų, ir jie būdavo toks lengvas grobis, kad Malvis negalėjo patikėti savo sėkme. Tereikia pastoti aukai skersgatvyje kelią ir pagrasinti, kad turi pistoletą, toji be jokių kalbų beregint atkiš piniginę. Jeigu lazdą išsitrauksi, padarys viską, ką liepsi. O jeigu imsi sėlinti iš paskos

vyrukui išėjus iš viešnamio – kaip tik tuo metu, kai jis sagstosi praskiepą ir mintyse džiūgauja, kad ir šį kartą viskas sklandžiai pavyko, – ir švelniu balsu jam pasakysi: „Aš žinau, kur gyveni ir pranešiu tavo žmonai!", tai jis tiesiog puls maldauti, kad paimtum viską, ką tik jis turi, o paskui dėkos, kad paėmei.

Netrukus Malvis patyrė įdomų dalyką – lengviausias būdas prasimanyti pinigų yra tiesiog jų paprašyti. Būdavo, gatvėje nusižiūri kokį džentelmeną, kuris nelabai smagiai jaučiasi – greičiausiai pirmąkart atsidūręs Ist Endo pasaulyje; kokį nors seną klunkių, prispirtą tokios bėdos, kad net per „Savl Rou" siūdintas kelnes matyti. Malvis palengva prisigretina prie jo ir, nutaisęs atjaučiančią miną, šypsodamasis ištiesia ranką lyg metrdotelis, kviesdamas užeiti. „Turiu čia pat už kampo dailią mergytę, sere. Pašėlusiai graži, papai kaip kriaušės. Ar ponui ją atvesti? Jos kambarys netoliese. Ten švaru ir nuošalu. Ji padarys viską, ko tik pageidausit." Kartais žmogelis susinervinęs negali pasiryžti, tuomet Malvis tyliai pakartoja žodį „viską". Džentelmenas įbruka jam saują monetų ir Malvis padėkojęs drožia tiesiausiu keliu į artimiausią aludę, neabejodamas, kad niekas neseks jo pėdomis. O jeigu kartais taip ir atsitiktų, tai tikrai nė vienas žmogus viešai nepaklaus jo, kurgi ta jo žadėtoji kekšė. Bent jau tikrai joks džentelmenas. Jie turi gyventi pagal taisykles. Tas jų taisykles galima pakreipti savo naudai. Šia paslaptimi paremtas egzistavimas Londone. Imigrantai išgyvena tik žinodami šią paslaptį ir Frederikas Holas permanė ją geriausiai iš visų. Jis mylėjo Londoną, kaip dauguma žmonių myli savo sutuoktinį. Jo gyventojai atrodė jam dori, teisingi, pakantūs; būdami blaivūs – iškalbingi ir nežmoniškai

dosnūs – išgėrę; ir tokie svetingi svetimšaliams, kad net sunku patikėti. Gerai buvo tai, kad dauguma jų patys buvo svetimšaliai ir daugelis žinojo, kad galbūt ir vėl teks iškeliauti. Vaikščiodamas Vaitčapelio gatve tarsi vaikščiojai po pasaulį. Žydai su juodais peisais, šlikėmis ir barzdomis; moterys migdolinėmis akimis, vilkinčios pasakiškus sarius; kinai su kaselėmis arba kūginėmis kepurėmis, juodukai, kurių oda tokia tamsi, kad esant tam tikram apšvietimui atrodo mėlyna kaip Atlantas auštant. Jis dažnai pagalvodavo, kaip taikliai airiai vadina juodaodžius – *fear gorm*, tai yra mėlynas žmogus.

Gulėdamas naktį palėpėje po persikreipusiomis sijomis, jis skaičiuodavo žvaigždes pro skyles šiferyje ir klausydavosi iš gatvės sklindančios triukšmingos muzikos. Jeigu miegas neimdavo – o taip būdavo dažnai – sėdėdavo prie lango nuspurusiais apatiniais ir žiūrėdavo, kaip jūreiviai iš dokų plūsta į viešnamius ir vyno rūsius, į panoptikumus, kinetoskopus ir gatvių burleskas. Kartais naktį jis nulipdavo žemyn ir vaikštinėdavo po gatves tiktai tam, kad būtų tarp žmonių. Pasistumdytų minioje, pasijustų apsuptas, nebebūtų vienas.

Marokiečiai su turbanais, indai tikmedžio spalvos veidais, gražūs teksasiečiai tokia ryškiai oranžine oda, jog pirmąkart pamatęs tokį jūreivį pamanė, kad vargšas serga gelta. Prancūzai, olandai, prieskoniais prakvipę ispanai. Vyno prekijai iš Burgundijos, akrobatai iš Romos. Vieną vakarą nuo savo septintojo aukšto laktos jis stebėjo, kaip operos dainininkų grupė iš kažkokio Vokietijos pakraščio pražingsniavo iš Tobako prieplaukos per Ist Endą kaip iškilminga teisėjų procesija. Didingai žygiuodami jie traukė choro partiją iš „Mesi-

jo" teatrališkai laimindami plojančius jiems praeivius. Malvis nustebęs žvelgė į juos žemyn iš svaiginančių savo lizdo aukštybių ir atsakydamas jiems užtraukė kaip išlaisvintasis vergas:

Karalių Karalius!
Ir viešpačių Viešpats!
Per amžių amžius valdys!

Labiausiai jam patiko Londono kalbos, triukšmingas pagyrūniškas miesto pašnekesys su pačiu savimi. Išgirsti kalbant itališkai ar netgi arabiškai buvo įprastas dalykas; taip pat portugališkai ir rusiškai, šeltiškai ar čigoniškai, gedulingai giedant nuostabias giesmes ir meldžiantis sinagogose penktadieniais saulei nusileidus. Kartais jis net neatpažindavo kalbos – tokia ji būdavo keista ir nesuvokiama, kad sunku buvo patikėti, jog ja įmanoma susišnekėti. Keliaujančių aktorių „kiauliška lotynų", maišyta prekeivių kalba, rimuotas kioskininkų slengas, nusikaltėlių žargonas, profesinė lažybininkų, sukčių kortuotojų kalba, tingi malonių jamaikiečių ir monotoniškai dainuojanti velsiečių ir kreolų. Jie skolinosi žodžius vieni iš kitų kaip vaikai, besikeičiantys kaspinėliais, kalbėdami įžūliąja *lingua franca*, kuri priklauso visiems. Tarsi minios iš Babelio bokšto būtų užtvindžiusios Vaitčapelio gatves. Malvis atvyko iš ten, kur viešpatavo tyla ir lietus, bet niekada daugiau gyvenime jis to košmaro neregės.

O prasčiokai kalbėjo tarsi spalvomis. Ryškios, susiglamžiusios žodžių vėliavėlės. Valandų valandas jis klausydavosi, kaip jie lazga turguose, šūkalioja per karnavalą Paternosterio aikštėje. Kad jis mokėtų taip

gyvai ir kandžiai kalbėti! Vakarais Malvis nepailsdamas užsiimdavo skrupulingais vertimais į prasčiokų kalbą.

Vaite mūsų,
Kurs turi gultą Luvišame,
Teesie šventa tavo pravardė,
Teateinie tavo lengvas gyvenimėlis,
Teesie tavo valia apšvarinti Bau kaip ir Luvišamą.
Kasdieninės zaplotos duok skilviui užlopyti,
Ir padaryk, kad mūsų nebaustų už mūsų eibes,
Kaip ir mes nekišam nagų prie visokių lipkių ir ledergų,
Kurie mus apstūmė. (Driskių išvažos.)
Ir nevesk mūsų tenai, kur pariša rankas ir kojas,
Bet gelbėk mus nuo sukatų.
Nes tu mūsų stogas, mūsų liežuvis ir mūsų kumštis,
Iki motina paspruks iš cypės. Amen.

Nusikaltėlių leksikonas pasidarė mėgstamiausia Malvio apmąstymų tema. Anglų kalba turėjo tiek žodžių apibūdinti vogimui, kiek airių kalba – jūros žolėms ir dygsniuotam audeklui. Griežtai, rūpestingai, o svarbiausia poetiškai jie suskirstė vagių kalbą į porūšius nelyginant žilagalviai entomologai drugius. Kiekviena vagystės atmaina turėjo savo veiksmažodį. Svetimo turto grobstymo rūšys, apie kurias jis niekad nebuvo girdėjęs, pirmiausia atsiskleidė jam kaip gražūs žodžiai. Vogelioti, vogarnoti, čiupti, stverti, džiauti, gvelbti, glaboti, graibstyti, cybrinti, glemžti, grobti, maujoti, naguoti, kaušti, kniaukti, kuopti, niauti, šlemšti, nuogti, žagti, kumpus nagus turėti. „Vogti" skambėjo kaip „šokti" ir Malvis nardė po miesto minią karališkai šokdamas.

Iš pradžių buvo Žodis ir Žodis buvo Dievas. Jam patiko tie žodžiai, jų gęstanti didybė: kaip tauriai jie skambėjo, nuspalvinti jo konemarietiško akcento. Nukniaukęs bloknotą Malvis ėmė juos užrašinėti. Kai prirašė pilną, nukniaukė storesnį. Paskui, kaip kadaise vaikystėje žodyną, nuolat jį studijavo. Tai buvo jo Biblija, enciklopedija, pasas ir pagalvė.

Jis vaikščiojo po gaudžiantį miestą, kaip Adomas po rojų ištiesdamas dėkingumo kupiną ranką vaisiui nuraškyti. Tačiau jis nekartojo jau žinomos nuodėmės, nepasidavė goduliui, už kurį būtų išmestas iš rojaus ir įkištas Niugeito cypėn. Vogė tik tiek, kiek jam reikėjo, ir niekada daugiau. Nebuvo prasmės nei reikalo būti nepasotinamam.

Be to, jam patiko vogti. Jis jautėsi laimingas. Niekada dar nebuvo patyręs tokio svaiginančio savo meistriškumo suvokimo, nebent, kai dainuodavo. Kraustydamas kišenes turi suktis kaip išmanai – esi laisvos gatvelių ir turgaviečių prekybos verslininkas.

Jis vilkėjo puošnius Ist Endo ilgapirščių kostiumus: raudoną liemene, getrus ir kaklaskarę, taip pat švarką aksomine apykakle ir bridžus su sagomis – uniformą, kuri skelbdavo pasauliui apie tavo amatą ir įspėdavo nežiopsoti. Vienintelio dalyko, kurio jis niekada nevogdavo, buvo drabužiai. Negali žinoti, ar pavogtas rūbas tau tiks. Sąskaita, kurią jis mokėdavo savo siuvėjui žydeliui sudarė daugiau negu pusę nuompinigių sumos Konemaroje. Gerai sukirptas drabužis jidiš vadinosi „šmata“, o žodžiu „šmak“ (pažodžiui, „penis“) apibūdinamas vyras, dėvintis prasčiau pasiūtą rūbą. Šmakiškas Pijaus Malvio gyvenimo tarpsnis jau baigėsi. Būdamas vagimi Ist Ende galėjai nesigėdyti ir nesijausti

padugne, bet rodyti pavyzdį jaunikliams, ko žmogus gyvenime gali pasiekti. Londone vagys būdavo apdainuojami dainose: pakelės plėšikai ir užpuolikai, kišenvagiai ir įsilaužėliai, kurie ėjo kiaurai miestą, nelyginant aukso gysla per mėšlo krūvą. Jų vardai buvo minimi su pagarba kaip šventųjų. Sukčius Salis. Džo Makleris. Vogto turto pardavinėtojas Aikis Solomonas, trisdešimt pirmaisiais pabėgęs iš Niugeito. Jie rengdavosi taip, tarsi parodijuotų juos valdančią klasę. Atsargai, tarytum sakė jų drabužiai. Ateis diena, kai mes nuvilksime jūsų drabužius ir apsivilksime jais patys. Ateis diena, kai karalius liks nuogas. Mes tapsime jumis. O jūs tapsite mumis. O jeigu jūs tapsite mumis, ar ištversite bent penkias minutes?

Netgi pralaimėję jie nepamesdavo aristokratiškumo. Į kartuves iškilmingai atvykdavo sidabrinėmis karietomis, traukiamomis šešiolikos eržilų, lydimi minios livrėjuotų tarnų ir raudančių moterų brangakmeniais nusagstytomis sukniomis. Nesvarbu, kad mirsi, svarbu kad mirsi „vyriškai", nepalūžęs ir išdidus. Norint pademonstruoti išėjimą, suvokiant ypatingą šio momento prasmę, reikėjo ruoštis daugel metų. Pirmąsyk nuėjęs pasižiūrėti korimo, Pijus Malvis pajuto pavydą kyburiuojančiam pakaruokliui, kuris, lipdamas kartuvių laiptais, kaip aktorius švystelėjo į minią glėbį rožių. Viena ranka įsisprendęs į šoną, kitą prisidėjęs prie ausies, lyg negirdėtų pašėlusių plojimų ir ketintų nutraukti spektaklį, jeigu jų nepadaugės.

Nardydamas po gaudžiančios aplink jį minios kišenes, Frederikas Holas pasižadėjo sau, kad kada nors bus toks pat mylimas kaip tas išsprogtakis kerintis negyvėlis.

Kai įkyrėdavo toks lengvas darbas, mėgindavo gatvės dainininko laimę. Senosios Golvėjaus baladės londoniškiams, regis, buvo ne prie širdies. Jiems jos atrodė nuobodžios ir net erzinančios, o kam jie mokės už tai, kas nuobodu ir erzina. Niūrios baladės prastai skambėjo Vaitčapelio gatvėje. Matyt, jai ir taip pakako niūrumo.

Jis pamėgino dainuoti savo paties sukurtą baladę apie rekrūtus renkantį seržantą, paniekintą Konemaroje. Tokios, kokia buvo parašyta, nepadainuosi, tačiau pakeitus uniformą arba aprengus kitokiais apdarais, gal pavyks susirinkti vakarienei. Porą vakarų jis persiuvinėjo tekstą, prisegdamas gatvių pavadinimus ir puošdamas Londono slengo ornamentais, iškirpdamas viską, kas per daug nemaloniai ar pastebimai airiška. Bendrą vaizdą keisti jam nėmaž nerūpėjo. Tai buvo Golvėjaus atraižų įsiuvinėjimas į pretenzingus Ist Endo skarmalus. Kitą rytą, baigęs daigstyti ir klostuoti, jis nuskubėjo į Betnal Grino turgų ir sudainavo ją keturiolika kartų iš eilės Ist Endo intonacijomis, kurių jau buvo pramokęs. „Koknių driskius", bambtelėjo konsteblis praeidamas. Tuos žodžius Frederikas Holas priėmė kaip palaiminimą.

Kai aš ir bičelis šukavom gatve,
Patikom majorą su kardu delne.
Dudeno ilgai apie narsą kare,
Linksmybių žadėjo lig valiai.

Man reikia, girdi, tiktai jūs parašų,
Pribersiu riešKučias monetų žvangių.
Pridėsiu viršaus kiek norėsit prie jų,
Už karalių pakelsit taurelę.

Drožk pro šalį, majore, atrėžėm tvirtai,
Pikadilį mes mylim ir liksim čionai,
Svaiginėt per naktis ir dienas ištisai
Pasirinkom gyvenimo dalią.

Mūsų mergos skrajoja kaip paukštės laisvai;
Duoną pelnosi Lesterio aikštėj nūnai,
Neišeis iš mūs Airijos žemėj kariai,
Tegu kulkos sau švilpia pro šalį.

Pasiliksime čia, pramaniausim toliau,
Ten, kur Temzė vingiuoja nuo Ričmondo iki Bou;
Ir su tąja malda lenkdamies kuo žemiau
Mes pasiūlėm jam trauktis iš kelio.

Vieną vakarą Laimhause, vos tik baigė dainuoti, prie jo priėjo baisenybiška barzda apžėlęs džentelmenas su fraku ir cilindru ir pasiteiravo, ar šis nesutiktų su juo šnektelėti. Malvis buvo įsidėmėjęs tą žmogų iš anksčiau, matydavo, kaip jis tykina naktį gatvėmis kaip koks įsilaužėlis. Porą kartų net taikėsi jį apiplėšti, nes šis visada šiek tiek nesmagiai jausdavosi Vaitčapelio rajone. Jo pavardė esanti Dikensas, prisistatė džentelmenas, bet jam patinka, kai draugai vadina jį Čarliu arba Čazu. Malvis iškart pajuto, kad tai melas. To nesušutėlio franto niekas nevadino Čazu, nebent sapne ar kvaišalų sukeltose fantazijose.

Tas Čarlis arba Čazas, arba Čarlzas, arba Dikensas, rašąs apsakymus literatūriniams žurnalams. Jį labai dominanti darbo žmogaus būtis, pasakė jis, Londono darbininkų dainos ir posakiai. Jam labai rūpį tikri dalykai ir Malvio daina jam pasirodžiusi pasakiškai įdomi. Jis

norėtų sužinoti, ar ji baisiai sena? Iš ko Malvis ją išmokęs? Jo klausime Malvis išgirdo viltį, tad nusprendė čia atsiveriant tam tikrą progumą; duris, kurios gali kuo gražiausiai ir užsiverti.

Jis prisipažino Čarliui, kad yra per daug išbadėjęs ir neišgali kalbėti, tad rašytojas nusivedė jį į restoraną kitapus gatvės ir užsakė tokius pietus, kad būtų pakakę ir vyskupų susirinkimui. Kol jie valgė ir gėrė, Malvis papasakojo jam apie dainą. Atseit, išmokęs ją iš vieno nusenusio kišenvagio, gyvenančio Holborne, žydo, kuris turėjo mokyklą jauniems vagišiams ir pabėgėliams. Ta daina, melavo išsijuosęs, iš tiesų labai sena ir nė kruopelytės nepakitusi. Čarlis buvo sužavėtas; jis vis rašėsi Malvio atsakymus, ir kuo greičiau rašė, tuo srauniau liejosi melo upė. Malvio gebėjimas meluoti nustebino net jį patį. Netrukus jis ir pats beveik įtikėjo, kad pasakoja teisybę – toks gyvas išėjo kikenančio, nuovokaus izraelito paveikslas, jo apsukrūs mokinukai ir plepios jų draugužės prostitutės. Pajutęs, kad išsikvėpė, griebėsi Konemaros baladžių istorijų: apie merginą, kurią apgavo beširdis didikas, lengvo elgesio mergaitę, kurią nužudė jos meilužis, ir vargšą benamį vaiką, nusiųstą į prieglaudą. Pasakojo taip, lyg pats būtų gyvenęs tarp tų išgalvotų žmonių, kaip vienas iš savo sukurtų personažų. Po kiek laiko Čarlis paprašė leidimo užrašyti dainos tekstą. Malvis atsakė mielai padainuosiąs ją dar kartą, jeigu kuo nors suvilgysiąs perdžiūvusią gerklę. Skubiai buvo užsakytas ąsotis alaus ir Malvis padainavo baladę dar du kartus. Čarlzas bandė jį maišu apmauti, bet nieko baisaus. Čarlis ir pats liko gražiai apmautas. Ta daina buvo abipusio plėšikavimo aktas. Iš autentiškumo padirbinėjimo reikėjo pelnytis duoną.

– O kokia jo pavardė? – paklausė Dikensas. – Kokia to žydo pavardė?

Malviui prieš akis iškilo bjauri fizionomija: koktus gyvos chimeros paveikslas. Pikčiausias žydų nekentėjas, kokį jis kada nors buvo sutikęs, Deriklero kunigas. Vagis, pasiglemžęs jo brolį. Dabar atsirado proga mažyčiam, bet palaimingam kerštui – pakrikštyti tą seną šunsnukį vardu žmogaus, kurio tapatybės jis labiausiai nekentė.

– Faganas, – pasakė jis.

Čarlzas Dikensas nusišypsojo.

– Manau, man jau pakaks.

XX SKYRIUS

Nelaimėlis

ŠIAME SKYRIUJE SKANDALINGI MALVIO NUOTYKIAI TĘSIASI TOLIAU; TAČIAU NETIKĖTAI JIS SUSIDURIA SU KLIŪTIMI

Pragariškai tvankią 1837 liepos naktį, buveinė, kurioje jis glaudėsi, užsiliepsnojo padegta jos savininko ir Frederikas Holas nusprendė pasitraukęs nuo upės į pietus išmėginti laimę kitame kvartale. Kurį laiką pasisukinėjo Sautvorke, bet ne ką tepešė; vietiniai laikėsi atsargiai ir neturėjo nieko, ką būtų verta nukniaukti. Grinviče jis irgi tik laiką sugaišo. Ten šmirinėjo pernelyg daug kareivių ir policininkų. Lambete jis susidūrė su kišenvagiu ir storžieviu iš Glasvego, vardu Raitas Maknaitas (o gal tik taip nežmoniškai pasivadinusiu). Iš skalbyklos Ilinge jis buvo pavogęs vikaro sutaną ir ieškojo partnerio, kuris padėtų ją išmaniai panaudoti.

Tai, ką jis pasiūlė, vadinosi „šuns poteriai". Tai neteisėta rinkliava, vaidinant pamokslininką ir barbarą. Tuo posakiu Malvis beregint praturtino savo žodynėlį ir dar smarkiau susižavėjo britais. Kaip gali kitos save gerbiančios kalbos neturėti tokio pasakymo?

Išsitrynęs matomas kūno vietas juodu batų tepalu, Malvis apsivilko anglių maišo tuniką. Taip jis tapo „atsivertusiu afrikiečiu" ir padedamas savo „atvertėjo",

kunigo Maknaito, vartė akis ir maivėsi stebint susižavėjusiems žiūrovams, aušindamas burną nenutrūkstamu konemarietiškų žodžių srautu. Maknaitas maurojo ir rodė pirštu į dangų, mojuodamas nukryžiuotuoju ir griausmavaldiškai virpindamas visas „r": *„Ak, tik paklausykite, ką tas pagonis postrrringauja, brrroliai ir seserrrys. Paties Liuciferrrio žodynas. Ar nepaaukotumėt kelių farrrtingų, kad šitas laukinis, šį rrrytą besivoliojantis purrrviname stabmeldystės grrriovyje, atsiverrrstų į tikrrrrąjį tikėjimą?"* Niekas nė nenutuokė, kad tas vebeliojantis bedievis dažniausiai cituoja Skausmingąsias rožinio paslaptis arba kaip pakliūva vardija Limeriko grafystės kaimus, kurių gyventojai jam visada atrodė paskutiniai mulkiai.

Spektakliui pasiekus kulminaciją, barbaras Malvis, apimtas nusižeminimo, sukrečiančio iki širdies gelmių, turėjo pulti ant kelių ir spjauti kiek tik turi seilių ant „pagoniško stabo". (Iš tikrųjų tai buvo belgų karaliaus Leopoldo statulėlė, kurią škotas pavogė iš senienų krautuvės Čering Kroso gatvėje ir šaukštu nudaužė jai galvą.) O jam pabučiavus nukryžiuotąjį ir paleidus dar vieną grėsmingą airiškų žodžių papliūpą, ir tie, kas dar abejojo, įtikėdavo, kad juos reikia paremti. Jie puikiai žinojo, kad jis ne juodasis. Tačiau, šiaip ar taip, vis tiek laukinis.

Šitaip apgaudinėdamas galėjai surinkti po penkis ar net dešimt svarų per dieną – tiek, kiek darbininkas uždirba per šešis mėnesius. Didžiumą savo pinigų škotas išleisdavo džinui ir kekšėms, o Malvis – drabužiams. Džinas jam nerūpėjo, o su kekšėmis jis niekada nesitąsydavo. Niekas per daug jam nerūpėjo, išskyrus apsirengimą ir maistą, ir dar vagių žargono rinkimą.

Kartais, kai neturėdavo kur išleisti pinigų – o taip atsitikdavo gana dažnai, nes jo poreikiai buvo kuklūs – jis nusiųsdavo keletą svarų Merei Duein į Karną. Bet rašyti nieko jai nerašydavo. Nebuvo ką. Jis tiesiog neišmanė, ką jai pasakyti.

Galiausiai Maknaitas tiek prasigėrė, kad buvo uždarytas į Betliejaus beprotnamį, ir Malvis norom nenorom turėjo toliau suktis vienas. Bet jis dėl to nenusiminė. Jau buvo laikas imtis kažko naujo. Škotai jam visada buvo patrauklūs – apsiskaitę, santūrūs kaip ir jis pats, tačiau Maknaitas nebuvo iškiliausias tautos atstovas; bukagalvis būdamas blaivus ir visiškai padūkęs girtas. Malvis įtarė, kad jis patyliukais jį apgaudinėjo.

Jis ėmė vaidinti vienas. Šaligatvis jam atstojo sceną ir kasdien jis parodydavo vis kitą dramą. Jis didžiavosi savo sugebėjimu, nesenkančia energija ir tuo, kad apsieina be partnerių ir rekvizito. Kas rytą išeidavo į gatvę kaip lošėjas į pasaulį, kuriame apstu galimybių, neturėdamas nieko daugiau tiktai vaizduotę. Jis būdavo tai nuskurdęs jūreivis, kovęsis su prancūzais, tai nusiminęs našlys su septyniais alkanais vaikais; angliakasys, išgyvenęs siaubingą sprogimą; vyras, kadaise turėjęs gėlių krautuvę Čelsyje, kol jo begėdiškai neapmulkino nesąžiningas partneris. Moterys verkdavo, jam pasakojant savo istorijas. Vyrai melsdavo paimti paskutinius jų pensus. Kartais jo pasakojimai būdavo tokie įtikinami, kad ir pats apsiašarodavo.

Toje pačioje vietoje dirbantiems konkurentams sekėsi sunkiau ir jie piktinosi, kad jis godus ir nesuteikia jiems progos pasireikšti. Kai jis atmetė jų pasiūlymus sureguliuoti rinką, vienas iš jų įskundė jį policijai. Teisėjas nebuvo linkęs klausyti jo taip, kaip publika, kurią

Malvis pažinojo. Frederikas Holas buvo apkaltintas sukčiavimu ir nuteistas septyneriems metams sunkiųjų darbų Niugeito kalėjime. Geithauze jis buvo išrengtas ir apieškotas prilenkus prie pat žemės, kad kalėjimo prižiūrėtojas galėtų ištyrinėti jo tiesiąją žarną, tada nuskustas plikai, perlietas gaisrininkų žarna ir po daktaro apžiūros pripažintas sveiku. Galop apibarstytas milteliais nuo utėlių ir paragintas išgerti dozę salietros, pasak prižiūrėtojų, natūraliems troškimams numalšinti. Kai atsisakė ryti, jį pririšo prie kėdės ir salietrą supylė į gerklę per piltuvėlį. Visiškai nuogas, tik prisidengęs kruvinu rankšluosčiu, jis su pasaitu buvo nuvestas į kalėjimą; pro ketaus vartus, per švariai išplautas laiptines, metaliniais laiptais viršun į kalėjimo viršininko kabinetą. Tenai kaliniui Holui ir dar dviem naujokams prakalbą išrėžė viršininko pavaduotojas – vyras su švelnia dėdulės pedofilo šypsena. Ant jo stalo gulėjo dekoratyvinė porceliano lėkštė su užrašu: „TURIME LIAUTIS ELGĘSI BLOGAI IR IŠMOKTI ELGTIS GERAI“. Jie turbūt yra girdėję daug dalykų apie Niugeitą, pasakė jis, bet tomis perdėtomis kalbomis nereikia tikėti. Ši įstaiga sukurta jiems padėti. Bausmė galinti būti stipriausios meilės išraiška.

Kamera, į kurią sargybiniai jį atvedė, buvo septynių pėdų kubas su matiniu švinuotu nosinės dydžio langeliu. Mėnesiena vos spingsojo pro purvo apnašą. Malvis atsisėdo ant grindų ir ėmė skaičiuoti juodas plytas. Kai suskaičiavo iki šimto, pasigirdo komanda „gesint šviesas“ ir tai, ką jis tarėsi esant mėnesiena, staiga prapuolė. Jis girdėjo, kaip trinksi nuo jo tolyn einančių kamerų durys, tarsi traukiniui ruošiantis pajudėti iš stoties. Kažkoks mažas padarėlis su uodega šmurkštelėjo per

nuogą koją. Tuoj po to prasidėjo klyksmai; jie aidėjo iš laiptinių apačioje. Malvis nesuprato, ko čia reikėtų rėkti. Tiktai kitą dieną sužinojo, ką tai reiškia. Kaliniams čia tekdavo iškęsti daugiau negu vien įkalinimą. Niugeito viršininkas nestokojo pažangių idėjų.

Gyvenime Malvis jau turėjo apsčiai laiko pasiruošti naktinei kameros vienatvei. Atsiskyrėliškas gyvenimas buvo Konemaros kasdienybė. Tačiau tai, kad ir dieną esi priverstas būti vienas, jį priblokė. Kalėjime bendravimas kenkia – tokia buvo idealistinė viršininko nuostata; sunkių nusikaltėlių blogis gali užkrėsti šiaip suklydusius. Bet kokie ryšiai buvo uždrausti, netgi su sargybiniais ar teismo komisijos inspektoriais. Žmogiški santykiai kenkė reformai, tai buvo nekrikščioniško žiaurumo aktas ir taip nelaimingam kaliniui, o kalbant plačiau, ir visai civilizacijai, į kurią jis kada nors vylėsi sugrįžti. Vedamiems į lauką pasivaikščioti ar į darbą kaliniams ant galvos užmaukšlindavo juodus odinius gobtuvus. Priekyje iškirpti siauri plyšeliai akims ir segtuku pribadyta skylučių kvėpuoti, o aplink kaklą apvyniojama smaugiamoji grandinė su spyna – jeigu pakelsi rankas virš galvos, uždusins. Kitaip tariant, žmonės pasidarydavo neatpažįstami ir atrodydavo visi kaip vienas, kai skaldydavo akmenis ar dirbdavo kitą sunkų fizinį darbą, kad liautųsi elgtis blogai ir mokytųsi elgtis gerai.

Buvo kalbama, kad kai kurie idėjiškai praprusę sargybiniai taip pat kartais užsideda kaukes; taigi niekada negalėjai tiksliai pasakyti, kas dirba šalia tavęs, kas klykia ir mataruoja rankomis. Ar jo agonija tikra, ar tik suvaidinta? Jeigu jau esi perauklėtas, tokie dalykai tau nerūpės. Žinosi, kad jei kalbėsiesi, gausi bizūno. Jeigu

sargybinis išgirsta kalinį kalbinant kitą, jis gauna po penkiasdešimt kirčių už kiekvieną ištartą žodį. Jeigu jis nepersiauklėjęs ir toks bukas, kad padaro tai dar sykį, yra įkalinamas atskirai visam likusiam savo kalinimo laikui. Belangėse Niugeito gelmėse buvo žmonių, kurie po penkiolika metų nebuvo matę jokio gyvo pavidalo. Nei kalinio, nei sargybinio, netgi žiurkės, nes jų kamerų sienos tokios storos, kad pro jas niekas neprasiskverbia, o be to, dieną ir naktį jose tvyro visiška tamsa. Netgi koplyčioje kaliniai buvo atskirti vienas nuo kito. Kiekvienas klūpėjo atskiroje būdelėje, iš kurios nieko nebuvo matyti, išskyrus kryžių virš altoriaus. Tačiau jiems buvo leidžiama giedoti ir garsiai su kitais melstis; taigi, nors į koplyčią vaikščioti nebuvo privalu, ji buvo gausiai lankoma.

Malvis buvo laikomas pavyzdiniu kaliniu. Jis niekam nekėlė jokių rūpesčių ir niekada nesiskundė, o kai vienintelį kartą buvo išpertas dviem šimtais kirčių už žodžius: „Neišgirdau, ką jūs pasakėte", priėmė bausmę kaip vyras. Tą naktį vienas kameroje jis verkė, nes nugara ir sėdynė degte degė, o kryžkaulis buvo tikras skaudulių mazgas; tačiau tai, kas įvyko, jis vertino kaip tam tikrą pergalę. Kai tiktai jam buvo nuimti antrankiai ir liepta atsikelti, jis užsitraukė kelnes, įsinėrė į pašukinius marškinius, nuėjo tiesiai pas prižiūrėtoją, kuris nukūlė jam nugarą iki mėsos, ir padavė ranką išreikšdamas dėkingumą. Jis buvo toks nusilpęs nuo skausmo, kad vos įmatė savo kankintoją. Vargiai laikėsi ant kojų. Bet prisivertė tai padaryti.

Prižiūrėtojas, škotas sadistas, dažnai žagindavęs išprotėjusius kalinius, dukart išprievartavęs Malvį ir grasinęs jį iškastruoti, apstulbęs paspaudė atkištą savo au-

kos ranką. Malvis atgailaujančia išraiška nužemintai sulinksėjo galva. Jis žinojo, kad viršininkas ir teismo komisijos inspektoriai stebi jį iš balkono ir norėjo palikti jiems neblėstantį įspūdį. Eidamas iš Pataisų salės, susilyginęs su jais, persižegnojo. Viena iš apsilankiusiųjų damų tyliai ašarojo, tarytum perauklėjimo scena, kurią ji ką tik išvydo, būtų sukrėtusi visą jos esybę. Frederikas Holas stabtelėjo ir nusilenkė jai. Kai ji sukūkčiojo ir be sąmonės krito viršininkui į glėbį, Malvis žinojo, kad mūšis laimėtas. Leisti, kad tave nuplaktų, ir nieko už tai negauti buvo ne tik nevyriška; tai buvo kvaila.

Daugiau niekas niekada jo nemušė ir nebaudė. Priešingai, jis ėmė gauti nedideles privilegijas. Pastebėjo, kad sargybiniai jo duris atidaro pirmiausiai ir palieka atviras nuaidėjus komandai gesinti šviesas. Vieną naktį jie visai pamiršo jas uždaryti, tad jis uždarė jas pats, nutaikęs momentą, kai sargybinis ėjo pro šalį ir negalėjo to nepastebėti. Sužinojęs, kad jis moka skaityti, kalėjimo viršininkas leido jam naudotis keletu knygų. Pirmiausia Biblija, tada pilnu Šekspyro raštų rinkiniu. Kalinys Holas parašė viršininkui padėkos laišką, apdairiai patikindamas nenusipelnęs tokios prabangos ir nieko daugiau neprašydamas. Po savaitės jis gavo daugiau knygų drauge su lempele, kad galėtų skaityti naktį. Taip jis sužinojo šį tą svarbaus apie anglų valdininkus. Kuo mažiau prašai, tuo daugiau gauni.

Jis perskaitė visą Bibliją, paskui visą Šekspyrą, tada Ezopo pasakėčias ir poetų gyvenimo aprašymus. Netrukus Miltonas tapo mėgstamiausiu jo poetu; jis perskaitė visus dvylika „Prarastojo rojaus" tomų. Pragaro aprašymas pirmojoje knygoje – kur „neužklysta jau viltis, kuri visus palaiko" – labai priminė jam kančias

Niugeite. „Kitoks buvo pasaulis, iš kurio jie čia nupuolė." Tačiau ta nuostabi aidinga kalbos galia, tas ugningas didingų rimų maršas sukrėtė jį iki širdies gelmių. Slapta džiūgaudamas pakrikštijo sargybinius Miltono šėtonų vardais. Molochas ir Belialis, Asmadajus ir Balimas. Viršininką mintyse vadino Malciberiu, Pandemoniumo architektu.

Jis sustiprėjo ir jo sveikata buvo geresnė negu anksčiau. Režimas užtikrino reguliarų maitinimąsi ir reguliarų miegą, nesilaikančių tvarkos laukė bausmė. (Kaliniui, atsisakiusiam vakarienės, – trisdešimt kirčių. Nemiegančiam užgesinus šviesas – savaitė atskirties.) Rūkomasis ir uostomasis tabakas bei alkoholis uždrausti, tad jo plaučiai išsivalė, o galva prašviesėjo. Nuo darbo raumenys sukietėjo kaip akmenys. Baigiantis antriems metams Niugeite Malvis jau galėjo pakelti akmens nuolaužą, sveriančią tiek, kiek jis pats. Net vienatvė jo daugiau nebetrikdė. „Protas yra pasaulis savyje, – tvirtino Miltonas, – ir pats iš pragaro padaro rojų." Jeigu tai ir nėra tikra tiesa, tai bent jau verta to siekti. Dabar Malviui regėjosi, kad užrakintos kameros durys veikiau apsaugo jį nuo visokių beprotybių, o ne padeda sulaikyti viduje.

Per tą laiką jis buvo perkeltas į didesnę kamerą, kurios langas žvelgė į Geithauzą. Vakarais jis matydavo, kaip sargybiniai zvėgauja ir žodžiuojasi su elgetomis, besigrūdančiais prie vartų, kad gautų prieglobstį nakčiai. Londono vargetos žinojo, kad retsykiais Niugeito cerberiai už vieną penį leidžia permiegoti tuščioje kameroje.

Jis ne iš karto susivokė, ką galėtų pešti iš to vaizdo pro langą, tačiau netrukus atsakymas atėjo pats. Žiūrė-

damas anksti rytą gali pamatyti, kaip atlikę bausmę kaliniai išleidžiami į laisvę. Vyresnysis karininkas prie išėjimo garsiai skaito jų pavardes, ir ausį prikišęs gali jas nuklausyti. Net jeigu ir nenugirsi, eidamas į kiemą pamatysi, kurios kameros tą rytą ištuštėjo ir švarinamos nuo utėlių. Jeigu sugretinsi tuos faktus ir palauksi tinkamo momento, tai be jokio pavojaus galėsi išnaudoti padėtį savo naudai.

Įskundęs kalinį Niugeite iki savaitės galo neišgyvensi. Bet apie tuos, kurių jau nebėra šiapus kalėjimo sienų, gali sakyti ką nori, nebijodamas keršto. Malvis pradėjo vykdyti kruopščiai apgalvotą kalinių skundimo viršininkui planą, visada įduodamas kalinį, kuris, jo žiniomis, buvo ką tik paleistas. To dažnai nepadarysi, antraip kils įtarimas, bet kartkartėmis kyšteldamas žodį galėjai pasirodyti uolus, ypač jeigu kalbėsi apgailestaudamas. „Kalinys C 34 praeitą naktį kalbėjo, sere." „B 92 kreipėsi į mane su nepadoriu pasiūlymu, sere." „F 71 pasakė man savo vardą, sere. Bijau, kad jis nesutrukdytų man persiauklėti, sere." Malvio paslaugos vadovybei buvo pastebėtos; Malvis susirinko neprastą atlygį.

Jis pajuto, kad kiti kaliniai nusiteikė prieš jį. Kieme jie nebežiūrėdavo į jį, nebepaduodavo įrankių. Malviui buvo nė motais. Tiesą sakant, jis buvo patenkintas. Kuo labiau jo visi šalinsis, tuo vadovybė tvirčiau įtikės, kad jis įkūnija jos pasiekimus. Jo buvo paprašyta tarti žodį teismo komisijai ir jis rėžė įtikinamą kalbą kalinių atskyrimo sistemos naudai. Avižinėje jo košėje ėmė rastis pelių išmatų, o stiklo šukė muilo gabale perrėžė dilbį. Tačiau Malvis žinojo, kad tokios bėdos tik padeda atkreipti į jį dėmesį, tarsi apeigos, leidžiančios pereiti į

aukštesnį lygį. Kai tik galėdavo, Malvis susipjaustydavo odą ir pranešdavo apie užpuolimus, kurių nebuvo. Kaskart po to jį perkeldavo į patogesnę kamerą, kol galiausiai jis persikraustė į paties viršininko namus, kur gyveno tiktai turtingiausi nusikaltėliai ir kur kamerose buvo pūkinė patalynė, o sienos apmuštos apmušalais.

Įpusėjus tretiems metams kalėjime kaip atlygis už pažangą jam buvo patikėtos ypatingos pareigos. Kalėjimui reikėjo žmogaus, kuris vakarais išvalytų žemutinį kiemą, suteptų kalėjimo rato mechanizmą ir nuvalytų grandinę, nugramdytų balandžių išmatas nuo betoninių stulpų ir akmeninių grindinio plokščių. Toks darbas, pasakė viršininkas, iš tiesų yra didelė dovana, nes reikia, kad šią svarbią užduotį jis atliktų vienas, todėl gobtuvas nebūtinas. Taip pat jam leidžiama kalbėtis su budinčiu sargybiniu, bet tiktai darbo reikalais. Oficialiame pokalbio protokole pažymėta, kad kalinys Holas apsiverkė iš dėkingumo. „Tegu Dievas jus laimina, sere, aš to nenusipelniau."

Žemutinį kiemą iš trijų pusių supo namai, kuriuose gyveno sargyba, ir kalėjimo korpusas. Ketvirtoji pusė buvo užstatyta dvidešimties pėdų siena, su viršuje įcementuota judančių smaigų tvora, vadinamąja iečių užtvara, arba, neišsenkamu Niugeito žargonu tariant – „mirties žirgu". Kampe, kur užtvara šliejosi prie sargybos namo, maždaug penkiomis pėdomis žemiau nuo geležinių smaigų viršaus, buvo menkai apsaugotas metalinis bakelis ir nedidelis plotelis virš jos visai be smaigų.

Malviui buvo keista, kad tokia atkarpa liko neapsaugota. Tarsi iečių užtvara būtų buvusi devyniais coliais nutrumpinta, o gal siena – pailginta. Jis pagarbiai

nurodė tą neapsižiūrėjimą vienam iš sargybinių. Juk tai neabejotina pagunda kietakakčiams Niugeito gyventojams, tiems nelaimėliams, kurie dar nepersiauklėjo taip kaip Malvis. Sargybinis tyliai nusijuokė ir pakėlė akis į mirties žirgą. Paskutinysis bėgti mėginęs klipata taip giliai persismeigė, kad norėdami jį nukelti, jie turėję nupjauti dalį tvoros. Jis kentėjęs tokias žiaurias kančias, kad niekas daugiau nebebandęs to daryti. Jo klyksmai buvę girdėti už pusės mylios.

Siena su jos galimybėmis sukėlė Malvio susidomėjimą.

Dirbdamas jis stengdavosi pasisukti taip, kad galėtų ją matyti; apžiūrėti jos įtrūkimus ir nedidelius išsikišimus bei griovelius, susidariusius ištrupėjus kalkių skiediniui. Jis įprato tyrinėti tą sieną skrupulingai kaip policininkas suklastotą banknotą. Mintyse padalijo ją į šešiolika dalių ir užsibrėžė uždavinį įsiminti kiekvienos iš jų smulkmenas. Iš duonos trupinėlių, siūlų, nukritusių tinko gabalėlių jis sudėliodavo ją ant kameros grindų. Trupinėlis reiškė išlūžusią plytą, už kurios galima pasilaikyti ranka; siūlas – siaurą įtrūkimas, kur galima įkišti kojos pirštą. Berdamas kalkių miltelius bandydavo juos sujungti, rasti kelią, kuriuo būtų galima nuo grindinio užlipti iki bakelio. Bet kad ir kaip planuotum, tai buvo neįvykdoma, nebent užsiaugintum papildomą ranką.

Jis užbaigdavo darbus anksčiau negu jam buvo liepta ir pasilikdavo kieme tiek, kiek leisdavo sargybinis. Dirbdamas dažnai prisimindavo motiną ir jos kadaise kartotus žodžius, kai namams ateidavo sunkus metas. Nėra tokio kalno, kurio negalėtum perkopti. Jėzus parodys kur eiti.

Du mėnesius jis svarstė sienos klausimą, nesuvokdamas, kad savo rankose jau laiko siūlo galą. Staiga viskas išsisprendė. Tyliai, paprastai. Kaip raktas pasisukęs įmantrioje spynoje.

Tai buvo 1841-ųjų vasario sekmadienio naktis. Didesnėje imperijos dalyje viešpatavo taika. Jos didenybė karalienė šventė pirmąsias savo vestuvių metines ir tos laimingos kraujomaišos proga kunigas laikė padėkos mišias. Į koplyčią suėjo kone visos nuodėmingos sielos. Jos skliautai skambėjo nuo padėkų Viešpačiui.

Švenčiausio kraujo versmėje,
Ištryškusioje iš Emanuelio kūno,
Panyra nusidėjėliai ir čia –
Visi nusižengimai be žymės pažūna.

Vagis laukė klausydamasis, kaip kaliniai prievartauja giesmę. Tą naktį turėjo budėti plakikas škotas. Tai buvo Dievo dovana, kurios kalinys Holas tikrai nesitikėjo.

Molochas atrakino vartus prie grandinės prikabintu raktu ir Malvis nusekė paskui jį į kiemą. Leidosi sutemos; viskas aplinkui švytėjo auksu. Kamerų languose žėrėjo saulėlydžio gaisai. Juodasis strazdas gėrė vandenį iš balutės tarp grindinio akmenų ir pamatęs juos užvertė galvą tarsi reikšdamas panieką.

Aną rytą kalėjimo ratas buvo užstrigęs, kaip Pijus Malvis ir tikėjosi. Vinis, įkritusi į mechanizmą, padarė savo darbą. Atsargiai jis atidengė klevo dėžės dangtį, kurioje buvo krumpliaračiai ir skriemuliai. Atkabino purviną pavarinę grandinę nuo krumplinės pavaros danties. Ji buvo sunkesnė, negu jis manė. Maždaug dvylikos pėdų ilgio.

– Ką čia dabar dirbi?

Malvis pasižiūrėjo į savo prievartautoją atvipusiu smakru. Į galvą jam atėjo keista mintis. Kažin, ar žmogus gali suvokti, kas jam nutiks, jeigu, tarkime, jis atsibudo šį rytą miglotai nujausdamas skausmą ir pražūtį. Ar atsisveikindamas su žmona jis pagalvojo, kad tai paskutinis jo atsisveikinimas su visu pasauliu? Ar jautė žengdamas į Niugeito kalėjimą, kaip turbūt jautė šimtai jo sugniuždytų aukų, ir kaip jautė Malvis nesuskaičiuojamą daugybę kartų, kad jo gyvenimo saulė jau leidžiasi ir kad atėjo laikas atsisveikinti su viltimi?

– Sere, viršininkas liepė sutepti grandinę.

Šis vienintelis melas padėjo Malviui įvykdyti pabėgimą. Jo šešėlis jau atitrūko nuo kūno ir perskriejo per ilgai tyrinėtą sieną. Pamelavęs sargybiniui kalinys būdavo baudžiamas dviem mėnesiais kalėjimo kameroje ne didesnėje už karstą. Tačiau jis puikiai žinojo, kad tos kameros niekada neregės. Arba jis perlips sieną, arba nuo jos teks nuplėšti jo lavoną. Bet rytojaus rytą jis jau nebeatsibus Niugeite.

– Sakai, sutepti?

– Taip, sere. Sutepti alyva, sere. Kitaip neveiks, sere.

– Jis nieko man nesakė apie sutepimą.

– Sere, aš to nedarysiu, jeigu jūs neleisite, sere. Kol neišsiaiškinsite su viršininku, sere. Aš nenoriu užsitraukti niekieno nemalonės, sere. Jis liepė labai primygtinai, sere.

– Primygtinai?

– Taip, sere.

– Ką tai reiškia?

– Sere, tai reiškia griežtai, sere. Norėjo, kad būtinai būtų padaryta, sere.

– Labai jau tu akylas, ar ne, Malvi?

– Sere, aš nežinau, jums geriau spręsti, sere.

– Labai jau tu akylas, nupezusios airių kalės benkarte. Pakartok, kas tu esi?

– Benkartas, sere.

– Kas buvo tavo motina?

– Nupezusi airių kalė, sere.

– Tai nemušk čia pimpalo, tu nušašęs utėlgrauža, jeigu jau jis taip velnioniškai primygtinai liepė. Visi žino, kaip tu jam subinę laižai.

Molochas nuėjo į šalį ir pasižiūrėjo į dangų. Malvis mikliai nusispyrė batus. Strazdas, sparnais plakdamas orą, pakilo ir nutūpė ant atbrailos. Vyrai koplyčioje giedojo jau kitą giesmę.

O Dieve, tu per amžius mus globoji,
Tu – mūsų ateities viltis;
Nuo šėlstančių audrų užstoji,
Tu mūsų prieglobstis esi.

Jis pakėlė nuo grindinio akmenį ir pritykinęs prie škoto trenkė jam per pakaušį. Kai tas kaip prakiuręs išmatų maišas sudribo ant grindinio, Malvis pagavo iš visų jėgų daužyti jį, kalti per veidą, kol skruostikauliai suknežo, o kairė akis išsprogo kaip sudaužytas kiaušinis. Auka bandė surikti, bet Malvis koja prispaudė jam gerklę ir pasukiojo pėdą lyg traiškytų gyvatę. Tas ėmė gargaliuoti ir maldauti pasigailėjimo. Apėmė pagunda neduoti jam pasigailėjimo, pakankinti prieš mirtį, bet Malvis pasakė sau, kad tai būtų nereikalinga prabanga. Jis pritūpė, sumurmėjo atgailos maldelę į savo mirštančio prievartautojo ausį ir trenkė akmeniu į tai, kas dar buvo likę iš jo veido.

Jis pamirkė pirštą į savo aukos kraują ir ant dulkėtų grindinio plokščių užrašė dvi Miltono eilutes.

Ne gero nedaryti mūsų užduotis
Bet amžiais sėti blogį – štai palaima.

Jis ištraukė diržą iš sargybinio kelnių. Prakišo jį pro paskutinį grandinės žiedą ir susegė kilpą. Sukaupęs visas jėgas metė ją aukštyn. Grandinė sunkiai pakilo į viršų ir džergždama atsimušė į sieną. Paskui kraupiai žvangėdama nukrito žemėn. Kitas metimas nuskraidino grandinę su diržo kilpa per sieną. Malvis ją truktelėjo. Grandinė ėmė slysti atgal. Ir užkliuvo tarp iečių užtvaros virbų.

Įsibėgėjęs Malvis užsikabarojo į viršų, kiek leido grandinė. Lipo kojų pirštais kabindamasis už storų grandinės žiedų. Viršuje įsitvėrė į mirties žirgo stulpus. Nedaug tereikėjo, kad smaigai iš lėto pasisuktų. Beregint jo rankos buvo suraižytos, bet jis neatleido jų ir pamažu yrėsi toliau – kabalduodamas stūmėsi palei sieną – kol pasiekė prakiurusį surūdijusį bakelį. Uždėjo koją ant pilkšvos briaunos. Jis šaižiai sugirgždėjo nuo svorio. Jo rankos drebėjo. Plaštakos buvo sunkios kaip priekalas. Iš visų jėgų atsispyręs, jis pasiekė viršų, o bakelis nudardėjo žemyn. Malvis persirito per sieną ir nušoko žemyn visas apsipylęs krauju ir parudavusiu vandeniu.

Palikdamas kruviną pėdsaką kaip skerdžiama kiaulė, pasileido upės link. Tuo metu, kai pamatė ją, buvo kone alpstąs. Nieko nebus. Šitaip jam nepavyks. Kai iš tolumos atsklido policijos švilpukai, jis pasuko skersgatviais ir gatvelėmis Niugeito link, užsukdamas į kiemus ir stvarstydamas drabužius nuo skalbinių virvių.

Darbininko kombinezoną. Seną kareivišką milinę. Stipriai veržd amas apsirišo rankas, kad nebekraujuotų ir svirduliuodamas ėjo toliau apdujęs iš baimės. Dabar jam ėmė dingotis, kad jis vis dėlto gali išsigelbėti. Jeigu išsilaikys ant kojų dar penkias minutes, jo nepagaus. Jo niekada nebepagaus. Klupinėdamas jis vis ėjo tolyn, atgal prie kalėjimo. Šis jau stūksojo priešais tamsus kaip vaiduokliškas pasakų laivas. Atgal prie kalėjimo. Tiktai prie kalėjimo. Kai priartėjo tiek, kad jau įžvelgė grotas ant langų, Frederikas Holas žinojo, kad yra laisvas.

Naktį jis praleido tarpuvartėje, prisigrūdusioje elgetų, kartkartėmis beldžiančių į vartus ir prašančių įleisti. Jis išbuvo čia savaitę, kol pradėjo gyti žaizdos.

Kuo smarkiau jis belsdavo į vartus, tuo pikčiau jam būdavo liepiama pasitraukti.

XXI SKYRIUS

Mokytojas

KITOS PIKTADARYSTĖS, KURIAS ĮVYKDĖ PIJUS MALVIS,
DAR ŽINOMAS KAIP NIUGEITO PABAISA;
JO PATYČIOS IŠ TEISĖTUMO IR
KITI JUODI DARBELIAI

Visas žiaurybes aprašė laikraščiai. Dauguma straipsnių paredaguoti ar smarkiai cenzūruoti, smulkmenos užglaistytos, nes būtų per daug siaubinga skelbti, kai gali perskaityti moterys ir vaikai. Vienur jo auka buvo pristatoma kaip „vedęs vyras, turintis šeimą", kitur kaip „karininkas su dideliu stažu", arba „pamaldus metodistas ir abstinentas, ėmęsis visuomeninio darbo padėti nelaimingiesiems". Be abejo, galvojo Malvis, jis buvo toks, kaip apie jį rašoma, o sykiu dar ir visoks kitoks. Nenuostabu, kad taip daug kur buvo pabrėžiama jo labdaringa veikla. Yra daug klastingų juodasnukių, kurie numes tau pinigą tiktai dėl to, kad jiems smagu žiūrėti, kaip tu lenkiesi.

Jo paties aprašymas taip pat buvo atspausdintas – toks pat tikslus kaip ir žuvusiojo, tik neužbaigtas: *senas suktas galvažudys; nepataisomai pagedęs; „vienišas vilkas", puolantis iš pasalų.* Toks apibūdinimas jo neskaudino. Jis ir pats apie save kartais taip pagalvodavo, be to,

kiekviena istorija turi turėti savo piktadarį ir savo didvyrį. Tik tiek, kad šita istorija turėjo du piktadarius, o ne vieną. Aprašymas tiko ir žudikui, ir aukai.

Londono gatvėse sumirgėjo skelbimai, siūlantys dvidešimt svarų tam, kas jį pagaus arba nušaus. Ant jų buvo nupieštas žmogžudžio veidas: siauraakis, atsikišusiu kaip beždžionės smakru, išsišiepęs belzebubas, tačiau jame Malvis įžvelgė savo paties šešėlį. Dailininkas padarė tik tai, ką daro poetas; ką daro istorikas, generolas ir politikas – kiekvienas, kuris nori miegoti švaria sąžine. Vienus bruožus išryškino, kitus paslėpė. Negalėjai jo smerkti už tai, kaip jis atliko savo darbą.

Apie susidūrimus su „Niugeito pabaisa" buvo pranešama iš visos šalies – iš kiekvieno priemiesčio, išskyrus Ist Endą, kur kalėjimo prižiūrėtojo nugalabijimas dovanojo neliečiamybę Vaitčapelyje. Taigi žudikas sugrįžo į savo seną chuliganišką rajoną ir užsiglaudė jo labirintuose ir katakombose. Pijus Malvis iš Ardnagrivacho – toks dabar buvo jo slapyvardis.

Kasdien pasivogdavo laikraščių, norėdamas sužinoti, kur paskutinį kartą sutiktas pabaisa. Sklido gandai, kad žmonės matė jį Škotijos šiaurės tyruose; Liverpulio gete; kapinėse prie Doverio, kur jis kalvio kaltu mėginęs suskaldyti antrankius. Šeši nelaimėliai buvo suimti už jo nusikaltimą ir policija, seniai pelniusi varguolių panieką, patyrė gėdą, kai penki iš jų, energingai tardomi, prisipažino (šeštasis, kaip tvirtinama, pabėgo iš Mančesterio kalėjimo persirengęs kapeliono gaspadinės drabužiais).

Pamažu tos nakties įvykio smulkmenos „prasisunkė" į bulvarinę spaudą. Apsimesdami, kad smerkia savo plačiai skaitomus varžovus, solidūs dienraščiai taip

pat jas išspausdino. Bauginančios poezijos eilutės, užrašytos aukos krauju, sukėlė karštus ginčus, kaip jų užrašytojas ir buvo kruopščiai apskaičiavęs. Koks bent lašą sveiko proto turintis žmogus, bėgdamas iš kalėjimo, gaiš laiką tokiam dalykui? Ką tas nykus kupletas reiškia? Ar iš tiesų taip buvo, ar prigalvota? Ist Ende žmonės ėmė šnabždėtis, kad Frederikas Holas turbūt yra *nom de guerre**. Nusikaltimą įvykdė kažkas kitas. Sargybinį užmušė jo kolega, kurio žmoną jis paviliojo. Žudikas buvo besisvečiuojantis karališkos šeimos narys, nepilnametis sifilitikas hercogas, kuris staiga išsikraustė iš proto. Nužudymas – tai keistas masonų kulto, kurį išpažino nužudytasis, ritualas. (Pastaroji nuogirda itin paplito, kai jo našlė savo interviu laikraščiui pareiškė, kad jos vyras iš tikrųjų buvo masonų ložės narys. Kai vėliau apklaustas ložės vadovas paneigė šį faktą, juo buvo patikėta kaip tikrų tikriausia tiesa.)

„Fredis Holas" buvo karaliaus *agent provocateur***. Religinis fanatikas. Slaptas čartistų agentas. „Fredis Holas" buvo apgyvendintas kalėjimo viršininko namuose. Jam buvo leista dirbti be gobtuvo. Jam buvo parūpinama knygų. Jis galėjo kalbėti. Vaikščiojo po Niugeitą kaip svečias viešbutyje. Pradėjo sklisti dar juodesni gandai. Populiarūs laikraščiai dar kliūstelėjo alyvos į ugnį. Dabar jau buvo rašoma, kad kalėjimas – tai satanistų lizdas. Kiekvieną pabaisos pavardės raidę pavertęs ją atitinkančiu skaičiumi ir tuos skaičius sudėjęs, gausi skaičių 66. O pridėjęs dar 6, gautus pavertus skaičiumi

* Pseudonimas (*pranc.*).

** Provokatorius (*pranc.*).

pirmąją vardo raidę F, gausi biblinio žvėries skaičių. Žurnalas „Tomahaukas" pirmasis nurodė, kad „Fredis Holas" yra šėtono anagrama!

Padrąsintas savo paties pabėgimo, Malvis pradėjo vartoti gėdingu tapusį vardą kaip bendrinį žodį; kaip moksleivis, kuris išraižo monetoje savo inicialus pasižiūrėti, už kiek laiko ta moneta jam sugrįš. Moneta netruko sugrįžti. „Išrašyti fredį" reiškė duoti į skudurus. Vyrai visoje šalyje išrašinėjo vieni kitiems fredžius. Oksfordas išrašė fredį Kembridžui per kasmetines irklavimo varžybas. Šiomis dienomis tie nedėkingi išperos airiai gaus į klyną tokį fredį, kokio yra nusipelnę.*

Kaskart išgirdęs paskalą apie pabaisą, Malvis iš paskutiniųjų stengdavosi ją nuneigti, žinodamas, kad taip tik padrąsins paskalų skleidėją vėl ją papasakoti, ir dar vaizdingiau. Vyrai vyninėse pašnibždom vienas kitam prisipažindavo, kad jie tikrai žino, kas padarė tą žiaurų nusikaltimą. Jie arba buvo susitikę jį, arba yra su juo susiję, arba vieną kartą drauge gėrė. Žmonos brolis turi draugelį prižiūrėtoją Niugeite ir tas sakęs, kad visą tą istoriją sugalvoję žydai tiesai nuslėpti, ir jeigu netiki, gali pats jo paklausti.

Kai galiausiai liberaliame laikraštyje „Morning Chronicle" jaunas kruopštus reporteris, apklausęs ne vieną buvusį kalėjimo įnamį, pateikė versiją, kad Frederikas

* Žr. Henry'io Mayhew monografiją „Londono varguomenės kalba ir jos stilius" (1856). *„Fredis" yra mirtinai skaudus įžeidimas. „Išrašyti „fredį" – užpulti arba užmušti. „Fredžio" (pažym. žod.) – pertaras, vartojamas nusikaltėlių ir atitinkamo elgesio moterų.* Netrukus terminas pateko į literatūrinę kalbą. Autoriui „fredis" reiškė apie jį atspausdintą perdėtai kritišką straipsnį. – GGD

Holas, Niugeito pabaisa, iš tiesų yra gudrus airis pavarde Merfis ar Malvis, kuris įvykdė žmogžudystę apsimetęs bepročiu, Pijus Malvis paliko miestą ir negaišdamas patraukė į šiaurę. Žurnalas „Punch" pasigavo šią mintį ir išsišaipė iš jos. Jokiam airiui nepakaktų košės galvoj sumąstyti tokį planą. Dauguma jų dar visai neseniai tik išlipo iš medžių.

Aštuoniolika mėnesių truko klajonės po Anglijos šiaurę ir Škotijos pasienį nuo Berviko iki Gretna Grino; paskui po vidurio ir rytinę Velso dalį; paskui žemyn iki vakarų Devono ir į Kornvalį, kur kadaise vaikštinėjo Lancelotas ir Merlinas su išrinktaisiais. Dažnai bėglys susirasdavo darbo nuimant derlių: sodinimo metas taip pat kartais būdavo jam palankus. Obuolių rinkimas ar javų sėja buvo maloni priedanga; bepiga įsimaišyti į minias airių, kurie tokiu metų laiku užplūsdavo laukus. Jų tartis žadino prisiminimus, kuriuos jis andai vijo šalin. Ji primindavo naktis, kurias jis praleido dainuodamas. Naktis, praleistas su Mere Duein. Pagalvojęs apie ją, jis pajusdavo nepakeliamą kaltę. Kai jie pradėdavo dainuoti, neištvėręs pasitraukdavo.

Mėnesį jis dirbo darbininkų brigadoje, kuri kasė kelią geležinkeliui tiesti. Vieną žiemą praleido Šefildo apylinkėse, kur javų pirklys statėsi gotišką pilį, milžinišką bestogį tvartą sulig Vestporto bažnyčia. Pirklys ir jo šeima nakvojo savo tuometiniame dvare, o Malvis ir kiti darbininkai palapinėje, pastatytoje jo sklype. Kai tik pakvipo pavasariu, jis išėjo. Niekada per ilgai neužsibūdavo toje pačioje vietoje.

Kurį laiką važinėjo su keliaujančiu Lordo Džonio rizikingų triukų cirku kaip kupolo pakėlėjas ir nuleidėjas. Tas darbas jam buvo prie širdies – paprastas ir

malonus, bet vis dėlto reikalaujantis proto gebėjimų. Kupolas buvo trimatės geometrijos teorema, milžiniškas gniutulas virvių, kablių, polių, movų, diržų, skląsčių ir kniedžių, kuriems išdėlioti yra tik vienas teisingas būdas. Malvis sugalvojo, kaip galima atlikti šį darbą greičiau, ir dėkingas ceremonmeisteris paskyrė jį vadovauti visai cirko palapinės statytojų brigadai. Taigi klausydami to nediduko airio nurodymų, jie išmoko iškelti visą rėmą greičiau negu per dvi valandas. Jis mėgdavo žiūrėti į pliką rėmą – skeletą slibino, kokį galbūt nudūrė karalius Artūras.

Tarp cirko apsigimėlių, barzdotų damų, nykštukų klounų ir kiauliasnukių imtynininkų jis jautėsi keistai savas. Užsidirbti pinigus iš savo trūkumų, Malvio galva, reikėjo drąsos. Tai pastangos, reikalaujančios tikro prisitaikymo, o šią savybę šiuo metu jis vertino labiausiai. Po vaidinimo prigužėdavo mergužėlių ir prasidėjęs gėrimas užsitęsdavo iki aušros. Tačiau laimė ilgai netrunka. Kartą, jam ardant narvą, jį apkandžiojo liūtas ir jis neteko beveik visos kairės kojos. Žaizdą pridegino arlekinas, kuris gydė gyvūnus, o trapecijų akrobatas iš sulūžusios skelbimų lentos, ant kurios kadaise buvo užrašyta: „BJAURIAUSIAS ŽVĖRIS PASAULYJE“, sumeistravo medinę koją. „Raidė P – reiškia Pijus“, – nusišypsojo akrobatas.

Jie laikė jį dar porą mėnesių, tačiau jis žinojo, kad pasidarė jiems našta. Jis daugiau nebegalėjo dirbti su palapinės kupolu, o darbininkai susitvarkydavo ir be jo vadovavimo. Kiti iš jo buvo išmokę, kaip tai atlikti, ir netgi rado būdų, kaip darbą dar patobulinti. Nevaliojo jis nei šluoti, nei plauti, nei šveisti. Be to, bijojo prisiartinti prie to susivėlusio gaurų kalno, kuris jį su-

maitojo. Akrobatas iš Pjemonto padėjo jam išmokti vaikščioti, perkelti svorio centrą ir išlaikyti pusiausvyrą. Kurį laiką jie leido jam dirbti antrepreneriu; jo užduotis buvo iš anksto keliauti į tą miestą, į kurį cirko karavanas ketina vykti, ir dalyti skelbimus ir kontramarkes. Kartą Jorke, atlikęs savo darbą, jis sėdėjo ant tilto ir žiūrėjo žemyn į Uzą, laukdamas, kol keliu atidardės kiti. Sutemo, o jie dar nepasirodė, ir jis suprato, kad jau nebeatvažiuos. Jie neišdrįso jam pasakyti, kad jis nebereikalingas, ir vien už tai jis pajuto jiems savotišką dėkingumą. Tačiau iš to dėkingingumo jam jokios naudos, ir tą jis taip pat žinojo. Ir vėl jis buvo vienas tarp svetimų.

42-ųjų žiema buvo negailestinga ir žiauri, sunkiausia iš visų, kokias tik jis prisiminė. Sniegas iškrito jau lapkričio pradžioje, o paskui prasidėjo nesibaigiančios šalnos ir paskutinieji ant medžių likę lapai stirksojo pastirę kaip nusmailintos geležtės. Anglijos kaimo keliai virto dideliausiais patižusiais ledo ir sušalusio purvo pylimais. Malvis bandė elgetauti, bet tai jam sunkiai ėjosi; jo skurdas ir luošumas kaimiečių nejaudino. 42-ųjų žiemą luošumas nieko nereiškė. Patys beveik elgetos, jie neturėjo nieko, ką būtų galima iš jų pavogti.

Atėjo naujieji metai, bet šalčiai nesiliovė. Vasarį orai dar labiau subjuro. Vieną dieną netoli Stouko jis susitiko draugišką velsietį, siaubingai sunykusį, kaip kokia kaliausė, tokiomis plonomis kojomis, kad, rodos, ranka būtum suėmęs abi. Viljamas Sveilsas buvo nuskurdęs Malvio amžiaus mokytojas, keliaujantis dirbti į Kerkstolo kaimą prie Lidso. Valgyti ir gerti jis turėjo nedaug, tačiau ir tais trupiniais netikėtai maloniai buvo linkęs pasidalyti. Jam patinkantys airiai, pasakė jis

Malviui. Jo motina laikiusi nakvynės namus Šventojoje saloje netoli Englesio – uosto tiesiai priešais Dubliną, ir airiai jai visada atrodydavę skrupulingai švarūs. Pats Sveilsas nebuvo tuo taip tvirtai įsitikinęs, tačiau airiai mokėjo už jo maistą ir mokslus, todėl jautėsi jiems skolingas, kad ir kokia būtų jų higiena ar manieros.

Devyniolika dienų jie ėjo drauge keliais į šiaurę ir devyniolika šaltų naktų nakvojo svirnuose ir tvartuose. Dažnai klampodami murglinais šunkeliais jiedu kalbėdavosi apie mokslo dalykus. Tie pokalbiai Malviui buvo netikėtai labai įdomūs. Nors jo naujasis keliondraugis buvo apsišvietęs ir iškalbus, Malvis gebėjo palaikyti pokalbį ir kartais net pranokti jį.

Sveilsas buvo filologas klasikas, senosios mokyklos atstovas. Jis išmanė muziką ir geografiją, poeziją ir istoriją, mokėjo įvairiausių legendų ir senovinių sakmių. Bet didžiausia jo meilė buvo matematika. Skaičiai tokie paslaptingi, o drauge tokie paprasti ir gražūs. „Pavyzdžiui, – sakydavo jis, – ką mes darytume, jeigu neturėtume devynių? Tik pagalvok, Malvi, ką gi mes darytume? Tai aiškumas, brolau. Visiška tobulybė. Tai nėra dešimt, galiu tave užtikrinti. Dešimt, šiaip ar taip, yra skaičių karalius. Tačiau tai yra tiek kartų daugiau už vargšus aštuonis; tai irgi mielas skaičiukas ir turi savo vertę, žinoma, ir labai malonus, bet ne devyni. Tu gulsi į lovą su aštuoniais, bet vesi devynis. Gryna, žavi, paslaptingai jaudinanti, svaiginamai stebuklinga devyneto esmė."

Malviui buvo įdomu klausytis tokių savotiškų postringavimų, bet dažnai, kad greičiau bėgtų laikas, mėgindavo juos užginčyti. Devyni toks pat skaičius kaip ir kiti, sakydavo jis, bet iš jo mažiau naudos negu iš

kitų. Tu negali jo panaudoti norėdamas suskaičiuoti savaitės dienas, metų mėnesius, mirtinas nuodėmes, rožinio paslaptis, Airijos grafystes ir netgi dantis savo vališkoje dantingoje burnoje. Sveilsas tik šiepėsi ir vartė akis. Devyni magiškas. Devyni dieviškas. Jeigu devynis dauginsi iš bet kokių kitų skaičių, o sandaugų skaičius sudėsi iki vienaženklio skaičiaus, visada gausi devynis. (Kiaurą dieną, visą kelią nuo Vudhauso iki Donkasterio, Malvis tuščiai bandė paneigti šį tvirtinimą, kaip neatsižvelgiantį į trupmenas ir procentus, bet Sveilsas laikė juos gryniausiu blogiu. „Trupmenos yra neteisėtos, – dažnai kartodavo. – Tai išorinės matematikos išperos."

Jis dainavo gana neblogu bosu, nors tokiam išdvasai tai atrodė tikras stebuklas; dainuodamas jis gaudė kaip senovinė violončelė. Jis išmokė Pijų savo mėgstamos jūreivių darbo dainos, kurią galima dainuoti kaip maršą, tad jie abu traukdavo ją žygiuodami per gurgždantį kelio sniegą, o greta aidaus mokytojo balso oriau skambėdavo ir netvirtas plonas Malvio tenoras.

O vieną vakarą apsirgęs anksti nuėjo lovon,
Pasakęs sau: Esmi aš vyras išvaizdus, bet kaip žmogus nedoras.
Išmušus dvylikai, staiga žvakelė sumirksėjo gailiai,
Galvugaly jam atsistojus šmėkla tarė:
PAŽVELK! PANELĖ BEILI!

Pakutiniuosius tris žodžius jie rėkte išrėkdavo. Net ėmė varžytis, kuris iš jųdviejų užbaubs nuožmiau. Dažnai Pijus leisdavo žmogeliui laimėti, tiesiog todėl, kad šis jam patiko ir norėjo jį pamaloninti. Tas išdžiūvęs

mokytojėlis neturėjo nė krislo nuožmumo. Gyvenime jis nebuvo nieko laimėjęs.

Dainavimas kėlė ūpą, bet Malviui buvo sunkiau išlaikyti pusiausvyrą. Jo sumaitota koja tvinksėjo iš skausmo. Nugaros skausmai stiprėjo kasdien. Vieną rytą atsibudo visas aprasojęs, nutirpusiais pirštais, varvančia nosimi, ašarojančiomis akimis. Galvą kažkaip keistai nemaloniai niežėjo. Kai pasikasė, pirštai liko kruvini. Malvis nustėro iš siaubo. Jo plaukuose knibždėte knibždėjo utėlių.

Jis verkė iš gėdos ir pasibjaurėjimo, kai Sveilsas skuto jį plikai ir kai jis įmerkė galvą į ledinį upokšnį šalikelėje. Jeigu būtų buvęs koks lengvas būdas pasidaryti sau galą, būtų juo pasinaudojęs. Kitas dvi dienas jis nepratarė nė žodžio.

„Mes artėjame prie Lidso", – šypsojosi Sveilsas. Viskas bus gerai, kai jie pasieksią Lidsą, tarsi jie būtų žygiavę aukso vieškeliu į rojų. Jorkšyriečiai – doriausi vaikinai Anglijoje; visada duos progą save išbandyti. Ir žodžio visada laikosi, jorkšyrietis – ne koks sukčius ar storžievis, kaip kai kurie Sveilso sutikti žmonės. Malvis tikrai gausiąs darbo, kai jie bus Lidse.

– O gal mudviem reikėtų susirasti porą pupyčių, ką, Malvi, tu mano raibas sakalėli? Nurimk. Mes gyvensime kaip princai. Pusryčiams vynas, pyragaičiai ir kiaulienos žlėgtainis. Ir karališkasis pudingas vakarienei – kaip kažin ką!

Tuo tarpu jie valgė viską, ką rasdavo valgomo pakeliui: šaknis, lapus, laukines žoles, vieną kitą uogą, paukščių paliktą ant pajuodavusių šakų. Kartais valgydavo pačius kaulėtus paukščius: retsykiais pasisekdavo užeiti išbadėjusį teterviną. Vieną rytą prie Akvorto kelyje suradę negyvą katę jie užsikūrė laužą griovyje,

bet paskui pasakė vienas kitam, ką galvojo: geriau mirs iš bado negu valgys katę.

Malvis negalėjo atsistebėti, kaip kalbos apie valgį Sveilsui atstoja valgymą. Atrodė, kad jis iš tiesų pasisotina, ir keista, Malvio tai niekada neerzino. Ilgainiui jis net ėmė laukti kasdienio pokylio. Tos žodžių puotos, kurią jo keliondraugis iškeldavo, jiedviems klypuojant užšalusiais laukais ir apledėjusiais grioviais. „Kepta gulbė, Malvi, ir pusdubenis sultingų kepsnių. Salierų koteliai ir virti šparagai. Bulvės sulig tavo airiška makaule. Sūriai, dievulėliau, ir Toskanos muskatas ir ąsotis karšto sidro viskam nuplauti."

– Tai tik pasiskaninimui, – sakydavo Malvis. – O kokie pagrindiniai patiekalai?

– Tuojau, tuojau. Prilaikyk žirgus, brolau. Keptas šernas su obuoliais už žandų. Vienas ąsotis pilnas padažo, kitas – klareto. Sevilijos apelsinai brendžio padaže. Patarnauja Elena iš Trojos. Vienomis kelnaitėmis!

– Na, man to, tikiuosi, pakaktų. Bet ar sau tu nieko nenorėtum, Vili, ką?

Ir taip viena alkana diena po kitos. „Suvalgyti savo žodžius" – yra toks anglų priežodis, t. y. atšaukti kokią nors pasakytą kvailystę ar nesąmonę. Tačiau vargšas Sveilsas, regis, valgė žodžius tiesiogine prasme. Jo mokinys taip pat šito išmoko.

Kartais Malviui atrodydavo, kad mokytojas toks paliegęs, jog neišgyvens nakties, ne tik kad nebeišvys Lidso. Jis kosėjo vandeningomis kruvinomis putomis. Visas taip tirtėjo, kad rankose nenulaikė puoduko. Vis dėlto nesiliovė šmaikštavęs ir demonstravęs pilvakalbystės meną, lyg žinodamas, kad jeigu tik nors akimirkai paliaus juokęsis, čia pat kris negyvas.

1843-ųjų kovo pirmąją penktą valandą ryto jie išvyko iš Gildersomo miesto. Po trijų valandų išaušo, ir kai geltona saulė nuauksino apsnigtus laukus, Viljamas Sveilsas užtraukė Hosaną. Jis bakstelėjo Malviui alkūne ir parodė į priekį – į aprūkusius kaminus ir juodus Lidso bokštus tolumoje. Dabar vykstą šv. Dovydo atlaidai, paaiškino mokytojas Sveilsas. Labiausiai pasižymėjusio velsiečių šventojo.

Visą dieną kepėstavo kaip nusikamavę kareiviai, bet eiti buvo sunku ir jie stūmėsi lėtai. Vienoje vietoje pasiklydo ir turėjo klumpinti atgal; apie keturias ėmė leistis sutemos. Prie Kastlfordo sutiktas valkata keistu vardu Bramblis Prantis patarė jiems pasisaugoti. Vietiniai policininkai kaip pasiutę šunes, pasakė jis. Nieko neklausę įkiš į pataisos namus už valkatavimą, arba suspardys smagumo dėlei. Geriausia naktį praleisti miške. Medžiai tankūs, žemė sausa ir konstebliai niekada tenai neužsuka. Du vaikinukai, turėdami lašą džino, galės smagiai paūžti niekieno netrukdomi. Pamanęs, kad žmogus nori išgerti, Malvis pasakė apgailestaująs, kad jie neturį jam ko pasiūlyti. Valkata išsišiepė ir ištraukė iš palto kišenės molinę gertuvę. „Dešimt šilingų", – pasakė godžiai žvilgančiomis akimis. Tai buvo devyniais šilingais ir šešiais pensais brangiau negu krautuvėje, bet jie nusiderėjo su juo iki poros batų.

Kol susirado vietą nakvynei, sutemo visai. Šakos ant žemės buvo per daug įdrėkusios, taigi Sveilsas įkūrė ugnį paaukojęs keletą savo marškinių, o Malvis nuėjo ieškoti vandens. Šaltis taip spigino, kad net medžiai spragsėjo. Sugrįžęs atgal, rado iš šalčio tirtantį keliondraugį plėšantį ir metantį į ugnį savo filosofinius tekstus.

– Herakleitas sakė, kad kiekvienas prakeiktas pasaulio daiktas padarytas iš ugnies. Dabar jis gali tuo įsitikinti, nukvakęs sodomitas.

– Vili, – tai baisu. Tau reikės tų knygų.

– Daktaras Faustas taip pat sudegino savąsias. Ir jam nieko bloga nenutiko. O mes bent jau susišildysim savo šventas subines, ką? – Jis žvilgtelėjo į savo kelionmaišį ir nusijuokė. – Tark savo žodį, senjore! Šekspyras ar Čoseris?

– Šekspyras degs ilgiau, – atsakė Malvis.

– Taip, dėduli, – atsiduso Sveilsas, – bet Čoseris – skaisčiau. – Ir jis švystelėjo „Kenterberio apsakymus" į traškančią liepsną. – „Tegu ugnis praryja tavo sielą, raidyno išnara nusmurgus."*

Išsimainytą iš valkatos birzgalą jiedu pasidalijo po lygiai, nors Malvis vieną savo gurkšnį atidavė. Juk gėrimo jie prasimanė už Sveilso batus. Dar turėjo saujelę Malvio nudžiautų arbatžolių ir mažą kepaliuką duonos – tai ir viskas, kuo galėjo gintis nuo geliančio šalčio.

Jie skynėsi kelią Anglijos literatūros istorijos ugnimi, nuo „Sapno apie kryžių" iki Kitso „Endimiono", ir tiktai Šekspyrą išgelbėjo nuo mirties ant laužo. (Nors, kai džinas suvilgė išbadėjusio Sveilso skrandžio sieneles, „Karaliaus Lyro" III dalis buvo panaudota ne pagal autoriaus jai numatytą paskirtį. „Pūsk, vėjau, pūsk", – liūdnai nusijuokė Sveilsas tupėdamas prie ugnies. „Tegu žandai sutrūksta"**, – kikendamas atitarė Malvis.)

* *W. Shakespeare.* Karalius Lyras. (*Vert. past.*)

** *W. Shakespeare.* Karalius Lyras. (*Vert. past.*)

Iki vidunakčio gėrimas pasibaigė, tačiau jis neturėjo tokio poveikio, kaip Malvis tikėjosi. Jo protas vis dar buvo neaptemęs, ir į galvą ėmė lįsti juodos mintys, kaip jis ir žinojo būsiant. Tai buvo paskutinė naktis, kurią jis praleidžia drauge su Sveilsu. Kad ir kaip drąsintumeisi ir liaupsintum Lidsą, Malvis žinojo, kad ten nieko negaus. Jis jau ir anksčiau buvo šiuose Anglijos kraštuose ir matė, ko reikia, kad galėtum išgyventi tokiuose miestuose. Darbas malūnuose reikalavo fizinės jėgos ir ištvermės, kurios jis tiesiog nebeturėjo. Jis buvo matęs būrius vyrų niūriais veidais, stoviniuojančių kasryt prie fabrikų vartų ir laukiančių, kad meistras paims juos vienai pamainai. Stiprūs vyrai, kurių laukia alkanos šeimos. Vyrai, kurie dirbtų dvylika valandų iš eilės nesustodami net puodelio vandens išgerti. Brigadininkai vaikšto išilgai eilės kaip policijos kapralai ir galvos linktelėjimu išsirenka drūčiausius, abejingi graudiems likusiųjų maldavimams. Tai nereiškia, kad jie visi žiaurūs, tiesiog praktiški. Niekur, nuo Braitono iki Njukaslio nerasi darbdavio, kuris šlubčiojančiam luošiui duotų darbo.

Lidsas bus tik dar viena ašarų pakalnė, tik čia šalčiau ir lyja dažniau negu Londone. Sveilsas eis į Kerkstalį žiūrėti savo darbo. Malvis vėl gaus kliautis savo išvargusia galva mieste, kurio dėsnių jis nepažįsta. Vėl imtis vagies amato dabar jam atrodė nebeįmanoma; širdis ton pusėn nebelinko. Bežiūrint į spragsintį laužą galvoje šmėkštelėjo miglota mintis, kad verčiau jis būtų pasilikęs Niugeite.

– Daug minčių, dėduli? – pasiteiravo Sveilsas.

– Nulis.

Mokytojas pakėlė galvą, jo veidas buvo įraudęs nuo ugnies.

– Devyniskart nulis, – pasakė Malvis. – Gausi nulį.

Sveilsas karčiai palinksėjo, tarsi sutikdamas su kažkuo.

– Taip ir yra, mano kariūne. O gaila.

– Rytoj turėsiu su tavim atsisveikinti, Vili. Turbūt pats žinai.

– Nebūk stuobrys, brolau. Mes eisim užsikalti pinigo.

– Aš Lidse pinigo neužsikalsiu, mokytojau Sveilsai.

– Draugystė yra pinigas. Mes juk draugai, ar ne?

– Draugai, bet ... aš nežinau. Jaučiuosi dabar nežmoniškai prastai, Vili.

– Pasaulis atrodo linksmesnis po nakties miego. Pats pamatysi.

Jiedu susirangė po pelenais –Veilsas susisupęs į savo antklodę, Malvis su kariška miline – ir tyliai niūniuodami ėmė migdytis po lietumi.

Kai Malvis auštant pakirdo, Viljamas Sveilsas jau virė arbatą iš vakarykščių drumzlių. Rytas buvo tykus: ūkanotas ir šaltas. Jis nušlubčiojo prie upokšnio, sruvenančio per juodus uolos akmenis, ir priklaupęs ėmė praustis veidą ir rankas. Tuo tarpu pradėjo snigti; dideliais, šlapiais ir baltais it vilna kąsniais. *Kito kelio nėra*, kirbėjo galvoje mintis. Jis ir anksčiau būdavo arti mirties, bet ne taip arti kaip dabar. Jis numirs, jeigu bandys sugrįžti į Londoną. Snaigės vis krito; pieno baltumo kristalai. Upokšnyje nebuvo akmens, bent jau tokio, kokį jis galėtų pakelti, todėl jis pasinaudojo nulūžusia ąžuolo šaka.

Devyni buvo padauginti iš nulio.

Jis paguldė Sveilsą duobėje, kurią išrausė miško paklotėje; apdangstė šakomis ir paparčiais; užpylė kapą kuo pagarbiau ir apverkė vienintelį žmogų Anglijoje, kuris parodė jam širdies gerumą, neturėdamas jokio išskaičiavimo. Nežinodamas, kokį jo auka tikėjimą

išpažino, o gal jokio, jis sukalbėjo „Sveika Marija" ir rožinio dekadą ir sugiedojo vieną posmelį, kurį prisiminė iš „Prieš taip didį". Kai atėjo laikas įsmeigti nedidelį medinį kryželį, jis išpjaustinėjo ant jo žodžius: PIJUS MALVIS, PLĖŠIKAS IR VAGIS. Tada išgėrė arbatos, susidėjo ryšulį ir patraukė į Lidsą.

Pusantrų metų Malvis gyveno apsiglobęs svetimais rūbais. Mokytojo gyvenimas pasirodė esąs ramus ir malonus. Vaikų amžius buvo nuo penkerių iki vienuolikos metų, tad nei daktaro laipsnio, nei teologijos mokslų neprireikė jiems mokyti. Jeigu elgiesi perdėm pasitikėdamas savimi, niekas net nepastebės tavo išsilavinimo spragų. Šiaip ar taip, mokė juos svarbių dalykų: skaitymo įgūdžių, skaičiavimo ir rašymo; dalykų, kurie praskaidrino niūriausias jo dienas. Malvis taip pat mokėsi svarbių pamokų. Žmonės mato tiktai tai, ką nori matyti. Geriausia vieta pasislėpti yra atvira vieta.

Jis dažnai pagalvodavo, kad tai buvo laimingiausias jo, kaip suaugusiojo, gyvenimo tarpsnis; galbūt vienintelis laikas, kai jis iš tikrųjų buvo laimingas. Tašytų akmenų namas, kuris jam priklausė pagal pareigas, buvo šiltas žiemą ir vėsus vasarą. Jis turėjo lovą, stogą virš galvos, penkis šilingus per savaitę ir gausybę maisto, kokio tik panorėsi, nes vietiniai žmonės nesiliovė jam jo nešę. Vienišiai dažnai pelno užuojautą.

Kartais vakare jis apeidavo savo jaukų namuką. Jeigu netrūktų vieno dalyko, čia būtų rojus. Bet to, ko trūko, jis nedrįso įvardyti.

Žudikas suprato, kad jam patinka būti tarp vaikų. Jų smalsumas ir nuoširdumas, jų naivus stebėjimasis paprasčiausiais dalykais buvo jam mieli. Iš akmenėlio, plunksnos, burių drobės skiautelės buvo galima sudėti

nuostabiausią istoriją. Neturtingiausius iš jų jis mėgo labiausiai. Maži apsisnarglėję pypliai ir apskurusios mergaičiukės, kurie atšlepsėdavo į mokyklą apsivilkę išaugtiniais savo vyresnių brolių rūbeliais. Mokslas jiems nelabai rūpėjo, ir Malvis nebuvo linkęs jų kaltinti už tai, bet visada reikalaudavo, kad jie lankytų pamokas. Iš tikrųjų jiems rūpėjo nors kurį laiką pabūti šilumoje ir pamiršti namų vargus ir alkį, išgerti puodelį šilto pieno, kurį gaudavo kas rytą; galbūt išgirsti gerą žodį iš savo tariamo mokytojo. Tokia pat naudinga kaip ir kitos Malviui buvo pamoka, kad kartais turi apsimesti norėdamas ką nors gauti iš vyresnybės; kad visi mokytojai tam tikra prasme yra tariami, bet retsykiais reikalauja, kad jų mokytumas būtų patvirtintas. Šiuo atžvilgiu jis nesijautė prieš vaikus niekuo pranašesnis. Pats būdamas vargšas, jis daug ką žinojo iš patirties ir norėjo tai perduoti kitiems.

Panorėję mokiniai būdavo nesuvaldomi ir reiklūs, o kai kurie pikdžiugiškai jį erzindavo. Tačiau Malvis niekada nepasinaudojo mokykloje ant sienos kabančia vytele, o vieną vakarą neapsikentęs čiupo ir įmetė ją į nedidelę pilvotą krosnelę. Mušti vaiką Malviui atrodė beprasmiškas blogis. Tavo visiško bejėgiškumo ir netinkamumo pripažinimas. Jis iš tiesų buvo netinkamas, tą jau žinojo, bet visada yra tam tikra riba, kurios nevalia peržengti. Vaikas nesugeba sąmoningai skaudinti. Atsakydamas į tai skausminga bausme, patvirtini, kad suaugusiųjų elgesys absurdiškas.

Žudiką ėmė graužti mintis, kad jis pats tėvas, kad jo kraujas teka kitos gyvos būtybės gyslomis – gyvybės, kurios jis neturėjo drąsos pamilti. Tokios mintys persekiodavo jį ir seniau, būnant Anglijoje, bet visada

įstengdavo nuvyti jas šalin. Apsuptam vaikų tą daryti sekėsi sunkiau. Kiekvienas jo globotinis buvo tarsi jo paties vaiko šešėlis.

Ateinantį gimtadienį vaikui sukaks trylika: siaubingas amžius, kai būtinai reikia, kad tėvas nurodytų, kaip elgtis. Kiekvieno žmogaus gyvenime būna akimirkų, kai tikrinama jo tikroji esmė. Kai tokia akimirka atėjo Pijui Malviui, jis išsigandęs šoko bėgti nuo jos kaip vampyras nuo šviesos. Mintys apie tai, koks tvirtas buvo jo paties tėvas, kokia pasiaukojanti ir ištikima sūnums motina, neduodavo naktimis jam ramybės. Bulvių maras užeidavo ir praeidavo, bet tėvai jo nepaliko. Kaip jis pagerbė jų atminimą už jų meilę? Apleido vienintelį jų vaikaitį, kuris nešios jų pavardę. Kaip jis atsidėkojo Merei Duein už jos meilę? Ne tik išdavė ją, bet ir pasmerkė. Jis žinojo, kaip būna; pakankamai dažnai buvo tai matęs; gėdinga netekėjusios motinos dalia prilygsta našlės daliai. Joks vyras Airijoj nebus svetimo vaiko tėvas. („Kas pirks sudužusį kiaušinį?" – kartą pasakė vienas kunigas.) Jis visam laikui atėmė jai galimybę ištekėti ar turėti gyvenimo draugą. Pasielgė begėdiškai – neatleistinai. Ir vis dėlto tas kaltės jausmas taip pat buvo nenuoširdus, ir jis tai žinojo. Mintis, kad ji gali ištekėti už ko nors kito, buvo jam nepakeliama.

Kodėl jis paliko ją? Kodėl pabėgo? Ar iš baimės, kad nereikėtų badauti, ar norėdamas ją įskaudinti? Ar iš tiesų jo sieloje tūno kažkas, kas turi tokį siaubingą pavidalą? Kažin, ar jis turi sūnų ar dukrą? Nuo minties, kad tai gali būti mergaitė, iš siaubo pagaugai jam ėjo per nugarą. Mergaitė, kuri neturi tėvo, kuris jai patartų ir apgintų. Mergina pasaulyje, kuriame pilna tokių kaip Pijus Malvis. „Mergvaikis", murmės praeiviai su-

tikę ją Klifdeno gatvėse. Mergvaikis, kurį paliko Pijus Malvis. Duktė kekšės per jo malonę.

Dažnai jis grįždavo mintimis į tą naktį, kai paliko Konemarą, tą šiurpią naktį, kai siautėjo uraganas. Daugybę kartų norėjo sugrįžti, bet kažkodėl kiekvienas žingsnis į priekį darė grįžimą vis labiau neįmanomą. Jis nenorėjo badauti. Jis nenorėjo mirti. Mylėjo Merę Duein, bet taip bijojo. Savanaudiškumas nugalėjo jo meilę, bet jis pats to norėjo. Nuo tokio gėdingo poelgio niekur nedingsi. Matė save bėgantį per griūvantį mišką, pro virstančius žemėn šeivamedžius ir šėlstančią lapų pūgą. Irstančius tiltus, kuriuos nusineša srovė. Jis smarkiai nuskriaudė vaiką ir jo motiną. Ar įmanoma kaip nors atpirkti tokio didumo nuodėmę? Ar sykį sugriuvusį tiltą galima vėl atstatyti? Ar po lygiu sustingusiu paviršiumi vanduo vis dar raibuliuoja? Ar tie griuvėsiai negali būti kaip laipteliai?

1844 metų rugsėjį jis sėdo prie stalo ir parašė laišką. Tai buvo ilgiausias jo gyvenime parašytas raštas, dvidešimt vienas puslapis atsiprašymų ir maldavimų, kurių jis ryžosi neteršti jokiais melais. Jaunystėje jis ją mylėjo ir tikisi, kad jie dar gali būti kartu; visus tuos metus Anglijoje jis nemylėjo jokios kitos moters. Jis neturi pateisinimo savo žiauriam poelgiui. Tik tiek, kad išsigando ir pasidavė bailumui. Jeigu tik jinai sutiks jį priimti, jis daugiau niekada jos nebeįskaudins. Anglijoje jam atsitiko baisių dalykų. Bet didžiausią siaubą, su kuriuo jam teko susidurti akis į akį, ištvėrė tik todėl, kad žinojo, jog kadaise jinai jį mylėjo. Jis galvojo apie ją kiekvieną dieną visus tuos beveik trylika metų: ir juodžiausiomis akimirkomis prisimindavo, kaip kažkada buvo mylimas.

Vidurnaktį baigė rašyti ir perskaitė laišką. Žinojo, kad jis niekam tikęs, visiškai niekam tikęs. Žodžiai negali paslėpti to, kas iš tikrųjų įvyko. Jis paliko moterį, kurios vienintelės gyvenime troško, ir tiktai dėl savo apgailėtino silpnumo. Jis suplėšė laišką ir žiūrėjo, kaip tas liepsnoja ugnyje.

Kitą savaitę vieną rytą eidamas per kiemą atidaryti mokyklos Malvis pamatė priebutyje jo laukiantį administracijos valdybos pirmininką. Turįs su juo delikatų pokalbį, pasakė jis. Jis gavęs laišką iš Viljamo Sveilso motinos, kuriame ji teiraujasi, kodėl jos sūnus niekada neatsako į jos laiškus. Ar jos sūnus gerai jaučiasi? Ar jam nieko nenutiko? Pabaisa vis dėlto sugebėjo tylomis perskaityti laišką. Galiausiai pareiškė, kad tai tik perdėtas motiniškas rūpestis. Ašaros akyse buvo suprastos kaip sūnaus meilė.

– Būkite geras, parašykite jai keletą žodžių, Viljamai. Mes juk turime vieną motiną, ar ne?

– Būtinai parašysiu, sere. Ačiū, sere.

Tą naktį jis susikrovė savo kelionmaišį ir palikęs Kerkstalį patraukė į Liverpulį, kurį pasiekė per keturias dienas. Čia pardavė knygas, kurias buvo pavogęs iš mokyklos, ir arklį, kurį nusivedė nuo smuklės Mančesteryje.

Klajonių dienos baigtos. Dabar jis keliaus atgal į Karną pas Merę Duein ir savo vaiką. Jis viską jai papasakos; jis bijojo pasilikti. Jeigu tiesiai jai tą pasakys, galbūt jinai ir atleis. Jis dirbs; kaip vergas dirbs jai ir vaikui. Būti šalia vaiko dabar buvo didžiausias jo noras. Įrodyti, kad jis ne žvėris, tik žmogus, kuris pabūgo.

Velingtone įlipo į pašto garlaivį, nugvelbė iš miegančio hercogo piniginę. Kitą rytą jau buvo Dubline. Iš

prieplaukos į Golvėjų keliavo pašto karieta, ir Malvis sumokėjo vežikui, kad jį paimtų. Iš miesto patraukė į Konemaros pietus ir dar prieš sutemstant įžengė į Karnos kaimelį.

Iš pradžių pamanė, kad apsiriko; pasuko ne tuo keliu. Priešais stovėjo pajuodavusi ir susmegusi troba. Išgriuvusios sienos. Šiaudinis piktžolėmis apaugęs stogas. Išlūžusių baldų likučiai mėtėsi ant grindų tarsi stengdamiesi susidėlioti į kažkokį kankinimo įrenginį.

Krūvos pajuodusių pelenų. Apdegusios grindų plokštės. Kastuvo kotas permestas per kerpėmis apaugusią palangę.

Neįprastai šiltas vėjelis nuo ežero atnešė vikšrių ir vasaros dvelksmą. Bet tą akimirką jis pamatė kai ką, nuo ko jam šaltis perėjo per kūną. Trobos durys buvo perskeltos pusiau. Jis žinojo, ką tai reiškia. Iškeldinimas.

Aplinkui nė gyvos dvasios. Laukai dirvonuoja. Prie vartų stulpų gulėjo yranti žvejo valtelė, sijų griaučiai stirksojo pro išpuvusios odos plyšius.

Jis paliko sugriautą trobą ir patraukė į dvarą. Paklaus tenai, kas čia atsitiko. Kur visi pasidėjo? Eidamas pastebėjo, kad klupinėja iš siaubo. Dar viena sumaitota lūšna. Sudeginta kiaulidė. Spygliuota viela per pelkę. Aptrūnijęs ožkos blauzdikaulis. Sulaužyti surūdiję apverstos lovos rėmai ežioje. Nutinkuotas stalviršis kaip iškaba įsmeigtas į mėšlo krūvą.

ŠIOS ŽEMĖS PRIKLAUSO HENRIUI BLEIKUI IŠ TALIO. ĮSIBROVĖLIAI BUS ŠAUDOMI BE ĮSPĖJIMO.

Kelyje pasirodė senis su poniu susivėlusiais karčiais.
– Dievas su tavim, – pasilabino Malvis airiškai.

– Ir Marija su tavim, – atsakė senis.

– Gal malonėtum pasakyti, ar tamsta būsi vietinis?

– Džonis deBerkas. Kadaise dirbau pas poną dvare.

– Aš ieškau Merės Duein, kuri gyveno palei įlanką.

– Dueinai čia nebegyvena. Nieko nebėr.

Jį užliejo silpnumo banga, lyg būtų supykinę – ji juk galėjo emigruoti su vaiku. Bet ne, ji tebėra Golvėjuje, pasakė senis. Bent jis taip manąs, jeigu jie kalbą apie tą pačią moterį.

– Merė Duein, – pasakė Malvis. – Jos giminės iš Karnos.

– Tai gal turi galvoj Merę Malvi, kur prie Ardnagrivacho gyvena.

– Kaip tai?

– Merę Duein, kuri ištekėjo už kunigo, pone. Jau bene bus dvylika metelių.

– Už kunigo?

– Taigi, už Nikolo Malvio. Kur anksčiau kunigavo. Ano brolis užtaisė jai pilvą ir išrūko Amerikon.

Kaip vyriausybė elgiasi su kaliniais ir imigrantais, kaip elgiasi su vargšais ir neturinčiais padėties, taip ji slapta norėtų elgtis su mumis visais.

Deividas Meriditas
Iš užrašų pamfletui apie kalėjimų reformą.
1840. Nebaigta

Įstatymas

SEPTYNIOLIKTOJI KELIONĖS DIENA, KURIOS METU
KAPITONAS APRAŠO MALVIO IŠGELBĖJIMĄ
IŠ PAVOJINGO SUSIDŪRIMO,
GRĖSUSIO JAM PELNYTA BAUSME

1847 m., lapkričio 24 d., trečiadienis
Plaukti jūra liko devynios dienos.

ILGUMA: 47° 04. 21′ V. PLATUMA: 48° 52. 132′ Š. LAIKAS PAGAL GRINVIČĄ: 02.12 val. (lapkričio 25 d.) ATITINKAMAS LAIKAS LAIVE: 23.04 val. (lapkričio 24 d.).VĖJO KRYPTIS IR GREITIS: Š–ŠR (38°). STIPRUMAS 5. JŪRA: audra. KURSAS: P–PV (211°). KRITULIAI IR PASTABOS: Po pietų itin stambi kruša. Drėgnas, žvarbus vėjas. Anksčiau minėtas dvokas laive pastebimai mažėja.

Praėjusią naktį mirė du trečiosios klasės keleiviai: Podrigas Fouli, samdinys iš Roskomono, ir Bridžet Šouldis, mergautine pavarde Kumbz, septyniasdešimties metų, paskutiniuoju metu gyvenusi Ber prieglaudoje Kings grafystėje. (Išprotėjusi.) Jų palaikai buvo atiduoti jūrai.

Bendras laive mirusių skaičius dabar sudaro keturiasdešimt vieną. Septyniolika žmonių dėl choleros izoliuoti triume.

Esu priverstas pranešti apie keletą šiandien įvykusių nemalonių incidentų, kurie sutrikdė trečiosios klasės keleivių ramybę ir turėjo liūdnų ir netgi pražūtingų pasekmių.

Maždaug trečią valandą buvau savo kajutėje ir studijavau žemėlapius, atlikinėdamas tam tikrus įdomius skaičiavimus. Tuo metu įėjęs Lisonas pranešė, kad iš vienos trečiosios klasės merginos sužinojęs, jog keleiviai rengiasi maištauti ir jeigu aš nepaskubėsiąs su juo tenai, gali būti pralietas kraujas. Tai ne šiaip koks nepavojingas erzelis, bet tikras žudymo ir plėšimo siautulys.

Jis prikalbino mane pasiimti porą pistoletų iš seifo, nes keleiviai esą nepaprastai įsiutę. Tada mes išskubėjome.

Eidami per pagrindinį denį susidūrėme su besimeldžiančiu kunigu Henriu Didsu, ir aš prišnekinau jį eiti su mumis žemyn. Nors dauguma trečiosios klasės keleivių yra katalikai, jie gerbia ir priima visų Bažnyčių tarnus, ir aš pamaniau, kad jo dalyvavimas gali būti naudingas.

Kai nulipome laiptais prie liuko (Didsas, Lisonas ir aš), išvydome įvykus kraupią sceną. Nelaimėlis luošys Viljamas Sveilsas susirietęs gulėjo prie išviečių. Atrodė baisiai apgailėtinai. Iš žymių ant jo kūno buvo galima spėti, kad jį kažkas užpuolė, o gal net keliese ilgą laiką daužė. Drabužiai perplėšti, visas dreba iš baimės, kur buvo veidas, likusi kruvina košė, o purvas ir kvapas neapsakomi.

Iš pradžių keleiviai nenorėjo sakyti, kas čia atsitiko, ir netgi pats nukentėjusysis visai nebuvo linkęs nieko pasakoti, tikindamas, kad pargriuvo iš girtumo ir netrukus jam viskas praeis. Reikia pabrėžti, kad tarp paprastų airių galioja keistas paprotys jokiam, jų supratimu, aukštesniam asmeniui nepasakoti apie savo gentainių nusikaltimus, kad ir kokie jie būtų piktadariški. Ir kol aš nepagrasinau, kad davinys bus sumažintas perpus ir taisyklės dėl alkoholio vartojimo laive sugriežtintos dar labiau negu iki šiol, triukšmas nurimo. Ir tiktai nuskambėjus šiems grasinimams, pamažėle ėmė aiškėti, kas čia įvyko.

Paaiškėjo, kad iš keleivio, pavarde Foulis, buvęs pavogtas puodelis kukurūzų miltų ir vagyste įtartas šitas luošys. Tai ir buvusi bausmės priežastis. Aš pasakiau, kad laive vadovaujamasi Anglijos įstatymais, ir remiantis tais įstatymais, laivas yra Anglijos teritorijos dalis, o pagal tuos geranoriškus įstatymus, žmogus laikomas nekaltu, kol neįrodoma jo kaltė, nesvarbu, ar jis kilmingas, ar prastuolis. Ir tas, kas mano laive ims kelti neramumus ar pats vykdyti teisingumą, bus uždarytas areštinėn ir visai likusiai kelionei jam bus uždėti pančiai, kad būtų patogiau apsvarstyti savo gyvenimo principus. Tuomet prabilo gerasis kunigas ir pasakė, kad nekrikščioniška šiurkščiai elgtis su žmogumi, kurio beveik nepažįsti, ir be to, luošiu, ir argi mūsų Atpirkėjas nesigailėjo tokių kaip jis ir panašiai.

– Aš jį pažįstu, – kažkas atrėžė jam už nugaros. Minia prasiskyrė praleisdama priekin nuožmų vyruką Šeimusą Medouzą, pagarsėjusį vagystėmis, niekingiausiais sukčiavimais ir ekshibicionizmu, taip pat turintį girtuoklystės ydą ir kitas ją lydinčias niekšingas būdo savybes,

o iš veido panašų į plėšiko šunį. Jis pats tik šįryt buvo paleistas iš areštinės ir tik dėl to, kad kunigas Didsas ryžosi jam pagelbėti ir maloningai jį užtarė.

– Tavo pavardė Pijus Malvis, – pasakė jis. – Tu užėmei kaimyno žemę, kai tas nuskurdo.

(Tarp šių airių valstiečių nėra niekingesnio žmogaus už tą, kuris pasisavina kito turtą tokiomis aplinkybėmis. Jie verčiau paliks žemę dykai dirvonuoti, negu svetimas ir joje negimęs imsis tenai šeimininkauti.)

– Tu painioji mane su kažkuo kitu, – atsakė luošys. – Mano pavardė ne Malvis.

Sulig tais žodžiais jis ėmė šlubčioti tolyn, sprendžiant iš visko baisiai persigandęs.

– Aš žinau, ką sakau, – pasakė tas. – Aš dažnai matydavau tave su ta koja.

– Ne, – gynėsi luošys.

– Tas š*****s Bleikas iš Talio, kad jis užspringtų savo paties š**u, išvarė tavo kaimyną – iškeldino, kaip sakoma. (Po to kapitonas Henris Bleikas, personažas, ne per labiausiai mėgstamas Konemaros varguomenės, buvo apibūdintas dar ir kitais žodžiais, kuriuos nesunku įsivaizduoti.) Ir kai tas šlykšus dvaro š*****s, dėstė jis toliau, pasiūlė tau nuomotis kaimyno žemę, tu neatsisakei, pasiėmei ją, ir dar beveik už dyka.

Sulig tais žodžiais pasipylė keiksmai ir spjūviai. „Aš mielai perskelčiau jam makaulę," – pasakė kažkas. „Kaip tokį niekšą žemė nešioja", – pasakė kažkuri moteriškė ir pasiūlė surišti kilpą. (Deja, tenka pripažinti, tokiomis aplinkybėmis moterys kartais būna aršesnės už vyrus.)

– Jo pavardė Viljamas Sveilsas, – pasakiau aš.

– Bekulnis turi daug vardų! – suriko Medouzas. – Jis yra Pijus Malvis iš Ardnagrivacho, kaip mane gyvą

matot. Ir jis taip begėdiškai apiplėšė žmogų, kad tas išleido paskutinį kvapą.

Kai kurie vėl pradėjo šūkauti. Kunigas Didsas dar kartą pamėgino įsikišti, bet pats buvo iškoneveiktas ir išvadintas bjauriais vardais už savo religinius įsitikinimus. Aš privalėjau jiems pasakyti, kad tyras ir nuoširdus pasišventimas Dievui nėra kokios atskiros tikinčiųjų grupės privilegija ir kad tikrojo tikėjimo vėliava todėl ir yra pasaulio puošmena ir pasididžiavimas, kad suausta iš skirtingų gijų, harmoningai susiliejančių į viena. Tada ir iš manęs buvo imta šaipytis.

Tuo tarpu Medouzas jau užėmė tvirtą padėtį ir atrodė išdidus taip pasižymėjęs (taip paprastai būna, kai žmogus nieko daugiau nesugeba tiktai girtis ir niekinti kitus).

– Ar papasakoti jiems įdomiausią dalyką? – paklausė jis.

Luošys nepratarė nė žodžio. Toks buvo išsigandęs.

– Melsk, kad to nepadaryčiau, – pasakė tasai žiauriai išsišiepęs.

– Maldauju, nereikia, – prašė luošys.

– Atsiklaupęs maldauk, – liepė Medouzas.

Vargšas luošys parklupo ant grindų ir ėmė tyliai verkti.

– Sakyk, kad aš tavo Dievas, – pasakė Medouzas. – Tu b**io išnara.

– Tu – mano Dievas, – sušuko luošys pro ašaras.

– Dabar gerai, – pasakė Medouzas, tas paskutinis niekšas. – Viską darysi, ką tik aš liepsiu.

– Darysiu, – neprieštaravo luošys. – Tik pasigailėk manęs, maldauju.

– Nulaižyk purvą man nuo batų, – paliepė Medouzas, ir nelaimingoji jo auka pradėjo laižyti. Žiūrėdami į šį gėdingo pažeminimo vaizdą, dauguma keleivių su pašaipa juokėsi; tačiau nemaža buvo ir tokių, kurie, būdami švelnesnės prigimties, liepė jam liautis.

– Prašau, – meldė luošys, – neįskųsk manęs, labai prašau.

Medouzas pasilenkė prie jo ir spjovė jam į veidą.

– Kaimynas, kuriam taip padarei, buvo tavo paties brolis, – pasakė jis.

– Melas! – suriko luošys.

– Nikolas Malvis, kuris anksčiau kunigavo Mam Krose. Aš jį gerai pažinojau. Geras, doras buvo žmogus, amžiną jam atilsį. Ir aš neabejoju, kad tavo rankos suteptos jo krauju. Tu užmušei jį! Tu užmušei savo brolį!

– To niekada nebuvo! – suriko luošys, o paskui tarė: – Nejaugi aš panašus į žemdirbį?

– Iš tavo užimtos žemės tave išvarė garbingi kaimynai ir Golvėjaus atsakomingieji, duok, Dieve, jiems sveikatos, – neatlyžo anas. – Kaip kažin ką. Nes aš tada pardavinėjau kopūstus su savo seniu Klifdene. Ir visi mieste apie tai kalbėjo! Žemės vagis! Žmogžudys! Kunigų niekintojas! Judošius!

– Tai ne aš. Tu mane su kažkuo painioji, prisiekiu.

Vien todėl, kad mudu su Lisonu išsitraukėm ginklus, mums pavyko išvengti didžiulės nelaimės, ir netgi kai nusprendėm nelaimingąjį luošį išvesti, aš turėjau pagrindo baimintis dėl savo gyvybės.

Šiuo metu jis uždarytas į areštinę, nes jo gyvybei gresia pavojus. Tačiau kad ir kaip jis būtų nusidėjęs praeityje – kaip yra nusidėję visi vyrai ir moterys, bent jau širdyje ar sąmonės gilumoje, – aš meldžiuosi, kad dau-

giau nė vienas žmogus nepakeltų rankos prieš šį vargetą; nes jeigu taip atsitiks, jis nebesulauks kelionės pabaigos.

Tai tiek šiam kartui.

Šiandien susipažinau su nelabojo liokajum, kurio vardas Šeimusas Medouzas.

Kad aš pamatytau savo bobą su kitu kalbantis, taip rėžčiau per ausį, kad bemat apsimarintų. Betgi ir keistos dabar tos bobos, kai pagalvoji – noru galuojasi į skūrą gauti. Kol mėlynės nepraeina, apie nieką daugiau negalvos tik apie tą berną, nuo kurio gavo. Tokias, kur pilvas ant nosies, vyrai dažniausiai į prieglaudą veža ir kartais nueina aplankyt, arbatos su cukrum nuneša. Ne vienas gyrėsi, kad jo merga jau pūpso – sakytum, būtų buvę kokie ponų ponai.

Londono gatvės prekeivis žurnalistui Henry'iui Mayhew
Pavardė nežinoma

XXIII SKYRIUS

Vedęs vyras

ŠIAME SKYRIUJE ATVIRAI ATSKLEIDŽIAMAS
NIEKAD IKI ŠIOL NESPAUSDINTAS
LORDO KINGSKORTO SLAPTASIS GYVENIMAS,
BYLOJANTIS APIE JO ĮPROČIUS,
SLEPIAMUS BRUOŽUS IR NAKTINIUS APSILANKYMUS
TAM TIKROSE ĮSTAIGOSE,
KURIŲ DŽENTELMENAMS DERĖTŲ VENGTI

Tie, kurių ambicijos pranoksta galimybes, pasmerkti nusivylimui, bent jau iki jie subręs. Neturintieji ambicijų taip pat pasmerkti. Žmogus be veiklos – žuvęs...

Deividas Meriditas, iš laiško „Spectator"
(1840 m. liepos 7 d.)
tema „Nusikalstamumas Londone"

Emilė ir Nataša Meridit, nepabūgusios savo tėvo įsiūčio, atvyko į Londoną dalyvauti brolio vestuvėse. Lordo Kingskorto neatvykimas buvo aiškinamas atsitiktiniu sutapimu. Tą patį rytą vyko karalienės Viktorijos karūnavimas ir visiems Lordų rūmų nariams buvo privaloma dalyvauti ceremonijoje. Lauros tėvai suprato padėtį. Tiesą sakant, jie, regis, didžiavosi tuo faktu ir

jos tėvas savo kalboje užsiminė apie tai. „Grafui, jūs visi sužinosite, sutrukdė kiti reikalai."

Džonas Markhemas pasirodė esąs kilniaširdiškiausias geradarys. Vestuvių proga jis padovanojo pusšeštų metų nuomą Tait gatvės namui ištaigingame Čelsio rajone. Jo numylėtoji vienturtė ir jos vyras turėjo gauti tik tai, kas visų geriausia. Kadangi jaunavedžiai nedaug laiko praleisdavo Londone, aštuoniolikos kambarių namo su karietomis Čelsyje jiems nereikėjo, tačiau ponas Markhemas tikino, jog tai nesvarbu. Jų namai bus paruošti, kai tik jie norės į juos sugrįžti.

Dvejus metus vikontas ir jo nuotaka keliavo – pabuvojo Paryžiuje, Romoje, Graikijoje, Florencijoje, nusigavo net iki Turkijos ir Egipto, visur kur pirkdami įvairius mažmožius ir meno kūrinius. Venecija tapo jų antraisiais namais; tenai apartamentuose Gričių rūmuose jie išgyveno visą 1839-ųjų žiemą, ir kaip tik tenai tų pačių metų gruodį jiems gimė jų pirmagimis sūnus. Draugai iš Londono atvažiuodavo jų aplankyti. Jie keliavo į Amalfį pietuose ir į šiaurę prie ežerų. Ledi Kingskort turėjo gerą skonį, buvo išprususi ir turėjo talentą pigiai pirkti. Ji išmanė tapybą, skulptūrą, literatūrą. Iš savo šeimos gaudavo vienuolika tūkstančių ginėjų per metus. Prisipirko daugybę knygų.

Marokas, Tanžeras, Konstantinopolis jau buvo aplankyti; tada vėl Atėnai; vasarą praleido Biaricoje. Kai nebeišmanė, kur daugiau važiuoti, sugrįžo į Londoną ir įsikraustė į savo erdvius ir patogius namus. Jie buvo nedelsiant pertvarkyti pagal jos šviesybės pageidavimus – dekoruoti madingiausiais apmušalais ir paauksuotais lipdiniais. Ant sienų iškabinėti paveikslai; daiktai išdėlioti, kad būtų matomi. Renesansinė freska, kurią

ji nusipirko Fiezoloje, buvo įtaisyta į jų miegamojo lubas, o paskui nuimta ir perkelta į kabinetą . (Joje pavaizduoti geidulingi velniai ir besirangantys nusidėjėliai trikdė jos vyro miegą ir gausino jo naktinius košmarus.) Netrukus buvo pasamdytas pulkas tarnų rūpintis Meriditais ir jų brangenybėmis. Nacionalinės galerijos ekspertai ateidavo į namus daryti eskizų. Karalienės paveikslų saugotojas parašė straipsnį apie jų kolekciją. Laura pradėjo rengti savo žymiuosius vakarėlius.

Ketvirtadienio vakarą namus užplūsdavo būriai poetų, eseistų, prozininkų ir kritikų: dažniausiai išalkusių ir visada vėluojančių. Jie apstodavo barą kaip antilopės gnu vandens telkinį. Pinigai arba jų stoka – tokios buvo mėgstamiausios jų pokalbių temos, visai ne grožis, menas ar paslaptingi ežerai. Svečių sąraše buvo visas beletristinis Londonas. Pakviestasis pas Meriditus galėjo būti tikras sulaukęs pripažinimo. G. H. Liuisas iš „Frazer's Magazine", Tomas Karlailis, žurnalistas Meihju, Busiko, Tenisonas, leidėjas Niubis, netgi garsusis visiems pavydą keliantis ponas Dikensas, kuris sėdėdavo kampe mirtinai prislėgtas ir, kai niekas nemato, kramtydavo nagus. „Punch" žurnale buvo išspausdinta karikatūra, kur du rašantys džentelmenai su turbanais ir naminiais švarkais smeigia vienas į kitą kruvinus plunksnakočius. Antraštė daug pasakė apie kruopščią Lauros vakarėlių atranką: „Prisiekiu Jupiteriu ar Alachu! Tik vienas pakvietimas į ledi Kingskort „vakarą"! Nuo tokių dalykų Itono auklėtinis gali pavirsti afganu".

Laura nupirko originalą ir įrėmino. Pakabino šalia veidrodžio pirmojo aukšto svečių tualete. Ši kruopščiai parinkta vieta turėjo keletą privalumų. Dauguma svečių pamatys ją bent kartą kiekvieną vakarą, bet su-

pras, kad ji per daug aristokratiška ir neteikia karikatūrai daug reikšmės, antraip pakabintų prieškambaryje arba svetainėje: tenai, kur iškabinėti Konemaros vikonto piešiniai. Vikontė žinojo, kas yra stilius.

Kurį laiką jie džiaugėsi santykinai ramia laime, kasdieniais malonumais, kurių beveik niekas nedrumsdavo. Jų sūnus buvo žavus kūdikis, rausvas ir stiprus; toks, kurį pamatęs policininkas stabteli ir pasilenkęs prie vežimėlio ima burkuoti nelyginant senyva auklė. Tačiau gana greitai po to, kai jie sugrįžo iš Italijos, Deividui Meriditui atsitiko kažkas keista.

Nepastebimai jį ėmė gniaužti slogutis; apėmė nerimas ir susirūpinimas, kaip kad būdavo vaikystėje. Vedęs Laurą Markheim jis nustūmė juos į šalį, tačiau santuokinis gyvenimas kažkodėl leido jiems sugrįžti. Jis pradėjo jausti nepasitenkinimą, užeidavo depresijos. Ilgainiui žmonės pastebėjo, kad jis netenka svorio. Nemiga, kamavusi nuo vaikystės, vėl atsinaujino. Kuo daugiau sveikinimų vikontas girdėjo dėl savo pavydėtino gyvenimo, tuo labiau jį slėgė sunkiai suprantamas nepasitenkinimas.

Iš dalies tai buvo nuobodulys, paprasčiausias tikslo neturėjimas. Dykinėjančio džentelmeno gyvenimas jo netenkino, jis jautėsi nereikalingas ir tarsi nedėkingas: nedėkingumas dar labiau pabrėždavo nereikalingumą. Per dienas jis nenuveikdavo nieko reikšmingo. Tą tuštumą užpildydavo kurdamas savęs tobulinimo planus: perskaityti visą Plinijų nuo pradžių, išmokti senovės graikų kalbą, susirasti kokį nors pomėgį; galbūt kuo nors padėti vargšams. Jis lankė ligonines, dalyvavo filantropiniuose komitetuose, parašė daugybę laiškų laikraščių redaktoriams. Tačiau komitetai niekada nieko

nenuveikdavo, kaip nieko neduodavo ir nesibaigiantys, pakartotiniai laiškai. Planų kūrimas užimdavo daug laiko, bet jo visada pristigdavo, kai reikėdavo iki galo juos įgyvendinti. To meto jo dienoraščiai atskleidžia nesuskaičiuojamus bandymus: ilgi pasivaikščiojimai po parką, nebaigtos skaityti knygos, neužbaigti projektai, neįvykdyti sumanymai. Gyvenimas stumiant laiką. Galbūt tikintis, kad ką nors pradės ateityje.

Jo žmona buvo gera moteris: graži, švelni, mokanti džiaugtis gyvenimu ir tuo dažnai jį įkvepianti. Jeigu jai kas būtų liepęs pasirinkti, ji būtų pasirinkusi būti laiminga, ir Meriditui, turėjusiam tokią vaikystę, tai buvo kažkas patrauklaus. Jų namai skoningai įrengti, jų vaikas laimingas ir sveikas. Tvarkingas kaip ant lovos patiesta uniforma buvo Deivido Kingskorto iš Karnos gyvenimas; vis dėlto jis dažnai jausdavo, kad jų santuoka tam tikra prasme yra maskaradas. Jie jau nebesikalbėdavo taip daug kaip anksčiau; o jeigu kalbėdavosi, tai tik apie vaiką. Berniuko tėvas pasidarė vaidingas, greitai užsiplieskiantis. Jis pastebėjo, kad tampa tokiu žmogumi, kokių pats nemėgsta: taisantis tarnų kalbos klaidas, užsipuolantis padavėjus, namų svečius. Jis pradėjo aršiai ginti pažiūras, kurių niekada anksčiau nesilaikė. Netrukus nė vienas vakaras nepraeidavo be nesutarimų.

Jie nutraukė ryšius su ilgamečiais savo bičiuliais. Daktaras jam patarė nustoti gerti, ir trumpam jis buvo liovęsis.

Poros, sudarančios artimiausiųjų draugų ratą, buvo taip pat neseniai susituokusios ir kraustėsi iš proto dėl savo mažylių. Tokie pat laimingi, atsidavę, pametę galvas dėl savo vaikų kaip Laura dėl Džonatano, bet anaiptol ne kaip Meriditas. Prie pietų stalo ar operos ložėje

jis pagaudavo save slapta besišaipantį iš vis naujų kūdikiško genialumo apraiškų, pašėlusio apetito ir išmatų kietumo, svajojantį tuo metu atsidurti kur nors kitur. Kokie žavūs tie apsvaigę gimdytojai, apgirtę nuo tėviškos meilės vyno. Tyrinėjantys savo atžalos vystyklų turinį kaip romėnų pranašautojai runų rašmenis. Jis mylėjo savo sūnelį, bet ne šitaip. Kartais savo gėdai jausdavo, kad tėvystės našta jam per sunki. Auklių klegesys jų gražiuose namuose erzino ir tarytum kliudė jo planams.

Jam ėmė dingotis, kad juodu su Laura yra du aktoriai pjesėje, kurią parašė kažkas kitas. Tekste buvo apstu mandagybių, jis buvo stilingas ir nuosaikus. Kritikas būtų parašęs apie jį pagiriamąją recenziją. Jis kalba savo tekstą, jinai savo. Tik labai retai aktoriai užmiršta savo žodžius arba pertraukia pjesės dialogą. Tačiau tai nebuvo tikras sutuoktinių gyvenimas. Greičiau jau gyvenimas teatro scenoje, spėliojant, ar žiūrovai tikrai juos stebi anapus rampų apšviestos pakylos; o jeigu jų tenai nėra, tai kam skirtas jų vaidinimas.

Literatūriniai vakarai vyko toliau, tačiau Meriditui jie tapo sunkiu išbandymu ir galiausiai jis pareiškė pageidavimą, kad jų būtų atsisakyta. Įnirtingas Lauros priešinimasis jį nustebino. Jis galįs pats spręsti, ar jam juose dalyvauti ar ne, bet vakarai vyks ir toliau; nederėję jam šito prašyti. Ji nesanti koks negyvas daiktas, skirtas papuošti jo egzistencijai. Ji ištekėjo už vyro, o ne šeimininko.

– Ar vyrui turi būti prieštaraujama jo paties namuose?

– Tai yra ir mano namai.

– Tai laiko ir pinigų švaistymas.

– Mano laikas priklauso man. Taip pat ir mano pinigai. Aš švaistysiu ir leisiu juos taip, kaip man patiks.

– Ką tai reiškia, Laura?

– Tu puikiai supranti.

– Tikrai nesuprantu. Būk gera, apšviesk mane.

– Kai tu tą patį galėsi pasakyti apie save, tada ir pamokslauk. O kol kas aš elgsiuosi būtent taip, kaip norėsiu.

Kartais, kai jie susipykdavo, o pykdavosi dažnai, ji sakydavo nesuprantanti, kodėl jis apskritai ją vedė. Nė vienas garsiai to nepasakė, bet abu žinojo priežastį. Su Laura Markhem ji mažai ką turėjo bendra.

Dažnai naktį, vakarėliui įpusėjus arba kai žmona nueidavo gulti į savo miegamąjį, jis ištykindavo iš namų ir leisdavosi Tait gatve upės link. Tyliai stovėdamas vienumoje prie Temzės pajusdavo palengvėjimą, kokį gali suteikti tiktai vanduo. Londone tais laikais naktį taip pat būdavo ramu; mieste kartais galėdavai pasidžiaugti savotiška palaiminga ramybe, kai visa aplinkui, regis, kėlė nepakeliamą triukšmą. Ilgais vasaros vakarais seklumose nardydavo nendrinės vištelės, gulbės praplaukdavo pro šalį Ričmondo link. Vanduo ir nendrinės vištelės primindavo jam Airiją, kur prabėgo jo vaikystė, ir kur galbūt būta vienintelių jo namų.

Dažnai taip stovėdamas prie tos drumzlinos ramiai tekančios upės, jis nejučia imdavo galvoti apie merginą, kurią kadaise pažinojo. Tekančio vandens ūžesys prikeldavo ją iš užmaršties tarytum dvasią. Įdomu, ar ji kada pagalvoja apie jį. Galbūt ir ne. Dėl Dievo meilės, kodėl ji turėtų galvoti? Bene neturi geresnio užsiėmimo.

Jaunystėje jiedu vaikščiodavo po Kingskorto pievas, po miškus ir pelkynus, karstydavosi po Kašelio kalno

uolas. Jis pasiimdavo žemėlapį, pieštą vieno iš savo protėvių, kuriame buvo meniškai nužymėtos „Meridito nuosavybės" ribos. Negana to, kad žemėlapis buvo dailiai ir subtiliai nubraižytas, jo autorius, jūreivis, buvo sumanęs padaryti jį kaip pokštą. Kingskorto dvaro žemės buvo pažymėtos kaip jūra, o jūros pakraštys – kaip sausuma. Jame buvo nubrėžti maršrutai plaukti jachtomis per Maumterko kalnus, saugiausi keliai pereiti Raunstono įlanką. Pakvaišėlis, juokdamasi sakydavo ji, apžiūrinėdama tą išvirkštinę tobulybę. Ji aprodė jam vietas, buvusias jo žemėse, kurios nebuvo pažymėtos jokiame žemėlapyje. Kukmedį, kurio uogos gydančios karštinę. Akmenį, kuriame likę šventojo kelių įspaudai. Šulinį Taberkonelyje, dažnai lankomą turistų. Keletą kartų parodė jam tai, ką jis jau žinojo, bet apsimetė nežinąs, kad galėtų pasiklausyti, kaip ji aiškina.

Ji mėgo tą keistą žemėlapį. Galiausiai jai jį padovanojo. Jam patikdavo jos pomėgis laipioti akmenimis ir stačiomis uolomis. Jie iš lėto vaikščiodavo neaukštomis atšlaitėmis, briaunomis ir lygumomis, kviečių laukais, nusidriekusiais iki pat jūros Kilkerine. Žiaurumas ir kraujo upeliai lydėjo kartografiją; taip pat ir dievus, ir jų karingus šventuosius. Tokie žemėlapių sudarinėjimai atrodė tolimi žvelgiant nuo Kilkerino kalvų. Kaip tik toje vietoje jis matė ją dabar: žiūrinčią į Iništravino salą – „Iništravino ežerą", kaip buvo pažymėta jo prosenelio žemėlapyje – tarsi ji būtų iškilusi per vieną naktį. Ji matydavo grožį paprasčiausiuose dalykuose: kokoso riešutais kvepiančiuose dygiakrūmiuose, kriauklės įvijose, švyturio mirksėjime Iracho rage. Jos juokas pasišokinėdamas nuskriedavo per Belikonilio įlankos bangas iki pat horizonto nelyginant virš vandens sviestas

akmenėlis. Visas pasaulis atrodė jai ką tik gimęs, kaip vaikui. Ji nebuvo vaikas ir nebuvo šventoji. Bet jis niekada nematė jos su kuo nors tyčia žiauriai elgiantis.

Dabar jai turėtų būti dvidešimt aštuoneri. Jos išvaizda jau bus pasikeitusi. Gal net pražilusi ir veidas susiraukšlėjęs, nes jos greitai sensta, tos Konemaros moterys: lietūs ir drėgni vėjai nugairina jų veidus. O gal ji kaip jos motina, su amžiumi tik gražesnė; juodbruva, tvirta, ištverminga, užgrūdinta to, ką jai teko išgyventi. Kažin ar jinai ištekėjo; ir ar iš viso tebegyvena Kingskorte. Jeigu jis būtų gimęs neturtingoje šeimoje, gal ir pats būtų ją vedęs. Jis neteko visko, ką turėjo, bet dėl to iš dalies buvo kaltas pats, ir tai žinojo. Jam pritrūko narsos išlaužti savo kalėjimo virbus. Per jaunas buvo ir per daug bailus. Jis žiauriai apvylė jos pasitikėjimą tik todėl, kad norėjo pasirodyti paklusnus: liguistai ir niekingai troško įsiteikti. Alkdamas meilės pats meilę atstūmė. Tam tikra prasme, pasinaudojo ja kaip masalu.

Ir kai masalas nepadėjo, kai tėvas jo nenurijo, jis pasinaudojo Laura Markhem kaip ginklu. Jis vedė ją vien tik norėdamas įrodyti, kad jo neįmanoma sustabdyti. Jis ne koks įbaugintas berniūkštis, jis nesuvaldomas; pasiryžęs žūtbūt įrodyti savo vyriškumą. Meridito santuoka buvo kerštо aktas, kuris, turėjęs, regis, išlaisvinti iš namų išspirtąjį nusikaltėlį, jį tiktai įkalino. Tai, kas padarė jį laisvu žmogumi, tuo pačiu uždėjo jam vergo pančius: dar sunkesnius, nes paties pasiskirtus.

Opijaus tinktūra, kuri buvo jam paskirta nuo nemigos, menkai gelbėjo, tačiau jo sapnai buvo tokie pat baisūs kaip naktinės vizijos. Siaučiamas vaivorykštinių mirgančių viesulų jis tarsi būtų yręsis per degutą. Opijaus tinktūrą ir tabletes jam pasiūlė vaistininkas, bet jį

vis tiek kankino akinantys reginiai; sekino nesuvokiami pavidalai. Galiausiai šeimos gydytojas pamokė jį, kaip susileisti tinktūrą į veną, kaip naudotis turniketu, kad vena išsprogtų, kaip teisingai laikyti švirkštą ir kokiu smarkumu spausti stūmoklį. Leidžiami vaistai, sakė daktaras, geriausiai padeda nuo nemigos, be to, tai saugiausias jų vartojimo būdas. Buvo gerai žinoma, kad prie leidžiamo opijaus nepriprantama. Leistis vaistus esąs džentelmeniškas būdas, patarė jis. Tokiu metodu daktaras visada pats naudojąsis.

1841 metais karalienė Viktorija šventė savo pirmąsias vestuvių metines. Iš kalėjimo pabėgo vagis, užmušęs sargybinį. Žurnalistas iš Luizianos ėmė lankytis Londono vakarėliuose. Didiko iš Golvėjaus šeimoje, kur sutuoktiniai mėnesių mėnesius neprataria vienas kitam nė žodžio, ką tik gimė berniukas. Atėjęs į pasaulį šešiomis savaitėmis per anksti, kūdikis buvo sveikas, tačiau šeima, kurioje jis gimė, jau buvo prie mirties slenksčio. Vieną naktį, pabudę nuo rietenų triukšmo, kaimynai iškvietė konsteblius. Apie krikštynas dienoraštyje neužsiminta. Mes linkę manyti, jog tai, apie ką rašo dienoraščių autoriai, daug pasako apie jų gyvenamą metą. Tačiau galbūt tai, apie ką nutylima, pasako daugiau.

Iš Meridito užrašų matyti, kad kaip tik 1841 metais jis ėmė vakarais vaikščioti po Londono Ist Endą. Išeina iš savo gražių namų ir traukia į rytus prie upės pakrantės, į pasaulį, kurio nė neįsivaizdavo esant. Ir kartais, klaidžiodamas triukšmingomis gatvėmis, jis prisimindavo vieną dainą iš vaikystės; baladę, kurią dažnai dainuodavo Merės Duein motina, apie merginą, kuri apsivelka kareiviška uniforma ir vaikšto tarp kareivių ieškodama mylimojo.

Šioje vietoje dienoraščio įrašai darosi sunkiai suprantami, netgi chaotiški, dažnai parašyti kažkokiu neprastai skrupulingai parinktu šifru – Konemaros gėlų ir „veidrodinio rašymo" deriniu. Ištisas savaites nėra jokio užrašo arba prirašyta visokių fantazijų, kurioms sukurti reikėjo nemaža laiko. Kai kurie įrašai kupini bjaurėjimosi savimi; kitur paskubomis anglimi brūkštelėti eskizai, vaizduojantys kvartalą, kuriame jis buvo įjunkęs lankytis.* Nuo tų baisių puslapių iš tiesų sklinda siaubingas smarsas: pamatęs niekada nebeužmirši. Tie karštligiškai atlikti piešiniai šiurpina – tai žmogaus kančios išraiška. Nejučia pagalvoji apie freską „Pragaro bausmės", kadaise kybojusią virš jų autoriaus vedybinio guolio.

Panoptikumai, mugės, šunys „žiurkių žudikai", aludės, lombardai, „savižudybės salonai", bukmekerių prekystaliai ir maldos teatrai, evangelikų būdelės ir atgimimo sektos susitikimų vigvamai, spiritizmo mediumų užuolandos ir pranašautojų kioskai, kur žmonės be jokios ateities palieka pinigus, kurių ir taip neturi, norėdami išgirsti, kad yra priešingai. Vietiniai tiki mitu, kad

* Rengiant šios knygos leidimą (1915) lordo Kingskorto testamento vykdytojai vis dar nedavė sutikimo spausdinti piešinius ir iš dienoraščio leidžia panaudoti tik kai kurias ištraukas. (Kažkokiu paslaptingu būdu 1870 metais vienas jo piešinys be autoriaus pavardės pasirodė viename pornografiniame leidinyje. Iš tiesų jis ne iš „Vaitčepelio" eskizų ciklo, bet „Trijų Gracijų" kopija iš Andrea Alcation simbolių knygos *Emblematum Liber* (1531), lordo Kingskorto padaryta jo medaus mėnesio Italijoje metu. Sąsiuviniai, kuriuose yra Vaitčepelio eskizai, laikomi užrakinti „Secretum", arba Londono Britų bibliotekos senienių skyriaus Slaptajame pornografinių darbų muziejuje. – GGD

ateitį galima išpranašauti ir tarp neturtingųjų ši prekė turi didžiausią paklausą. Gali įsigyti sveikatą, išsigelbėjimą, nepamirštamą patirtį. Sielos išgelbėjimą gali nusipirkti arba,be abejo, išlošti, jeigu susiprotėsi nusipirkti loterijos bilietą. Pasiryžk sudalyvauti žaidime ir galbūt įvyks stebuklas, kuris padarys tave turtingą. „Kas žino? – sako tie veltėdžiai. – Gali būti, kad tas laimingasis būsi tu."

Ist Ende viską įmanoma pamiršti – už tam tikrą kainą. Nuobodulį, skurdą, troškulį, nusivylimą, geismą, vienatvę, netektį, netgi pačią mirtį ir mirties negrįžtamumą. Šioje veidrodžių karalystėje tavo mylimieji nemirė, bet tiesiog nepastebimai įsmuko į nematomą kambarį. Iš ten jie apgaubs tave neblėstančia meile, jeigu tik įdėsi aiškiaregiui į delną žvangančiųjų.

Sielos gelbėtojai šaukė iš tarpdurių ir šešėlių, ir tas šauksmas traukė jį kaip gravitacija. Čia, Čipsaido ir Vaitčepelio skersgatviuose stovėjo viešieji namai, apie kuriuos vakarais buvo šnabždamasi jo klubuose. Jis dažnai galvodavo apie tuos kambarius rūsiuose ir iš kiemo pusės, kur moterys teikia vyrams malonumus arba skausmą. Kai kuriems vyrams patinka skausmas, Meriditas tai žinojo; jiems patinka, kai ant jų spjaudoma, kai jie talžomi bizūnu, žeminami. Kiti patys mėgsta žeminti. Jis buvo susidūręs su tokiais galvijais laivyne, kartą jo vos nenuteisė karo lauko teismas už tai, kad drįso įkišti savo trigrašį.* Kai kuriems vyrams smurtavimas

* „Į tarnybos pabaigą atsitiko nemalonus įvykis, kurio aš niekada nebegalėjau užmiršti. Jaunas airių leitenantas vikontas Kingskortas iš Karnos atsitiktinai užėjo girtą laivų junginio vadą žiauriai mušantį buvusį vergą juodaodį jungą. Laivų junginio vadas

skatina lytinę funkciją, kankinimai sužadina aistrą. Kaip žemai puolęs turi būti žmogus, kad jam reikėtų griebtis tokių priemonių, koks gyvuliškas ir bejausmis. Meriditas buvo dėkingas, kad nėra toks pabaisa ir kad jo paties nesuvaldomi troškimas yra bent jau kasdieniški.

Už saują monetų jos padarys viską, ko paprašysi. Nepasakytum, kad jis būtų troškęs jų prisilietimų. Džentelmeniškumas jam neleido to prašyti, be to, kaip žinia, kažin ar tuos prisilietimus iškęstų. Jis verčiau buvo linkęs žiūrėti, kaip jos nusirengia, o tenai buvo įstaigų ir tokiam geiduliui patenkinti. Sėdi patamsyje ir pro skylutę žiūri, kaip tai vyksta, vėl ir vėl nuo pradžių. Normalaus vyro normalus laisvalaikio praleidimas. Vyro, kuris jaučia grožį.

Kai kuriose vietose jos būdavo per jaunos: tikri vaikai. Šioms visada liepdavo išeiti. Tada šeimininkė atsiųsdavo kitų, arba senučių, apsivilkusių vaikiškais darbužiais. Jis nustojo vaikščioti į tokias vietas.

Bet buvo ir kitokių vietų. Visada galėjai pasirinkti. Jis susirado labiausiai jam tinkančią ir netrukus pradėjo joje lankytis kone kasvakar. Šeimininkė tikino, jog tai vyrams tinkama vieta. Normaliems, vyriškiems, civilizuotiems. Tenai nebuvo išsigandusių vaikų ir senų

nuplakė vaikiną pažeisdamas visas taisykles. Jie susibarė ir vikontas trenkė vyresnio rango kariškiui. Pirmasis Oksforde buvo vidutinio svorio kategorijos čempionas ir pastarasis gavo tuo įsitikinti. Tiktai įsikišus vikonto tėvui buvo išvengta rimtų nemalonumų". Iš viceadmirolo Henrio Holingso K.C.M.G. knygos „Four Bells For the Dog Watch:A life at Sea" (*Hudson and Hall, London, 1863.*)

moteriškių; jokių bizūnų, jokio žeminimo, tiktai gražios moterys. Šviežios ir natūralios, ką tik nuskintos orchidėjos: tokios, kokių matai meistrų paveiksluose. Šeimininkė tvirtino, kad iš tikrųjų subtilūs jos namai niekuo nesiskiria nuo Nacionalinės galerijos.

Jis virpėdavo iš geismo žiūrėdamas į jas iš patamsio, o nuo karšto jo kvėpavimo aprasodavo stiklas, skiriantis stebėtoją nuo stebimosios. Kartais, stebėdamas nusirenginėjančias moteris, jis įsišvirkšdavo vaistų. Staigus dūris kaip bitės įgėlimas. Kūnas trūkteli lyg badomas smulkių adatėlių ir spygliukų, bet labai trumpai, o paskui ateina atsipalaidavimas, persmelkiantis iki kaulų smegenų; tarsi sutrupintas ledas dykumoje.

Jeigu jo žmona būtų paklausiusi, kur jis eina vakarais, nors dabar ji darydavo tai retai, jis būtų atsakęs, kad į klubą lošti kortomis. Dienoraščiuose yra prigalvotą ir kitokių alibi, beveik visada su laiko ir susirinkimo vietos smulkmenomis. Draugų susitikimas Betliejaus ligoninėje. Komiteto susirinkimas dėl labdaros „puolusioms merginoms".* Vinčesterio koledžo auklėtinių pietūs, kurių niekada nebuvo. Ankstyvą 1843 metų rudenį ji pasakė norinti vežtis sūnus kelioms savaitėms į Saseksą. Jis nė kiek nesipriešino ir gerai padarė, nes ji jau buvo susikrovusi lagaminus ir užsakiusi ekipažą.

Vieną vakarą būdelėje nusirenginėjusi mergina buvo airė iš Sligo juodais blizgančiais plaukais. Kai ji

<>

* Nors jis niekada nebuvo tokio komiteto narys, paaiškėjo, kad pastoviai šelpdavo šią organizaciją: sąjungą, kurią įkūrė Dickensas su savo bičiule Angela Burdett-Cuotts (iš bankininkų šeimos) „Išduotoms ir nelaimingos mergaitėms" gelbėti. – GGD

tyliai paklausė, ar jis daugiau nieko iš jos nenorėtų, Deividas Meriditas atsakė, kad norėtų, net nespėjęs pagalvoti. Ji atrakino duris ir atitraukė pertvarą. „Eikš, gražuoliuk, – šnibždėjo jinai jį bučiuodama, – užeik, mielasis, parodyk, kaip tu mane myli." Viskas, kas vyko po to, truko ne ilgiau, negu jis spėjo sugalvoti vardą, kai jinai jo paklausė. Paskui mergina atsikėlė nuo sofos, greitai apsiplovė metaliniame dubenyje kambario kampe ir netarusi nė žodžio išėjo. Į Tait gatvę jos klientas sugrįžo prieš pat auštant. Žvelgdamas nuo Čelsio tilto žemyn ėmė svarstyti, ar jam nešokus į Temzę. Tiktai mintis apie vaikus jį sustabdė.

Kai aušra nurausvino vienišą jo miegamąjį, jis susileido į raumenis tiek opijaus, kad išmiegojo beveik visą dieną. Tarnai jo netrukdė. Jie jau žinojo. Jis sapnavo save kaip savo tėvą, ką tik susituokusį: tą rytą, kai jis rado savo paties tėvą kybantį ant Fėjų medžio Lover Loko pievoje. Kai galiausiai pabudo, vėl įsišvirkštė opijaus, taip skausmingai giliai, kad adata kone įsibedė į kaulą; tada atsikėlė, apsirengė, nuėjo į klubą papietauti ir kai tik naktis nusileido ant Ist Endo, sugrįžo į Čipsaidą. (Nors, kaip jis pats rašo viename iš savo dienoraščių: „[N]aktis čia ne leidžiasi, o greičiau kyla iš apačios; keldama viršun dienos antkapį, po kuriuo ropoja Vaitčepelis".) Jo pamėgtąją įstaigą užgriuvo policija; šeimininkė buvo suimta ir išsiųsta į Tothilo kalėjimą. Bet buvo ir kitų įstaigų. Visada būna kitų.

Jis žinojo visus Vaitčepelio skersgatvius ir tamsiausius akligatvius nelyginant kalinys kiekvieną savo kameros plytą. Nešiojosi žemėlapį galvoje ir eidavo per gatves kaip piligrimas pasakėčioje, parašytoje iš antro galo, pasmerktas juo mažiau žinoti, kuo ilgiau eis. Kaž-

kur labirinte laukė tai, ko jam reikėjo. Mergina iš Airijos. Kita. Dvi merginos drauge. Vyras ir mergina. Galbūt du vyrai. Dažnai jis užeidavo į pirmą pasitaikiusią įstaigą; visada greitai suprasdavo, kad čia nepasiliks. Kai tik jam būdavo pasiūloma tai, ko reikia, ūpas staiga prapuldavo ir tekdavo išeiti.

Ko būtent jis ieškojo, pats niekaip nesuprato; stulbinanti pastaba iš jo dienoraščių gal ir pateikia raktą, bet jis pats apie tai, galimas dalykas, nė nenutuokė. Per savo jūreivio karjeros metus jis ne kartą girdėjo kitus pasakojant, kad kariamas žmogus mirties akimirką patiria erekciją. Štai kaip dabar jautėsi Deividas Meriditas. „Dūstantis, smaugiamas; sustingęs kaip lavonas."

Jis ėmė veltis į vis pavojingesnius dalykus. Greitai viso Vaitčepelio jam ėmė nebepakakti. Spitfildsas. Šordičas. Meil End Roudas. Jis nusigaudavo iki Stepnio, kur pasilinksminimai būdavo niūresni; į Laimhausą rytuose, kur net vaikai vaikšto apsiginklavę; toliau iki pat krantinės, aplinkui Šadvelį ir Vopingą, kur net policininkai naktį nekelia kojos. Vieną kartą jis prisistatė kaip žurnalistas iš Airijos, kitą – kaip Oksfordo kriminologijos profesorius, brigantinos savininkas, bokso vadybininkas, vyras, ieškantis pabėgusios sužadėtinės. Po daug metų žmonės dokuose vis dar prisiminė jį: alkaną kaip vilkas aristokratą, vadinamą „lordu Melagiu".

Miesto šešėliuose skendėjo kitas miestas. Kanalizacijos vamzdžiuose ir sandėliuose berniukai imdavosi su šunimis; apspangusios nuo kvaišalų moterys parsiduodavo už laikraščio kainą. Tačiau moterys bastūno daugiau nebedomino. „Moterys neteikia man džiaugsmo, kaip ir vyrai" – parašė jis perfrazuodamas beprotybe besidangstantį Hamletą. Opijus, kurio čia galėjai

gauti, buvo stiprus ir neapdorotas, tiesiai iš laivo, atplaukusio iš Kinijos ar Afganistano. Nors jo nusipirkti galėjai tiktai su vyriausybės licencija, prieplaukoje jį svaidydavo kaip ryžius per vestuves. Jau nuo pusės grano žvaigždės imdavo sproginėti; nuo kelių atrodydavo, kad sprogs širdis. Deividas Meriditas kramtydavo jį seilių pilna burna, kol ant liežuvio iškildavo pūslės, o dantenos ir gomurys imdavo kraujuoti ir jis nuskriedavo kaip mirties angelas per debesis virš Londono. Jam ėmė patikti kraujo prieskonis burnoje. Kartais atrodydavo, kad jau nebeturi širdies, kuri galėtų sprogti.

Tarp Saton Doko ir Luko gatvės buvo Pakaruoklio kvartalas, žiurkėmis apėjusių griuvėsių dykra. Merginos ten buvo leisgyvės nuo bado ir ligų. Jis dažnai mėgindavo jas pašnekinti, duodavo pinigų ir maisto, bet jos nesuprato, kad dabar jam tereikia pasišnekėti. Kai kurių portretai išlikę jo maniakiškuose eskizuose; parimę ant delnų nutįsę kaip įkapės veidai, pajuodę nuo sąvadautojų lazdų ir kumščių. Ta vieta tapo paskutine jo priebėga. Kiekvieną vakarą jis galiausiai atsidurdavo Pakaruoklio kvartale. Dabar niekada nesiartindavo prie moterų; tik iš griuvėsių žiūrėdavo, kaip jos grumiasi ir siūlosi. Ir piešė tas beteises moteris tarsi peiliu iki kraujo rėždamas per odą.

Galbūt jų stebėjimas ir buvimas tenai buvo ta rizika, kurios jam dabar reikėjo. Rizika kaip narkotikai. Tik taip jis jautė, kad egzistuoja.

Vieną naktį Midl End Roude prie jo priėjo konstebl is ir pasakė, kad tokioje vietoje džentelmenui nederėtų rodytis. Meriditas mėgino įsižeisti vadindamas tai įžūlumu, tačiau karininkas – airis – ramiai laikėsi savo.

Ir tai, kad jis kreipėsi į aristokratą „sere“, aiškių aiškiausiai bylojo, kieno čia viršus. „Džentelmenas čia net gali patirti šantažą, sere.“

– Kam tos užuominos, konstebli. Tiesiog bevaikščiodamas išklydau iš kelio. Pietavau su tėvu Lordų rūmuose.

– Vadinasi, jūsų šviesybė suras kelią atgal. Kitą kartą gal mudu nueisime į nuovadą. Parodyčiau jums nedidelį žemėlapį, kurį seržantas laiko kamerose.

Apgaubtas nuodingos savo kibirkščiuojančių neuronų auros, jis miglotai suvokė apgailestaująs, kad policininkas nuėjo šalin. Tą akimirką, apimtas svaigulio, suprato, kad iš tikrųjų nori ne slėptis, o būti išaiškintas ir pažemintas. Išmestas į griovį ir apspjaudytas padoriųjų. Pripažintas neliečiamuoju, koks iš tikrųjų ir buvo.

Tą alpią naktį grįžo namo virpėdamas, kaip manė, iš baimės. Mes žinome, kad beveik visą kitą dieną jis praleido akis į akį kalbėdamasis su kunigu, nors apie ką jiedu kalbėjo, nežinia. Kad ir apie ką būtų buvę kalbama, nuo to niekas nepasikeitė. Temstant tą vakarą žmonės matė jį Vaitčepelyje.

Tą naktį jis pastebėjo, kad yra sekamas. Prie Spitalfildso Kristaus bažnyčios pirmas jį pastebėjo: aukštą, mirtinai išblyškusį jaunuolį, apsivilkusį neįprastu trumpu medžiotojo švarku su kupeta rusvų garbanotų plaukų. Jeigu ne sudėjimas, galėtum palaikyti gondolininku. Jis rūkė manilos cigarą ir spoksojo į mėnulį. Kažkuo jis patraukė Meridito dėmesį. Kurį laiką pats nesuprato kuo. Bet akimirksniu viskas paaiškėjo lyg nutvieskus žaibui, „kaip būna prieš užmiegant ar apkvaistant, kai pavartoji opijaus“. Jo atsainumas, nerūpestingumas išskyrė jį iš kitų, tarsi kas nors būtų baksnojęs jį pirštu.

Jis buvo vienintelis žmogus vidurnaktį Ist Ende, kuris nieko nepardavinėjo ir nepirko.

Vėliau sutiko jį Karaliaus Dovydo skersgatvyje, paskui Retklifo gatvės pradžioje stovintį apšviestame aludės tarpduryje ir skaitantį perpus perlenktą laikraštį. Vyninėje kažkas gergždžiu balsu dainavo dainą apie gražuoles Vaitčepelio mergytes. Meriditas stebėjo jį penkiolika minučių. Žmogus nė karto neatvertė kito puslapio.

Dvi moterys priplaukė prie vikonto ir dalykiškai pasisiūlė. Gatvės žibintų prižiūrėtojas uždegė du apvalius žibalinius žibintus ties kampu. Atsivėrė langas. Užsivėrė langas. Pro šalį dardėdamas pravažiavo ekipažas. Kai pasižiūrėjo vėl, žmogaus tenai nebebuvo.

Gal tai tiesiog paranoja: tam tikra haliucinacija, kaip trepsensimas už nugaros, kai ėjo suodina gatve prie degtukų fabriko ieškodamas taksi. Bet po trijų dienų vėl pamatė tą žmogų prie savo namų, smalsiai stebintį apatinę laiptinę. Tarsi pajutęs Meridito žvilgsnį iš svetainės, jis lėtai pakėlė akis ir jų žvilgsniai susidūrė. Veidas kaip lapės, rusvai gelsvos žandenos. Jis nusišypsojo, sveikindamasis palietė pirštu skrybėlės kraštelį ir lyg niekur nieko nuėjo sau, neskubėdamas lyg visa Tait gatvė su visais jos gyventojais būtų priklausiusi jam ir jis būtų ką tik užbaigęs savo valdų patikrinimą.

Kelias savaites po to Meriditas pakraupęs laukė atnešant pašto, nes tikėjosi rasiąs šantažuotojo laišką. Naktimis sėdėdavo be miego apsipylęs šaltu prakaitu keikdamas save už silpnumą, bet labiausiai už kvailumą. Laura jį paliks. Berniukus iš jo atims. Būtent Laura ir berniukai turės kentėti jo gėdą.

Savo trisdešimtojo gimtadienio rytą jis suprato užsikrėtęs. Diskretiškas konsultuojantis gydytojas, su ku-

riuo kažkada buvo mokęsis Oksfordo koledže, mikliai ir dalykiškai ėmėsi gydymo. Jis nekaltino, nieko neklausinėjo. Gal jam ir taip buvo aišku. Bet Meriditas turįs pasisaugoti, patarinėjo jis. Šį kartą jam pasisekė, bet kitą kartą nebūsiąs toks laimingas. Gonorėja veda į pamišimą. Sifilis gali pribaigti. Tokios šiurpios ligos gali persiduoti jo žmonai. Turint galvoje miegamųjų išdėstymą Tait gatvėje, toks dalykas neįmanomas, bet jis turįs atsižadėti Ist Endo.

Atėjo gruodis. Laura su vaikais grįžo iš Sasekso. Tais metas Kalėdos Meriditų šeimoje praėjo gana taikiai. Jis ėmė rimti, mažiau vartojo opijaus. Balandį šeima pasamdė naują prieštaringai vertinamą šeimos gydytoją, hipnozės ir kitų netradicinių metodų pionierių: jis paskyrė rūkyti kanapes, kurios raminančios pacientų nervus. Tai padėjo, bent jau kurį laiką. Nuo vaikystės puikiai plaukiojęs Atlanto pakrantėse, Meriditas įjunko anksti rytais maudytis Serpentine. Dienoraščiuose ėmė rastis viltingesnių įrašų: žmogus, išniręs iš ilgos, baugios nakties. Prasidedant vasarai jis tapo nuolatiniu Pedingtono turkiškų pirčių lankytoju, kur „druckiai perdavo lapuotomis šluotomis". Mankštindavosi savo Meifeirio klubo sporto salėje ir davėsi su „medicinbolu kaip koks išprotėjęs ringo karalius". Santykiai su žmona regimai pagerėjo, nors ir toliau miegojo atskiruose miegamuosiuose. Dienoraščiuose pasirodo sestinų ir vilanelių, tikriau meistriškai parašytų trumpų sonetų ir anaiptol ne beviltiškų. (Vienas, pavyzdžiui, galbūt neatsitiktinai pavadintas „Kaltės išpirkimas".*) Matyt,

* Testamento vykdytojai leidimo spausdinti nesuteikė. – GGD

jis tarėsi nuskriaudęs „Londono Ist Endo nelaimingąsias"; tą patvirtina ir jo gausios aukos bažnytinėms ir labdaros grupėms, dirbančioms tame rajone. 1844 metų spalį jis parašo paraštėje: „Kai kurie skausmingi pastarųjų metų išgyvenimai, atrodo, tarsi būtų kliuvę kokio kito žmogaus daliai; padarui, kuris nedaug ką bendra turi su manimi."

Ir štai vieną rytą per pusryčius įvyko tai, ko jis siaubingiausiai bijojo. Pro duris buvo įnešti jo loterijos laimikiai.

XXIV SKYRIUS

Nusikaltėliai

ŠIAME SKYRIUJE DEIVIDAS MERIDITAS
IŠGYVENA KELETĄ NIŪRIŲ POKYČIŲ

Kurį laiką jis žiūrėjo į jį, gulintį ant padėklo. Kingskortas. Tati gatvė. Čelsis. Londonas. Ir ne rašybos klaida leido iš karto nutuokti, koks laiško turinys, bet anoniminė rūpestinga rašysena ant voko. Ne kaligrafinė, kurią galima identifikuoti, bet perdėm nudailinta užnuodytos plunksnos.

– Kas nors atsitiko? – paklausė vikontė.

Ji dar nematė laiško, Meriditas tai žinojo. Būtų galėjęs lengvai įsikišti jį į kišenę, o vėliau perskaityti. Tačiau neslėpė nei laiško, nei savo baimės. Tik liepė tarnams nedelsiant išeiti iš kambario ir palaukė, kol žmona sugrįš prie stalo. Ką jis tuo metu galvojo, galima tik spėlioti. Kokie buvo jo veiksmai, mes žinome; ir jie, ko gero, atrodo nesuprantami.

Jis pasakė Laurai Markhem visada ją mylėjęs ir visada mylėsiąs, kol jinai bus su juo. Bet tai, kas parašyta šitame laiške, laimės jiems neatneš. Jų santykiai pasikeis, galbūt visam laikui. Jis jautė, kad taip atsitiks. Ir štai tai įvyko. Gal ji norės palikti jį; jis supras ją, jeigu taip būtų. Jis pats išeis iš namų, jeigu jie taip nuspręs.

Tačiau kad ir kas būtų parašyta laiške, jis daugiau nebegali to slėpti. Taip ilgai slėpė, atėjo laikas pažvelgti tiesai į akis. Ar ji suprantanti, ko jis prašo? Ar ji nepykstanti, kad jis to prašo? Ji atsakė suprantanti, ar bent mananti, kad supranta, ir bet kokia kaina jį palaikysianti.

Plėšdamas voką jis įsipjovė piršto galiuką. Išdavikiška kraujo dėmė iki šiol eina skersai pirmąjį puslapį.

1844 metai lapkryčio vienuolikta Martlemas

Lordui Deividui Meriditui
ŽMOGŽUDŽIA sunui

mes tava Tėva nomininkai iš kilkerina karnas ir eilenkalia puse metu anas kėle nuomu dvigubai ir daugiau ir kas vienu savaiti uždels tam liepta kraustytis kad ir koki but jo šeima ar padetis

jis jau žemi pardavinėja

trečdalis nomininku dabartes turem moket nomu tam šunsnukiui Bleikui iš Talio da pasaulis namate didesne išgamos ir anas jau daug ku spejo iškeldint

penki šimtai išvariti i pakeles daugibe badauja ir iš niekur nėr Pagalbos

čia nėr ku daugiau laukti kaip tiktai bada

tava Tėvas buva ispėtas ale nesiliove tai aš tavi ispėju kad patartumb anam butinai sumažinti noma kokia ta buva ir padėti žmonems toki sunku meta o jaigu ne tai anas ir jo Šeima tures nemalonumu nuo mani ir mana draugu.

aš ir mana virai daugiau nebekentes MES NE ŠUNES

arba tu priversi ji liautis arba kaltink pats savi

musu virai geriau dirbs negu kareus ale prisiekiu Jėzum kai raikės kareusim

o kad jisai toliau mus spaus gausma iššaudyt visu tava Šeimu vidur baltas dienas nes jaigu musu niekas neparems tai patys mirsma

nieka nebus pasgailėta anei tava žmonas anei sunu anei ku kitu kol musu pačiu žmonas ir vaikai badauja ir šala

ar aš numirsiu su kilpu un kakla ar nuo bada

mums anei jokia čia džeuksma visku tu rašyti ale mes taip ir padarysma prisiekiam Jėzum Kristum ir krauju pasrašom kad anas mumi padėtu

toks yra tava nuosprendis Deividai Meriditai

ir jaigu jis tau patinka

tadu leisk sava Tėvui toliau but pas mumis

tironu

o pats netruksi už tai atsakyti

iš šita laiška matai kad mes žinam kur tava namai

mes tavi ispėjam – Londonas ne teip jau toli nuo konemaras

MES TAVI STEBIM IR BET KADU BUSI PAGAUTAS

pasilieku

tava kuklus tarnas (tiktais tiek)

kap. Mėnuo iš Atsakaminguoju Airijos Ginėju

amžinu jai atilsi ale tava velionei mamitei šendi GĖDA BUTU nešioti tu PRAKEIKTU Meridita pavardi

Galvoje šmėkštelėjo besišypsantis lapės veidas: kaip jis eina tolyn gatve.

Jis laikė laišką už paties kraštelio, tarytum popierius būtų degęs.

– Iš kur tu žinojai? – pro ašaras paklausė Laura.

Jos vyras tyliai atsakė turėjęs nuojautą.

<>

Jis nedelsdamas parašė tėvui. Bet laiškas grįžo neatplėštas. Nusiuntė dar kartą, bet atsakymo nesulaukė. Laura liepė jam negaišuojant vykti į Golvėjų, bet Meriditas jautė, kad taip pasielgęs gali tik pabloginti padėtį. Beveik aštuonerius metus tėvas ir sūnus nepratarė vienas kitam nė žodžio. Grafas nieko neatsakė netgi į pranešimus apie jo anūkų gimimą; nekreipė dėmesio į nuolatinius Meridito mėginimus susitaikyti. Negali tiesiog imti ir parvažiuoti namo neįspėjęs.

– Parašyk, kad vis tiek atvažiuoji, nesvarbu, nori jis to ar ne.

Tačiau atstumtajam sūnui ne taip lengva buvo tai padaryti.

Užuot rašęs tėvui, jis kreipėsi laišku į Dramklifo kunigą Ričardą Poliksfeną nieko neužsimindamas apie gautąjį laišką, tiktai teiraudamasis, kas naujo dvare. Kitą savaitę atėjo ilgėliausias atsakymas. Kunigas dėkojo Meriditui už dosnią auką, kurią jis buvo atsiuntęs, ir patikino, kad tikslingai panaudosiąs pinigus vietos varguoliams paremti. Pastaruoju laiku Kingskorto dvare toli gražu ne pyragai. Šiaurinis priestatas uždarytas, įgriuvo stogas. Pernykštės lapkričio audros, suniokojusios namą, taip pat išardė ir molus prieplaukoje. Žve-

jai nebeturį kur priplukdyti laimikio. Daug žmonių elgetauja. Kai kurie atsidūrė prieglaudoje. Kadangi paskutinieji jo tėvo tarnai palikę tarnybą, dvaras apleistas ir apgriuvęs. Tiktai vienintelis rūmininkas Berkas dar likęs ir gyvena sudegintos sarginės griuvėsiuose. Grafas retai beišeinąs iš namų.

Vasarį nuomininkų nuoma buvusi padidinta trečdaliu, o vasaros pradžioje padvigubinta. Samdytas agentas aplankęs visus tris tūkstančius šeimų ir įspėjęs, kad nuo šiol reikia laiku mokėti nuompinigius, antraip per kelias savaites jie būsią iškeldinti. Daugelis tai matančių nesuprantą, kodėl taip yra. Nors lordas Kingskortas visada elgdavęsis savotiškai, bet buvo laikomas teisingu savo nuomininkams. Bet dabar viskas pasikeitę. Kai kurie jo veiksmai visiškai nepaaiškinami. Jis, kaip kunigas, bandęs įsikišti, bet jo šviesybė atsisakiusi su juo susitikti ir netgi neatsiliepusi į jo laiškus.

Tai tiesa, kad beveik trečdalis dvaro žemių parduota Bleikui iš Talio. Kapitonas nedelsdamas iškeldinęs septynis šimtus šeimų, kurios nesumokėjo įsiskolinimų. Padėtis darosi kritiška. Šutvė nesantaikos kurstytojų, pasivadinusių Airijos gynėjais arba sąjunga „Kaltink save" – atseit, jeigu nevykdysi jų reikalavimų, gali kaltinti save, – puldinėją atokiausius dvaro laukus luošindami galvijus ir degindami derlių. Siaučią po apylinkes su mantijomis ir gobtuvais. Jų ženklas – širdis su „H" raide viduryje. Jeigu kas įskundžia, kad kaimynas kolaborantas, tai tie piktadariai laukiniai netrunka pas jį apsilankyti. Šiais metais buvę užpulti septyni Konachto dvarininkai. Vieną iš jų nužudė nespėjusį prasižioti. „Senų laikų pagarba bauginamai nyksta kaip ir įlankos krantai po lapkričio audrų." Banalios frazės pradeda

įgauti naują skambesį ir dabar galima su kartėliu pripažinti, kad Konemara esanti ant bedugnės krašto. Kuo visa tai baigsis, niekas nežinąs, tačiau gali kilti ir atviras sukilimas. „Jeigu jūsų šviesybė sugalvotų ką nors, kaip sustabdyti tėvą nuo dabartinių veiksmų, jam ir jo žmonėms padarytų labai didelę paslaugą."

Emilė sugrįžo iš kelionės į Toskaną. Nataša paliko Kembridžą, kur mokėsi privačiai tikėdamasi kaip nors gauti leidimą moksliniam laipsniui įgyti. Abi keturiasdešimt penktaisiais per Velykas nuvažiavo į Golvėjų ir tenai pasiliko. Emilės laiškai į Londoną buvo pilni išgąsčio ir nerimo. Žmonių skurdas pritrenkiantis, rašė jinai; tokių baisybių ji dar gyvenime neregėjusi. Laikraščiuose skaičiusi apie naują keistą Europoje plintantį bulvių marą; šiurpu pagalvoti, kas bus, jeigu jis prasiskverbs į Airiją. Tėvas nesileidžiantis į kalbas dėl to, ką padarė. Niekas neturį kištis į tai, kaip jis valdo savo žemes. Jo sveikata blogėjanti tiesiog pasibaisėtinu greičiu. Jis jau vos gali pasėdėti ir niekur nebeapsieina be kitų pagalbos. Klifdene viena moteriškė spjovė Natašai po kojų. Vaikigalis suriko: „Dvarponio kalė". Kartą, išėjusi pasivaikščioti, mačiusi iš paskos sekančią trijulę vyrų su apsiaustais ir gobtuvais.

Rugsėjį jau buvo aišku, kad keistasis maras atėjo iki jų. Pūvančių šakniagumbių tvaikas užteršė Konemaros orą: dusinantis kokčiai saldus kaip pigūs kvepalai. Vargšai liko be nieko. Daugelis jau badavo. Ledi Emilė parašė broliui maldaudama padėti. Jis paaukojo du šimtus svarų.

Tada mirė jo tėvas. Ir viskas pasikeitė. Jis prisiminė Emilės žodžius telegramoje: „Tėčio kančios jau baigiasi. Jis kviečia tave, Deividai".

Tą vakarą jiedu su Laura išvyko į Dubliną. Kitą vakarą tėvas mirė ant savo atstumtojo įpėdinio rankų. Po jo pagalve buvo paliktas laiškelis, pakeverzotas beveik neįskaitoma rašysena. Sprendžiant iš datos, rašytas daugiau kaip prieš metus. Galbūt jo tėvas buvo praradęs laiko nuovoką, o gal iš tikrųjų parašė laišką prieš metus žinodamas, kad žengia į tuštumą – abi galimybės Meriditui atrodė vienodai šiurpios. „Atleisk man, Deividai. Palaidok mane greta mamos. Kiek gali stenkis padėti nuomininkams, visada".

Airijos lordas vietininkas uždengė jo karstą Britanijos vėliava, plevėsavusia paskutiniajame jo karo laive. Ant viršaus buvo uždėta pora pirštinių, kurias velionis buvo gavęs dovanų iš admirolo Nelsono Kopenhagoje. Vietos policijai patarus, karstui lydėti buvo pasamdyti galvijų varovai su šautuvais, jeigu kartais užpultų Atsakomingieji. Procesijos į Klifdeną priekyje kanopomis caksėjo arklys be raitelio – absurdiškas sumanymas, pagalvojo Meriditas, stebėdamasis, kas galėjo pasiūlyti tokį dalyką.

Kelius gaubė troškus sacharino dvokas, kur pievų žaliuota – drumzlina pelkių purvynė. Ant akmenuoto šlaito degė troba. Krūvelės drabužių gulėjo lauke.

Dauguma grafystėje gyvenančių dvarininkų laukė blandžioje ir skersvėjų traukiamoje bažnytėlėje. Amelija Bleik su vyru, Leinsterio baronu. Tomis Martinas iš Balinahinčo, Hiacintas D'Arsis iš Klifdeno. Katafalkas prie altoriaus buvo uždengtas bažnytine vėliava – smaragdo žalumo su didele auksine arfa. Velionio grafo prašymas, paaiškino kunigas; karstas buvo užklotas karine vėliava. Neatėjo nė vienas iš dabartinių Kingskorto nuomininkų, taip pat ir iš senesniųjų. Daug kas

Klifdeno gatvėse kortežui važiuojant pro šalį atsuko nugaras. Vienas nuo žemės išvarytas vyriškis nusispjovė. Kitas sušuko: „Tegu tas niekšas supūva“. Tačiau gedėtojai dėjosi to nepastebį.

Buvo bandyta užtraukti giesmę, ir netgi keliais balsais, tačiau visų devyniolikos susirinkusiųjų pastangų nepakako, kad giesmė prasimuštų pro vargonų gausmą.

Išganytojau Kristau, rodyk man kelią,
Per gyvenimo audrą į ramybės šalį.
Bangos didžiulės ūžia, putoja,
Uolas ir seklumas jūrų užstoja.
Tu – kapitonas mano laivo tiltely,
Išganytojau Kristau, rodyk man kelią.

Airijos vicekaralius įmetė pirmąjį grumstą į kapo duobę. Nuskambėjo paskutinis trimitas, bet nebuvo pasakyta jokių iškilmingų kalbų, anei salvės šūvių, kadangi grafas buvo aiškiai pasakęs, kad nepageidauja nei vieno, nei kito. Kunigas perskaitė kelias eilutes iš Pradžios knygos: apie pasaulio sutvėrimą, gyvulių įvardijimą. Kapitonas Helpmanas iš Koustgardo padėjo baltų lelijų vainiką. Kai tik atsisveikinimo giesmės buvo sugiedotos, Meriditas pasakė norįs valandėlę pabūti vienas. Visi suprato. Galįs pasilikti kiek tinkamas. Sunku gedėti velionio, kurį nuvylei.

Jis apėjo juodo akmens bažnytėlę iš kitos pusės, atsiraitojo rankogalį, patraukė viršun rankovę. Pasidarė turniketą iš savo Naujojo koledžo kaklaraiščio. Iš palto kišenės išsitraukė, ko jam reikėjo.

Adatos smailė perdūrė odą dilgtelėdama trumpai ir neskaudžiai. Skaistus kraujo lašas prasisunkė pro dūrį

ir jis sausai jį nušluostė tėvo nosine su išsiuvinėta monograma. Vangumas užliejo kūną: mieguistas sunkumas. Jis pasisuko eiti.

Ir tada pamatė ją.

Stovinčią aprūdijusių vartų erčioje su kūdikiu ant rankų.

Ji vilkėjo juodą liemenę ir tamsžalį sijoną; avėjo juodus suvarstomus batus iki kulkšnių; nežinia kodėl jam toptelėjo, kad neprisimena jos ką nors avinčios.

Ant balto kaip sniegas kaklo buvo užrištas kaspinas; ant trapaus riešo užvyniotas džiovintų vikšrių vėrinėlis. Ji niūniavo baladę apie pražudytą meilę: tyliai, be jausmo, gedulingai ramiai. Jai už nugaros iš brūzgyno kaip apanglėjusios popieriaus skiautės, atneštos vėjo, pakilo varnos. Jos akių žvilgsnis buvo beviltiškai užgesęs, bet daugiau, kiek įžiūrėjo, nebuvo pasikeitusi. Jį pritrenkė tai, kiek nedaug ji tebuvo pasikeitusi. Šiek tiek lieknesnė, ir tiek. Šiek tiek blyškesnė. Bet plaukai tebebuvo gražūs: žvilgantys ir juodi.

Jis pabandė nusišypsoti. Ji neatsakė jam tuo pačiu. Atsisegusi liemenę priglaudė kūdikį prie dešinės krūties toliau niūniuodama senovinę melodiją. Jis mokėjo tą dainą. Kadaise dažnai ją girdėdavo. Buvo tikima, kad jeigu sudainuosi ją priešui, tas numirs.

– Mere?

Ji žengė atatupsta nuo jo, bet nenustojo niūniavusi. Jis žiūrėjo į mažą kūdikėlį, kaip jis žinda, o jos pirštai glosto pūkuotą jo galvelę aplink momenėlį. Vaikelis sukrutėjo ir išvargęs atpylė. Stebėtojui iš silpnumo pakirto kojas. Jis norėjo atsisėsti. Norėjo bėgti. Burna degė nežmonišku troškuliu.

– Ar tau bloga, Deividai?

Jis suvokė, kad jam už nugaros stovi žmona ir Džonidžo Berkas. Netarusi nė žodžio ji apsisuko ir išėjusi pro vartus nužingsniavo tiesiai per dilgėles spausdama vaikelį prie krūtinės. Jis žiūrėjo, kaip ji klampoja per brūzgynais apaugusią murgliną dirvą sijono pakraščiu šluodama žilės sporanges.

– Jūsų šviesybe? Ar jūs blogai jaučiatės, sere?

Jis prisivertė nusijuokti.

– Kodėl turėčiau blogai jaustis?

– Jūsų veidas siaubingai išbalęs, sere. Gal pakviesti daktarą Safildą?

– Ne, ne. Turbūt iš netikėtumo. Kai pamačiau panelę Duein po šitiek laiko.

Jo žmona smalsiai dėbtelėjo į jį.

– Apie ją verčiau nekalbėkite, sere. Pamesta ir prakeikta.

– Primink, kuo ji vardu, Džoni? Atrodo Merė, ar ne?

– O, šita buvo ne Merė, sere. Tai jos sesuo. Greisė Giford.

Meriditas lėtai atsisuko į jį.

– Nejaugi mažoji Greisė?

– Dabar ištekėjusi. Gyvena Skribe.

Juodomis plunksnomis padabinti arkliai suprunkštė, kai nuo jų atkabintą katafalką provėžomis nurideno nuo kalvos badaujančio Klifdeno link.

– O jos tėvai? Tikiuosi, abu sveiki?

– Motina bus metai kaip mirusi. Tėvas pusė metų. Amžiną jiems atilsį.

– O Dieve. Aš nežinojau. Liūdnos naujienos.

– Taip, sere. Senoji ponia Duein, tegu Dievas jai būna gailestingas, labai jus mylėjo, sere. Dažnai apie jus kalbėdavo, taigi.

– Ir aš ją nepaprastai mylėjau. Ji buvo labai nuoširdi.

Jo žodžiai nuskambėjo taip banaliai, kad jis pajuto neapykantą sau. Norėjo pasakyti Berkui, kad Margarita Duein buvo jam kaip motina, bet kažkodėl to sakyti nederėjo.

– O šitoji... kuo gi ji vardu... Merė turbūt jau taip pat ištekėjusi?

– Taip, sere. Jau daugiau kaip dešimt metų. Gyvena prie Rašindafo. Atrodo, irgi turi pypliuką. Lyg ir mergikę.

– Ji kartais pasirodo pas mus, ar ne?

– Aną savaitę mačiau Golvėjaus turguje. – Berkas mostelėjo ranka ir nuleido akis į akmenuotą žemę. – Bet šituo keliu niekada nebeateina, sere. Jau daug metų. Turi tenai savo šeimynėlę.

– Kažin ar galima būtų aplankyti pono ir ponios Duein kapą? Tiesiog atiduoti pagarbą. Ar negalėtume to padaryti, kaip manai?

– Kiek žinau, jūs neturite daug laiko, sere. Norėsite kuo greičiau važiuoti į Londoną

– Užtruksime ne ilgiau kaip valandą. Manau, kad tai Karnoje, ar ne? Prie koplyčios?

– Matau, kad nesupratote manęs, sere. Jūs ilgą laiką čia nebuvęs.

– Kas atsitiko, Džoni? Ką nori tuo pasakyti?

Labai lėtai, lyg jam būtų buvę gėda dėl tokio papročių paniekinimo, Berkas tarė:

– Jų kapas... niekas nežino, kur jis. Jie mirė Golvėjaus prieglaudoje.

XXV SKYRIUS

Neapmokėta sąskaita

ŠIAME SKYRIUJE DEIVIDAS MERIDITAS
ĮŽENGIA Į SAVO VALDAS

Tolygus laikrodžio tiksėjimas ant palangės, dulkių ir senovinės odos kvapas, taip primenantis mokyklos direktoriaus kabinetą Vinčesteryje.

Jis pastatys naujus molus ir valčių prieplauką žvejams, galbūt pavyzdinę mokyklą smulkiųjų savininkų vaikams. Suras padorų dvaro valdytoją, kuris padėtų nuomininkams; kokį nors vietinį jauną vyruką, protingą ir dorą. Galbūt nusiųs jį į Žemės ūkio koledžą Škotijoje. Mokys žmones dirbti žemę ir laikytis švaros. Supažindins su pažangiomis idėjomis. Skatins atnaujinti savo pasenusį mąstymą, keisti atgyvenusius įpročius ir neišmintingą elgesį. Kad ir tas priklausymas nuo bulvių, pavyzdžiui, kai jau aišku, kad jos linkusios užsikrėsti maru – tam reikia padaryti galą. Meriditas tai padarys. Iš esmės Kingskortas bus geriausiai tvarkomas dvaras Airijoje ar bet kur kitur Jungtinėje Karalystėje.

Sunkios durys atsivėrė, nutraukdamos jo mintis. Į prieblandoje skendintį kambarį, išmuštą apmušalais, įžengė advokatas – iškilmingai kaip budelis į pasmerktojo vienutę. Netaręs nė žodžio, atsisėdo prie stalo; su-

laužė antspaudą, kuriuo buvo užklijuotas vaškinio popieriaus ritinėlis.

– Tai paskutinė valia ir testamentas, kurį paliko Tomas Deividas Oliveris Meriditas, Britanijos karinių jūrų pajėgų karininkas, Britų imperijos ordino kavalierius, Didžiosios Britanijos karalienės karo laivyno vėliavos admirolas, tituluotasis lordas Kingskortas, Raundstono vikontas, aštuntasis Kašelio ir Karnos grafas.

– Ką, jie visi? – tyliai sukikeno kilmingoji Meridito teta, tačiau buvo sudrausminta rūstaus notaro žvilgsnio.

Iš pradžių buvo suminėti visi smulkūs palikimai. Penkiasdešimt ginėjų į fondą skurstantiems jūreiviams šelpti, šešiasdešimt – jūreivių stipendijai Velingtono koledže: „berniukui, tarnausiančiam savo šaliai, tačiau kilusiam iš darbininkų šeimos, kuri neturi galimybių ugdyti jo gebėjimų". Du šimtai svarų per metus naujai prieglaudai Klifdene: „aukojamų išimtinai moterims ir vaikams, o savo mylimą sūnų Deividą skiriu pagrindiniu patikėtiniu ir vieninteliu testamento vykdytoju visam mano turtui".

Retų ir išmirusių zoologinių objektų rinkinys buvo skiriamas „kokiam nors solidžiam zoologijos institutui, pageidautina tokiam, kuris atviras neturtingiesiems ir jaunimui; idant būtų padalyti viso gyvenimo katalogavimo ir klasifikavimo vaisiai ir pasėta džiaugsmą teikiančio individualaus mokslinio darbo sėkla". Buvo pabrėžta, kad kolekcija turi būti eksponuojama tokia, kokia yra, tinkamai apdrausta pagal jos tikrąją vertę ir pavadinta jo velionės žmonos vardu: „Veriti Kingskort memorialinė kolekcija". Vyresnioji Meridito sesuo Emilė paveldėjo tėvo biblioteką, taip pat jo senovinių sausumos ir jūrų žemėlapių rinkinį. Kita sesuo Nataša gavo

kažkiek paveikslų, tėvo jūreivininkystės instrumentus ir Erardo fortepijoną. Abiems grafo dukterims buvo užrašytos nedidelės sumos išlaikymui, kurios „savaime suprantama, bus anuliuotos joms ištekėjus". Dvidešimt svarų skiriama poniai Margaritai Duein iš Karnos „atsidėkojant už jos patarnavimus prižiūrint mano vaikus". Du geriausi lordo Kingskorto arkliai paliekami arklininkui, vietiniam žemės nuomininkui Džonui Džozefui Berkui: „kaip dėkingumo ženklas tikram ir atsidavusiam draugui".

Sulig tais žodžiais Emilė tyliai pravirko. „Vargšas tėtis." Meriditas greitai priėjo prie jos ir paėmė už rankos. Tai, regis, tik dar labiau ją nuliūdino. „Ką mes be jo darysim, Deivi?"

– Ar man skaityti toliau, milorde? – tiesiai paklausė advokatas.

Meriditas linktelėjo ir apkabino seserį.

„Parkas, gyvenamasis namas, ūkiniai pastatai, žvejybos teisė, pieninė ir visos nuomojamos Kingskorto žemės Jos didenybės Golvėjaus grafystėje paliekamos Juridinei Londono gyvybės draudimo kompanijai, kuriai visa minėta nuosavybė yra visiškai įkeista."

Nenumaldomas laikrodžio tiksėjimas: regis, jis užtvindė visą kambarį. Apačioje gatve nudardėjo vežimas. Jis girdėjo, kaip kaukši darbinio arklio pasagos, kaip tyloje aidi gatvės prekiautojo šūksniai. Teta, seserys net nežvilgtelėjo į jį. Tokią gėdingą akimirką, verčiau nepakelti akių. Notarui toliau niūriai vardijant, jos sėdėjo nuleidusios galvas arba įsmeigusios žvilgsnį į savo rankas. Išmargintos lotyniškais žodžiais Anglijos įstatymų kadencijos. Senovinės prancūziškos savitos įstatymų poezijos frazuotės. Pre-

cizišKai kaip peiliu atpjautos Meridito paveldėjimo teisės.

Perskaitęs testamentą, advokatas visiems pareiškė užuojautą. Niekam negirdint paprašė Meridito trumpam pasilikti. Iškilę daug neaiškių klausimų, kuriuos reikia aptarti. Damų nedera užkrauti tokiais smulkiais rūpesčiais dabar, kai jų netektis dar tokia šviežia ir skaudi.

Iš stalčiaus jis ištraukė aplanką storumo sulig šeimynine Biblija, prikimštą laiškų iš banko ir draudimo kompanijų dėl Kingskorto įkeitimo. Jo tėvas įkeitęs nuosavybę prieš penkiolika metų, kad galėtų investuoti lėšas į boksito kasyklą Transvalyje. Tačiau sprendimas buvęs neapgalvotas ir sumanymas žlugęs. Buvo pagrįstai tikimasi, kad pardavus dvarą bus padengta bent jau didžioji sumos dalis. Pastaruoju metu žemės kaina Airijoje ėmė staigiai kristi. Tačiau iš anksto esą neverta dėl to nerimauti. Šiuo metu pakanka ir esamo blogio. Ir štai dėl kokių reikalų dabar reikią susirūpinti.

Stokojant maisto 21-aisiais, 26-aisiais ir 31-aisiais, Jo šviesybė išleido nemažas sumas importuodamas grūdus labdarai. Greičiausiai patariamas velionės ledi Veriti, jis už didelius pinigus užsakė brigantiną atvežti indiško maisto krovinį iš Pietų Karolinos į Golvėjų. Spręsti, ar tai buvęs pakankamai apgalvotas žingsnis (ar ne), turbūt ne juristo reikalas. Suprantama, kad tokių pražūtingų įvykių pasekmė buvo ta, jog nebuvo surinkta tiek dvaro žemių nuomos įmokų, kiek buvo tikėtasi. Laukai, tiesą sakant, buvo palikti dirvonuoti ir kelis dešimtmečius nebuvo tinkamai įdirbami.

Visos pastarųjų metų sąskaitos grafo bankuose pereikvotos. Esama nemažai kitų nesumokėtų skolų, kai kurios gana didelės ir labai uždelstos, apdraustos ne

vienu stambiu kapitalo įdėjimu, kuris arba visai nepasiteisino, arba buvo itin nesėkmingas. Nedrąsu tarti tokį netaktišką žodį, bet velionis grafas iš tiesų visiškai bankrutavęs, likęs tik jo vardas. Didelės sumos įsiskolinimų vyno pirkliams ir prekiautojams arkliais; taip pat knygrišiams ir zoologinių įdomybių prekeiviams. Solidi suma buvusi pasiskolinta iš tokio kapitono Bleiko iš Talio – dabar jau bus praėję keturiolika metų – už kuklias, bet vis dėlto apčiuopiamas palūkanas. Skolą buvo reikalaujama grąžinti grasinant teismu. Kapitonas norėjo išplėsti savo žemių valdas ir negalėjo to padaryti dėl neišmokėtos skolos. Esama pakankamai įrodymų iškelti teisme bylą dėl įsipareigojimų nevykdymo. Kaip vienintelis testamento vykdytojas, Meriditas asmeniškai yra atsakingas. Bylos nagrinėjimas teisme būtų labai brangus ir itin nemalonus dalykas.

Taip pat yra dar vienas reikaliukas – tai paties advokato honoraras, kuris susikaupė daugiau kaip per trisdešimt metų ir dar nebuvo pradėtas mokėti. Galbūt dabar, kai taip atsitiko, būtų patogiausias laikas sutvarkyti šį dalyką. Ir jis nesmagiai pastūmė per stalą pergamentinį popieriaus lapą su herbu, tarsi pornografinį piešinėlį, į kurį jam gėda pažvelgti.

Už tokią sumą Deividas Meriditas būtų galėjęs nusipirkti rūmus Slouno aikštėje.

– Tikiuosi, sutiksite priimti vekselį?

– O, aš nemanau, kad... – advokatas nutilo. – Tai yra... – jis nutilo ir pradėjo dar kartą. – Aš mielai palauksiu, kol jūs galėsite užsiimti šiuo reikalu, milorde. Šiuo metu jūs turite galvoti apie kitus dalykus.

Meriditas išsitraukė savo banko knygelę ir išrašė čekį trisdešimt penkiems tūkstančiams ginėjų, žinodamas,

kad savo sąskaitoje turi mažiau kaip du šimtus svarų. Advokatas paėmė jį ir nepasižiūrėjęs įsidėjo į aplanką.

– Jūsų šviesybei turbūt buvo šiek tiek netikėtas toks reikalų susiklostymas?

– Kuriuo atžvilgiu?

– Turiu galvoje žemes Airijoje ir visa kita. Jūsų šviesybė tikriausiai turėjote tam tikrų lūkesčių.

– Tėvas, suprantama, paaiškino man padėtį prieš keletą metų. Mes atvirai pasikalbėjome. Aš puikiai supratau jo požiūrį.

– Neįsivaizdavau, kad jūs su admirolu buvote tokie artimi. Sakyčiau, dabar tai jums turėtų būti didelė paguoda.

– Taip ir yra.

– Jūs, žinoma, buvote prie jo mirties valandą?

– Be abejo.

Advokatas taktiškai linktelėjo ir nuleido akis.

– Jeigu man bus leista pasakyti, sere, jūsų tėvas buvo didis žmogus. Žmogus, kuris nusipelnė daugiau negu likimo jam buvo duota. Mes, kuriems buvo skirta pakliūti į jo orbitą, esame iš tiesų laimingi. Jeigu tik būtume tai žinoję.

– Tai tiesa.

– Taigi, taigi. Niekas nežino, kada toji valanda ateis, sere.

– Taip jau yra.

– Vis dėlto jūs gausite iš jo patį svarbiausią dalyką, žinoma. Tai, ko jokios likimo staigmenos negalės nuvertinti.

– Ką gi?

Advokatas įsmeigė į jį tokį žvilgsnį, tarytum klausimas būtų buvęs juokingas.

– Na titulą, žinoma, milorde. Ką gi daugiau?

Savo pirmojoje kalboje Lordų rūmuose devintasis grafas siūlė keisti Beturčių įstatymo pataisų aktą (1834), pagal kurį į prieglaudą galėjo patekti tik fiziškai dirbantys asmenys. Kitą rytą kalba, pavadinta „ PARLAMENTE NAUJI RAGINIMAI ELGTIS PADORIAI", buvo atspausdinta „Times". Laura išsikirpo ją ir įsidėjo į albumą.

Dėkoju kilniajam lordui už jo šiltas pastabas, tačiau prisipažįstu, jog man gėda šį vakarą stovėti šiuose rūmuose, kuriuose buvo palaimintas vienas iš labiausiai žeminančių manevrų, kokių tik yra buvę civilizuotame parlamente; ši atgrasi gudrybė leidžianti dar labiau padidinti vienišų našlių gyvenimo kančias; neištiesti draugiškos rankos sulaukusiems senatvės; sumesti pamestinukus į abejingumo Bastiliją ir pasmerkti elgetavimui išduotus ir likimo valiai paliktus varguolius.

Už trijų šimtų mylių į šiaurės vakarus nuo tos vietos, kur jis stovėjo, pro pakelės stulpą, žymintį mylias iki Čaplizodo, ėjo moteris. Alkana vieniša valkata, kokių vieta prieglaudoje. Jos pėdos smarkiai kraujavo, ji vos paėjo. Ne taip seniai lauke ji pagimdė kūdikį; tačiau mokesčių mokėtojai negali apsunkinti savęs palikdami vaiką gyvą. Ji ėjo į rytus, labai lėtai, Dublino link, o šalia jos plaukė Lifėjus, nešdamas savo vandenis į jūrą. Jūroje turėtų būti laivas, kuris nuplukdys ją į Liverpulį. Glazgą arba Liverpulį. Tiesą sakant, nesvarbu. Dabar svarbu tiktai išsilaikyti ant besipinančių kojų, kaip nors pereiti per Čaplizodo miestą. Tą saulėtą vakarą jos vardas nebus minimas Lordų rūmuose; taip pat ir „Times" rytojaus dieną.

Kai priėjusi prie kriaušio, tolumoje ji išvydo jūrą, tie, kurie svarstė apie ją kitapus tos jūros, atkreipė dėmesį į savotišką dalyką. Su kokia neregėta aistra kalba naujasis peras; koks keistas jo užsidegimas, kaip nuoširdžiai jis piktinasi, kai tuo tarpu galerija beveik tuščia kaip ir pati salė. „Hansard" užfiksavo aristokratišką įsiterpimą.

*PONAS SPIKERIS: Ar galėčiau Jo kilmingai šviesybei pagarbiai duoti patarimą, kad nors kai kurie kilmingieji lordai galbūt kiek prasčiau girdi, o airiškos jo intonacijos tiesiog glosto ausį, bet tikrai nėra reikalo jų kelti iki tokio operinio lygio. (Juokas salėje. Šūksmai: „Teisingai, teisingai".)**

Daugelis sakė, kad tai išvis nebuvo panašu į kalbą. Atrodė, kad jis šaukia kažkam salėje, kažkokiam priešui, su kuriuo seniai trokšta susiremti. Dar keisčiau tai, kad peržiūrėję protokolus pamatytumėt, jog žmogus, pritaręs pirmajam įstatymo projektui, buvo Tomas Deividas Kingskortas iš Karnos, Raundstono vikontas – naujojo grafo tėvas.

Kompanijos direktorius sutiko eiti į kompromisą. Keturiasdešimt tūkstančių ginėjų turi būti sumokėta nedelsiant, likusieji trys šimtai tūkstančių – metų pabaigoje. Tai buvo geriausios tikėtinos sąlygos. Jos buvo

* *Hansard*, 234 t., 21 sklt. (1846)

įmanomos tiktai dėl lordo Kingskorto padėties. Niekas nenorėjo, kad karalystės peras bankrutuotų; aukcione parduoti gimtinės žemes būtų visiškai neįsivaizduojamas dalykas. Mes, senieji vikemistai, turime dabar suglausti savo gretas.

Literatūriniai vakarai liovėsi. Skulptūros buvo parduotos, paskui paveikslai ir galiausiai visa biblioteka. Renesansinę freską nupirko Jorkšyro grūdų pirklys, kuris statėsi gotikinius rūmus Šefildo apylinkėse. Paskutinė kaina beveik siekė devyniolika tūkstančių.

Laura pardavė iš savo motinos paveldėtus papuošalus, pirmiau užsakiusi padaryti kiekvieno jų kopijas iš stiklo. Ji baisiai bijojo, kad tėvas nesužinotų apie jos apsisprendimą ar aplinkybes, kurios ją privertė taip elgtis. Jeigu vis dėlto kada nors apie tai sužinotų, jį ištiktų priepuolis. Už juos Sotbio aukcione buvo surinkti šeši tūkstančiai ginėjų – apgailėtina suma, turint galvoje tikrąją jų vertę. Kompanijos bankininkas pasakė, kad pinigų vis tiek negana. Eilinei įmokai reikia keturiasdešimties, kitaip žemės bus parduotos.

Namo Tait gatvėje nuoma sudarė aštuonis tūkstančius per metus. Jeigu jie jo atsisakytų ir atsiimtų vaikus iš mokyklos, galėtų sukrapštyti keturiasdešimt tūkstančių. Planas buvo pateiktas vaikams kaip didelis nuotykis; panašiai buvo apmulkintas Lauros tėvas. Šeima kuriam laikui išvažiuojanti į Golvėjų. Grynas oras. Atviri laukai. Protėvių žemės.

Jie atvyko į Kingskortą keturiasdešimt šeštųjų rugpjūtį ir Lover Loko pievoje rado mišką palapinių, kuriose gyveno Bleiko išvarytieji nuomininkai. Dūmai nuo jų laužų buvo matyti per penkias mylias. Žmonės kalbėjo apie prasidedančią šiltinę. Kai Meriditas būdavo

tarp Kingskorto žmonių, daugelis nenorėjo su juo kalbėtis, ar net akių į jį pakelti; nors kai kurios moterys su įniršiu užsipuolė jį, kad jo šeima užtraukusi joms gėdą.

Vakarais jis matydavo vyrus piktai kalbantis medžių šešėliuose. Jų susirinkdavo koks penkiasdešimt ar šimtas. Per policiją jis paskelbė jiems, kad nepakęs jokių neramumų. Jis nieko neiškeldins tokiais sunkiais laikais, tačiau yra tam tikros taisyklės, kurių reikia paisyti. Kiekvienas sutiktas su šautuvu bus suimtas ir išvarytas nuo žemės. Jis pasirūpino, kad Džonidžo Berkas įstatytų į langus grotas.

Namo stogas smarkiai leido vandenį; viskas puvo nuo drėgmės. Į jų skelbimus, kad ieško tarnų, niekas neatsišaukė. Jie persikraustė į tarnų patalpas užpakalinėje rūmų dalyje, kur naktimis nebuvo taip girdėti žmonių riksmų. Matydavo įpykusius veidus spoksant pro langus. Alkanus verkiančių vaikų veidus. Jo sūnūs taip įsibaugino, kad nebedrįso kelti kojos iš savo kambarių. Laura neišeidavo iš namų be ginkluoto sargybinio arba pistoleto. Meriditas kiekvieną rytą pašiurpdavo atitraukęs užuolaidą; per naktį būdavo išdygę dar tuzinas naujų palapinių; rugsėjį jau visa pieva buvo pilna bežemių ir kolonija plėtėsi į laukus tolumoje.

Atvykę policininkai pareiškė, kad laukus reikia ištuštinti. Palapinių stovykla jau buvo išaugusi iki nedidelio miestelio dydžio ir kėlė didelį pavojų sveikatai ir saugumui. Sklype prie rūmų palapinėse gyveno trys tūkstančiai žmonių ir kiekvienas iš jų buvo Atsakomingųjų rėmėjas. Jis pasakė, kad konstebliai keliautų sau ir daugiau nebegrįžtų. Jis negalįs badaujančių šeimų varyti į pakelės griovius.

Jis parašė laiškus į Londoną primygtinai prašydamas didesnės pagalbos. Pakaks postringauti apie „vyriausybinės šalpos darbus". Žmonėms reikia maisto; jie pernelyg silpni, kad galėtų už jį atidirbti. Tiesa, šiųmetinis derlius ne visas nuėjo niekais, bet jo toli gražu nepakanka, jis išaugęs iš apipuvusio pereitų metų derliaus sėklos ir stokoja maistingų medžiagų. O daugelis ir jos neturėjo kur sodinti. Dešimtys tūkstančių išvaryti nuo žemės.

Spalį palapinėse ėmė mirti žmonės. Keturi pirmąją dieną, devyni kitą. Iki lapkričio kas savaitę mirdavo po aštuoniasdešimt. Jis liepė Berkui užtepti berniukų langus juodu laku.

Kalėdas jie praleido Vingfildų namuose Dubline. Vaikai maldavo iki Naujųjų metų negrįžti į Golvėjų. Vingfildai ketino vykti Šveicarijon keliems mėnesiams atostogų; kai jie pasiūlė pasiimti berniukus, tėvai sutiko. Jie pakvietė ir Laurą, bet ši oriai atsisakė. Tokiu metu ji turinti likti su vyru.

Naujųjų Metų naktį jiedu sugrįžo į Kingskortą ir rado namus apsuptus ginkluotų konsteblių kordono. Informatorius jiems pranešęs, jog laukiamas Atsakomingųjų antpuolis. Per Kalėdų savaitę mirė beveik du šimtai nuomininkų. Policijos seržantas įleido juos vidun tik su sąlyga, kad drauge su jais įeis penkiasdešimties policininkų būrys.

1847 metų sausio šeštą Meriditas grįžo į Dubliną vienas. Laura susirgo, kaip buvo įtariama, plaučių uždegimu, ir buvo per silpna keliauti; ji maldavo jo nevykti, kelionė esanti pavojinga. Žmonės jau kalbėjo, kad dvarininkai ir jų įgaliotiniai puldinėjami kelyje į Dubliną. Bet jis neturėjo jokio pasirinkimo. Kol jie buvo išvažia-

vę Kalėdų, atėjo laiškas. Tai buvo pranešimas apie iškeldinimą iš Kingskorto dvaro.

Kompanijos atstovo elgesys jį pritrenkė. Jis tikėjosi susitikti su direktoriumi lordu Ferbruku iš Pertšyro, devintuoju Argailio hercogu. Tačiau Dublino kontoros administratorius atsiprašė, kad Jo šviesybę sulaikę ilgi posėdžiai Lordų rūmuose. Vietoj savęs jis paskyręs poną Viljamsą iš Skolų išieškojimo valdybos: mažą, pliką, prakaitu žliaugiantį londonietį, panašų į žmogų, galintį negyvai suspardyti šunį, jeigu tas išdrįs suloti.

– Ar atvežėtė tai, kas priklauso?

– Atsiprašau?

– Ar turite tai, ko reikia jūsų skolai padengti, sere?

– Dabar ne. Maniau, kad sutarsime dėl kompromiso. Mes su lordu Ferbruku esame tai aptarę.

Viljamas tik sulinksėjo ir kažką užsirašė į sąskaitų knygą.

– Manau, kad treji metai tinkamiausias terminas, – tarė Meriditas.

Viljamas nieko neatsakė. Tik nusišluostė burną nosine.

– Dar geriau būtų penkeri, bet aš manau, kad ir treji metai jau duos vaisių. Mano planai yra išdėstyti dokumente, kurį jums pateikiau. Ten rasite įkainius ir visa kita. Užtikrinu jus, viskas apskaičiuota. Tereikia nuleisti inkarą ir palaukti, kol audra praeis.

Viljamas vėl linktelėjo nepakeldamas akių nuo savo knygos. Rašydamas pirštais sukiojo riebaluotus ūsus. Galiausiai baigęs rašyti puslapį uždėjo antspaudą ir užvertė knygą taip staiga, kad net dulkės padulko.

– Jūs neišpirkote įkeisto turto. Nuosavybė bus kuo skubiausiai parduota. Žemės, kuriose tebegyvena nuomininkai turės būti atlaisvintos.

– Apie tai, deja, negali būti jokios kalbos.

– Tai bus padaryta, milorde, su jūsų pagalba ar be jos. Žemė su nemokiais nuomininkais neduoda pelno. Be to, žemės, kurią neteisėtai užima žmonės, kaina kris.

– Neteisėtai užima?

– O kaip jūs tatai pavadintumėt, milorde?

– Kai kurie iš jų gyvena toje žemėje penkis šimtus metų. Nuo to laiko, kai mano šeima atsikraustė į Konemarą.

– Tokie dalykai kompanijos visai nedomina.

– Aš pažįstu šią kompaniją labai gerai, jums leidus. Direktorius yra senas mano šeimos draugas.

– Lordas Ferbrukas puikiai žino padėtį, lorde Kingskortai. Galiu jus patikinti, kad aš veikiu tiesiogiai jo įgaliotas. Žemės bus atlaisvintos, ir nėra ko daugiau apie tai kalbėti.

– Kaip, jūsų įsivaizdavimu, aš turėčiau jas atlaisvinti? Alkanus žmones išstumti į kelią?

– Suprantama, kad yra specialistų, kurie moka atlikti tokius darbus.

– Samdyti galvažudžiai, ar ne? Varinėtojai?

– Vadinkite, kaip norit. Jie priverčia vykdyti įstatymus.

– Joks antstolis nebuvo įkėlęs kojos į Meriditų žemę. Per visus du šimtus metų, kol mano šeima gyvena Golvėjuje.

– Tai ne Meriditų žemė, sere. Ji priklauso kompanijai. Jūs parašėte pasižadėjimą sumokėti ir nesumokėjote. Jūs neįvykdėte savo įsipareigojimų, sere. Visiškai neįvykdėte. Galima buvo pamanyti, kad tesėti žodį bus

jūsų garbės ir orumo dalykas, bet akivaizdu, kad tamsta žodžio nevertas.

– Kaip, po velnių, drįstate su manimi taip kalbėti, sere! Aš nepakęsiu tokios kalbos iš kažinką sau manančio lupikautojo.

– Jūs esate laisvas nepakęsti kiek tinkamas, milorde. Jūs gyvenate kaip svečias ant žemės, kuri priklauso ne jums.

– Vadinasi, ir aš neteisėtai gyvenu, ar ne?

– Jūs neteisėtai gyvenate jau labai seniai, sere. Jie bent jau kažką sumokėjo už teisę gyventi toje žemėje.

– Aš niekada neatiduosiu savo žemės nuosavybės dokumentų.

– Titulai jums tebepriklauso, užtikrinu jus. Visi kiti dokumentai turės būti grąžinti teismo keliu. Kompanijos advokatai rimtai ėmėsi šito reikalo.

– Neabejoju, kad šeimoms bus galima skirti tam tikras kompensacijas.

Viljamas niūriai nusijuokė.

– Ar jūs juokaujate, sere?

– Nesuprantu. Ką norite tuo pasakyti?

– Juk ne kompanija pelnėsi iš nuomininkų du šimtus metų. Kodėl dabar kompanija turėtų siūlyti kompensacijas?

– Jie absoliučiai nieko neturi. Juk patys tai matote.

– Jūs galite keldinti juos ir kompensuoti jiems, kaip tik jums patinka. Arba mes iškeldinsime be jokios kompensacijos. Pasirinkite patys. Laiko turite iki birželio pirmos dienos. Tą dieną prasidės iškeldinimas. O po jo žemės bus parduotos kaip įmanoma greičiau.

– Aš tik prašau trumpo atokvėpio, daugiau nieko. Dvejų metų, ne ilgiau.

– Laikas praėjo. Viso geriausio, lorde Kingskortai.

– Tuomet vienerių metų. Prašau. Jūs juk galite duoti metus.

Viljamsas varvančiu plunksnakočiu parodė į duris.

– Geros dienos jums, milorde. Aš turiu kitų susitikimų. Mano laivas išplaukia į Londoną septintą vakaro.

Kai Meriditas išėjo iš kontoros, jau leidosi sutemos. Ant šiukšlinų gatvių drėbė šlapias sniegas. Mergina, turbūt kambarinė, bučiavosi su kareiviu krautuvės tarpduryje. Trijulė berniukų spoksojo į juos ir juokėsi. Kurį laiką jis ėjo žmonių ir elgetų pilna Koledž Grino gatve po grakščiomis parlamento kolonadomis. Upės link palei Sakvilio gatvę. Lifėjaus vanduo buvo juodas ir verpetuotas. Pietinėje prieplaukoje stovėjo burlaivis trimis plikais stiebais, apraizgytais laivavirvių voratinklio. Būriai krovikų nešė iš jo statines ir statė ant pilko, šlapio šaligatvio.

Žaibas griausmingai sutraškėjo virš Muitinės kupolo. Jis vėl ėmė žingsniuoti skaudžiai pliekiamas krušos. Laikraštis plojosi jam į krūtinę. Jis tikino save nežinąs, kur eina; bet kaip tik tai žinojo geriausiai. Vienintelį dalyką, kurį žinojo.

Štai jis jau eina per slidų tiltą skrosdamas vėjo sieną plevėsuojančiais palto skvernais. Rūsti Nelsono statula žiūri nuo kolonos į jį veriamu žvilgsniu: Ister salos stabas granitine pulko uniforma. Būrys kirų skraidžiojo pažeme puldinėdami prie savo išėdų poromis arba po tris. Netrukus jis atsidūrė Feitful aikštėje; paskui Litl Martinso skersgatvyje. Terasos čia buvo niūresnės, gyventojai labiau apskurę. Belangės kiaurymės žiojėjo kaip kaukolės akys. Atsidavė šlapiomis anglimis ir neskalbtais drabužiais. Gūrindamas siauromis gatvelėmis, vedančiomis į Daimendo gatvę, praėjo pro būrelį bena-

mių berniūkščių, besigūžiančių prie gorės; varpai iš dviejų dešimčių bažnyčių skambino „Angelą".

Griaustinio trenksmas. Kurtinantis netolygus grumėjimas. Senas kareivis plumpino gatve nešinas plakatu su užrašu: „ATGAILAUK", tačiau raidės jau buvo pradėjusios skysti nuo lietaus. Ant purvinos metalinės statinės sėdintis apsukruolis gyrė stebuklingas savo parduodamo gėrimo savybes. Du jūreiviai nuskubėjo pro šalį, palindę po raudonu moterišku skėčiu. Moterys rengėsi naktiniam darbui gatvėje.

Kai kurios sėdėjo ant palangių siurbčiodamos arbatą; kitos stovėjo savo mažų, tamsių namelių tarpduriuose, švelniais balsais šaukdamos praeivius.

– Sveikas, mano vyreli.

– Labas vakarėlis, brangučiai.

– Aš turiu, ko tau reikia, mano meile. Pas mane gražu ir švaru.

Jis perėjo Meklenbergo gatvę kiaurai peršlapusiais batais ir įsuko į siaurą skersgatvį, jungiantį Kerzono ir Tairono gatves, – tokį siaurą, kad eidamas galėjai rankomis pasiekti abi sienas.

Valkata, susmukęs dvokiančiame tarpduryje, girtu balsu plėšė muzikholo melodiją. Jis priėjo prie namo. Sustojo. Pakėlė akis į viršų. Palėpės lange degė raudona šviesa kaip priešais tabernakulį katalikų bažnyčioje. Nusimovęs nuo piršto vestuvinį žiedą įsikišo kišenėn ir pasibeldė į duris su užsklendžiamu langeliu.

Sklendė buvo atstumta. Padėrusios akys pažvelgė į jį. Langelis užsidarė ir durys atsivėrė.

Durininkas buvo su juodu kiltiniu gobtuvu, ilgu juodu apsiaustu ir storos odos striuke. Po pažastimi laikė suspaudęs vėzdą su perverta per rankeną grandine.

– Penki, – bambtelėjo jis, atkišdamas pirštinėtą ranką. Meriditas įdėjojo du puskronius. Durys jam už nugaros buvo užtrenktos ir užrakintos.

Jis buvo vedamas labai stačiais laiptais žemyn; už vienų durų pianinu kažkas skambino „Oranmoro narsuolius". Kitos durys buvo kiek praviros; trys numirėliškai išbalusios merginos su korsetais sėdėjo kavaleristams ant kelių.

Šeimininkė buvo dublinietė, gražiai apsitaisiusi ir raumeninga, ir kalbėjo pasenusiu senamiesčio padugnių akcentu. Ji rūkė turkišką cigaretę, įstatytą į dramblio kaulo mundštuką, ant kaklo buvo pasikabinusi įmantrų skaisčiai geltonų auksinių monetų vėrinį. Lankytoją ji pasitiko svetingai, kaip dera šeimininkei. Ar nenorėtumėt puodelio arbatos? Punšo stiklelio? Ji kalbėjo kaip smuklininkė, neturinti daug laisvo laiko.

– Jūs ne Dublino vaikas, sere. Sprendžiant iš gražios kalbos. Ar tai anglų kalba, gerbiamasis? Verslo ar malonumų reikalais? Ką gi, džiaugiamės jus čia matydami, be galo be krašto džiaugiamės. Pas mus nėr jokių pašalinių – tik draugai, su kuriais dar nesusipažinot. Turbūt, gerbiamasis, norėsite tokią žvarbią naktį truputį apšilti. Meskit iš galvos visus rūpesčius ir nesėkmes. Atidėkit sielvartus rytojui, kaip sakoma.

Meriditas linktelėjo virpėdamas nuo skersvėjo. Ji sukikeno tarsi drąsindama.

– Ir kodėl gi ne, kaip sakoma? Ar čia daug reikia numirt? Mes jums akis prašviesinsim, sere, pats pamatysit.

Jo ranka paduodant pinigus nesuvaldomai drebėjo. Žmogus su kauke vėl pasirodė ir pamojo jam į koridorių, kurio jis buvo nepastebėjęs. Palypėjęs kelis laiptu-

kus aukštyn, perėjo apšiurusią laiptų aikštelę. Įėjo į tamsų kambarį ir greitai nusirengė. Gulėdamas ant purvino čiužinio pajuto, kad verkia, bet nusišluostė akis. Jis nenorėjo verkti. Čia dvokė prakaitu, puvėsiais ir katėmis, bet visa tai permušė kokčiai salstelėjęs pigių kvepalų kvapas. Iš gatvės girdėjo gergždžiantį juoką, lėtą išvargusių arklių kanopų taukšėjimą į akmenis.

Atrodė, kad praėjo daug laiko, kol juodos durys atsidarė. Į vidų tyliai įėjo mergina, lyg būtų pavargusi. Vienoje rankoje ji laikė žvakę, kitoje apiplyšusį rankšluostį. Jos marškiniai buvo prasegti, kad matytųsi krūtys. Įkritęs, pajuodęs veidas buvo groteskiškai išdažytas.

– Labą vakarą, sere, – pasakė jinai.

Žvakės liepsna virptelėjo.

Tai buvo Merė Duein.

Jokiais žodžiais neįmanoma aprašyti, kaip atrodo išbadėję vaikai. Niekada nesu matęs tokių skaisčių, mėlynų, šviesių akių, taip įdėmiai žvelgiančių į niekur. Aš beveik tikiu, kad Viešpats pasiuntė savo angelus atverti tiems kantriems šiurpą keliantiems padarėliams akis į ano pasaulio palaimą.

Elihu Burrit
„A Journal of a Visit of Three Days to Skibbereen"
Londonas, 1847

Laivybos protokolai

DEVYNIOLIKTOJI KELIONĖS DIENA, KURIOS METU KAPITONAS SUŽINO ITIN NERAMINANČIŲ DALYKŲ

✧

1847 m. lapkričio 26 d., penktadienis
Plaukti jūra liko septynios dienos

ILGUMA: 48° 07. 31′ V. PLATUMA: 47° 04. 02′ Š. LAIKAS PAGAL GRINVIČĄ: 02.31 val. (lapkričio 27 d.) ATITINKAMAS LAIKAS LAIVE: 23.19 val. (lapkričio 26 d.) VĖJO KRYPTIS IR GREITIS: R (92°). STIPRUMAS 6. JŪRA: Audra. KURSAS: V (267°). KRITULIAI IR PASTABOS: Didžiausias užregistruotas vėjo greitis 51 mazgas. Drėgnas, žvarbus vėjas. Anksčiau minėtas dvokas laive pastebimai mažėja. Atsipalaidavo suplyšusi bezanstiebio burė. Persirista per rytinį Niufaundlendo Grand Banksą.

Luošys uždarytas areštinėje. Jis pramiegojo beveik visas trisdešimt šešias valandas. Daktaras Manganas sutvarkė jam veido žaizdas, nedidelius įdrėskimus ir patinimus. Lūžių nėra. Atrodo, kad jo vardas yra iš tiesų Malvis, kaip ir buvo sakyta. Aš pats klaidingai vadinau jį Sveilsu. (Toks vardas buvo užrašytas ant

Biblijos, bet jis pasiskolino ją iš draugo.) Lisonas mano, kad juo visiškai negalima pasitikėti, tačiau nėra tokio žmogaus, kurio visą gerumą būtų išnuodijęs gyvenimas.

Praėjusią naktį mirė septyni trečiosios klasės keleiviai ir mirtingi jų palaikai buvo atiduoti jūros gelmėms. Jų pavardės: Džonas Baretas, Džordžas Fugartis, Greisė Malinz, Denis Hanrahanas, Alisė Klohesi, Džeimsas Bakineris ir Patrikas Konorsas. Tegu Dievas jiems būna gailestingas.

Praaušus pastebėjome brigantiną „Ryto rasa", plaukiančią iš Naujojo Orleano į Slaigą ir davėme sustojimo signalą. Signalas buvo priimtas ir grąžintas.

Mes išmetėme inkarą 47° 01.10′ V ilgumos ir 47° 54.21′ Š platumos ir pasiruošėme abordažo komandai. Aš įlipau į valtį drauge su pašto agentu Velesliu ir kai kuriais vyrais (taip pat stipresniais keleiviais ir junga) iškrauti ir pasiimti keleto maišų pašto. Taip pat išlaipinti Elizą Hikli, septynerių metų mergaitę, nes jos motina ir tėvas mirė laive, o ji neturi giminių Amerikoje, kurie ja pasirūpintų.

Išgėriau kavos ir lašelį konjako dėl plaučių su kapitonu Antuanu Pontalba iš Šrivporto jo kajutėje. Mes aptarėme baisius įvykius, kurie įvyko šią vasarą* ir apie

* Kapitonas Lokvudas turi galvoje tragediją Gros Aile 1847 vasarą, kai karantino stotis Šv. Laurencijaus upėje buvo užgulta nežmoniško skaičiaus nusilpusių ir išbadėjusių imigrantų, daugiausia iš Airijos. Mirė tūkstančiai žmonių; Kvebeką ir Monrealį nušlavė šiltinės epidemijos. „Žvaigždės" kelionės metu upėje iš esmės buvo uždaryta laivyba ir valdžiai bent jau pavyko suvaldyti krizę; tačiau akivaizdu, kad pasakojimai apie tuos baisius įvykius turėjo vis dar sklandyti tarp keliaujančiųjų. – GGD

kuriuos jo laive žmonės vis dar kalbėjo. Nepaprastai sunerimau, kai jis pasakė, kad katastrofa plėtojasi toliau ir kas savaitę nusineša šimtus žmonių gyvybių. Maniau, kad šiurpioji krizė baigėsi, bet, deja, dar ne. Tiesą sakant, kai kas tvirtina, kad bus dar blogiau.

Kapitonas Pontalba atskleidė dar vieną dalyką: jo padėjėjas sutikęs žmogų iš Naujojo Orleano, neseniai atvykusį iš Kvebeko, kuris papasakojęs, kad didelė dalis Šv. Laurencijaus upės, kurios vaga yra pagrindinis kanalas, vedantis į Kanadą, yra visiškai užšalusi, kaip ir didžiuliai pakrančių plotai dešimtis mylių aplinkui. Tas žmogus, rusas, prekiaujantis kailiais, pasakojo daugybę istorijų apie tose vietose patirtas žmonių kančias. Angliškai jis mokėjęs silpnai, bet buvo aišku, kad ten dėjęsi baisūs dalykai.

Keturiasdešimt ar daugiau laivų, kaip tvirtinama, laukia savo eilės įplaukti į Kanadą, išsirikiavę upėje per kelias mylias su daugiau kaip penkiolika tūkstančių emigrantų, beveik visi iš Airijos; daugelis iš tų žmonių serga cholera ir šiltine ir visiškai nėra pinigų jiems gydyti ar bent atskirti nuo kitų. Paskaičiuota, kad kai kuriuose laivuose nėra nei vieno sveiko vyro, moters ar vaiko, tiek tarp keleivių, tiek tarp įgulos. Kalbama, kad dviejuose laivuose jau visi išmirė: visi iki vieno. Dabar belieka laukti ne menkesnio masto katastrofos ir nežmoniško aukų skaičiaus.

Prie šitų slegiančių naujienų reikia pridurti sklindančias kalbas apie tai, jog Niujorko ir Bostono valdžia gali įsakyti visiems laivams iš Airijos grįžti atgal, kadangi tie uostai jau užsikimšę nuo laivų, negalinčių patekti į Kanadą, o Niujorko valdžia baisiai bijo epidemijų.

Aš maldavau jo niekam iš mano keleivių to nepasakoti, bet, matyt, jau buvo per vėlu, nes grįždamas valtimi mačiau, kad kai kurie iš jų atrodė persigandę ir susikrimtę. Liepiau bocmanui trumpam nustoti irkluoti ir pasakiau visiems, kad mūsų liūdna pareiga neskleisti panikos tarp keleivių, nes geriausias keliautojo draugas yra blaivus protas. Visi sutiko laikyti tai, ką sužinojo, paslaptyje, netgi junga, kuris baisiai bijojo. Tačiau vos tik grįžome į „Žvaigždę" ir išskleidėme bures, pastebėjau, kad daugelis keleivių būriuojasi pirmagalyje ir atrodo labai nusiminę. Netrukus jie sutarė garsiai pasimelsti, kaip yra įpratę – karštai, it kokį užkalbėjimą, kartodami daugybę keistų Jėzaus motinos vardų, kuriais ją vadina.

Iš savo daugiametės patirties žinau, kad tai yra ženklas, bylojantis begalinę jų baimę.

Priguliau kajutėje, norėdamas valandėlę pailsėti, ir nugrimzdau į gilų, bet neramų miegą. Sapnavau, kad žiūriu į laivą iš baisiausios aukštybės žinodamas, kad jis pražus, jeigu Dangaus karalienė jo nepasigailės.

XXVII SKYRIUS

✧

1847 m. lapkričio 27 d., šeštadienis
Dvidešimtoji diena
50°10.07' V; 43° 07.01' Š

O
Žeme
Neužsėtoji.
Ora pro nobis*.
Šaltini užakęs.
Ora pro nobis. Adomo
Išganyme. Ora pro nobis.
Ievos gynėja. Ora pro nobis.
Malonės nešėja. Ora pro nobis.
„Giesmės" sužadėtine. Ora pro nobis.
Dangiško lietaus debesie. Ora pro nobis.
Rytiniai vartai. Ora pro nobis. *Gėlė*
iš Išajo šaknų. Ora pro nobis. *Neiškastas šuliny.*
Ora pro nobis. *Dievo nuotaka.* Ora pro
nobis. *Lelija tarp spyglių.* Ora pro nobis.
Amžinai žydinti rože. Ora pro nobis. *Uždaras*
sode. Ora pro nobis. *Įsikūnijimo*
dirbtuve. Ora pro nobis. *Aukso rūme.*
Ora pro nobis. *Juozapo žmona.* Ora pro nbis.
Neišarta pieva. Ora pro nobis. *Dramblio kaulo*

✧

* Melskis už mus (*lot.*).

bokšte. Ora pro nobis. *Viešpaties soste*. Ora pro nobis. *Nesuterštoji*. Ora pro nobis. *Mergele Saulės rūbais*. Ora pro nobis. *Išganymo soste*. Ora pro nobis. *Neprilygstamasis serafime*. Ora pro nobis. *Šventumo lobyne*. Ora pro nobis. *Neprilygstamosios Edeno pievos*. Ora pro nobis. *Skaistybės veidrodi*. Ora pro nobis. *Katedra nenugriaunama*. Ora pro nobis. *Baltoji balande*. Ora pro nobis. *Ištikimybės inde*. Ora pro nobis. *Nekaltybės krikštykla*. Ora pro nobis. *Skaisčiausioji Mergele*. Ora pro nobis. *Nepažinusi lovos klaidų*. Ora pro nobis. *Žalčio nugalėtoja*. Ora pro nobis. *Tremtinių viltie*. Ora pro nobis. *Dovydo citadele*. Ora pro nobis. *Rūpestingoji motina*. Ora pro nobis. *Marija, tyroji Jūrų Žvaigžde*. *Ora pro nobis. Ora pro nobis.* *Mea maxima culpa**. *Ora pro nobis.*

* Esu labai kaltas (*lot.*).

Įskundimas

ŠIAME SKYRIUJE AUTORIAUS AGENTŲ ATSKLEISTAS DOKUMENTAS PATEIKIAMAS SKAITYTOJAMS (SUPRASIANTIEMS, KĄ JIS REIŠKIA)

✧

Jos imperatoriškosios didenybės prisiekusiųjų teismo išvažiuojamoji sesija:
Daiktinis įrodymas 7B/A/II*

1847 m. balandžio mėn,
Golvėjus,

atsakomingųjų vyrų kapitonui.

Mano pavardė Merė D**** ir aš esu iš geros šeimos. buvau ištekėjusi už N***** M***** iš Ardnakremhos beveik trylika metų ir penkis

✧

* Po kelionės praėjus penkeriems metams GGD Dubline pasamdyto detektyvo rastas dokumentas. Kopija. Originalas dingęs. Pristatytas kaip kaltinimo įrodymas Golvėjaus prisiekusiųjų teismo išvažiuojamojoje sesijoje 1849 m. birželio 6 d. „Pateiktas teismui, nagrinėjančiam bylą darbininko Džeimso O'Nilo, gyvenusio Kilbrikane prie Rosmeko (iškeldintas), dar žinomo kaip „Mėnesienos Kapitonas" arba „Tamsos Kapitonas", vadovavusio propagandinei sąjungai, pasivadinusiai „Airijos vyrais", „Airijos

mėnesius kol jis nepražudė savo paties gyvenimo ir mūsų naujagimės dukrytės A**** M**** M**** 1845 m. kalėdų išvakarėse kartu pasiskandinęs.

įteikiu šitai žmogui, kuris manau žinos kam jį atiduoti. dievas tave atsiuntė kad tu ji paimtum nes reikia kad ji kas nors paimtų.

aš greitai išvažiuosiu į Ameriką ir niekada nebegrįšiu todėl noriu viską papasakoti ir tikiuosi kad tu ir tavo vyrai imsitės kokių nors žygių. žinau kad šioje krikščioniškoje veidmainių grafystėje visi mane niekina ir maišo su purvais ir dergia mano vardą ir aš išvažiuoju todėl nebesuteiksiu daugiau „to" ką apie mane kalba bet kas čia parašyta yra tiesa iki paskutinio žodžio.

kai man buvo devyniolika aš buvau pažadėta tokiam p**** M***** iš Ardnakremhos, vieninteliam N***** M***** broliui kuris kadaise buvo kunigu iki to laiko joks vyras nebuvo manęs lietęs, tas pats p**** M***** paliko mane su skreitu, o pats išsidangino ir aš labai nusiminiau. jis išdavė mane. tėvas už mano gėdą išvarė mane iš namų ir kurį laiką basčiausi bet paskui gyvenau su svainiu ir seseria

gynėjais", „Atsakomingaisiais" arba „ Kaltink save", kaltinamo nuosavybės niokojimu, užpuolimu be sunkinančių aplinkybių, konsteblio užpuolimu, nužudymo sąmokslu, kito asmens papirkimu ar kurstymu nužudyti ir įstoti į minėtą ir uždraustą organizaciją. Dokumentas rastas konsteblių kratos metu kaltinamojo būste Heizo saloje." (Jis buvo pakartas Golvėjaus kareivinėse 1849 m. rugpjūčio 9 d.) Du jo sūnūs vėliau ištremti į Botani Bėjų kalėti iki gyvos galvos už dalyvavimą Airijos Respublikos brolijos, arba „Fenijų", judėjime. Vardai praleisti teismo stenografuotojo.

skribo kaimelyje o tas kur man gėdą užtraukė linksmai sau trankėsi po svietą.

jo brolis N****** buvo kunigas **** ***** tai sužinojęs į kokią padėtį anas mane įstūmė atvyko manęs aplankyti ir pasakė kad jam labai gėda dėl tokios niekingos brolio piktadarybės ir apgavystės. jis pasakė kad mes kunigystę ir ves mane ir rūpinsis mano vaiku jeigu sutiksiu. iš pradžių atsakiau ne bet jis spyrėsi kad vaikas pavarde M***** neturi būti benkartas o jo motina paniekinta. aš sakiau nereikia taip daryti dievas to nenori bet jis neklausė ir sakė kad paliks kunigystę ir vis tiek taip padarė ir buvo su manim. mes ėmėm šliūbą K***** (mano gimtajame kaimelyje) bažnyčioje 1832 metais liepos devintą dieną ir aš nuvykau į talį gyventi su juo šeimos žemėje.

mano kūdikis gimė po mėnesio negyvas (amžiną jam atilsį), bet mes tada jau buvome susituokę ir nei teismas nei bažnyčia nebūtų mūsų išskyrusi.

N****** M***** buvo doras ir nuosaikus bet mes daug metų negyvenome kaip vyras ir žmona. iš dalies dėl to kad mano vyras dažnai jausdavosi pasiligojęs ir silpnas o iš dalies kad tarp mūsų nebuvo priderančių jausmų. dėl to kartais būdavom nelaimingi, bet kartais ir ne. galiausiai nuėjau dėl to pas kunigą tėvą Faganą ir seserį ir jie pasakė kad aš neteisingai elgiuosi jeigu neduodu jam to kas jam priklauso ir šitaip nebus kas pasirūpintų jo žeme ir kad tarp mudviejų nėra nesutarimų. tada pradėjome gyventi kaip vyras ir žmona. 1843 metais sužinojau kad laukiuosi ir 1844 metais sausi gimė mūsų vaikelis. tuo metu mes visai

ramiai gyvenom. mano vyras labai norėjo vaiko ir jis buvo švelniausias ir labiausiai mylintis tėvas. jis užvertė mane gėlėmis ir šukomis ir kaspinų pridovanojo kokius nešioja visame pasaulyje. pats kaip moteriškė mokėjo su vaiku tvarkytis. ką tik galėdamas nešė vaikui. tie, kurie vadina jį bepročiu ar kvailiu neverti jo mažojo pirštelio. jis niekada toks nebuvo kol kito žiaurumas jo tokio nepadarė.

1844 rugsėjį jo brolis p**** M***** grįžo iš ten kur jis buvo ir pradėjo mus kankinti. nors buvo mane pametęs ir neturėjo į mane visiškai jokių teisių dabar kunkuliavo pavydu. pirmiausia ką jis padarė grįžęs į mūsų žemę tai pasakė kad pusė žemės pagal įstatymą priklauso jam ir jis nesitrauks nuo jos arba pasakys grafystės valdžiai kad mes kėsinamės atimti iš jo tėvų žemę ir mus apjuodins. jis parašė laišką kapitonui Bleikui kad turi teisę gyventi toje žemėje ir kad galės mokėti už ją didesnę nuomą negu mes mokam. pasistatė sau trobą ir visą laiką tenai būdavo. kiekvieną kartą kai išeidavau iš namų jis stovėdavo tenai ir nepadoriai spoksodavo į mane o į savo brolį ir nekaltą vaikelį su neapykanta. naktį prieidavo prie lango ir žiūrėdavo vidun kai aš nusirenginėju. kartą mačiau kaip žiūrėjo į mus kai mes su vyru buvom suartėję. visos bėdos vėl apniko namus. manau kad tai jis užmušė mūsų karvę. jis sutrypė ir suniokojo mūsų bulvienojus. sugriovė klojimą kurį buvo pastatęs mano vyras ir sieną kurią jis pastatė mūsų sklypui atskirti nuo jo. mes nebeturėjome ramybės. kai jo brolis mano vyras

išvažiuodavo dirbti jis ateidavo ir lakštingalos balsu suokdavo kad manęs geidžia ir myli. liežuviu abiem pusėm arė ir išsijuosęs melavo toks pat apgavikas kaip visada liežuvis medumi teptas, o širdis akmeninė. įmanydamas ir lietų palenktų kad ant jo nelytų.

kartą ir tik tą vieną kartą kai mano vyras buvo išvykęs ir mudu buvome apsipykę aš parodžiau silpnybę dėl ko gailėsiuos visa likusi gyvenimą ir savo gėdai atsidaviau p**** M******. pirmiausia jis įpylė man viskio. pasakė jeigu aš taip padarysiu tai jis paruoš vaikui vakarienę ir nebeūdys mano vyro. tai mano pačios kaltė ir nuodėmė bet jis pasinaudojo jausmais kurie buvo tarp mūsų kai mes buvome jauni. paskui jis kankino mane dėl to ir sakydavo kad galės paimti mane kada tik norės. jis pražudė mano gyvenimą tegu jį skradžiai tą žaltį judą.

jis visą laiką grasino kad pasakys apie tai mano vyrui. nepadoriai kalbėdavo su manim apie tai. kai kurių dalykų negalėčiau net pakartoti. laukdavo kol vyras priartės prie namų o tada pradėdavo dejuoti kaip būna, kaip moterys ir vyrai sueina, o pats užsiguldavo ant manęs. Kartą prisirinko nuo dygiakrūmių tam tikrų mano moteriškų apatinių, kurie ten džiūvo ir palaukęs kol mano vyras pasirodė keliuke išsitraukė juos iš kišenės. Jis bastėsi po apylinkes ir visiems kaimynas aiškino kad mano vaikas visai ne mano vyro o skardžiaus ar anglo benkartas. prisiekiu kad tai ką jis sakė yra melas. mano vyras su juo dėl to susimušė. mano vyras vos nepakišo jo po velėna, ir labai gaila, kad taip nepadarė.

kai užpernai derlių užpuolė maras jis mums nepadėjo. jis pats nenukentėjo nes pinigų turėjo *leór** prisikaupęs kažkokiu būdu per savo keliones ir aš manau kad jis yra suktas vagis kuriam niekada netrūksta pinigų nei puošnių darbužių o gal jis koks slaptas dvarininko liokajus ar rūmų seklys. tas klastūnas gali bet ką apgauti ir suklastoti. jis yra apgavysčių dievas. kai kurie žmonės kalba kad jis yra slaptasis varinėtojas nuo žemės ar antstolis. jis turėjo maisto per akis kai mano vaikelis badavo. kai kuriems jis sakosi esąs iš atsakomingųjų sąjungos kitiems kad dvarininkų ir šerifų draugas. jis bet ką sumeluos. iš pilvo ištrauks kad tik pinigus už tai mokėtų.1845 spalį bleiko parankiniai iškeldino mus už tai kad nesumokėjom nuomos. iš golvėjaus atvažiavo varinėtojas su penkiolika policijos šunų išguiti mus iš žemės. jie mušė vyrą mano ir vaiko akivaizdoje o brolis ramiai sau žiūrėjo. daužė kumščiais. visą tą laiką kol jį ergė, varinėtojas vis kartojo ar matai dabar M**** ar dabar matai tu mėšlina kiaule šitų kumščių tu gyvenime neužmirši. ar ne teisingai sakau atsakyk man kiaule ir jie privertė jį pasakyti kad taip teisingai ir kad jis kiaulė ir neatstojo nuo jo tol kol nepasakė. po to mušimo jis jau niekada nebebuvo toks kaip anksčiau. tai velnio sėkla ne žmonės. tą dieną jie jį pražudė.

mes neturėjome už ką susimokėti dėl maro ir dėl to, kad p**** M***** užmušė mūsų karvę.

* Airiškai „pakankamai". Iš angliško „galore" – GGD

Bleikas nedavė mums paskolos ir išvarė į vieškelį. p**** M***** užėmė mūsų teisėtą žemę ir juokėsi už pilvo susiėmęs matydamas kaip mus meta lauk. mes nukeliavome į rozavilį ir apsigyvenome žeminėje kurią iškasė mano vyras miške. aš su vyru ir mažyle purve o p**** M***** viešpatauja užvaldęs mūsų teisėtą žemę. jis ir dabar tenai gyvena kaip anglijos karalius.

per jo brolio laidotuves žmonės apspjaudė jį apmėtė akmenimis ir traukėsi nuo jo tolyn bet niekas nė piršto nepajudino man padėti.

po vyro ir vaiko mirties aš daug prisikentėjau. buvau prieglaudoje kiek galėjau ištverti. tada nukeliavau pėsčiomis iki Dublino ir pakeliau netekau antro kūdikio. metus gatvėse prašiau išmaldos ir dariau tai ko nė viena moteris neturėtų daryti. dabar esu auklė pas lordą ir ledi K*********. niekada daugiau nebegrįšiu į golvėjų kad ir iki šimto metų gyvenčiau. padorioms moterims golvėjuje nėra kas veikia.

viskas ką žmonės kalba apie p*** M**** yra tiesa. Aš pareiškiu kad jis yra žemės užgrobėjas suvedžiotojas ir niekšas. Tai jis nuvarė mano vyrą ir vaiką į kapus ir aš norėčiau kad jūs vyrai ir jam ką nors padarytumėt. žinau kad esate tai padarę kitiems.* Jūs atpažinsite jį iš klypčiojimo, nes jis turi tik vieną koją, o kita medinė su išbrėžta raide P (galbūt reiškia pabaisa). nubauskite kaip yra nusipelnęs. kol tokiam išgamai leidžiama daryti ką

<>

* Ši frazė pabraukta ir vizuota vyriausiojo Dublino rūmų prokuroro.

tik jis nori nenuostabu kad žmonės yra šiais laikais taip žeminami. nežinau kaip vadinamieji airių vyrai gali su tuo taikstytis.

tegu mano įsčios vaisius šiandien atsidurs pragare, jeigu pamelavau nors žodį. Jis turi vieną koją ir akmeninę širdį.

visi konemaros šunys žino kad aš kalbu tiesą.

prakeikiu jį kaip tiktai moku, pikčiausią silpnadvasį šunsnukį iš visos žmonių padermės kuris savo pėdomis suteršė golvėjaus žemę.

dieve kad jis numirtų klykdamas iš gėdos

Merė M**** (mergaut. D****)

Nelaukite gėdingai, kol badas jus nušluos – jeigu turite mirti, mirkite garbingai; pasitarnaukite šaliai savo mirtimi ir tegu virš jūsų vardų sušvinta patrioto aureolė. Eikite, išsirinkite saloje du milijonus medžių ir ant jų pasikarkite.

John Mitchel.
„To the Surplus Population of Ireland", 1847

XXIX SKYRIUS

Amžinybėn iškeliavę nepažįstamieji

DVIDEŠIMT ANTRA KELIONĖS DIENA
KAPITONAS APRAŠO LIŪDNĄ RADINĮ
(TAIP PAT NIŪRIUS APMĄSTYMUS APIE ŽMONES, PRIVERSTUS PALIKTI SAVO ŽEMĘ, IR KITUS DALYKUS, ATSKLEIDŽIANČIUS AIRIŲ CHARAKTERĮ)

1847 m. lapkričio 29 d., pirmadienis
plaukti jūra liko keturios dienos

ILGUMA: 54° 02. 11′ V. PLATUMA: 44° 10. 12′ Š. LAIKAS PAGAL GRINVIČĄ: 03.28 val. (lapkričio 3 d.) ATITINKAMAS LAIKAS LAIVE: 23.52 (lapkričio 29 d.) VĖJO KRYPTIS IR GREITIS: P–PV STIPRUMAS 5 (vakar naktį 9). JŪRA: Vis dar smarkiai banguoja. KURSAS: ŠV (315°). KRITULIAI IR PASTABOS: Po pietų itin stambi kruša. Beveik visą dieną smarkus lietus. Tirštas rūkas virš jūros šiaurinėje pusėje.

„Ar nėra balzamo Gileade?“ Jer. 8,22

Praėjusią naktį mirė keturi trečiosios klasės keleiviai; šį rytą su atitinkamu ritualu jie buvo palaidoti jū-

roje, amžiną jiems atilsį. Jų pavardės: Ovenas Hanafinas, Eilin Baldžer, Patrikas Džonas Našas ir Sara Boland; visi keturi iš Korko grafystės Airijoje.

Šiandien rastas siaubingas radinys.

Praėjusią naktį per audrą lūžo bušprito burė ir jos laivavirvės įsipainiojo į grandines ties vaterlinija. Bocmanas Abernatis su keliais jūrininkais leisdamasis virve žemyn palei korpusą maždaug keturių pėdų pločio skylėje kanalizacijos vamzdyje, einančiame iš pirmosios klasės kajučių, aptiko didžiulę stambių žiurkių sankaupą.

Tikėdamasis surasti pastarųjų dienų smarvės šaltinį, jis su keliais vyrais prisitraukė arčiau ištyrinėti. Netrukus jie pamatė apgailėtiną vaizdą.

Smarkiai apgedę jaunuolio ir mergaitės lavonai gulėjo nutekėjimo lovyje; vienas prie kito, vis dar apsikabinę. Gydytojas Manganas buvo pakviestas konstatuoti mirtį. Vaikinukui apie septyniolika metų; mergaitė gal penkiolikos. Mergaitė buvo jau keli mėnesiai nėščia.

Prisipažįstu, kad mano akys pilnos skausmo ašarų net dabar, kai rašau šiuos žodžius.

Visi keleiviai surašyti laivo krovinio deklaracijoje, vadinasi šie išsigandę vargšeliai išbuvo čia pasislėpę nuo paties Korko ar, Dieve padėk jiems, net nuo Liverpulio. Jie turbūt nulipo žemyn grandinėmis ir įlindo į pralaidą, tikėdamiesi čia pasislėpti, kol atvyksime į Niujorką. Lisono įsitikinimu, dėl daugybės papildomų keleivių, kuriuos mes paėmėm Kove, laivas nugrimzdęs į vandenį daug giliau negu paprastai.

Denyje žaidusius vaikus paliepiau nusiųsti žemyn.

Mes ištraukėme juos ir atlikome visas krikščioniškas apeigas. Tačiau jie neturėjo visiškai jokių daiktų, iš kurių būtume galėję sužinoti jų pavardes. Daugelis vyrų

buvo nepaprastai susisieloję, netgi tie, kurie jūroje jau buvo patyrę daug negandų. Aš pats iš susijaudinimo negalėjau ištarti kelių atsisveikinimo žodžių ir man turėjo padėti kiti. Pastorius Henris Didsas taip pat talkino ir sukalbėjo paprastą maldelę: „Tegu šie Dievo vaikai, Airijos ir Anglijos vaikai, savo motinų vaikai, mylėję vienas kitą, randa ramybę Išganytojo glėbyje". Tada mes su vyrais sugiedojome giesmę. Bet šiandien buvo labai sunku giedoti.

Kaip aš norėjau, kad mano paties brangioji žmonelė ir mylimi vaikai būtų dabar su manimi. Su kokiu skausmu suvokiau, kad menkiausi šeimyninio gyvenimo kivirčai kyla tik dėl neišvengiamos trinties, kaip būna valstybėms, turinčioms bendras sienas. O labiausiai širdį spaudė mintis apie mano brangųjį anūkėlį, kurį taip troškau priglausti nors vienai akimirkai.

Netgi po tiekos metų man visada būna skaudu palikti savo laimingą gyvenimą ir plaukti į jūrą. Kokį sielvartą tuomet turi jausti tie laivo keleiviai, kurie jau niekada gyvenime nebepamatys pasilikusių savo mylimųjų? Vyras, kuris niekada vakare nebeis savo gimtojo miestelio gatve su broliu taikiai aptarinėdamas dienos reikalus. Arba mergaitė, atsisveikinusi su gerbiamais tėveliais, kurie, ji žino, neturi pinigų tokiai varginančiai kelionei. Laiminga jaunų sutuoktinių pora, turėjusi išsiskirti, tėvas palikęs žmoną ir vaikus ir keliaujantis į Ameriką, nes teįpirko vieną bilietą. Vieniši klajokliai tarp nepažįstamų, pasiryžę viskam.

Ir vis dėlto jie, tepadeda jiems Dievas, yra laimingiausi iš savo tautiečių. Jie ne patys didžiausi Airijos vargšų vargšai, kurie beveik visiškai neturi iš ko gyventi. Pasak poeto, „Elgetai didžiausiam menkiausio

nieko per akis užtenka"; bet tik ne iškankintame Konachto krašte. Daugelis vakariniuose tos vietos pakraščiuose kartais iš tikrųjų visiškai nieko neturi. Vienam kitam pavyksta sugraibyti kelionei į Liverpulį ar Londoną. Čia jiems apdumia akis „imigracijos agentai", tie vagišiai prisisiurbia prie jų kaip kokios siurbėlės; kartais atima net drabužius; arba palieka žmogų be įrankių, kuriais jis galėtų dorai ir oriai uždirbti šeimos pragyvenimui, o atsilygindami įstumia vakare į kokį nors laivą melagingai žadėdami turtus svetimoje žemėje.

Sąlygos, kuriomis jie plaukia, yra išties pasibaisėtinos ir palyginti su jomis visi nepritekliai, kuriuos tenka kentėti „Žvaigždėje", atrodo kaip rojus. Kartais laivas plaukia net ne į Ameriką, o į kokią nors kitą šalį, galbūt nedraugišką ir priešiškai nusiteikusią.

Ir kokia tai karti neteisybė. Nes neabejoju, kaip neabejoju tuo, kad kasdien nusileis saulė, – jei staiga kokiu nors būdu pasaulis apsiverstų aukštyn kojom ir Airija būtų turtinga šalis, o kitos tautos labai skurstų – airiai (žinau tvirtai, kaip žinau, kad po nakties išauš diena) pasitiktų išsigandusius svetimšalius su taip jų būdą taurinančiu meilumu ir draugiškumu.

Daugiau rašyti negaliu. Nebėra ko pridurti

Geriau jau būčiau visai negimęs ir nematęs šitos dienos.

Nėra kitos visuomenės klasės, kuri būtų labiau reikalinga vyriausybės paramos ir apsaugos, kaip ta, kuri išguita iš savo gimtosios žemės ieškoti kasdienio duonos kąsnio.

Charles Dickens, „American notes"

Kalinys

DVIDEŠIMT TREČIA KELIONĖS NAKTIS
(PASKUTINIOJI LAPKRIČIO MĖNESĮ), KURIOS METU
MALVIS SULAUKIA NEPAGEIDAUJAMO LANKYTOJO

57°.01' V; 42°.54' Š
21.00 val.

Žmogžudžio sapną apie žodynus nutraukė laivo varpo dūžiai viršutiniame denyje; šaltas geležies žvangėjimas – jis kone juto burnoje jos skonį. Apgraibomis atsisėdo patamsio dulksnoje. Akmenukai skardinėje. Akmenukai kaip kulkos. Grotų strypai kaip išsišiepusios žiurkės dantys.

Grotuoto lango viduryje buvo matyti mėnulis; aplink jį – aureolė tarsi apie šventąjį; tolėliau keletas žvaigždžių, bet iš tiek nedaug sunku atpažinti. Kurį laiką žiūrėjo į dangų. Gal Kasiopėja. Tačiau, nematydamas viso dangaus, neatspėsi. Krūtinę supurtė čiaudulys. Suskaudo pilvą. Viskas priklauso nuo to, kiek plačiai aprėpia žvilgsnis.

Staiga kažkas šaižiai sušvilpė, subraškėjo išklibę laivo špantai, suklapatavo durys. Ir taip pat staiga nutilo. Apsigalvojo. Malviui pasirodė, kad vėl atūžia aud-

ra. Jis vylėsi, kad bus apsirikęs. Kitos audros jis nebeiškęs.

Kažkur jam už nugaros per visą laivą atsklido prislopinti smuikų ir dūdelių skundai. Tai buvo rilis iš Litrimo, turintis keletą pavadinimų, bet jis neprisiminė nei vieno iš jų, nors buvo girdėjęs šimtus kartų. Pabandė atsistoti ar bent jau pritūpti, bet veriančio skausmo siūlas nuvilnijo per koją.

Skonis burnoje buvo šlykštus. Sutraukiantis burną varis su kraujo priemaiša. Mušdami vyrai išlaužė jam dantis; kai tik užmigdavo, jie kliuvo jam už liežuvio. Bijojo vėl užmigti, skausmas buvo nepakeliamas. Košmarų nebesapnavo, baisiausia buvo skausmas. Po Nikolo mirties visi negeri sapnai ir košmarai buvo dingę. Dabar tik nuskilusių dantų galandymas į liežuvį ir dantenas.

Jis nušliaužė į mažos ir tamsios kameros kampą ir gurkštelėjo purvino vandens iš grandine prikabinto skardinio puodelio. Pro langelį buvo įkištas molinis dubuo su skysta pliurze. Ėdalas buvo šaltas kaip ledas, bet jis buvo mitęs ir prasčiau. Bulvių lupenos su maltomis kiaulienos atliekomis ir džiūvėsiais, marmalas, kurį jūreiviai vadindavo „jūreivišku kugeliu". Jis ryte prarijo košę ir švariai išlaižė dubenį. Tai buvo geriau negu bet kas, ką gaudavai trečiojoje klasėje.

Kurį laiką jis apžiūrinėjo įrašus, išbraižytus varvančiose sienose. Angliški ir airiški žodžiai: vardai, nešvankybės. Dar keisčiau atrodė kaip simboliai išraižytos piktogramos. Liūtai ir beždžionės. Galbūt žirafa. Diagrama, kuri atrodė kaip miško žemėlapis. Kažkokio jam nepažįstamo raidyno raidės.

~ א # ψ ℑ Ψ Ξ Φ

Antrankiai ir žiedai pritvirtinti prie špantų. Ketaus grotelės grindyse atstojo išvietę; trisdešimt pėdų žemiau už švininių vamzdžių priraizgytos šachtos, aidėdami grumėjo juodi neramūs vandenys. Ten irgi gali žiūrėti, bet neilgai. Pakilimas, nuoslūgis. Kaip verdantis katilas. Savotiškai užburia ir kreipia mintis ne ten, kur reikia. Praėjusią naktį jis mąstė apie pabėgimą per skylę; svarstė, kaip būtų galima atsukti grotelių varžtus. Užgniauži kvapą ir neri į vandenį; jauti, kaip kilis skaudžiai bruožteli per nugarą. Tačiau net ir mąstydamas apie tai, žinojo, kad tiktai veltui gaišta laiką. Tokios dienos jau seniai praeityje. Jis nebeturi jėgų.

Gyveno kartą Halifakse karingas kapitonas,
Mergaitę suvedžiojo jis ir toji pasikorė.

Iš ąžuolu apkalto koridoriaus išgirdo Nortumbrijos sargybinio dainą.

Užgraužė sąžinė narsuolį, kam jis pražudė meilę,
Įniko gerti terpentiną dėl tos panelės Beili.

Keista jo pravardė, to nediduko tvarkingo nortumbriečio; jis kaip paukštelis – dainuodamas net virpa. Keliskart paaiškino savo vardą žingeidžiam kaliniui. Skrimšas – taip jūreiviai vadina niekučius, padarytus iš jūroje rastų kriauklių ir dramblio kaulo. Norėdamas galėjai su juo kartais pasišnekučiuoti. Bet jeigu panūsdavai ką nors sužinoti, nueidavo sau.

Malvis priėjo prie angos ir pašaukė Skrimšą. Šiam priėjus, kalinys pasiskundė esąs ištroškęs. Netaręs nė žodžio sargybinis nukumpino atgal ir po valandėlės grį-

žo su kaušu sidro. Belaisvis išmaukė kaušą vienu mauku, bet troškulio nenumalšino. Nušliaužė atgal ir susirangė ant gulto.

Sudužusio laivo nuolauža. Kaulas ir rąstgalis. Jau sutemo: vėjas užkaukia ir nutyla kaip mūšio laukas, kai pritrūksta šaudmenų. Viskas skendi melzganuose šešėliuose. Gindamasis nuo smelkiančio šalčio, jis vis rangėsi į kamuoliuką ir kiek galėdamas gujo iš galvos visas mintis. Tokią naktį kaip ši antklodė buvo tikra prabanga.

Kad niekas jo neužmuš, buvo ne taip svarbu kaip antklodė; gerai, kad jam nereikės nieko užmušinėti. Laivas siūbuos, bangos duš, o jis jau nebeįsmeigs peilio į springstančią auką. Nesubraškės perdurti šonkauliai, netrakštelės kremzlė. Nesusmuks kūnas, kai ištrauksi ašmenis.

Prieš dvylika aušrų jis būtų tą nesunkiai padaręs. Taikinys miegojo, kai jis įlindo į kajutę. Kai akys priprato prie dusinančios, šaltos tamsos, jis įžiūrėjo, kad jo auka guli ant nugaros. Nerimastingas niurnus girtuoklio snaudulys. Inkščioja tarsi trauktų tinklus iš savo paties gelmių. Malvis prisėlino prie jo lovos kaip meilužis – taip arti, kad užuodė viskio perimtą jo prakaito kvapą. Ryto saulė netrukus patekės, bet miegantysis jos nebematys. Visa nutilo. Net jūra, regis, sukluso. Žmogžudžiui ėmė atrodyti, kad net besiplečiantys jo vyzdžiai galėtų jį pažadinti.

Jis prisiminė savo aukos sūnaus šnabždesį, tamsoje vos įžiūrimą mieguistą berniuką, kuris pramerkė akis juodą naktį plaukdamas per Atlantą ir pamatė šešėlį, lendantį pro atvirą iliuminatorių. Berniukas sujudėjo. Malvis tylėjo. „Grantli? – sumurmėjo berniukas. – Ar

mes jau Amerikoje?" Malvis stovėjo nejudėdamas. Laivas švelniai nusileido žemyn. „Miegok, – švelniai pasakė jis. – Čia tik naktinis stiuardas." Berniukas ėmė snūduriuoti. Jis nusižiovavo į velenėlį pagalvei atremti. „Kuriame kambaryje miega tavo tėvelis?" – sušnibždėjo sapno vaiduoklis. Ir berniukas, tingiai mostelėjęs ranka, nusirideno atgal į tuštumą.

Jo tėvas buvo miręs pasauliui, rankos sukryžiuotos ant krūtinės tarsi jau gulėtų karste, suvyniotas į burių įkapes. Lavonas Deividas Meriditas. Ir jo žudikas, žiūrintis į jį iš viršaus. Niugeito pabaisa, iškilusi iš praeities su pirmąja balkšva šviesa rytuose.

Peilis rankoje. Ranka pakelta smūgiui. Tačiau jo ranka virpėjo. Jis negalėjo prisiversti to padaryti. Ne iš gailesčio, bet iš instinktyvaus pasibjaurėjimo. Norint nužudyti tereikia nusitaikyti tinkamu kampu ir smūgiuoti, perkelti geležtę iš vienos koordinatės į kitą. Jis buvo žudęs vien tam, kad išgyventų, tačiau dabar nebepajėgė vėl išspręsti tos pačios lygties. Nežinia kodėl tai buvo tiesiog neįmanoma. Jautė tai nuo pat tos akimirkos, kai gavo šią užduotį, ir dar anksčiau: ko gero, nuo Lidso. Jis jau užmušė du žmones. Daugiau nebegali. Tegu tai bus bailumas; jam nesvarbu, kaip tai vadinama. Čia, kameroje, jam nereikėjo sukti galvos dėl pavadinimų. Vienintelė grėsmė buvo ta, kad jį gali paleisti.

Jis pasnūduriavo valandėlę, bet negiliai ir slogiai. Slopi muzika vis garsėjo, aštrėjo; pro ją prasimušdavo šokančiųjų trepsenimas. Mano meilė Amerikoje? Taip vadinasi melodija. Dokai Niujorke. Kokie jie? Tokie patys dokai kaip Liverpulyje, Dubline ar Belfaste? *Dōkas – stogas (galbūt iš vok. dach). Kiauras dōkas.* Ar žudikai jo lauks? Tušti grasinimai ir melas. Grasa – *grėsme, grasy-*

mas, barimas, drausmė. Grasos kalejimas. Tamsoje šalia jo sėdi brolis. Niugeito viršininkas. Nepažįstama mergina. Jo tėvas prie židinio. Dikensas. Molochas. Maiklas Faganas iš Deriklero. Visai šalia pasigirsta balsas, bet jis nesupranta iš kur. Ir vėl tas pats: iki raudonumo įkaitę ašmenys įsirėžia į užšalusį Koribo ežerą; prislopintas šnypštimas: „Čia draugas, Malvi".

Jis atsimerkė aklinoje tamsoje. Pakėlė akis į groteles. Ten šmėžavo šešėlis.

– Kas ten? – šūktelėjo.

Jokio atsakymo.

– Ar ten kas nors yra?

Žingsniai tyliai sušiūravo šalia grotų. Jam pasirodė, kad išgirdo dūstantį stambaus vyro kvėpavimą. Batų kaukštelėjimą jam sėdantis ant grindų.

– Prieik prie lango, – nekantriai liepė balsas. – Čia draugas, jis nori tau padėti.

– Kas tu?

– Pastorius Henris Didsas. Paskubėk. Aš negaliu čia ilgai būti.

Malvis atsikėlė nuo apipelijusio gulto ir priėjo arčiau. Vėjas iššaukiamai suūžė ir vėl nuslopo kaip anksčiau; tarsi kas būtų nuožmiai jį priplojęs. Dabar dar aiškiau girdėjo šnopuojant.

– Klausyk, drauguži Pijau. Prieik artėliau. Nebijok. Juk aš dvasiškis, šiaip ar anaip.

Viršuje pasigirdo kikenimas – nelyginant skundiko, žiūrinčio, kaip jo auka vedama į kalėjimą.

– Sakyk, kas esi iš tikrųjų, kitaip nepajudėsiu iš vietos.

Iš viršaus pasigirdo balsas, paklaikęs iš skausmo.

– Čia tavo brolis, Nikolas Malvis. Šiąnakt mane kankina! Skrudina mano sielą, Pijau! Laužo ratu man kaulus!

– Kas čia per velniava?

Jokio atsakymo. Jis žengė dar vieną žingsnį. Ištempė kaklą. Užsilipo ant suoliuko. Pro grotas pralindo kumštis ir čiupo jį už plaukų. Malvis atšoko atbulas ir krito ant įdrėkusių grindų. Prie langelio kažkas niūriai nusijuokė. Nusijuokė kažkaip apmaudžiai, kaip žmogus įpratęs kankinti.

– Per ilgai užsibuvai, nabašninke. Bet jau tuoj išmuš tavo valanda. Labai greit tu susitiksi savo besigaluojantį brolį.

Šį kartą ranka lėtai pralindo pro virbus ir įmetė kažkokį suzmekusį daiktą ant gličių lentų.

– Čia tavo širdis, nabašninke. Atėjau tau jos išpjauti.

Kalinys atsargiai bakstelėjo gniutulą koja: iš jo kažkas ištekėjo. Lipnus gelsvai juozganų jūros dumblių gumulas.

– Ar supratai esmę, mokslinčiau?

Malvis nieko neatsakė.

– Matau, supratai, nabašninke. Artėjam prie žemyno. Dar trys dienos ir įžengsim į išsvajotąjį Niujorką.

– Kas tu?

– Jam buvo patikėtas darbas, bet jis jo neatliko, vyručiai. Mara, jis manė išsisuksiąs, jeigu jį uždarys.

– Kas tu?

– Tau buvo sakyta, kad būsi stebimas laive. Ir esi stebimas.

Gargždus kosulys. Degtuko brūkštelėjimas.

– Ką gi, gal man irgi reikės užsidaryti. Surengsim mudu karališką puotą. Išmokysiu tave kelių džigo žingsnelių, kurių niekada neužmirši.

– Iš kur tu mane pažįsti?

– O tu manęs neatsimeni, mokslinčiau? Nagi pasuk makaulę.

– Aš tavęs visai nepažįstu.

Atsakymo nebuvo. Tik duslus juokas. Ir griausmingi plojimai iš trečiosios klasės skyriaus.

– Prisistatyk kaip dera.

– Tu gali mane įskųsti.

– Aš nesu koks šunėda ar įdavikas.

– Esi, ir dar blogesnis, tu skystablauzdi gyvas pakaruokli. Tik dėl to nelabai jaudinuosi, nes aš čia ne vienas. Visi žino, kaip tu atrodai, tuo buvo pasirūpinta.

– Pasirodyk dėl Dievo meilės.

– Kas iš to. Aš buvau užsidėjęs ant akių labai gražią kaukę, kai paskutinįkart matėmės.

– Kaukę?

– Taip, nabašninke. Mes su bičiuliais tau surengėm kuklias palydas paskutinį vakarą Ardnagrivache. Tąsyk tu mums žviegei kaip skerdžiamas. Bet dar ne taip žviegsi, kai užbaigsim.

– Melagi! – suriko Malvis. – Ko čia mane maustai! Eik tu skradžiai nuo mano galvos!

Kojų trepsėjimas. Bruzdesys lauko tamsoje. Mėnesienos apšviestoje angoje išniro veidas: tą klastingą žvilgsnį kalinys atpažino.

– Tu jau lavonas, mulki. Mes nenuleidžiam nuo tavęs akių. Ir jeigu tas nevidonas Meriditas išlips iš laivo, Niujorke yra penki šimtai, pasiryžusių tave paskersti. O jeigu kam nors mane paskųsi, tai tavo galas tiktai užsitęs.

Šeimusas Medouzas išsišiepė pro surūdijusias grotas.

– Aš paleisiu tave į loteriją, Malvi. Kam atiteks pirmas kąsnelis.

Gėlų fizinė charakteristika. – Atsikišusi apatinė veido dalis, ypač apatinis žandikaulis, smakras daugiau ar mažiau nusklembtas (Airijoje smakro dažnai visai nėra); kakta nusklembta; plati burna ir storos lūpos; *didelis atstumas tarp nosies ir burnos*; nosis trumpa, dažnai įgaubta ir riesta, plačiomis šnervėmis; skruostikauliai labiau ar mažiau išsišovę; akys dažniausiai įkritusios, o antakiai atsikišę; kaukolė suplota ir gerokai *išplatėjusi į šonus*; *ausys stebėtinai smarkiai atlėpusios*; labai gera klausa. Ypač būdingos pražiotos atsikišusios lūpos su priekin išlindusiais priekiniais dantimis (t. y. negroidinio tipo), iškilūs skruostikauliai, įgaubtos nosys ir t. t.

Daniel Macintosh „Comparative Anthropology"
„The Anthropological Review, January 1866

Garbės svečias

DVIDEŠIMT KETVIRTA KELIONĖS DIENA
(TREČIADIENIS, PIRMOJI GRUODŽIO MĖNESIO DIENA);
ŠIAME SKYRIUJE SKAITYTOJAI SUPAŽINDINAMI SU
KELETU TO METO DOKUMENTŲ, TAIP PAT TIKRAIS
KAI KURIŲ KELEIVIŲ PRISIMINIMAIS APIE
NEPAPRASTAI SVARBIUS TOS DIENOS ĮVYKIUS;
IR PATIES AUTORIAUS PASAKOJIMU APIE
NERIMĄ KELIANTĮ GIMIMO DIENOS ŠVENTIMĄ
(KURIO PASTARASIS NEUŽMIRŠ IKI
GYVENIMO PABAIGOS).

✧

Kapitono Lokvudo kajutė
09.38 val.

Skubi pastaba žurnale
CALENDS DEC. 47

Prieš penkias minutes užbaigiau pasitarimą, kuriame dalyvavo pirmasis kapitono padėjėjas Lisonas, kalinys Pijus Malvis, lordas Kingskortas ir aš. Aplinkybės, dėl kurių įvyko pokalbis, yra šios:

Prieš porą valandų, šį rytą auštant, man buvo pranešta, jog esu kviečiamas į areštinę. Kalinys Pijus Malvis

visą naktį buvo didžiai neramus. Jis sakė turįs būtinai pasikalbėti su lordu Kingskortu ir manim apie kažkokį itin tamsų reikalą. Tuokart jis neatskleidė visko, tik užsiminė, kad atsitiktinai sužinojo baugų dalyką, jog lordui Kingskortui ir jo šeimai laive gresia pavojus.

Aš liepiau atvesti jį į mano kajutę. Atėjęs jis pareiškė nė neprasižiosiąs, kol neateis pats lordas Kingskortas. Aš buvau visiškai nelinkęs jo kviesti, bet Malvis pareiškė nieko neaiškinsiąs (ir tikrai grįšiąs į areštinę, neatskleidęs to, ką žino), jeigu nepamatysiąs jo šviesybės ir nepakalbėsiąs su juo akis į akį.

Sugalvojęs dingstį, kuri nesukeltų panikos, nusiunčiau žinutę lordui Kingskortui į kajutę klausdamas, ar jis nesutiktų su manimi papusryčiauti. Jam atėjus, Malvis tiesiog pametė galvą. Parpuolęs ant kelių ėmė bučiuoti lordui Kingskortui rankas ir drabužius šūkčiodamas jo velionės motinos vardą nelyginant šventosios. Lordą Kingskortą sutrikdė toks proveržis ir jis paprašė parklupusįjį atsistoti. Paaiškinau lordui Kingskortui, jog tai tas pats žmogus, apie kurį buvau jam minėjęs anksčiau, prisiekinėjantis begalinį atsidavimą Meriditų šeimai.

Malvis papasakojo mums, kad vakare, apie vidurnaktį, žiūrėdamas pro grotų virbus jis pamatęs du einančius pro šalį vyrus iš trečiosios klasės. Jie sustoję netoliese ir ėmę pašnibždomis kalbėtis.

Vienas jų prisipažino priklausąs slaptai Golvėjaus revoliucionierių organizacijai „Kaltink save" ir pasakė, kad buvo įsodintas į laivą nužudyti lordą Kingskortą ir jo žmoną su vaikais ir taip atkeršyti už iškeldinimus ir Meriditų šeimos padarytas skriaudas tame nelaimingame krašte.

Lordas Kingskortas buvo baisiai sukrėstas; bet paskui pasakė, kad praeityje iš tikrųjų buvo gavęs grasinančių rašteliu iš tos pačios chuliganų gaujos. Negana to, jis užsiminė, kad jo tėvo kapas, greičiausiai, išniekintas tų pačių barbarų ir kad policijos pareigūnai patarę jam be ginkluoto asmens sargybinio nevažinėti po dvaro apylinkes. Jis labai sunerimo dėl savo žmonos ir vaikų saugumo laive. Aš užtikrinau, kad tuojau pat paskirsiu jiems asmens sargybinius. Jis maldavo viską sutvarkyti taip, kad žmona ir vaikai nieko neįtartų, nes jis nenorįs jų liūdinti. Pasakiau, kad būtų geriau, jeigu jie liktų savo kajutėse iki kelionės pabaigos; jis atsakė pagalvosiąs, kaip tai padaryti.

Vieno iš sąmokslininkų Malvis nesugebėjęs atpažinti; tačiau kitą, kalbėjusį apie niekšišką žmogžudystę, jis įvardijo kaip Šeimusą Medouzą iš Klifdeno.

Nedelsdamas nusiunčiau Lisoną ir dar keletą vyrų jo areštuoti. Jo daiktai buvo kruopščiai apieškoti ir tarp jų rastas revoliucinės literatūros pavyzdys, tai yra baladė, kupina neapykantos dvarininkams. Ne vienas žmogus buvo girdėjęs jį dainuojant ją vėlai vakare, kai būdavo išgėręs. Jis pasiliks areštinėje, kol laivas atplauks į Niujorką, o tenai bus perduotas į vietinės valdžios rankas.

Lordas Kingskortas kuo nuoširdžiausiai padėkojo Malviui už tai, ką jis padarė ir pareiškė, kad jaučiasi šiam didžiai skolingas. Jis pasakė suprantąs, kad tam buvo nelengva ryžtis, puikiai žinant, kad tarp airių prasčiokų įskundėjas laikomas pariju, ir pasiūlė Malviui atlyginimą už jo drąsą, bet šis griežtai atsisakė. Malvis pareiškė tiktai atlikęs savo krikščionišką pareigą ir kad nebūtų galėjęs ramiai užmigti, jeigu būtų pasielgęs kaip

nors kitaip. Ir vėl buvo prisiminta lordo Kingskorto motina Malviui papasakojus, kaip kartą ji padėjusi jo tėvams ir kad jie iki šiol meldžiasi už jos sielą aukštybėse ir kartą per metus aplanko jos kapą Klifdene. (Keista, maniau, kad jo motina mirusi). Taip pat kad velionės grafienės portretas ir dabar kabo kukliame jų namelyje ir pašventinta žvakelė dega prie jo. Kad viena jo seserų pakrikštyta „Veriti" vardu velionės lordo Kingskorto motinos atminimui. Kad jis nieku gyvu nebūtų galėjęs leisti, kad nedorėlis Šeimusas Medouzas nužudytų ledi Veriti sūnų. Ir kad mintis, jog du maži berniukai gali būti nuskriausti ar dar blogiau, buvusi jam tiesiog nepakeliama.

Išgirdęs tai lordas Kingskortas labai susisielojo. Malvis maldavo jo nenusiminti ir verčiau patikėti, jog didžiuma Golvėjaus gyventojų jaučia tą patį, ką ir jis, Malvis, tačiau sode visada atsiranda vienas kitas supuvęs obuolys, per kurį ir kiti netenka gero vardo. Skurdas ir nusigręžimas nuo Dievo taip apsunkinęs žmonių gyvenimą, kad tame nualintame krašte, kur kadaise vešėjo draugiškumas tarp nuolankaus tarno ir jį globojančio šeimininko, įsišaknijęs smurtas. Lordas Kingskortas vėl padėkojo jam ir šiek tiek apsitvardė.

Kaip tik tada lordui Kingskortui šovė į galvą mintis, kad dabar, kai Medouzas uždarytas į areštinę, o trečiojoje klasėje tikrai nesąs rojus, Malviui nebėra laive kur saugiai prisiglausti. „Manau, tai tiesa, – sutiko Malvis. – Aš apie tai nepagalvojau. Bet viskas Dievo rankose, tebūnie jo valia per amžių amžius. Žinau, kad Jis mane apsaugos. – Ir pridūrė: – Jeigu būsiu nužudytas už tai, ką padariau šiandien, tai bent jau numirsiu

švaria sąžine. Ir žinau, kad šiąnakt danguje sutiksiu tamstos motiną."

Pasakiau, kad galėčiau pasiūlyti jam gultą pas jūreivius, bet lordas Kingskortas nė girdėti to nenorėjo. Jis pasakė, kad ne kiekvieną dieną žmogus išgelbėja jam gyvybę ir jis turįs parodyti nors trupinėlį dėkingumo. Jo šviesybė ir Malvis gavo mano leidimą, kad iki laivas atplauks į Niujorką, jis bus apgyvendintas pirmosios klasės patalpose – lazarete, esančiame greta paties lordo Kingskorto kajutės ir skirtame patalynei ir panašiems daiktams laikyti. Buvo sugalvota gudrybė, kaip pridengti šitą susitarimą.

Jis, tai yra lordas Kingskortas, pasakė, kad jam reikia laiko aptarti tai su žmona. (Pasirodo, ponia jų šeimynos galva.)

◇

Grafienės Kingskort kajutė
apie 10.00 val.

– Tu turbūt juokauji, – pasakė Laura Meridit.

– Tai nemalonu, aš suprantu. Bet Lokvudas tikina, kad vaikinas ant mirties slenksčio.

– Būtent, Deividai.

– Ką reiškia „būtent"?

– Galbūt jis serga cholera arba šiltine, ar nešioja kokį kitą šlykštų užkratą. Ir tu siūlai leisti jam miegoti šalia savo vaikų?

– Na, juk visai ne šalia, meldžiamoji.

– Gerai, kajutėje, kuri yra greta. Ir priešais manąją. Kaip patogu, jeigu jis ieškotų trijulės bridžui.

– Nejaugi tu niekada nesuprasi, kad mes atsakingi už tuos žmones?

– Aš „tiems žmonėms" nieko nepadariau, Deividai. O man jie daug ką padarė.

– Aš vis tiek padėsiu tam į bėdą pakliuvusiam žmogeliui. Su tavo palaiminimu ar be jo, Laura.

– Tuomet apsieik be jo! – suriko ji. – Kaip visada apsieini.

Ji priėjo prie iliuminatoriaus ir įsistebeilijo į tolį, tarsi tikėdamasi įžiūrėti žemę, esančią už penkių šimtų mylių.

– Laura, gal mes galėtume kalbėtis nekeldami balso.

– O taip, pamiršau. Niekada nevalia kelti balso, ar ne? Niekada dėl nieko jaudintis. Turime būti tokie pat bekraujai ir bedvasiai kaip tie prakeikti tavo tėvo skeletai.

– Tokia kareivinių kalba čia nelabai dera, Laura. Patarčiau pagalvoti apie vaikus. Tu žinai, kad jie nusimena, kai mes pykstamės.

– Nedrįsk manęs mokyti, kaip elgtis su savo vaikais, Deividai.

– Gink Dieve. Bet tu žinai, kad aš sakau tiesą.

Ji kalbėjo su juo per petį, tarsi nebūtų buvę verta net atsisukti į jį.

– Iš kur žinai, kad jie nusimena? Argi jie pas tave ateina, kai jaučiasi nusiminę? Pas tėvą, kuris labiau rūpinasi nepažįstamais žmonėmis negu savo paties žmona ir vaikais.

– Taip kalbėti nesąžininga.

– Nejaugi? Ar tu žinai, kad šiandien tavo vyresnėlio gimtadienis? Gal nebūtų karūna nukritusi, jeigu būtum jam apie tai užsiminęs.

– Atleisk. Tavo tiesa. Kažkaip užmiršau.

–Verčiau atsiprašyk žmogaus, kurį tavo užmaršumas įžeidė. Žinoma, kai užbaigsi gelbėti pasaulį nuo jo paties.

– Jie miršta tūkstančiais, Laura. Mes negalime nieko nedaryti.

Ji nutylėjo.

– Laura, – jis pamėgino paliesti jos plaukus. Tarsi nujausdama jo ketinimą, ji šastelėjo į šalį.

– Tokia menka pagalba mums nieko nekainuos, Laura. Argi tau sunku sutikti. Iki Niujorko liko tik trys dienos.

Ji atsakė jam labai tyliai, lyg kalbėjimas jai būtų teikęs skausmą.

– Jie niekada tavęs nemylės, Deividai. Kodėl negali to suprasti? Juk jau tiek visko buvo.

Jis nejaukiai nusijuokė.

– Keistai tu kalbi.

–Tikrai?

– Vienintelė meilė, kurios aš trokštu, yra tavo meilė. Tavo ir berniukų. Jeigu ją turėčiau, man nieko netrūktų.

– Turbūt manai, kad aš dar aklesnė negu esu iš tikrųjų? Ar ne taip?

Banga užliejo iliuminatorių ir vandens srovelės nuvinguriavo per stiklą. Už sienos buvo girdėti vaikų šūksmai. Pasigirdo beldimas ir linksmas kajutes valančiojo stiuardo balsas už durų.

– Ar leisi man padėti žmogui, Laura?

– Bėk pas juos, Deividai. Kaip visada.

Areštinė
10.41 val.

I ... *Džonas Louslis*, ... budintis jūreivis praneša, kad šiandien ... 10.41 val. ... kalinys ... *P. Malvis* ... buvo paleistas iš mano saugomos areštinės ir jam atiduoti visi iki vieno jo daiktai, ir jis patvirtino tai parašu; būtent ... *viena biblija, šeši peniai ir vienas fartingas.*

Pijaus Malvio lazaretas
apie 11.00 val.

(ištraukos iš 1852 m. vasario mėn. 11 d. Karališkojo pašto kurjerio Džordžo Veleslio laiško Grantliui Diksonui)

Trečiadienį, gruodžio pirmosios dienos rytą ... į mano kajutę atėjo stiuardas ir pasakė, kad bus apgyvendintas patalynės sandėlys, arba lazaretas, kuriame aš laikiau dvi skrynias... Man buvo pasakyta, jog čia turįs būti įkurdintas sergantis žmogus iš trečiosios klasės. Man tai šiek tiek nepatiko, bet stiuardas pareiškė, kad toks įsakymas, ir baigta.... Viename iš lagaminų buvo dokumentai, kuriuos turėjau laikyti prie savęs, tik neprisiminiau kuriame. Mano mulkis tarnas Brigsas tą rytą tąsėsi jūrlige ir be atvangos vėmė, todėl nusprendžiau pasiimti juos pats. [...]

Tą rytą pirmojoje klasėje prie visų kajučių buvo išstatyta sargyba. Stiuardas nežinojo kodėl, o aš nesukau

dėl to galvos. Mano nuomone, mes turėjome būti saugomi nuo pat išvykimo iš Kvinstauno ir kad didžiulė gėda, jog taip nebuvo padaryta, turint galvoje daugumos mūsų bendrakeleivių moralę. [...]

Kai nuėjau į tą mažą kambariuką – gal šešių pėdų pločio ir aštuonių ilgio, su lentynomis per visas sienas ir be jokio iliuminatoriaus – lordas Kingskortas ir vyresnysis jo sūnus Džonatanas Meriditas talkino kažkokiam vyriškiui, iš antklodžių ir pagalvių darančiam šiokį tokį gultą. Kalbamasis vyras buvo, sakyčiau, penkių pėdų ir keturių colių ūgio, labai liesas, mėlynų niūrių akių. Jis buvo apdriskęs, išsekęs ir aiškiai iš tų tipų, kurie visada mieliau dykinės negu dirbs. Nuo jo tvoskė įprastinis nemalonus kvapas. Atrodytų, kad išskirtinis jo bruožas turėjo būti luošumas – viena jo koja buvo „sužalota" ir dėl to jis sunkiai ją vilko, tačiau iš tikrųjų labiausiai įsimintinos buvo jo akys. Jis žiūrėjo į tave tarsi naktį per lietų į gatvę išvytas sargis.

Nepasakyčiau, kad jo veide būčiau įžvelgęs polinkį į smurtą ar nusikaltimus. Priešingai, iš jo trykšte tryško nekaltybė su lengvu idiotizmo atspalviu. Jis atrodė kaip koks baltasis negras, jeigu toks klaikus kentauras galėtų egzistuoti. Ne vaikštantis blogis, bet tarsi koks vaikas ar kvaišelis.

Neprisimenu, ar to kraustymosi metu ką nors kalbėjome, jeigu ir taip, tai nebent visiškai nereikšmingus dalykus. Tik prisimenu vieną momentą, kai pakėlęs akis nuo savo skrynių pajutau kambarėlyje įtemptą tylą. Lordas Kingskortas ir tas žmogus – net nemoku, po galais, to apibūdinti, – bet atrodė, kad jiems nejauku drauge tokioje ankštumoje. Ir vis dėlto jie buvo išsišiepę kaip idiotai. Sunku net paaiškinti. Gal panašiai kaip

panelė, pirmą kartą pasirodanti aukštuomenėje, priversta šokti su atgrasiu baronu, antraip motina ją bars ir šeimos vardas bus suteptas. Nebuvo ištarta nė vieno žodžio ir vis dėlto buvo justi ypatingas nesmagumas ir, tiesą sakant, tiek iš vienos, tiek iš kitos pusės.

Aš vėl ėmiau raustis po skrynią ir suradau dokumentus, kurių ieškojau. Berniūkštis ėmė vartyti antklodes ant lentynų ir tėvas jį sudrausmino. Ramiai, geraširdiškai – paprasta, gyvenimiška scena. Ir kaip tik tuo metu įėjo ta mergina.

Jis sustingo tarpduryje kaip gipsinė madona. Dar nemačiau gyvenime taip ramiai stovinčios moters. Juk žinote, kaip jos nenustygsta ir bruzda lyg apniktos raupsų. Bet ji stovėjo nejudėdama kaip sargybinis. Toks nesuprantamas merginos elgesys galėjo būti natūralus, turint galvoje, kokie nevalyvi tos nedėkingos žmonių klasės ir tautybės įpročiai; jokio mandagumo ar geranoriškumo, o jeigu pasakai paprasčiausią komplimentą, tai žiūri į tave kaip katė į varlę; tačiau ši keistenybė ar neįprastas elgesys, bent jau man, buvo dar nematytas. Atrodė, kad ji pritrenkta pamačiusi luošį. Luošys irgi atrodė apimtas siaubo.

Rankose ji laikė dvi pagalves, kurias jai, matyt, buvo liepta atnešti. Bet ji tik stovėjo tarpduryje ir niekur jų nedėjo. Ji neišbalo ir niekaip kitaip neparodė savo susijaudinimo, tik neįprastai ilgai stovėjo nekrutėdama.

Tada Meriditas suskato juos pažindinti, lyg tuoj būtų turėjęs prasidėti koks savotiškas namų pokylis.

– O, Malvi, nežinau, ar tu pažįstamas su mano vaikų aukle panele Duein.

– Čia tu, Mere, – tyliai pasakė tas susmirdęs airis.

Kingskortas šiek tiek sutriko.

– Judu pažįstami?

Vėl kurį laiką tvyrojo tyla.

– Turbūt susipažinote kur nors laive, ar ne?

Labai nuolankiu balsu šlubis atsakė:

– Panelė Duein ir aš, sere, buvome pažįstami jaunystėje, sere. Vienu metu mūsų šeimos draugavo. Turiu galvoje, kai gyvenome Golvėjuje.

– Aišku. Na tai puiku. Ar ne puiku, Mere?

Tarnaitė nepratarė nė žodelio.

– Gal man palikti jus vienus pasisišnekėti? – paklausė nelaimingasis jos šeimininkas.

Ji padėjo pagalves ant lentynos ir nieko neatsakiusi išėjo.

Meriditas nepatenkintas prunkštelėjo, regis, nesuprasdamas, kas vyksta.

– Pašėlusios moteriškės, ką?

– Taip, sere.

– Ji ne taip seniai neteko vyro. Sunku jai buvo. Turite jai atleisti.

Jis atsakė savo kokčia ir juokinga tarsena:

– Kaipgis, sere. Ačiui, sere. Tegu patį Dievulis ir jo motinėlė laimina, sere.

Jie sumaitoja nepriekaištingą anglų kalbą kaip ir visa kita.

Daugiau nebeturiu ko pridurti. Aš užrakinau savo skrynią ir išėjau.

Mergina stovėjo koridoriaus gale nugara į mane. Sargybiniai žiūrėjo į ją, bet ši tarsi jų nematė. Aš sugrįžau į savo kajutę ir viską išmečiau iš galvos. [...]

Tūlas galėtų pamanyti, kad atsidūręs draugėje su žudiku ir jo auka, turėtum pajusti kažką daugiau, bet, atvirai kalbant, daugiau nieko nepajutau. Labiau buvau

susirūpinęs tuo, kad palieku savo skrynias su tokiu žmogum, kuris tikrai jas išplėštų, jeigu jam šautų į galvą, kad ten guli butelis, pistoletas arba rožinis.

<>

Pagrindinis pirmosios klasės kajučių koridorius
apie 13.00 val.

Iš liudijimo, duoto prisaikdinus policijos tarnautojui Danieliui O'Doudui ir kapitonui Džeimsui Brigsui iš Niujorko policijos departamento 1847 m. gruodžio 20 d., praėjus dviem savaitėms po žmogžudystės. Džonas Veinraitas, Jamaikos jūreivis, kaip asmens sargybinis budėjęs prie pirmosios klasės kajučių, prisiminė šį piktą pokalbį, sklidusį iš pagrindinės iškilmių salės ar svetainės, kurį jis iš pradžių tarėsi vykstant tarp lordo ir ledi Kingskort. „Jie amžinai pykdavosi ir ginčydavosi, – paaiškino jis, – tačiau kapitonas įsakė palikti juos ramybėje."

MOTERIS: Dink man iš akių, bjaurybe.

VYRAS: Maldauju. Tik penkias minutes.

M.: Jeigu aš būčiau žinojusi, kad tu esi šitame laive, būčiau iššokusi per bortą. Nešdinkis iš čia!

V.: Jokie atsiprašymai nesumažins mano kaltės. Man baisiai gėda dėl to, ką padariau.

M.: Tu savo gėdos niekuo neatpirksi. Niekuo! Ar girdi mane, kalės išpera? Jeigu tu visą amžinybę degtum pragare, vis tiek būtų maža už tai, ko esi nusipelnęs.

V.: Buvau paklaikęs iš meilės.

M.: Kad mano nekaltas vaikelis būtų paskandintas kaip kačiukas?

V. [sielvartingai]: Ne aš tai padariau, Mere.

M.: Tu, ir pats tai žinai. Tas pats, lyg būtum laikęs ją po vandeniu ir tomis savo žmogžudžio rankomis išspaudęs iš jos gyvastį.

V.: Mere, atleisk man, dėl Dievo meilės...

M. [klykdama]: Savo tikro brolio vaiką?! Kurio gyslomis tekėjo tavo šeimos kraujas?! Kas tu per šėtono sėkla?! Kas per niekingas šliužas?!

V.: Mere, aš niekada nemaniau, kad jis taip padarys. Prisiekiu savo gyvybe, nemaniau. Tikrai, ir iš kur galėjau žinoti?

M.: Tu puikiai žinojai, kai matei, kaip mus it šiukšles meta lauk.

V.: Aš nežinojau, kad iki to bus prieita. Nežinojau, kad jie jį primuš. Jeigu tą dieną būčiau buvęs namie, patikėk, būčiau juos sustabdęs.

M.: Greičiau jau būtum prie jų prisidėjęs.

V.: Nebūčiau, Mere. Prisiekiu Kristumi, būčiau sustabdęs. Dėl to esu įskųstas tiems „kaltintojams" [?], Mere.

M.: Taip tau ir reikia. Tikiuosi, jie tave užmuš. Tada aš pasijuoksiu.

[Vyras „suriko garsiai, veriamu balsu".]

V.: Pasižiūrėk! Pasižiūrėk, ką jie man padarė. Kaip tau patinka? Gerai matai? Ar aš to užsitarnavau, Mere? Ar būtum prilaikiusi ranką, kuri tai padarė?

[Moteris nieko neatsakė.]

V.: Aš išvaikščiojau visą Konemarą ieškodamas tavęs, Mere. Tavęs, Nikolo ir mažylės. Ėjau laukais nuo Spidalio [?] iki Vestporto, kol atmušiau padus.

M. [rėkdama]: Nelemtas šlykštus dviveidi melagi! Aš prakeikiu tą dieną, kai prisileidau tave artyn! Toks gyvatės išnara kaip tu tik dergia žmogaus vardą.

V.: Tau nederėtų taip kalbėti, Mere.

M.: Jis prakeikė tave prieš mirdamas. Turbūt žinai. Kunigo prakeiksmas krito ant tavo galvos ir jokiom galybėm jo neatšauksi.

V.: Mere, nekalbėk taip.

M.: Kad pažiūrėjęs į vandenį visada matytum jo šmėklą ugnyje. Kad gyvenime nebesumerktum akių. Kad numirtum kančiose. Ar girdi mane? Kad tu numirtum!

Pasigirdo žingsniai. Moteris garsiai sukliko.

Tuo metu jūreivis smarkiai pabeldė į duris. Niekas neatsiliepė. Po to sekė piktas barnis kalba, kurios jūreivis nesuprato. Kažkas sudužo kambaryje. Sargybinis, nepakluses įsakymui, atidarė duris, baimindamasis, kad tas triukšmas nesibaigtų tragiškai.

Kambaryje buvo trečiosios klasės keleivis Malvis ir panelė Duein, Meriditų šeimos tarnaitė. Jo marškiniai buvo prasegti, o veidas apsipylęs ašaromis.

Jūreivis paklausė Duein, ar nieko neatsitiko. Ji nieko neatsakiusi išėjo iš salės, iš pažiūros labai susisielojusi.

Pono Malvio buvo paprašyta grįžti į savo kambarį. Kai šis atsisuko, liudytojas pašiurpo pamatęs, kad per visą krūtinę ir viršutinę pilvo dalį jam eina širdies formos randas su „H" raide viduryje. Randas bjauriai pūliavo ir oda buvo pajuodusi nuo gangrenos. „Aš užuodžiau smarvę jau nuo durų".

Jis išėjo iš salės netaręs nė žodžio.

Pirmosios klasės valgomasis viršutiniame denyje
apie 14.00 val.

– Kas vyksta?

– Šiuo metu priešpiečiai. Nors gal jau ir baigėsi.

– Kapitonas Lokvudas man sakė, kad aš su vaikais nuo šiol turiu nebeišeiti už vartų. Kodėl?

– Pasiklausk Lokvudo. Aš ne laivo kapitonas.

– Grantas sako...

– Man nusispjaut, ką sako tavo brangusis Grantas. Ar kas nors kitas. Ar girdi mane, Laura? Tu ir tavo brangusis Grantas galit skęsti, man vis vien. Tiesą sakant, taip būtų netgi patogiau.

Ji atsisėdo prie stalo.

– Deividai, ar tai tiesa?

– Kas yra „tai"?

– Kad mums gresia pavojus?

Jis atvertė kitą laikraščio puslapį.

– Nebūk tokia juokinga, velniai rautų.

– O užraktai? Skląsčiai? Komendanto valandos? Asmens sargybiniai? Ką tik buvau išėjusi į koridorių – ten stovi septyni ginkluoti vyrai. Dabar pirmosios klasės kajutėse nebeįmanoma kalbėti, kad tavęs neišgirstų.

– Koks nežmoniškas nepatogumas, Laura, atimtas tavo privatumas.

– Aš kalbu ne apie save, bet apie vaikus. Jie auginti ne taip, kad gyventų kalėjime. – Ir patylėjusi pridūrė: – Ir Merės atžvilgiu tai neteisinga.

– Merė darys tai, kas liepta, ir bus patenkinta.

Du stiuardai priėjo surinkti indų. Purvina banga užliejo denį.

– Maniau, kad tu šiek tiek labiau gerbi merginą. Esant tokioms aplinkybėms.

– Neturiu nė menkiausio supratimo, ką tu nori tuo pasakyti.

– Puikiai supranti. Kaip ir aš.

– Kadaise ji buvo mūsų šeimos draugė, kaip minėjau tau anksčiau.

– Tavo sąžinė yra tavo reikalas, Deividai. Aš nelaukiu ir nereikalauju jokių pasiaiškinimų. Ir taip pat nenoriu, kad tu veidmainiškai teistum manąją.

Dabar jis pakėlė į ją akis. Ji žiūrėjo į jūrą.

– Ar mums gresia pavojus šiame laive, Deividai? Aš turiu teisę žinoti.

– Kokias, po velnių, nesąmones tu čia kalbi. Gandai, daugiau nieko.

Ji ramiai linktelėjo.

– Į berniukus taip pat taikomasi?

Meriditas nutylėjo.

– Kaip tu sužinojai?

– Jeigu tau iš tikrųjų taip reikia žinoti, tai mus įspėjo Malvis. Žmogus, dėl kurio nesiteikei pajudinti net mažojo pirštelio. Bet, dėkui Dievui, kad ne visi tokie pasibaisėtini snobai kaip tu, antraip jau visus mus būtų nupyškinę lovose.

Priėjo pastorius Didsas ir pasisveikino su Meriditu. Jis turėjo gimtadienio dovaną Džonatanui ir atidavė ją grafienei: Džono Niutono „Olnio giesmės". Galbūt pastebėjęs, kad vyksta šeimyninis ginčas, jis nebeprisėdo prie jų, bet nuėjo prie kito stalelio – dar toliau negu prieš tai sėdėjo. Lordas Kingskortas vėl įniko į laikraštį. Kai vėl pakėlė akis, žmona tyliai verkė.

– Laura.

Ašaros riedėjo jos skruostais.

– Aš labai atsiprašau, – tarė jis. – Atleisk man už tokį žiaurumą, Laura. Aš šiurkščiai su tavim kalbėjau.

Sukdama šalin nuo verksmo persikreipusį veidą, ji skausmingai sukūkčiojo. Tai buvo pirmas kartas po tiek metų, kai jie sąmoningai susilietė. Verkdama ji tvirtai laikė suspaudusi pirštais jo ranką. Sunkiai nurijusi seiles, ji apžvelgė denį. Iš blausaus veido buvo matyti, kad ji nieko, o nieko nesupranta.

– Viskas bus gerai, Laura. Aš tau pažadu.

Ji vėl linktelėjo; pabučiavo jo krumplius. Atsistojo ir greitai nuėjo deniu tolyn.

Pijaus Malvio lazaretas
apie 16.00 val.

(Kaip po daug metų prisiminė Džonatanas Meriditas, kuriam, kai visa tai įvyko, buvo aštuoneri.)

– Ar nieko netrūksta?

Malvis pašoko, jiems įėjus į mažą jo kajutę. Ant lovos gulėjo iš muslino skiautės išvyniota duonos pluta ir gabalėlis sūrio.

– Nieko, sere. Ačiū, sere.

Nelaimėlis atrodė toks apstulbęs, lyg būtume atėję jo suimti.

– Šaunuolis, šaunuolis. Turiu pripažinti – gražūs marškiniai.

– Jos šviesybė neseniai atnešė, sere. Aš nenorėjau imti.

– Niekai. Pačiam tinka kur kas labiau negu man.

– Jūs per daug manimi rūpinatės, sere. Ačiū, sere. Man buvo didelė garbė susipažinti su jos šviesybe. Ji labai gera ledi, tikrai, sere, labai.

– Matau, surado ir šio to užkąsti, ar ne?

– Ačiū, sere, taip, sere.

– Gerai. Na, Malvi, mudu norėtume pačiam tarti keletą žodžių. Kapitonas ir aš.

– Taip, sere?

Jis kumštelėjo sūnų. Berniukas žengė į priekį ir tingiai, monotoniškai tęsdamas žodžius nenoriai išdudeno iš anksto išmoktą tekstą: „Ponas Malvi, aš labai norėčiau pakviesti jus į savo gimtadienį šiandien vakare, jeigu su niekuo nesate susitaręs susitikti ir neturite svarbesnių reikalų".

– Ir? – pasakė lordas Kingskortas.

– Ir mes valgysime tortą, jeigu aš ir mano brolis visą dieną gerai elgsimės.

– O dar?

Jis susiraukė.

– O jeigu išdykausime, tai torto nebus.

– Na, ką pasakysite, Malvi? – Meriditas supratingai mirktelėjo savo šelpiamajam. – Atrodo, bus visai neblogai?

– Aš... neturiu kuo padoriai apsirengti, sere. Tiktai kaip stoviu.

– Ak, grafienė paprašys Merės, kad pasiraustų mano spintoje. Neabejoju, kad atsiras kokių senų drapanų, kurios pačiam tiktų.

– Aš jau mieliau neitau, sere, jeigu jūsų šviesybė nieko prieš. Tik painiosiuos po kojų.

– Niekai. Mes mirtinai įsižeisime, jeigu pats neateisi. Ar ne taip, Džonsai?

– O ką, tikrai?

– Kaip kažin ką, – pasakė tėvas.

– Ar galime pasikviesti ir poną Diksoną?

– Manau, kad jis labai užsiėmęs, brolyti.

– Ne, neužsiėmęs, tėt. Aš jo jau klausiau. Sakė, kad su džiaugsmu ateitų. Pagalvojau, kad paskui galėtų pasekti mums pasaką. Jis seka nuostabias pasakas, tėt. Beveik tokias pat kaip tu.

Džonatano Meridito tėvas neatrodė laimingas.

– Ar tu nenorėtum, kad būtų tiktai šeima ir jos draugai, kapitone? Nemanau, kad reikėtų susikviesti minią prašalaičių.

– Ir aš taip nemaniau, – atsakė sūnus. – Bet tada jūs su mama pasakėte, kad turime pakviesti poną Malvį.

Lordas Kingskortas atsiduso ir paaiškino nusprendęs tai būsiant gražu.

– Jūsų šviesybe, – įsiterpė Malvis, pablyškęs ir labai susirūpinęs. Jaučiu, kad tik trukdysiu. Jūsų šviesybė rodo gerą širdį, bet to jau per daug.

– Nesąmonė. Tai grafienės ir mano įsakymas. Jaučiu, kad berniukams tai bus į gera, jeigu suprantate, ką turiu galvoje.

– Nesuprantu, jūsų šviesybe?

– Na, buvimą tarp įvairių žmonių. Mes juk nenorime, kad jie manytų, jog pasaulyje nėra nieko daugiau, išskyrus manieringą aristokratų padermę, ar ne taip?

– Taip, sere.

– Mano motina, apie kurią anksčiau teikėtės užsiminti, kasmet per savo gimtadienį surengdavo triukšmingą pasilinksminimą. Su nuomininkais, darbininkais. Be jokio puikavimosi ir ceremonijų. Visi drauge, vienaime būryje. Be to absurdiško atstumo tarp šeimininkų

ir tarnų. Visi golvėjiečiai kartu, suprantate? Šią tradiciją mes lyg ir norėtume palaikyti.

–Taip, sere.

– Taigi atkrypuokite kokią septintą, gerai? Šaunuolis. Šaunuolis. Ak, tiesa. Štai dar jums.

Ir jis padavė Malviui skustuvą atvira geležte.

– Grafienės sumanymas, – pasakė lordas Kingskortas. – Pamatysite, jis patogus ir aštrus.

Salė, naudojama kaip Meriditų šeimos valgomasis apie 19.00 val.

Malvis atšlubčiojo baltas kaip sūris ir išpiltas prakaito.,Vakarinis kostiumas buvo jam per didelis keliais dydžiais. Plaukai prilaižyti prie kaukolės kažkokiais riebalais ir oda blizgėjo kaip ledais apdėto lavono.

Koks linksmas žavus vaikinas
Koks linksmas žavus vaikinas
Koks linksmas žavus vaikinas
Kas gi tokiam atsispirs.

Vienoje stalo pusėje sėdėjo Robertas Meriditas su motina; tarp jų Džonatanas, aštuonerių metų vikontas su karūna, greitosiomis padaryta iš laikraščio. Jo motina ir tėvas taip pat buvo su popierinėmis kepurėlėmis. Nugara į jį sėdėjo Merė Duein ir Grantlis Diksonas, abu nejaukiai jausdamiesi su kartoninėmis skrybėlėmis. Stalo priekyje, šalia liuko, buvo pasodintas Karnos lor-

das Kingskortas. Jis pamojo sveikindamasis. Pats buvo be kepurės.

– *Failte*! – šūktelėjo jis. Airiškai tai reiškė pasveikinimą.

– Vaikai? – pasakė Laura greitai stodamasi. – Čia mūsų garbės svečias ponas Malvis.

– Labas vakaras, pone Malvi, – išsišiepė Džonatanas, plačiais mostais laimindamas jį spindinčiu arbatiniu šaukšteliu.

– Kas čia toks? – paklausė Robertas Meriditas paniekinamai.

– Ponas Malvis yra mūsų draugas ir atėjo su mumis pavakarieniauti.

– Dėkoju jūsų šviesybei už maloningą kvietimą, – sumurmėjo įsibrovėlis grafienei.

– Malonu, kad tamsta neatsisakei jį priimti, pone Malvi. Gal malonėsite atsisėsti? Mes jums palikome vietą.

Jis prišlubčiojo prie vienintelės laisvos kėdės tarp Grantlio Diksono ir Merės Duein. Priešais sėdintys vaikai tyliai kvikeno drauge su motina. Jis įbedė žvilgsnį į arsenalą blizgančių sidabro indų, falangą krištolinių taurių ir stirtą puikių lėkščių. Keturi stiuardai įlėkė su maisto padėklais. Vaikai ėmė šūkčioti ir švilpčioti.

– Imbiero meduoliai! – suriko vienas.

– Tortas! – paskelbė kitas.

– Ar pats nieko neužmiršai, pone Malvi? – lordas Kingskortas pakėlė dešinę ranką ir įsakmiai spragtelėjo pirštais. Grafienė atnešė laikraštinę kepurėlę ir ceremoningai uždėjo ją Malviui ant galvos.

Sutrikusi švelniai nusijuokė.

– Ar jūs nieko prieš?

– Na, nekudakuok. Žinoma, kad jis nieko prieš, nepažįstu nė vieno iš Golvėjaus, kas nemėgtų pasilinksminimų.

Stiuardai vis dar nešė valgius į stalą. Dubenys bulvių ir garuojančių morkų. Blizgantys rasoti indai. Ąsočiai limonado, pieno punšas ir saldūs kremai.

– Kas atsitiko jūsų veidui?

– Įsipjoviau skusdamasis, ponaiti.

– Džiaukitės dar, kad gerklės nepersirėžėt.

– Džonatanai, – sudraudė motina.

Atkeliavo dar daugiau vežimėlių ir padėklų su vaišėmis. Merė Duein atsistojo padėti stiuardams juos iškrauti. Džonatanas Meriditas šypsojosi Malviui.

– Mano senelis kariavo šalia lordo Nelsono. Jis nušovė daug varlėdžių. Ar jūs nušovėt nors vieną varlėdį, pone Malvi?

– Ne, ponaiti.

– O vokietį?

– Ne, ponaiti.

– Senelis tave patį nušaus, jeigu tuoj pat neprikąsi liežuvio, – subarė lordas Kingskortas. – Gersit, Malvi?

– Aš negeriu, sere, ačiū.

– Paragaukite nors lašelį. Klarneto ar šabli?

–Vynas... gal nesu jo ragavęs, sere.

– Vis tiek turite pasirinkti. Na, sakykit greičiau.

– Ar žinote, pone Malvi, – pajutusi jo sutrikimą, įsiterpė Laura Meridit, – aš irgi neturiu mėgstamiausio. Man visada atrodė, kad panašūs dalykai tik atima laiką. Jums taip pat?

– Taip, ponia.

– Gal pamėgintumėte su manim chereso. Tai mano mėgstamas vynas.

– Ačiū, ponia. Tuomet paragausiu. Dėkui.

– Aš nematau čia jokio chereso, po galais, – tarė lordas Kingskortas.

– Jis čia, Deividai. Po ranka.

– Ak štai kur. Atleisk nelaimingam žlibiui. Tuščiai tik blaškausi šį vakarą kaip kvailys.

Lordas Kingskortas įpylė vyno ir atnešęs padavė jam taurę.

– Kai užaugsiu, būtinai nudėsiu keletą varlėdžių. Gal dar ir kelis vokiečius. Šausiu tiesiai į jų bjaurius snukius iš patrankos.

– Džonatanai, prašau, – subarė motina.

– Vis tiek šausiu.

– Ar žinai, kad karalienės Viktorijos vyras vokietis, vyruti?

– Tai šlykštus melas.

– Tikrai ne melas. Toks pat vokietis kaip vokiška dešra.

– Turbūt tu norėsi šį vakarą sukalbėti maldelę, Džonatanai.

– Noriu, kad ponas Malvis sukalbėtų. Jo gražus balsas.

– Nuostabi mintis, – tarė lordas Kingskortas. – Ar jūs neprieštarausite, Malvi? Kai tik galėsite, žinoma.

Jis sukalbėjo maldą labai tyliu balsu, kuriame nebuvo nė šešėlio jausmo. „Palaimink, Viešpatie, mus ir šias tavo dovanas, kurias iš tavo malonės valgysime. Per Kristų mūsų Viešpatį."

– Amen.

Ledi Kingskort ir Merė Duein pradėjo dalinti mišraines. Gimtadienio kaltininkas springdamas plempė limonadą.

– Ar jūs Džono Veslio sekėjas, pone Malvi?

– Ne, ponaiti.

– Metodistas?

– Ne, ponaiti.

– Bet ne žydelis, ar ne?

– Ponas Malvis yra Romos katalikas, Džonatanai, – paaiškino lordas Kingskortas. – Bent aš taip įsivaizduoju. Ar tiesa, Malvi?

– Taip, jūsų šviesybe.

– O, taip, – tarė Džonatanas Meriditas. – Žinoma. Panašus.

– Aš visada laikiau katalikybę labai priimtina religija, – vos girdimu balsu tarė Laura Meridit. – Joje esama nuostabaus dramatiškumo. Mes turime keletą labai artimų draugų, kurie yra Romos katalikai.

– Taip, ponia.

– Ponas Diksonas yra žydas, – tyliai pridūrė lordas Kingskortas. – Taip pat priimtina religija.

Džonatanas Meriditas, regis, apstulbo.

–Ar tikrai, Grantli?

– Taip, iš motinos pusės.

– Maniau, kad žydai su barzdom, – pasakė jis pilna burna. – Jie visada tokie būna laikraščiuose.

– Turbūt nereikėtų tikėti viskuo, ką matai laikraščiuose.

Prie stalo pasigirdo mandagus kai kurių suaugusiųjų juokas.

– Ką gi, – pasakė lordas Kingskortas, – bent dėl šito mūsų nuomonės nesiskiria.

– Tai kuo gi žydai tiki, Grantli?

– Jie tiki panašiais dalykais kaip ir mes, – pasakė lordas Kingskortas. – Kad turime leisti vienas kitam

pasireikšti. Niekada nemušti gulinčio. Dažnai tai neprastai malonūs ir humaniški žmonės.

– Kai kurie mokytojai Vinčesteryje sako kitaip.

– Ką gi, labai liūdna ir gaila, kad tie nukvakę seni ožiai taip mano.

Berniukas nutilo ir nudūrė akis į lėkštę. Kurį laiką visi valgė įsitempę ir tylėdami, vieninteliai garsai buvo šakučių ar porceliano indų dzingsėjimas. Atrodė, kad kiekvienas sėdintis prie stalo laukė, kada kas nors pakeis pokalbio temą, bet keletą minučių niekas to nepadarė.

Krištolinis sietynas, blizgančios tikmedžio kolonos teikė šiai iškilmių salei Paryžiaus restorano įspūdį. Tiktai už iliuminatoriaus besitrankanti grandinė griovė iliuziją.

– Beje, Diksonai, – prabilo lordas Kingskortas, smeigdamas kąsnį šakute, – norėjau pasakyti, kad skaičiau jūsų opusą. „New York Tribune". Tą, kuriame malonėjote mane paminėti. Jūsų atsakymą į tą mano seną idiotišką laišką. Vienas vyrukas atgabeno man tą numerį iš geldos, pro kurią prieš keletą dienų praplaukėme.

– Aš gal buvau per daug įsikarščiavęs, kai jį rašiau.

– Iš esmės pagalvojau, kad jis verčia susimąstyti. Jeigu galima taip pasakyti. Jūs visiškai teisus. Mes turime tiek daug. Atrodo kažkaip neteisinga. Suformulavote kai kuriuos dalykus, apie kuriuos aš pats galvoju.

Diksonas žiūrėjo į jį iš priešingos stalo pusės tikėdamasis įprastinės pašaipos. Tačiau šis nesišaipė. Atrodė išsekęs ir pabalęs.

– Hm, – grafas papurtė galvą ir sutrupino duonos rutulėlį. Jis klaidžiojo akimis po kambarį ir atrodė keistai suglumęs, tarsi staiga būtų pamiršęs, kaip čia pakliuvo. – Jie geriausi pasaulyje, jeigu norite žinoti mano

nuomonę. Turiu galvoje airius. Ten visada jaučiausi kaip namie, kol viskas nepradėjo riedėti žemyn. – Jis liūdnai nusišypsojo. – Pasaulyje niekada nebuvo teisybės, ar ne?

– Aš manau, jis yra būtent toks, kokį mes jį padarėme.

– Žinoma, žinoma. Taikliai pasakyta. – Kitą kąsnį jis kramtė labai ilgai. – Žinote, kartais aš galvoju – kaip būtų buvę, jeigu būčiau ėmęsis tvarkyti senąjį Kingskorto ūkį. Gal būčiau sugebėjęs padaryti ką geriau. Negu tai, kas buvo padaryta. Bent būčiau pabandęs. Jis įsipylė stiklinę vandens, bet kurį laiką negėrė. – Bet to jokia mada nebepadarysi. Gaila.

– Tėt, – įsiterpė Džonatanas, – „jokia mada" yra prastakalbė.

– Gal galėtume pasikalbėti apie ką nors linksmesnio, – reikšmingai pratarė ledi Kingskort.

– Atleisk. Aš ir vėl nuobodus kaip velnias. – Jis atsisuko į sūnų. – Rykščių tėtušiui už tai, kad jis nuoboda. Tai kokia bus man bausmė?

Berniukas pakėlė taurę.

– Dar limonado karaliui!

Tėvas smagiai nusijuokė ir nuėjo prie maisto stalelio. Paėmęs ąsotį ėmė pilti. Kas įvyko tada, Deividą Meriditą taip pritrenkė, kad jis ne iš karto suprato, jog tai skausmas.

– Deividai? – sunerimo žmona. – Kas tau?

Diksonas pašoko nuo kėdės ir pribėgo prie svirduliuojančio jos vyro. Užkliudyta lėkštė nukrito nuo stalelio ir viskas, kas joje buvo, ištiško ant kilimo. Jo veidas blizgėjo nubertas prakaito lašų. Per kūną perbėgo virpulys; jis žioptelėjo.

– Kas atsitiko, Meriditai? Jūs išblyškęs.

– Aš kuo puikiausiai jaučiuosi. Nieko neatsitiko. Prakeiktas rėmuo.

Diksonas ir grafienė prilaikė jį. Jį vėl ėmė krėsti drebulys ir jis pasirėmė rankomis į stalą.

–Tėt?

– Ar pakviesti gydytoją, Deividai?

– Nekvailiok, po velnių. Tai tik skrandžio dieglys ar šiaip kas.

– Džonatanai, branguti, ar nenubėgtum į daktaro Mangano kajutę pažiūrėti, ar jis ten yra?

– Laura, tikrai, man gerai. Verčiau vakarieniaukime toliau, nereikia čia tų spektaklių.

Raukydamasis nuo skausmo, jis atsisėdo ir atsigėrė didelį atšaldyto vandens gurkšnį. Sumojavo grafienei ramindamas. Nusišluostė kaktą suglamžyta servetėle.

– Sušiktas laivo maistas, – tyliai nusijuokė jis. – Numirėlis suviduriuotų.

Berniukai lengviau atsikvėpė ir patenkinti sukikeno, kad tėvas jau keikiasi.

– Deividai, būk geras.

– Atleisk. Ištrinkite šią pastabą iš atminties – judu abu.

– Gal įdėti dar žalumynų, Džonatanai? – paklausė Grantlis Diksonas.

– Ne, ačiū. Aš valgau tik pudingą.

– Tikrai ne vien pudingą, gerbiamasis, – Laura rūsčiai suraukė antakius.

Vaikas leido įdėti į lėkštę šaukštą sutežusių daržovių. Bedė į jas peiliu kraipydamas nosį.

– Aikštingiems džentelmenams, kurie nevalgo daržovių, rytoj bus dvigubai ilgesnės pamokos, – pažadėjo lordas Kingskorats. – O paskui jie bus sumesti į jūrą.

– Aš nekenčiu pamokų. Labiau negu mergiočių.

– Ar kada nors girdėjote ką nors panašaus savo gyvenime, Malvi? Berniukas, kuris nekenčia pamokų.

–Ne, sere.

– Kaip pats manai, kas gali atsitikti tokiam berniukui, jeigu jis nepakeis savo požiūrio?

– Nežinau, sere.

– Žinai kaip didelis, tik nesakai iš mandagumo. Manai, kad gyvenime jis nieko nepasieks, ar ne?

– Taip, sere.

– Na štai. Gal jam teks dirbti kaminkrėčiu, ar ne?

– Taip, sere.

– Ką dar jis galėtų dirbti, paties išmanymu? Tinginys, kuriam nerūpi mokytis.

Visi, išskyrus Merę Duein, buvo nukreipę žvilgsnius į jį.

– Nebent būti kokiu paupariu, sere.

Lordas Kingskortas iš širdies nusijuokė, pagalvojęs apie tai.

– Ar girdi, tu mažas ištižęs dykūne? Prekiausi gatvėje, jeigu nesuimsi savęs į nagą. Viskas nauja, ponia! Penis už tuziną, dievaži!

Berniukas supykęs pasitraukė toliau nuo tėvo.

– Šiandien buvo astronomijos pamoka, – pasakė lordas Kingstonas taršydamas sūnaus plaukus. – Bet bijau, kad pro vieną ausį įėjo, pro kitą išėjo, ką? Pasiliko tik irisai ir sirupas. Bet mes jau bent stengiamės parodyti susidomėjimą. Ar ne taip?

Berniukas šakute sumaigė kiaušinį. Jo veidas buvo raudonas kaip tėvo vynas.

– Džonsai, – pasakė švelniai mama. – Tėtis tiktai juokauja.

Jis niūriai linktelėjo, bet nieko nepasakė. Meriditas pasižiūrėjo į žmoną. Ji nužvelgė jį žvilgsniu, kurį buvo sunku įskaityti. Keletą kartų grafas mėgino prabilti, bet galop neištarė nieko.

– Ar jūs turite kur apsistoti Niujorke, pone Malvi? – paklausė Grantlis Diksonas.

– Ne, sere.

– Turbūt jūsų šeima tenai.

– Ne, sere.

– Tai gal draugai?

– Ne, sere.

Malvis valgė toliau, žemai nulenkęs galvą. Valgė kaip žmogus, pažinęs badmiriavo skonį, kuriam valgymas buvo tapęs atsitiktiniu dalyku: ritmingai, ryžtingai, niūriai susikaupęs, sakytum kažkokiame likimo laikrodyje nepaliaujamai byrėtų smėlis ir kai nė vienos smiltelės nebeliks, kažkas atims iš jo lėkštę. Ne rydamas, ne springdamas – tai toli gražu nepasiteisina: skubėdamas gali nepastebėti krintančių trupinėlių. Jo rankos vis kilo aukštyn ir leidosi žemyn, kaip žaislinio būgnininko, nuo lėkštės prie burnos, nuo burnos prie lėkštės, ir kol jos leisdavosi žemyn, jis nurydavo kąsnį, kad burna būtų tuščia kaip tik tuo metu, kai šakutė priartės prie jos su nauja dideliausia porcija. Jis kramtė greitai, mechaniškai: skonis nebuvo svarbu. Jau daug metų skonis jam nebeturėjo reikšmės. Protarpiais jo rankos imdavo virpėti, veidas išprakaitavo nuo įtampos. Sunku net aprašyti; skamba taip, tarsi tai būtų buvę juokinga. Tačiau žiūrėti į tai buvo dar sunkiau ir nė kiek ne linksma. Netgi berniūkščiai pamatę nustojo kikenti ir surimtėjo; o aš pats pagalvojau, kad daugiau nė vienas iš mūsų gyvenime nebesijuoksime. Jeigu salė būtų staiga

užsiliepsnojusi ar laivas atsitrenkęs į ledkalnį, jis, nepermaldaujamas kaip mirtis, vis tiek būtų toliau sėdėjęs prie stalo ir valgęs.

– Galbūt... – pradėjo Laura Meridit ir užsikirto. Niekada anksčiau ji nebuvo mačiusi valgant išbadėjusio žmogaus. – Galbūt jūs suteiksite mums garbę šiek tiek pagyventi pas mus. Ar tai ne gera mintis, Deividai?

Ji vos tramdė ašaras.

Lordas Kingskortas pasižiūrėjo į žmoną kupinu begalinio dėkingumo žvilgsniu.

– Puikiai sugalvota. Nežinau, kodėl man pačiam tai neatėjo į galvą.

Malvis nustojo valgęs ir įsmeigė akis į grindis. Kažkaip keistai ėmė atrodyti, kad oras aplink jį įgauna spalvą.

– Aš negaliu to padaryti, sere.

– Mes norėtume, kad sutiktumėt. Kol atsistosite ant kojų.

Grafienė palietė išdžiūvusį jo riešą.

– Mes tikrai norėtume. Jūs parodėte mums tokią gerą širdį.

Ašaros užtvindė svečiui į akis, bet jis susivaldė. Jis nusvarino galvą dar žemiau, kad niekas nematytų veido. Ištiesęs ranką paėmė nuo stalo stiklinę ir atsigėrė drumsto vandens.

– O ką gero jis mums padarė? – paklausė Džonas Meriditas.

– Ponas Malvis padėjo man sutvarkyti vieną reikaliuką, štai ir viskas, – atsakė jam tėvas.

– Bet kokį?

– Nekišk nosies, kur nereikia, gali prisižnybti, sere.

– Atsiprašau, ponia, – staiga pasakė Merė Duein. – Bet ar aš negalėčiau pasitraukti nuo stalo?

Grafienė žvilgtelėjo į ją.

– Ar vėl blogai jautiesi?

– Taip, ponia.

– Atrodai šiaip sau. Ar tikrai nori išeiti?

– Taip, ponia.

– Kas gi tau yra meldžiamoji? Aš tave triskart iš anksto įspėjau, kad tai ypatinga šventė.

– Dieve mano, – įsiterpė Meriditas, – jeigu žmogus sako, kad blogai jaučiasi, tai taip ir yra, Laura. Nejaugi reikia, kad galva jai nukristų ir ritinėtųsi po stalą?

Robertas Meriditas suprunkštė iš juoko, įsivaizdavęs tai. Jo tėvas sušnairavo į jį ir padarė klouno grimasą.

– Kartais tavo motina visai susikvailina, ar ne?

– Aš tik norėjau pasakyti, kad gaila būtų sugadinti Džonatanui gimtadienį, – atsakė grafienė. – Bet jeigu Merė nori išeiti, tuomet, žinoma, tegu eina.

– Gali dar gali trupučiuką pabūti, Mere? – paniuręs paprašė Džonatanas. – Aš labai norėčiau, kad pabūtum.

Kurį laiką tvyrojo tyla. Paskui Merė vėl ėmė valgyti.

– Gal aš įpilsiu jums vandens, panele Duein? – pasiūlė Grantlis Diksonas.

Ji linktelėjo dėkodama. Jis pripylė stiklinę. Mišrainės buvo baigtos valgyti niekam nepratarus nė žodžio.

Lėkštės buvo išneštos ir ant stalo padėtas padėklas su trimis vištomis. Lordas Kingskortas paėmė peilį mėsai pjaustyti ir padavė Malviui.

– Tai lyg ir mūsų tradicija, – paaiškino jis. – Visada prašome svečio supjaustyti.

– Deividai, dėl Dievo meilės, kam tie visi formalumai.

– Ar tu negali patylėti, moterie. Juk tai sudaro pusę viso malonumo. Stovėt ramiai, kaprale Malvi, ir vykdyt pareigą, kitaip būsit nuplaktas.

Malvis paėmė peilį, netvirtai atsistojo ir pradėjo pjaustyti mėsą. Grafienė ir Diksonas padavinėjo jam lėkštes. Jis pjaustė stebėtinai gražiai, lyg būtų pratęs tai daryti. Kai gavėjas padėkodavo, jis nepražiodamas burnos linktelėdavo galvą.

Visas lėkštes prikrovus mėsos, visi vėl įniko valgyti. Mikliai buvo išdalintos daržovės ir padažai. Pripiltos taurės. Atkimšti nauji buteliai vyno. Pastangas sukurti šventinę nuotaiką niekais vertė tiktai Merės Duein tylėjimas – jos ir žudiko Malvio. Jų nekalbumas kybojo virš stalo kaip neatsakytas klausimas.

– Argi ne smagu, – pasakė lordas Kingskortas po kelių minučių. – Visi prikritę prie to paties lovio. Reikėtų taip dažniau.

Vaikai kažką tylomis neaiškiai sumurmėjo. Niekas iš suaugusiųjų nepratarė nė žodžio.

– Kaip ten didysis poetas sakė, Diksonai? Kukliausias vaišes ir taip toliau?

– „Kukliausias vaišes širdingas sutikimas atstoja su kaupu".

– Iš tiesų. Kaip teisingai pasakyta. Senasis gerasis „Otelas", Džonatanai.

– Tiesą sakant, – švelniai paprieštaravo Diksonas, – tai „Klaidų komedija".

– Žinoma. Tai kvailys. Kas taip sakė – Antifolas, ar ne? Tas išdarga iš Efeso.

– Šiaip jau Baltazaras. Trečia dalis, pirma scena.

– Po šimts paralių! – atsiduso Meriditas žiūrėdamas į sūnų. – Šiandien savo tėčiui galėsi uždėti bukagalvio kepurėlę. Ačiū Dievui, kad tarp mūsų yra Diksonas.

Diksonas nesmagiai nusijuokė.

– Studentavimo metais vaidinau šitą vaidmenį, ir tiek.

Laivas pakrypo. Sietynas skimbtelėjo. Grafas atsilaužė vištos sparnelį ir ėmė valgyti laikydamas jį pirštais.

– Atsiprašau, pone Malvi? – pasakė laibas balselis, turbūt pirmą kartą nuo vakarienės pradžios.

Svečias pasižiūrėjo per stalą į Robertą Meriditą. Mažą prakaulų berniūkštį. Savo tėvo atžalą.

– Ar ne jūs buvote atėjęs į mano rūmus vieną rytą?

Malvis papurtė galvą.

– Ne, ponaiti. Aš nebuvau.

– Vieną rytą jūs atėjote į mano rūmus. Su tokia juokinga juoda kauke ir dideliu ilgu peiliu...

– Bobi, pakaks, – nutraukė jį Meriditas atsidusdamas. – Prašau mums atleisti, Malvi, mūsų labai laki vaizduotė.

– Nieko tokio, sere, čia jo toks pokštas.

– Aš nejuokauju. – Vaikas supratingai sukikeno. – Juk ten buvot jūs, pone Malvi, ar ne?

– Bobi, aš pasakiau pakaks. Užsičiaupk ir valgyk pagaliau savo sriubą.

– Aš manau, mes šiek tiek pavargę, – švelniai pasakė grafienė. – Tu žinai, kur mus gali nuskraidinti vaizduotė, kai esame pavargę.

– Nuovargis čia niekuo dėtas. Jis nepateisina nemandagumo.

– Aš nenorėjau būti nemandagus, tėt. Aš tik maniau, kad ten buvo jis.

– Na, gerai, – pasakė motina. – Mes visi galime klysti. – Ji pasisuko į garbės svečią. – Esu tikra, kad ponas Malvis supranta.

Dabar Robertas pasižiūrėjo į jį. Malvis pabandė nusijuokti.

– Toks didelis žmogus kaip aš niekada nepralįstų pro tokį mažą langelį kaip šis, ponaiti.

– Bet jis keistai vaikščiojo. Visai taip, kaip jūs. Jis buvo šlubas. Jis...

Pliaukštelėjimas nutraukė jo žodžius. Nuo jo berniuko galva loštelėjo atgal. Laivas staigiai niro žemyn. Niekas nepratarė nė žodžio.

– Tučtuojau atsiprašyk mūsų svečio.

– Sere, nėra jokio reikalo, – pasakė Malvis.

– Tikrai yra. Šią pat minutę, ar girdi?

– At-tsiprašau, pone Malvi.

– Dabar atsiprašyk savo brolio, kad sugadinai jam gimtadienį.

– Deividai, dėl Dievo...

– Nedrįsk manęs pertraukinėti, Laura, kai aš kalbu su sūnumi. Ar supranti, moterie? Ar turiu tai užrašyti savo krauju? *Nejaugi tu turi rodyti man savo nepagarbą ir nepakantumą kiekviena pasitaikiusia proga?*

Ji nieko neatsakė. Jis atsisuko į berniuką.

– Aš laukiu, Robertai.

– Atsiprašau, Dž-džonsai.

– *Kreipkis į jį vardu, tu juokingas kvaily.*

– Atsiprašau, Dž-džonatanai.

– Ar priimi jo atsiprašymą, Džonantanai?

– Taip, sere.

– Paspauskite vienas kitam ranką.

Jie padarė kaip liepti. Robertas tyliai verkė.

– O dabar tuojau pat į lovą. *Mane nuo tavęs vemt verčia.*

Vaikas nuslydo nuo kėdės ir ištipeno iš kajutės. Po kurio laiko atsistojo Merė Duein ir nusekė jam iš paskos.

Meriditas įsipylė į taurę vyno ir išgėrė didelį gurkšnį. Ir vėl lyg niekur nieko įniko valgyti. Jo veide atsirado buka, apspangusi išraiška, jis pjaustė mėsą atsargiai kaip chirurgas.

– Aš norėčiau pridėti ir savo paties atsiprašymą. Savo ir savo žmonos. Mano žmona mano, kad vaikams reikia pataikauti, kad ir ką jie darytų. Taip ji, be jokios abejonės, buvo auklėjama savo šeimoje.

– Jūsų šviesybe...

– Nereikia nieko sakyti. Aš kalbu rimtai. Tačiau nemandagumui aš nepritarsiu. Mes ne kiaulidėje.

Diksonas sėdėjo labai tylus. Džonatanas Meriditas buvo išblyškęs. Grafienė priėjo prie valgių stalelio ir ėmė krauti vieną ant kitos nešvarias lėkštes. Džonas Užkariautojas atsiduso ir dar kiek priartėjo prie Amerikos.

– Na, – nusišypsojo grafas. – Ar kas nori torto?

FRAGMENTAS IŠ NEBAIGTO
G. GRANTLIO DIKSONO ROMANO

„BULVIŲ MARAS“

Šios ištraukos detalės paimtos iš gydytojo Viljamo Mangano užrašų (darytų tuo pat metu, kai vyko aprašytieji įvykiai) ir iš ilgo interviu su juo prieš pat jo mirtį 1851 metais.

✧

62°08' V; 44° 13.11' Š
23.15 val.

– Ar aš netrukdau jums, Monktonai? – paklausė lordas Tomas Deividsonas.

Išvargusio veido gydytojas prisimerkė iš nuostabos ir pasitraukė nuo durų

– Lordas Kvinsgrovas. Nė truputėlio netrukdote. Užeikite, sere, užeikite.

Ankštos, bet tvarkingos kajutės viduje sėdėjo gydytojo sesuo japonišku kimono. Ant kortų stalelio stovėjo porceliano puodeliai ir šachmatų lenta, šachmatų figūrėlės taip pat buvo japoniškos. Ji sunerimusi atsistojo jo pasitikti.

– Labas vakaras, ponia Darlington. Atleiskite man už tokį neatleistinai vėlyvą įsiveržimą.

– Prašau dėl to nesijaudinti. Kas nors atsitiko? – Jos palaidi plaukai buvo šlapi. – Ar kuriam nors vaikui kas nors blogai?

– Abu jau suėmė Endimiono miegas. Šį vakarą pas mus vyko kuklus gimtadienio šventimas.

Ant gegnės kabanti lempa buvo nuleista žemai ties pat kortų staleliu, tad visi kajutės kampai skendėjo šešėliuose. Virš rašomojo stalo, užkišto į nišą, kabėjo tamsus veidrodis, kuriame atsispindėjo graviūra, vaizduojanti medžioklę.

– Gal išgersite su mumis arbatos? O gal ko nors stipresnio? Esu kažkur užslėpęs butelį geros maderos.

– Ne, dėkui, Monktonai. Tiesą sakant, norėjau pasitarti su jumis kaip su gydytoju, jei galima.

Gydytojas linktelėjo.

– Suteiksite man garbę, lorde Kvinsgrovai. Bendras išsekimas, ar ne?

– Na, taip, ir tai. Bet yra ir dar vienas dalykėlis.

– Gerai, gerai. O mes – ponia Darlington ir aš lyg tyčia kalbėjomės kad pastaruoju laiku jūs kiek pablyškęs.

– Tas dalykas, ko gero, kiek keblokas.

– Ak šit kaip. Tai jūs norėtumėte, kad ponia Darlington trumpam paliktų mus vienus?

– Ne, ne. Nieko panašaus. Aš to nenorėjau pasakyti.

Jis kaip tik tai ir norėjo pasakyti, bet nenorėjo jos įžeisti. Gydytojas, atrodo, suprato.

Jis pasisuko į seserį.

– Mariona, meilute, – ar neatneštum man to laiškelio, kurį tau minėjau.

– Kaip tik žadėjau tai padaryti, brangusis, – nusišypsojo ji.

Monktonas tyliai ir geraširdiškai nusijuokė, kai ji išėjo iš kajutės.

– Mes, vyrai, kartais nemokame deramai pasirūpinti savimi ir gąsčiojam dėl niekų. Ne taip, kaip ponios, visai ne taip. Ir vis dėlto prisižiūrėti reikia.

– Sutinku, – tarė lordas Kvinsgrovas. Jis jau jautė, kad padarė klaidą čia ateidamas. Negalėjo pakęsti meilikaujančio daktaro plepėjimo, globėjiško tapšnojimo per nugarą ir aiškiai juntamo pasitenkinimo savimi.

– Gal sutiktumėte pasakyti man šiek tiek daugiau? Ak, atleiskite už mano stačiokiškumą, prašom sėstis, milorde. Sėskitės. – Jis pamojo jam sėstis į krėslą, stovintį prie nedidelio rašomojo staliuko gaubtu viršumi, o pats atsisėdo ant kėdės šalia.

– Man labai nejauku sakyti. Jaučiuosi sutrikęs.

Gydytojas ištraukė stalčių ir išsiėmė sąsiuvinį.

– Šiaurė–pietūs, kaip sakoma?

– Pietūs.

Jis diplomatiškai linktelėjo ir pamirkė plunksną.

– Lengvi virškinimo negalavimai? Kažkas panašaus?

– Ne tai.

Jis paseilino pirštą ir atvertė kitą puslapį; linktelėjo vėl ir pradėjo rašyti.

– Tuomet pietūs–pietvakariai. Milordo Nebuchadnezaro valdos.

– Prašau?

– Senasis vamzdynas, kaip sakoma.

– Galima būtų pavadinti ir taip.

– Silpna srovė?

– Ne, ne tai.

–Uždegimas? Skausmas?

– Po truputį vieno ir kito.

– Hm. Pastaruoju metu vanduo nuteka gerai?

– Ne visai. Smarkiai skauda tuo metu.

Ir vėl gydytojas linktelėjo, tarsi visai nebūtų nustebęs. Kurį laiką buvo girdėti, tik kaip plunksnos smaigalys skrebena per popierių.

– Išskyrų yra?

Žodis tarsi smogė pacientui per veidą. Jis visas nukaito. Skruostai užsiliepsnojo.

– Kartais, – pasakė jis.

– Aišku. – Gydytojas vėl įniko rašyti, ir atrodė, kad tai trunka labai ilgai. Paskui aplaižė savo blyškias lūpas ir alsiai atsiduso. – Sąlygos laive, žinoma, ne tokios, kokios turėtų būti. Kalbant apie higieną. Netgi čia, pirmojoje klasėje. Man pačiam tai kelia šiurpą. Man, taip pat ir poniai Darlington. Ak, lorde Kvinsgrovai, kiek nemalonumų galėtume išvengti laikydamiesi paprasčiausios švaros. Ponia Darlington daug padeda vargšams.

Kurį laiką Deividsonas nesumojo, ką atsakyti. Ar jam dera apginti higienos būklę laive ar savo paties; o gal pasakyti savo nuomonę apie mįslingą ponios Darlington veiklą, skirtą vargšams. Bet tuo metu gydytojas ėmė raustis savo odiniame lagaminėlyje.

– Mėgstate išgerti, milorde?

– Kartais galbūt per daug.

Daktaras sukikeno.

– Šiuo atžvilgiu jūs toli gražu ne išimtis.

– Ko gero.

– Bet mums visiems reikia žiūrėti, kokį maistą vartojame. Nieko nepadės, jeigu gydysime vien vamzdyną ar kepenis. Esmė ta, kad kaupiasi toksinai, suprantate. Tai gali sukelti skausmus strėnose ir intymioje srityje taip pat. Kaip ir naktinius prakaitavimus.

– Suprantu.

– Be abejo, maudotės reguliariai, sere? Jis išsitraukė iš sakvojažo stetoskopą ir keletą metalinių instrumentų.

– Taip, dukart per savaitę.

– Hm. Šaunuolis. Jums tai į sveikatą. – Jis vėl paėmė sąsiuvinį ir baigė rašyti garsiai tardamas kelis paskutinius žodžius, kaip mokytojas patenkintas užpildęs mokinio pažangumo knygelę. Maudosi. Du kartus. Kiekvieną. Savaitę. Plačiu rankos mostu storai juos pabraukė ir žvaliai padėjo tašką, tarsi smeigdamas vabzdį plunksnos galu.

– Aš galbūt patarčiau kas antrą dieną. Arba netgi kasdien, jeigu įmanoma.

– Gerai.

– Čia tai rimta kalba. O dabar prašom čionai, tuojau apžiūrėsime mūsų mūšio lauką, gerai?

Gydytojas uždegė žibalinę lempą ir atsuko dagtį taip, kad liepsna pasidarė ryškiai geltona. Drėgni drabužiai ir patalynė buvo iškabinėta po visą svetainę; ant kėdžių, ant sofos ir sulankstytos persirengimo širmos.

Deividsonas atsegė jam viršutines ir apatines kelnes ir nusmaukė jas ant šlaunų.

– Laivagaliu atsiremkite čia, jei norite.

Jis padarė kaip lieptas. Montonas atsiklaupė ant kelių ir pradėjo jį tyrinėti.

– Čia šiek tiek jautru?

– Taip.

– Ir čia turbūt?

Deividsonas krūptelėjo.

Gydytojas caktelėjo liežuviu broliškai užjausdamas.

– Na, būkite geras ir pakentėkite dar valandėlę. Įtariu, kad mes jau pamatėme artėjančius priešus.

Vienas tų plieninių instrumentų buvo toks šaltas, kad jo prisilietimas net nupurtė. Kurį laiką po to jis nieko nejautė, tik lempos šilumą ant savo pašiurpusios odos; gydytojo pirštai čiupinėjo jo kapšelį ir tarpvietę. Tada žaibiškas skausmas taip nutvilkė strėnas ir pilvo apačią, kad šlaunys ėmė virpėti.

– Hm. Taip ir maniau. – Montonas sunkiai atsistojo raukydamasis. – Nedidelis įplyšimas. Gana švelni infekcija, nieko daugiau. Skausminga ir varginanti, bet lengvai pasiduodanti gydymui. Dažnai sutinkama ten, kur žmonės gyvena uždarai. Kalėjimuose. Kareivinėse. Ir panašiai. – Jis nutilo ir įkvėpė oro. – Vargšų prieglaudose.

– Ar galite pasakyti, iš kur aš ją gavau?

– Galbūt jūs pats turite kokių nors minčių, sere.

Lordą Kvinsgrovą išpylė karštis. Jis gūžtelėjo pečiais.

– Ne.

Daktaras linktelėjo. Nuėjo prie dubens ir ėmė kruopščiai mazgotis rankas.

– Gal blogai išskalbtas rankšluostis ar drabužis. Gal tualeto dangtis. Padėtį blogina besitrinančios šlaunys ar apatiniai. Bet gera karšta vonia jums padės. Nenaudokite muilo, tik labai karštą vandenį. Tokį karštą, kokį tik galite iškentėti. Paprašykite žmonos, kad ta jūsų daili tarnaitė atneštų iš kambuzo saują česnakų ir sumeskite juos tenai. – Jis draugiškai nusišypsojo. – Kvepėsite kaip prancūzas, bet netrukus išsivadės.

Laivas kiek pasviro, tada lėtai išsitiesino ir lempa, kabanti ant lubų, ėmė suptis. Troškiame kambaryje aplink mirgėjo šešėliai.

– Beje, geriausia būtų kokias dvi savaites ar daugiau susilaikyti nuo to, kas reikalauja itin daug jėgų. Vedybinių ir kitokių ryšių.

– Suprantu.

Monktonas nuleido balsą ir keistai liūdnai pasakė;

– Tie dalykėliai gali persiduoti damoms. O damoms, žinoma, eiga kur kas sunkesnė. Sudėtinga sistema. Ne taip lengvai prieinama.

– Taigi.

Deividsonas apsimovė kelnes ir ėmė sagstytis marškinius. Gailiai skųsdamosi sugirgždėjo grindlentės, tarsi pats medis būtų kentęs skausmą. Dabar jis pastebėjo, kad gydytojas žiūri į jį. Jo lūpos šypsojosi, bet akis žvelgė rimtai.

– O kas čia per pumpurėlis? Antai, ant jūsų pilvo.

– O, šitas. – Jis pasižiūrėjo žemyn. – Kažkoks šašas.

– Skaudamas, ar ne?

– Ne, ne. Aš, tiesą sakant apie tai pamiršau. Kartais man jie atsiranda, paskui išnyksta.

– Ar galėčiau žvilgtelėti iš arčiau, jeigu jau jūs čia? Gal plačiau prasegtumėte marškinius?

– Užtikrinu jus, čia nieko tokio.

– Vis tiek. Tuo pačiu žiūrėjimu. Atsarga gėdos nedaro.

Jo balsas buvo toks įsakmus, kad sunku buvo nesutikti. Lordas Kvinsgrovas prasisegė marškinius ir stovėjo atsirėmęs į kėdės atlošą. Gydytojas prisitraukė kėdę ir atsisėdo priešais jį.

– Trauk tave devynios, – sumurmėjo jis. – Tamsu nors tu ką.

– Gal aš galiu kuo nors padėti?

– Būtų šaunu, jeigu palaikytumėt man lempą. Ar nieko prieš?

Deividsonas paėmė lempą ir laikė ties juosmeniu, uosdamas aštrų žibalo kvapą. Gydytojas dabar darbavosi pirštų galais, švelniai tempdamas odą aplink nedidelį plutele apsitraukusį iškilimą. Jis buvo taip arti prisikišęs, kad Deividsonas jautė pilvu šiltą jo kvėpavimą, ir jam šmėkštelėjo mintis, jog daktarams yra prieinamos intymiausios kūno vietos. Jo buvo paprašyta stovėti ramiai ir jis padarė kaip lieptas. Monktonas ištiesė ranką ir ėmė raustis savo aptrintame sakvojaže. Išsitraukė didinamąjį stiklą ir ritinėlį marlės.

Kelias minutes, kol vyko apžiūra, jis nieko nekalbėjo. Kai vėl prabilo, jo balsas buvo ramus.

– Ar anksčiau yra buvę žaizdelių? Įbrėžimų? Ko nors panašaus?

– Gal prieš keletą metų. Bijau, kad tai paveldėta.

Gydytojas pasižiūrėjo aukštyn atlaidžiai pašaipia veido išraiška.

– Ananaso oda, – pasakė Deividsonas. – Mano velionis tėvas turėjo panašių nusiskundimų. Kaip žinia, jis daug metų praleido jūroje. Dažniausiai tai buvo aiškinama vaisių stoka davinyje.

– Ar niekada nėra buvę žaizdelių ant delnų ar ant padų?

– Dabar, kai pasakėte, prisiminiau. Bet jau prieš daug metų.

– Prieš kiek?

– Penkerius ar šešerius, manyčiau. Jie patys išnyko.

– Ar kada nors skaudėjo gerklę? Svaigo galva ir panašiai?

– Kartais.

– Regėjimas geras, taip?

Deividsonas trumpai nusijuokė.

– Man ne kartą sakė nešioti akinius. Dažniausiai mano rūpestingoji geroji žmonelė. Ko gero, ir šito negalavimo nelabai paisiau.

Monktonas nusišypsojo.

– Duok, Dieve, joms sveikatos, bet kaip tos damos neduoda mums ramybės, ką?

– Tikra tiesa.

– Bet mums jos vis tiek patinka, tos įkyrios pikčiurnos.

Jis atsikėlė ir vėl nusiplovė rankas prie dubens, rūpestingai nusišluostydamas nauja marlės skiaute. Kai baigė, prikišo skiautę prie dvišakės lempos liepsnos ir sudegino iki paskutinio siūlo. Jo atsargumas sutrikdė Deividsoną. Kodėl jis taip saugosi?

– Aš turiu tepalo tiems šašams, – tarė Deividsonas. – Tėvas kartais jį naudodavo. Smitsonitas, atrodo, toks jo pavadinimas. Rausvos spalvos.

– Taip, teisingai. Cinko ir geležies oksidas.

– Na taip. Kad mane kur galai, kodėl gi aš jo neatsinešiau kaip koks kvailys? Gal ir jūs turite ko nors panašaus savo stebuklingame lagamine.

Gydytojas atsisuko ir rimtai pasižiūrėjo į jį.

– Lordai Kvinsgrovai, man reikės sesers kai ką užrašyti ir atlikti vieną nedidelį tyrimą. Greičiausiai čia nieko rimta, bet noriu įsitikinti. Noriu jus užtikrinti, kad jums nėra ko drovėtis. Ji itin diskretiška ir labai įgudusi.

Deividsonas pajuto, kaip šlaunimis nuriedėjo prakaito lašai.

– Gerai.

Monktonas skubiai išėjo iš kambario.

Lordas Kvinsgrovas girdėjo bėgančiųjų per denį žingsnius. Jis priėjo prie sienos, prie veidrodžio tam-

sintu stiklu. Dešiniajame jo kampe už raudonmedžio rėmo buvo užkišta laikraščio iškarpa. Niujorko operos būsimo sezono repertuaras. Amerikietiška sinjoro Verdžio šedevro premjera. Jis atsargiai pasikėlė marškinius. Šiek tiek iškilęs apgamas maždaug šešių pensų monetos dydžio. Jis palietė jį pirštų galais, paskui nykščiu. Paviršius kaip švitrinio popieriaus, bet neskauda.

Iš denio ataidėjo linksmybių triukšmas. Jis priėjo prie iliuminatoriaus ir pažvelgė į tamsą. Tolumoje švietė mažas raudonas žiburėlis. Halifakso švyturys. Naujosios Škotijos krantas.

Tuo metu įėjo gydytojas su seserimi. Monktonas atrodė niūrus ir susirūpinęs.

– Man reikia, kad jūs nusirengtumėte nuogai ir ateitumėte čionai.

– Bet kodėl?

– Jums visiškai nėra ko jaudintis, – ramiai pasakė ponia Darlington. – Kai būsite pasirengęs, ateikite pas mus. Viskas gerai.

Jie įėjo į nedidelę patalpą, skirtą, kaip Deividsonas suprato, miegoti. Jis greitai nusirengė ir nusekė jiems iš paskos, laikydamas rankose drabužius ir batus. Basos kojos lipo prie grindų. Gydytojas nutraukė nuo lovos patalynę, nukabino nuo kablio gegnėje lempą.

– Būkite toks geras ir atsigulkite. Ilgai neužtruksime.

Monktonas atsistojo iš vienos gulto pusės, jo sesuo iš kitos. Jie pradėjo jį tyrinėti prisikišę prie pat, apžiūrinėdami kiekvieną odos colį. Krūtinę ir kirkšnis. Pažastis ir šlaunis. Už ausų. Pilvą ir galvą. Po liežuviu. Apie dantenas. Buvo ištrauktas instrumentas šnervėms praplėsti; uždegta žvakė vidinės nosies ertmėms ištirti. Kartais daktaras kažką burbtelėdavo ir sesuo užrašydavo į

jo sąsiuvinį. Viršuje denyje vyrai traukė jūreivišką dainą. Gydytojas pirštu parodė Deividsonui apsiversti ant pilvo.

– Tokia tvarka, milorde. Dabar stenkitės visiškai atsipalaiduoti.

Jis jautė, kaip jų rankos čiuopia jo nugarą; įtemptus kaip viela pečius, kojas ir pėdas, tarpupirščius, tarpą tarp sėdmenų. Tarsi žiūrėdamas į šią sceną iš viršaus, jis įsivaizdavo matąs savo paties kūną; palinkusias savo besišnabždančių tyrinėtojų galvas, jų nardančias kaip paukščiai rankas.

Ankštoje kajutėje jų murmesiai atrodė lyg malda; žodžiai, kurių Kvinsgrovas nesuprato: Ftizis. Urtikarija. Deskvamacija. Febrilus. Šnibždėjimas migdė, o jis buvo toks pavargęs, kad ėmė grimzti į miegą. Laivo svoris traukė jį žemyn; pas motiną. Išsekęs kūnas staiga nežmoniškai apsunko; jis jautė kaip lova jį laiko. Jūra šiek tiek aprimo. Skausmai aprimo. Ir tuomet jis suvokė, kad niekas jo nebečiupinėja. Kai atsimerkė, gydytojo jau nebuvo.

Ponia Darlington švelniai pasakė:

– Dabar galite apsirengti, lorde Kvinsgrovai. Ačiū.

Deividsonas atsikėlė nuo gulto ir padarė, kaip buvo paprašytas. Staiga pasijuto visiškai išgręžtas, be jokių jėgų. Jis panūdo kuo greičiau ištrūkti iš gydytojo kajutės, pereiti per denį ir įkvėpti gryno oro. Pasigrožėti geltonais žemės žiburiais.

Jis įėjo į svetainę vienais marškiniais ir išdrožė:

– Tikiuosi, pasakysite man, kiek aš jums skolingas, Monktonai?

Tačiau gydytojas, regis, visai negirdėjo ligonio. Jis nuėjo prie stalo, ant kurio stovėjo gaublys, ir susimąs-

tęs ėmė jį sukti. Jūreiviai dainavo. Gaublys sukosi. Sustojo jo pirštams palietus Afriką.

– Vili? – kreipėsi į ji sesuo. – Jo šviesybė kalba su tavim.

Monktonas atsisuko. Jo veidas buvo baltas.

– Lorde Kvinsgrovai, – tyliai pasakė jis. – Jūs sergate sifiliu.

Maiklai, mano sveikata puiki. Niekada gyvenime nesijaučiau geriau. Šis Uolinių kalnų oras man ypač tinka. Aš turiu viską, kas teikia gyvenimui patogumo. Bet vis dėlto naktimis, kai guliu lovoje, mano mintys skrieja per Atlantą į Kreitlo kalnus. Nepaisant visko, negaliu užmiršti namų, kaip ir kiekvienas airis, atsidūręs svetur, niekada neužmirš žemės, kurioje išaugo. Deja! Aš taip toli nuo savo mylimų vietų.

Seržanto Maurice'o H. Woulfe'o iš Vajomingo laiškas broliui, gyvenančiam Limeriko grafystėje

Siena

KELETO POKALBIŲ, VYKUSIŲ LABAI ANKSTŲ GRUODŽIO 2-OSIOS, TREČIADIENIO, DVIDEŠIMT PENKTOSIOS KELIONĖS DIENOS, RYTĄ, APRAŠYMAS (ŠIE PASAKOJIMAI NIEKADA NEBUVO SPAUSDINTI ANKSTESNIUOSE LEIDIMUOSE)

Dešinysis bortas netoli priekio
apie 1.15 val.

– Žiūrite į žvaigždes, pone Malvi.

– Taip, sere. Ak, tai jūs. Labanaktis, sere. Telaimina jus Dievas.

– Ar ką įdomaus ten pamatėt?

– Visiškai nieko, sere. Tik galvojau apie namus.

– Ar galiu trumpam prisidėti prie jūsų?

– Man bus garbė, sere.

Diksonas priėjo arčiau ir atsistojo prie žudiko. Abu atsirėmė į planšyro turėklus kaip pora sugėrovų pigioje aludėje.

– Ardnagrivachas, ar ne?

– Mes jį vadiname *Ard na gCraobhach*. Bent jau senesni žmonės.

– Mažas kaimelis, ar ne?

– Nedidukas. Prie Renvilio. Nepastebėsi, kaip visą pereisi.

– Esu buvęs Konemaroje, bet ne taip toli į šiaurę. Žmonės sakė, kad ten gražios apylinkės.

– Taip, tenai... dabar jau ne taip, sere. Anksčiau buvo gražu.

– Prieš badą?

– Dar anksčiau, sere. Dar prieš man gimstant. – Jis užsivertė apykaklę dangstydamasis nuo kaukiančio vėjo. – Bent žmonės taip pasakoja. Tie, kur iš senesnių. Bet vėlgi reikia atsijoti iš tų pasakojimų, ko negali patikrinti. Kai kurie iš jų greičiausiai perdėti.

– Rūkysit?

– Ačiū, kad pasiūlėt, bet nenorėčiau nuskriausti jūsų šviesybės, kai taip mažai pačiam belikę.

Diksonui jo pašnekovas ėmė rodytis keistas. Jis tyčia stengėsi kalbėti su kuo didesniu airišku akcentu. Kaip koks aktorius miuzikhole.

– Aš turiu daugiau kajutėje. Kviečiu pasisvečiuoti, jeigu norite.

– Jūs toks geras, sere. Didžiai dėkingas tamstai.

Šmėkla pasivaišino manilos cigaru iš Diksono sidabrinio portsigaro ir palenkė galvą prisidegdamas. Jis stebėtinai švelniai prisilietė prie suglaustų Diksono delnų, o degtuko liepsnoje jo veidas įgijo klouniškų bruožų. Jis giliai užsitraukė, dūmai pateko jam į akis ir jis smarkiai užsikosėjo. Tarsi būtų nerūkantis, priėmęs cigarą tik todėl, kad šis buvo pasiūlytas. Iš taip arti atrodė dar mažesnis ir trapesnis. Kartais kovodavo su dusuliu. Nuo jo sklido šaltis ir senų batų dvokas.

Kurį laiką abu vyrai stovėjo drauge prie turėklų nieko nekalbėdami. Diksonas galvojo apie gyvenimą

be Lauros Markhem, žodžius, kuriuos būtų galima ištarti atėjus išsiskyrimo valandai. Šiandien kiek anksčiau ji pranešė jam apie savo sprendimą: kas tarp jų buvo, baigta. Niujorke jie išsiskirs ir niekada nebesusitiks. Ji sugrąžino jam jo laiškus ir keletą niekniekių. Ne, draugystė neįmanoma. Būtų nenuoširdu, o gal net nesąžininga apsimesti, kad ji būtų įmanoma. Jam neverta jos perkalbinėti; sprendimas galutinis. Meriditas aiškiai pasakė, kad niekada nesuteiks jai skyrybų. Niekada gyvenime: jam tai esąs visiškai neįsivaizduojamas dalykas. Ji taip pasiklojusi ir dabar turėsianti išmiegoti. Ir ji miegos, kaip miegojo metų metus. Bet kartais tenka gyventi meluojant. Šiaip ar taip, tas žmogus yra jos vyras.

Kita jo mintis buvo apie žvaigždžių keistumą: kaip paprasti dalykai vėlų vakarą pasidaro paslaptingi. Kai kurie žmonės įžvelgia čia Kūrėjo buvimo įrodymą; postūmį, kuris skraidina Žemę per švytinčią nebūtį ir skraidins per amžius, kol sunaikins net pačią nebūtį. Tuo tarpu kitiems žvaigždžių sąranga nieko neįrodo: dangiška netvarka, žinoma, graži, bet neturinti jokio modelio ar tikslo, kuriai žodis „sąranga" visiškai netinka. Žvaigždžių sąranga priklauso ne nuo kažkieno valios, bet nuo atsitiktinumo ir nuo tų, kurie spokso į jas išsižioję kaip beždžionės iš vienišos žvaigždės, vadinamos Žeme. Kaip tik taip galvoja ir Grantlis Diksonas – žiūrėjo beždžionių palikuonys į Dievo spirelius ir nusprendė pavadinti juos žvaigždėmis. Žmonija, o ne Viešpats surikiavo visatą; tiktai žmogus, matydamas atsitiktinumą, galėjo pavadinti jį kūrinija su savimi pačiu jos centre.

Kažin, gal vieną dieną beždžionės išmoks skraidyti ir sukurs laivus, kurie plaukios iš vienos planetos į ki-

tą, kaip tas, kurio denyje jis dabar šiuo metu stovi. Jam rodėsi, kad taip ir bus. Galbūt tai net neišvengiama. Jos žiopsos pro iliuminatorius kasydamosi iš nuostabos ir šimpanziškais kriūksmais sveikindamos viena kitą. Ir visa tai bus vertinama kaip įvykis, kurį verta atšvęsti.

Greisė Tusen, pagyvenusi moteriškė iš joruba genties, padėjusi jį užauginti senelio plantacijoje, dažnai kartodavo jam svarbiausią, jos manymu, gyvenimo paslaptį: visos mūsų kančios dėl nekantrumo, nenoro pripažinti, kad egzistuoja apribojimai. Ji buvo maloniausias žmogus iš visų jo pažinotų Luizianoje, kur žmonės karšti kaip negailestingai kepinanti saulė, tačiau šį požiūrį ji pati gynė karštai. Diksono senelis, žydas, vergijos nekentėjas, dažnai šiuo klausimu ginčydavosi su ja. Žmogus, žinojęs, kokie ilgi ir pikti kaimynų liežuviai, ne vieną kartą kirto įvairias sienas ir buvo nukeliavęs iki Misisipės, rytų Teksaso, pietinio Arkanzaso. Tenai supirkdavo labiausiai nualintus vergus ir parsivežđavo į Luizianą. Rytais, kai saulė žadindavo derlingus jo laukus, jis žingsniuodavo per vešlias savo pievas ir skaičiuodavo, kiek šiais metais jų būtų galima išgelbėti. Geras derlius – dešimt vergų, blogas – du. Visas didžiulės vertės derlius, užderėdavęs jo penkiasdešimties tūkstančių akrų laukuose, buvo parduodamas vien tam, kad būtų galima išpirkti pavergtuosius.

Misisipė buvo juodaodžių pragaras, pasakė jis savo anūkui; nors Luiziana buvo toli gražu ne rojus, vis dėlto ne toks pragaras. Napoleono kodeksas padarė savo darbą. Senelis nupirko Greisę Tusen ir jos apakusį nukankintą brolį ir sugrąžino į laisvą būtį; jiedu dažnai ginčydavosi, kas gi yra vadinamoji laisva valia. Jis sakydavo, kad žmogui gyvenime neleistina taikytis su

jokiais išoriniais suvaržymais ir reikia paisyti tik tų apribojimų, kuriuos diktuoja paties sąmonė. Tačiau Greisė Tusen nesutikdavo. Lengva taip iškilmingai postringauti sėdint ant patogios turtingojo kėdės. Jeigu ji visą gyvenimą būtų praleidusi savo gimtinėje, galbūt pati taip mąstytų, sakydavo ji savo išpirkėjui, nes jos šeima kadaise turėjo karališko kraujo.

Ginčai būdavo keisti. Diksonas jų nesuprasdavo. Kartą, dar būdamas vaikas, jis stabtelėjo koridoriuje prie pravirų senelio kabineto durų ir nuklausė viduje verdantį kivirčą: „Manai, kad Dievas turi rasę? Iš tiesų taip manai, Greise? Jėzus Kristus, greičiausiai, buvo negras, ar ne, Greise? Jo oda turbūt buvo tabako spalvos!" O toji su kartėliu atsakė, kad jeigu senasis ponas iš tikrųjų taip galvoja, tai jis didžiausias Luizianos kvailys, nes Kristus buvo lelijos baltumo kaip ir visi šio pasaulio galingieji.

Vasaros rytais ji imdavo Diksoną pasivaikščioti jukų ir buksmedžių alėjomis, vedančiomis į ganyklą pro baltytėlaites trobeles aukštumos pievose, paskui pro padūmavusius nuo kaitros tabako laukus. Šiltas oras saldžiai kvepia sudrėkusiais lapais; net zvimbia nuo svirplių griežimo. Jos brolis, Žanas Tusenas, kaimo vaikinų vadinamas Gražuoliu Džonu, kartais eidavo jiems iš paskos baksnodamas lazda. Dažniausiai jam nereikėdavo draugijos. O rytais nereikėdavo niekada.

Nors jau nejaunas, jis buvo labai stiprus vyras, milžiniškomis rankomis, smilkiniuose iššokusiomis venomis, o jo oda buvo senovinio aukso spalvos. Jis dažnai ką nors brązgindavo savo apdaužyta už du dolerius pirkta gitara, kurią nešiodavosi pasikabinęs ant savo tiesios ilgos nugaros, kaip koks nusenęs pasakų

kunigaikštis skydą. Bet Diksonas niekada negirdėjo jo dainuojant ar netgi kalbant. Kartą jis paklausė senelio, kodėl taip yra. Tuo metu Diksonui buvo dvylika metų ir jam buvo atsakyta, kad tada, kai Žanas Tusenas buvo perpus už jį patį mažesnis, šeimininkas, tas airių kalės vaikas iš Misisipės, kuris amžinai degs pragare, už bausmę nupjovė jam liežuvį. Ir kad Žanas Tusenas nėra tikrasis Gražuolio Džono vardas; kad Greisė Tusen iš tikrųjų nėra Greisė Tusen; kad netgi jų vardai buvo atimti iš jų, kai iš jų buvo atimta tėvynė Afrika. Tai buvo ta akimirka Diksono vaikystėje, kai viskas pasikeitė. Pasikeitė labiau negu tada, kai jis suvokė, jog tėvai mirę. Kai atėję policininkai pasakė jam, kad jo namuose įvyko nelaimė, baisi nelaimė; kad jo namai sudegė ir tėvai negyvi ir kad dabar jis turi išvažiuoti iš Niu Heiveno ir gyventi su seneliu Ivendžiline. Toji akimirka įstrigo jame kaip kulka, kurios niekas niekada nebeištrauks.

„To, kas yra, nepakeisi, – dažnai sakydavo Greisė Tusen Diksonui. – Su niekuo nesusidėk. Nieko neklausinėk. Kai tu išeisi, pasaulis liks. Šitie medžiai, šitie laukai ir toliau bus medžiai ir laukai." Ir vėliau, jau būdamas studentas, jis aptiko tos pačios minties variantą garsiosiose mokslininko Paskalio „Mintyse". „Visi žmogaus sunkumai turi vienintelę priežastį. Jo nesugebėjimą laisvai jaustis tarp keturių sienų." Negali sakyti, kad Diksonas su šia mintimi nesutiko, bet ką gi su tuo daryti? Nejaugi gali žiūrėti į pasaulį, kuriame raunami liežuviai, kur su žmonėmis elgiamasis kaip su raguočiais, kur jiems štampuojami vardai tų laukinių, kurie juos nusipirko, ir sakyti, kad tai tavęs neliečia? Drabužiai, dengiantys jo kūną, dailūs batai ant kojų ir patys filosofijos

tomai, kuriuose kruopščiai nagrinėjama lygybė – visa tai pirkta iš vergijos pajamų, turto, sukaupto jo vergais prekiavusių protėvių. „Dabar tai švarūs pinigai", – tvirtindavo senelis. Tačiau purviname pasaulyje nėra švarių pinigų.

Netgi dabar jis buvo nešvarių pinigų įkaitas. Iš žurnalisto darbo daug neuždirbsi ir ką uždirbęs niekada negausi laiku. Jo gyvenimas Londone brangus ir nepelningas, tad įmanomas tiktai dėl senelio paramos. Jis tikėjosi susižerti krūvą pinigų ir taip įgyti laisvę – parašyti knygą, kokios dar niekas nebuvo parašęs; tačiau per visus šešerius metus to taip ir nepavyko įgyvendinti. Visa, ką jis įgijo, tai tik dar didesnę priklausomybę. Antspaudas štampavo laiškus su Luizianos pašto ženklu. Pluošteliai taukuotų dolerių, kurie buvo visiškai nepelnyti. Senelio laiškai, kupini užuojautos dėl sunkaus jauno rašytojo gyvenimo. *Tu turi talentą, Grantli. Šitos dovanos nepaslėpsi. Kad ir ką darytum, privalai toliau rašyti. Neprarask vilties. Daryk, ką turi daryti. Svarbu ne siekti tikslo bet kokiomis priemonėmis, bet kurti naujas priemones ir naujus tikslus.* Niekingas teisinimasis, šmėkščiojantis tarp eilučių. Siaubinga kaltė dėl dviveidiško kompromiso. Dabar atsivėrė kelias nuo viso to pabėgti.

Ir kitos mintys kaip nuodai virė jo galvoje, bet jis nežinojo, ar dabar tinkamas metas apie jas užsiminti. Tam tikra prasme patogiausia būtų išvis nieko nesakyti; stovėti štai taip tylomis su savo rūšies atstovu ir spėlioti, ką tas kitas dabar mintija – jeigu jo galvoje iš viso esama minčių – ir kuriam žvaigždžiastebių porūšiui būtų galima jį prisikirti. Nors Diksonas ir taip žinojo atsakymus į visus tuos klausimus. Visi žmogždžiai turėtų būti netikintys, kad ir kokiai Bažnyčiai priklausytų.

– Žinote, jūsų veidas atrodo labai matytas, pone Malvi.

Malvis pakėlė galvą nustebęs, kaip šuo, pajutęs įsiveržėlį, paskui sulinksėjo galva ir nusibraukė pelenus nuo atvarto.

– Be abejo, jūs matėte mane vaikštantį po laivą, sere. Aš tikrai slampinėju po laivą neįprastu nakties metu. Mintys ramybės neduoda.

– Be abejo. Bet žinote, koks velniškas dalykas – pirmą kartą, kai jus pastebėjau, tą vakarą, kai išplaukėme iš Liverpulio, manau, pažinau jus jau tada. Tiesą sakant, net užrašiau apie tai dienoraštyje.

– Niekaip nesumetu, kolgi tamsta taip manai. Nemanau, kad mes anksčiau buvom susitikę.

– Atrodo šiek tiek keista, ar ne?

– Žmonės sako, kad kiekvienas turi savo dvynį, sere. Gal taip ir yra. – Jis nusijuokė, lyg ta mintis būtų jį pralinksminusi. – Gal maniškis dabar kur Amerikoje, sere. Jūsų gimtinėj, sere. Gal aš net jį susitiksiu tenai, jei Dievas norės. Ir paspausiu jam ranką. Nemanot taip, sere?

– O ne, jis ne Amerikoje. Manau, kad jis Londone.

– Londone, sere? Jūs rimtai kalbat? Argi tai ne gyvas stebuklas? – Jis giliai užsitraukė sudrėkusio cigaro dūmo, kaip žmogus, kuriam atėjo laikas žygiuoti į kartuves ir jis skubinasi sutraukti jį iki galo. – Vėlgi, kai pagalvoji, – dar ilgesnis užsitraukimas ir gilesnis iškvėpimas, – pasaulyje būna keistesnių mįslių, negu filosofai sau mano. Kaip sakė Šekspyras.

– Ar buvote tenai kada?

– Kur taip, sere?

– Londone. Vaitčepelyje. Apie Ist Endą.

Tabako plaušas prikibo jam prie liežuvio. Kurį laiką jis krapštė jį.

– Ne, sere, nebuvau. Apgailestauju. Ir jau kaži ar kada bebūsiu. Toliausiai nuo namų buvau iki Belfasto nukakęs.

– Jūs tuo tikras?

Staiga jis netikėtai smagiai nusijuokė ir užsisvajojęs įsistebeilijo į tamsą. – Sakyčiau, kad Londonas ne iš tų miestų, kuriuos galėtum pamiršti, sere. Ten turbūt neapsakomos grožybės, taip bent man sakė. – Jis atsisuko ir pasižiūrėjo Diksonui tiesiai į akis. – Sako, ten žmogus turi visokių galimybių. Ar teisybė? Girdėjau, Londone vyrai gali išmėginti įvairiausių smagumynų.

– Keista, bet aš pastebiu, kad niekada nebuvęs Londone, jūs kalbate taip, lyg būtumėt ten buvęs.

– Meldžiu tamstos atleisti, sere, bet nelabai suprantu.

– Na, žiūrėkite, kad ir tai, kaip jūs tariate tam tikrus žodžius. Baisiausiai neįprastas tarimas airiui, ar taip nemanot?

– Aš nemoku ištarti taip gražiai, kaip jūsų šviesybė pageidautų.

– Ir per pietus šįvakar jūs pavartojote žodį, į kurį atkreipiau dėmesį. Jūs lyg ir pasakėte „pauparis" . Taip vadinami keliaujantys prekeiviai, ar ne?

– Aš net neprisimenu, kad būčiau tokį žodį gyvenime ištaręs, sere. Panašu, kas jūsų šviesybė blogai mane nugirdo. O gal nesuprato akcento.

– Ne, jūs vis dėlto pasakėte, pone Malvi. Leiskite jums priminti. Neprieštarausite?

– Jeigu ir prieštaraučiau, tai nesakyčiau, kad neįžeisčiau jūsų šviesybės.

Diksonas išsitraukė užrašų knygelę ir tyliai perskaitė keletą eilučių. *Šiąnakt pietavau su Malviu iš Konemaros; jo kalba man pasirodė labai įdomi, papipirinta šnekamosios kalbos žodeliais, neabejotinai prisirankiotais Londone. Tarp jų „pauparis", reiškiantis keliaujantį prekeivį.*

– Jums, sere, galgi nėr taip lengva viską užsirašinėti.

– Profesinis įprotis, turbūt taip būtų galima pavadinti. Pastebėjau, kad pamirštu, jeigu neužsirašau.

– Irgi garbinga profesija, sere: rašytojavimas. Juk sako, kad plunksna stipresnė už kardą.

– Sako, bet nesu tikras, kad tai tiesa.

– Bet vis tiek turit šitokią Dievo palaimą, sere. Aš ir pats norėčiau. Daug kas norėtų, bet ne visiems duota.

– Apie kokią palaimą jūs kalbat?

– Apie Dievo dovaną angliškai viską aprašyti, sere. Tai poetų ir paties Viešpaties kalba raštuose.

– Manau, kad jūsų paminėtas Viešpats kalbėjo aramėjiškai.

– Jūsų šviesybei galbūt. Man jis kalbėjo angliškai.

– O gal jis kalbėjo Londono prasčiokų kalba? Kaip paupariai.

Šmėkla nusijuokė ir papurtė galvą.

– Aš girdėjau, kaip vienas jūreivių pavartojo tą žodį, sere. Bet sergėk Dieve, jeigu žinau, ką jis reiškia.

– Dievui nėra ypatingo reikalo jūsų sergėti, pone Malvi. Bent kol kas.

Malvis alsiai užsitraukė dūmo ir sumišimas perbėgo jo veidu.

– Tikiuosi, kad paaiškinsite man tuos žodžius, sere. Jūs kartais pametėjate tokių mįslių.

– Kai pirmą kartą atvažiavau į Londoną, laikraščiai rašė apie vieną įvykį. Kažin kodėl jis labai mane

sudomino. Apie smulkų vagišių, kuris pabėgo iš Niugeito kalėjimo nužudęs savo sargybinį. Turbūt prisimenat. Jo pavardė buvo Holas. Žinomas kaip Niugeito pabaisa.

– Nemanau, kad būčiau girdėjęs apie tokį įvykį.

– Ne. Jūs negalėjote girdėti. Tuo metu buvote Belfaste.

– Teisybė, sere, taip ir buvo. Nuostabiame mieste ant Lagan kranto.

– Jūs neprisimenat girdėjęs apie tokį įvykį, bet prisimenate, kur buvote tuo metu, kai apie jį negirdėjote.

Malvis perliejo jį lediniu žvilgsniu.

– Aš daug laiko praleidau Belfaste.

– O aš daug laiko praleidau Londone.

– Tuo jums geriau sere. O dabar palinkėsiu jums labos nakties.

– Tuo metu Londone bendradarbiavau su vienu laikraščiu. „Morning Cronicle". Liberaliu laikraščiu. Na ir užsibrėžiau sužinoti daugiau apie žymųjį poną Holą. Nuėjau į kalėjimą ir išstudijavau įrašus. Kalbėjausi su keletu buvusių kalinių, gyvenančių lindynėse toje miesto dalyje. Paskui leidausi į Ist Endą ir naršiau ten keletą savaičių. Susidūriau su šnekiu džentelmenu, pavarde Maknaitas. Škotas, panašus į girtuoklį. Tai štai jis papasakojo užsiimdavęs sukčiavimais Lambete drauge su airiu, pavarde Merfis ar Malvis. Kilusiu, atrodo, iš Konemaros. Netoli Ardnagrivacho. Gana keista, bet jis buvo prisiėmęs Holo pavardę.

– Jums tai turbūt buvo tikras nuotykis, sere.

– Taip, jis buvo nuteistas septyneriems metams kalėti Niugeite, tas Merfis ar Malvis. Ar aš jums jau tai minėjau?

– Toje vietoje sočiai airių, galiu jus patikinti, sere. Mano vargšams gentainiams Anglijoje ne pyragai.

– Ne taip jau daug jų buvo pasodinta į kalėjimą tą pačią dieną kaip ir Pabaisa. 1837 metų rugpjūčio 19-ąją. Už tokius pat nusikaltimus. Ir netgi tokios pat išvaizdos.

Diksonas atsivertė savo reporterio užrašus ir ištraukė iškarpą, užlenktu kampučiu. Skylėtas laikraščio popierius panėšėjo į senovinių nėrinių skiautę, pernelyg dažnai lankstytas ir vėl tiesintas. Jis atsargiai išskleidė jį, kad vėjas nenuneštų. Juodas rėmelis. Dvidešimt punktų. Angliniu pieštuku piešta pabaisiška Frederiko Holo šypsena: Žudikas.

– Kaip kad jūs sakote, – tarė Grantlis. – Kiekvienas žmogus turi savo dvynį.

Malvis sumirksėjo, bet pažiūrėti neatrodė sunerimęs. Visą tą laiką jo rankos nepaleido turėklo. Plaštakos smulkios ir baltos kaip mergaitės. Sunku įsivaizduoti, kad jos galėjo padaryti tai, ką padarė.

– Ko jūs norit? – sumurmėjo jis labai tyliai.

– Tai gali priklausyti nuo to, ko norite jūs pats.

– Verčiau jūs nežinotumėt, ko aš šiuo metu noriu. Paskui susapnuosit tokį košmarą, kurio gyvenime negalėsit užmiršti.

– Gal mums reikia pranešti kapitonui, kad laive yra samdomas žudikas.

– Tai skuoskit pas jį. Man tik bus geriau.

– Manot, kad negaliu to padaryti?

– Toks slidus parsidavėlis padarys bet ką. Bet yra galybė visko, ką galima nuėjus papasakoti kapitonui. Ir kitiems žmonėms, jeigu norit, kad jie žinotų.

– Atleiskite, pone Malvi, bet aš nelabai suprantu.

Jis paniekinamai prunkštelėjo.

– Jeigu skęsta vienas laivas, drauguži, tai ir visi gali nuskęsti. Tikiuosi, kad tamstos grafienė plaukia taip pat gerai, kaip linguoja laivą.

– Už neištikimybę niekas nekaria, pone Malvi. Kariama už žmogžudystę.

– Tai atveskit jį čionai, jeigu išdrįsit. Žinot, kur aš esu. – Jis išsišiepė, o akys švietė neapykanta. – Bėk, berniukėli. Kol dar laikas.

– Aš nelinkiu jums blogo.

– Pabučiuok tu man į subinę ir keliauk skradžiai, šunsnuki. Aš gyvenime siūtas ir lopytas.

– Aš žinau apie tą sargybinį. Ir ką pats iškentėjai jo rankose.

– O tu manai, kad dabar darai kažką kita.

– Aš neturiu ginklo.

– Tiktai savo plunksną.

– Ji nepadaro tiek žalos, kiek akmuo, suknežinantis veidą. Bet jeigu norėsite, galėsite apie tai padiskutuoti su teisėju per teismą.

Malvis nusispjovė sau po kojų. Diksonas pasisuko eiti. Staigus grybštelėjimas jį sustabdė ir pasigirdo šalti kaip ašmenys žodžiai:

– Aš jau paties sykį klausiau. Ko tamstai reikia?

Jis lėtai grįžo prie savo stovėjimo vietos ir atsistojo priešais.

– Aš esu reporteris, pone Malvi. Man reikia vienintelio dalyko – istorijos.

Žudikas nieko neatsakė. Jo rankos buvo kišenėse.

– Jūsų gyvenimas Londone. Kodėl visa tai padarėte. Kaip būtent pabėgote. Kur tada patraukėt. Jūsų pavardė nefigūruos, bet visa kita turi būti įvardyta. Priešingu atveju tuojau pat einu pas kapitoną.

– Na ir kainos šiais laikais. Pasakojimas už gyvenimą?

– Galima sakyti ir taip.

– O kai nuplauksime į Niujorką?

– Paskutiniąkart mačiau jus Belfaste prieš pusantrų metų. Tuo metu jau buvote prie mirties. Jūs davėte man interviu savaitę prieš mirtį.

Denyje pasirodė kapitonas drauge su virėju. Jie juokėsi žiūrėdami į bures. Jis atsisuko ir žvaliai saliutavo stovintiems iš už plono rūko šydo. Paskui pamojo. Pakvietė prieiti.

– Spręskite, pone Malvi. Aš bet kokiu atveju turėsiu istoriją.

– Ne Belfaste, – sumurmėjo jis, – susisiausdamas milinę. – Aš palaidotas Golvėjuje. Šalia savo brolio.

Kairysis bortas netoli laivagalio
03.15 val.

– Kas aš per žmogus?

– Ligonis, Meriditai. Daugiau nieko.

– Jūs turite galvoje, puolęs žmogus. Blogesnis už gyvulį.

Gydytojas palietė lordo Kingskorto ranką su profesiniu švelnumu.

– Pro mikroskopą blogio nematyti. Tai, kas ten matyti, turi savo pavadinimą. *Morbus Gallicus*. Tai ne maras ir ne bausmė. Jis daro tai, ką mes patys kasdien darome.

– Ką būtent?

– Viską, ką turi daryti, tam, kad išgyventų.

Vėliava garsiai šniojo į stiebą ir apsivyniojo aplinkui. Šalimais du pagyvenę vargetos iš trečiosios klasės giedojo laimindami džiugiai mirksintį Kofino salos švyturį:

Ave maris stella, Dei Mater alma;
*atque semper Virgo, felix caeli porta.**

– Ko aš galiu tikėtis?

– Sifilis skirstomas į keturias skirtingas stadijas. Jūs šiuo metu artėjate prie trečiosios stadijos pabaigos. Vėlyvoji latentinė fazė, kaip mes sakome.

Meriditas išmetė cigarą per turėklus.

– Ir ką tai reiškia?

– Jis jau spėjo įsiskverbti į jūsų audinius. Limfinius mazgus taip pat. Gali būti pakenktos akys. Uveitas. Vaskulitas. Papiloedema.

– Galite sakyti man tiesiai. Nereikia vynioti į vatą.

Gydytojas atsiduso ir pasižiūrėjo į savo rankas taip, lyg būtų jų nekentęs.

– Beveik tikra, kad jūs neteksite regėjimo. Tai atsitiks gana greitai. Jau prasidėjo.

– Toliau.

– Patekęs į organizmą, jis labai sparčiai dauginasi ir plečiasi. Odoje – po visą kūną išplis šlapiuojančios opos – žaizdos. Tas pats kauluose ir gyvybiškai svarbiuose organuose. Mes manome, kad jis pažeidžia vidines arterijų sieneles. Tiesiog jas suėda.

* Sveika, jūros žvaigžde, Dievo motina maloninga,
Ir amžinai Mergele, palaimingi dangaus vartai. (*Lot.*)

– Suėda, sakote?

– Metaforiškai kalbant.

– O tada?

– Lorde Kingskortai, – jūs dabar susikrimtęs. Suprantama, tai nelinksma žinia. Tiesą sakant, aš...

– Aš noriu žinoti, Manganai. Esu viskam pasiruošęs.

– Na, tada prasideda širdies ir kraujagyslių sistemų puolimas. Pirmojoje fazėje galimi ryškūs asmenybės pokyčiai. Gal net BPP.

– Kas tai?

– Bendrasis pamišimo paralyžius.

Iš praeities kaip vaiduoklis iškilo vaikystės prisiminimas. Beprotė Golvėjaus gatvėje drasko ir plėšia nuo savęs drabužius, apsinuogindama praeiviams. Jo auklė, Merės Duein motina, mėgina apsaugoti jį nuo to reginio: per purvyną vikriai nusitempia jį į kitą gatvės pusę. Jis apdujęs iš siaubo. Rankos surakintos.

– Nėra jokio gydymo?

– Galima nebent šiek tiek palengvinti simptomus gyvsidabrio preparatu. Žinoma, dabar reikia stabilizuoti būklę iki priplauksime Niujorką. Jūs privalote išsiilsėti ir nesikelti keturiasdešimt aštuonias valandas.

– O kas Niujorke?

– Privati ligoninė kenčiantiems nuo tokios pat ligos. Galiu pasirūpinti, kad jus priimtų tenai, kai tik išsilaipinsime.

– Kiek žinau, tokios vietelės vadinamos venerikų namais.

– Nesvarbu, kaip jos vadinamos, seselės tenai labai švelnios. Taip pat literatūroje yra hipotezių – pabrėžiu, tik hipotezių – apie teikiančią vilčių ligos eigą vartojant

naują preparatą – kalio jodidą. Bet tai dar vis dėlto ateities dalykas. Rezultatai anaiptol neįtikinami.

– Daugiau nieko negalima padaryti?

– Jeigu tai būtų pirmoji stadija arba antroji, galėtume mėginti kovoti. Ir dabar, žinoma, kovosime. Bet perspektyvos liūdnos.

– Kiek, jūsų manymu, man dar liko? Blogiausiu atveju?

– Galbūt šeši mėnesiai. Gal metai.

Solve vincula reis, profer lumen caesis
mala nostra pelle, bona cuncta posce.*

Lūžtanti banga sviedė geltonų purslų saują perviršturėklų. Ilgi tirštų putų liežuviai aplaižė skersinius. Jis paskubomis nusišluostė akis rankovės apačia.

– Noriu jums padėkoti už drąsą, Manganai. Jums turėtų būti nelengva. Esant tokiai padėčiai.

– Man labai gaila, sere. Norėčiau suteikti jums daugiau vilties.

– Ne, ne. Tiesiog norisi jums paspausti ranką. Budelio atliekamas darbas nėra jo kaltė.

– Gal galėčiau jūsų paklausti, ar nebuvote susidūręs su panašiu dalyku anksčiau, sere?

Lordas Kingskortas tylėjo. Daktaras tyliai pridūrė:

– Aš esu senas žmogus, Meriditai. Mane sunku kuo nors priblokšti.

– Kai buvau jaunesnis, buvau užsikrėtęs gonorėja. – Žodis išlėkė kaip sviestas akmuo.

✧

* Atlaisvink pančius kaltiesiems, nešk šviesą akliesiems,
Nustumk mūsų nelaimes, melsk visokeriopų gėrybių. (*Lot.*)

Gydytojas linktelėjo ir įsmeigė žvilgsnį į neįmatomus tolius, lyg būtų stengęsis įžiūrėti kažką judant tamsoje.

– Kaip suprantu, lankydavotės tam tikrose vietose?

– Kartą ar du. Prieš daug metų.

– Hm. Na žinoma, žinoma.

– Vieną kartą Oksforde. Su draugais siautėjom per naktį. Kitą kartą, kai tarnavau laivyne. Trečią kartą Londone.

– Anksčiau mes manėme, kad gonorėja ir sifilis tos pačios ligos atmainos. Susijusios kraujo ryšiais, jeigu taip galima pasakyti. Dabar žinome, kad ne. Profesorius Rikoras prieš keletą metų atrado esminį skirtumą. Atrodo, 37-aisiais. Labai galvotas prancūzas.

– O mano žmona?

– Jeigu norite, galiu jai apie tai pranešti. Arba paprašyti ponios Derington, kad tą padarytų. Bet savaime aišku, būtų geriau, kad pasakytumėte jai pats.

– Ji neturi žinoti, Manganai. Tik ne dabar.

– Meriditai, ji pati gali būti užsikrėtusi. Ji...

– Mes negyvename intymaus gyvenimo, – tyliai nutraukė jis. – Jau daug metų.

Tamsus mėnulis išlindo iš už milžiniško debesies.

– Visai?

Jis papurtė galvą.

– Mūsų santykiai grynai platoniški. Norėjau ją apsaugoti. Po to, kai užsikrėčiau anksčiau.

– Ir vis dėlto, – atsiduso gydytojas. – Latentinis periodas trunka nuo mėnesio iki dešimties metų. O kartais dar ilgiau. Jai gresia labai rimtas pavojus. Kaip ir bet kuriai kitai moteriai, su kuria turėjote intymių ryšių. Ar yra tokia moteris, Meriditai? Maldauju, būkite atviras.

Tylą daktaras suprato kaip leidimą kalbėti toliau.

– Šiame laive yra moteris, apie kurią kalbėdamas jūs visada nusukate akis. Mes su ponia Derington tai pastebėjome beveik iš pradžių. Ir dar pastebėjau, kad ta jauna moteris niekada su jumis nesikalba. Labai neįprastas dalykas tarp tarnaitės ir jos šeimininko.

– Ir kas iš to?

– Ar tarp jūsų būta kūniško ryšio? Prašau, atsakykite atvirai.

– Ne.

– O šiaip prisilietimų?

– Buvo metas, kai aš vakarais ateidavau pas ją į kambarį.

– Ir kas ten vykdavo, kai nueidavote? Aš turiu žinoti viską.

– Jeigu tikrai turite – ji leisdavo man žiūrėti, kaip ji rengiasi gulti.

– Nusirenginėja?

– O kaipgi kitaip, po šimts, ji gali rengtis gulti.

– Ar jūs liesdavote jos kūną, Meriditai? Ar ji liesdavo jus?

Jis pasižiūrėjo savo inkvizitoriui į akis, bet nepamatė ten jokių emocijų. Staiga pagalvojo apie Romos katalikų išpažintį. Ar ne taip jie kvočiami prie tų karsto pavidalo dėžučių? Jis visada stebėdavosi, kaip svetimam žmogui galima pasakoti apie savo paslydimus ir geidulius, apie savo slapčiausius širdies ir kūno potroškius. Dabar tatai jam regėjosi kaip tam tikras išsilaisvinimas. Tačiau ne šventas. Visiškai ne.

– Kartais aš ją paliesdavau. Bet ne taip, kaip manote.

– Ne intymiai?

– Aš liesdavau jos kūną. Ji manęs nelietė.

– Jūs turėjote intymią sueitį su mergina?

– Aš jau atsakiau jums.

– Niekada? Tikrai? Duodate žodį?

Jis vėl pravirko: labai tyliai ir išgąstingai. Gydytojas atkišo jam nosinę, bet jis papurtė galvą ir susitvardė.

– Aš kalbu su jumis kaip draugas, Meriditai, ne kaip teisėjas.

– Kai buvome jauni, kartu vaikščiodavome po kaimo apylinkes. Namie, turiu galvoje. Golvėjuje. Galbūt buvo kartas ar du, kai mes pasielgėme neprotingai.

– Turėjote lytinių santykių?

– Ne.

– Tai ką tuomet turite galvoje? Bičiuliškus santykius ir panašiai?

– Dėl Dievo meilės, Manganai. Ar jūs jaunystėje niekada nebuvote įsimylėjęs?

Virgo singularis, inter omnes mites,
*nos culpis solutos, mites fac et castos.**

– Ar vis dar ją tebemylit?

– Mano jausmas labai stiprus. Ir pastovus. Padėtis man neleido į jį atsižvelgti.

– Aš ne tai turiu galvoje, kaip jūs turėtumėte suprasti. Aš kalbu apie meilę fizine prasme.

– Nieko panašaus nebuvo įvykę jau daugiau kaip penkiolika metų.

* Ypatingoji Mergele, visų romiausioji,
Mus, išlaisvintus nuo kaltybės, padaryk romius ir skaisčius. (*Lot.*)

– O dar anksčiau? Ar buvo glėbesčiavimųsi ir panašių dalykų?

– Taip.

– Pasižvalgymo po apylinkes?

– Galima ir taip pavadinti.

– Skverbimosi gilyn?

– Ne.

– Ir jokių manipuliavimų su savimi jos akivaizdoje ar ko nors panašaus? Jokio skysčių išsiskyrimo?

– Manganai, ar negalite liautis? Kuo, po galais, mane laikote?

Daktaras prakalbo tyliai, bet lediniu balsu.

– Aš laikau jus vyru, turinčiu galią. Kokią turi visi vyrai moterų atžvilgiu.

*Vitam praesta puram, iter para tuum.**

– Nebuvo nieko tokio, kas galėtų kelti jai pavojų.

– Jūs neturite daugiau niekada prie jos panašiu būdu artintis. Suprantate?

– Tai yra labai menkai tikėtina, galiu užtikrinti.

– Kažin kodėl? Aš privalau reikalauti garantijos. Priešingu atveju mano pareiga nedelsiant iškelti merginą iš jūsų apartamentų.

– Manganai, aš jūsų maldauju...

– Aš atliksiu savo pareigą, ir baigta. Turite mane įtikinti, kad merginai negresia jūsų meilikavimas arba aš tuojau pat einu pas kapitoną ir prašau jai skirti atskirą kajutę.

<>

* Suteik tyrą gyvenimą, parūpink saugų kelią. (*Lot.*)

– Prašau, nedarykite to. Maldauju jūsų, Manganai.

– Tuomet kalbėkite, Meriditai, dėl Dievo meilės.

Jis linktelėjo. Lėtai nusisuko. Pasižiūrėjo į vandenyną. Juodą akliną tamsą, kurioje ošė bangos.

– Mano gyvenime būta faktų, kuriuos aš tik neseniai pradėjau suvokti. Tai labai slegiantis ir gėdingas dalykas. Aš niekada to niekam nepasakojau.

– Tai būtinai papasakokite dabar.

– Viliuosi, kad visa tai liks tarp mūsų.

– Savaime suprantama.

Staiga jis nusvarino galvą, lyg būtų norėjęs vemti. Vėjas pagavo jo plaukus ir sutaršė drabužius.

– Meriditai, meldžiamasis, nusimeskite naštą, kad ir kokia ji būtų.

Mea maxima culpa et maxima culpa.

– Aš ne vienintelis šeimoje, turėjęs panašų ryšį, kaip tas, kurį minėjau prieš tai. Mano tėvų santuoka iš dalies buvo nelaiminga dėl tėvo neištikimybės. Keletą metų, kai aš dar buvau visai vaikas, tėvai gyveno atskirai.

– Ką tai turi bendra su šiuo atveju?

– Mano tėvas buvo užmezgęs ryšį su savo dvaro nuomininke. Visa tai man atsiskleidė tą vakarą, kai užrakinau mūsų namus Golvėjuje. Radau keletą asmeninių dokumentų. Iš to ryšio gimė kūdikis. Duktė.

– Ir?

– Ji buvo laikoma gimusia tos moters šeimoje. Netikiu, kad jos vyras būtų tai žinojęs. Mano velionė motina to turbūt irgi nežinojo.

– Meriditai, atleiskite, aš tiesiog nepagaunu minties.

– Nepagaunate. Aš pats ilgai nieko nesupratau. Bet jos motina buvo mano auklė. Ponia, pavarde Margarita Duein.

Sit laus Deo Patri, summo Christo decus,
*Spriritui Sancto, tribus honor unus.**

✧

* Tegu bus pagarbintas Dievas Tėvas, pašlovintas Kristus, Šventoji Dvasia, garbė visai Trejybei. (*Lot.*)

Daktaras

DAR ŠIS BEI TAS APIE
PRIEŠPASKUTINĘ KELIONĖS DIENĄ:
PAŽODINĖ IŠTRAUKA IŠ KARALIŠKOJO AIRIJOS KARO
GYDYTOJŲ KOLEDŽO DAKTARO
VILJAMO DŽEIMSO MANGANO ŽURNALO

✧

Dies Iovis II Dec. XIVII*

Šiandien iš ryto ir po pietų, padedamas ponios Derington, apžiūrėjau daug (67) trečiosios klasės keleivių. Daugelis skundžiasi skrofulioze, peršalimu, viduriavimu, karščiavimu, kosuliu, smarkiu pykinimu, prastu virškinimu ir pilvo spazmais; utėlėmis, skorbutu, rachitu, nuožvarbomis, akių, ausų, gerklės, nosies ir plaučių uždegimais ir daugybe kitokių mažesnių negalavimų.

Vienas žmogus serga sunkia dizenterinio kolito forma. Lankiau jį prieš tai ir buvau davęs kalio bikarbonato, bet dabar jis jaučia skausmus po krūtine. Terpentino spiritas pilvui su amoniako citratu ir ½ drachmos morfijaus. Labai mažai vilčių. Greičiausiai mirs.

✧

* 47-ųjų gruodžio 2-oji, ketvirtadienis (*lot.*).

Vienas vyras su piktvote penio gale. Pašalinau peiliu. Vienai dvidešimt penkerių metų moteriai artėja gimdymas. Turi gimti dvynukai. Vyras labai silpnas. Jis atiduodavo jai visą savo maisto davinį. Pasakėme jam, kad jai labiau reikalingas vaikų tėvas, negu kelios uncijos džiūvėsių. Žadėjo pamėginti gauti šlakelį pieno. Pasakiau, jeigu nepavyks, rytoj pats atnešiu ką nors iš savo pusryčių. Vyras (maždaug dvidešimties) su labai smarkiai paralyžiuotu veidu. Angliškai nekalba. Vaikui (trejų m.) galimas blauzdikaulio lūžimas. Gangrenuoja. Labai prislėgta mergaitė (14 m.) prisipažino poniai Derington bijanti, kad numirs. Iš tikrųjų jai prasidėjo menstruacijos, bet ji visiškai apie jas nežinojusi, nes motina mirusi prieš dvejus metus. Labai daug žmonių (maždaug dvidešimt penkis, tarp jų kelis kūdikius) būtina skubiai hospitalizuoti.

Dizenterija plinta. Žarnyno kolitas taip pat. Skausmingos žaizdelės gerklėje. Suminkštėjusios ir išopėjusios dantenos. Visiems, kuriuos apžiūrėjau, reiškiasi blogos mitybos požymiai. Žmonės smarkiai netekę svorio, kai kuriems tai kelia pavojų. Džiūvėsių ir vandens dieta visiškai nevisavertė. Labai skurdžios švarios patalynės atsargos. Nėra jokios saugios ir švarios vietos, kur būtų galima pasidėti ar išsivirti maisto, jeigu kas turi jo pasiėmę. Nėra jokios saugios ir švarios vietos apsiprausti ir atlikti gamtinius reikalus. Apskritai jokio privatumo, dėl to ypač kenčia moterys. Trečiosios klasės patalpa labai tamsi, joje trūksta oro. Kai kurie nelaimėliai visiškai prasigėrė. Nėra kur tinkamai išsiskalbti drabužių.

Vėliau atlikau „įprastinę" apžiūrą pirmojoje klasėje, įtikinęs lordą K. leisti man tai padaryti. Ištyriau Honblius. Robertą ir Raitą Honblį. Džonatanas Meriditas iš

Kingskortų giminės (Robertui 6 m. ir 10 mėn., Džonatanui 8 m.). Dantys, akys, gerklė – norma. Plaukai švarūs. Dž., mokydamasis Vinčesterio koledže Hempšyre, dažnai lankydavosi pas seselę dėl „nepakenčiamo odos niežulio". (Paskirtas raminamasis tepalas.) Kartą žaisdamas futbolą buvo susilaužęs raktikaulį. Abiems odoje daug smulkių spuogelių – ant kaklo, veido ir apatinės kūno dalies; sausi, rausvos, pereinančios į rusvai pilką spalvos, šiek tiek žvynuoti ar paburkę. Iš kai kurių sunkiasi seruminis skystis. R. apatinėje nugaros dalyje didelė dėmė. Kelianti nerimą. Neseniai atsiradusi ir pleiskanojanti, tačiau nesusijusi su galimu įgimtu s. Tokiais nelaimingais atvejais, kai tėvai užsikrėtę, vaikai gimsta be jokių simptomų, o vėliau išsivysto stiprus nosies gleivinės uždegimas (ir kitokie pažeidimai); tačiau man susidarė įspūdis, kad abu yra sveiki.

Norėčiau, kad mums atvykus į N. abu nuodugniau ištirtų konsultuojantis venerologas (rekomendavau Fredį Metkafą iš Gailestingumo ligoninės, kuris visada laikosi diskretiškumo), tačiau šiuo metu diagnozuoju paprasčiausią atopinę seborėjinę egzemą. Ponia D. pritaria.

R. šiek tiek permaitintas; reikėtų daugiau rupaus maisto ir žuvų taukų. Dž. skundžiasi įkyriu kankinančiu niežuliu užpakalinėje dešinės šlaunies pusėje. Akivaizdžiai sukeltu naktinio šlapinimosi ir apsunkintu egzemos. Gėdijosi atvirai kalbėti apie savo negalavimus, kol nepapasakojau, kad vienas karo gydytojas V. M. iš Anatomijos akademijos, esančios Piterio gatvėje Dubline, iki dvylikos metų turėjo tokią pat sunkią bėdą. Prašė manęs paaiškinti nuostabų slaptumo tarp daktaro ir paciento principą ir Hipokrato priesaiką. Paaiškinau. Atrodo, susidomėjo.

Puikus, judrus berniukas. Pasakiau, kad gydytojas negali kitiems atskleisti paciento būklės taip pat, kaip generolas savo mūšio planų ar kinų fokusininkas savo paslapčių. Norėjo žinoti, ar kiti gydytojai primuštų tą, kuris sulaužė taisyklę. Atsakiau, kad pridaužytų kaip būgną, o paskui sustoję aplinkui apsiusiotų tirolietiškai traukdami „Aleliuja!" (Ponios Derington tuo metu kajutėje nebuvo.)

Šeimos tarnaitę panelę Duein apžiūrėjau laisvame kambaryje, kadangi jos pačios kajutė buvo per ankšta; kiek didesnė už spintą. Ji yra 35-ių metų gana ramaus būdo našlė. Per mažo svorio. Kiek išsigandusi. Kur kas daugiau negu vidutinio proto. Labai laisvai kalba angliškai. Su keistu čoserišku atspalviu. Akyla. Dabar, kai jau yra žinoma, į akį krinta didelis fizinis panašumas.

Buvo apžiūrėta gydytojo tik vieną kartą gyvenime; prieš vienuolika mėnesių, kai atėjo dirbti į lordo ir ledi Kingskortų namus. Po to, kai jos vyras (ir vaikas) nuskendę, ji išgyvenusi sunkius laikus. 1846 atsidūrė Golvėjaus prieglaudoje. Tenai suprato esanti jau du mėnesiai nėščia. Slapta palikusi prieglaudą ir pėsčiomis ėjusi 180 mylių iki Dublino. Beeinant jai įvykęs persileidimas. Kurį laiką gyvenusi moterų nakvynės namuose, paskui vienuolyne dirbusi skalbėja. (Neprisimenanti nei vienuolyno, nei nakvynės namų pavadinimo ar adreso.) Sakė, kad lordas Kingskortas radęs ją „sunkiai besiverčiančią" Dublino gatvėje šių metų sausio mėnesį ir paprašęs, kad sugrįžtų su juo į Golvėjų. Ledi K. buvo susirūpinusi jos sveikata ir iškvietusi daktarą Skofildą ar Safildą iš Klifdeno. Šis nustatęs išsekimą dėl labai prastos mitybos. Ją priėmę labdaringais pagrindais kaip šeimos tarnaitę ir auklę. Balandį su šeima pervažiavusi į Dubliną.

Kai ėmiausi apžiūros, ji šiek tiek išsigando; taigi užmezgiau pokalbį, kad ji pasijustų laisviau. Ketinanti palikti Meriditus, kai atplauksime į Niujorką. „Be jokios priežasties, sere". Tiesiog nebenorinti likti tarnaite. Prieš tai niekada nedirbusi tarnaite; jaučianti, kad tai ne jai. Galbūt vyksianti į Klivlendą Ohajuje. Jokių giminių tenai neturinti ir nieko nepažįstanti, tačiau girdėjusi, kad daug Konemaros gyventojų tenai įsikūrę, nors man apie tai niekad neteko girdėti. Arba keliausianti į Kvebeką ar Naująjį Bransviką. Svainis turėjęs tetą, kadaise gyvenusią Bretono kyšulyje, bet dabar ji gal jau mirusi arba persikrausčiusi kitur. Pasakiau, kad tose šiaurinėse eskimų žemėse gali būti šalta ir ji nusijuokė. Ji nepaprastai graži, kai juokiasi, tačiau anaiptol ne tuo banaliuoju grožiu. Iš tikrųjų ji nėra daili, tačiau natūraliai ir iš vidaus graži. Bet ji juokėsi neilgai ir daugiau nebepriverčiau jos nusijuokti. Ji susitaupiusi iš algos šiek tiek pinigų. Norėtų dirbti siuvėja, o gal pardavėja, bet imsis bet kokio darbo, išskyrus namų tarnybą. Pašmaikštavau, kad eidama tarnauti į namus, jis galbūt sutiktų dailų arklininką, liokajų ar panašiai ir galiausiai priimtų jo pavardę. Atsakė neketinanti daugiau tekėti. Pasakė be jokio kartėlio, tik kaip faktą. Tai būsiąs skaudis smūgis Amerikos gerbėjams išdrįsau pajuokauti. „Gal taip, sere, o gal ir ne."

Galimas kairiojo riešo artritas ar tendinitas. Įaugęs kojos nykščio nagas, kurį reikia sutvarkyti. Nedidelis, bet negražus randas nuo lygintuvo ant kairio dilbio iš vidinės pusės. Polinkis į krūtinės ląstos organų infekcijas ir apsunkintas kvėpavimas žvarbią žiemą, tokią kaip ši. „Ligų maišelis, – pasakė ji. – Paveldėjau iš velionio tėvo. Žvejo ir ūkininko, sere."

Daug užgijusių, bet matomų randų ant pilvo, nugaros viršuje, ant sėdmenų, šlaunų ir kitose vietose, bet juos ji paaiškino tik triukšmingais žaidimais su savo dviem globotiniais. Pasakė turinti polinkį nusibrozdinti, bet vis dėlto, daugiausia nukenčianti per berniukus. Įbrėžimus tepusi minkštinančiu bičių pikio (!) nuoviru, kurį naudoti jai patarusi motina prieš daug metų. Pasakiau jai, kad visai neseniai skaičiau ta tema mokslinį straipsnį, kuriame rekomenduojama naudoti medžiagą, gaunamą iš *Apis mellifera*, bičių darbininkių. Neatsakė nieko.

Šiuo metu jokio bėrimo. Jokių odos pakitimų ar poodinio tinimo, ir anksčiau neprisimena, kad būtų buvę. Jokių išskyrų ir skausmų. Parodžiau jai keletą būdingų iliustracijų, bet ji atsakė niekada nieko panašaus neturėjusi. Kai padėjau knygą į šalį, paklausė, ar aš ieškojęs s. Apstulbau nuo jos klausimo (ir žinojimo); bet pripažinau, kad taip. Niekada nieko panašaus jai nebuvę, pasakė. Žinotų, jeigu būtų buvę.

Jokių moteriškų nusiskundimų, išskyrus skausmingas m., švelnią melancholiją ovuliacijos metu ir mastitą po pirmojo gimdymo, kai buvo dvidešimties (1832), išgydytą kaimo moteriškės žolelėmis ir šutekliais. (Negyvagimis berniukas.) Kairėje blauzdoje varikozinis venos išsiplėtimas.

Kai kurie krūminiai dantys l. blogi. Smarkus abiejų žandikaulių dantenų uždegimas. Vienas išėstas, išopėjęs krūminis dantis turėtų labai skaudėti, bet ji nesiskundžia. Apskritai neradau nieko, kas leistų diagnozuoti s., bet vis dėlto nerimą kelia nenoras kalbėti apie randus ir jų slėpimas. Ne įbrėžimus ir nubrozdinimus, kurių gali atsirasti nuo išdykavimų, bet gilias įrantas,

rumbus ir griovelius odoje. Sakyčiau, metų ar pusantrų senumo; anksčiau negu ji pradėjo dirbti aukle. Drįstu teigti, kad jos šeimininkas ir šeimininkė niekada bizūnu jos neplakė. (Jos šito neklausiau ir neminėjau žodžio plakti, nors yra visiškai aišku, nuo ko tie sudarkymai.) Įtariu, kad nelaimingoji mergina kurį laiką užsidirbo pragyvenimui tam tikru būdu. Turi kur kas daugiau žinių apie pastojimą ir kaip jo išvengti ir apskritai apie moterų giminės paslaptis, negu tai yra įprasta.

Kai daviau suprasti, kad apžiūra baigta, jos žodžiai mane išmušė iš vėžių. „Ačiū jums, sere. Jūs labai malonus. Jūs labai geras žmogus."

Nieko nesugalvojau atsakyti, kaip tik tai, kad šiaip ar taip, mano pareiga yra būti maloniam. Ji labai keistai papurtė galvą. „Jūsų žmonai labai pasisekė, sere. Švelnumas yra dovana."

Pasakiau, kad mano žmona jau kelinti metai kaip mirusi, tegu jos siela ilsisi ramybėje. Ir atvirai sakant, ji ne visada manydavusi, kad jai pasisekė ištekėjus už kvailo daktaro, kuris turi per daug pacientų. Bet ji nenusijuokė ir netgi nenusišypsojo.

– Ar jūs buvote laimingas? – paklausė ji manęs.

– Taip, – pasakiau. – Labai laimingas.

– Ar turite vaikų, sere? Jūs ir jūsų amžinatilsį žmona?

Atsakiau, kad turime. Dvi dukras ir sūnų. Abu jau vedę ir turi savo mažylių. Ji pasiklausė jų vardų, aš pasakiau, ir ji linktelėjo galva.

– Pasimelsiu už jūsų šeimą, sere. Ačiū jums. Man malonu, kad pagalvojote apie mane. Niekada neužmiršiu gerumo, kurį man šiandien parodėte.

Kurį laiką negalėjau rasti žodžių. Paskui pasakiau, kad tai man buvo garbė su ja susipažinti, ir tai buvo

tikra tiesa; ir aš palinkėjau jai kuo geriausios kloties. Daviau jai savo vizitinę kortelę su Dublino adresu ir pasakiau, kad jeigu jai kada nors reikės draugo, tegu susiranda mane. Mes paspaudėme vienas kitam ranką ir ji išėjo toliau dirbti savo darbo. Bet pastebėjau, kad kortelę paliko ant stalo. Pajutau, kad bendravau su ypatinga asmenybe.

Grafienę Laurą Kingskort apžiūrėjau paskutinę. Ji yra 31-erių ir puikios sveikatos, juolab, kad šiuo metu laukiasi.

Kaip ir su jos vyresnėliu, mudu aptarėme konfidencialumo klausimą: tik galbūt glausčiau ir įtempčiau.

XXXV SKYRIUS

Įspėjantys signaliniai žiburiai

NEĮPRASTAS PASKUTINĖS KELIONĖS DIENOS INCIDENTAS

1847 m. gruodžio 3 d., penktadienis
Plaukti jūra liko tik viena naktis

ILGUMA: 72°03.09′ V. PLATUMA: 40°37.19′ Š. LAIKAS PAGAL GRINVIČĄ: 02.47 val. (gruodžio 4 d.) ATITINKAMAS LAIKAS LAIVE: 22.17 val. (gruodžio 3 d.). VĖJO KRYPTIS IR GREITIS: 42°. 7 balai. JŪRA: Audra. KURSAS: PR 226°. KRITULIAI IR PASTABOS: Oro temperatūra krinta. Visą dieną smarkus š. rytų vėjas. Laivas didina greitį. Šį rytą 03.58 val. pasirodė Nantaketo švyturio spindulys. Budėtojas pranešė apie perspėjančius signalus iš Njuporto Rodo saloje, kurie apie pietus jau buvo matomi pro dešiniojo borto teleskopą.

Mūsų bebaimė senoji eldija šiąnakt prastai jaučiasi, be atvangos sunkiai girgždėdama kaukiant kiaurai veriančiam vėjui. Bet tuojau apie tai plačiau.

Šiandien po pietų, keturioliktą valandą su trupučiu, visą laivą supurtė griausmingas trenksmas, po kurio netrukus sekė kitas, nuaidėjęs per visus denius, kad net stiebai sulingavo kaip medžiai per audrą. Kai išėjęs iš vairinės žvilgtelėjau per bortą, vanduo per kelis jardus aplinkui buvo vien tirštas kunkuliuojantis stebėtinai ryškaus raudonumo kraujas. Iškart tapo aišku, kad į mus atsitrenkė banginis, ir labai stambus, sprendžiant iš smūgio ir kraujo kiekio.

Po kelių akimirkų mano spėjimai pasitvirtino, nes už septyniasdešimties jardų nuo dešiniojo borto purpuriniame vandenyje iškilo didžiulis išpurtęs gyvūnas – vis dar įnirtingai besidaužantis, čiurškiantis vandenį ir kraupiai žmogaus balsu rėkiantis nelaimingas milžinas. Tai buvo subrendęs raukšlėtųjų banginių patinas, *Balaenoptera physalus*, daugiau kaip aštuoniasdešimties pėdų ilgio, uodega didumo sulig jachta, kūnas apkibęs stambiais jūržolių kuokštais ir mažais moliuskais, o tauri galva kone kiaurai perskelta nuo smūgio į laivo korpusą. Iš skausmo jo čiurkšlės kilo į penkiolikos pėdų aukštį. Kai kurie keleiviai atskubėjo į denį ir atrodė labai sunerimę. Kiti prašė manęs pasirūpinti ištraukti jį tinklais, kad galima būtų sukapoti ir suvalgyti, bet aš pasakiau, jog tai neįmanoma. Stengiausi išprašyti juos iš denio, bet kartu su jais atėjo maharadža ir pasiūlė dar kurį laiką pasižiūrėti, nes tokio vaizdo jie nepamirš visą gyvenimą. Netrukus atplaukė rykliai pasiimti savo grobio, vargšas gyvūnas jau buvo mirtinai išsekęs ir atrodė, kad vanduo aplinkui virte verda. Gaila, kad jo imperatoriškoji Kvailybė nepagalvojo prieš siūlydamas tokį dalyką, užmiršęs, kam daugiausia buvo naudojama jūra šioje kelionėje.

Su Lisonu ir keliais jūreiviais nuskubėję žemyn į triumą pamatėme, kad dešiniajame borte žioji maždaug trijų pėdų ilgio plyšys. Vanduo sėmė mus tokiu greičiu, kad netrukus jau siekė pilvą. Spėriai buvo paskirstyti darbai kamšytojų komandai ir skylė užlopyta, nors vyrams tai kainavo išties herkuliškų pastangų, nes siurbliai surūdiję, o kai kurie sugedę, ir triumas knibždėte knibždėjo stambių žiurkių.

Užtaisius skylę imtasi tikrinti krovinį. Trylika karališkojo pašto maišų buvo nepataisomai sugadinti ir aš pasikviečiau žemyn pašto kurjerį Džordžą Veleslį kaip liudininką. (Pasipūtęs, baisiausiai arogantiškas mulkis.) Dvi didžiulės statinės kiaulienos sugedo ir apėjo kirmėlėmis, todėl liepiau išmesti mėsą per bortą. Statinės buvo išneštos iš triumo ant denio, o per tas dešimt minučių, kol vyrai nuėjo pasiimti virvių, kažkas nemačiomis išlaužė lentas iš ištuštino jas iki dugno.

Tai dar ne visi šiandien patirti nuotykiai, nes vėliau po pietų trečiojoje klasėje kilo nedidelis gaisras, ir ugnis trumpam buvo užgriebusi viršutines sijas ir jau baudėsi apimti pagrindinį denį. Septyni keleiviai ir du įgulos nariai nukentėjo jį gesindami, bet nelabai smarkiai. Daktaras Manganas apžiūrėjo juos visus ir davė raminamųjų tepalų nudegimams. Didelė žala padaryta viršutiniams ir kairiojo borto špangautams, tačiau sutaisyti įmanoma.

Daug didesnį nerimą sukėlė dalykas, į kurį mano dėmesį atkreipė pirmasis kapitono padėjėjas Lisonas, pastebėjęs, kad kai kurie keleiviai plėšia vidaus apdailos lentas ir naudoja jas ugniai pasikurti. Vienoje vietoje prie laivagalio nuplėšta visa apkalo plokštė, taip pat ir išoriniame borte žioji didžiulės skylės, pro kurias jūros stichija dabar gali skverbtis nevaržomai.

Išklausęs šį pranešimą liepiau Lisonui eiti žemyn į trečiąją klasę ir sukviesti visus keleivius į škancus, kur aš kaip galėdamas griežčiau dar kartą jiems priminiau, kad draudžiama kurti laužus, degti žvakes ar kitokią liepsną triumuose. Taip pat, kad bet koks laivo žalojimas yra labai rimtas nusikaltimas, baudžiamas kalėjimu. Ir nors plaukti jūra liko viena trumpa diena, bus kategoriškai reikalaujama laikytis šių taisyklių, antraip, likus pusei lygos iki uosto, laivas gali nugrimzti į vandenį.

Ponas Diksonas stovėjo šalia ponios Kingskort, kuri, nepaisydam mano maldavimų pasilikti pirmosios klasės kajutėje, pastaruoju metu įjunko lankyti trečiosios klasės keleivius stengdamasi kuo nors padėti. Jis keletą kartų man sutrukdė įsiterpdamas ir garsiai, kad visi aplinkui girdėtų, reikalaudamas atsakyti, kodėl žmonės turį naktį kęsti šaltį ir drėgmę ir taip toliau, tuo pakurstydamas ir taip juntamą jų nepasitenkinimą.

– Ką po v***** jūs pats darytumėt atsidūręs tokioje padėtyje ? – užriko jis.

Aš pasakiau, kad keiksmai nepalengvins jų padėties, o šiurkštūs blevyzgojimai nesušildys ir neišdžiovins; ir aš darysiu viską, kad *apsaugočiau laivą, kuris ir mane patį saugo nuo pražūties*, kurios gviešiasi *chaoso valdovas*.

Jis užlipo viršun griaudėdamas šventvagiškų prakeiksmų fantaromis ir netrukus sugrįžęs su antklodėmis – viena iš savo, o kita iš ledi Kingskort kajutės – liepė atiduoti jas trečiosios klasės keleiviams. Aš tai padariau. Bet man pasirodė keista, negaliu to nepripažinti, kad jis taip ramiai nutraukė antklodę nuo ištekėjusios moters lovos ir greičiausiai net neatsiprašė.

Mūsų draugai amerikiečiai įvairiose srityse turi nuostabių pasiekimų, tačiau manierų atžvilgiu dažnai smarkiai atsilieka.

23.53 val. švyturio žibintai ryškiai šviečia rytiniame Long Bičo gale netoli Saut Oisterio įlankos. Kyla audra.

XXXVI SKYRIUS

Stovėjimas nuleidus inkarą

MŪSŲ ATVYKIMAS Į NIUJORKĄ IR NETIKĖTOS KLIŪTYS, SU KURIOMIS TENAI SUSIDŪRĖME; TAIP PAT GĖDINGI VĖLESNIŲ DIENŲ ĮVYKIAI

1847 m. gruodžio 4 d., šeštadienis
Mūsų dvidešimt septintoji diena nuo išvykimo iš Kovo

ILGUMA: 74° 02′ V. PLATUMA: 40° 42′ Š. LAIKAS PAGAL GRINVIČĄ: 04.12 val. (gruodžio 5 d.) ATITINKAMAS LAIKAS LAIVE: 23.17 val. (gruodžio 4 d.). JUNGTINIŲ VALSTIJŲ NACIONALINĖS OBSERVATORIJOS LAIKAS: 23.12 val. (gruodžio 4 d.) VĖJO KRYPTIS IR GREITIS: R 88°. 2 balai. KRITULIAI IR PASTABOS: Smarkus šaltis su žvarbaus vėjo šuorais. Stovime nuleidę inkarą Niujorko uoste.

Šį rytą be penkiolikos penktą praplaukėme Jamaikos įlanką ir Koni salą ir pasiekėme Škotijos šviesiaivį Žemutinėje įlankoje, žymintį kelią į Pietinį Niujorko uosto sąsiaurį. Čia davėme signalą vėliavėle, kviesdami

locmaną. Kol laukėme atvykstant vairininkų ir prieplaukos savininko, pastorius Didsas atlaikė trumpas padėkos mišias už saugų atvykimą;. Dar niekada per visus jūroje praleistus metus nebuvau toks laimingas ir toks dėkingas Aukščiausiajam kaip šį rytą. Lordas Kingskortas prisidėjo prie besimeldžiančiųjų: itin neįprastas dalykas. Jis sakė, kad pastaruoju metu prastai miega.

Daugiau kaip dvi valandas į signalą nebuvo atsakyta, bet aš nieko nepagalvojau, nes pastaruosius keletą metų uostas būdavo nepaprastai apkrautas. Grįžau į kajutę ir pradėjau krautis mantą. Iki vienuolikos nepasirodė joks locmanas ir aš ėmiau kiek nuogąstauti. Grįžau į viršutinį denį ir laukiau su įgulos vyrais.

Galiausiai, prieš pat vidurdienį tolumoje pasimatė buksyrai ir keleiviai pagavo džiaugsmingai sveikindami šaukti. Daug kas ėmė glėbesčiuotis ir giedoti giesmes ir liaudies dainas. Tačiau netrukus paaiškėjo, kad dar reikės kantrybės, ir jų džiūgavimas atvėso. Locmano laivu atplaukęs miesto karantino skyriaus pareigūnas buvo įpareigotas pranešti man, kad remiantis muitinės aktais, turime ne išsilaipinti, o tik įplaukti ir laukti tolesnių nurodymų. Plačiau paaiškinti jis atsisakė; tiesiog aš turįs padaryti kaip liepiamas ir išsaugoti laive ramybę. Nei įgulai, nei keleiviams nieko nesakiau, tik Lisonui. Mes abu jautėme, kad naujienos nebus sutiktos su džiaugsmu.

Vyriausiasis locmanas, akadietis iš Luizianos Žanas Pjeras Delakrua, užlipo į denį ir paėmė vairą į rankas. Kaip paaiškėjo, jis labai menkai kalbėjo angliškai, tad aš pakviečiau poną Diksoną, kuris šiek tiek mokėjo prancūziškai. Tačiau Delakrua nė žodžiu neužsiminė apie tai, kas dedasi uoste, tiesiog pasakė turįs atlikti savo darbą.

Daugelis keleivių nepaprastai džiūgavo matydami, kaip mes prie buksyrų tvirtiname lotlynius ir pradedame judėti per siaurumą į įlanką. Beveik mėnesį išbuvus jūroje sausumos artumas visada kelia palaimingą jaudulį. Ir iš tiesų žemė atrodė tokia graži ir žalia šaltoje saulės šviesoje: Steteno sala ir Niu Džersis vakaruose, pievos ir maži Bruklino miesteliai rytuose. Kartais jūreiviai sako, kad žemė turi savo kvapą, ir šiandien ji tikrai pasakiškai kvepėjo – žaluma ir šienu. Pro kylantį rūką galėjai įžvelgti Red Huko miestelį, ir keli piemenys ant kalvų atšlaičių mums praplaukiant nukėlė kepures ir pamojavo tuo be galo pradžiugindami visus keleivius.

Ir tik tada, kai locmanas nuvairavo mus į Batermilko sąsiaurį, supratau, kad atsitiko kažkas labai negera, nes per keturiolika mano plaukiojimo metų tokių dalykų niekada nebuvo buvę. Apėmė slegianti nelaimės nuojauta. Toje vietoje mus apiplukdė aplink salą ir įvairavo į uostą, kuriame mūsų laukė itin nerimastinga padėtis.

Tokio vaizdo dar nebuvau matęs. Mano paskaičiavimu, šiuo metu apie šimtas laivų stovi nuleidę inkarus, negavę leidimo prisišvartuoti doke. Uosto buksyrai paliko mus stovėti už ketvirčio mylios nuo Pietų gatvės dokų, tarp „Kailbreko" iš Derio ir „Aranmoro rožės" iš Sligo, su „Baltaja kokarda" iš Dublino gale. Mums buvo įsakyta nuleisti inkarą ir laukti tolesnių nurodymų. Kol išmetėme inkarą, nuleidome bures ir parašėme raportą uosto muitininkui, mums iš paskos atplaukė dar du laivai – „Kailmoras" iš Belfasto ir „Seras Džailsas Kavendišas" iš Mobilio Alabamos valstijoje, plaukiantis į Liverpulį prie šiaurinės Pensilvanijos atplyšusiu nuo stiebo grotu.

Apmąsčiau susidariusią padėtį. Jeigu pasakysiu, kad laive turiu daug ligonių, o taip ir yra, galiu kaip tik sukliudyti gauti leidimą išsilaipinti. Labai sunku nuspręsti, kaip geriau pasielgti. Nusiunčiau žinią į uostą, kad visiškai nebeturiu maisto ir vandens ir kad laive yra daugiau kaip trys šimtai žmonių drauge su įgula, tačiau iš uosto valdybos gavau atsakymą laukti. Geriamo vandens bus atgabenta ir, jeigu reikia, pristatytas daktaras, tačiau bet koks mėginimas įplaukti su laivu bus laikomas neteisėtu ir sulauks griežto atsako. Reikalui esant laivas bus konfiskuotas ar sudegintas ir visi iki vieno jo keleiviai įkalinti. Paprašiau man atsiųsti kompanijos atstovą pasitarti, bet iki šiol nieko nesulaukiau.

Antrą valandą mane aplankė gydytojas V. Manganas ir pareiškė, kad padėtis laive kelia jam didžiulį nerimą. Nemažai keleivių sunkiai serga ir turi būti nedelsiant perkelti į infekcinę ligoninę. Išdėsčiau susiklosčiusias aplinkybes ir pasakiau, kad nieko neįmanoma padaryti. Jis paklausė, ar tiesa, kad laive vežamas gyvsidabrio krovinys. Kai pasakiau, kad taip, jis paklausė, ar negalėtų jo gauti tam tikriems vaistams pagaminti. Aš, žinoma, sutikau. („Matyt, koks nors plevėsa iš trečiosios klasės šį tą pasigavo", – pajuokavo Lisonas, kai gerasis daktaras išėjo. Ir pridūrė: „Viena naktis su Venera ir visas gyvenimas su Merkurijum*". Bet man toks pasakymas visai nepasirodė juokingas. Esu matęs mirštančių nuo tos piktos ligos ir tokios mirties nelinkėčiau aršiausiam savo priešui.)

* Žodžių žaismas – angl. *Mercury* – Merkurijus, taip pat gyvsidabris (*vert. past.*).

Padėtis darėsi grėsminga, o gal net pavojinga. Daugelis keleivių savo patalynę buvo išmetę per bortą, kad karantino inspektoriai nerastų utėlių, ir dabar naktimis nebeturi kuo gintis nuo šalčio. Jie nesupranta, kad šiose platumose, skirtingai negu dieną, naktį galima ir negyvai sušalti. Mes stovime taip arti „Feritauno" ir „Kliperio", kad keleiviai gali susišūkauti tarpusavyje. Dabar patogu sklisti visokiems gandams: pavyzdžiui, kad visi airiai prie muitinės posto grąžinami atgal; kad visi Europos imigrantai turi sumokėti tūkstantį Amerikos dolerių už leidimą; vyrai atskiriami nuo žmonų, vaikų ir taip toliau ir repatrijuojami.

Liepiau Lisonui sukviesti visus keleivius ir paaiškinau, kad nėra pagrindo nerimauti, tačiau mano žodžiai buvo sutikti priešiškai. Aš buvau pertraukinėjamas riksmais ir piktomis pastabomis. Įsakiau visas likusias pirmosios klasės vynų, alaus ir degtinės atsargas išdalyti trečiosios klasės keleiviams. Galbūt tai buvo kvailas sprendimas, bet dabar jau vėlu.

Tikiuosi rytoj sulaukti kokių nors žinių, nes daugelis žmonių nepaprastai susijaudinę.

Gruodžio 5 d., sekmadienis, pirmoji diena*
Mūsų dvidešimt aštuntoji diena išplaukus iš Kovo

ILGUMA: 74° 02′ V. PLATUMA: 40° 42′ Š. LAIKAS PAGAL GRINVIČĄ: 23.14 val. JUNGTINIŲ VALS-

* Pirmoji diena – taip kvakeriai vadina sekmadienį. – GGD

TIJŲ NACIONALINĖS OBSERVATORIJOS LAIKAS: 18.14 val. KRITULIAI IR PASTABOS: Visą dieną laikosi labai žema temperatūra, net iki minus 16,71° Celsijaus. Deniai ir kopėčios apšalusios storu ledo sluoksniu. Virvinės kopėčios ir laivavirvės suledėjusios. Nuo stiebų, kliverių ir vantų kabo varvekliai, kurie kelia pavojų keleiviams. Liepiau nudaužyti juos rangautais. Praeitą naktį siautė smarkūs vėjai ir daug keleivių serga jūrlige.

Vis dar stovim nuleidę inkarą per atoslūgį Niujorko uoste. Visą dieną dangus juodas, švininis. Mano paskaičiavimu, šiuo metu turėtų būti 174 laivai ir kas valandą atplaukia nauji. Uosto vandenys baisiai užteršti visokių rūšių nešvarumais. Šimtai didelių juodų ungurių knibžda purviname vandenyje. Vakar vakare mergaitė iš trečiosios klasės ištraukė iš vandens, kaip jai pasirodė, didelį rausvą balioną su virvele ir kilpute. Medūza smarkiai nudilgino. Mergaitė gali mirti.

Per pietus nusiunčiau skubų prašymą susitikti su kuriuo nors uosto atstovu, tačiau iki šiol negavau jokio atsakymo. Prieš valandą liepiau Lisonui vėliava signalizuoti Prieplaukos tarnybai, kad mums leistų bent jau išlaipinti moteris ir vaikus, nes daugelio iš jų būklė šiuo metu apgailėtina, bet ir vėl nesulaukėme jokio atsakymo.

Praeitą vakarą mirė du keleiviai. Džonas Džeimsas Makkreigas iš Li, netoli Portalingtono Kvinso grafystėje, ir Maiklas Danaheris iš Kaheracho Korko grafystėje. Liepiau kūnus paguldyti triume, nes laidoti jūroje uosto teritorijoje griežtai draudžiama. (Šiaip ar taip, katalikų tikėjimo išpažinėjai mano, jog laidoti šventą

dieną nevalia.) Jūreivis Viljamas Ganas Mančesteris pakirstas šiltinės ir vargu ar ištemps šią savaitę.

Šįryt pas mane atėjo jūreivis Džonas Grimslis, atseit draugų paprašytas (iš tikrųjų išrinktas). Jis pasakė, kad įgula labai sunerimusi dėl pastarųjų įvykių ir neketina ilgiau šito kęsti.

Praėjusią naktį trečiojoje klasėje įsiliepsnojo kivirčai ir buvo griebtasi net smurto. Aštuoni keleiviai vyrai pasodinti į areštinę, kai kuriems teko uždėti antrankius ar grandinėmis supančioti kojas. Jis girdėjęs gandus, jog trečiosios klasės keleiviai rengia sąmokslą paskandinti arba padegti laivą, jeigu tučtuojau nebus leista išsilaipinti.

Pastarieji žodžiai išvedė mane iš kantrybės ir aš pasakiau, kad pirmas uždegsiu deglą: aš pasirinkau jūrą norėdamas būti jūreiviu, o ne laidotuvių namų valdytoju, ir jeigu jis negaišuodamas negrįš į savo postą , tai aš savo batu pašventinsiu jo demokratišką sėdynę.

Maisto labai trūksta. Vandens beveik nėra. Tas, kurį dar turime, sustingęs į akmenį.

✧

Gruodžio 6 d., pirmadienis
Trisdešimt pirmoji diena išplaukus iš Kovo

ILGUMA: 74° 02′ V. PLATUMA: 40° 42′ Š. LAIKAS PAGAL GRINVIČĄ: 00.21 val. (gruodžio 7 d.). „VIETOS LAIKAS“: 19.21 val. (gruodžio 6 d.) KRITULIAI IR PASTABOS: Ypatingai šalta, smarkus speigas. Antrą valandą popiet temperatūra buvo minus 17,58° Celsijaus. Oras pilnas dūmų ir suodžių.

Mūsų komandos narys Viljamas Ganas anksti rytą iškeliavo į aną pasaulį, ir visi dėl to liūdime, nes jis buvo geras, sąžiningas vaikinas. Jis buvo devyniolikos metų, kilęs iš Mančesterio, mokėjo susidraugauti su visais, kuriuos tik sutikdavo.

Šiuo metu smarkiai sninga. Uostas užsikimšęs iki pat Gavernerso salos. Plačiai sklinda kalbos, kad jūrų karinės pajėgos uždarė uostą; visi laivai sustabdyti ir aborduoti Koni salos ir Rokvėjaus pakrantės fregatų. Didžiulės minios vargšų pulkuojasi dokuose, laukdami žinių iš savo artimųjų laivuose. Daugybė konsteblių ir kareivių stumia juos atgal.

Lordui Kingskortui pasiūlius, daviau nurodymą, kad nuo šiol visos maisto atsargos laive būtų dalijamos po lygiai trečiosios klasės keleiviams, įgulai ir keliaujantiems pirmaja klase. Sulaukiau kategoriškų pašto agento Veleslio prieštaravimų ir grasinimo niekada daugiau nebeplaukti „Sidabrinės žvaigždės" laivais. Pasakiau, kad nuoširdžiai apgailestauju dėl tokio jo sprendimo (nors iš tiesų visai ne), bet negaliu marinti žmonių badu, kad išsaugočiau įprastinį jo racioną.

Ponas Grantlis Diksonas ėmė siuntinėti valtimis pranešimus ir straipsnius apie mūsų keblią padėtį į Niujorko „Tribune" redakciją. Ar tai duos kokios naudos, ar ne, nedrįstu spėlioti. (Tas žmogaus spinduliuoja tokiu esminiu teisingumo pajautimu, kad, dievaži, skusdamasis veidrodyje turbūt regi archangelą.)

Eldijomis ir plokščiadugnėmis valtimis atplaukia tuntai laikraščių reporterių, taip pat didelės grupės mėgėjų paspoksoti. Nors jiems griežtai draudžiama lipti į laivo denį ir netgi prisiartinti arčiau kaip per dvidešimt jardų, jie garsiai rėkaudami kamantinėja keleivių

visokių dalykų, sėdami paniką ir neramumus. Kiek suprantu, vienas reporteris buvo suimtas už tai, kad kalbino keleivį iššokti iš laivo„Slieve Gallion Brae", atplaukusio iš Veksfordo, norėdamas parašyti intriguojantį straipsnį.

Kokiomis tik įmanoma valtimis: žvejų luoteliais ar dorėmis, kartais ne ką geresnėmis už pirties kubilus, pasiteirauti apie laukiamus draugus ir giminaičius atplaukia ir Niujorke gyvenančių airių grupelės. Kartais jie atsiveža pintinių maisto ar ryšulių su drabužiais, ir nors mes neturime teisės jų imti, dažnai tyčia nusigręžiame. Labai liūdna žiūrėti, kaip žmonės šaukia savo mylimųjų vardus ir gimtųjų miestų pavadinimus – „Merė Galvin iš Sligo, ar ji tarp jūsų?" „Ar Maiklas Hariganas iš Enio čia? Aš jo brolis." ir taip toliau – ir kartais išgirsta atsakymą, kad jų artimieji iš tikrųjų mirę ir palaidoti jūroje. Pastorius Didsas matė vieną nelaimėlį, kuris linksmai šaukė savo tėvą, girdi, Brukline savo namuose turįs jam paruošęs jaukų kampelį, kuriame jis laimingai gyvensiąs ir jam nieko nestigsią. O paskui sužinojo, kad tėvas net neįsėdo į laivą ir prieš mėnesį mirė Derio krantinėje. Kitas žmogus atsivežė su savim naujagimę mergaitę, kurios seneliai dar nebuvo matę, ir išdidus laikė savo mažulėlę aukštai iškėlę, o paaiškėjo, kad abu tėvai mirė plaukdami laivu. Šiurpu klausytis, ypač naktį, tų balsų, tų iš tamsos šaukiamų vardų.

Šį rytą mane patį apipylė klausimais grupelė valtimi atplaukusių varganų airių. Jie patys atrodė labai skurstantys ir alkani. Garsiai šaukdami pasiteiravo, ar keleivis, pavarde Pijus Malvis iš Ardnagrivacho, yra laive, ir aš pasakiau, kad taip. Tada paklausė, ar toks lordas

Meriditas taip pat yra laive. Ir vėl buvau laimingas galėdamas pasakyti, kad taip. Ar lordas Meriditas gyvas ir sveikas, domėjosi toliau. Pasakiau, kad jis kuo geriausios sveikatos, tik savaime suprantama pavargęs po kelionės ir aš mačiau jį gal prieš kokį ketvirtį valandos.

Tada jie kažką slapta pasitarė tarpusavyje ir paprašė manęs perduoti Malviui, kad sutikimo komitetas jį pasitiksiąs. Jie nuoširdžiai tikįsi, kad jis jų neužmiršęs. Gal aš galįs tiesiog priminti jam apie jo išsiilgusius „Airijos vaikinus"? Jie dairysiąsi jo ir lauksią prieplaukoje. Sakė, drauge puikiai praleisią laiką. Taip, kad jis kol gyvas to neužmiršiąs. Įmitęs veršiukas būsiąs paskerstas paties sūnaus paklydėlio atvykimo į Ameriką proga. Kai tik jis pereisiąs muitinės postą, jie būsiantys tenai.

Esu tikras, kad varguolis jausis labai dėkingas; juk kaip puiku baigiantis tokiai sunkiai ir alinančiai kelionei jūromis išvysti krūvą draugiškų veidų.

Žmogžudystė

Galima tiktai spėlioti, kokios mintys kankino Pijų Malvį tą antradienį, 1847 m. gruodžio 7-ąją, paskutinę jo dieną, praleistą „Jūros Žvaigždėje".

Anksti rytą kažkas matė jį spardantį kamuolį su Džonatanu ir Robertu Meriditais viršutinio denio laivagalyje, o paskui mokantį juos kažkokios absurdiškos baladės žodžių. Jie, savo ruožtu, pasirodo, aiškino jam savo žaidimo, kaip vėliau paaiškėjo, – Vinčesterio koledžo futbolo subtilybes. Žmonės matė jį denyje, iškėlusį iš skudurų pasiūtą kamuolį virš galvos ir šaukiantį: „Sliekai!" – tai, matyt, vienas svarbių žaidimo elementų.

Apie dešimtą jis užsuko į virtuvę ir paklausė, ar nebūtų jam kokio darbo už butelį vyno. Paaiškino norįs padaryti nedidelę dovanėlę lordui ir ledi Kingskort, kuri buvusi jam labai gera. Laivo virėjas pristatė jį daužyti ledus iš lietaus vandens statinių ir iš tikrųjų davė už triūsą pusbutelį burgundiškojo, kurį šis padovanojo ledi Kingskort pridėjęs dėkingumo raštelį. Jai pasirodė, kad jis elgiasi iš tiesų labai keistai: čia baisiausiai išsišiepęs, čia pilnas baimės. „Jis atrodė sulinkęs, – vėliau sakė ji, – tarsi slegiamas sunkios naštos, kurią trokštų nusimesti". Vis kartojo, kad Džonatanas ir Robertas „šaunūs berniukai", kad ledi Kingskort vyras „doras

žmogus". Ir kaip esą gaila, kad bėdos namuose taip „išskyrusios" žmones. Tam nebuvę jokio pagrindo, ypač tokiais sunkiais laikais. Visi mes praeityje esame padarę kažką tokio, ko nederėjo daryti, bet jeigu laikysies taisyklės „akis už akį, tai nebeliks reginčių". Kuo karštesnis buvo jos pritarimas, tuo daugiau jis šnekėjo. Atrodė, kad pats save nori kažkuo įtikinti.

Mes žinome, kad tą rytą, įdomiai šnekučiuodamasis su kapitonu, jis teiravosi, ar tas negalėtų jo pasamdyti kokiam darbui laive ir sugrąžinti į Liverpulį. Lokvudą tas klausimas didžiai nustebino. Per tiek metų jūroje dar nė vienas keleivis nebuvo šito prašęs. Prašyti tokio dalyko, kai Amerika, galima sakyti, ranka pasiekiama, jam atrodė absurdiškai kvaila, bet jis paaiškino tai įprastiniu emigrantų nerimu, atsiradusiu dėl Malvio persekiojimų laive. Kapitonas atsakė, kad laivas tuojau pat neplauks atgal į Liverpulį, nes jam reikia rimto remonto sausame Niujorko doke ir jis gali užtrukti čia net ilgiau negu iki Kalėdų. Paskui papasakojo Malviui apie įdomų atsitikimą vakar rytą, kai būrelis draugiškai nusiteikusių airių buvo priplaukę prie „Žvaigždės" pasidomėti , kaip jis laikosi. Pasakė tas naujienas, tikėdamasis jį apraminti, tačiau jis anaiptol neaprimo. Maža to, kapitonas sakė, kad jis baisiai išblyško ir per kelias akimirkas virto tikru ligoniu; pats pasiaiškino kažką negero užvalgęs.

Tą rytą kažkuriuo metu nuėjau į areštinę pasikalbėti su įkalintuoju Šeimusu Medouzu, bet jo tenai neradau. Baisiai išvargusį šaltoje ir drėgnoje areštinėje kapitonas pasiėmė jį savo globon, įspėdamas, kad nušaus, jeigu per jį kils kokių bėdų. Jis buvo uždarytas ir užrakintas pirmojo padėjėjo Lisono kajutėje, tačiau tenai

atsisakė duoti man interviu. Laikraščiams nebūsią iš jo jokios naudos, pasakė jis; kaip ir tiems, kurie jiems rašo. Negana to, apsimetė, kad labai prastai kalba angliškai, nors žinojau, kad jis moka gana laisvai, jeigu tik nori. Ir tikrai eidamas iš kajutės labai aiškiai girdėjau, kaip jis prašė sargybinio leisti jam užlipti į viršų įkvėpti grynо oro.

Po to kokią valandą praleidau trečiosios klasės patalpose visomis išgalėmis padėdamas gydytojui Manganui slaugyti sergančiuosius. Daugelis buvo iškankinti baimės ir maldavo jo pasinaudoti savo autoritetu ir išlaisvinti juos iš laivo. Grįždamas atgal mačiau Malvį pirmosios klasės pusėje. Jis atrodė sudirgęs, kai mudu susidūrėme koridoriuje, ir eidamas pro šalį nepratarė nė žodžio. Kadangi jis dažnai atrodydavo sudirgęs, nieko blogo nepagalvojau.

Tai, ką jis rado savo kajutėje, turėjo dar labiau jį suneraminti.

Mes žinome, kad tas daiktas turėjo būti paliktas tenai priešpiet arba per pietus, nes stiuardas, apie dešimtą valandą tenai užėjęs paimti keleto antklodžių, vėliau pareiškė policijai, kad lazaretas buvęs „visiškai tuščias; tai yra, jame nebuvo nieko neįprasta". Tas pats žmogus užėjo tenai vėl prieš pat keturias ir pamatė ant lovos gulintį neatplėštą laišką. Manydamas, jog laiškas asmeninis, iš arčiau jo neapžiūrėjo.

Ant voko rašalu buvo rūpestingai išvedžiota pirmoji Pijaus Malvio vardo raidė „P" – šaltakraujiška, apdairia ranka žmogaus, norinčio likti nežinomu. Didžiosios paties laiško raidės iškirptos iš laikraščio. Visiems kitiems jo prasmė būtų buvusi nesuvokiama. Pijui Malviui ji tegalėjo kelti siaubą.

PRIBAIK JĮ TUJAU PAT KALTINK SAVE

Tai buvo ne kas kita, kaip atsisakymas sušvelninti bausmę. Deividas Meriditas arba Pijus Malvis: vienas iš jų niekada neįkels kojos į Manheteną.

Kai dėl pasirinktos aukos, gana tiksliai galima atstatyti, ką jis veikė tos pačios dienos rytą ir popietę.

Prieš pat auštant, penkiolika minučių po septynių, jis pasikvietė stiuardą ir pasakė, kad blogai jaučiasi. Paprašė kuo skubiau atsiųsti jam gydytoją Manganą, bet kol šis atvyko, Meriditui šiek tiek palengvėjo. Jis skundėsi tiktai galvos skausmu nuo sunkių pagirių ir nesiliaujančio šaltkrėčio ir nusiuntė gydytoją atgal į jo kajutę, sakydamas, kad dar šiek tiek pamiegos.

Maždaug pusę aštuonių jis vėl iškvietė stiuardą ir užsisakė į kajutę lengvus pusryčius Kai patarnautojas atėjo su kava ir koše, lordas Kingskortas paprašė pripilti jam vonią. Jis atrodė neblogai nusiteikęs, tik tylus.

Išsimaudęs paprašė stiuardo, brazilo, pavarde Fernao Pereira, kad padėtų jam apsirengti ir nusiskusti. Pastaruoju metu jo regėjimas susilpnėjęs, užsiminė jis, ir jis nenorįs susipjaustyti veido. Po to liepė stiuardui palikti skustuvą kajutėje, aiškindamas, kad įpratęs skustis dukart per dieną – rytą ir prieš pietus. Jis „primygtinai" to prašė, vėliau paliudijo stiuardas.

Lordas Kingskortas išbuvo savo kambaryje iki maždaug pusės dvyliktos; jo žmona ir sūnus matė jį praeidami pro šalį. Jis kažko ieškojo mažame aplanke,

kuriame laikė dokumentus. Pasisveikino su jais kaip visada. Niekas jo nebematė iki maždaug tryliktos valandos, kai jis su maharadža valgė priešpiečius rūkomojo salono valgomajame kampe. Buvo užsisakę kelias taureles popietinių stiprinamųjų. Jiedu sužaidė keletą romio partijų iš šilingų ir, nors gana keista, lordas Kingskortas išlošė. Paskui užsimezgė pokalbis apie įvairias pokerio, bilijardo taisykles ir kitas džentelmeniškas pramogas. Laivo pašto kurjeris Džordžas Veleslis, praėjus keleriems metams po kelionės, prisiminė, kad Meriditas įkyriai jam aiškino žodžių žaidimą, kurį su seserimis buvo susigalvojęs vaikystėje, ir per tą laiką išgėrė nedidelę taurę portveino. Pokalbiui pasibaigus, Meriditas užsisakė butelį portveino ir nuėjo į savo kajutę pasakęs, kad žada paskaityti.

Žmonės matė, kaip pakeliui į kajutę jis dar paspardė futbolą su savo sūnumis pirmosios klasės denyje. Jis atrodė „visiškai laimingas", pasak vieno liudytojo, anglo jūreivio Džono Grimzlio.

Jo sūnus Robertas per priešpiečius persivalgė ir pasijuto blogai, tad lordas Kingskortas palydėjo jį į jo kajutę. Ten įvyko pokalbis apie netvarką kajutėje ir tėvas priekaištavo sūnui, kad jo kambarys nuolat sujauktas ir neišvėdintas. Taip nesunku ir susirgti, padarė išvadą jis. Taip pat buvo pasakyta, kad nereikia piktnaudžiauti Pijaus Malvio draugiškumu ir versti jį visą rytą žaisti futbolą, kai denis toks slidus ir pavojingas. Pijaus Malvio luošumas esąs labai rimtas ir svarbu tokiam žmogui parodyti gerą širdį. Lordas Kingskortas priėjo prie iliuminatoriaus ir atitraukęs užuolaidą jį atidarė. Ir kaip tik tada Robertas Meriditas užsiminė apie kai ką, kas turėjo rimtų pasekmių.

– Prisimeni tą vakarą, kai buvai užsiširdijęs ant manęs, tėt? Dėl pono Malvio?

– Aš nesupykau, drauguži. Tiesiog nereikia leisti vaizduotei mus nešti nežinia kur, tik tiek.

– Kodėl jis pasakė, kad nebūtų pralindęs pro langą?

– Apie ką tu čia kalbi?

– Nagi per vakarienę. Jis pasakė, kad toks didelis suaugęs vyras neįlįstų pro tokį mažą langelį kaip šis.

– Na ir?

Ir Robertas Meriditas išpyškino tėvui:

– Aš niekada ponui Malviui nieko nesakiau apie langą. Tai iš kur jis žinojo?

– Ką žinojo, Bobsai?

– Na, kad žmogus, kurį aš mačiau, įlindo pas mane pro langą.

Keletą minučių lordas Kingskortas neatsakė nieko. Po daug metų jo sūnus prisiminė, kad taip ilgai jo akivaizdoje tėvas niekada nebuvo tylėjęs. Tėvas atrodė „visiškai nutolęs", pasakė jis. „Kaip kokiame transe arba užhipnotizuotas". Jis atsisėdo ant gulto ir įsistebeilijo į grindis. Atrodė, kad visiškai nejaučia, kad dar kas nors būtų su juo kambaryje. Galiausiai berniukas priėjo prie tėvo ir bakstelėjo alkūne jam į ranką. Lordas Kingskortas pakėlė akis ir nusišypsojo tarsi būtų ką tik pabudęs iš miego. Jis sušiaušė ranka jam plaukus ir pasakė, kad dėl nieko nesijaudintų. Dabar viskas būsią gerai.

– Tai tu manai, kad ponas Malvis žaidė tokį žaidimą?

– Taip, Bobsai. Manau, kad taip. Žaidė tokį žaidimą.

Robertas Meriditas sugrįžo į denį, palikęs kajutėje tėvą vieną. Ką grafas galvojo, mes negalime žinoti. Tačiau dabar prieš jį jau buvo iškilęs neatšaukiamas ir

pritrenkiantis faktas: Pijus Malvis iš tikrųjų buvo įėjęs į jo sūnaus kambarį su peiliu. Jis norėjo tame laive įvykdyti žmogžudystę.

Kas vyko vėliau, nebe taip aišku. Gydytojas Manganas prisimena po pietų du kartus aplankęs lordą Kingskortą, suleidęs labai dideles gyvsidabrio preparato dozes ir davęs opijaus, kad užmigtų. Jį kankino smarkūs, kone paralyžiuojantys, skausmai. Tačiau keletas trečiosios klasės keleivių vėliau paliudijo matę jį po kurio laiko einant į jų pusę. Kiti tikino matę jį vaikštant vieną laivagalyje ir žiūrint į Manheteno salą horizonte, kur tuo laiku tebuvo pavieniai nuomojami pastatai ir skurdžios lūšnos. Tą dieną vienoje tokioje lūšnoje buvo kilęs didelis gaisras. Iš kairiojo „Žvaigždės" borto pusės buvo aiškiai matyti liepsnos ir dūmai. Viena pagyvenusi moteriškė, našlė iš Limeriko, dievagojosi mačiusi lordą Kingskortą sėdintį prie savo molberto ir piešiantį degančius pastatus. Tuo metu smarkiai snigę ir jis sėdėjęs be palto, bet ji nepriėjusi prie jo, nes pasirodęs jai „labai prislėgtas".

Tą vakarą atmosfera „Žvaigždėje" buvo pavojingai įkaitusi. Maisto atsargos beveik visiškai išsekusios; ištirpintas sniegas dabar buvo vienintelis geriamo vandens šaltinis. Dabar jau visi iki vieno trečiosios klasės keleiviai tikėjo, kad laivas po kelių dienų bus išsiųstas atgal į Airiją. Daug kas iš pirmosios klasės taip pat tuo neabejojo. Sklido kalbos, kad kai kurie keleiviai žada šokti į vandenį ir mėginti nuplaukti keturis šimtus jardų per uostą. Daugelis buvo pardavę viską, ką turėjo, kad susimokėtų už kelionę. Daug kas iš tikrųjų matė savo mylimuosius, laukiančius jų doke. Atsidūrę taip arti ir taip brangiai sumokėję, jie neketino grįžti atgal.

Jūreiviai, savo ruožtu, taip pat buvo smarkiai sunerimę. Tiesą sakant, retą kurį iš jų viliojo kalėjimo prižiūrėtojo darbas, kurį jie buvo verčiami atlikti; neturėdami jokio pasiruošimo, nenorėjo būti ir sergančių keleivių gailestingomis seserimis. Žmonės iš tikrųjų pašnabždomis kalbėjosi, kad keletas jūreivių patys ketina bėgti, sąlygoms laive vis blogėjant bijodami užsikrėsti šiltine ir nenorėdami būti prašomi kaip policininkai prižiūrėti alkanus keleivius, kurie nežinia kodėl taip ilgai kalinami. Vienas jūreivis man pasakė, kad jeigu keleiviai bandytų bėgti, jis jų nestabdytų ir netgi palinkėtų sėkmės. Kitas, škotas, pareiškė, kad jeigu jam būtų liepta panaudoti ginklą prieš keleivius, jis atsisakytų ir išmestų šautuvą per bortą. Paklausiau, ką jis darytų, jeigu jam būtų duotas įsakymas grasinant nušauti. (Sklido kalbos, kad Niujorko policija ruošiasi duoti tokį įsakymą.) „Nudėsiu bet kurį šunsnukį, kuris nutaikys į mane ginklą, – atsakė jis. – Ar jankis, ar britas – gaus kulką į kaktą."

Septintą valandą vakaro mačiau Meriditą valgomajame salone. Jis buvo tvarkingai apsirengęs kaip visada ir atrodė gana sveikai. Tą vakarą laive spaudė gana stiprus šaltis; beveik visi salone vilkėjo paltus, bet Meriditas, prisiekęs etiketo gerbėjas, buvo vien su kostiumu. Mes kalbėjomės nedaug, bet tai, ką jis pasakė, labai aiškiai prisimenu. Kaip paprastai keletą sarkastiškų pastabų jis mestelėjo mano adresu, bet tai manęs jau nestebino.

Tą vakarą sėdėjau prie kapitono stalo drauge su pašto kurjeriu Velesliu, pirmuoju inžinieriumi, maharadža, pastoriumi Didsu ir ponia Meriona Derington. Gydytojas Manganas buvo visiškai išsekęs ir pats nega-

lavo nuo žarnyno infekcijos, tad perdavė atsiprašymus per savo sumaniąją pagalbininkę seserį.

Meriditai sėdėjo atskirai prie stalelio dviems. Jie daug nekalbėjo, bet ir nesipyko. Lordas Kingskortas suvalgė nemažą porciją, nors netgi mes, pirmosios klasės keleiviai, tegaudavome džiovintos menkės ir džiūvėsių; o išeidamas iš salono, palinkėjo mums labos nakties. Tuo metu kaip tik buvo užsimezgęs pokalbis apie literatūrą. Jis įterpė keletą žodžių, tačiau neesminių. Prisimenu, kad prieš pat išeidamas paspaudė man ranką – to niekada nedarydavo anksčiau, išskyrus galbūt tą pirmą kartą, kai susipažinome Londone prieš šešerius metus.

– Nemesk kūrybos, brolau, – pasakė jis. – Esmė, ne pati medžiaga, o kaip ji išdėstyta.

Grįžęs į savo kajutę, jis nupiešė keletą piešinių: keli dailūs nedideli aristokratiškų namų eskizai; valstietis berniukas iš Konemaros kalnų, kuriame piešinį mačiusieji įžvelgė panašumą su juo pačiu. Kiti buvo pritrenkti panašumo su jo sūnumis, ypač, sakoma, su Džonatanu. Tą vakarą piešti iš atminties turbūt buvo nelengva. Ir vis dėlto portrete juntama ramybė. Aišku, kad berniukas varguolis, bet taip pat aišku, kad jis nemiršta. Niekas nemiršta. Jo tėvai turbūt namie. Jeigu tai kokio nuomininko portretas – o daugelis sako, kad taip ir yra, – tai jis iš tiesų atklydęs į atmintį iš tolimos praeities.

Maždaug penkiolika po dešimtos jis paprašė stiklinės karšto pieno, bet budintysis stiuardas pasakė, kad laive pieno nebeliko. Tuomet liepė atnešti stiklinę karšto vandens arba pakaitinto sidro. Taip pat pasiteiravo stiuardo, ar nebūtų galima pasiskolinti Biblijos – galbūt iš

kapitono arba gydytojo. Stiuardas nuėjo į Lokvudo kajutę, bet kapitono nerado, taip pat ir Biblijos lentynoje nebuvo. Tuomet nuėjo pas kunigą Didsą ir tenai gavo, ko reikėjo. Atnešęs Bibliją Kingskortui gavo dosnių arbatpinigių. Jis buvo paprašytas nestovėti naktį prie durų. Matyt, Meriditas pajuokavo, kad su sargyba neužmiega (negali nė pūslės palengvinti, kai kambaryje kitas žmogus), ir tie du dalykai nuodiję jam gyvenimą laivyne. Stiuardas pasakė saugumo dėlei vis dėlto pasiliksiąs sargyboje. Lordas Kingskortas paėmė skustuvą ir atlenkė ašmenis. „Drąsiau, Makdufai!* – pasakė jis ir nusišypsojo. – Nėra laive žmonių už Meriditą stipresnių."

Jūreivis, budėjęs denyje, matė, kaip jis apie pusę vienuoliktos atidarė langą. Tokią šaltą naktį toks dalykas jam pasirodė keistas. Šviesa buvo pritemdyta, bet neužgesinta. Jis pastatė savo batus už durų, kad būtų nušveisti. Nusivilko vakarinį kostiumą ir tvarkingai pasikabino spintoje. Apsivilko kandžių suėstais rūbais, kuriuos turbūt buvo atsivežęs iš Airijos: valstietiškas drobines kelnes ir ūkininko palaidinį, kokie dėvimi Konemaroje.

Jis perskaitė ir pasibraukė šias eilutes iš Evangelijos pagal Morkų dvylikto skirsnio:

> [1] Ir pradėjo Jėzus kalbėti jiems palyginimais: „Vienas žmogus įveisė vynuogyną, sumūrijo aptvarą, įrengė spaustuvą ir pastatė bokštą. Paskui išnuomojo jį ūkininkams ir iškeliavo į svetimą šalį. [2] Atėjus metui, jis nusiuntė pas ūkininkus tarną

✧

* *W. Shakespeare.* Makbetas. (*Vert. A. Churginas. Vert. past.*)

atsiimti iš ūkininkų savosios vaisių dalies. [3] Tie pačiupo jį, sumušė ir paleido tuščiomis. [4] Tuomet jis vėl nusiuntė pas juos kitą tarną, o tie jį sužeidė į galvą ir iškoneveikė. [5] Jis pasiuntė dar vieną, bet tą jie nužudė, ir dar daugelį kitų tarnų, kurių vienus jie primušė, kitus nužudė. [6] Dar vieną turėjo – mylimąjį sūnų. Jį nusiuntė pas juos paskutinį, sakydamas sau: „Jie drovėsis mano sūnaus". [7] Bet ūkininkai ėmė tartis: „Tai įpėdinis. Eime, užmuškime jį, ir mums atiteks jo palikimas".

<>

Tą patį vakarą, prieš pat vienuoliktą, jūreivius, ėjusius sargybą laive, užpuolė kokių dvidešimties žmonių būrys iš trečiosios klasės, vadovaujamų prieš valandą iš pirmojo kapitono padėjėjo kajutės pasprukusio Šeimuso Medouzo iš Balinahinčo. Kai kapitono padėjėjas užlipo į apledėjusį viršutinį denį, Medouzas „įniršęs ir apsipylęs krauju rėkė, kad šį vakarą buvo suduotas išsilaisvinimo smūgis". Nudaužę grandines, kuriomis buvo prirakintos dvi gelbėjimo valtys, jie įmetė jas į ledinį vandenį ir patys sušoko į mažesniąją iš jų. Vienas vyras liko vandenyje ir pradėjo plaukti kranto link. Nė vienas iš jų nebuvo patyrę irkluotojai; netrukus kilo panika. Po kurio laiko irklai sukrito į vandenį ir bėgliai iš nevilties ėmė irtis rankomis.

Po kelių akimirkų denyje pasirodė Pijus Malvis ir susijaudinęs ėmė maldauti leisti jam plaukti su kita grupe. Jis buvo nustumtas šalin ir iškoneveiktas. Tuo metu iš skirtingų laivo vietų susirinko jau didesnis būrys, maždaug penkiasdešimt žmonių. Tarp jų buvo Merė Duein.

Kai kurie keleiviai jau šokinėjo per bortą. Daugelis iškart atsidūrė beviltiškoje padėtyje; ledinis vanduo tiesiog paralyžiavo kūną ir dauguma jų nebegalėjo plaukti. Denyje, regis, prasidėjo kivirčas, kam sėsti į antrąją valtį. Pirmiausia buvo išrinktos kelios moterys su vaikais; paskui tų moterų vyrai, draugai ar sužadėtiniai. Merė Duein, vienintelė denyje likusi moteris, gavo priešpaskutinę vietą. Ji trumpai dvejojo, o paskui nusprendė ją užimti. Senukui iš Golvėjaus Danieliui Saimonui Greidžiui buvo pasiūlyta vieta šalia jos.

Malvis žengė į priekį sakydamas, kad pirmenybė turi būti jam, nes jis esąs Merės Duein šeimos narys.

– Kad tu supūtum, – pasakė Merė Duein.

Tada kažkas išgirdo, kaip Malvis pasakė:

– Pasigailėk manęs, Mere. Neatimk paskutinės progos, dėl Dievo meilės.

Jis ėmė raudoti gniaužydamas jos rankas. Tarsi buvo tikras, kad jo gyvybei gresia pavojus. Vis kartojo, kad negali eiti su visais keleiviais pro muitinės postą, nes turi rimtą pagrindą manyti, kad tada bus nužudytas. Ir Airijon grįžti jam nevalia, nes panašus likimas laukia ir tenai, ir be to, jis neištvers kelionės.

Ji atsakė, kad jis nusipelnęs tokio ir dar blogesnio likimo.

– Argi dar negana kančių, Mere? Negana kraujo? Argi dar negana?

Senukas iš Golvėjaus paklausė, ar tai, ką jis sako, tiesa. Ar jis iš tiesų esąs iš jos šeimos? Ji turinti pasakyti tiesą. Išsižadėti šeimos nario yra baisus dalykas. Airijoje ir taip daug kas padarė šią nuodėmę praeityje. O dabar kiek žmonių atsigręžia prieš savo artimuosius. Jis nieko nekaltina. Tik tai, kas ištinka žmones,

taip žiauru. Širdis plyšta visa tai matant. Kaimynas prieš kaimyną. Šeima prieš šeimą. Atsukti nugarą savo broliui – didžiausia nuodėmė vyrui. Bet vyrai silpni. Dažnai pabūgsta. Moteriai taip pasielgti būtų neatleistina.

– Ar tavo pavardė Duein, širdele? – paklausė senukas.

Taip, atsakė ji.

– Iš Karnos apylinkių?

Ji linktelėjo.

– Tokia pavardė – turtas. Tavo šeima puiki.

Kai ji nieko į tai neatsakė, senukas vėl paklausė, ar ji norėtų vieną iš savo šeimos narių palikti kančioms. O gal net mirčiai. Ar iš tiesų Dueinams dera taip elgtis? Senukas pasakė, kad esant tokioms aplinkybėms, jis atsisako savo vietos. Už tokį žingsnį nesulauksi palaiminimo ir niekas už jį nepagirs. Jį ir patį čionai atvedusi šeimos meilė: jo vaikai Bostone sumokėjo už kelionę. Jie patys daug neturi, bet iš paskutiniųjų sukrapštė bilietui. Ir pabadauti ne sykį tekdavo, kad jį išgelbėtų. Nebuvo jokio reikalo tai daryti, tik paprasčiausias žmogiškas gailestingumas. „Vienintelis dalykas, kuris leidžia mums viską gyvenime iškęsti." Jis negali paniekinti jų vardo atsistodamas šeimai skersai kelio. Jo žmona dausose apraudotų jo garbę, jeigu jis taip pasielgtų.

– Lipkite į valtį, – pasakė Merė Duein senukui iš Golvėjaus.

Prasidėjo šlapdriba. Jis apkabino ją per pečius. „Man nieko nebeliko", – neva pasakė jis. O kai kas girdėjo, kaip trumpai pridūrė: „Nieko visame pasaulyje. Išskyrus vardą".

Ir vėl Malvis priėjo artyn maldaudamas neatimti iš jo paskutinės galimybės. Ji vėl apkaltino jį to nenusipelnius. Tuo metu jis jau buvo apspjaudytas ir jo drabužiai suplėšyti. Atrodė nebejaučiąs spyrių ir ant jo krintančių smūgių. Liudininkai prisiminė, kad jis drebėjo iš šalčio ar skausmo, bet nepakėlė rankos apsiginti.

– Ar tu nė kiek nedvejoji, Mere? Ar neturi nė mažiausio krislelio abejonės? Argi Nikolas būtų norėjęs, kad taip pasielgtum? Ar tai padės ištaisyti skriaudą? Ar atsuks laiką atgal? Aš mirsiu, jeigu tu to nori. *Aš jau dabar negyvas.*

Aš tariuosi žinąs, ką pats ja dėtas būčiau jam atsakęs. Ko gero, net kokiais žodžiais būčiau išplūdęs, iškeikęs, pasmerkęs ir sumaišęs jį su žemėm. Jau girdėjau prakeiksmą, kuriuo būčiau Pijų Malvį prakeikęs. Mačiau, kaip mano durklas sminga į jo parsidavėlišką širdį. O galbūt tiesiog būčiau pasakęs: „Aš tavęs nepažįstu. Niekada nesu tavęs matęs. Tu man nerūpi".

Bet ne tokį atsakymą jis išgirdo iš Merės Duein.

Nuo to vakaro įvykių prabėgo beveik septyniasdešimt metų ir per tuos septynis ilgus dešimtmečius nebuvo nė vienos dienos – tikra to žodžio prasme nė vienos dienos, kad nebandyčiau suvokti to, kas įvyko paskui. Aš kalbėjausi su visais gyvais tos scenos liudytojais: visais ten buvusiais vyrais, moterimis, vaikais ir jūreiviais. Tariausi dėl to su filosofais, proto gydytojais. Su katalikų kunigais. Pastoriais. Motinomis. Žmonomis. Daug metų regėjau visa tai sapnuose. Kartais sapnuoju net ir dabar. Tikiu, kad tada, kai išmuš ir mano valanda, vėl tai pamatysiu. Tą įvykį, kurio pats nemačiau, tik girdėjau apie jį pasakojant. Pijus Malvis, parklupęs ant kelių, maldaujantis leisti jam gyventi. Merė

Duein, stovinti virš jo, purtoma raudos. Nes tą vakarą „Jūros žvaigždėje" ji verkė taip, kaip galbūt verkia tiktai nužudyto kūdikio motina. Niekas nebuvo nupiešęs Alisos Merės Duein, kurios vos rusenančią gyvybę nutraukė jos pamišęs tėvas. Motina verkdama ištarė jos vardą. Kaip maldą, tvirtino daugelis liudininkų.

Jai ištarus tą vardą, kai kurie žmonės pradėjo melstis, kiti apsiašarojo užjausdami. Treti, netekusieji savo vaikų, ėmė šaukti juos vardais. Tarytum tardami tuos vardus – vardus, kuriais kažkada iš tikrųjų juos vadino, – jie meldėsi vienintele malda, galinčia paveikti pasaulį, kuris nusigręžia nuo alkstančių ir mirštančių. Jie buvo. Jie gyveno. Šitos štai rankos juos laikė. Jie gimė, gyveno ir mirė. Mačiau save denyje, klykiantį iš kerštо; lyg mano paties sutuoktinė būtų buvusi mirtinai nukamuota, mano paties bejėgis vaikelis taip žiauriai numarintas.

Ar tai buvo atleidimas? Lengvatikystė? Stiprybė? Pralaimėjimas? Nesuvokiama visų šių dalykų samplaika, o gal kažkas kita, dar labiau miglota ir neįžvelgiama? Galbūt net pats Malvis nebūtų žinojęs atsakymo. Galbūt pati Merė Duein nežinojo.

Jeigu tai buvo gailestingumas – aš tiesiog nežinau, kas tai buvo, – galima tik spėlioti, kas Merei Duein jį sužadino. Iš kur jinai jo pasisėmė, niekas nesužinos. Tačiau jinai jį parodė. Kažkur jo surado. Kai atpildo valanda staiga išniro iš praeities tarsi budelio kardas, ji nusisuko ir jo nepaėmė.

Užuot atkeršijus, vis dar verkdama ir žmonių prilaikoma, ji prisipažino, kad Pijus Malvis iš Ardnagrivacho yra jos velionio vyro brolis. Jos vienintelis gyvas giminaitis per tris tūkstančius mylių.

Jos paklausė, ar ji norėtų pasilikti laive ir pamėginti laimę grįžti atgal į Airiją drauge su juo. Ji padvejojo, o paskui atsakė ne, nenorėtų.

Jie įlipo į antrąją valtį drauge, susėdo į dvi likusias vietas ir nuplaukė doko link, ir nuo tada jų niekas daugiau nebematė.

Atradimas

✧

Trisdešimt pirma diena išplaukus iš Kovo

ILGUMA: 74° 02′ V. PLATUMA: 40° 42′ Š. LAIKAS PAGAL GRINVIČĄ: 00.58 val. (gruodžio 9 d.). „VIETOS LAIKAS": 19.58 val. KRITULIAI IR PASTABOS: Niujorko uostas. Atoslūgis.

†

Šią, tūkstantis aštuoni šimtai keturiasdešimt septintųjų mūsų Viešpaties metų gruodžio aštuntąją dieną, vykdydamas savo liūdną pareigą, liudiju lordo Kingskorto iš Karnos, mūsų bičiulio Deivido Meridito, devintojo grafo, šiurpų nužudymą. Jo kūną šį rytą, vos prašvitus, rado grafienė Kingskort pirmosios klasės kajutėje. Tuojau pat atėjo gydytojas Manganas, bet nustatė, kad mirtis ištiko apie vienuoliktą vakaro. Mirties priežastis septyni gilūs dūriai į nugaros apačią ir vienas į pakaušį. Dar klaikiau – gerklė taip žiauriai perpjauta, kad galva beveik atsiskyrusi nuo kūno.

Jokio ginklo nerasta ir iki šiol ieškoma. Jo šviesybė tą akimirką turbūt klaikiai nustebo, nes ant rankų nėra

jokių gynimosi žymių, ir niekas negirdėjo riksmų iš jo kajutės.

Pirmosios klasės patalpos buvo kruopščiai apžiūrėtos ir kanistre šiukšlėms, stovinčiame pagrindinėje apatinėje laiptų aikštelėje, rastas keistas suplėšytas į skutus raštelis, panašus į šantažuotojo. Jis išsaugotas ir Niujorke bus įteiktas policijai.

Aš, kaip laivo kapitonas, esu vienintelis atsakingas už saugumą laive, todėl, pasibaigus išsilaipinimui Niujorke ir iškrovus laivo krovinį, atsistatydinu iš šio laivo kapitono pareigų, taip pat iš tarnybos „Sidabrinės žvaigždės laivų linijos" kompanijoje. Didelis būrys policijos tarnautojų ir imigracijos darbuotojų atvyko į laivą ir surinko liudijimus iš daugelio trečiosios klasės keleivių ir kitų. Buvo nustatyta, kad Šeimusas Medouzas iš Balinahinčo Golvėjaus grafystėje, vienas iš tų, kurie pabėgo iš laivo vakar vakare, iš tikrųjų yra anksčiau grasinęs susidorosiąs su lordu Kingskortu ir kitais Airijos žemvaldžiais, todėl turėtų būti pagrindinis įtariamasis arba bent jau nusikaltimo kurstytojas. Ne vien ponas Malvis manė, kad jis kelia pavojų. Daug kas iš keleivių tikėjo, kad jis Golvėjaus „Atsakomingųjų" organizacijos narys. Jis ir pats dažnai atvirai tvirtindavęs jai priklausąs; keletą kartų yra gyręsis tikrai žinąs, jog lordas Kingskortas niekada savo kojomis iš laivo neišlips.

Pirmosios klasės keleiviams buvo leista išsilaipinti po keleto dienų, bet visi, plaukusieji trečiąja klase, turės būti sulaikyti ir apklausti, ištirti ir patikrinti, ar neserga.

Aš paaiškinau kapitonui Danieliui O'Daudui iš Niujorko policijos, kad triume yra keletas lavonų ir tai galį turėti neišvengiamų pasekmių, o aš esu atsakingas už

likusių gyvųjų sveikatą. Pasiūliau aprūpinti mus dideliu kiekiu žiurknuodžių, bet man buvo atsakyta, jog tai neįmanoma, bent jau ne dabar, bet bus imtasi priemonių kūnams išgabenti.

Netrukus po pietų atplaukė dvi baržos, ir lavonai, kuriuos laikėme apačioje, buvo sunešti į jas, tarp jų ir lordo Kingskorto. Mes neturėjome vėliavos jam apgaubti, tad nuleidome gairę nuo grotstiebio ir panaudojome ją. Ledi Kingskort ir jos sūnums buvo nemalonu klausytis, kaip kai kurie keleiviai džiaugsmingai sveikino vėliavos nuleidimą. Kreipiausi į juos prašydamas paprasčiausios pagarbos velioniui, ir jie liovėsi. Jie pasakė, kad šaiposi ne iš velionio, bet iš vėliavos. Kai pasakiau, kad su šia vėliava jis kadaise tarnavo savo tėvynei, vienas žmogus atsakė, kad daug airių taip pat jai tarnavo ir neturi savo vėliavos, su kuria būtų palaidoti, kaip ir visi tie, kurie mirė „Žvaigždėje". Dėl jų mirties nebuvę nei kokio sujudimo, nei vėliavų. Tą pačią dieną, kai jis įlipęs į „Jūros žvaigždę", jo gimtajame Bantrio mieste devyni šimtai numirėlių iš bado buvo suversti į duobę. Jokio kryžiaus. Jokio akmens. Jokių karstų. Jokių vėliavų. Atsakiau, kad suprantu jo jausmus, nes iš tiesų taip buvo, bet dabar ne laikas svarstyti tokius klausimus, nes visų našlių skausmas vienodas, kaip ir visų vaikų liūdesys netekus tėvo. Mes paspaudėme vienas kitam ranką ir jis nusiėmė kepurę, kai lordo Kingskorto kūnas buvo leidžiamas žemyn, nors kiti, mačiau, atsuko nugaras.

Kadangi barža buvo nedidelė, vietos gedintiesiems beveik neliko. Įsodinti buvo tiktai ledi Kingskort su vaikais, ponas G. Diksonas, kaip šeimos draugas, pas-

torius Didsas ir aš, laivo kapitonas. Trečiosios klasės keleiviai, netekę savo artimųjų, labai nusiminė, bet locmanas paaiškino, kad laive tiesiog nėra vietos. Ponas Diksonas pasakė, kad mielai užleistų kam nors vietą, bet berniukai labai prislėgti ir maldauja jo pasilikti. Locmanas davė komandą plaukti, bet išgirdo sielvartaujančio žmogaus verksmą denyje. Jis buvo geros širdies, tas škotas iš Hebridų salų, ir buvo matyti, kad užjaučia tuos žmones. Galiausiai jis pasakė, kad paims vieną iš jų, kaip atstovą, jeigu jie greitai tokį išrinks. Likusieji laive traukė burtus ir buvo išrinkta roskomonietė Roza Ingliš, kurios vyras buvo tarp mirusiųjų.

Mes nuplaukėme kelias mylias atgal pro Džednio sąsiaurį šiek tiek į vakarus nuo Sidnio kyšulio; ir toliau pro Verazano sąsiaurius į Loverio įlanką. Čia mums buvo liepta palaukti potvynio. Be septynių minučių pirmą valandą locmanas davė mums ženklą. Ponia Ingliš paklausė, ar negalėtume dar luktelti keletą minučių. Nelaimingoji ponia buvo labai susisielojusi, bet stengėsi kalbėti ramiai. Pirmą valandą Niujorke bus šešios vakaro namuose, pasakė ji. Visoje Airijoje skambės varpai, kviesdami melstis už Dievo Motiną. Locmanas sutiko palaukti.

Ponia Ingliš, Romos katalikė, ėmė tyliu balsiu kalbėti rožinį lotyniškai, o jai pritarė pirmasis locmano padėjėjas iš Neapolio. Visi likusieji stovėjome melsdamiesi tylomis ir gale garsiai pasakėme amen. Abu berniukai stengėsi tvardytis, bet kaip jie galėjo tai padaryt tokią sunkią valandą? Ledi Kingskort pravirko, ir aš pastebėjau, kaip ponia Ingliš, taip pat verkdama, paėmė ją už rankos.

Pirmą valandą locmanui davus ženklą, mes nuleidome į vandenį Deivido Meridito, taip pat kitų devynių

mirusių Airijos vyrų, moterų ir vaikų bei mūsų švelniojo įgulos nario Viljamo Gano iš Mančesterio palaikus. Poniai Ingliš pritarus, pastorius Didsas tyliai paskaitė iš maldyno: kad mes laukiame kūnų prisikėlimo (kai jūra atiduos savo numirėlius) ir pasaulio atgimimo per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų, kursai atėjęs perkeis mūsų nuodėmingą kūną, kad jis būtų panašus į Jo šlovingąjį kūną, galingu savo veikimu, kuriuo Jis visa pajungia sau tarnauti.

Visagali Viešpatie, suteik jam ramybę. Jis palieka žmoną. Ledi Laurą ir du mažus sūnelius: Robertą ir Džonataną, dešimtąjį grafą. Jie tikisi kuriam laikui apsistoti Olbanio mieste, Niujorko valstijoje, pas ištekėjusią pono Grantlio Diksono seserį.

Štai kitos pavardės mus palikusių bendrakeleivių, kurių sielas šiandien prašome priimti mūsų Išganytoją:

Maiklas Inglišas, ūkininkas; Piteris Džoisas, ūkininkas; Džeimsas Haloranas, ūkininko kūdikis; Roza Fleherti, siuvėja; Džonas O'Li, kalvio pameistrys; Edvardas Danas, smulkus nuomininkas; Maiklas O'Malis, keliaujantis darbininkas; Vinifeda Kostelou, ištekėjusi moteris; ir Danielis Saimonas Greidis, pagyvenęs golvėjietis, keliavęs pas savo vaikus į Bostoną ir miręs anksti rytą. Iš viso per kelionę mirė devyniasdešimt penki žmonės.

Sąrašas tų, kurie vakar pabėgo iš laivo, nėra pilnas, tačiau tarp jų buvo Šeimusas Medouzas, Greisė Kogen, Fransis Velanas, Fintanas Maunransas, Tomas Bolandas, Patrikas Beilfas, Viljamas Hanonas, Džozefina Loles, Bridžita Dignan, Merė Farel, Honorė Larkin ir dar nuo dvidešimt penkių iki penkiasdešimt kitų – taip pat Pijus Malvis, nelaimingasis luošys ir Merė Duein, Meriditų šeimos auklė.

Uostas buvo neįsivaizduojamai užgrioztas lūženomis ir abi gelbėjimo valtys vakar naktį dingo. Daugu-ma kūnų prieš audstant buvo ištraukti iš vandens Greivsendo įlankoje, bet kai kurie turbūt dar tebeguli uosto dugne. Kitus vanduo gal nuplukdė atgal į atvirą jūrą. Niujorko policijai buvo pateiktas nuodugnus pranešimas, tačiau maža vilties, kad būtų išsigelbėjusių, nes šiuose vandenyse negailestingai stiprios srovės.

Aš pats jau niekada nebeplauksiu į jūrą. Jau daug metų toks gyvenimas manęs toli gražu netenkino ir aš nuolat kankinausi svarstydamas, kuo jį pakeisti, visą tą laiką žinodamas tik du dalykus, jog didis esu nusidėjėlis, ir didis Išganytojas yra Kristus. Dabar, per dažnai žiaurią Jo malonę, žinau daugiau.

Grįžęs į Doverį, ketinu likusias savo dienas skirti kenčiančių vargšų pagalbai, kad ir kur jie būtų – Airijoje, Anglijoje ar kurioje kitoje šalyje. Ką darysiu, nežinau, bet privalau kažko imtis. Vargstančiųjų šalies nevalia ilgiau palikti likimo valiai.

Man net baisu pagalvoti, kas bręsta šioje šalyje. Bijau, pjausime audrą.

Iš senovinių Airijos dainų rinkinio

(Bostonas, 1904)

Įžanga Čikagos policijos departamento viršininko
Fransio O'Nilo.
Toliau pateikto teksto autorius nežinomas

TRYS ŠIMTAI SEPTINTAS NUMERIS

„Girnos" arba „Kerštas už Konemarą"
(Dainuojama pagal „Skiberino" melodiją)

Čia yra dar vienas žėrintis Airijos senovinių menestrelių perlas. Kaip ir didžiuma jų, sudarančių šią antologiją, šioji buvo sukurta beplaukiant laivu čionai į Jungtines Laisvės Valstijas iš tos žalios, bet gedulingos žemės kitapus vandenyno, kur apie laisvę, deja, galima tik pasvajoti. Ją išgirdo žmogus, garbinga Džono Kenedžio pavarde, kilimo iš Balidžeimsdafo, Keiveno grafystėje, dabar jau prieš šešias dešimtis metų, savo dvidešimtąjį gimtadienį 1847-ųjų gruodį. Tos senos geldos pavadinimas buvo „Vandenynų žvaigždė".

Kiekvienas tikras airis nulenks galvą, išgirdęs minint „juoduosius 47-uosius metus", bjauriausius tos niūrios epochos metus, kai du milijonai mūsų tėvynainių buvo pakirsti bado; kai senasis priešas, bijodamas Airijos kalavijo, iššaudė juos pasitelkęs bailiui tinkamą įnagį. Visos doros Airijos moterys ir merginos apguls Rojaus vartus melsdamos Švenčiausiosios Motinos malonės. O! Tamsioji epocha. Kaip turbūt džiaugėsi Šėtonas matydamas, kad Airijos vaikai ujami lyg vergai pasakiškoje savo pačių žemėje, nelyginant žydai, ištremti piktavalio kultinio faraono.

Tarp leidėjų ir Čikagos airių muzikos klubo gudragalvių senbuvių buvo kilusi draugiška diskusija, kada ir kur baladė sukurta. Tačiau kiekvienam protaujančiam žmogui aišku, kad ji atėjusi iš senų kruvinų pasipriešinimo laikų, kai kunigai stojo žmonių pusėn, gindami juos nuo svetimųjų žudymo ir prievartos. Ne pirmą ir ne paskutinį kartą, jeigu leidėjai ką nors išmano apie kovingą savo tėvynainių būdą! Neapykanta gali būti šventa ir apvalanti. Padėk dangiškas Karaliau, kad mirtinai išblyškęs paniekintos Airijos veidas vėl atsigautų nuo raudono kerštо vyno.

Šią gražią raudą kankinių laive dainavo šešiametis patriotas. Tegu jį laimina Švenčiausioji Motina! Geriausia ją dainuoti labai lėtai ir be jokio akompanimento, su derama pagarba žodžių skambesiui, todėl ji netinka grupiniam dainavimui ar dideliems sambūriams.

Ateikit, Golvėjaus sūnai, pasiklausyt mano dainos;
Apie tironą žiaurų saksą, Eriną paskandinusį varguos;
Per jį nelaimės nesibaigia, kauleliai bėdžiams braška,
Užsėdęs joja mums ant sprando ir tarp girnų traiško.

Nuo sakso mokesčių sunkybės vos beatgaunam kvapą;
Jis gviešiasi išgert mūs kraują, palikt be duonos kąsnio.
Pajuodę išdargos karaliai benamių aimanų negirdi;
Ar dar ilgai plėšriems maitėdoms draskyti leisim širdį?

Kam ant galvos užmovė kilpą, narsiam O'Nilui įdavė nuodų;
Užleido parsidavėlius bevalius ant mūsų žemės ir laukų;
Tegu jiems kraujas gyslose sustingsta, nustoja plakusi širdis!
Vagims, kur derlių visą susigrobia, o mums palieka vien usnis.

Nejau tai Sarsfildo tėvynė, broliai, nejau drąsuolio Volfo Touno čia namai?
Didvyriai airių žemės, kur dingo sėkla jūs pasėtoji nūnai?
Kur jūs dabar, kadai priėmę priesaiką išlaisvinti Eriną,
Krauju vaduot iš saksų pančių savo mylimą tėvynę?

Stokit į gretą, konachtiečiai, šaunūs gimtosios žemės vyrai.
Pražydo žiedas nuostabus tėvynės pavergtosios tyruos.
Kai sėklą laisvės žiedas subrandins, paliausim būt vergais;
Pargriovę žemėsna engėjus trypsim, kol sutrypsim negyvai.

Kuchulinas, Meivė, šventieji karžygiai mūsų gilios senovės,
Paskelbė karą Albiono stabmeldžiams ir gynė savąją tvirtovę;
Ir tu kovok iki mirties, į šv. Patriką lygiuok ir karalius senosios Taros,
Sušukime visi vienu balsu nuo Šiaurės lig Pietų –
„ATKERŠYSIM UŽ KONEMARĄ!"

Minčių kamuojamas žmogus

„Istorija vyksta pirmuoju asmeniu,
bet yra rašoma trečiuoju.
Todėl istorija yra visiškai bergždžias mokslas."

Iš Deivido Meridito esė, kurį jis parašė
mokydamasis paskutiniame
Oksfordo Naujojo koledžo kurse per pirmąjį
1831 metų semestrą tema „Kuo naudinga istorija?"

Tai buvo trijų ar keturių žmonių istorija. Skaitytojas žino, jog būta daug kitų istorijų. Miesto tėvų įgaliotas tyrimas nustatė, kad tais siaubingais metais nuo gegužės iki spalio mėnesio 101 546 apgailėtinai nuskurdę imigrantai įžengė į žmonių perpildytą Niujorko uostą. Iš to skaičiaus 40 820 buvo airiai. Iš tikrųjų nėra žinoma, kiek jų numirė toje šalyje, kurią jie dažnai vadindavo „Pažadėtąja žeme". Yra manančių, jog tas skaičius sudarytų du trečdalius.

Daug metų praėjo, bet kai kurie dalykai nepasikeitė. Mes vis dar pasidžiaugiame, kad, laimė, esame gyvi,

nors tai, kad esame gyvi, nieko bendra neturi su laime, o tik su mūsų gyvenamu regionu, odos pigmentacija ir tarptautiniais valiutų kursais. Galbūt šiame naujame šimtmetyje atsiras naujas atskaitos taškas, o gal mes ir toliau leisime belaimiams badauti, laikydami tai nelaimingu atsitiktinumu, o ne logiška pasekme.

1847-ieji. Markso „Filosofijos skurdas". Verdžio „Makbetas". Bulio „Matematinė logikos analizė". Emilės Brontės „Vėtrų kalnas". Ralfo Emersono „Eilėraščiai". Engelso „Komunizmo principai". Ketvirtadalis milijono tais metais badavo bergždžioje žemėje – bevardėse bado platumose.

Mes, „Jūros žvaigždės" pirmosios klasės keleiviai, buvome pervežti į Manheteną gruodžio 11 dienos vakare, šeštadienį, praėjus keturioms dienoms po Deivido Meridito nužudymo. Reikšdama atsiprašymą už mums suteiktus nepatogumus „Sidabrinės žvaigždės laivybos linija" panaikino mūsų sąskaitas ir pakvietė į elegantišką viešbutį išgerti taurę šampano. Tai buvo pirmas kartas per devyniasdešimt šešerius mano gyvenimo metus, kai girdėjau keikiantis metodistų pastorių. Tėvas Didsas pasakė direktoriui tokius žodžius, kurių šis ilgai neužmirš. Kaip daugelis ramių žmonių, jis buvo ypač narsus, tas Henris Hadsonas Didsas iš Laim Ridžio Dorsete. Kitą rytą jis sugrįžo į laivą ir paliko jį paskutinis, neskaitant kapitono.

Trečiosios klasės keleiviams teko išbūti laive beveik septynias savaites, juos nuolat kamantinėjo policininkai ir Svetimšalių tarnybos darbuotojai. Iš anksto sumokėję už kelionę laivu, jie negavo jokios kompensacijos. Juolab, kaip suprantu, šampano.

Sausį buvo imtasi vykdyti uosto valymo programą, nes pastarasis jau buvo virtęs plaukiojančiu gripo fabriku, tačiau imigrantai vis tiek nebuvo įleidžiami į Manheteną. Long Ailende ir Steiten Ailende buvo išnuomotos fermos ir pašiūrės karantino stotims ir dokumentų tvarkymo postams įrengti, tačiau baimė užsikrėsti buvo tokia didelė, kad daug pastatų sugriovė ir sudegino vietos gyventojai. Miesto valdžia Vordo saloje išnuomojo didžiulį plotą, kuriame imigrantai galėtų saugiai apsistoti, kol bus apiforminti jų pareiškimai ir suteikta medicininė pagalba. Netrukus ta vėjo pustoma bazalto plynė, į kurią kaip kūjis dunksi Atlanto bangos, tapo nuolatine baze. Gyventojų buities skurdumą liudija kad ir toks užfiksuotas faktas, jog per penkis mėnesius jie užsisakė 10 308 vienetų „būtiniausių rūbų". Tai, kad drabužiai, kurių verkiant reikėjo, buvo taip greitai surasti, žinoma, byloja apie nuoširdų niujorkiečių rūpestį.

Tuo laiku, kai likę gyvi „Žvaigždės" keleiviai galiausiai įžengė į Manheteną, visos ligoninės, pašiūrės ir prieglaudos buvo sugriautos. Antiimigracinės nuotaikos vis stiprėjo. Tūkstančiams naujų imigrantų buvo tiesiog sumokėta, kad jie pasitrauktų iš miesto ir keliautų į vakarus. Be abejonės, kai kurie pakliuvo tarp 80 000 airių karių ir gins valstijas Pilietiniame kare. Kiti prisijungė prie tų 20 000 ūkininkų, kurie su ginklu stos už konfederaciją, už įstatymiškai patvirtintą baltojo, laisvę mylinčio žmogaus teisę juodaodį laikyti preke.

Kai kurie airiai susikrovė turtus ir todėl įgijo valdžią. Kiti iškeliavo į getus, kur gyveno kęsdami baimę ir paniekinimą. Merė Duein būtų ištvėrusi tokį egzistavimą, bet Malvis ne, bent jau man taip atrodo. Jis jau

buvo sotus paniekos. Jis buvo padaręs daug nusikaltimų, tačiau tapo atpirkimo ožiu už dar daugiau, ir žmonių panieka pagreitino jo žlugimą. Deivido Meridito getas buvo visiškai kitokio pobūdžio, tačiau ir jis buvo nusipelnęs mažiau neapykantos, negu teko jo daliai.

Aprašytoji istorija vyko 1847 metais, palikusiais ryškų pėdsaką literatūros istorijoje; tuo laiku pasirodė siužetai apie badaujančius žmonės, palėpėse užrakintas žmonas ir su tarnaitėmis susituokusius šeimininkus. Nelemtas metas kraštui, kurį tie trys žmonės vadino savo namais. Laikas, kai tam tikri veiksniai ir tam tikrų veiksnių nebuvimas lėmė, kad daugiau kaip milijonas paliko šį pasaulį; lėta, skausminga ir niekur neregistruojama mirtis žmonių, nieko nereiškiančių savo šeimininkams.

Tai, kas įvyko, yra viena iš priežasčių, kodėl ir šiandien jie vis dar tebemiršta. Mirusieji negali iškeliauti užmarštin toje iškankintoje šalyje, toje sielvartingoje saloje, kur verda kruvina neapykanta ir kuri amžių amžius prievartaujama tiek kaimyninės salos, tiek savųjų galingųjų. Minios vargšų abiejose salose numirė, kol baudžiantysis Jahvė iš aukštybių spjaudėsi savo giesmėmis. Vėliavos plazda, sakyklos aidi. Iprese. Dubline. Galipolyje. Belfaste. Trimitai rūgauja, o vargšai miršta. Ir vis dėlto jie vaikšto, mirusieji, ir visada vaikščios; ne kaip vaiduokliai, bet kaip rekrutai, pašaukti į svetimą jiems mūšį; jų kančios pagražintos, pats jų egzistavimas perkeistas, jų kaulai ištroškinti propagandos purve. Jie netgi neturi vardų. Tiesiog Mirusieji. Gali suteikti jiems tokią prasmę, kokia patiks.

Be abejo, kažkada čia neišvengiamai turi kilti kova. Kokiais ginklais bus kovojama, neaišku; ir kas stos prieš ką, ir dėl kokios žemės. Juk jeigu vienos genties skur-

džiai sumanys iššudyti kitos genties skurdžius dėl krauju permirkusio žemės plotelio, kuriame turtuoliai su džiaugsmu ir vienus, ir kitus užkas gyvus, jeigu tik tuo metu turės iš to kokią naudą – nekoks liks paminklas praeities bežemiams. Bet apie tai jau galima parašyti kitą istoriją; su žmoniškesne pabaiga ir ne tokią šiurpią.

Mano, vienintelio profesionalaus reporterio, plaukusio laivu, kuriame buvo nužudytas lordas Kingskortas, straipsniai buvo paklausūs visame pasaulyje. Galima sakyti, visur, išskyrus „New York Tribune", kurio redaktorius atmetė mane kaip „simpatizuojantį visuotinės lygybės idėjai". Buvo užsakymų knygoms, esė, paskaitų turnė. Be to, 51-aisiais įsteigus „New York Times", man buvo pasiūlytos vyresniojo laikraščio bendradarbio pareigos – absurdiška pareigybė, kurią apytikriai galima būtų interpretuoti taip: „miegalius, kuriam permokama už darbą". Daugiau niekada man nebereikės kliautis kruvinais savo nusikalstamų protėvių pinigais. Be to, tas įvykis nuplėšė nuo jo žmonos svetimautojos etiketę, kuri ją visada varžė. Beširdiška būtų sakyti, kad jo mirtis suteikė man tam tikrą laisvę, bet nuslėpti šį faktą būtų daugiau negu nesąžininga. Galbūt aš pasielgiau neteisingai aprašydamas viską, kas įvyko; o gal neturėjau kitos išeities, kaip tik parašyti apie tai. Žinoma, bet kuris žurnalistas būtų padaręs tą patį; ir aš bent jau stengiausi tą atlikti kuo sąžiningiau.

Straipsniai apie Niugeito pabaisą, kuriuos parašiau „Bentley's Miscellany", vėliau buvo sudėti į rinkinį „Amerikietis svetur", kurį mano amžinatilsį bičiulis Kotlis Niubis pirmą kartą išleido 1849 metais drauge su istorija apie „Žvaigždę" bei jos keleivius ir keletu

epizodų iš kelionių po Konemarą. Išsireikalavau, kad į rinkinį būtų įtraukti trys trumpi apsakymai, tačiau nė vienas recenzentas jų nepaminėjo – nei pagyrė, nei supeikė. Sutiko mandagia tyla, ir tiek. Iš kitų leidimų jie buvo patyliukais išimti. Niubis niekada neužsiminė apie jų dingimą, aš taip pat. Jausmas buvo toks, tarsi per kažkieno laidotuves atsipeikėjęs lunatikas būtų skubėjęs pasprukti, kol niekas jam nepasakė, kad jis nebuvo kviestas. Tie trys vidutiniški ir pagrįstai pamiršti trumpi apsakymai buvo vieninteliai mano atspausdinti grožiniai kūrinėliai.

Mes daug ginčijomės, Niubis ir aš, kaip pavadinti knygą. Aš siūliau pavadinimą „Pamąstymai apie Airijos badą". Niubis melste meldė, kad būtų „Šėtono išpažintis". „Amerikietis svetur" buvo tam tikras kompromisas; akivaizdžiai bedvasis, tą jautėme abu. Antrojo leidimo viršelyje po antrašte buvo įrašyta paantraštė „Kraupūs apsireiškimai". Iki ketvirto leidimo paantraštė dar labiau išaugo. O dešimtajame užgožė antraštę. Dvidešimtojo leidimo tikrąjį pavadinimą vargiai galėjai įskaityti be didinamojo stiklo.*

Tas trumpas skyrelis apie Niugeito pabaisą buvo, žinoma, dažniausiai recenzuojamas ir skaitomas. Ne-

✧

* Būtent ponas Niubis, o ne autorius pridėjo prie originalo įžanginius intriguojančius tekstukus, pristatančius naują skyrių tokias šiurpinančiais apibūdinimais kaip „PRITRENKIANČIOS SMULKMENOS", „PIKTADARYSTĖS", „PASLĖPTOS PASLAPTYS" ir kt. Erzinę autorių tuo metu, kai buvo leidžiama knyga, dabar atrodo visai nekalti (nors iš tikrųjų, žinoma, taip nėra). Čia jie palikti iš pagarbos mielam draugui, kuris kartais pasielgdavo mažumėlę nesąžiningai. – GGD

gana to, jis tarsi kurstė skaitytojų vaizduotę. Pasirodžiusi knyga subūrė naują pabaisos mėgėjų ratą. Pasakojimai apie jo žygius – smarkiai beletrizuoti – pasirodydavo visuose angliškuose leidiniuose, pradedant žurnaliūkščiais už puspensį ir baigiant pigiomis pornografinėmis knygelėmis, nuo „Punch" ir „Tomahauk" iki „Catholic Herald". Pasidarė madinga ateiti į ištaigingą vakarėlį su pabaisos kostiumu arba net – suku patikėti – apsirengus kuria nors iš dabar smarkiai pagausėjusių jo aukų. Vienu metu teatruose ėjo net dvi skirtingos jo gyvenimo versijos. Netrukus pabaisa patyrė kraštutinį pažeminimą. Siaubingiausią iš visų. Apie jį buvo sukurtas miuziklas.

Pabaisa įsitvirtino politikos leksikone. Airių parlamentaras ponas Čarlzas Parnelis, kuris narsiai vedė savo šalies varguomenę tam tikrų laisvių link, vienu metu Bendruomenių rūmuose buvo apibūdintas kaip „ne ką geresnis už Niugeito pabaisą". O apie parlamentarą Danielį O'Konelį, buvusį atitinkamos emancipacijos formos šalininką, dažnai būdavo užsimenama, kad jis rengiąs kaimuose ne masinius mitingus ar sambūrius, bet „susitikimus su pabaisa". Prigijęs įvaizdis dažnai būdavo aptariamas aludėse ir šio pasaulio galingųjų salonuose. Groteskiškos airių varguomenės karikatūros anglų žurnaluose įgavo naują pavidalą. Anksčiau vaizduoti kaip kvailiai ir girtuokliai, dabar vis dažniau būdavo piešiami kaip žudikai. Panašūs į beždžiones. Į velnius. Gyvuliški. Laukiniai. Priešams mes suteikiame tokių bruožų, kurių bijome turį patys. Kaskart pamatęs kurią nors prisimindavau Niugeito pabaisą, kurio juodą reputaciją buvau taip plačiai paviešinęs.

Suvokdamas visa tai, aš klausiau savęs: ar į kraupią melo karalystę vertėjo žengt su kauke. Pasinaudoti pritrenkiančia Niugeito pabaisos istorija tam, kad papasakočiau kitą, kur kas svarbesnę ir dar labiau pritrenkiančią? Daug metų įtikinėjau save, kad tai visiškai moralu: tikslai bent jau iš dalies pateisinantys priemones. Dabar, žinoma, jau nebesu toks tikras. Kai esame jauni, tokie dalykai atrodo tokie paprasti. Bet jie nėra paprasti. Ir niekada nebuvo.

Man buvo pasakyta, kad knyga atkreipė kai kurių skaitytojų dėmesį į Airijoje per Didįjį badą iškentėtas žmonių kančias; bet jeigu taip, ji nedaug prisidėjo prie tų kančių užbaigimo Tai toli gražu nebuvo paskutinis badas Airijoje, ir ne vienintelis toje painioje pigių nuotykių epopėjoje, vadinamoje Britų imperijos istorija. Kartais skaitytojai ir jų šeimos aukodavo kuklią pinigų sumelę. Keletą fartingų, šešiapensį, retsykiais šilingą. Dažniausiai sušelpdavo moterys arba neturtingi žmonės, nors kartais, net keista (o gal ir ne), mums paaukodavo karo tarnybą atliekantys britų kariai, ypač tarnaujantys Indijoje. Mudu su Niubiu įsteigėmė nedidelį fondą tvarkyti lėšoms ir jo neprilygstamu pirmininku kurį laiką buvo visų apkalbamas (ir visiems keliantis pavydą) ponas Dikensas. Iš pradžių buvo siekta aukštų tikslų panaudoti turimas lėšas Konemaros vaikams mokyti skaityti. Būtent Dikensas leptelėjo, kad mirę vaikai neskaito. Mudu baisiai susikivirčijome, nes aš apkaltinau jį tam tikru miesčioniškumu ir, deja, mudu daugiau niekada nebesikalbėjome. Tai buvo mano praradimas ir mano klaida. Mūsų ginče jis laikėsi visiškai teisingos nuomonės – politiškai, morališkai ir visais kitais atžvilgiais, – kad pinigus reikia skirti maistui, o ne

poezijai. Aš turėjau prisiminti, kad jį patį vaikystėje persekiojo ir badas, ir smurtas, o manęs ne – bent jau aš pats to nepatyriau. Jeigu knyga išgelbėjo nors vieną gyvybę, tai prie jos buvo dirbta neveltui.

Knygos sėkmė toli gražu netiesiogiai, bet vis dėlto paveikė ir britų kalėjimų sistemą, kur buvo įvesti nedideli, bet gal ne paskutinės svarbos pakeitimai. Kaliniams buvo skiriama mažiau žeminančio darbo. Buvo padidintas leistinų šeimos narių apsilankymų skaičius. Pradėtas kelti klausimas dėl kalinimo vienutėse, praktikuojamo kai kuriuose karalienės Viktorijos kalėjimuose, tačiau daug metų jis taip ir liko neišspręstas. Be abejonės, visi tie pokyčiai ir taip būtų įvykę, ir nors aš džiaugiuosi, kad jie įvyko, ir sveikinu jų tikruosius iniciatorius, vis dėlto būčiau ne visai sąžiningas sakydamas, kad altruizmas buvo mano vienintelis motyvas, juolab pagrindinis motyvas, jeigu jau kalbėsime atvirai. Aš buvau laikraščio žurnalistas. Man buvo reikalinga istorija.

Deividas Meriditas ne be reikalo dažnai mane pašiepdavo. Turbūt aš norėjau, kad manimi būtų žavimasi. Koks nežmoniškas tas mūsų poreikis, kad kiti mumis žavėtųsi. Kaip nuostabu, kai žinai, kad su amžiumi jis išnyksta.

Šeimusas Medouzas buvo suimtas už Meridito žmogžudystę, tačiau vienbalsiai pripažintas nekaltu. Aš pats buvau kviečiamas kaip antraeilis liudininkas ir paliudijau, kad kaltinamasis neparašė mirtį pranašaujančio laiško, kuris buvo rastas pirmosios klasės patalpose.

Aš tą tikrai žinojau ir paaiškinau iš kur. Tuo laiku Šeimusas nemokėjo nei skaityti nei rašyti, kaip pats man su savotiška išdida prisipažino tą rytą, kai mėginau jį apklausti.

Teismas manęs neprašė pasakyti, ką aš įtariu įvykdžius žmogžudystę, o pats aš taip pat to nepadariau. Buvau pažadėjęs Pijui Malviui anonimiškumą ir, kaip garbingas žurnalistas, laikiausi žodžio. Atsakiau į visus klausimus, nieko nepamelavau ir buvau pagirtas teisėjo už savo parodymų glaustumą.

Tai buvo *cause célèbre** tarp Niujorko airių ir spaudos dėka daugeliui teisiamasis virto didvyriu. Jis nesėkmingai pabandė boksininko karjerą, įstojo į policijos departamentą, o paskui persimetė į politiką; iš pradžių kaip Boso „Hani" Magvairo rėmėjas, vėliau kaip lėšų rinkėjas, rinkimų agentas ir galiausiai kandidatas. Kaip „Kairiarankis Džimis Medouzas, darbininkų klasės čempionas"**, jis buvo vienuolika kartų išrinktas Bronkso rinkimų apylinkėje ir 1882 metais tik nedideliu skaičiumi balsų pralaimėjo mero rinkimus, ir dėl to visą laiką kaltino savo šalininkus, nemokėjusius gerai skaičiuoti, bet ne elektorato pasirinkimą. Demokratijos staigmenas jis vertino kaip nedidelius nepatogumus. Gana dažnai, skaičiuojant jo surinktus balsus, jų pasirodydavo esą lygiai tiek, kiek visoje apygardoje užregistruota rinkėjų; o dviem plačiai nuskambėjusiais

* Skandalinga byla (*pr.*).

** Politinės karjeros pradžioje jis šiek tiek pakeitė savo pavardės galūnę, aiškindamas, kad „pavardė man atrodžiusi per daug angliška". Žr. Meadows, J. Fifteen Rounds for Justice: The Story of My Life (New York, 1892). – GGD.

atvejais netgi daugiau. („Žmogus turi pasinaudoti savo teisėmis kiek galima dažniau", – gudraudavo jis. – Argi Amerika ne tam ir yra?")

Po dvejų metų jis buvo apkaltintas sukčiavimu, užkluptas belaikant egzaminą raštu Niujorke laiškanešio vietai užimti vietoj neraštingo rinkėjo, kuriam buvo pažadėjęs darbą. (Teismas buvo nutrauktas, kai pagrindinis kaltinimo liudininkas paslaptingomis aplinkybėmis iškrito pro langą ir susilaužė žandikaulį.) Medouzas buvo perrinktas kitais metais ir šiaip įspūdingai jo balsų daugumai padidėjus dar trečdaliu. „Mano biuletenių niekas neskaičiuoja, juos sveria", – pareiškė jis reporteriams. Jis mirė labai taikiai, sulaukęs šimto vienerių metų naujųjų regentų rūmuose, kuriuos jis įsigudrino per gyvenimą nusipirkti iš visuomenės atstovo algos.

Buvo pasakojama, kad likus keliems mėnesiams iki mirties jis dar svarstė pasiūlymą, gautą iš Edisono kino pramonės kompanijos Orandže, Niu Džersyje. Vienas iš jos generalinių direktorių Edvinas S. Porteris norėjo sukurti trumpą vaidybinį pramoginį filmą, paremtą Medouzo gyvenimo faktais ir gausiais nuotykiais. Numatomas pavadinimas buvo „Pašėlęs airių bastūnas", tačiau derybos tęsėsi visus tuos kelis mėnesius. (Matyt, Bastūnas primygtinai norėjo vaidinti pats.)

Į jo laidotuves atėjo nesuskaičiuojama minia varguolių, kurie jį visais laikais garbino. Jeigu jiems kas nors iš žinančių būtų papasakoję apie jo nešvarius darbelius, jie vis tiek, ir gana pagrįstai, būtų įrodinėję, kad žmogus nesusitepęs rankų, būtų palikęs juos pūti lūšnyne. Tuo tarpu Kvinsberio markizas Šeimusas Medouzas jų nepaliko. (Tačiau, kaip žino kito pasižymėjusio airio garbintojai, juos paliko ir Kvinsberio markizas.)

Mišias laikė penkiolika kunigų, tarp kurių buvo du iš penkių jo sūnų ir keletas giminaičių. Muzikantas dūdmaišiu sugrojo gedulingą Konemaros giesmę procesijai trumpam sustojus prie Fultono gatvės doko: vietos, kur Kairiarankis Medouzas pirmąsyk įkėlė koją į Amerikos krantą. Arkivyskupas O'Konelis, kuris vedė laidotuves, pabrėžė: Džimis buvo pirmasis ir paskutinysis demokratas. Norėdamas išsiaiškinti, ko nori žmonės, jis teturėjo atidžiai įsiklausyti į taurią savo paties širdį.

Daug dalykų buvo iškilę per jo teismą dėl Meridito nužudymo, suteikusių itin daug skausmo velionio šeimai. Paaiškėjo, kad keistasis žmogus, dažnai sekiojęs Meriditą po Ist Endą, iš tikrųjų buvo ne airių revoliucionierius, bet anglų detektyvas, pasamdytas Lauros Markhem tėvo, kuris norėjo išsiaiškinti, kam jo žentas išleidžia tiek daug pinigų. Nežinodamas, kad Kingskorto dvaras beveik bankrutavęs ir kad Meriditas likęs be savo paties tėvo palaikymo, ponas Markhemas įtarė jį turint meilužę. Per teismą atsiskleidė tiesa, kad Meriditas lankydavosi viešnamiuose ir tai buvo nemaloni žinia Laurai Markhem ir jos sūnums. Neišvengiamai iškilo aikštėn visos jo sveikatos būklės smulkmenos ir žinia su pasiskonėjimu buvo išplatinta laikraščiuose su švelniais pamokymais ir paaiškinimais, tarsi tie pamokymai ir paaiškinimai dabar būtų kam nors reikalingi. Niekur nebuvo parašyta, kad jis kentėjo dėl ligos: ne prakeiksmo, keršto, atpildo, bet infekcijos. Toks stiprus buvo visuomenės noras priskirti ligoms antgamtinę reikšmę (galbūt visai neatsitiktinai taip pat būdavo vertinamas ir badas), kad pradėjus aprašinėti šią istoriją man kilo pagunda neminėti jo ligos

arba pakeisti įvykių chronologiją, arba vietoj jos sugalvoti ką nors kita. Tačiau tai būtų buvę nesąžininga, tarsi nebylus pritarimas žaidimo taisyklėms. Jis gavo, ko nusipelnęs, ir buvo paskelbtas kaltu dėl to, kas įvyko, nors iš tikrųjų už nieką nebuvo teisiamas. Po mirties jį pasmerkė vienas šventeiviškas teisėjas, kylanti Niujorko politikos žvaigždė, kuris mokėjo patenkinti daugelio mano teisuolių tautiečių palaikomą troškimą pasmerkti niekšą. Jeigu jis būtų galėjęs apkaltinti Meriditą nusižudžius, būtinai būtų tai padaręs ir permetęs jo lavoną per bažnyčios tvorą.

Kai dėl raštelio, turėjusio pastūmėti Malvį įvykdyti žmogžudystę, skaitytojas jau atpažino jo autorių; nors aš pats to nesupratau kone iki pat teismo. Tai buvo ne Merė Duein, ne Šeimusas Medouzas ir ne koks nors prastuolis, kentėjęs vargą tame laive.

Kaip kadaise buvo užsiminęs Deividas Meriditas, viskas priklauso nuo to, kaip medžiaga išdėstyta.

PRIBAIK JĮ TUJAU PAT. Atsakomingieji. H

Pats nužudytasis buvo sudėliojęs tą lemtingąjį raštelį, suteikusį įgaliojimą savo egzekucijai. Raidės buvo iškirptos iš knygos, kurią pats jam daviau – dovana žmogaus, kuris jau buvo išvogęs iš jo tai, kas jam priklauso. Romanas iš tiesų buvo rastas viename iš jo lagaminų su aiškiai matoma atplaiša trūkstamo titulinio puslapio vietoje. Kodėl jis nuspendė taip pasielgti, galima tik spėlioti. Buvo nuomonių, vertinančių tai kaip bailumą, bet aš manau, kad tai jam įžeidimas. Buvo pateikta ir miglotų romėniškų versijų: didikas pasismeigiantis ant savo kardo ir taip toliau. Manau, kad jis per

daug mylėjo savo vaikus, kad griebtųsi tokių impozantiškų efektų.

Mano įsitikinimu, Deividas Meriditas buvo neparastai drąsus žmogus, žinojęs, kad jo gyvenimas labai greitai pasibaigs ir norėjęs apsaugoti savo šeimą nuo tokios žeminančios savo mirties. Galbūt jis turėjo ir kitokių, puikiai suprantamų minčių, nes jo stalčiuose rasti dokumentai, liečiantys Karališkojo laivyno globos kompaniją – fondą, kuris mirus karininkui – nesvarbu ar einančiam tarnybą, ar jau atsistatydinusiam, – remia privatų jo sūnų mokslą. (Ne dukterų, o tiktai sūnų.) Kaip ir visos panašios lengvatos toje beatodairiško padorumo epochoje, tokia galimybė negaliotų savižudybės ar sifilio atveju. Tačiau nužudymo atveju – taip. Nužudymas nieko neanuliuoja. Nužudymas užtikrintų jo vaikams tam tikrą palikimą.

Dalį lėšų vis tiek būtų nugnybę jo kreditoriai, nes beveik visą jo dvaro žemę buvo prarijusios skolos; kas liko, atiteko teisėjų atlyginimams, mokesčiams ir laidojimo reikmėms. Tiktai po jo smurtinės mirties paaiškėjo, kad Londone jau pradėtas forminti bankrotas, kuris tik trumpam sustabdytas maldaujant jo advokatams. (Pastarieji grindė savo prašymus tuo, kad pripažintas bankrotu jis turės pasitraukti iš Lordų rūmų. Pasibaisėtina perspektyva, kaip kažkas pasakė.) Lordo Kingskorto žemės perėjo kapitono Henrio Edgaro Bleiko iš Talio Kroso nuosavybėn, kuris jas suskaldė, nežmoniškai padidino nuomą likusiems nuomininkams ir iškeitė stambius ir smulkius ūkininkus į avis. Avys davė daugiau pelno negu žmonės ir ne taip aršiai kovojo už teisę išgyventi. Jis sukaupė milžinišką turtą, kuriuo dabar džiaugiasi jo anūkai. Vienas iš jų aktyviai reiškiasi Airijos politikoje.

1850 metais lankydamasis Konemaroje vėl susitikau su kapitonu Lokvudu. Tuo metu jis su žmona gyveno Leterfrako kaimelyje, netoli Tali Kroso su kitais kvakerių draugijos nariais, atvykusiais tenai paremti badaujančių airių. Jo žmonos pusseserė Merė Viler su savo vyru Džeimsu Eliu Bredfordu atvyko į šiaurės Golvėjų 1849-aisiais ketindami padėti vietiniams. Anksčiau jie neturėjo jokių ryšių su Konemara; tačiau dabar jie užmezgė ryšius su tais, nuo kurių kiti, turėję tai padaryti, nusigręžė į priešingą pusę. Jie surentė namus, nutiesė kelius, vamzdynus, pastatė mokyklą; sąžiningai mokėjo savo darbininkams ir pagarbiai su jais elgėsi. Lokvudas padėjo vietos žvejams taisyti tinklus ir valtis. Jis buvo kuklus, tas Džosijas Lokvudas iš Doverio, ir būtų tik nusišaipęs pavadintas didvyriu. Ir vis dėlto jis vienas didžiausių didvyrių, kokius man teko gyvenime sutikti. Jis ir jo broliai bei seserys kvakeriai iš Anglijos – jis visada vadina juos švelniu vardu "bičiuliai"– išgelbėjo šimtus, o gal ir tūkstančius gyvybių.

Paskutinį viešnagės vakarą jis įteikė man dovaną. Suprantama, visiškai nenorėjau jos priimti, bet ir vėl jis tą padarė švelniai, bet primygtinai. O gal pamatė, kad mano nenoras apsimestinis. Mes dažnai ginčydavomės religijos klausimais – jis žinojo, kad aš netikintis, o aš žinojau, kad jis karštai tikintis – ir būtent šiomis kategorijomis jis kalbėjo su manimi per tą paskutinį mūsų susitikimą; sumegzdamas du dalykus į vieną, kaip darydavo ir anksčiau. „Tu esi žydas. Priklausai tautai, parašiusiai Knygą. Čia mano knyga", – tyliai pasakė jis. – Viskas, kas atsitiko, surašyta joje". Ir, žiūrėdamas į mane žvilgsniu, kuris man įstrigo visam gyvenimui,

pridūrė: „Niekada neleiskite žmonėms užmiršti, ką mes padarėme vieni kitiems".

Tarsi jis būtų žinojęs, ką aš pats buvau padaręs.

Pamaniau, kad galbūt jo žurnale rasiu kokį nors raktą, padėsiantį atskleisti visa tai, kas įvyko mūsų laive; tai, kas tuo laiku dar nebuvo visiškai aišku. Galbūt aš įžvelgiau jame šiurpų suvenyrą, priminsiantį tas trisdešimt dienų, kurios pakeitė mano likusio gyvenimo kryptį. Galbūt – kodėl to nepasakius dabar, juk senas žmogus turi pripažinti visus savo gėdingus poelgius, – aš maniau, kad jis pasitarnaus man kaip griaučiai mano romanui. Knygai. Kurią visą laiką svajojau parašyti, bet taip ir neparašiau.

Bet aš jį, šiaip ar taip, paėmiau ir turiu iki šiol; tą kraupią žmogaus kentėjimų knygą pageltusiais nuo laiko puslapiais ir nuo sūraus vandens baltomis dėmėmis apėjusiu veršio odos viršeliu. Skaitytojas skaitė žodžius, parašytus Džosijo Tiuko Lokvudo, kuris mirė nuo bado karštinės Anglijoje Doverio mieste, praėjus metams ir dviems mėnesiams nuo mano paskutinio apsilankymo pas jį. Tie žodžiai turi tą privalumą, kad yra vienalaikiai su aprašytaisiais įvykiais, tuo tarpu, kai mano paties prisiminimai, kad ir kokie man atrodytų ryškūs, po šitiek daug laiko neišvengiamai kelia abejonių. Nereikia nė sakyti, kad tokie dalykai visiškai natūralūs. Aš stengiausi nieko neiškraipyti, bet man ne visur pasisekė.

Norėčiau tikėti, kad nušviečiau įvykius objektyviai, bet, žinoma, taip nėra ir negali būti. Aš pats buvau tenai. Aš dalyvavau veiksme. Pažinojau kai kuriuos žmones. Vieną iš jų mylėjau; kito neapkenčiau. Aš apgalvotai pavartojau šį žodį: tikrai jo neapkenčiau. Meilės reika-

luose taip lengva neapkęsti. Vėlgi kitiems buvau visiškai abejingas, ir toks abejingumas taip pat svarbi pasakojimo dalis. Be abejo, aš iš kapitono žurnalo įdėjau tik kai kurias vietas, tinkančias istorijai atskleisti ir paryškinti. Kitas autorius būtų parinkęs kažką kita. Viskas priklauso nuo to, kaip medžiaga išdėstyta.

Iš rastų referatų ir dokumentų, iš įvairių tyrimų, prisiminimų ir interviu; iš kitų žmonių, plaukusių tuo laivu, apklausos, iš klausimų, pateiktų vis grįžtant į tą uolynę, kuri žemėlapyje vadinama „Britų salomis", į dienos šviesą iškilo kiti dalykai, kuriuos drąsiai galima būtų sudėti į faktų skiltį. Jeigu kam būtų smalsu, pateikiu juos čia:

Kartą gyveno golvėjietis, vardu Pijus Malvis, ir kitas, vardu Tomas Deividas Meriditas. Jie išplaukė į Ameriką norėdami pradėti gyvenimą iš naujo. Pirmasis buvo įsipareigojęs nužudyti antrąjį, apkaltintą dėl savo protėvių nusikaltimų. Kitokiame pasaulyje jie gal net ir nebūtų buvę priešai; kitokiu laiku galbūt net būtų draugavę. Abu jie turėjo daugiau bendro nei patys suvokė. Vienas buvo katalikas, kitas protestantas. Vienas tikras airis, kitas britas. Tačiau ne tai sudarė didžiausią skirtumą tarp jų. Vienas buvo gimęs turtingas, o kitas vargšas.

Kartą gyveno graži moteris, vardu Merė Duein, kilimo iš Karnos kaimelio Konemaroje; žvejo, vėliau smulkaus ūkininko Danielio Dueino ir auklės bei septynių vaikų motinos Margaritos Ni vidurinysis vaikas. Kartą ji pamilo berniuką, nežinodama, kad jis jos brolis. Nežinodamas, kad jinai jo sesuo, jis taip pat mylėjo ją, ar bent būtų mylėjęs, jeigu būtų sugebėjęs. Jis ir mergaitė, kuri kadaise taip karštai jį mylėjo, galiausiai išsiskyrė,

kaip galbūt visada būna, ne dėl to, kas juos skyrė, bet dėl to, kas buvo bendra – painūs seniai įvykę dalykai, kuriems jie patys jokios įtakos neturėjo. Kaip airiai kartais sako – senos tokelės.

Kai kurie smerks ir kaltins jį neturėjusį tokio sugebėjimo; kiti žiūrės kaip į auką. Aš pats nedrįstu teisti kito už jo nuodėmes, pakanka savų nuodėmių, kurios neduoda man ramybės. Galite laikyti jį sūnumi tėvo, kuris jį pražudė. Galite laikyti jį atstumtuoju; puolusiu žemiau bet kokios ribos. Tai buvo žmogus, kuris būtų galėjęs daryti gerus darbus, jeigu tik būtų tai žinojęs. Tikiu, kad Merė Duein įžvelgė jame tą stebuklingą pradą, kai būdami jauni jiedu tikėjo, kad niekas neturi jiems galios; kol turtas ir klasiniai skirtumai atsistojo skersai kelio, ir jis šiurkščiai ją atstūmė. Tai nebuvo Romeo ir Džiuljeta. Tai buvo šeimininkas ir tarnaitė. Jis galėjo gyvenime rinktis, o jinai ne. Yra žinoma, kad jis pasirinko žengti būtent tokį žingsnį. Ir tikra tiesa, kad kiekvieną žmogų sudaro jo pasirinkimų suma. Ir galbūt kažkas dar.

Kalbant apie Merės Duein artimuosius – tėvą, motiną, visas tris seseris – jie visi mirė iš bado savo gimtojoje žemėje kaip ir jos jaunesnieji ir vyresnieji broliai. Vienas išgyvenęs brolis žuvo per sprogimą bėgdamas iš Klerkenvelio kalėjimo Londone 1867-ųjų gruodį. Jis buvo įkalintas už veiklą revoliucinėje grupuotėje, siekiančioje išvaduoti Airiją iš britų priespaudos. Tuo metu, kai jis mirė, jo laukė teismas už dalyvavimą Mančesterio policininko nužudyme.

Kas atsitiko Merei Duein Amerikoje, aš nežinau. Kurį laiką ji vertėsi prostitucija Manhetene; dukart buvo suimta, trumpam pasodinta į kalėjimą, o paskui tarsi

išnyko iš akių. Žinau, kad 49-ųjų žiemą elgetavo Čikagoje, o 1854 metais ir dviem dienoms buvo paguldyta į Mineapolio plaučių ligų ligoninės benamių palatą. Tuo metu, kai ten nuvykome, ji jau buvo tyliai be pėdsakų pradingusi. Visos paskelbtos paieškos liko be atsako. Į siūlomus atlyginimus niekas neatsišaukė. Detektyvų pastangomis per kelis dešimtmečius buvo rasta tūkstančiai skirtingų jos tautybės ir išvaizdos moterų per visą Ameriką, ir jų gyvenimas buvo toks pat skirtingas. Naujasis Orleanas, Ilinojus, Minesota, Koloradas, Viskonsinas, Masačiusetsas, Merilendas, Meinas; sesuo uždarame šiaurinio Ontarijo vienuolyne, tualetų šlavėja, viešnamio tarnaitė, našlaičių prieglaudos virėja, kolonisto žmona, traukinio valytoja, senatoriaus senelė. Kuri iš jų, jeigu apskritai kuri nors, buvo Merė Duein iš Karnos, aš tiesiog negaliu pasakyti ir dabar jau niekada nebesužinosiu.

Tik vieną kartą, kaip atsakymą į skelbimą aš gavau laišką, kuris galėjo būti rašytas jos pačios. Tai buvo trečiuoju asmeniu rašytas pasakojimas (nors akivaizdžiai autobiografinis) apie moters gyvenimą, kuri, pamesta aristokrato sūnaus, „penktojo dešimtmečio badmetį" dirbo „naktimis" atšiauriame Dubline. Laiškas buvo be parašo, su klaidomis, be jokio atgalinio adreso, bet kupinas pietų Konemaros tarmės pavyzdžių. Jis buvo išsiųstas iš Dublino pašto Naujajame Hempšyre per 1871 metų Kūčias, bet vietinės valdžios paieškos tame mažame miestelyje rezultatų nedavė; kaip ir naujos paieškos visoje valstijoje, o po to visoje Naujosios Anglijos teritorijoje.

Daugeliui atrodys, kad istorija nebaigta, jeigu jie nežino visų personažų likimo. Be abejonės, jie teisūs. Man

taip pat atrodo. Peržvelgus iš naujo šiuos puslapius, susidaro vaizdas, kad apie ją beveik nieko nepasakyta; tarsi ji būtų koks išnašų rinkinys kitų, ryškesnių žmonių gyvenimuose. Tiek metų stengiausi ją surasti, kad jeigu dabar man tai pavyktų, pasijusčiau kažko netekęs. Bet dabar aš jau jos niekada nebesurasiu. O gal to ir nereikia. Būčiau mielai šioje knygoje papasakojęs apie ją daugiau, o ne tik pateikęs keletą man žinomų jos gyvenimo faktų per kitų, ją įskaudinusių žmonių gyvenimus. Bet mano padėtis neleidžia man to daryti. Kai kuriuos dalykus aš išgalvojau, bet negaliu išgalvoti Merės Duein; bent jau ne daugiau, negu jau esu padaręs. Ji ir taip pakankamai nukentėjo nuo medžiagos išdėstymo.

Per tuos metus buvo atvejų, kai man pasivaidendavo, kad ją matau.

Kartą geležinkelio platformoje San Diege Kalifornijos valstijoje. Miegančią Pitsburgo senamiesčio tarpduryje. Dirbančią medicinos sesele Edentono ligoninėje Pietų Karolinoje. Bet aš visada apsirikdavau. Nė viena iš jų nebuvo Merė Duein. Galima tarti, kad ji nenorėjo būti surasta; kad pasikeitė pavardę ir pradėjo naują gyvenimą, kaip padarė šimtai tūkstančių airių Amerikoje. Bet aš nežinau. Gal norėčiau, kad taip būtų.

Paskutinis kartas, kai pamaniau, kad ją sutikau, buvo praėjusį lapkritį Taimso skvere; pamačiau tarsi jos šešėlį, lėtai judantį per juodų skėčių jūrą. Publika iš teatrų pasipylė į gatves; iš Atlanto atūžė smarkus žiemiškas lietus. Didelė minia susirinko padrąsinti pulko savanorių sanitarų, žygiuojančių į karą Europoje; ir kaip tik tos spūsties pakraštyje jinai man ir pasivaideno; viena po gatvės žibintu po stambias it perlais lietaus lašais. Ji

kažką pardavinėjo pasidėjusi ant padėklo – turbūt gėles. Bet ji buvo trapi ir jauna, toji mergaitė, kurią mačiau tą vakarą, o Merė Duein dabar jau turėtų būti sena, jeigu išvis dar gyva. Vienintelis dalykas, kuriuo gyvenime tikėjau, yra protas, ir jis turi man pasakyti, kad tenai mačiau ne ją. Bet jeigu jos dvasia iš tiesų vaikšto žėrinčiomis Brodvėjaus gatvėmis, tai ji ten toli gražu ne vieniša; tą patvirtins kiekvienas aktorius. Sakoma, kad teatrai kartais privilioja vaiduoklius; panašiai kaip ir karas.

Skaudus jos mylimojo, Pijaus Malvio, likimas lengviau nupasakojamas. Jis mirė niūrią sniegu otą 1848 metų gruodžio naktį, praėjus kone lygiai metams nuo jo išsilaipinimo Niujorke; supjaustytas peiliu į gabalus Bruklino skersgatvyje prie Voterio gatvės ir Hadsono prospekto kampo, apskurusiame airių lūšnynų miestelyje Viniger Hile. Skersai išlaužtą tvorą buvo šviežiai kalkėmis užrašyta: SURAKINTA GRANDINĖMIS AIRIJA NENURIMS NIEKADA.

Jo milinės kišenėje buvo rasta Biblija odiniais viršeliais, penkių centų moneta ir sauja žemių. Ant kairės rankos bevardžio piršto buvo užmauta pigi varinė poveržlė, bet mes niekada nesužinosime, ką jis buvo vedęs Amerikoje, jeigu iš tiesų buvo vedęs. Jis gyveno prisidengęs įvairiomis pavardėmis, tarp jų Kostelou, Bleiko, Deino ir Ni, bet dauguma kaimynų gerai žinojo, kas jis toks. Žmonės pasakojo, kad jo buvo šalinamasi ir jis dažnai būdavo užpuolamas; nakvodavo ant suoliukų parkuose, prašydamas praeivių sušelpti maisto. Naktimis jį dažnai matydavo uosto krantinėje žiūrintį į atplaukiančius laivus. Jis pradėjo gerti ir buvo bauginamai liesas. Prieš mirtį jis buvo kankintas ir nežmoniškai

subjaurotas. Miesto koroneris, apžiūrėjęs palaikus, pranešė, jog širdis buvo išpjauta ir išmesta į griovį, galbūt, kol auka dar buvo gyva. Keletas prietaringesnių Konemaros niujorkiečių vienbalsiai tvirtino įžvelgią čia nykų sutapimą, kad žmogžudystė įvykusi šv. Mikalojaus atlaidų dieną.

Niekas net nebuvo patrauktas atsakomybėn dėl nusikaltimo ir niekas gerai neatsimena, kur nukentėjusysis buvo palaidotas. Sunku net patikėti, kad jis išvis egzistavo. Aš pats suabejočiau, jeigu nebūčiau jo sutikęs ir pažinęs, to pabaisos, nužudžiusio savo priešą Niugeito kalėjime ir savo draugą miške prie Lidso. Jeigu jis būtų nužudęs Deividą Meriditą, tai būtų galėjęs tapti didvyriu. Galbūt net kokios karingos dainos herojumi. Vietoj to jis užmirštas: pritrūko ryžto. Bailys, kuris nesugebėjo prisiversti užmušti žmogų dėl reikalo.

Dalis žemių už kelių mylių nuo Viniger Hilo prieš dvidešimt metų perėjo miesto nuosavybėn, tarp jų ir nuskurdęs dykros plotelis vadinamas „Išdaviko kapu", kur vietiniai skurdžiai ir prostitutės dažnai būdavo pakišami po žeme. Kai kas sako, kad jis guli tenai: Pijus Malvis iš Ardnagrivacho, jaunesnysis Maiklo ir Elizabetės sūnus, Nikolo brolis, bevaikis. Kapai nesužymėti; akmenys apžėlę žolėmis. Kaip tik toje vietoje ant visų tų palaidotų bėdžių dabar stovi įtvirtinimai Manheteno tiltui iš Bruklino pusės.

Kiti plaukusieji „Žvaigžde" irgi turi savų paslapčių. Vieną keleivį aš 1866 metais sutikau Pietų Dakotoje, kur redaktorius buvo mane nusiuntęs parašyti seriją straipsnių apie imigrantus Midveste. Klausinėjimai nuvedė mane į keliaujantį cirką, kuriame, kaip sužinojau, dirbo daug airių. Parengiau keletą įdomių interviu su

kaubojais iš Konemaros ir kitų Konachto kraštų. Bet kai jau ruošiausi išvykti, įvyko stebuklingas dalykas. Mano dėmesį patraukė imtynių aptvaras tolimiausiame arenos kampe, kur už protingą pusės dolerio kainą galėjai išbandyti savo jėgas su „pasaulio nenugalimuoju" tokiu Bam Bam Bombėjumi, Sultonu smaugiku". Jo buvęs vyresnysis liokajus (iš tikrųjų vyresnysis jo brolis) dabar atliko pavydėtinas ringo sekundanto ir kvieslio pareigas.

Jie nepaprastai apsidžiaugė išvydę seną bičiulį ir tą vakarą Dakotoje buvo ištuštinta ne viena taurelė naminės. Tai buvo Džordžas ir Tomas Klarkai, gimę Liverpulyje, sūnūs iš Golvėjaus indų plovėjos ir Portugalijos jūreivio, iš pastarojo perėmę tamsų gymį (ir akivaizdžiai beveik nieko daugiau). Beveik visus 1840 metus jie praleido skersai išilgai plaukiodami po Atlantą, puikiai apsitaisę, užsiimdami smulkiomis vagystėmis ir nedideliais meistriškais sukčiavimais kortomis; kol vieną dieną Bostone jų neatpažino žaliūkas airių policininkas ir jiems teko gėdingai trauktis atgal į lūšnynus. Mes prisiminėme kai ką iš dienų, praleistų „Žvaigždėje", kurioje jie pasipelnė turbūt mažiausiai. (Tai buvo maharadža ir jo tarnas, kurie sukiojosi pirmojoje klasėje, išvaduodami mus nuo daiktų, kuriuos jie vertino kaip duoklę. Negana to, jie laikė tai dvasine tarnyste. „Budizmas moko atsisakyti materialių vertybių", – tvirtino jie.) Buvo ištarti nuoširdžiausi atsiprašymai, kurie buvo nuoširdžiausiai priimti. Jie nuvežė mane į stotį, vis linkėjo geros kelionės tolydžio karštai spausdami glėbyje ir maldavo nenutraukti santykių.

Ir tiktai jau važiuodamas traukinyje į Niujorką pastebėjau, kad nebeturiu laikrodžio.

Aš jo nesigailėjau. Jie būtinai norėjo sumokėti už gėrimus. Tačiau po vienuolikos metų aš gavau voką iš miestelio Teksaso tyruose, kurį atsiuntė moteris liūdnu Dezdemonos vardu. Viduje buvo mano laikrodis, ant kurio dabar buvo išgraviruotas įrašas: „Nuoširdžiausi linkėjimai iš Indžiuno šalies".

Žinoma, dar buvo moteris, vardu Laura Meridit, nes mudu turėjome susituokti praėjus metams po vyro mirties, ir geresnės moters gyvenime nebuvau sutikęs. Mūsų santuoka, tiesą sakant, nebuvo laiminga, bet dabar aš apie tuos metus nebegalvoju. Mes išsiskyrėme po pusantrų metų, bet mums taip ir nepavyko padaryti to visam laikui. Aš vis dar turiu aplankuose dokumentų, kuriuose trūksta būtinų parašų. Penkiasdešimt ketverius metus mes buvome kompanionai ir draugai ir kasmet vis šiek tiek geresni negu pernai. Meilė atėjo vėlai; bet vis dėlto atėjo. Kaip ilgai užtrunka, vien kol sužinai, ką ji reiškia.

Vėliau, draugų klausiama, kur slypi mūsų artumo priežastis, ji sakydavo vis dar ketinanti pasirašyti tuos popierius, bet laukianti, kol vaikai numirs.

1868 metais ji pateko į avariją ir neteko regėjimo, taip pat nuo to laiko liko prikaustyta prie invalido vežimėlio. Tačiau tai nė kiek nesutrukdė jai daryti to, ką ji norėjo. Visą savo gyvenimą Amerikoje ji dirbo vargšų labui ir buvo įtakinga moterų ir ypač negrų teisių gynimo šalininkė. Ji dalyvavo daugybėje svarbių įvykių, tačiau iškiliausias jos pasiekimas, mano manymu, buvo tas, kad ji drauge su kitomis moterimis buvo pasodinta į kalėjimą už mėginimą balsuoti per 1872 metų prezidento rinkimus (už Ulisą Grantą). Kai teisėjas paklausė, kaip kilminga grafienė jaučiasi sėdėdama

vienoje kameroje su vergės dukra, ji atsakė, kad tai esanti didžiausia privilegija jos gyvenime. Ji kovodavo su prietarais ir fanatiškumu visur, kur su jais susidurdavo, o ypač piktai, kai aptikdavo jų savyje; tuo tarpu kiti žmonės, tarp jų ir aš pats, niekada to nedarydavo. Ji mirė 1903 metais, per savo aštuoniasdešimt septintąjį gimtadienį inauguraciniame Amerikos moterų siuvėjų sąjungos susirinkime – sąjungos, kurią pati padėjo įkurti. Tai, kad ją pažinojau, yra didžiausias mano gyvenimo padidžiavimas, o tai, kad ją mylėjau – vienintelis iš tikrųjų geras mano darbas.

Mūsų nuostabus kūdikis gimė neišnešiotas ir išgyveno tik tol, kol buvo pakrikštytas dviejų narsių savo giminės moterų vardais: Veriti Merė Meridit Dikson. Netrukus sužinojome, kad ji daugiau nebegalės turėti vaikų ir su šia žinia buvo toli gražu nelengva susitaikyti. Negalėjome nei įsivaikinti ar tapti globėjais. Tuo laiku „spalvotieji" neturėjo tokių teisių, ir nors mano odos spalva tokia pat kaip prezidento Vilsono, mano sielos spalva pagal įstatymą buvo ne tokia. Mano tėvo, turėjusio ketvirtadalį čokto genties indėnų kraujo, palikimas sunkiai gulė mums ant pečių. Kai sugrįžo dokumentai iš mažumų departamento, skirsnyje NETINKAMUMO PRIEŽASTYS buvo įspausta viso labo: „juodoji rasė".

Du jos nuostabūs sūnus yra mano senatvės džiaugsmas. Dabar jie niekuomet nebekalba apie Airiją. Jie linkę sakyti, kad yra gimę Amerikoje.

Robertas buvo vedęs tris kartus, Džonatanas nė karto. Prieš daug metų jis prisipažino, kad jam labiau prie širdies vyrų draugystė, ir jeigu iš tiesų taip yra, tai toks gyvenimas tikrai atnešė jam laimę ir galbūt padėjo tapti

vienu puikiausių žmonių, kokius man teko gyvenime sutikti. Jie turi mano pavardę, tie du pagyvenę vyrukai, patys šitaip nusprendę, būdami dvidešimt kelių metų; buvau pritrenktas dėl tokio jų sprendimo ir jaučiausi visiškai to nenusipelnęs. Žmonės sako, kad jie net panašūs į mane ir esant tam tikram apšvietimui iš tiesų esama kažkokio panašumo. Dažnai mus palaiko broliais, kai mes tylėdami sėdime kavinėje lauke apsupti žmonių klegesio. („Šadrachas, Mešachas ir Abed-Negu", vadina mus padavėjas, manydamas, kad mes jo negirdime.) Nerandu žodžių apsakyti, kaip tai glosto man širdį.

Žiemą, kai liepos numeta lapus, pro langą, prie kurio dabar sėdžiu ir rašau, aš matau jų motinos kapą. Gražioji dukrelė, kurios mes netekome, taip pat guli šalia. Aš dažnai nueinu prie kapo; pastaruoju metu kasdien. Man patinka klausytis, kaip gatve rieda tramvajai, kaip ūkia upe plaukiantys vilkikai – primindami apie tai, kad šis triukšmingas miestas yra senovinė sala – priešistorinė atodanga su betonine kauke. Rytais kapinėse gieda keisti paukščiai. Senas kunigas sakė man daugumos jų pavadinimus, bet paskutiniu metu galvoje niekas neišlieka. Galbūt tai ir nesvarbu. Šiaip ar taip, jie gieda.

Pavasario popietėmis čia dažnai vaikštinėja porelės, kontorų tarnautojai ar universiteto studentai. Kartais matau, kaip vaikas tinkleliu gaudo neapsakomo grožio peteliškes, kurios spiečiasi dilgėlėse už bažnyčios. Jis pardavinėja juos stiklainiuose prie savo batų blizginimo įrangos Dvyliktoje gatvėje; tas šviesiaplaukis mulatas, kuris pirštų galais tykindamas per antkapius švilpauja pietietišką giesmę ir tyliai juokiasi. Netrukus

paukščiai čiulbės ir virš manęs. Daktaras sakė, kad man jau nedaug belikę. Man patinka įsivaizduoti tą berniuką švilpaujant virš manęs, o paskui jo sūnelius, kai jis užaugs. Bet žinau, kad to nebus. Tuomet aš nieko nebegirdėsiu. Nebus nieko, ko galėtumei tikėtis, ir nieko, ko reikėtų bijoti.

Visi aprašytieji įvykiai iš tikrųjų įvyko. Tai faktai.

Kai dėl kitko – smulkmenų, išryškinimų, tam tikrų stiliaus ir kompozicijos priemonių, įvykių, kurių negalėjo būti, arba jie vyko visiškai kitaip, negu buvo aprašyti, – visa tai priklauso vaizduotės sričiai. Dėl to nebus pateikta jokių atsiprašymų, nors kai kas tvirtins, kad jie būtini.

Gal jie ir teisūs, bent jau žvelgiant iš jų taško. Paimti faktus iš tikrovės ir perdirbti juos į kažką kita – tokios užduoties negalima vykdyti atsainiai ir nerūpestingai. O į klausimą ar tokios pastangos turi prasmę ir netgi ar tuo būdu nenusižengiama moralei, tegu atsako patys skaitytojai. Tokie klausimai turėtų kilti perskaičius bet kokį praeities įvykių aprašymą: ar galima suprasti istoriją, nežinant kas ją pasakoja; kokiai auditorijai ji skirta ir kas būtent ja norima pasakyti.

Kai dėl žmogaus, nužudžiusio Deividą Meriditą, jo atsakymas būtų toks: ant jo kabineto sienos kabo pabaisos paveikslas, kurį jis išsikirpo iš laikraščio prieš septyniasdešimt penkerius metus, kai dar buvo jaunas ir tikėjo, kad tikslas pateisina priemones. Meilė ir laisvė yra tokie baisūs žodžiai. Kiek daug žiaurių dalykų padaryta jų vardu. Jis buvo labai silpnas žmogus; ir protingas: derinys, kuris leidžia įgyvendinti neapsakomus dalykus. Jis įsivaizdavo negalįs gyventi be tos, kurios geidė, o ji priklausė kitam.

Kai naktimis jis verkdavo, tai verkdavo būtent dėl to. Ir dabar jis tebeverkia, tik jau dėl kitko. Ar jis taip pat nežmoniškai būtų geidęs, jeigu prizas būtų buvęs pasiekiamas, jis nežino. Tą silpnybę jis vadino „meile", tačiau dalį jos sudarė neapykanta, kitą dalį tuštybė ir dar kitą baimė: tos pačios priežastys, dėl kurių žmonės visada žudo. Jis neįsivaizdavo savo gyvenimo be prizo. Kai kurie vadina tai atsidavimu, kiti meile. Tačiau žmogžudystė yra žmogžudystė, kad ir kaip ją vadintum.

Dabar jis jau senas ir gyventi jam liko neilgai. Gatvėje žmonės pasitinka jį pagarbiai. Jie žino, kad kadaise jis yra kažką parašęs, bet nebežino ką. Prieš daugel metų buvo toks laikas, kai susitikdamas su prezidentais ir iškiliais žmonėmis, jis užsirašinėjo jų žodžius ir vėliau cituodavo savo darbuose. Tačiau joks laikas netrunka amžinai; ir jis buvo patenkintas, kai jis praėjo. Kiekvieną rytą jis aplanko savo žmonos kapą. Vakarais sėdi prie savo lango ir rašo; ir žudiko portretas žiūri į jį nuo sienos. Kartais jis primena jam Pijų Malvį; kartais Tomą Deividą Meriditą, bet labiausiai kitus neliečiamuosius, kuriuos pažinojo ir kurie, sulaukę garbaus amžiaus, pasimirė savo lovose.

Daugelis „Žvaigždės" keleivių turi savo paslaptį: savo gėdą. Tik keletas išsaugojo ją taip ilgai.

Žudiko žvilgsnis byloja daug dalykų, bet ypač vieną, kurį jis dažnai užmiršta. Kad kiekvienas atvaizdas popieriuje talpina savyje jo autoriaus dvasią. Kitapus rėmų, kitapus nugarėlės dažnai yra erdvė, kur tas vaiduoklis stovi. Virpantis, miglotas, žinoma, pavidalas, tačiau apčiuopiamas dėl savo priedangos. Jis yra tenai, tas žmogžudys – paveiksluose, kuriuos piešia. Be to,

juose taip pat yra nepapasakotų istorijų, kaip kiekvieno žmogaus, kuris jaučia kažkam neapykantą, gyslose teka jo nesuskaičiuojamų protėvių kraujas. Kiekvienos moters. Kiekvieno vyro.

Nuo dabar iki Kaino.

G. Grantlis Diksonas.
Niujorkas.
Velykų šeštadienis, 1916.

ŠALTINIAI IR PADĖKOS ŽODIS

PASIRUOŠIMAS: Mary Daly *The Famine in Ireland* (Dublin Historical Association, 1986); R.F. Foster *Modern Ireland 1600–1972* (Allen Lane, 1988); Joan Johnson *James and Mary Ellis: Background and Quaker Famine Relief in Letterfrack* (Religious Society of Friends in Ireland, 2000); Helen Litton *The Irish Famine: An Illustrated History* (Wolfhound, 1994); Kerby A. Miller *Emigrants and Exiles: Ireland and the Irish Exodus to North America* (Oxford U.P., 1985); Cormac Ó Gráda *The Great Irish Famine* (Macmillan, 1989); Tim Robinson *Connemara: Map and Gazetteer* (Folding Landscapes, Roundstone, 1990); William V. Shannon *The American Irish* (Univ. of Massachusetts, 1963); Kathleen Villiers-Tuthill *History of Clifden 1810–1860* ir *Patient Endurance: The Great Famine in Connemara* (Connemara Girl Publications, 1997). Platesnę bibliografiją galima rasti minėtuose darbuose ir Velso universiteto tinklalapyje www.swan.ac.uk/history. Kiti tinklalapiai, kuriuose spausdinami pirminių šaltinių tekstai ir iliustracijos: www.ucg.ie/depts/history/famine0.html ir www.historyplace.com/worldhistory/famine.

LIUDYTOJŲ, MAČIUSIŲ BADĄ, PASAKOJIMAI: William Bennett *Six Weeks in Ireland* (Gilpin, London, 1847)[1]; *Distress in Ireland: Narrative of William Edward Forster's Visit* (Friends' Historical Library, Morehampton Road, Dublin 4); *The Irish Journalis of Elizabeth Smith 1840–1850* (Oxford U.P., 1980); Alexander Somerville,

[1] Ištraukos pateikiamos www.people.virginia.edu/-eas5e/Irish.

Letters From Ireland During the Famine of 1847 (Irish Academic Press, 1994, K.D.M. Snell ed.); Asenath Nicholson *Lights and Shades of Ireland (1850)*[2].

PLAUKUSIŲJŲ LAIVAIS ATSIMINIMAI: Individualių kelionių aprašymai, kai kurie su keleivių sąrašais pateikti www.theshipslist.com. Daug emigrantų baladžių yra „Irish Folksongs", www.acronet.net/-robokopp/irish. Thomas Gallagher *Paddy's Lament: Ireland* 1846–1847 (Harvest, 1982) cituoja daugybę autentiškų emigrantų prisiminimų, daugelį iš Dublino universitetinio koledžo Folkloristikos skyriaus rinkinio. Daugiau medžiagos yra Airijos nacionaliniame archyve, Bishop Street, Dublin 8 (www.nationalarchives.ie). James Wilson *Voyage from Dublin to Quebeck* galima rasti „Immigrants to Canada", http:1 list.uwaterloo.ca/~marj/. Robert Whyte *Journey of an Irish Coffin Ship, 1847* yra fortunecity.com/littleitaly/amalfi. Datos buvo sutikrintos pagal Gerald Keegan *Famine Diary* (arba *Summer of Sorrow* 1847), pirmą kartą išleistą 1895 m.

CITATOS: Daug Malvio žodžių vogimui nusakyti pasiskolinta iš Robert Hughes *The Fatal Shore* (Collins Harvill, 1987). Londono prekeivių leksika užrašyta Henry Mayhew jo *London Labour and the London Poor* (1861) ir pacituota Donald Thomas *The Victorian Underworld* (John Murray, 1988). Tame nepaprastai įdomiame veikale taip pat aprašoma to meto Anglijos kalėjimų „izoliacinė" kalinimo sistema ir 1836 metais įvykęs kalinio, perlipusio *cheval-de-frise*, pabėgimas iš Niugeito; pastarąją detalę pasiskolinau Malvio pabėgimui, taigi vėl esu dėkingas Donald Thomas. Autentiški laiškai, cituojami romane, yra pateikti Kerby Miller

<>

[2] Dažnai cituojama Litton *Irish Famine*.

Emigrants and Exiles ir *Out of Ireland: The Story of Irish Emigration to America* (Aurum, 1994, su Paul Wagner). Dėkoju profesoriui Miller, mielai sutikusiam padėti ieškoti kai kurių dokumentų savininkų, taip pat reiškiu padėką čia išvardytoms įstaigoms ir žmonėms, leidusiems jais pasinaudoti. I skyrius: už Patrick Dunny laišką, 1856; nusipelniusio Cincinačio universiteto istorijos profesoriaus Arnold Schrier kolekcijai. III: už Mary Brown laišką Schrier kolekcijai. IV, V ir VI: už P. Nolan (vardas nežinomas) Šiaurės Airijos valstybinio archyvo saugyklos T2054 viršininko pavaduotojui. X ir XII: už James Richey; pacituotą iš Miller; originalaus dokumento savininkas nežinomas. Galbūt tai Šiaurės Airijos valstybinis archyvas T/z035/z345/z671 arba D3561 (Richey šeimos dokumentai). XVI: už Daniel Guiney laišką Airijos nacionaliniam archyvui (Badmečio laiškai iš Mokesčių tarnybos, Kingviljamstauno dvaras). XXXII: už Maurice Woulfe (arba Wolfe) laišką, apie 1870, mikrofilmo kopiją Airijos naconalinėje bibliotekoje (mfp.3887); dabartinis dokumento originalo savininkas nežinomas.

PADĖKOS: Dėkoju savo žmonai Anne-Marie Casey, padėjusiai man tiek, kad norint viską išvardyti reikėtų parašyti dar vieną knygą. Už jos kantrybę, išmintį ir begalinį žavesį esu dėkingas kur kas labiau, negu galiu išsakyti savo dedikacija. Dar kartą reiškiu padėką savo redaktoriui Geoff Muligan iš Seckerio leidyklos už jo įžvalgą ir profesionalumą. Dėkoju savo literatūros agentei Carol Blake, savo scenarijų agentui Conrad Williams, taip pat iš Bleik Friedman literatūros agentūros Londone. Dėkoju mano leidėjai Caroline Michel iš „Vintage Books", Hans Juergen Balmes iš „Ficher Verlag" Vokietijoje, Lolies van Grunsven iš „Nijgh and Ditmar" Olandijoje, Jean Pierre Sirce iš „Editions Phebus" Pranzūzijoje, Luigi Brioschi iš „Guanda" Italijoje ir mano leidėjai iš „Harcourt Books" Niujorke Drenka Willen. Ypač esu dėkingas tėvui Seán, už prieš tris dešimtmečius rengtas keliones į Konema-

rą, kurios buvo didžiausias mano vaikystės džiaugsmas. Verčiant kai kurias vietas iš airių kalbos konsultavo prof. Angela Bourke, dr. Diarmuid Breathnach, Peadar Lamb and Niall Mac Fhionnlaoich. Visiems jiems reiškiu nuoširdžiausią *maith aga,* nes mano kaip beveik vienakalbio klaidos aiškiai matomos airiškai kalbantiems. Knygą meistriškai sumaketavo Peter Ward.

Taip pat dėkoju: John and Monica Casey; Denise Clack; dr. John de Courcy Ireland; Philomena Connolly iš Airijos nacionalinio archyvo; Ciara Considine; dr. Mike Cronin iš De Montforto universiteto; Joe ir Jillian Cunningham; Isobel Dixon; Adrienne Fleming ir Anthony Glavin; Seamus Hosey; Beth Humphries; prof. Declan Kiberd; Grainne Killeen; Noel Kissane (Nacionalinės Airijos bibliotekos rankraščių saugyklos darbuotojui) ir jo kolegai Justin Furlong; Michael McLoughlin; Ann McVeigh iš Valstybinio Šiaurės Airijos archyvo; Kim Miley; Eimear O'Connor; Viola O'Connor; Faith O'Grady; Jonathan Owens („Oxford University Press", Niujorkas) ir Shelagh Phillips („Oxford University Press", Londonas); prof. Robert Patten iš Rice universiteto Hiustone; Deirdre Shanahan; Stuart Williams iš „Secker", ir Barbara Walker. Kay McEvilly iš „Cashel House Hotel" Konemaroje padėjo man išsiaiškinti vietines pavardes, dėkoju McEvilly šeimai už jų daugelį metų rodytą svetingumą. Dėkoju Airijos meno tarybai, 1995 metais paskyrusiai man Macaulay stipendiją, kuri leido pradėti rinkti medžiagą šiai knygai Niujorke. Dėkoju dr. Philip Smyly iš Dan Lero Nacionalinio jūrininkystės muziejaus, leidusiam man naudotis turtinga muziejaus medžiaga, nors pastatas buvo remontuojamas. Atsiprašau už klaidas, kurias padariau kaip sausumos gyventojas, taip pat ir už visas kitas.

ISTORIJA: 1847 metų gruodį Cautley Newby iš tikrųjų išleido Ellis Bell *Wuthering Heights* (ne itin gražiai ir gana nerūpestingai).

V. S. Pritchett buvo vienas pirmųjų kritikų, 1946 metais savo esė atkreipęs dėmesį į ryšį tarp Emily Brontė šedevro ir Airijos. Vėliau tai nagrinėjo Terry Eagleton (*Heathcliff and the Great Hunger*, Verso 1995), John Cannon (*History of the Brontė Family from Ireland to Wuthering Heights*, Sutton 2000) ir Christopher Heywood (prieduose prie savo 2001 metų WH leidimo, Broadview Press). Aš leidau Pijui Malviui patirti „izoliacinę" kalinimo sistemą 1830 metų Niugeite, nors iš tikrųjų ji buvo įvesta tiktai 1842 metais, ir, be to, Pentonvilyje. Tokios organizacijos kaip „Atsakomingieji", arba „Kaltink save", niekada nebuvo, bet daug kitokių paslaptingų pavadinimų ir smurtingos veiklos iš tiesų būta, ir ji truko Airijoje mažiausiai aštuoniasdešimt metų[3]. Anonimiškų ar slapyvardžiu pasirašytų laiškų siuntinėjimas dvarininkams buvo dažnas dalykas. Litton savo veikale *Irish Famine* cituoja keletą jų. Dažniausiai jų autoriams rašytinė anglų kalba buvo menkai pažįstama, todėl tekstuose gausu rašybos klaidų, kaip kad laiške Meriditui. Karsto diagrama pasiskolinta iš laiško, siųsto Kildaro dvarininkui 1848 metų sausį[4].

MUZIKA: Kapitonas Francis O'Neill neprisidėjo prie jokio veikalo, pavadinto „Iš senovinių Airijos dainų rinkinio". Iš Korko kilusio Čikagos policininko knyga *Dance Music of Ireland* (1907) ir kita žaviu pavadinimu *Waifs and Strays of Gaelic Melody* (1909) daug pasitarnavo, kad puikus repertuaras nedingtų užmarštyje. Airių dainų mėgėjai žinos, kad Pijaus Malvio baladės variantas apie rekrutus verbuojantį seržantą yra „Arthur McBride" , XIX

[3] *Miller Emigrants* and Exiles ir *Foster Modern Ireland* išvardytas ne vienas toks pavyzdys.

[4] Žr. Litton, 42 p. ir 101 p. Laiške Meriditui figūruoja frazės, panašios į čia cituojamas.

amžiaus daina, kurios kanoną atkūrė Paul Brady, o vėliau užrašė Bob Dylan. (Brady versija yra albume *Andy Irvine and Paul Brady*, Mulligan, 1976; Dylan versija – albume *Good as I Been to You*, Columbia, 1992). Baladės, kurią Malvis dainuoja XI skyriuje, pavadinimas yra „In the Month of January". Jos versija įtraukta į Paddy Tunney *The Irish Edge* (Ossian Recordings, 1991). Tunney versija nėra „makaroniška" (kaip Malvio), tačiau Konemaros *Sean-Nós*, arba „Senojo stiliaus", tradicijoje egzistuoja daug tokių dainų. Keletą jų užrašė Seosamh Ó hÉanai (kaip ir Merė Duein, kilimo iš Karnos). Pavyzdžių galima rasti *Joe Heaney: Irish Traditional Songs in Gaelic and English* (Topic, London, 1988). „Revenge for Skibbereen" (ar „Skibereen") (XXXIX sk.) dažnai atliekama šio žanro Karuzo Seán Keane iš Golvėjaus. Baladė puošia jo garsųjį albumą *Seánsongs (Circín Rua Teo*, 2002). Nuostabioje Ciaran Carson knygoje apie tradicinę airių muziką *Last Night's Fun* (Cape, 1996) minimas lojalistas būgninininkas Right McKnight, kuris pasiskolino būgną iš nacionalistų grupės ir užmiršo jį grąžinti. Aš pasiskolinau jo pavardę Malvio bičiuliui Glasge. Šiuo būdu ją grąžinu.

O'Connor, Joseph

Oc24 Jūros žvaigždė: [romanas] / Joseph O'Connor; iš anglų kalbos vertė Nijolė Regina Chijenienė. – Vilnius: Mintis, 2007. – 552 p. – (Šiuolaikinis Europos romanas, ISSN 1822-721X)

ISBN 978-5-417-00927-3

Intriguojantis istorinio romano siužetas, nepamirštami personažai, prisiloškiančiai realistiški dialogai perkelia į beviltišką Airijos istorijos laikotarpį, kuris tikroviškai žiauriai atsiskleidžia per tragiškus paslaptingų ir pavojingų veikėjų, keliaujančių į Naująjį Pasaulį, likimus.

UDK 891.62-3+820(417)-3

Joseph O'Connor
JŪROS ŽVAIGŽDĖ
Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Nijolė Regina Chijienienė

Redaktorė *Dangirutė Giedraitytė*
Meninis redaktorius *Romas Dubonis*
Maketuotoja *Danutė Navickienė*

Leidykla „Mintis", Z. Sierakausko g. 15,
LT-03105 Vilnius.
Spaustuvė UAB „Logotipas", Utenos g. 41a,
LT-08217 Vilnius.

Kaina sutartinė

Šiuolaikinis Europos romanas

Marek Soból. Moiros, 2007
Sibylle Mulot. Fabrikantai, 2007
Angela Carter. Stebuklinga žaislų krautuvėlė, 2007
Jenny Erpenbeck. Istorija apie seną vaiką, 2007
Sten Nadolny. Atrastas lėtumas, 2007
Ian McEwan. Tvari meilė, 2005
Anja Snellman. Mama ir kalė, 2005
Christa von Bernuth. Balsai, 2005
Joseph O'Connor. Kaubojai ir indėnai, 2005
Hartmut Lange. Styginių kvartetas, 2004
Nora Ikstena. Gyvenimas yra gyvenimas yra gyvenimas, 2004

Rengiama spaudai:

Dawid Bieńkowski. Nieko
Edward St Aubyn. Motinos pienas
Maria Rosa Cutrufelli. Moteris, gyvenanti dėl svajonės

http://www.mintis.eu

Džozefas O'Konoras (Joseph O'Connor) – šiuolaikinis airių rašytojas, gimęs 1963 m. Dubline, yra dešimties plačiai pripažintų knygų, išverstų į 18 kalbų, autorius. „Jūros žvaigždė“– trečias autoriaus romanas, leidžiamas lietuvių kalba („Pardavėjas“, 2000; „Kaubojai ir indėnai“, 2005).

Rūsčią 1847-ųjų žiemą iš neteisybių ir stichinės nelaimės nualintos Airijos į Niujorką išplaukė „Jūros žvaigždė“.
Laive šimtai šalį paliekančių bėglių.
Tarp jų tarnaitė, sauganti kraupią paslaptį,
bankrutavęs lordas Meriditas su šeima,
rašytojo karjeros siekiantis žurnalistas,
revoliucingų baladžių kūrėjas –
visi jie meta iššūkį Atlantui,
vildamiesi surasti naujus namus
ir nė neįtardami, kokiais
dramatiškais ryšiais yra susiję.
Tuo tarpu po denį vaikštinėja užsimaskavęs žudikas,
trokšdamas keršto, kuris suteiks išsilaisvinimą.
Per dvidešimt šešių dienų kelionę vieni
atsisveikins su gyvenimu, kiti pradės jį iš naujo.
Kuo labiau laivas artėja prie Pažadėtosios Žemės,
tuo stipriau šios kerinčios tragiškų likimų ir
išsigelbėjimo istorijos dalyviai
prisiriša prie praeities,
kuri jau niekada jų nepaleis.

ISBN 978-5-417-00927-3
9 785417 009273
www.mintis.eu